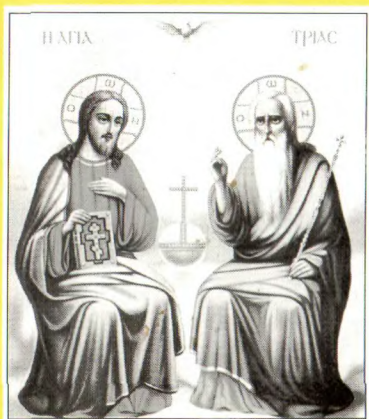

DUMNEZEIEȘTILE DOGME ALE CREDINȚEI

TATĂL, FIUL ȘI DUHUL SFÎNT, UNA SÎNT

**EDITURA PELERINUL ROMÂN,
ORADEA, ANUL 2001.**

**MĂNĂSTIREA "PORTĂRIȚA", sat MUJDENI,
COM. ORAȘU NOU, JUD. SATU MARE,
ZIDITĂ DIN CĂRȚILE EDITURII.**

de diacon Gheorghe Băbuț

**EPITOMI TON TEION
DOGMATON**

**DUMNEZEIEȘTILE DOGME
ALE CREDINȚEI,
DE SFÎNTUL ATHANASIE DE
PAROS**

**Din greacă în chirilică la anul
1816, febr. 19, Măn. Neamț.**

**Iar din chirilică în dulcea limbă românească,
transcriere făcută în anul 1988, de diaconul Gheorghe Băbuț,
de la Biserica cu Lună din Oradea.**

**COLECȚIA
„ORTODOXIA ROMÂNEASCĂ“**

**Arătare sau adunare pre scurt ale
DUMNEZEIEȘTILOR DOGME
ALE CREDINȚEI,**

**Alcătuite
de ATHANASIE DE LA PAROS,
ce au fost dascăl în Ostrovul Hiu
și Întrebări cu răspunsurile cele teologicești
ale Sfântului Atanasie cel Mare și Istoria
pentru împerecherea cea pentru Purcederea
Prea Sfântului Duh,**

**a arhiepiscopului Iovogrodiei Teofan Procopovici și
Cuvînt pentru Purcederea Sfântului Duh
a ieromonahului Macarie Marin.**

**Kir VENIAMIN COSTACHE mitropolit, Scarlat
Alexandru voievod, Domn al Moldovei.**

**Apar în românește transcrise din chirilică, de diacon
Gheorghe Băbuț, după 185 ani.**

Mănăstirea Neamț, 1816, Febr. 19.

**EDITATE DE MĂN. „PORTĂRIȚA“,
Jud. SATU MARE, 2001.**

ΕΠΙΤΟΜΗ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ ΔΟΓΜΑΤΩ

ΑΛΘΚΖ

Ἀρχτάρε, σὰς Ἀδελφε, πρὸς σκῆπτρ ἁ Δ᾿μνησιέσσησιν Δόγμα
ἁλε Κρεδίντιν.

Ἀκαταδῶντα δὲ πρὸς ἁψελῖπτῶν ἈΘΑΝΑΣΙΩ δὲλα Πάρος τι ἁδ
φοῖτ Δάικαλ ἁ Ὀστρονῶν ΧΙΒ.

ШН

ἁτρεκῆρλα κδ ρεπδνῆρλα χῆλε Θεολογίῳν ἁλε σφῆτῶν
ἈΘΑΝΑΣΙΩ χῆλῃ ΜΑΓΕ.

ШН

ἱστορίᾳ πιντρῶ ἁπαρεκίᾳρτ χῆ πιντρῶ Πῶρτῆδερτ ΠΡῆ ΣΦῆ-
Τῶλῶν ΔΧ, ἁ πρὸς Ἀψελῖπτῶν Ἀρχιμῆκοπ ἁλ Νοβογρο-
δίῳ ΘΒΟΦἈΠ ΠΡΟΚΟΠΟΒΙЧΛ.

ШН

Κῶλῆντ πιντρῶ Πῶρτῆδερτ ΠΡῆ ΣΦῆΤῶλῶ ΔΧ, ἁλ πρὸς ἁ-
ψελῖπτῶν ἁτρε ἱερομονάχῃ ΜΑΒΑΓΙΩ ΜΑΒΙВ.

Каре

Οαδ τῶλμτῆντ ἁκῶλ ἀνι λῆμῶ Βελλινῆσκη ἁτρῶ ἁχῆστα
ἁνολῖτρῶ ρωμῆνῆσκη πρην ὠῖρῶλ шн снлῆнца ἁβнτῶρ-
λῶν δὲ Δ᾿μνησίῶ ἁπῆκοп ἁλ σφῆτῆν ἁπῆκοпῇ ἁρῆш КΥГІЗ
ІΩСНФ, ἁφᾳρτ δὲ ἁτρεβῆρла шн ρεπδνῆρла χῆλε Θεο-
λογίῳν ἁλε σφῆτῶν ἈΔΑΝΑΣΙΩ.

ШН κδ κλαγослoкініа^{шн} πρὸς ὠ σφῆτῆντῶν шн δὲ Δ᾿μνησίῶ
ἁλῖῶντ Μнτροполіт ἁλ Μολᾳβῆν КΥГІЗ БОНІАМІН,
σὰς δᾳт ἁ Τυπάρη.

ἁ Ζῆλῆλε πρὸς Ἀδμνῆτῶν шн πρὸς Ἀνταλᾳτῶν Δόμн
, σκῆρᾳт ἁ ΛῶΞΠНΔРЗ κλῆίμᾳх βοβῶΔ.

ἁ Σφῆτᾳ Μοναστήρῃ НѢмцῶλ.

Πῶρτῆνδ Κῆρμα Ὀπαρεσίῳ πρὸς Κῶλῆσῶλ Ἀρχιμανδρίт КѸ-
СѸΛЕВСТІЗ.

ἁλ ἁνῶλ ἁῶσι.

Φεβρῶρίῳ ἁ7.

LA TOT NEAMUL CEL DREPT CREDINCIOS, ȘI FIU ADEVARAT AL SFINTEI SOBORNICEȘTI ȘI APOSTOLEȘTII BISERICI A RĂSĂRITULUI, CE SE SLUJEȘTE CU LIMBA ACEASTA, DIN ADÎNCUL INIMII ROG DE LA DUMNEZEU TATĂL CEL NENĂSCUT, ȘI FIUL CEL DINTR-ÎNSUL, ȘI DUHUL SFÎNT CEL CE NUMAI DIN ÎNSUȘI TATĂL SE PURCEDE, CA SĂ I SE ÎNMULȚEASCĂ DARUL ÎNTRU PĂZIREA CREDINȚEI CELEI DREPTE ȘI SĂVÎRȘIREA PORUNCILOR CELOR DUMNEZEIEȘTI SPRE DOBÎNDIREA VIEȚII CELEI VEȘNICE.

Sunt păsări zburătoare, care ferindu-se de lumină ca de o vătămătoare, măcar fără prihană pentru așezarea lor cea firească, iubesc întunericul ca pe un mîntuitor precum cucuvelele și liliecii și altele. Cu aceasta asemenea sunt, nu însă fără de prihană pentru voința lor cea rea, și unii din acei de acum stricați la socoteli în dogmele Credinței, care pentru unirea ce o au cu apusenii și uniți se numesc. Că fugind ei de lumina Adevărului, care strălucește în Biserica Răsăritului aleargă la întunericul minciunii, care a cuprins Biserica apusului, și ca și cum întru amiazăzi, închizînd ochii de alor voie, se aruncă în prăpastia pierzării. Din care cei ce s-ar socoti decît alții mai de frunte, sau har făcînd aceluia, de care s-au lipit, sau urmînd vulpii lui Esop, care fiindcă ea își rupsese coada, le sfătuiă pe celelalte ca și cum ar fi de folos și ele aceeași s-o facă, alcătuiesc și cărți pline de toate socotelile cele rele apusenești, și le pun înaintea celor proști, ca un pahar cu otravă, uns la buze cu miere. Deci noi că de nu cei cuprinși de întunericul acesta al înșelăciunii îi vom întoarce, dar pe cei slobozi de el întru Lumina adevărului negreșit să-i întărim, de nevoie am socotit a se tîlmăci această Vestitoare de Dumnezeu de cele Dumnezeiești Carte, ca ceea ce și pe otrava cea tănuită întru acel fel de cărți, tuturor, ca să se ferească de ea, cu ale ei ortodoxe înțelegeri lesne de cunoscut o face, și pe adăugirea cea împotrivă Dumnezeieștilor Părinți îndrăznită în Simbolul Credinței luminat o vădește și pentru aceea și vremilor acestora întru care ne aflăm este foarte potrivită și școlilor prea trebuincioasă și tuturor ortodocșilor de mare folos pricinuitoare.

Drept aceea și pe unul din cei doi Părinți, care au tîlmăcit mai înainte lîngă altele și Teologia Sfîntului Ioan Damaschin, l-am îndemnat la aceasta, care apucîndu-se de lucru, cu ajutorul lui Dumnezeu l-a adus și la sfîrșit. Dar fiindcă mai înainte, cînd era între cei vii duhovnicescul părinte al lui, ceea ce unul cugeta, sau tîlmăcea, celălalt privind întărea, sau de era trebuință îndrepta, iar acum după ce către Domnul s-a dus, în sfînta Mănăstire a sfinților Anarghiri de lîngă Filipopolis, cînd se întorcea de la Sfîntul Munte, unde spre închinăciunea sfințelor Mănăstiri celor de acolo și înfîlînirea cuvioșilor Părinți pentru folosul sufletului său a fost dus, rămînînd acesta singur, a rămas ca urmare lipsit și de un ajutor ca acela, și trebuința cerea că această carte să se corecteze și de altcineva, ca aceea ce este teologie, și în Teologie și greșeala ce s-ar părea mică nu este mică, că aluatul cel mic, după Dumnezeiescul Apostol, toată frămîntătura o dospește, am pofcit pe cuviosul Arhimandrit domnul Grigorie, bărbat împodobit cu știința de ajuns și în limba grecească, ca să împlinească cu corectarea la aceasta în locul răposatului și așa cuvioșia sa pentru slava lui Dumnezeu și folosul aproapelui, cuviincioasă osîrdie arătînd a luat tîlmăcirea sfîrșit precum se cuvenea. Ci pentru tîlmăcirea cărții și scopul tîlmăcirii, aceasta de la noi, iar pentru însăși Cartea vom aduce pe cele ale făcătorului ei, precum se află în predoslovia grecească și întîi pentru nume. Că Teologie, zice sau Teologicească pe toată cartea a o scrie deasupra și acest nume a-i pune ei, precum acești mai noi de la

latini scolastici obișnuiesc a o numi, n-am socotit cu cuviință fiindcă nu este potrivit, nici cuvințios la toată Cartea numele acesta al Teologiei că află cu luare aminte pe dumnezeieștii noștri Părinți, atât pe cei vechi aceia, cât și pe cei mai de pe urmă aceștia, care au strălucit pe la sfârșitul împărăției grecești, din care unul este și cel prea înțelept întru cele Dumnezeiești Iosif Vrieniu, că nicidecum nu le fac de obște numirile, ci curat le deosebesc unele de altele, Teologie adică cuvîntare de Dumnezeu, numind ei numai a cuvînta pentru Dumnezeu, iar iconomie pe a lăuda pe înomenirea celui Unul Născut.

Deci de vreme ce dumnezeieștii dascăli ai Bisericii pretutindeni deosebit, teologie numesc pe a cuvînta numai pentru Dumnezeu, iar iconomie pe Taina cea negrăită a înomenirii lui Hristos, precum zidire pe aducerea lumii cea de Dumnezeu dintru neființă întru ființă, care aceasta este dogmă a credinței, pentru aceasta fiindcă voiesc și foarte poftesc, totdeauna și întru toate să urmez Dumnezeieștilor mei Părinți, iar nu scornirilor celor noi ale acestor noi și de acum pentru acesta zic, nu teologie, sau teolgicească am socotit să numesc pe toată cartea întreagă, ci EPITOMI TON TEION DOGMATON. Adică arătare pe scurt a dumnezeieștilor dogme ale Credinței. A întrebuițat și Teodorul mai înții acest nume. Arătarea pe scurt a dumnezeieștilor dogme, scriind deasupra pe Carte a 5-a a volumului 4. Că trei sunt mai cuprinzătoare pentru care vorbește Teologia, Zidirea și Iconomia, din care acestea fiecare are lățimea nemărginită, care se cuprinde în Dumnezeieștile Scripturi, pentru aceea și numele arătării pe scurt este prea potrivit, precum socotesc, și prea cuvințios, cât către strîmtoarea minții omenești și mai virtos a mea, care de voie mai mult decît firește, gura mea, după cuvîntul Prorocului nu o lărgesc și foarte strîmtă o port.

Deci în trei s-a împărțit cartea: în **TEOLOGIE**, în **ZIDIRE** și **ICONOMIA** cea în trup, din care cea dintîi iarăși se împarte în alte două părți întru a grăi adică simplu, întru care se face cuvînt în scurt pentru dumnezeieștile săvîrșiri, pe care marele Dionisie zice pentru Dumnezeiștile Numinii.

Și în Taina cea mai presus de cunoștiință a Sfintei și de o Ființă și închinatei Treimi, întru care se binecuvîntează cele trei Dumnezeiești și împreună fără de început Ipostasuri, adică Fețe, a Tatălui, a Fiului și Sfîntului Duh.

Unde se face cuvînt și pentru oarecare eresuri ce au răsărit la aceasta Taină. Iar cea de-a doua, adică Zidirea, iarăși se împărțesește și aceasta, în această văzută zidire și în cea nevăzută, adică a Puterilor fără de trupuri. Iar cea de a treia adică Dumnezeiasca Iconomie rămîne nedespărțită în altele. Dar se face cuvînt și aici pentru feluri de eresuri, care foarte multe au răsărit la aceasta mai de pe urmă Taină, și mai presus de ființă. După împlinirea acestor trei am adaos apoi și alte două alcătuiuri pe scurt, una pentru Tainele cele Dumnezeiești ale Bisericii, aceasta lăsîndu-se la locul ei s-au pus cele ce sunt de față.

Deci după ce acestea așa s-au așezat, aceea tuturor mărturisesc și cu limbă limpede propovăduiesc și zic, care? Ceea ce mintea cea înalt zburătoare, marele cu adevărat Dionisie pentru sineși mai înainte a zis. Cum că cituși de cît nu se cuvine a îndrăzni a cuvînta, nici a înțelege ceva pentru Dumnezeirea cea mai presus de Ființă și ascunsă, aflară de cele cu insufflare Dumnezeiască din sfîntitele cuvinte arătate nouă.

Însăși aceasta și eu zic, și fără de asemănare aceasta eu mai mult o zic, pe cît nici o asemănare nu se poate da între cel cu totul neînvățat și de cele pămîntești

cugetător, precum sunt eu, către acela ce are toată știința și este cu mintea îngerească. Nimic dar din pîntecele meu, ci toate cele din Dumnezeieștile Scripturi și încă cele ce de la Părinții și Dascălii cei mari ai Sfintei Biserici a lui Hristos se vestesc și se învață, acesteia voi zice.

Deci scolastică este Carte, dar nu însă după cea cu îndrăzneală rea întrebuițare, care acum se obișnuiește întru cele Dumnezeiești, a acelor fără de cuviință temeieri și împotriviri și după dialectica ceea ce s-a vîrît de afară, care foarte des strigă, deci dar, așadar, care acest cu îndrăzneală cuvînt așa dar îi va trimite pe ei în veșnicul blestem, după cel mare în Teologie Grigorie. Că întrebuițează și Dumnezeieștii Părinți la cele Dumnezeiești pe ajutorul cel luat din silogism, dar la vreme de trebuință, adică atunci cînd se pornesc asupra vrăjmașilor credinței, iar nu simplu așa în orice loc luptîndu-se cu umbrele, și oarecum jucîndu-se întru cele ce nu sunt de joc, pe care lucru îl fac acum cei cu totul îndrăzneți.

Nu este dar cartea aceasta în acest fel scolastică, care este urîtă și lepădată de Părinți. Ci precum este și a Dumnezeiescului Părinte Ioan Damaschin, care el întîi pe dogmele credinței cele semănate în cuvintele și hotărîrile Dumnezeieștilor Părinți, într-o carte adunîndu-le, care au scris-o deasupra Descoperire cu amănuntul a Ortodoxei Credințe, a dat-o, Bisericii lui Hristos, ca și copiii creștinilor să aibă învățătură pe scurt adunată, cînd se învață în școli credința lor pentru cara pricină, adică pentru înțelegerea dumnezeieștilor dogme celor ce se învață, și oarecare logică alcătuiind au pus-o înaintea cărții. Deci după acest chip și această Carte și fie și zică-se scolastică. Că într-adins pentru tinerii cei ce se învață în școli s-a alcătuit, slobodă fiind deajuns de birfeala scolasticilor și dezlegînd cu cînte și cu bună rînduială îndoelile cele ce se ivesc, nu cu împărțiri dese și cu al doilea împărțiri și cu silogismul, ci cu mărturia Dumnezeieștilor Scripturi și cu luminările și tilcuirile purtătorilor de Dumnezeu Părinți. Că nu este din începuturi și temeieri ale cuvîntului Credința noastră, ci din Dumnezeiasca descoperire.

Deci după ce s-au arătat acestea pentru Carte, precum făcătorii ei le-au scris, cu dragoste de aici pe toți vă sfătuim și păintește vă îndemnăm, că avînd lîngă teologia Sfîntului Ioan Damaschin și pe aceasta, care sunt ca două tăblițe de Duhul Sfînt insufflate, să vă îndeletniciți de a pururea întru citirea lor, ținînd mărturisirea credinței celei Ortodoxe a Bisericii Răsăritului cu care din mila lui Dumnezeu v-ați luminat și întru care nu mai este mîntuirea cea adevărată și ferindu-vă ca de niște pierzătoare și de suflet vătămătoare de cărțile cele cu scorniri străine de înțelegerile sfinților Părinți stricate, și cu necurății apusenești afumate ale ceea ce acum dînd cu piciorul pentru nesocoteala lor luminii Adevărului, și îmbrățișînd întunericul minciunii, învață învățătură ale oamenilor iar nu cele din Scriptură și de la Sinoade Porunci ale Duhului și grăiesc cele din pîntecele lor, iar nu cele din Gura Domnului.

Căci zice Domnul în capitolul 15 de la Ioan: **Duhul Adevărului care de la Tatăl purcede. Și Sinodul** **II** cu toate celelalte urmînd Domnului, în Simbolul credinței dogmatisește, și întru Duhul Sfînt, Domnul de viață făcătorul, care de la Tatăl purcede. La fel și ceilalți sfinți Părinți, între care este și Sfîntul Grigorie Făcătorul de minuni, Taumaturgul care prin îndemnarea Născătoarei de Dumnezeu l-a învățat Sfîntul Ioan Teologul, după cum arată Sf. Grigorie de Nissa în cuvîntul ce-l spune la acest făcător de minuni, zice: **Un Duh Sfînt, care din Dumnezeu are pe estimate, și prin Fiul** adică s-a arătat oamenilor. Iar aceștia împreună cu aceia cu care se unesc umplîndu-se de duhul înșelăciunii și slujind, după dumnezeiescul Apostol, nu Domnului Iisus

Hristos, ci pîntecelui lor, împotriva și a Domnului nostru și a sfințelor Sinoade și a purtătorilor de Dumnezeu Părinți, aduc scorniri adăugînd în Simbolul credinței, și de la Fiul.

Nu se sfîlesc de cele ce Marele Pavel cel ce s-a răpît pînă la al treilea cîr, Gura Domnului, în capitolul I al Epistolei către Galateni, zice: „Măcar noi sau înger din cer vă va vesti vouă afară de ceea ce eu v-am vestit, anatema să fie“.

Nici luînd amînte la cele ce fiul Tunetului înțelepțindu-se de Duhul Sfînt, în două epistolă sobornicească o hotărăște: „Tot cel ce calcă și nu rămîne întru învățătura lui Hristos, nu are Dumnezeu, iar cel ce rămîne întru învățătura lui Hristos, acela și pe Tatăl și pe Fiul îl are.“

Nici nu bagă de seamă certările cele cu blesteme, care împotriva celor ce vor adăuga, sau vor scoate ceva în sfîntul Simbol, le îngrozesc sfințele Sinoade, de la cel al 3-lea pînă la al 8-lea care s-a făcut după al 7-lea, în vremea Preasfînțitului Fotie. Și pentru aceea și de la Trupul cel întreg, adică de la Biserica lui Hristos sunt tăiați; pentru că nu cugetă cele ale lui, ci cele ale oamenilor. Și de își vor întinde mîinile către Dînsul El își va întoarce Ochii săi de către ei. Pentru că Domnul este aproape de cei ce-l cheamă pe El întru adevăr, dar nu de cei ce-l cheamă întru minciună, precum aceștia de acest fel este eresul. Și Domnul Dumnezeu Milei și al Adevărului lor, Dumnezeu al mîntuirii noastre și pe ei să nu-i părăsească pînă în sfîrșit dîndu-le mîna de ajutor ca lui Petru, de a-și veni întru simțire și a se întoarce în brațele maicii lor, de la care întunecîndu-se s-au depărtat, și pe noi întru credința cea dreaptă să ne întărească, luminîndu-ne deapănarea cu lumina conștiinței sale și povățuindu-ne în cărarea poruncilor lui, că a lui este Puterea și lui i se cuvine slava în veci. Amin.

Smeritul episcop al Argeșului Iosif.

CAPITOLUL I

Cuvîntul înainte (Prolegomena) – ce este Teologia (adică cuvîntarea de Dumnezeu) și de cîte feluri este, și cum că uneori și cuvînt folosește.

Dumnezeieștii Părinți, Teologie obișnuiesc a numi, pe a cuvînta simplu și numai pentru Dumnezeu, precum și numirea însemnează, după adevărul graiului, deosebind-o pe ea de zidirea cea Dumnezeiască și de Iconomia cea după trup. Iar cei de acum latini Teologi, rău o folosesc numirea, Teologie numind ei și pentru iconomie. Pentru aceasta și pe toată Cartea care cuprinde acestea, Teologie sau Teologică o numesc.

Dar noi alegînd să urmăm Părinților celor vechi și întru numiri precum și întru dogme, nu facem de obște numirea, ci pe a cuvînta simplu și numai pentru Dumnezeu, precum aceea o numim Teologie, iar pe cuvintele cele pentru Dumnezeiasca Întîrpare, iconomie. **Și îndoită este Teologia, una Firească, iar alta mai presus de fire.** Firească teologie se zice și este cunoștiința aceea pe care oamenii avînd povățuitoare pe lumina cea firească a minții, o iau pentru Dumnezeu, din zidirile lui, Ziditor și Purtător de grijă, și Țiitor a toate și altele ca acestea mărturisindu-l pe El. Că Cerurile zice,

spun slava lui Dumnezeu, și facerea Mîinilor Lui o vestește tăria. **Și din mărimea și frumusețea zidurilor, după potrivă se cunoaște Făcătorul lor.** Asemenea cu acestea grăiește, și dumnezeiescul Pavel, zicînd: „Că cele nevăzute ale lui Dumnezeu din făpturi fiind cunoscute se văd și Veșnică Puterea lui și Dumnezeirea.” Iar cum că grecii cei de demult adică păgînii, se împărtășeau de o cunoștiință ca aceasta, arătat este din cele ce întru același cap, marele Apostol le impută lor, grăind: „**De vreme ce cunoscînd pe Dumnezeu, nu ca pe Dumnezeu l-au slăvit sau l-au mulțumit.**” Pentru aceea i-a dat pe ei Dumnezeu în poftele inimii lor. Și deci această firească teologie așa luîndu-se, parte a filozofiei era la dinșii, ce se numea de către ei Metafizică, pe care Metafizică, Teologie, a numit-o Stagiritul filozof, în al 6-lea capitol al celor după cele firești, **și întru acest fel este Teologia cea firească. Iar cea mai presus de fire, face cuvînt pentru Dumnezeu și pentru săvîrșirile Dumnezeiești (2) și ieșirile lui (3), din temeluri mai presus de fire, adică prin descoperire (4) care se și hotărește, cum că este cunoștiință, adică știință, care din temeluri de la Dumnezeu descoperite, multe feluri de încheieturi pentru Dumnezeu și pentru cele ce se cuvin la el, cu întărire culege, deci graiul acela adică teologie mai presus de fire, este, precum este arătat adică lucrul cel hotărît.**

Iar această cunoștiință, adică știință ține loc de fel, iar celelalte, au cuvînt deosebire închinătoare. Că nici o cunoștiință adică știință alta culege încheieturi, din temeluri de la Dumnezeu descoperite, fără numai singură aceasta, **adică Teologia cea mai presus de fire.** Și de aici cu adevărat este arătat și afară de întrebare trebuie să fie, cum că din fire este mai presus de fire această sfîntă Teologie, ca ceea ce se întărește pe temelurile cele mai presus de fire, adică pe graiurile cele din descoperire.

Că precum cunoștiința cea firească, pentru aceasta se zice firească, pentru că întrebuițează firești temeluri așa împotriva sfînta Teologie pentru aceasta se zice mai presus de fire, adică cu descoperirea se formăluiește și se urzește și se culege și pe însăși ființa sa o ia.

Dar măcar că uneltește și întrebuițează temelurile cele mai presus de fire, adică pe mărturiile cele din dumnezeiasca Scriptură, are însă trebuință și de ajutorul cel din cuvintele celei de afară. **Iar la multe locuri întrebuițează și pe cuvîntul cel firesc și întru dovediri și întru înțelegerile cele ce au trebuință de luminare, precum la iconomie din descoperire nu putem să întărim cum că Hristos este rizător, ci este mai vîrtos scris cum că este și Dumnezeu desăvîrșit și om desăvîrșit.**

Deci întrebuițăm alci cuvînt firesc și adevărat, cum că tot omul este rizător, apoi, dar Hristos este om desăvîrșit, după Scriptură, deci ca cel ce este om desăvîrșit, este rizător. Și la Teologie la fel, adică, ne învață, cum că și Fiul și Sfîntul Duh din Tatăl sunt și cum că acestea trei fețe una sunt, iar pentru luminarea acestei înțelegeri, ni se dă nouă pilda soarelui, din care izvoresc și raza și lumina, care adică acestea Soarele și raza deși lumina una sunt. Slujește încă cuvîntul cel firesc și ca o armă ajutătoare, împotriva celor ce pornesc limbă nedreaptă împotriva credinței creștinilor, ca să poată cel ce binecuvîntează să arate de la înțelepciunea cea de afară, cum că aceasta, adică Sfînta credință, nimic potrivnic sau cîtuși de cît neunit cu socoteala cea dreaptă cugetă, sau poruncește, sau grăiește, urmînd el lui Pavel Apostolului cel mare, care a zis la Fapte: precum și oarecare poeți de ai voștri au zis: Că și neam al acestuia suntem. (Fapte, 17, 28). Și la Tit 1, 12: „Zis-o oarecare dintr-înșii proroc al lor: **Critenii.**”

Trebuie însă aici a lua aminte la întrebuintarea cuvintelor celor ce se aduc de la cei de afară, ca să nu se împlințe împotriva și în loc de ajutor să se afle acest firesc cuvînt, că face la învățăturile credinței cele ale vrăjmașilor. Că se cuvine a ști și cu deadinsul a fi încredințat, cum că după ceea ce s-a zis: Gîndurile celor muritori toate sunt fricoase și cu greșeală cugetele lor. (Înțelepciuni. Sol. 9, 14). Pentru aceea și de se va arăta undeva vreo învățătură omenească că se află potrivnică sfintelor cugete, sau trebuie s-o robească spre ascultarea credinței lui Hristos după sfătuirea lui Pavel, sau trebuie cu totul s-o lepede ca pe o potrivnică.

Că al obrăzniciei celei mai de pe urmă încă nu mai puțin și al păgînatății lucru este a voi, ca cei mai noi aceștia, a cumpăni cu cuvîntul cel firesc și a judeca și a le cerceta pe cărțile cele de Dumnezeu insufiate. Că nu cu adevărat precum științele și meșteșugurile lumii, așa și Teologia cu vremea a sporit are fire și a se săvîrși. Pentru că acelea s-au făcut din începuturi omenești și au fire cu vreme și cu osteneală și cu cercare îndelungată și cu silință mare a sporit înainte și a se face desăvîrșit, iar învățăturile dumnezeieștii credințe de sus au însufierea și tradiția. Drept aceea și cu îndrăzneală zicem că Dumnezeieștii Apostoli cei ce au fost mai aproape cu Hristos și de la el de față și de la Duhul s-au învățat, mai desăvîrșit și mai curat decît cei după dîșii s-au împărțășit de Tainele credinței.

Ci Domnul grăind către ucenicii săi, cum că, Tot cărturarul care se învață întru Împărăția Cerurilor, asemenea este omului stăpîn al casei, care scoate din visteria sa nouă și vechi (Mt. 352).

Aceste zic, grăind Domnul, va socoti poate cineva, cum că nu se opresc de la sfința Teologie dogmele cele nouă. Dar însă socoteala Domnului precum zic Părinții, n-a fost pentru dogme nouă, ci cum că ucenicii lui, știutori de lege fiind, puteau de aici să aducă în vreme cuviincioasă și cele ce de la dînsul s-au învățat, care erau nouă și cele ce din lege le știau, care erau cele vechi. Iar dogme nouă și auzului sunt neprimite. Că precum israeliților nu le era slobod la cele 10 porunci să adauge sau să scadă, Moisi cu aceste cuvinte oprind și zicînd: „Să nu adăugați la cuvîntul pe care eu vi-l poruncesc vouă și să nu scădeți de la el” (Deut. 4, 2) așa nu ne este slobod nouă, afară de cele date de la Dumnezeieștii Apostoli, alte oarecare sau a cugeta sau a învăța. Însuși Pavel cel ce s-a suit la ceruri, ca din cer anatema strigînd și zicînd: „Precum mai înainte am zis și acum iarăși zic: De vă va vesti vouă cineva, afară de ceea ce ați luat, anatema să fie” (Gal. 1, 8). Se află încă hotărîre mai sus, cum că adevăruri de multe feluri aduce pe urmă din care cuvinte este arătat cum că teologia cea scolastică este silogistică. Pentru aceea și întru acest fel cu cuviință se va hotărî, cum că este știință dătătoare afară pe cele cuprinzător și întunecat descoperite dîndu-le afară și descoperindu-le. Căci grai al lui Dumnezeu este, cum că Hristos este om.

Iar cel ce binecuvîntează tilcuind aceasta ce s-a zis, cu întărire zice cum că Hristos are minte omenească și că Hristos este Viețuitor Cuvîntător și voință cuvîntătoare are, împotriva nebuliei lui Apolinarie, ca cel ce este om desăvîrșit.

Mai apoi de toate s-a zis, cum că și cu întărire aduce pe urmă. Căci se apucă din cuvintele lui Dumnezeu întru care cu neputință este a minți Dumnezeu, după Apostolul. Și cerul, zice și pămîntul va trece, iar cuvintele mele nu vor trece. Din care este arătat cum că Teologia întrece toate științele omenești și nu se numără nici de cum împreună cu acestea.

PENTRU ÎMPĂRȚIREA TEOLOGIEI CELEI MAI PRESUS DE FIRE ȘI CE FEL TREBUIE SĂ FIE CEL CE SE ÎNVAȚĂ TEOLOGIA

Se împărțește întâi în Dogmatică și Năravnică (Morală). Din care una se indeletnicește în Dogmele Credinței, descoperindu-le și luminându-le pe acestea și uneori și alungându-i pe vrăjmașii credinței. Iar cea Năravnică Morală se zăbovește întru canoanele Bisericești și Legile Dumnezeiești spre buna podoabă și îndreptarea năravurilor. Se împărțește a doua în Întăritoare și scolastică. Întăritoare este cea dogmatică care cu vorbă de obște și cu chip mai ritoricesc merge, precum este ceea ce se află întru cuvintele Dumnezeieștilor Părinți. Iar cea scolastică cu chip mai dialectic și cu meșteșug rînduit, descopere cu de-amănuntul cele ale credinței. Ci împărțirea teologiei, ca să zicem în scurt, întru acest fel este. Iar cel ce vrea să se apuce de teologie trebuie întru întâi, sau curat cu lucru să fie mai întâi și neîntinat pe cît este cu putință, sau măcar mai puțin, să vie cu punere ca aceasta de a-și face schimbare vieții sale spre fapta cea bună. Că începutul înțelepciunii este frica de Dumnezeu, iar în Dumnezeu Credința este începerea priceperii, iar cei necredincioși defăimează înțelepciunea și învățătura. Iar în sufletul cel viclean și rău nu va intra înțelepciunea. Că nu este a fiecăruia, precum zice Grigorie Teologul (în cuvîntul împotriva eunomienilor) nu este a fiecăruia pentru Dumnezeu a filozofa, nu este așa de ieftin lucrul acesta și din cele ce se tîrăsc pe jos. Nu este al tuturor adică, pentru că este al celor ce sunt cercați și sporiți întru privirea minții și care mai înainte de acestea și sufletul și trupul și-au curățit, sau ca să zic mai măsurat își curățesc. Că celui necurat a se atinge de lucrul cel curat, poate nu-i este fără de primejdie, precum nici ochilor celor bolnavi a căuta la razele soarelui. Că cel ce arată și viață nepotrivită și străină de Dumnezeieștile Scripturi, acela o pornește asupra sa pe minia cea Dumnezeiască. Că după Dumnezeiescul Apostol, Rom, 1, 18: Se descoperă minia lui Dumnezeu din cer, peste toată păgînatatea și nedreptatea oamenilor, care țin adevărul întru nedreptate.

Al doilea, trebuie să se apropie la învățătura teologiei, cu smerenia sufletului, iar nu mîndrindu-se în deșert și trufindu-se pentru înălțimea învățăturilor celorlalte, ci îndemnîndu-se de gînduri creștinești spre zidirea întâi a lui, apoi și a aproapelui. Că cel mîndru și trufaș, ca la o masă îndestulată a Dumnezeieștilor Scripturi șezînd de fiecare din bucatele cele ce se aduc îi vine să verse și socotindu-se a fi plin de greață, el nu mănîncă nimic, iar celorlalți se indeletnicește slujindu-le, frîgînd și împărțind hranele alegînd mai mult a învăța și a mostra pe alții decît pe sineși.

În acest fel erau cărturarii și fariseii, care închideau împărăția cerurilor înaintea oamenilor, nici pe ceilalți nelăsîndu-i să intre și nici ei nu intră. Deci trebuie precum s-a zis, ca tănuitorul sfintei Teologii cu cuget smerit să se apropie la acest fel de învățătură. Pentru că intră în adîncul Dumnezeieștilor Scripturi și se dă pe sineși a fi tănuitor al Graiurilor lui Dumnezeu, decît care nici mai cîstit nici mai dumnezeiesc nu este. Unde cel ce grăiește este Dumnezeu, iar tălcuitor Duhul Sfînt. Că spre care zice, voi căuta, fără numai spre cel smerit și lin și care tremură de cuvintele Mele (Is. 67,2). Și

auziți graiurile Domnului, cei ce tremurați de cuvîntul Lui. Iar cum că ascultarea dumnezeieștilor cuvinte este lucru mare cu adevărat. Văzătorul de Dumnezeu Moise arată zicînd: ce este trupul, că a auzit glasul Dumnezeului celui viu? (Deut. 5, 26). Pentru aceasta și cel cu graiul de Aur sfătuiește ca așa să se apropie la îndeletnicirea Scripturilor, ca și cum ar fi avut să intre chiar în cer.

Că citirea Scripturilor este deschiderea cerurilor. Și gura fiecărui Proroc, este gura lui Dumnezeu. Încă nu numai cu smerenie trebuie să se apropie, ci și cu multă dorință, cît să se pară a zice cu Prorocul: Ca din seu și din grăsime să se umple sufletul meu (Psalm, 62, 6). Și cu buze de bucurie te va lăuda, gura mea.

Iar o aprinde și o înfierbîntă pe dorință folosul cel mare care se scoate din Dumnezeieștile Scripturi. Apropiati-vă către Mine cei ce mă poftiți pe Mine și vă saturați din rodurile mele. Zice cu Înțelepciune lui Sirah. Și pentru aceasta zice în altă parte, ca și cel ce ară și seamănă, apropie-te la ea. Căci cel ce ară pentru nădejdea și dorința rodirii la anul viitor nu cruță ostenele și de greutățile cele obișnuite care urmează lucrării pămîntului nu poartă grija, încă și celor bolnavi de mulțimea păcatelor din aceasta le este toată vindecarea. Deci vor afla cei ce cu dorință caută învățătură. Că la fericitul Iov este scris: Că în mîini a acoperit lumină. Iar ceea ce zice în acest fel este după îlcuitori: a acoperit adică, la cei leneși, iar pe mîină ca și cum gata avînd-o spre dare, la cei ce caută și voiesc s-o ia, că zice îndată pe urmă, că a poruncit pentru ea întru cel ce întîmpină.

CAPITOLUL III

OARE TEOLOGIA DE NEVOIE ESTE? ȘI PENTRU LOCURILE CELE TEOLOGICEȘTI

În patru chipuri este cu puțință a răspunde:

1. Cum că Teologia sobornicește luîndu-se și cuprinzător îi este de nevoie Bisericii.
2. Cum că nu îi este de nevoie fiecărui creștin.
3. În loc de scolastică și mai din parte și cu osebite luîndu-se, de nevoie nu este.
4. Dar de folos este foarte mare.

Cea de la 1 se arată în Scripturi. Dumnezeu a dat pe unii Apostoli, pe alții Proroci, pe alții binevestitori, pe alții păstori și dascăli, spre săvîrșirea sfinților, la lucrul slujbei, spre zidirea Trupului lui Hristos.

Ca să nu mai fim prunci învăluindu-ne și purtîndu-ne de tot vîntul învățăturii întru amăgitura oamenilor, întru vicleșug spre meșteșugirea înșelăciunii. Și se cuvine episcopului să fie fără prihană, ținîndu-se de cuvîntul credincios al învățăturii ca puternic să fie și a îndemna întru învățătura cea sănătoasă și pe cei ce grăiesc împotriva a-i muștra. Că sunt mulți și neplecați, și grăitori în deșert și amăgitori de minte, cărora li se cuvine a li se astupa gura. Deci dacă Apostolul de nevoie îi sunt Bisericii dascăli ca să-i învețe pe credincioși cele spre zidire, de nevoie dar este teologia, cuprinzător luîndu-se Bisericii. Că ce alta este învățătura Păstorilor, fără numai Teologie?

Se arată la 2, că Credința singură de ajuns este spre mîntuire la mulți creștini, care trăiesc întru învătătură și altceva nu voiesc a ști, fără numai Iisus Hristos și pe acesta răstignit, după Apostolul. Și dreptul din credință va fi viu. Că cel ce va crede și se va boteza, se va mîntui. Și iarăși: Au doară toți sunt apostoli? Au doară toți sunt proroci?

Se arată la 3, cum că credința cea școlărească nu este de nevoie. Că fără de teologia cea scolastică de mult Biserica înflorește și strălucea cu amîndouă, și cu dreapta credință și cu viață. Deci dacă fără de dînsa în multe veacuri credința strălucea mai mult decît acum, nicidecum dară nu este cu totul de nevoie Teologia și meșteșugul cel școlastic.

Se arată la 4, cum că este foarte de folos. Că 3 adaugă Teologia cea scolastică la cea întăritoare, adică la cea dogmatică, care prea mult sunt folositoare.

1. Vorbă curată și fără de a avea ceva de prisos și strînsă prin care cele ce se dearcă mai lesne se înțeleg și cele ce sunt cu nedumerire și se întreabă mai luminat se dezleagă.

2. Întrebuințază meșteșug rînduit, pus la rînduială Teologia cea scolastică, la capete pusă la rînduială pe fiecare aducîndu-l și unite cuprinzîndu-le, și pe cele cu îndoială întărindu-le.

3. La multe ia ca pe o ajutătoare dialectica și chiar filozofia, spre întărirea credinței pe care acestea Dumnezeu-ști Părinți ne învață că nu sunt cu totul nefolositoare împotriva birfitorilor eretici. Pentru că Clement Alexandrinul înainte învățătură și ocol al înțelepciunii celei Dumnezeu-ști pe dînsa o numește. Încă și marele Vasile pe dialectică voiește să se pună în preajma dogmelor noastre sfințe ca un cerc și îngrădire împrejur. Dar poate va zice cineva pornindu-se asupra părții celei dinții, cum că este scris la prorocul Isaia: Îi voi pune pe toți fiii tăi învățați lui Dumnezeu (Is. 54, 13). Și la Ieremia: Cum că în zilele acelea le voi fi lor Dumnezeu și ei îmi vor fi mie fii, popor. Și nu va mai învăța nimenea pe vecinul său și pe fratele său, zicînd cunoaște pe Domnul, că toți mă vor cunoaște de la cel mic pînă la cel mare al lor. Și o înțelege cu adevărat prorocul pe Legea cea nouă a Evangheliei precum și dumnezeiescul Pavel așa a tilcuit în cartea cea către Evrei. Încă și dumnezeiescul Ioan evanghelistul, asemenea cu prorocii scrie: Nu aveți trebuință zicînd, ca să vă învețe pe voi cineva, ci precum ungerea aceea vă învață pe voi pentru toate și adevărat este și nu este mincinos. Deci dar, zice, nu sunt de nevoie după propovăduire cei ce binecuvîntează și învață ci vom răspunde către acestea zicînd: 1. — Cum că a voi a ciocni cuvinte ale Scripturii cu cuvinte ale Scripturii, și ale arăta potrivnice unele altora, este al unui producător de sminteală și al unui suflet ce se bucură de cele rele, încă și care întru cele Dumnezeu-ști are socoteli rele. Că dacă de unul și același Duh luminîndu-se au grăit Dumnezeu-ști Proroci și Apostoli, cum este cu puțință potrivnice și împotriva grăitoare și aceiași este a zice mincinoase, a insufla Duhul Adevărului? Departe de această hulă. Nu este aceasta, nu este. Ci cum că sunt Păstorii și învățătorii de nevoie, lîngă cele mai sus zise arată și Porunca cea stăpînească care către ucenici după Înviere a dat-o Domnul zicînd: „Mergînd învățați toate neamurile, învățîndu-i pe ei să păzească toate cîte v-am poruncit vouă.” Arată hotărîrea cea de trei ori, cea către Petru prin care îl poruncește să pască Oile lui, (Ioan Cap. 21). Iar lucrul cel întîi și chiar adevărat al păstoriei nimeni nu se împotrivesc cum că nu este acel a învăța Arată și, pilda celui ce a arătat purtarea de grijă către cel ce a căzut între tîlhari, care scotîndu-i i-a dat gazdei doi dinari. Prin care drept se înțeleg cele două Scripturi, cea Veche și

cea Nouă. Făgăduindu-se el să-i mai dea lui orice va mai cheltui de la sineși, cînd se va întoarce, (Luca 10). Arată încă și dumnezeiescul Pavel zicînd, cum că credința este din auz. Pentru aceea ca să creadă ei, nevoie este înții să audă. Dar cum vor auzi fără propovăduitori? Nevoie este dar de cei ce propovăduiesc. Iar pe graiurile acestea care se par că sunt împotriva, sfințitul Teofilact împreună cu dumnezeiescul Gură de Aur foarte bine le tăluiesc zicînd: Învățătură aici o zice pe învățatura cea mai cu osteneală. Că iată vedem că nu avem trebuință de multe cuvinte către cei sănătoși la minte, spre a-i pleca să creadă lui Hristos. Că punerea de lege cea iudaicească într-un unghi era închisă și puțin o știau pe ea, iar glasul apostolilor în tot pămîntul a ieșit. Încă și în alt chip: După ce a pătrecut Dumnezeu cu Trup pe pămînt, și a îndumnezeit firea noastră cu Trupul cel luat, a strălucit în sufletele tuturor Lumina cunoștinței celei adevărate ale lui Dumnezeu, și ca o îndemînare oarecum s-a pus de darul în firea omenească spre a cunoaște pe Dumnezeu cel Adevărat. Nu neunite cu acestea socotesc, va grăi și cel ce va zice cum că prin graiurile acestea, zic adică împreună și pe cel din Cartea lui Ioan, toate ale celor ce cred și se mîntuiesc, se dau la Dumnezeiescul Dar, precum dumnezeiescul Pavel luminat aceasta zice încheind: Cum că nici cel ce sădește este ceva, nici cîl ce udă (propovăduitorii, adică învățătorii) ci Dumnezeu cel ce dă creșterea ci și către Filipeni: Dumnezeu, zice este care lucrează întru voi și ca să voiți și ca să săvîrșiți.

Pe care tăluindu-le Teofilact grăiește: Nu ridicînd stăpînirea de sineși zice, cum că și aceasta ca să voim de la Dumnezeu se lucrează întru noi, ci voind ca să mulțumim noi deapaurarea și toate să le dăm la Dumnezeu. Deci să despărțim partea cea dintîi a punerii împotriva, care zice: vor fi învățați toți lui Dumnezeu, și toți mă vor cunoaște de la cel mai mic pînă la cel mai mare. De va mijloci slujba învățătorilor (că lui Dumnezeu, zice, suntem împreună lucrători, ai lui Dumnezeu slujitori) mărturisesc. Iar în alt chip tăgăduiesc. Împotriva părții a doua, care era, cum că nu este Teologia cu totul de nevoie fiecărui credincios, poate va aduce cineva cuvîntul Apostolului Petru, care zice: Să fiți gata pururea spre răspuns tot celui ce vă întreabă pe voi cuvînt despre nădejdea voastră. (1 Petru 3,15).

Deci dar teologia este de nevoie fiecărui credincios. Ci însă spre răspuns zice Apostolul nu spre a învăța. Că obișnuiesc vrăjmașii credinței a cleveti spre ispită și supărare pe bunătățile veacului ce va să fie, care de către noi se cred și se nădăjduiesc. Și trebuie creștinul nu fără de cuvînt cu totul să hotărască cele ce le-a luat și le ține, ci să arate cu cuvînt simplu și curat că adevărate și nemincinoase sunt cele ce crede. Adică de va zice potrivnicul cum că nu sunt adevărate bunătățile cele ce se nădăjduiesc, va răspunde cum că sunt foarte adevărate, pentru că Dumnezeu care este însuși Adevărul, este cel ce le-a făgăduit: Eu le dau lor viața veșnică. Iar de-l va prihăni pe el ca pe un închinător și slujitor de scînduri, va răspunde, cum că nu slujește ci cinstește, nu scîndurile, nici materiile cele de pe dînsule, ci asemănarea Chipului celui dintîi, care după obicei o zicem Icoană. Că nu se cuvine să fie și cu totul fără de cuvînt credinciosul. Iar a învăța de acestea și de cele de asemenea acestora cu de-adînsul și după meșteșug nu sunt cu adevărat datori toți credincioșii, precum nici nu toți sunt Apostolimnici toți dascălii și l.

Poate încă și împotriva părții a patra, care era, cum că de folos îi este de folos Bisericii Teologia cea scolastică, va zice cineva, cum că pe filosofie pe care o

întrebuințază teologia cea scolastică, Dumnezeuieștii Părinți și o leapadă afară din sfînta învățătură. La care răspundem, cum că și noi nu mai puțin o folosim, dar după cum s-a zis în capitolul întîi, cînd adică se semețește împotriva tainelor credinței, care sînt mai presus de fire, atunci o lepădăm. Iar în alt chip, cînd va voi să ajute adevărului împotriva celor ce îl luptă pe el și prea bună este și primită, și nimeni din Părinți nu este care nu a luat-o pe ea împreună lucrătoare și ajutătoare în vremea cea cuviincioasă. Dar fiindcă ne-am făgăduit să vorbim în capul acesta și pentru locuri teologicești, să zicem pe scurt, cum că loc teologicesc este, început sau temei din care se iau dovedirile cele Bisericești. Și întreit este acesta la teologi. Întîi Dumnezelasca Scriptură. A doua tradiția cea nescrisă. A treia Biserica. Biserica se împărțește în cea sobornicească și în cea din parte și deosebi. Pe cea sobornicească o aseamănă Sinodul cel ce se numește a toată lumea, pe cea din parte și deosebi Sinodul cel ce se numește pe loc. Deci dovedirile cele ce se iau din Dumnezeuieștile Scripturi și din Tradiții și a treia din legiurile sinoadelor celor de a toată lumea, de nevoie și sunt și se numesc. Iar nu de nevoie, cele ce se iau de la sinoadele cele de pe alocuri, și de la Dumnezeuieștii Părinți cei deosebi.

Deci toate aceste patru începuturi se numesc locuri dinlăuntru, aceeași este a zice bisericești, spre deosebirea celor ce se iau de afară pentru luminare, adică sau de la vreo socoteală filosofică, sau de la mărturia Istoriilor.

CAPITOLUL IV

PENTRU DUMNEZEIASCA SCRIPTURĂ ȘI ÎN CÎTE FELURI ESTE ÎNȚELEGEREA EI

Dumnezelasca Scriptură este grai scris al lui Dumnezeu, El insuflîndu-l. Este și încă alt grai al lui Dumnezeu, după insuflare nescris, care se numește Tradiție. Că în Dumnezelasca Scriptură nu este scris măcar că este scris în Cărțile purtătorilor de Dumnezeu Părinți și în faptele Sinoadelor. Iar după întrebuintarea cea din obicei și rar Tradiție se numește și cel scris în Dumnezelasca Scriptură (măcar că aceea și este hotărîre a Sinodului 7 a toată lumea, care zice: Oricine pe toată Tradiția Bisericească, sau scrisă, sau nescrisă o va lepăda, să fie Anatema. Dar și mai înainte de aceasta dumnezeiescul Pavel: Stați, scrie către Tesalonicieni și țineți predaniile (tradițiile), care le-ați învățat ori prin cuvînt, ori prin Cartea noastră. (2. Tes. 2). Pe care cuvînt tălmăcindu-l dumnezeiescul Gură de Aur zice: Aici este arătat, că nu toate prin carte le-au predat (Apostolii) ci multe și nescris. Dar și acelea și acestea sunt vrednice de credință (Cuv. 4 la 2 Tes.). Deci este pus acest cuvînt scris, spre deosebirea tradițiilor, care sunt Grai al lui Dumnezeu nescris. Iar cuvîntul acesta el insuflîndu-l, este pus, spre a se deosebi de canoanele și legiurile cele Bisericești, că graiuri sunt și acestea ale lui Dumnezeu, adică ale Duhului Sfînt, dar nu insuflînd el ci adică fiind de față s-au scris. Pentru aceasta nici nu se numesc Scripturi dumnezeiești. Că starea de față luminarea oarecare a Preasfîntului Duh fiind, păzește sănătoasă înțelegerea celor ce se scriu, sau canoane de sunt acestea, sau legiuri dogmaticești. Iar insuflarea chiar și pe cuvinte

și pe lotă și pe cirtă le tipărește. Care aceasta numai pentru dumnezeieștile Scripturi se cuvine să se zică. Că precum cineva în două chipuri poate să răspundă prilegului prin mînă străină, sau și socoteala ce o are în minte și cuvintele, și însăși slovele spunîndu-le celui ce scrie, sau numai înțelegerea dîndu-l, lăsînd la el ca singur cu chipul vorbei sale s-o așeze și s-o vestească. În acest fel și Duhul Sfînt la Scripturi și însăși cuvintele le-a spus.

Iar la Sinoade numai înțelegere după starea de față și luminarea lui. Că luminarea și starea de față se deosebesc la teologi de descoperire și de insuflare. Că descoperirea este după dîșii arătare de la Dumnezeu a adevărului celui neștiut, iar insuflarea este mișcarea dinlăuntru a sufletului, adică a minții, de care se ridică cineva de Dumnezeu spre a grăi sau face ceva, nimic stăpînirea de sine a voinței vătămîndu-se. Și pildă pentru aceasta nu trebuie a da. Că nimic în Dumnezeiasca Scriptură nu este zis cu prorocie, care nu este așa, sau la Hristos, sau la altă față de se aduce. Iar luminarea și starea de față a lui Dumnezeu, este ajutor al minții omenești, care păzește pe cel ce grăiește, sau scrie, mai presus de orice fel de amăgire. Însă trebuie a însemna, cum că nu toate cîte au scris dumnezeieștii proroci, din descoperire pe ele le-au scris. Că au scris multe și după istorie, adică povestind acelea, la care au fost singuri văzători, sau de la cei de la care ei le-au văzut s-au încredințat. Așa Moisi pedepsele care însuși le-a văzut, și al cărora a fost însuși lucrător în Eghipt, cu chip istoricesc numai le-a scris. La fel și Iisus a lui Navi, pe biruințele poporului evreu care le-a făcut în pămîntul Canaan, fiind el Voievod nu cu chip proroces, ci cu chip Istoriesc le-a dat în scris.

Deci cum că Dumnezeieștile Scripturi, nu prin oarecare proastă stare de față, ci prin insuflare dumnezeiască și descoperire s-au scris, mărturisesc toți împreună Dumnezeiești Părinți, mărturisesc încă și dumnezeieștii Apostoli, precum fericitul Petru zicînd: Că toată Proorocia Scripturii, a dezlegării sale nu se face. Că nu prin voia oamenilor s-a făcut cîndva proorocie, ci de Duhul Sfînt purtîndu-se au grăit omienii cei sfinți ai lui Dumnezeu. După acesta Dumnezeiescul Pavel: Toată Scriptura este de Dumnezeu insuflată, zicînd, și de folos spre învățătură. Ci încă peste toate și mai întîi de toate, putere are hotărîrea cea stăpînească. Că zice cum că David cu Duhul îl numește Domn al său pe Hristos. Ce vi se pare vouă de Hristos? Al cui fiu este? I-au zis ei: Al lui David. Le-a zis Iisus lor: Deci dar cum David cu Duhul îl numește Domn al său?

Pentru aceea și în dumnezeiescului Simbol al Credinței s-a adăos de purtătorii de Dumnezeu Părinți, cum că, credem și întru Duhul Sfînt, care a grăit prin prooroci. Prea adevărate sunt dar dumnezeieștile Scripturi, ca cele ce de Dumnezeu cela ce este însuși Adevărul s-au insuflat și s-au spus. Și se cearcă de teologi, care așa s-au spus toate de Dumnezeiescul Duh, cît și cuvintele și întocmirea lor și chipul și chipul vorbei au insuflat, sau așa. Ci aceasta și mai sus s-a dezlegat ceva puțin.

Dar și acum zicem, că Domnul zicînd: Cum că o lotă sau o cirtă nu va trece din lege, pînă ce toate se vor face, oarecare Părinți de aici se ispitesc de zic, că nici slovele nu le-au adus de la dîșii Dumnezeieștii Proroci, ci toate din insuflare le-au grăit. Iar alții în altfel au judecat, cum că adică pe cele mai de taină și mai alese, din insuflare mai înainte le-au grăit, Duhul întru dîșii tipărind toate și zicerea și vorba. Iar cîte au fost istoricești, s-au lăsat zic să le scrie cu chipul vorbirii lor, mărturie aducînd cu ei, pe cele din a II-a carte a Macabeilor, unde scriitorul ei în capitolul 2 arată multă

greutate către scriere. Iar în versetul de la sfârșit 38, zice: Și de este bine și cum se cuvine întocmit, aceasta și eu am vrut, iar de este simplu și de mijloc, aceasta mi-a fost mie cu puțință. Că nu s-ar fi potrivit zic ei, acestea să grăiască, dacă pînă și la cuvînt din insuflare ar fi scris.

Și acestea adică pentru Scripturi și Tradiții. Iar în cîte feluri se cuvine a țilcui Scriptura, de aici înainte să zicem. Și iată trebuie a ști, cum că graiul sau însemnează ceva după istorie și primește cea înțîi țilcuire după slovă, precum: Avraam a avut doi feciori, unul din slujnică și unul din cea slobodă. Înțelegerea este istorică. Rahav curva a ascuns pe iscoadele lui Isus Navi. Și aceasta la fel. Sau nu însemnează nimic cîtuși decît după slovă, și țilcuirea se face toată alegorică.

Precum: leșit-a semănătorul să semene sămînța sa. Și, un om oarecare se pogora din Ierusalim în Ierihon. Acestea și toate alte pilde primesc țilcuire alegorică, și în alt chip nu este cu puțință a fi. Iar și înțelegerea cea istoricească se poate să se ia și anagogește și în multe locuri și tropologicească aceeași.

Că nu se întîmplă să primească pururea același cuvînt pe amîndouă înțelegerile împreună, adică și anagogicește și tropologicește. Sfințul Teofilact în multe locuri ale Dumnezeieștilor evanghelii face pe acestea trei țilcuiri. Iar mai ca și cum înadins face aceasta în țilcul proorocilor mici, după pofa, precum zice a lubitoareii de Dumnezeu și iubitoareii de învățătură împărătesei Comence. Iată o pildă din toate: și a mers (adică proorocul Osea) și a luat pe Gomer (femeia lui adică după dumnezeiasca poruncă) fata lui Dechilaim și a rămas grea și i-a născut lui fiu. Și a zis Domnul către el cheamă numele lui Israel, Proorocul făcea acestea adică simțitor (aceasta este în scurt după slovă) dar o arăta pe Sinagoga evrellor, care se revărsase spre multa dumnezeire, din care sinagogă s-a născut Hristos după trup, care se țilcuiește Israel. Dar din Duhul Sfințit s-a născut Hristos (Înțelegerea aceasta este anagogicească).

Încă și orice va naște mîntea, după ce va lua la sineși pe simțirea ceea ce pînă acum era curată, și o va uni cu sineși, sămînță a lui Dumnezeu va fi aceea, ca ceea ce se pune de la Dumnezeu, care cu adevărat are trebuință de a noastră silință ca să crească și să ajungă la sfîrșit. Așa cea ce din mărimea și frumusețea zidirilor l-a văzut pe Ziditoriul și pe cele nevăzute ale Lui, care din făpturi se cunosc le-a socotit, sămînță naște a lui Dumnezeu (Tropicească este aceasta, adică spre îndreptarea năravurilor). Pentru că tropologia este, învățătura ce se face spre folosul și îndreptarea năravurilor, după istoria sau și după anagogia cuvîntului celui de față. Și trebuie a însemna, că la anagogi și tropologia, are încăpere alegoria (asemănarea). La fel iar și cel ce chiar se aseamănă, sau după anagogi sau după tropologie, sau și după amîndouă împreună se vor asemana.

Iată iar și de la sfințitul Teofilact și pentru această pildă: Oarecine avea în via lui un smochin sădit, anagogicește este înțîi alegoria. Poate să se înțeleagă zice smochin și toată firea omenească, Stăpîn al casei Dumnezeu și Tatăl, iar vier Fiul lui Dumnezeu, apoi aceasta și tropicește. Încă și fiecare zice din noi smochin este în Via lui Dumnezeu, adică în Biserică, sau simplu să zic, în lumea aceasta sădit.

Dar trebuie a ști că înțelegerea Scripturii cea după slovă, după judecata dascălilor celor înțelepți, este mai întărită, iar unde încapă asemănarea, poate să se afle drept, dar poate și nu. Pentru că altul în alt chip aseamănă aceia.

CAPITOLUL V

PENTRU ÎMPĂRȚIREA DUMNEZEIEȘII SCRIPTURI, ADICĂ CÎTE ȘI CARE SUNT CĂRȚILE CELE ADEVĂRATE ȘI DE DUMNEZEU INSUFLATE ALE LEGII CELEI VECHI ȘI ALE CELEI NOI. DE LA CEL ÎNTRU SFÎNȚI PĂRINTELE NOSTRU ATANASIE CEL MARE

Se împărțește Dumnezeiasca Scriptură în Testamentul cel Vechi și în cel Nou. Și ale celui Vechi cărți sunt 1. – Facerea, 2. – Ieșirea, 3. – Levitic, 4. – Numeri, 5. – Deuteronom. Și acesta este Pentateuhul, adică cele 5 cărți. 6. – Isus Navi, 7. – Judecătorii, 8. – Rut, 9. – I, II Regi care se numără o carte 10. – III și IV Regi care și acestea se numără o carte. 11. – I și II Paralipomene, care se numără o carte. 12. – Ezdra doi care se numără o carte. 13. – Psaltirea lui David, care are 151 Psalmi. 14. – Paremiile lui Solomon. 15. – Ecclesiastul acestuiași. 16. – Cîntarea Cîntărilor a acestuiași. 17. – Iov. 18. – Cei 12 prooroci, care se numără o carte. Și sunt aceștia anume: Osea, Amos, Miheia, Ioel, Avdie, Iona, Naum, Avacum, Sofonie, Agheu, Zaharia și Maleahi. 19. – Isaia cel dintîi cei 4. Apoi 20. Ieremia. 21. – Iezechiil. 22. Daniil. Împreună Cărțile cele canonice, adică puse în canon ale legii celei Vechi sunt 22. Întocmai la număr cu slovele evreilor, că atîtea sunt la dîșii Literele. Dar afară de acestea sunt iarăși alte cărți vechi, ale aceluiași Testament Vechi, care nu se canonisea, adică nu erau în canon, dar se citeau numai de cei ce se învăță cele, ale credinței. Acestea sunt: 1. – Înțelepciunea lui Solomon, 2. – Înțelepciunea lui Isus fiul lui Sirah, 3. – Estera, 4. – Iudita, 5. – Tobie. Alîtea sunt și cele ce nu se canonisea. Iar oarecare din cei vechi au zis, cum că se canonisesc la Evrei și Estera. Și cum că Rut unindu-se cu Judecătorii se numără o carte, iar Estera alta. Și așa iarăși se împlinesc numărul de 22 al Cărților ce se canonicesc adică erau scrise în canon de dîșii.

Iar ale Testamentului celui Nou cărți Canonice acestea sunt: Matei, Marcu, Luca, Ioan, 5. – Faptele Apostolilor, 6. – Epistolele cele sobornicești ale multora, care 7 fiind se numără o Carte, a lui Iacob una, 2. – Ale lui Petru două, ale lui Ioan 3, A lui Iuda una. A șaptea 14 epistole ale Apostolului Pavel, care se numără o Carte. Una către Romani, două către Corinteni, a patra către Gălateni, a cincea, către Efeseni, a șasea Către Filipeni, a șaptea către Coloseni, către Tesalonicieni două. A zecea cea către Evrei. Către Timotei două. A 13-a cea către Tit, 14-a cea către Filimon. Lîngă acestea este și Apocalipsa Sf. Ioan Evanghelistul, carte a Legii celei Noi a opta și de pe urmă, care s-a primit ca ceea ce este a celui și s-a numărat de cei vechi împreună cu celelalte de cei vechi Sfinți Purtători de Duh Părinți. Alîtea sunt și cărțile Legii celei Noi care se canonisesc și sunt ca niște cărți ale credinței noastre, sau Ancore și Propte, ca cele ce s-au scris și s-au așezat chiar de Apostolii lui Hristos care au și petrecut împreună cu El și au fost învățați de dînsul.

Deci Cărțile Legii Vechi arătat este cum că s-au scris evreiește, afară de oarecare ce s-au scris în robie în limba siriană, adică Tobie și Iudita, poate încă și Estera. Iar cele ale Legii Noi s-au scris toate în grecește, afară de Evanghelia cea de la Matei și de Epistola cea către Evrei a lui Pavel, care s-au scris evreiește, dar s-au tălmăcit în graiul grecesc, Evanghelia adică de oarecare nearătat, iar epistola către

Evrei de Clement al Romei. Și aceasta adică este împărțirea cea după Cărți a Dumnezeieștii Scripturi celei Vechi și a celei Noi.

Dar o împărțesc pe acestea și după cuprinsul de legi, în cărți de Legi, Istoricește și morale și proorocești. Și cele de legi sunt cele 5 ale lui Moisi care și Pentateuh se zic. Iar ale Legii celei Noi cele 4 evanghelii. Că în acestea se cuprind dumnezeieștile Legi cele nouă și poruncile. Pe care cărți de legi și pe cele ale legii celei Vechi (zic pentru cele ce pururea într-un fel se află) și pe cele ale celei Noi, pururea trebuie să le ascultăm, ei să le păzim, pe care Moisi fiilor lui Israil le poruncește zicînd: „Și cuvintele acestea citeți poruncesc eu ție astăzi, să fie în inima ta și în sufletul tău. Și le spune fiilor tăi și grăiește întru dinsele, cînd, șezi acasă și cînd mergi în cale și cînd te culci și cînd te scolii” (Deut. 6, 6, 7).

Iar proorocești cărți sunt cele ce cuprind nu numai pe toate proorociile și pe cele pentru Hristos și pe cele ce au fost pentru neamuri și cetăți și mai virtos pentru noroadale israiletinești și iudaicești, ci încă și pe sfătuirile și învățăturile cele ce s-au făcut de Prooroci împreună cu îngrozirile cele prea grele spre îndreptarea năravurilor. Iar istoricești sunt, ale celei Vechi adică, Isus al lui Navi, Judecătorii, cele 4 ale Regilor, cele două Paralipomene, cele 2 Ezdra, Tobit, Iudita, Estera, Iov, cele 2 Macabei. Iar ale celei Noi Faptele Apostolilor. Și istoricești cea a lui Isus Navi cu Biruințele lui Dumnezeu cele pentru Israil în pămîntul Canaan. Iar cea a Judecătorului pe cele ce s-au făcut în zilele judecătorilor. Că după Isus Navi ridicîndu-se Judecător după vreme și de Dumnezeu împuternicindu-se, păzea pe Israil cînd era Bîntuit de neamurile cele dimprejur. Iar Regii pe cele ce li s-au întîmplat lor după ce au cerut rege de la Dumnezeu, și l-au luat întîi pe Saul rege, ungîndu-l pe el lor Samuil Proorocul, după dumnezeiasca poruncă. Și dezbinîndu-se în două împărăția ceea ce era una pentru nebunia lui Roboam fiul lui Solomon, una s-a făcut în Samaria la care adunîndu-se cele 10 neamuri, care s-au lepădat de a fi supuse lui Roboam și-au făcut lor împărat pe Ieroboam sluga cea prea rea a lui Solomon, și împărăția aceasta se cunoștea și se numea cu numele lui Israil, iar cealaltă s-a numit cu numele său al lui Iuda, că neamul lui Iuda foarte mult la număr și vestit fiind a rămas întru supunerea lui Roboam încă și neamul lui Veniamin. Deci împărățiile acestea, adică cărțile împăraților, scriu pe cele ale împăraților acestora și pe cele deosebi și pe cele de obște, adică pe cele mai înainte de despărțire. Iar cele ale Paralipomenelor cite s-au lăsat de cărțile împăraților, acestea le-au împlinit, pentru aceea și Paralipomene (adică cele lăsate, cele rămase) s-au numit. Iar după ce au stricat împărăția lui Israil asirienii și l-au dus pe popor în Babilon a fost dus împreună și Tobie și acolo a scris el, cele pentru sineși. Iar după, a pătimit la fel și împărăția lui Iuda în anii aceștia s-au scris și istoria Iuditei și a Esterei. Iar a lui Iov se scoate afară din istoria cea sfîntă. Că el a fost Idumeu, strănepot adică al lui Avraam, dar prin Isav fratele lui Iacob se trăgea. Iar Ezdra și Neemia istorici fiind pe întoarcerea de la Babilon încă și pe cele de după întoarcere neșterse din omenire prin scris le-a făcut.

Iar afară de acestea altă carte povestitoare în sfînta Istorie a iudeilor n-a rămas. Iar cele 2 ale Macabeilor pe prigonirile cele cumplite, pe care cei cu Antioh asupra Iudeilor le-au pornit și pe biruințele cele de Dumnezeu asupra lor prin Macabei le-au ridicat, minunat le povestesc mai înainte de nașterea lui Hristos cu 150 de ani. Faptele Apostolilor pe care le-a scris sfîntul Luca, cuprinde începuturile Bisericii și pe cele mai presus de număr preaslăvite minuni, prin care s-au adunat și au strălucit Biserica după făgăduința Domnului. Iar cărți Morale ale dumnezeieștii Scripturi sunt pildele lui Solomon și Ecclesiastul și cele ce poartă titlul Înțelepciunii. Iar Epistolilor de Dumnezeu

înțelepților Apostoli sunt ca oarecare tâlcuiri spuse de Duhul Sfânt spre deplină înțelegere a celor ce cuprinzător și în scurt în cele de legi s-au scris. Că cine va pricepe în Evanghelii puterea Botezului, Taina Darului și Jertfa ceea ce pe Cruce pentru noi s-a adus, fără de dumnezeieștile epistole ale Apostolilor. Deci este nevoie de citirea acestor cărți. Că va cunoaște din acestea fiecare, câtă este înălțimea Dumnezeieștii Legi și câtă este adâncimea, și sub coaja cărora se tănuiesc vistierile sfintelor slove. Însă mai apoi de toate trebuie să ști cum că nimic nu este cu nepotrivire, aceeași carte a fi și de legi și morală, adică și vestitoare de poruncile Legii și învățătoare de îndreptarea năvurilor. Și cum că întru toate sfintele cărți cele de legi și istorice este amestecată Proorocie.

CAPITOLUL VI

PENTRU DEOSEBITE TĂLMĂCIRI ALE DUMNEZEIEȘTELOR SCRIPTURI

Iar de vreme ce Testamentul cel Vechi s-a tălmăcit din limba evreiască, și nu una ci multe sunt tălmăcirile lui, să zicem și pentru acestea cele ce la dumnezeiescul Epifanie și la alții oarecare vechi le aflăm. Ci pentru tălmăcirile în celelalte limbi, nici un cuvânt nu ne este nouă. Că ce avem noi cu limba arabă sau siriană, sau latină nici o știință de acestea avînd?. Deci pentru deosebite tălmăciri să grăim care s-au făcut grecește de deosebiți în deosebite vremi. Deci cea întâi și cea mai veche se zice a celor 70. Dar cum și de unde s-a făcut aceasta, vrednic lucru și de a se povesti. Ptolomeu împăratul. Egiptului cel ce se numea Filadelf socoteală, a socotit vrednică cu adevărat împărăteștii sale măriri. Că zidind o Bibliotecă prea mare, a voit să aducă în ea din toată lumea toate cărțile științelor și meșteșugurilor, nu numai ale grecilor ci și ale celorlalte tuturor limbilor. Iar peste adunarea aceasta și așezarea cărților, purtător de grijă și ispravnic vrednic l-a rînduit pe Dimitrie Falirea, care scăpătase din patrie adică de la Atena și se mutase în Egipt. Și zic unii că însuși să fi dat acest sfat împăratului. Și era bărbatul înțelept mai mult decît oricare altul și vrednic de dorința și de pofta împăratului. Și deci adunîndu-se cărțile la dînsul dinspre toate părțile, dorință i se face lui să cîștige și Sfintele cărți ale evreilor. Deci îi scrie lui Eleazar care era atunci arhieru și bătrînului neamului, poftindu-i prieteneste să se învrednicescă de la dînsii de acest dar. Iar ei văzînd că nu le va fi de folos a se lepăda cu voie, fără de voie s-au plecat, trimițînd și cele 5 cărți și celelalte toate, dar fiindcă nefolositoare i se socoteau lui, pentru că nu înțelegea graiul evreiesc, scrie a doua oară, ca să-i trimită lui și pe cei ce vor să tălmăcească. Și deci 12 fiind neamurile evreilor din fiecare neam alegînd cîte 6, ca prin aceasta a se lua deopotrivă să se păzească la toată nemîhnirea. Îi trimite lui pe toți 72, care erau împărțări de ajuns și de limba grecească și de cealaltă înțelepciune de afară. Iar el cu cinste precum se cuvenea pe bărbați primindu-i nu simplu și cum s-ar întîmpla le-a dat lor lucrul acesta, adică a face tălmăcirea, ci multă luare aminte și silință a pus să nu se întîmple vreo înșelare. Dar ce erau ceia ce au

lucrat? Aproape de Alexandria era o insulă mică ce se numește Faros, acolo a poruncit să se zidească 72 de lăcașuri deajuns departe unele de altele. Deci în acestea i-a împărțit pe bărbați un tâlmăcitor împreună cu un gramatic în fiecare lăcaș puindu-le lor și străjeri împărătești, ca nu adunându-se unii cu alții să spuie unii altora cele ale sale. Și așa în toate zilele petreceau, iar după ce sfârșea ziua, închizînd și întărind lăcașurile, la cetate pe mare treceau și împreună cu împăratul cinînd se duceau la sălașurile cele rînduite lor.

Deci după ce așa lucrul s-a terminat în vreme rînduită, minune prestăvită la aceasta s-a cunoscut. Că toate cele 72 de tâlmăciri asemănîndu-se unele cu altele, nici o deosebire nu s-a aflat să aibă, nici între dînsule nici către cea evreiască, ci erau aceleași întru toate, adică și în vorbă și în cuvinte. Care lucru nu omenesc cu adevărat ci săvîrșire a oarecărui dar proorocesc s-a judecat a fi și aceasta nu numai Dumnezeieștii Părinți cei prea vechi o mărturisesc ci și Filon iudeul nu numai ca pe niște tâlmăcitori, ci și ca pe niște prooroci de Dumnezeiescul Duh însuflați îi laudă. Împreună cu acesta încă și istoricul ce se numește Iosif Flaviu. Și aceasta este tâlmăcirea ce se numără a celor 70. Care de 72 de tâlmăcitori cu adevărat s-a făcut, dar a celor 70 de obște se zice, tăcîndu-se cei doi pentru scurtare. Iar a doua este cea ce se zice a lui Acvila acesta a fost din Pont din cetatea Sinop pe vremea împăratului Adrian, care păgîn fiind, s-a făcut creștin, botezîndu-se în Ierusalim. Dar fiindcă se îndeletnicea cu astrologia și nu se pleca să se depărteze de aceasta deșartă îndeletnicire, s-a izgonit din Biserică. Și nesuferind ocara s-a despărțit de creștinătate și s-a făcut nemernic la iudei, de la care învățînd limba evreiască, a scos la arătare a doua tâlmăcire, afară de a celor 70, multe răzvrătîndu-se din cele ce se grăiesc pentru Hristos, invidiîndu-i pe creștini spurcatul. A treia este a lui Simmah. Acesta fiind samaritan și nedîndu-i-se cinste de la poporul său, ca un iubitor de începătorie aleargă la iudei și a doua oară se taie împrejur și spre răzvrătirea samaritenilor tâlmăcește și el dumnezeiasca Scriptură pe vremea împăratului Sever, pe urmă cu 50 de ani după tâlmăcirea lui Acvila.

A patra este a lui Teodoțion efeseanul. Acesta fiind fiul din eresul lui Marcion cel din Pont a tâlmăcit și el pe vremea împăratului Common spre răzvrătirea eresului său. Afară de acestea se zic și alte tâlmăciri, unele numite iar altele avînd și scrierea deasupra, adică titlu. Ci în vremea noastră afară de cea a celor 70 nu se păzesc. Care măcar deși la noi nevătămate s-ar fi păzit, nicidecum nu erau cu dreptate să se folosească mai mult decît a celor 70, că trebuincioase sunt acestea părinților și la multe locuri, care la tilcuirea Dumnezeieștilor Scripturi adesea zic: Acvila așa a tâlmăcit-o aceasta, iar Simmah așa. Dar și ca cele ce sunt tâlmăcite de vrăjmașii credinței, întru cele ce se grăiesc pentru Hristos, nu sunt tâlmăcitori vrednici de credință, că multe din Tainele lui Hristos cu patimă le-au stricat.

Iar acestea așa fiind zise pentru tâlmăcirea celor 70, unii din teologii cei de la latini, precum Belarmin lezuitul și alții, pe ceea cu care se slujesc latinii lăudînd-o, pe a celor 70 o leapadă, ca pe ceea ce oarecum n-ar fi dreaptă, precum s-a făcut, strică la multe, și martor vrednic de credință la aceasta aduc pe dumnezeiescul Ieronim, care în preajma Paralipomenelor zice așa: Cum că de ar fi fost curată tâlmăcirea celor 70, și precum de aceea s-a mutat în limba grecească, așa ar fi stătut, în zadar m-aș fi însărcinat ca să-ți prefac cărțile evreilor în limba latinească. Iar acum de vreme ce

afară de osebirea dogmelor se află izvoade care se deosebesc unele de altele, și tălmăcirea cea adevărată și veche s-a stricat. Deci fiindcă mare dascăl este dumnezeiescul Ieronim, știutor deajuns al celor 3 limbi, al celei grecești, evreiești și latinești și se pare a avea tărie mărturia lui, pentru aceasta trebuie și să răspundem, cât va fi cu puțință și să dezlegăm nedumerirea cea de la dînsul. Și întâi aceasta zicem: Cum că tălmăcirea celor 70 n-a fost o codică și numai în toată lumea, ca să se arate că era stricată, și ca ceea ce era în acest fel era și vrednică de lepădat, nici iarăși n-au fost trei, sau 10 sau 100, ci mai că era mai presus de număr, cele prescrise de atunci, adică din anii lui Ptolomeu și pînă la Ieronim. Că nu numai la creștini, ci și la iudeii cei ce vorbeau grecește de obște era lucrul și mai virtos la aceia întâi. Cum dar acele nenumărate cărți este de crezut cum că toate împreună s-au stricat, cît pentru aceasta să fi fost silit Ieronim să tălmăcească Sfintele Cărți în limba latină din cele evreiești, iar nu din cele grecești și din aceasta să se arate de lepădat tălmăcirea celor 70 și se aleagă mai bună a Italianilor?

De necrezut este acest lucru, de nu și cu neputință se pare, mai lesne este ca foarte să întărim cum că tălmăcirea celor 70 este dumnezeiască și vrednică de credință peste lauda lui Filon, zicînd că și Dumnezeieștii Apostoli Tăblițele Duhului din tălmăcirea aceasta au adus cuvintele Scripturii de care au avut trebuință și ar fi fost din destul nouă aceasta, în loc de toată dovedirea. Dar fiindcă asupritorii și clevețitorii gata sunt să răspundă, cum că după Apostoli a urmat stricarea, să răspundem și la aceasta.

Deci după ce s-a arătat că este cu totul de necrezut, că aceste cărți de peste tot au pătimit stricare, zicem: Că fără de îndoială pe vremea lui Origen aceasta nu s-a îndrăznit. Că se vede acel mare bărbat, care știa prea bine limba evreiască, că o întrebuințează pe aceasta ca pe nestricată și la Tetrapla și Hexapla încă și la Octapla și nicăieri una ca aceasta nu însemnează pentru stricarea acestei tălcuri. Că de ar fi aflat în ea una ca aceasta ca cel ce avea știință de izvoadele cele dintîi nicidecum n-ar fi tăcut. Dar nicăieri nu zice una ca aceasta. Deci pe vremea lui nu s-a îndrăznit vreo stricare. Dar zice poate Belarmin, cum că după Origen s-a întîmplat acest lucru rău. Dar și acest cuvînt este putred. Că Origen trăia în veacul 3 după Hristos, iar Ieronim era pe la sfîrșitul secolului 4. Și cum în așa de puțină vreme Codicele tălmăcirii celor 70 s-a stricat și s-a netrebnicit? Deci minte cel atîta de mare Părinte? Nu. Ci se poate ca Codicele pe care le-a întrebuințat acela, să fi pătimit vreo stricare și alta vreuna după aceea, dar nu și patimă de obște la toate vom pune, pe patima oarecăroră. Dar l s-a părut lui că din izvoarele cele vechi dintîi să facă tălmăcirea în limba latinească, pentru că era lucru mai întărit. Apoi și din tăcerea celorlalți Dumnezeiești Părinți, care erau într-o vreme cu Ieronim, se socotește că nimic de acest fel n-a pătimit tălmăcirea celor 70. Că sfințitul Teodoret avînd și el știință deajuns de limba evreiască, nicăieri nu se vede zicînd una ca aceasta, iar mai mult împreună cu toți ceilalți o și primește și o întrebuințează pe aceasta la tălcurile Scripturii. Mai apoi de toate, ca o pecete să se poaie deasupra Novela împăratului Iustinian care așa hotărește: Însă cei cu limba grecească citesc, vor întrebuința pe Predania celor 70, care este decît toate mai cu cercare și decît celelalte mai aleasă.

Deci dacă pe vremea lui Ieronim, care trăia precum s-a zis pe la sfîrșitul secolului 4, tălmăcirea celor 70 ar fi fost stricată, pe vremea lui Iustinian care împărăția pe la începutul veacului 6, ar fi fost aceasta cu totul lepădată și n-ar fi putut s-o numească pe ea, că este decît toate mai cu cercare și decît celelalte mai aleasă.

CAPITOLUL VII

PENTRU BISERICĂ

La împărțirea locurilor celor teologice, al doilea după Dumnezeuasca Scriptură s-a numărat **TRADIȚIA**. Și fiindcă la capitolul 4 pe scurt adică, dar deajuns cele pentru dînsa de noi cu amănuntul s-a arătat, pentru aceasta în deosebit capitol s-o așezăm pe ea de prisos și cu totul fără de nici o trebuință aici. Pentru aceea îndată intrăm în al treilea loc teologic, adică în cuvintele cele pentru Biserică. Deci Biserică și Sinagogă înseamnă adunare de multe nețăiate. Dar moștenirea lui Hristos a ținut-o pe numirea cea dintîi, ca pe ceea ce mai mult se cuvine oamenilor, fiindcă cea de-a doua s-a făcut de obște mai lat și la dobitoacele cele afară de om. Deci clar și după însemnarea cea adevărată Biserica însemnează adunarea credincioșilor, sau mai bine zis, Biserica se alcătuiește din cei ce au o credință adevărată și vie întru Iisus Hristos. Lauda lui în Biserica cuviosilor [Psalm 149,1]. Iar după întrebuintarea cea din obicei, înseamnă și pe locul în care se adună credincioși. Iar mai virtos această întrebuintare din obicei în vremea de acum s-a făcut mai de obște, și Biserică zicînd Creștinii, nimic alt nu înțeleg, fără numai Lăcașul în care se săvîrșesc Tainele și slujbele lui Dumnezeu.

Deci Biserica ceea ce înseamnă soborul credincioșilor, cuprinzător luîndu-se se înțelege cea de la Adam și pînă în sfîrșit în toată lumea revărsată, care se privește în trei stări.

Din care cea dintîi a fost cea de la Adam pînă la Moisi. A doua cea de la Moisi pînă la Hristos. Și a treia cea de la Hristos pînă la sfîrșitul veacului. Patru oarecare semne ni se pun nouă în Sfîntul Simbol al Bisericii celei adevărate. Căci credem întru **UNA, SFÎNTA, SOBORNICEASCĂ și APOSTOLEASCĂ BISERICĂ**.

Și deci întîi Biserica cea adevărată este **UNA**. Că una este porumbița mea cea cu totul a mea, una este la sînul maicii sale. (Cînt. 6,8). Una este Biserica că și un Domn este, o credință și un Botez (Efes. 4, 5). Un Dumnezeu și Tatăl tuturor. Se înșiruesc afară dar din una această ceată a Bisericii rupturile și despărțiturile cele de multe feluri ale ereticilor, care și adunări a celor vicleni se numesc, pe care în deosebite vremi, vrăjmașul adevărului, prin grîul cel sănătos al ortodocșilor ca pe niște neghine le-a semănat. Căci nu numai pe cei ce au rele socoteli la cele mai întîi și mai alese taine, trebui să-i izgonim din împărțășirea Bisericii, ci și pe cei ce la cele de a doua și care oarecum sunt întărite pe acelea la fel ca pe cei ce au cugetări rele îi lepădăm. Căci zic și Pravilele Împăraților: „Cum că eretic și supus pedepselor ereticilor este și cel ce puțin oarece se va abate de la dreapta credință.” Zice încă și glasul cel Stăpînesc: „Cum că de nu va asculta nici de Biserică, adică de sobor, să-ți fie ție ca un păgîn și vameș” (Mt. 18,17).

Al doilea semn cum că Biserica cea una este **SFÎNTA**, iar sfînta în două chipuri: Într-un chip dinspre Darul Dumnezeiesc, iar al doile dinspre voința cea omenească. Al celui dintîi sunt acelea: „Iar voi neam ales Preoție împărătească, seminție sfîntă” (1 Petru 2,9).

„Și pe Sine s-a dat pentru dînsa (adică Hristos pentru Biserică) ca s-o sfințească pe lui și slăvită, pe Biserică, neavînd întinăciune, sau zbîrcire, sau altceva de acest

fel, ci ca să fie sfântă și fără de prihană" (Efes. 5, 25, 26, 27). Iar al celui de al doilea semn acestea sunt: S-a arătat Darul lui Dumnezeu cel mîntuitor tuturor oamenilor, care ne învață pe noi (Tit, 2, 11, 12). Ca lepădînd păgînatatea și poftele lumești, cu curățenie și cu dreptate și cu bună credință să viețuim în veacul cel de acum. Așteptînd fericita nădejde și arătarea Slavei Marelui Dumnezeu și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos. Căci trebuie ca cei ce voiesc să fie adevărați creștini, să facă toată purtarea de grijă, să scoată păcatul, și să omoare patimile trupului prin Dumnezeiescului Dar, ca prin nevoia faptei celei bune să se silească să alerge către Dumnezeu și să fie împreună cu Dumnezeu. Că a lui făptură suntem, zice dumnezeiescul Pavel, zidiți în Iisus Hristos spre fapte bune, pe care mai înainte le-a gătit Dumnezeu ca să umblăm întru ele. Măcar că nu este nearăfat cum că în sfînta Biserică sunt și necurați unii pentru viața cea rea, neavînd haină de nuntă. Dar îi suferă și pe aceștia Biserica cu nădejdea pocăinței, după asemănarea lui Dumnezeu, rugîndu-se pentru dinșii, ca să-și lepede învinovățirile păcatelor și să se întoarcă în rînduiala prietenilor și a celor Aleși. Iar cei întăriți în ale lor socoteli și nepocăliți, străini se fac încă de acum de adunarea sfinților.

Că precum cel ce ar fi rămas leproș, afară de tabără petrecea, așa cel ce grăiește fără de căință, afară din Biserică se scoate (Teodoret al Cirului a doua lege cap. 14). Iar dacă cineva se va mîria zicînd, cum că este cu cuviință a se numi sfîntă, în care sunt unii și cu viață rea și poate mai mulți decît și cuvioși?

Dezlegarea din cele ce s-au zis este gata.

1 – Că SFÎNTĂ s-a zis, ca ceea ce este curățită prin Sfîntul Botez, și trup de acolo s-a făcut nespurcat și neîntinat, al Preasfîntului Cap Iisus Hristos. Și că prin înfricoșatele Taine ale Trupului și Sîngele Domnului se hrănește și se ține.

2 – Că și dinspre partea cea mai bună drept se numește sfîntă. Că mai bun este unul care face voia lui Dumnezeu, decît zece mii de călcători de lege.

3 – Biserica lui Hristos, se zice SOBORNICEASCA, adică sobornicește peste tot întinsă în toată lumea. Și o însemnează pe sobornica această cuvintele acestea ale Scripturii: „Îți voi da ție neamurile moștenire Ta, și biruința Ta marginile pămîntului și va domni de la mare pînă la marginile lumii. Și toate neamurile își vor sluji Ție” (Psalm, 2, 6; Psalm, 71, 8). Că demult numai în Iudeia era cunoscut Dumnezeu în Israel mare era numele Lui (Psalm 75, 1). „Iar acum s-a umplut tot pămîntul de a cunoaște pe Domnul. De la Răsăriturile Soarelui și pînă la Apusuri, numele Meu s-a proslăvit între neamuri, și în tot locul tămîie se aduce Numelui Meu și jertfă curată” (Isaia 11, 9; Malehi 1, 11). Că măcar că Biserica lui Hristos a întîmpinat demult multe feluri de prigoane ce s-au ridicat de vrăjmașul și pururea se ridică, în tot chipul sîrguindu-se el s-o stingă pe ea, dar cu răbdarea străbătînd ea norul isptelilor mai mult decît soarele strălucit, și chiar cu veacul se va întinde și niciodată nu va lipsi.

Că însuși El cel ce pe piatra adică pe mărturisirea lui Petru a zidit-o pe ea, a zis că și porțile Iadului n-o vor birui. Pentru aceea creștinul cel adevărat oriunde și oricînd se va întîmpla a fi, mădular adevărat și se socotește al trupului celui sobornicesc al Bisericii lui Hristos, fiindcă are un Cap fără de moarte pe Iisus Hristos, întru care și după dumnezeiescul Apostol, nu este jidov, nici grec, nu este rob nici slobod; nici parte bărbătească nici femeiască. Că voi toți unul sunteți în Iisus Hristos. (Gal. 3,28).

ȘI SE ÎMPARTE Biserica CEA SOBORNICEASCĂ în mai deosebi și din parte care se arată și care se vestesc de cetățile cele alese și mai mari ale lumii, cele ce de

mult se numără 5, iar acum numai 4, care și Patriarhii obișnuiesc a le numi. Adică a Constantinopolului, a Alexandriei, a Antiohiei, și a 4-a a Ierusalimului. Și pe aceasta deosebi și în parte Biserici le însemnează sinoadele cele ce se numesc de alocuri, precum pe cea sobornicească o însemnează sinodul cel de a toată lumea. Pentru care iarăși după puțin vom zice.

Iar acum pentru semnul de pe urmă să grăim. Că se zice mai pe urmă APOSTOLEASCĂ, pentru că păzește neclintit învățătura Apostolilor (după urmare și a Proorocilor) atît pe cea scrisă, cît și pe cea nescrisă, adică pe cea prin gură, această mărturisește dumnezeiescului Apostol Pavel, zicînd: „Zidiți fiind pe temelia Apostolilor și a Proorocilor, fiind Piatra cea din capul unghiului însuși Iisus Hristos” (Efes. 2. 20).

CAPITOLUL VIII

PENTRU SINOADELE LOCALE ȘI CELE A TOATĂ LUMEA (Ecumenice)

Deci această una, sfîntă, sobornicească și Apostolescă Biserică, nu este fără de ocîrmuire, ci mai virtos cu bună rînduială și foarte frumos se conduce de cei ce sunt în ea Păstori și duhovnicești Dascăli. Că acela, adică Hristos, după Dumnezeiescul Pavel, i-a dat pe unii Apostoli, pe alții Prooroci, pe alții evangheliști, pe alții Păstori și Dascăli. Spre săvîrșirea sfîntilor, la lucrul slujbei spre zidirea Trupului lui Hristos (Efes. 4,11-12). Deci păstoresc popoarele cele numite cu Numele lui Hristos, învățîndu-le pe ele dogmele cele dîpte și petrecerea cea evanghelicească și în scurt a zice creștinescă.

Iar de se va întîmpla vreo împerechere la credință, băgînd unii înlăuntru ceva nou și smintind popoarele cele numite cu Numele lui Hristos, atunci după urmarea Apostolilor adunîndu-se laolaltă toți sau cei mai mulți episcopi și deobște socotind întru Duhul Sfînt, dezleagă certurile cele ce se întîmplă și de obște içonfomînesc pacea. Că în Biserica lui Hristos nu este vreo conducere monarhică; ci precum este obiceiul a zice, aristocratică, adică cea din întocmirea și unirea de obște a Păstorilor celor din ea. Că spune, zice nu celuiia, ci Bisericii, adică Soborului. Deci de vor fi episcopii cei ce s-au adunat de la o parte, sau conducere, Sinodul se numește local, iar de vor fi din toată lumea se numește de a toată lumea (ecumenic).

Și Sinodul cel de a toată lumea îl adună puterea cea împărătească, iar pe cel de loc, cel înții peste episcopi, adică Patriarhul. Deci în sinoadele cele de locuri, după ce se făcea cercarea bine, și socoteala ce răsărea se socotea potrivnică adevărului evangheliei, se scrie volum care cuprindea pricina și se trimitea către celelalte scaune, ca și acela unindu-se toți una să zică și să nu fie în Biserica lui Dumnezeu dezbinări. Deci arătat este că pentru ca sinoadele cele locale sunt din parte, nu pot să pricinuiască deobște tuturor încredințare și prin urmare pace popoarelor celor ce se numesc cu numele lui Hristos. Pentru aceea a fost trebuință și de Sinod a toată lumea.

Deci după datorie trebuie să se dea toată deplin Credința și cinstea sinodului celui a toată lumea, ca celui ce însemnează pe Biserica cea sobornicească, al căreia după dumnezeiescul Apostol prin multe locuri, Cap fără de moarte și prea înțelept este Iisus Hristos. Pentru aceea și credem cum că de Dumnezeiescul Duh al lui luminându-se, toate drept le hotărăște și fără de greșală și Dogmele și Canoanele după care suntem datori să viețuim toți.

Pentru aceasta dar ca să zic în scurt, oricine nu va voi să se supună sinodului de a toată lumea, acesta din partea și nădejdea creștinească a căzut, după hotărîrea Stăpînească, că de nu va asculta nici de Biserică, adică de sobor, să-ți fie ție ca un păgîn și vameș.

Deci este Soborul cel de a toată lumea Judecător Prea Înalt al pricinilor celor Bisericești, ca cel ce însemnează pe Biserica cea sobornicească, încă și mai presus de amăgire întru cele ce hotărăște, ca cel ce se luminează fără de mijlocire de Duhul Sfînt. Pentru că așezămînturilor celor de la dînsul, ca unor cuvinte ale lui Dumnezeu vor să se plece creștinii cei de pretutindeni. Și ceea ce a zis marele apostol Petru pentru Prooroci: Că fiind purtați de Duhul Sfînt, au grăit oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu. (1 Petru 1, 21). Însăși aceasta și pentru hotărîrile soboarelor celor de a toată lumea ne învață pe noi dumnezeieștii Părinți. Dar fiindcă a judecătorului este a pune și sub pedepse pe călcătorii de lege, are și această rînduială și dregătorie de la Hristos Împăratul cel Ceresc, care le-a dat ucenicilor săi stăpînire de a lega și a dezlega. Și deci pe cel ce nu se pleacă învățăturii celei drepte a Bisericii, îi pune sub legături nedelegate și anatemei celei veșnice îi trimite.

Deci sinoade locale putem număra prea multe, care hotărăsc drepte și cu dreaptă socotela. **Iar Sinoade de a toată lumea de Obște șapte 7, iar deosebi de unii se mai adaogă și altul.** Și întîi se numără cel la toți cunoscut, ce s-a adunat în Niceea Bilinei la anul mîntuirii 325. Întru care au fost de față 318 Purtători de Dumnezeu Părinți, care s-au strîns din toată lumea de cel întru lăudatul întocmai cu Apostolii marele Constantin cel întîi împărat între Creștini, împotriva lui Arie celui prea fără de Dumnezeu, care s-a turbat asupra dumnezeirii Celui Unuia Născut, nu fiu drept și Dumnezeu adevărat pe Hristos zicîndu-l, ci zidire și unealtă a lui Dumnezeu și Tatăl, pe El hulindu-l. Deci sfîntul Sinod acesta cel dintîi a toată lumea, l-a dogmatizat pe El Dumnezeu Adevărat din Dumnezeu Adevărat, Născut nu făcut, de o ființă cu Tatăl, prin care toate s-au făcut.

Cel de al doilea s-a adunat la Constantinopol în anul 381 de la Hristos. A cărui ceată a fost puțină la număr numai de 150 de Părinți, care s-au adunat în vremea lui Teodosie cel Mare, celui ce l-a și strîns pe el. Acesta l-a surpat pe luptătorul de Duh Macedonie, trimițîndu-l anatemei și pe el și pe cei de un cuget cu el, ca pe cei ce au hulit împotriva Duhului Sfînt, că și pe aceștia fără de socoteală ziceau că e zidire Duhul Sfînt și rob al Fiului. Deci sfîntul Sinod al II-lea, fiindcă Simbolul Sinodului celui dintîi, credem zicea și întru Duhul Sfînt, și nimic mai mult, el împlinind ceea ce lipsea, a adaos, Domnul, de viață făcătorul, care din Tatăl purcede, acela din Tatăl purcede, acela ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și slăvit, carele a grăit prin Prooroci. Acestea adăugînd l-au arătat pe el și nezidit și de o ființă cu Tatăl și cu Fiul, ca cel ce împreună cu dînsul este închinat și mărit.

Cel al III-lea Sinod s-a adunat în Teodosie cel Mic, la anul 441.200 de purtători de Dumnezeu Părinți fiind strinși împotriva lui Nestorie închinătorului de om, ce se făcuse Patriarh Împărătesei cetăților. Care om, gol socotindu-l și propovăduindu-l pe Cel ce s-a Născut din Sfânta Fecioară, după urmare tăgăduia a numi Născătoare de Dumnezeu și pe ceea ce l-a născut. Deci sfântul Sinod ca pe un hulitor sub caterisire pe el l-a pus, Dumnezeu Adevărat din însăși zămislire dogmatizind pe Hristos, și Născătoare de Dumnezeu cu adevărat pe ceea ce mai presus de fire pe El în Păntece l-a purtat și l-a Născut. Cel al 4-lea s-a adunat de Marcian și Pulheria în anul 451, în Calcedon cetate a Bitiniei unde s-au strîns pînă la 630 de episcopi, împotriva lui Eutihie ticălosul arhimandrit, și a lui Disodor al Alexandriei celor năluțitori; care o fire rău dogmatizeau în Hristos, turbare și amestecare a celor două firi aducînd înlăuntru. Pentru aceea Dumnezeieștii Părinți ai sinodului acestuia cu bună credință au propovăduit pe unul și același alcătuit din două firi și în două firi. Dumnezeu desăvîrșit și om desăvîrșit..

Cel al 5-lea s-a făcut în Consatantinopol a doua oară în anul 553. De Iustinian împăratul, Părinți adunîndu-se 165, care au anatematizat pe Origen pe Didim și pe Evagrie, cei ce murise mai înainte, fiindcă au bîrfit, cum că au fost sufletele mai înainte și cum că se mută din trup, și cum că munca va să alibă sîrșit, încă și pe alții oarecare ce s-au părut că s-au mutat din viață întru buna credință, dar s-au vădit din cărțile lor ce le-au scris, precum pe Teodor de Mopsuestia, care s-a vădit învățător al socotelii celei rele a lui Nestorie și pe Antim de la Trapezunda, care pîrtinea socotelii lui Euthie, la fel și pe alții oarecare.

Cel al 6-lea s-a adunat în Constantinopol a treia oară în anul de la Hristos 680, de Constantin bărbatul strănepotul lui Iracie, strîns fiind un număr de 170 Părinți. Împotriva celor ce au socotit și au propovăduit la Hristos o voie și o lucrare, pe care mai mulți fiind i-au pus sub anemă, cu care împreună și pe Onorie al Romei, fiindcă s-a arătat de însăși epistola lui că era monotelit, **adică socotea numai o voie.** Deci Dumnezeiescului sinod a zis: Că precum mărturisim la Hristos două firi, după unire, **Dumnezeiască și omenească,** așa trebuie să socotim și să zicem la același Hristos, și DOUĂ Voi, Dumnezeiască și omenească, asemenea și două hotărîri, iar pe cei ce nu socotesc și zic așa, **îl anatematizim.**

Mai apoi de toate cel al 7-lea s-a făcut în Niceia a doua, în anul de la Hristos 787, de Constantin și Irina adunat, întru care au fost de față 777 Părinți, împotriva celor ce s-au turbat asupra sfintelor Icoane și s-au numit luptători de Icoane. Ca și cum adică ar fi fost oprit de dumnezeiasca Scriptură a face asemănare lui Dumnezeu celui nevăzut. Care Dumnezeiești Dascăli au întărit ca pe o Sfîntă și mîntuitoare pe Închinăciunea Dumnezeieștilor Icoane, din tradiția nescrisă a Dumnezeieștilor Apostoli și din obicei prea vechi pe care este a-l vedea și în povestirile Dumnezeieștilor Mucenici și în cuvintele sfinților Dascăli, care zic: Că cîntea Chipului trece de la acela căruia este Chipul, după arătătorul de cea cerești Marele Vasile. Că ce este văzut și scris împrejur și a-l închipui este cu puțință, iar ce este nevăzut și nescris împrejur, precum la Dumnezeiasca Fire, nu este cu puțință.

Dar îl închipuim și pe Îngerii și precum au fost văzuți de prooroci, deci nu ca pe niște Dumnezei, cu închinăciunea și slujirea cea cuvințioasă lui Dumnezeu, ci după aducere, adică pentru dragostea cea către acela al căruia este Chipul, ne cucerim

și cinstim Dumnezeu-știle Icoane. Și lumini și tămâie ale aduce lor de sfântul acesta a toată lumea Sinod se poruncește către noi.

Deci de obște precum am zis, toți creștinii 7 sfinte Soboare de a toată lumea știu pe cele zise. Dar mai este încă și altul de a toată lumea, ci numai de cei-cu știință cunoscut. Și s-a adunat și acesta în Constantinopol în anul de la Hristos 879; de împăratul Vasile Macedon, 383 de episcopi strângându-se, cea mai întâi pricină adică, ca smintelele Bisericilor celor ce se întâmplase din scoaterea lui Ignatie și punerea lui Fotie preasfințitul să le înceteze și pacea s-o aducă.

Iar a doua și ca o vindecare oarecare să aducă boalei celei ce răsărise atunci de curînd a adăugirii aceleia și din Flul, care s-a făcut de vrăjmașul în Simbol. Și acestea trei le-a isprăvit sfântul acesta Sinod.

Întîi pe Fotie preasfințitul l-a arătat Patriarh adevărat și după lege, a nu avea nici o tărie și a nu se ținea în seamă toate cele ce s-au grăit asupra lui sobornicește și în Roma și în Constantinopol și anatemei le-au dat.

A doua, pe Sinodul cel ce se făcuse mai înainte pe vremea lui Constantin și a Irinei pentru Sfintele Icoane, l-au întărit, legiînd prin Canon al său deosebit, să se zică al șaptelea sfînt și de toată lumea.

Și a treia, hotar a așezat, în care poruncește ca să păzească tare de toți Sfîntul Simbol și nimănu-l să nu-i fie slobod a adăuga sau a scădea și arată pe credința ceea ce s-a pogorît pînă la noi, că n-a fost desăvîrșită și prihană face asupra fericirilor acelorora și pururea pomeniților bărbați, ca și cum adică n-au putut aceia să priceapă și să învețe lumea, Credința cea desăvîrșită.

Pe acest Sinod nu-l primesc latinii, căci ca o sabie le-a trecut prin inima lor așezarea lui Fotie, pe care prea vrăjmaș îl socotesc ei și hotarul lui cel fără de smînteală. Dar este cu adevărat de a toată lumea, la care toate scaunele Răsăritului prin țitori de loc s-au aflat. Și mai întîi de aceștia au fost la el țitori de loc ai lui Ioan papa Romei. Pavel și Evghenie episcopii și Petru preotul și Cardinalul.

Și precum s-a zis mai sus, toți cei aleși ai Sfintei noastre Biserici, de a toată lumea îl știu pe acesta și îl numesc și Canoanele lui le întrebuițează și nimeni pentru dînsul nu se îndoiește. Iar latinii de a toată lumea și al 8-lea îl numesc pe cel ce s-a făcut mai înainte asupra lui Fotie, care precum s-a zis, de acesta s-a făcut a nu avea nici o tărie și a nu se ținea în seamă. Apoi apusenii după ce s-au dezbinat de Biserica noastră, făcînd idoli de patriarhi, de aici și multe alte sinoade numără de a toată lumea, care de loc sunt mai virtos și adunări ale celor vicleni.

ARĂTARE PE SCURT A DUMNEZEIEȘTILOR DOGME, CARTEA ÎNTII DESPRE TEOLOGIE

PARTEA ÎNTII

CAPITOLUL 1

PENTRU ESTIMEA LUI DUMNEZEU, ADICĂ DOVEDIRE SILOGISTICĂ, CUM CĂ ESTE DUMNEZEU, DINTRU ALE DUMNEZEIESCULUI DAMASCHIN

Cum că este Dumnezeu, cei ce primesc Sfintele Scripturi, Așezămîntul (Testamentul) cel Vechi și cel Nou nu se îndoiesc, și nici cei mai mulți din greci. Că cunoștința cum că este Dumnezeu, firește întru noi este semănată. Dar de vreme ce află a putut răutatea vicleanului asupra firii omenești, cît pe oarecare și în cea prea fără de socotelă și decît toate răutățile mai rea prăpastie a pierzării i-a surpat: a zice adică cum că nu este Dumnezeu, (pe a căroră nebulie arătînd-o David arătătorul Cuvintele celor Dumnezeiești, a grăit: „Zis-a cel nebun întru inima sa, nu este Dumnezeu.” (Psalm 13,1) veniți puține din cele ce ni s-au dat nouă prin învățătură de la filciitorii (adevărului) Darului, pentru aceasta să vorbim, chemînd întii spre ajutor pe Tatăl și pe Fiul și pe Sfînt Duh.

Toate cele ce sunt, sau zidite sunt, sau nezidite. Deci de sunt zidite fără de îndoială sunt și schimbăcioase. Pentru că a căroră ființa a început de la schimbare, acestea cu adevărat vor fi supuse sub schimbare sau stricîndu-se sau cu voința prefăcîndu-se. Iar de sunt nezidite, urmează cu adevărat să fie și neschimbăcioase. Că a căroră ființa este împotrivă, a acestora și chipul cum sunt (adică însușirile) este împotrivă.

Deci cine nu se va uni la această socoteală, cum că toate cele ce sunt, nu numai cele supuse simțirii noastre, ci și îngerii, se schimbă și se prefac în multe feluri se mișcă și se primenesc. Cele înțelese (sau de gînd adică care cu mintea se înțeleg). Îngerii zic și sufletele, și dracii cu voința și cu sporirea la lucrul cel bun și cu depărtarea de la lucrul cel bun, cu mai multă sau cu mai puțină. Iar celelate cu facerea și cu stricăciunea, cu creștera și cu micșorarea și cu prefacerea dintr-un fel în altul și cu mutarea din loc în loc.

Schimbăcioase dar fiind, fără de îndoială sunt și zidite, iar zidite fiind, fără de îndoială s-au făcut de oarecine. Pentru că trebuie Ziditorul să fie nezidit, că dacă și acela s-a zidit, fără de îndoială de cineva s-a zidit, pînă ce vom ajunge la oarece care să fie nezidit. Nezidit dar fiind Ziditorul, fără de îndoială este și neschimbat, iar acesta ce alt va fi fără numai Dumnezeu.

Încă și alcătuirea zidirilor, și păzirea, și ocîrmuirea, ne învață pe noi cum că este Dumnezeu, cel ce pe acestea toate le-a întocmit, și le ține, și le păzește, și pururea poartă grijă de dînsule. Căci cum ar fi fost cu puțință, firile cele împotrivă, a

focului zic, și a apei, a aerului, și a pământului să se adune unele cu altele spre împlinirea unei lumi și să petreacă nerisipite, de nu le-ar fi întocmit pe acestea vreo Putere atotputernică și pururea le-ar păzi nerisipite? Cine este cel ce le-a pus în rînduială pe cele cerești și pămîntești și cite umblă prin văzduh și cite petrec în apă. Iar mai virtos pe cele mai înainte de acestea, cerul și pămîntul și aerul și firea focului și a apei? Cine le-a împreunat pe acestea și le-a despărțit? Cine le-a mișcat pe acestea și le poartă cu mișcare neîncetată și neoprită? Oare nu Meșterul acestora, care le-a și pus tuturor lucrurilor firească însușire și urmare, după care toate se poartă și se ocîrmuiesc? Dar cine este meșterul acestora? Oare nu cel ce le-a făcut pe ele și întru ființă le-a adus? Căci n-o vom da întâmplării de sineși, dar a cui este punerea la orînduială? Ci și pe acesta, de se pare să o dăm.

Dar a cui este a-le ținea și a le păzi după hotarele și legile cu care întii s-au adus întru ființă? A altuia cu adevărat afară de întîmplarea de sineși. Iar aceasta ce este alta? Fără numai Dumnezeu.

CAPITOLUL 2

PENTRU UNIREA LUI DUMNEZEU, ADICĂ DOVEDIRE DE LA SFINȚITUL DAMASCHIN CUM CĂ UNUL ESTE DUMNEZEU, ȘI NU MULȚI

Cum că este Dumnezeu, din destul s-a dovedit. Iar cum că unul este și nu mulți, cei ce cred Dumnezeiasca Scriptură nu se îndoiesc. Pentru că zice Domnul întru începutul punerii de lege: „Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău, cel ce te-am scos din pămîntul Egiptului. Să nu-ți fie și ție alți dumnezei afară de Mine” (Ieșire 20, 2, 3). Și iarăși: „Ascultă Israile. Domnul Dumnezeuul tău, Domnul unul este” (Deut. 6, 4). Și prin Isaia prorocul: „Pentru că Eu zice, sunt Dumnezeu înții, eu și după acestea, și afară de Mine nu este alt Dumnezeu. Mainainte de Mine n-a fost alt Dumnezeu și după mine nu va fi și afară de Mine nu este” (Isaia, 44, 6).

Încă și Domnul în Sfintele Evanghelii așa zice către Tatăl: „Aceasta este viața cea veșnică, ca să te cunoască pe Tine Unul Adevăratul Dumnezeu” (Ioan 17, 3).

Iar cu cei ce nu cred Dumnezeiasca Scriptură, așa vom vorbi: Dumnezeu este desăvîrșit, și nelipsit, și cu bunătatea și cu Înțelepciunea și cu Puterea, fără de început, fără de sfîrșit, Veșnic, nescris împrejur. Și în scurt să zic, întru toate desăvîrșit. Deci de vom zice mulți dumnezei, nevoie este și urmează să se afle deosebire între cei mulți. Că de nu se află nici o deosebire între dînșii, unul este mai virtos și nu mulți.

Iar de se află vreo deosebire întru dînșii, unde este desăvîrșirea? Pentru că ori cu puterea, ori cu înțelepciunea, ori cu vremea, ori cu locul de va fi mai jos de desăvîrșire nu va fi Dumnezeu. Iar aceasta a fi deopotrivă întru toate unul mai virtos arată și nu mulți. Cum încă de vor fi ei mulți, se va păzi la dînșii și aceasta, adică a nu fi scriși împrejur? Pentru că unde va fi unul, nu va fi celălalt. Cum se va conduce lumea și de mulți și nu se va risipi și se va strica, vrajbă între cei ce ocîrmuiesc aflîndu-se? Pentru că deosebirea pricinuieste împotrivire. Iar de va zice cineva, cum că fiecare stăpînește cite o parte, cine l-a orînduit și le-a împărțit lor? Că acela mai virtos va fi Dumnezeu.

Unul dar este Dumnezeu, desăvârșit, nescris împrejur, Făcătorul a toate, Țiitor și Ocîrmuitor, mai presus și mai înainte de toată săvîrșirea. Deosebit de acestea și nevoie firească este, ca Unimea să fie începutul Doimii.

Și marele Atanasie în cuvîntul cel împotriva grecilor, multă dumnezeire, zice este nedumnezeire. Și Tertulian, Dumnezeu, zice, de nu este unul nici Dumnezeu nu este. (Cartea 1 cap.13, Împotriva lui Marcion). Ci și rînduiala zidirilor și așezarea lor una după alta mărturisește cum că un Dumnezeu este numai. Că omul nici nu poate fi, nici nu poate trăi fără de stihii și mișcarea și alergarea stelelor. Deci doar Ziditorul omului acesta și este Domn al pămîntului și al aerului și al focului, și al apei, al cerurilor și al tuturor celor ce sunt întru inșele. Aceasta se mai poate zice și pentru dobitoace și pomi și celelalte. Ci și înșăși rînduiala (Atanasia la acest loc) așezării făpturilor și încheierea cea cu potrivire a tuturor, nu mulți, ci unul arată a fi Stăpînitorul și Povățuitorul ei. Cu cuvînt. Că de ar fi fost mulți nu s-ar fi păzit acest fel de rînduială a tuturor, ci mai virtos vrajbă și pierzare. Deci precum din iconomia cea din fiecare dobitoc, semuim că unul este sufletul cel dintr-însul, așa și din așezarea tuturor făpturilor acestora unul și numai înțelegem că este Ziditorul și Domnul.

CAPITOLUL 3

CUM CĂ NECUPRINS DE MINTE ESTE DUMNEZEU ȘI NECERCAT, PENTRU ACESTA ȘI FĂRĂ DE NUME ȘI NETÎLCUIT, IAR NU CU PREA MULTE NUME DIN CELE PRICINUITE

Deci cum că este Dumnezeu și Dumnezeieștile Scripturi ne învață pe noi și mai întii de Scripturi, înșăși firea la cei ce nu sunt nesimțitori luninat le mărturisește, iar ce este Dumnezeu, mai presus de om este aceasta a o ști. Că pe Dumnezeu, zice nimeni nu l-a văzut niciodată. Și nu numai nu l-a văzut, cu simțirea adică a ochilor, ci nici nu l-a cunoscut adică cu mintea. Pentru aceea orice știm despre Dumnezeu, Cel Unul Născut Fiul, care este în sînul Tatălui, acela a spus. Deci de vreme ce neînțeleasă și necercată, nu numai de oameni, ci și de înșăși Puterile cele nematerialnice, este Dumnezeiasca Fire și Ființă, din aceasta este îmbogățită și cu a fi netîlcuită și nenumită. Că precum ea pentru sineși (Marele Dionisie zice) în Sfintele Scripturi cu cuviincioasă bunătate a dat, știința și privirea ei ce este ea, de toate cele ce sunt întru ființă este neumbată, ca ceea ce pe toate cu Ființa le întrece. Și pe mulți din teologi îi vei afla că au lăudat-o pe ea nu numai ca pe ceea ce este nevăzută și necuprinsă, ci și cercată împreună, și neurnată, fiindcă nu este nici o urmă a celor ce au trecut pe nemărginirea ei cea ascunsă, pe care nici a o înțelege nu este cu putință, nici a spune nici cîtuși decît a o privi, pentru că ea este mai presus de toate și cu covîrșire necunoscută, și împreună pe toate marginile tuturor cunoștințelor și Puterilor celor ființești cu chip mai presus de ființă întru sineși le-a luat, și mai presus decît toate cu puterea necuprinsă, și decît Mințile cele cerești este așezată. Că dacă toate cunoștințele sunt ale lucrurilor celor ce sunt întru ființă, și la cele ce sunt întru ființă, au marginea ceea ce este mai presus de toată ființa, este mai presus și de toată cunoștința. Ci pe ascunsul al

Dumnezeieştii Stăpîniri cel mai presus de minte şi de fiinţă, cu evlavii ale minţii neprimitoare de cercare şi sfinte, iar pe cele negrăite cu tăcere înţeleaptă cinstindu-le, către razele cele ce ne strălucesc nouă în Sfintele Scripturi ne înălţăm, şi de dinsele ne luminăm către laudele Dumnezeieştii Începătorii şi de acelea mai presus de nume strălucindu-ne şi către cîntările de laudă cele sfinte închipuindu-ne şi cu aceea, adică cu a-şi vedea pe Luminile cele Dumnezeieşte stăpînitoare care după măsură ni se dăruiesc nouă printre însele şi a lăuda pe cel de bine dătător început al toatei sfinte luminări, precum ea pentru sineşi în sfintele cuvinte le-a dat. Adică, cum că este a tuturor pricină şi început şi fiinţă şi viaţă... A toată viaţa şi fiinţa început şi pricină pentru bunătatea ei cea aducătoare întru a fi cele ce sunt şi ţiitoare.

Acestea, de Dumnezeieştilor cuvinte cu taină ne învăţăm şi pe toată, ca să zic aşa, cîntarea de laudă cea sfintă a Teologilor o vei afla făcînd pe Dumnezeieştile numiri spre vestire, şi laudă către ieşirile Dumnezeieştii stăpîniri, cele de bine lucrătoare.

Şi de vreme ca ceea ce este estime a bunătăţii, cu aceasta a fi este pricină a tuturor celor ce sunt, se cuvine a lăuda pe Pronia cea de bine începătoare a Dumnezeieştii Stăpînii, din toate cele pricinuite. De vreme ce şi împrejurul ei sunt toate şi pentru dînsa ea este mai înainte de toate, şi toate întru dînsa s-au aşezat şi întru a fi ea, este aducerea întru fiinţă şi starea tuturor, şi pe dînsa o poftesc toate, cele înţelegătoare adică şi cuvîntătoarea cu cunoştinţa, iar cele mai de jos de acestea, cu simţirea, şi celelalte cu mişcarea cea vieţuitoare, sau cu îndemînarea cea firească şi a aşezării.

Deci aceasta ştiind Teologii şi ca pe o fără de nume o laudă pe ea, şi din tot numele. Ca pe o fără de nume adică, precum cînd zic, că însăşi dumnezeiasca Stăpînie întru una din vederile cele de taină ale dumnezeieştii arătări celei închipuitoare a înfruntat pe cel ce a zis: Cum îţi este numele tău? şi ca depărtîndu-l pe el de toată cunoştinţa de nume Dumnezeiesc, a zis la aceia: şi pentru ce întrebî de Numele meu? şi acesta este minunat. (Fac. 32, 29). Oare nu este cu adevărat acesta Numele cel minunat, cel mai presus de tot numele, cel fără de nume, cel ce întrece pe tot numele ce se numeşte, sau în veacul acesta sau în cel viitor? Iar cu multe nume iarăşi cînd o aduc pe dînsa că zice: „Eu sunt Cel sfînt, Viaţa, Lumina, Dumnezeu, Adevărul” (Fac. 13, 14). Şi cînd aceşti de Dumnezeu înţelepţiţi pe Pricinuitorul tuturor cu multe nume din toate cele pricinuite îl laudă, ca pe cel ce este Bun, ca pe cel ce este Frumos, ca pe cel ce este Înţelept, ca pe cel ce este iubit, ca pe cel ce este Dumnezeu al dumnezeilor, ca pe cel ce este Domn al domniilor, ca pe cel ce este Sfînt al sfinţilor, ca pe cel ce este Veşnic, ca pe cel ce este de-a pururea şi ca pe cel ce este pricinuitor al veacurilor. Ca pe cel ce este dătător de viaţă, ca pe cel ce este Înţelepţiune, ca pe cel ce este Minte, ca pe cel ce este Cuvînt, ca pe cel ce este Cunoscător, ca pe cel ce întrece toate visteriile a toată cunoştinţa, ca pe cel ce este Putere, ca pe cel ce este Puternic, ca pe cel ce este Împărat al împăraţilor, ca pe cel ce este vechi de zile, ca pe cel ce este neîmbătrînit şi neschimbat, ca pe cel ce este Mintuire, ca pe cel ce este Dreptate, ca pe cel ce este Sfinţire, ca pe cel ce este Izbăvire, ca cel ce întru Mărire pe toţi îl întrece şi ca pe cel ce este în vînt subţire. Măcar că şi în minţi îl zic pe el că este, şi în suflete şi în trupuri, şi în Cer şi pe pămînt, şi împreună întru aceia şi dată pe acesta şi în lume, împrejurul lumii, mai presus de lume, mai presus de Ceruri, mai presus de fiinţă, Soare, Stea, Foc, Apă, Duh, Rouă, Nor însăşi Stîncă şi Piatră, toate cele ce sunt şi nimic din cele ce sunt.

Deci așa la pricina tuturor și care este mai presus de toate, se va potrivi și aceea, adică a fi fără de nume și toate numele lucrurilor celor ce sunt, ca să fie cu adevărat Împărăție a toate, și împrejurul ei să fie toate și de ea ca de o cauză, ca de început, ca de sfârșit să se spînzure și ea după cuvîntul Scripturii, să fie toate întru toate și cu adevărat să se laude a toate Făcătoare, Începătoare și Săvîrșitoare și Țitoare, Păzire și Casă și către sineși întorcătoare și acestea întru unire, neținut cu peste măsură. Că nu este cauză numai de a ținea pe toate sau de viață, sau de desăvîrșire, că numai de la pronia aceasta sau de la cealaltă să se numească, Bunătatea cea mai presus de Nume, ci pe toate cele ce sunt peste tot și fără de hotărfre împrejur întru sineși mai înainte le-a luat cu bunătățile cele preadesăvîrșit ale acesteia Uneia și a toate pricinuitoare Pronii (Grîjă), și de la toate cele ce sunt potrivit se laudă și se numește.

Unite cu acestea sînt și cele ale lui Clement din Alexandria în a 5-a carte a Stromatelor. Neînchipuit zice este (adică Dumnezeu) și nenumit, măcar deși îl numim pe el cîndva nu chiar după adevăr, chemîndu-l sau Unul, sau Bun, sau Minte, sau însăși Ființă, sau Tată, sau Dumnezeu, sau Ziditor, sau Domn, nu ca și Nume al Lui spunînd zicem, ci pentru nepomenire Nume frumoase întrebuițăm, ca să poată cugetul nerătăcindu-se la altele, să se razeme de acestea. Că nu deosebi fiecare nume este vestitor al lui Dumnezeu, ci împreună toate sînt arătătoare ale Puterii celui atotțîitor. Că cele ce se zic, sau din cele ce se află la dînsule, sînt grăite, sau din ținerea și aducerea a unora către altele. Iar dintru acestea nimic nu este cu puțință a lua pentru Dumnezeu, deci Dumnezeirea aceasta cea mai presus de ființă și ascunsă, nu se cuvine a îndrăzni a cuvînta, nici iarăși a înțelege ceva afară de cele ce cu însuflare Dumnezeiască din sfintele cuvinte ne sînt arătate nouă, zice Marele Dionisie.

**PENTRU CELE CE SE AFLĂ LA DUMNEZEU,
SAU PENTRU DUMNEZEIEȘTILE NUMIRI
DUPĂ SFÎNTUL DIONISIE AEROPAGITUL**

CAPITOLUL 4

**PENTRU SINGURIMEA LUI DUMNEZEU;
ADICĂ CUM CĂ DUMNEZEU ESTE PEA SINGURATIC**

APLOTIS (care pe românește se filcuiește singurime) este potrivnică alcătuirii. Și APLO, adică singuratec zicem pe ce este mai presus de alcătuire dar însemnează de multe ori acest cuvînt APLON (în limba greacă) nu numai pe nealcătuire, ci și pe răutate, neprefacere și nevicienirea și celelalte. Deci alcătuirea este numai a trupurilor, iar Dumnezeu fără de trup fiind și cu totul nemateriale, arătat că și mai presus este de orice fel de alcătuire. Deci de vreme ce singuratică și mai presus de singurime se laudă Dumnezeiasca Fire, oare cine aici în zadar va aduce pe cele multe feluri de

alcătui, care se poartă la filozofi. Că sub nici una fericita aceea Fire nu cade, că la alcătuirii și materiei se află și schimbare, și patimă urmează; precum este arătat, tuturor celor ce și puțin de vor lua aminte, iar Dumnezeieștile Scripturi, Duh îl vestesc pe Dumnezeu, și cel ce l se închină lui, cu duhul și cu adevărul se cade să i se închine (Ioan, 4, 24). Și ca împreună cu Teologul să întreb: Ce socotești pe Dumnezeu, o prea filozoafe tu și prea Teologule, și care te lauzi în cele fără de măsură? Oare trup? și cum cel nemărginit și nehotărît și neformăluit și nepipăit și nevăzut? Sau și acestea trupuri? O Volniciei că nu este aceasta fire a trupurilor. Sau cum că este trup adică vei da, iar cum că este acestea, vei tăgădui? O grosime! Ca nimic mai mult decât noi să nu aibă Dumnezeu. Căci cum va fi cinstit, dacă va fi scris împrejur? Sau cum va scăpa de a se încheia din stihii și întru aceleași iarăși a se desface și cu totul a se risipi? Pentru că alcătuirea este începătură a vrăbii. Iar vrajba a despărțirii, iar aceasta a risipirii, iar risipirea este lucrul cu totul străin de Dumnezeu și de firea cea întâi. Nu se primește dar despărțire, ca să nu urmeze risipire, nici vrajbă, ca nu despărțire, nici alcătuire, ca nu vrajbă, pentru aceasta nici trup, ca nu alcătuire. Grigorie de Nazians la Cuvîntul al doilea pentru Teologie. Nici să zică cineva, că de nu se cuvine altă alcătuire a lui Dumnezeu, dar măcar cea din starea de față și din întîmplare se va potrivi la El. Pentru că nimic în Firea cea Dumnezeiască nu este după întîmplare. Că ceea ce se întîmplă se poate să se afle și să lipsească, care aceasta aduce arătată schimbare.

Iar Dumnezeu neschimbat și este și se va arăta. Deci toate însușirile cele ce sunt la Dumnezeu, sunt de nevoie și ființești. Pentru aceea Dumnezeu nu numai Viu se zice, ci și Viață: și nu numai Înțelept, ci și Înțelepciune și nu numai Drept, ci și Dreptate. Iar mai virtos și însăși Viața, și însăși Înțelepciunea și însăși Dreptatea și însăși Bunătatea și însăși Sfințenia și toate acestea. Și încă prin acel cuvînt mai presus, mai presus de viață, mai presus de înțelepciune, mai presus de bunătate, mai presus de Sfințenie, prin care se arată că întrece pe toate cele ce sînt, care adică se împărtășesc de El.

Iar cei împreună cu Acvinat rău socotind, voiesc ca săvîrșirile dumnezeiești să fie tot una cu ființa, și ca și cum fugind cu aceasta de alcătuire, nimic sau puțin se depărtează de birfeala lui Eunomie. Că și ei pe estimea tinerilor, adică pe Părintime și pe Fiime și pe însușirile cele închipuitoare și deosebitoare ale Ipostasurilor, adică pe renaștere, ei pe naștere și pe cele asemenea, nu voiesc să fie altele decât ființa. Că întru cele dumnezeiești zic ei, numai una este Estimea, și Estimea tinerilor, de estimea Ființei cu lucrul nu se depărtește, ci numai cu mintea și cu cugetul. De socoteala aceasta a fost Bonaventura, care se vesteja că este oarecare mare la latini într-o vreme cu Toma de Acvino, doi aceștia prea mari vrăjmași ai Bisericii noastre și mulți alții din raptura scolasticilor. Dar se ridică asupra lor ceată mare de Părinți și Teologi. Vasile cel Mare în cuvîntul cel întâi asupra lui Eunomiu. Deci cum nu este de rîs a zice pe Ziditoare că este Ființă, sau pe început Ființă, sau pe mai înainte cunoștiința asemenea? Și în scurt, pe toată lucrarea a o socoti ființă? Și dacă toate acestea aduc la o însemnare, toată nevoia este ca numirile aceeași putere să aibă urfele cu altele precum la lucrurile cele ce se numesc cu multe nume. Cînd Simon și Petru și Chifa pe același îl numim. Și dar cel ce va auzi neschimbarea lui Dumnezeu, se va duce la nenaștere, și cel ce va auzi nedespărțirea va alerga la ziditoare. Și decât această amestecătură ce ar fi fost mai fără de cale? Asemenea sunt cele ale Grigorie de Nissa în Cartea 2 împotriva lui Eunomie și cele ale lui Augustin pentru Treime Cap. 4. Că alta este zică a fi Dumnezeu, și alta a fi Tată, și nici nu este cu cuviință a zice pe Tatăl

că este înțelept după Părintime. Ci și Teologul Grigorie în Cuvîntul, Pentru Fiul, pe naștere o deosebește de cel ce naște și pe voință de cel ce voințește; precum și pe mișcare de cel ce se mișcă. Și Ioan Damaschin, Cartea 3, Cap.15. Se cuvîine a și zice, cum că alta este lucrarea; și alta lucrătorul și alta lucrul și alta cel ce lucrează. Pentru aceasta Marele Vasile în cuvintele cele împotriva lui Eunomie, zice: Dacă la Dumnezeuiasca Ființă vom pune toate Dumnezeuieștile Numin, nu numai alcătuit, ci și din părți nepotrivite încheiat, îl vom arăta pe Dumnezeu, pentru că alta și alta de fiecare din Numin se înseamnă. O întărește împreună pe socoteala aceasta și Sinodul 7 Ecumenic, la fapta 6 care hotărăște că Ipostasul este Ființa împreună cu însușirile, și dintru aceasta altele decît Ființa le cunoaște pe însușiri.

Altele dar decît Ființa sunt la Dumnezeu însușirile. Deci de vreme ce dumnezeieștile însușiri și unele de altele se deosebesc și de ființa de la care izvorăsc, de va întreba cineva, cum ar fi numit pe aceasta a lor între dinsele deosebire? Tomul cel sobornicesc împotriva Achidiniilor, alegerea lui Dumnezeu cuviincioasă o numește pe ea. În Volumul Agapis foaia 63, că alta și alta sunt Dumnezeuiasca ființă și Lucrarea, nu cu lucrul ci cu cugetul înțelegîndu-se și grăindu-se deosebirea lor. Și una sunt iarăși acestea, nu cu cugetul, ci cu lucrul privindu-se și grăindu-se unirea lor. Filot al Constantinopolului la Antiritica cuvînt 5, către sfîrșit. Iar oarecare din cei fără de socoteală pe la secolul 4, auzind în multe locuri Scriptura dîndu-i lui Dumnezeu picioare, și urechi și mîini și cap, și somn, și cele de acest fel, au socotit nebunii pe Dumnezeu cu chip omenesc, și ei Antropomorfită (adică închipuitori de om, sau dătători de chip de om) de la acel eres s-au numit, ci departe de această necuviință, ca firea cea înțîi și nematerialnică, iar mai virtos care întrece toate nematerialnicia, să fie supusă la acest fel de nedeșăvîrșiri. Că se zic acestea cu adevărat la Scriptură, dar se înțeleg drept și după buna Credință de Purtătorii de Dumnezeu bărbați. Și Teologie închipuitoare o numește Dumnezeuiescul Dionisie pe toate acestea.

Că precum a zis oarecare din cei înțelepți: Dumnezeuiasca Scriptură nu întrebuințează limba cea dumnezeiască, ci cea omenească și cum s-ar cuveni oamenilor toate acelea pentru Dumnezeu se grăiesc, adică pentru neputința noastră, ca dintru ale noastre să putem înțelege. Dar omul, zic ei, s-a zidit după Chipul lui Dumnezeu și după asemănare, deci dăr și celelalte după suflet s-a zis omul, nu după trup, că s-a făcut după chipul lui Dumnezeu. Căci cu totul fără de trup este Dumnezeu.

Vor zice încă și tomiștii, cum că numai Dumnezeuiasca Fire este nezidită dar și săvîrșirile dumnezeiești sunt nezidite, deci dar săvîrșirile cele dumnezeiești nu se deosebesc de Dumnezeuiasca Fire. Dezlegarea este gata lesnicioasă. Numai firea cea Dumnezeuiască adică împreună cu dumnezeieștile ei săvîrșiri. (Că nu se va lăuda și alta cu neqidirea, măcar îngerească de ar fi). Iar nu fără de Dumnezeuieștile săvîrșiri. Adică numai firea cea Dumnezeuiască este nezidită împreună cu Dumnezeuieștile ei săvîrșiri. Încă se împotrivesc aceștia zicînd: Că dacă dumnezeieștile săvîrșiri, cu a fi sunt altele de ființă, sau ființa vor fi, sau întîmplări. Că tot ce este, sau ființă este, sau întîmplare. Răspundem: Cum că noi, pe acestea le numim estimi ființești și săvîrșiri cuviincioase lui Dumnezeu. Dar să ne spuie aceștia nouă, puterea cea cuvîntătoare, care se pune și se socotește întemeietoare deosebire a omului, oare ființă este, sau întîmplare, și puterea cea rîzătoare, și primirea de înțelegere și de știință, cele ce urmează ființei. Deci dacă acestea la om altele fiind de ființa cea omenească, nici ca niște ființe nu se deosebesc de aceasta, nici ca niște întîmplări, cum la Dumnezeu cu mult mai virtos nu slobod aceasta, ci ființe, sau întîmplări le plăzmuiesc pe

dumnezeieștile săvârșiri. Este dar Dumnezeu singuratic și mai presus de toate felurile de alcătuiri, de vreme ce nicidecum acestea nu se potrivesc la cel nemărginit și mai presus de săvârșire.

CAPITOLUL 5

PENTRU NESCHIMBAREA LUI DUMNEZEU, ADICĂ CUM CĂ DUMNEZEU ESTE NESCHIMBAT

Cum că Dumnezeu este neschimbat, însuși prin gura prorocului Malehi strigă grăind: „Eu sunt Domnul Dumnezeuul vostru și nu m-am schimbat.” (Mal. 3, 6). Și în Psalmi: „Cerurile toate ca o haină se vor învechi și ca un veșmînt le vei înveli pe ele și se vor schimba, iar Tu același ești.” (Psalm 101, 27). Iar mai presus după Dumnezeiescul Grigorie de Nissa, mai presus de schimbare și de prefacere este Dumnezeiasca fire. Că n-are spre ce să întrebuințeze spre schimbare. Fiindcă de rău cu totul neprimitoare, iar către bun a se schimba nu poate. Căci nu are spre ce să primească prefacerea. Că nu are mai bun decît dînsa, la care se va muta. Că toată schimbarea se întîmplă sau cu lepădarea bunului celui ce se află, sau cu cîștigarea bunului celui ce nu se află. Iar Dumnezeu cu nemărginire desăvîrșit fiind, nici la o prefacere ca de acest fel nu se va supune. Dar vei zice cele ce se aduc în Scriptură, precum la Facere 6, 6: Că i-a părut rău lui Dumnezeu că l-a făcut pe om pe pămînt și s-a căit și a zis: Pierde-voi pe omul. Și al Ieremieii unde zice Dumnezeu: „De se va întoarce neamul acela de la toate răutățile sale, și mă voi căi pentru relele ce m-a socotit să le fac lor.” (Ier. 18, 8). Întru care se vede că se schimbă și pătîmește prefacere. Răspund: Cum că cu închipuire, și cum s-ar fi cuvenit oamenilor, după prefacere, spre folosul oamenilor, mărturisesc.

Iar chiar întru adevăr și cu lucrul tăgăduiesc. Pentru că pururea Dumnezeu pe mîntuirea oamenilor o și voiește și o economisește (lucrează) cu nenumărate chipuri.

Și relele le spune mai înainte prin Prooroci ludeilor, precum și Ninivei, prin Iona, nu ca negreșit să le aducă asupra lor acestea, ci ca pocăindu-se să scape de ispitirea lor cu lucrul. Și sunt dar oamenii care se pocăiesc, cei ce se schimbă, iar nu Dumnezeu, care pururea are voie mai întîi și mai înainte povățuitoare, ca de sineși pe buna voință, iar după urmă și următoare pe cea după dreaptă pedeapsă a noastră. Teologie închipuitoare o numește marele Dionisie pe privirea și socoteala acestora. Ce va zice cineva pe mînl, zice pe mîhniri, pe jurămînturile cele de multe feluri, pe căințe, pe blestemuri, pe urgii, pe cuvintele cele în multe chipuri și împleticite pentru păcat ale făgăduințelor. Și cîte altele se văd sfinte semne ale Dumnezeiștii plămuii care îndrăznește toate... pe a căroră buna podoabă care este ascunsă înlăuntru cine va putea s-o vadă, le va afla pe toate tainice și Dumnezeiești și pline de multă lumină teologică. Că nu le socotim tainice pe semnele cele ce se văd, cum că s-au plămuit pentru sineși, ci s-au pus înainte pentru știința cea negrăită și nevăzută de cei mulți, ca să nu fie celor spurcați lesne prinse cele preasfinte, ci numai îndrăgitorilor celor adevărați ai cuvioșiei să se descopere. Și după multe oarecare: Și vei căuta, zice, bine știu ca să se tâlcuiască și somnul cel lăudat al lui Dumnezeu și privegherea și

cînd vom zice, că Dumnezeu este somn este covîrșirea lui Dumnezeu și neîmpărtaşirea de la acelea pentru care poartă grijă. Iar priveghere pe luarea aminte a lui spre a purta de grijă de cei ce au trebuință de pedeapsă, sau de mîntuire, la alte semne teologice te vei muta. Epistola către Tit. zice încă și Dumnezeiescul Ioan Damaschin, căci cite pentru Dumnezeu mai trupește s-au zis, cu închipuire sunt zise și au oarecare înțelegere mai înaltă. Că Dumnezeu este singuratic și fără de formă. Și în scurt să zic, toate cele ce trupește sunt grăite la Dumnezeu, au oarecare înțelegere ascunsă, care ne învață prin cele ale noastre pe cele ce sunt mai presus de noi. Cartea 1, Cap. 11.

CAPITOLUL 6

PENTRU BUNĂTATEA ȘI SFÎNȚENIA LUI DUMNEZEU

Ne învățăm de la dascălii cei înțelepți întru cele dumnezeiești cum că îndoită este înțelegerea Bunului. Că unul este cu adevărat și din fire Bun, iar altul nu chiar cu adevărat, ci după împărtaşire, sau dare de la unul la altul. După însemnarea cea dintîi numai Dumnezeu este Bun. Că numai acela înfi și chiar cu adevărat și din fire este Bun, iar mai virtos și Izvor al Bunătății, și Început al însăși Bunătății. Iar oamenii deși suntem buni, dar nu chiar cu adevărat, ci după împărtaşire și amestecat avînd bunul și schimbăcios. Această despărțire însemna răspunsul Mîntuitorului către cel ce l-a întrebat ce va face să moștenească viață veșnică, că nu cum cu totul nu este bun, ci cum că chiar cu adevărat și din fire nu este bun, fiindcă este după împărtaşire, și viclesuguri prisosește întru el de mai multe ori. Și înțelegerea bunului se aduce către altul. Pentru că fire a bunătății adică firească însușire este, ca către cele afară de dînsa a se mișca și a se vărsa și a se întinde spre altele, după Grigorie Teologul Cuvînt la Nașterea lui Hristos, ca mai multe să fie cele ce au să dobîndească facerile de bine. Pentru aceea și în loc de cuvînt fără de îndoială se zice, cum că bun este, pe care toate îl poftesc. Și de este cu cuvînt a zice (grăiește Marele Dionisie) pe Bunul cel ce este mai presus de toate cele ce sunt și însuși cel ce nu este il, pofteste, și se ceartă oarecum și el să fie întru cel Bun care este cu adevărat mai presus de ființă; după lepădarea a toate. Și de pare o tăinuitorilor buni, să auzim pe acest de Dumnezeu înțelepțit Teolog, cum că foarte bine laudă pe numirea bunului Estimeii cele Dumnezeiește Stăpînitore, zicînd: Că cu a fi Dumnezeu Bunul, ca un ființesc Bun la toate cele ce sunt își întinde bunătatea. Că precum soarele nostru nu socotind sau vîind, ci cu aceasta cu a fi le luminează pe toate cele ce pot după potrive și chipul lor a se împărtași de lumina lui. Așa cu adevărat și Bunul (care este mai presus de soare, ca mai presus de o licoană întunecoasă chipul cel întîi cu deosebire) cu Estimeea însăși către toate cele ce sunt după potrivă își slobode Razele atotei Bunătății sale. Pentru acestea s-au adus întru a fi cele înțelese (de gînd) și înțelegătoare, toate și Ființe, și Puteri și Lucrări. Pentru aceasta sunt și au viața cea neîncetată și neîmpuținată, fiind ele slobode de toată stricăciunea și de moarte și materie, și facere și dreptate de schimbarea cea nestatornică și curgătoare și care altă dată altfel se poartă. Și ca cele ce sunt fără de trupuri și nematerialnice se înțeleg, și ca cele ce sunt Mîntîi cu chip mai presus de lume înțeleg, și cu cuvintele lucrurilor celor ce sunt se luminează, și iarăși

la cele de un neam cu dinsele pe cele ale lor le trec... De la care (adică a lui Dumnezeu Bunătate) li s-a dăruit lor și a fi cu chip bun și arăta întru sineși pe bunătatea cea ascunsă, și a fi Îngeri (adică Îngeri vestitori) fiind puse înainte ca niște vestitoare ale tăcerii celei Dumnezeiești și ca niște Lumini luminoase tlcuitoare ale celui ce este întru cele ascunse. Ci și după acele Sfințite și sfinte minți pentru Bunătatea cea mai presus de bunătate sunt și sufletele, și câte sunt ale sufletelor bunătăți, a fi ele înțelegătoare, a avea viața cea firească netricăcioasă, însăși aceasta a fi ele și a putea a se ridica către viețile cele îngerești și printr-înșii ca prin niște buni învățători a se sui la începătoria Bunătății tuturor celor buni. Și a fi după potriua lor întru împărtășirea strălucirilor celor ce izvorăsc de acolo și a se împărtăși pe cât este cu puțință de Darul cel cu chip bun și câte altele de noi întru cele pentru suflet s-au numărat.

Ci, de se cuvine a grăi, și pentru cele însăși necuvântătoare suflete sau viețuitoare câte zboară în văzduh și câte umblă deasupra pe pământ, și câte se tirăsc pe jos pe pământ, și cele ce au viața în ape sau sunt amfibii, adică au două petreceri pe uscat și în apă, și câte trăiesc sub pământ acoperite și vîrite și în scurt, câte au pe cel simțitor suflet, sau viață și acestea toate pentru cel Bun s-au însuflețit și li sa dat viață. Încă și toți pomii au viața cea hrănitoare și mișcătoare de la cel Bun.

Și cîtă ființă este fără de suflet și fără de viață, pentru cel Bun este și pentru Dînsul au dobîndit așezarea cea firească. Iar dacă și mai presus de toate cele ce sunt este (precum cu adevărat este cel bun, și pe ce este fără de chip, închipulește, și întru el numai și ce este fără de ființă, și ce este fără de viață, este covîrșitoare viață, și ce este fără de minte, este înțelepciune peste măsură, și câte sunt întru Cel Bun, sunt ale închipuirii celei peste măsură a lucrurilor fără de chip.

Pe toate la sineși le întoarce Bunătatea, și cea începătoare este a adunării celor risipite, ca ceea ce este începătoare a Unimii și unitoare Dumnezeire și toate pe ea ca pe ceea ce este începutul lor, ca pe ceea ce împreună le tine, ca pe ceea ce este sfîrșitul lor o pofteste. Și bunul este (precum cuvintele grăiesc) de (a care toate s-au făcut și sunt, ca de la o cauză prea desăvîrșită fiind aduse întru ființă și întru care toate stau ca un într-un atotștiitor păzindu-se și ținîndu-se, și la care toate se întorc; ca la un sfîrșit al fieștecărula și pe care toate îl poftesc, cele gînditoare și cuvîntătoare cu cunoștința, iar cele simțitoare cu simțirea, iar cele lipsite de simțire cu mișcarea cea sădită în fire a poftei celei de viață. Iar cele fără de viață și care sunt numai, cu îndemînarea către împărtășirea numai a ființei. În ce chip adică și lumina (adică soarele) adună și întoarce (a sineși pe toate cele ce sunt, cele ce vîd, cele ce se mișcă, cele ce se luminează, cele ce înfierbîntează, cele ce în scurt de către razele ei se țin și se păzesc.

Pentru aceasta și Helios adică soare se numește, pentru că pe toate le face Aoli adică adună și strînge pe cele risipite. Și toate cele simțitoare o poftesc pe ea, sau pentru că poftesc să vadă, sau să se miște și să se lumineze și să se înfierbînteze și în scurt să se ție și să se păzească de lumină. Și nu zic cu adevărat după cuvîntul cel vechi, cum că, Dumnezeu fiind soarele și ziditor al tuturor acestora, deosebi conduce lumea aceasta ce se vede. Ci cum că cele nevăzute ale lui Dumnezeu de la zidirea lumii, din făpturi fiind cunoscute se vîd și veșnică Puterea lui și Dumnezeirea. (Rom.

1, 20). Și acestea adică dintru ale Dumnezeiescului Dionisie, cât să luăm noi oarecare întunecoasă înțelegere a însăși Bunătății celei Dumnezeiești, de la care s-au urzit toate și se păzesc și se poartă.

Dar aici, zice Clement prea înțeleptul Stromatis, răsar unii zicînd cum că nu este bun Dumnezeu, pentru toiaș și îngrozire și frică. Că zic: Dacă este Domnul iubit de oameni și bun, cum să minie și muncește? Deci de nevoie este să zicem și pentru aceasta, cât va fi cu puțință în scurt.

De vreme ce folositoare oarecum este această iconomie spre învățătura cea bună și îndreptarea năravurilor copilor, avînd rînduială de ajutor de nevoie. Că se vindecă multe din patimi cu munca și porunca rînduieilor celor mai aspre și încă prin învățătura oarecăror vederi. Și muștrarea este o chirurgie a sufletului. Iar patimile depărtate de la adevăr, pe care trebuie să le mustre despărțindu-le prin tăiere. Iar înfruntarea se aseamănă cu doftoria, risipind umflăturile patimilor cele vîrtoase și împietrite și curățînd spurcăciunile desfrînării vieții, încă și netezind cărnurile cele crescute ale trufiei, făcînd pe om sănătos și adevărat.

Iar sfățuirea ca dietă este a sufletului celui bolnav, la acele de care trebuie să se împărtășească îndemnătoare și de la acele de care nu trebuie, opritoare. Și toate spre mîntuire și sănătate veșnică se potrivesc.

Dar fiindcă și pentru Sfîntenie ne-am făgăduit să grăim în Capul acesta, să zicem în scurt și pentru aceasta.

Și deci, după aceștia marele Dascăl Dionisie, în limba greacă Aghiotas, adică sfîntenie este (după însemnarea cea adevărată a alcătuirii cuvîntului) cea de tot adus, adică cea de toată spurcăciunea sloboadă și spre desăvîrșit și cu totul preacurată curățenie. Și se cuvine a lăuda zice pe cel cu nenumărate numiri și ca pe un Sfînt al sfîinților. Că de vreme ce prea plin este de toate Cauzatorul a toate, cu o întrecere care întrece toate, Sfînt al sfîinților se laudă, cu pricină care se varsă pe deasupra și cu peste măsură care întrece, precum ar fi zis cineva, pe cît întrec cele ce sunt sfinte pe cele ce nu sunt și iarăși însăși împărtășirile pe cele ce se împărtășesc pe alîta este mai înalt decît toate cele ce sunt cel mai presus de toate cele ce sunt și decît toate cele ce se împărtășesc și decît împărtășirile, Cauzatorul cel neîmpărtășit.

Deci mama proorocului Samuil proorociță fiind cu Duh proorocesc laudă zicînd: Că nu este Sfînt ca Domnul și nu este drept ca Dumnezeuul-nostru și nu este sfînt afară de Tine. (I Regi, 2, 2). Iar sfînta noastră Biserică spre dînsul întorcîndu-se cîntă laudînd: Că tu ești Unul Sfînt. Pentru că este nu numai sfînt, ci și mai presus de sfîntenie și însăși sfîntenia și Izvor și Cază a toată sfîntenia, nu numai a oamenilor celor ce sunt în materie și materialnici, ci și Puterilor celor nematerialnice și cerești. Și vôlește Dumnezeu ca oamenii să urmeze Sfînteniei lui după putere.

Și ne îndeamnă pe noi la acestea marele Apostol Petru zicînd, după Sfîntul care va chemat pe voi și voi să fiți sfîinți întru toată petrecerea. Că scris este: Fiți sfîinți că Eu sunt sfînt. Pentru aceea și cînd ne lenevim ne ridică și cînd umblăm fără de rînduială ne povățuiește, slobozind toiașul celor de întristare, spre folos, ca să ne împărtășim sfînteniei lui. Că fără de sfîntenie care este cucernicia cea desăvîrșită, este cu neputință a ne învrednici Bunătățile celor nestricăcioase.

PENTRU NEMĂRGINIREA ȘI NEÎNCĂPEREA LUI DUMNEZEU, ADICĂ CUM CĂ DUMNEZEU ESTE NEMĂRGINIT ȘI ÎN TOATĂ LUMEA NEÎNCĂPUT

Nemărginit este acela, căruia nu este cu puțință a-i afla margine. Și după filozofi, cel ce nu are margine după cîtățime, iar după Dumnezeieștii Părinți, cel ce nu se supune nici la o margine după ființă și Cunoștință și Putere și acesta nimic alt nu poate fi, fără numai Dumnezeu. Că numai Dumnezeu este chiar și cu adevărat nemărginit și mai presus de nemărginire, după toate dumnezeieștile lui săvîrșiri. Și se pare înțelegerea Nemărginitului că are apropiere către înțelegerea Neîncăputului. Căci fiindcă lumea toată este mărginită, arătat că de aici neîncăput în toată lumea se laudă Dumnezeu, ca cel ce este nemărginit adică și mai presus de toată mărginirea. Afară că înțelegerea nemărginitului este slobodă, iar a Neîncăputului se aduce către altul, că neîncăput este cel ce nu încapă nici într-un loc. Dar trebuie să luăm aminte la neîncăputul lui Dumnezeu că nu se cuvine nicidecum să înțelegem la Dumnezeu vreo întindere, ca și cum nemărginită. Iar mare de se zice, precum se și zice la Sfînta Scriptură și la Purtătorii de Dumnezeu Părinți, adeseori după Puteri se laudă mare, precum zice sfințitul Augustin și înțeleptul Vreniu, grînd: Și aceea adică; mare, cînd se zice la Dumnezeu, nu aducîndu-se către ceva adică cu însemnare însemnează mare, ci slobod, adică fără de asemănare se zice mare.

Deci nemărginit fiind Dumnezeu și nescris împrejur cu Ființa și cu Puterea, cu cuvîntă se propovăduiește de Dumnezeieștii Prooroci, cum că și pretutindena este și mai presus de toate este și toate le plinește Cerul îmi este Mie scaun și pămîntul razim picioarelor Mele. Și cerul și pămîntul eu le plînesc, zice Domnul (Le umplu). Și unde mă voi duce de la Duhul Tău și de la Fata Ta unde voi fugi, de mă voi sufla în cer Tu acolo ești. De mă voi pogori în iad de față ești. (Isaia, 66, 1; Ier. 23, 24; Psalm 138, 6).

Iar se zice Dumnezeu da taologi, cum că este pretutindena în trei Chipuri, cu Cunoștința, cu Puterea sau Lucrarea și cu Ființa (Alții din Teologi n-au acast cuvînt lucrarea, ci numai Puterea. Pentru aceea și mai jos unde zice: Iar Puterea și cu lucrarea, celor buni făcînd bine, iar pe cei răi pedepsindu-i. Iar cu Puterea, după care ține toate și lucrează și întru toate. Dar însă poate să stea și așa, iar cu Puterea de vreme ce cu aceasta ține și lucrează celor buni făcîndu-le bine, iar pe cei răi pedepsindu-i). Cu Cunoștința. Pentru că s-a zis întru cele mai dinainte, că Dumnezeu ca cel ce este cauza din care și pentru care sunt toate cele ce sunt, pe toate le cunoaște și le știe cu oarecare cunoștință singuratică, nu numai pe cele ce sunt acum de față, ci și pe cele trecute și pe cele ce vor să fie. Că nu este zidire nearătată înaintea Lui, ci toate sunt goale și descoperite înaintea ochilor lui. Iar cu Puterea și Lucrarea, celor buni făcînd bine, iar pe cei răi pedepsindu-i și întorcîndu-i spre pocăință.

Iar cea de pe urmă și cu ființa. Însă nu cu scriere împrejur, sau cu hotărîre împrejur, care sunt ale trupurilor, ci fără de amestecare prin toate străbătînd și cu totul

cu Ființa împărtășit rămânind de zidurile sale, după asemănarea soarelui celui simțit, care peste toate cele de jos lovește, dar de nici unul cu ființa nu este împărtășit, fără numai cu fierbințeala sa și cu strălucirea, de care după potrivă se împărtășesc cele ce se împărtășesc. Și deci și Dumnezeu Soarele cel înțeleghător, fără de asemănare este de față pretutindenea la cele ce sunt, sfârșit fin al tuturor și întru sineși pe toate avându-le, dar neîmpărtășit cu totul de toate puterile, pentru că nu este cu putință cel Nemărginit către cel mărginit și cel nezidit către cel zidit să albească vreo împărtășire.

Deci neîmpărtășită nicidecum cu totul este Dumnezeiasca Ființă. Că dacă vor zice unii cum că este împărtășită Dumnezeiasca Ființă, nu vom mai avea de aici Dumnezeirea în trei lpostasuri, ci în nenumărate lpostasuri, după Grigorie cel Mare al Tesalonicului, Palama. Ci care din cei crescuți, întru Dumnezeieștile Dogme nu știe că a masalienilor este această birfeală, cum că se împărtășesc de Ființa lui Dumnezeu, cei ce la vârful faptei bunei a lor au ajuns. Pe a cărora hulă potrivnicii și a o întrece silindu-se, nu numai cei ce cu fapta bună se deosebesc din oameni, ci și fieștecum toți zic că se împărtășesc de Dumnezeiasca Ființă, cu pricină prea nebunească, pentru că este aceasta de față pretutindenea. Deci nici după Ființă, nici după lpostas (zice aceștia) se face cineva părtaș lui Dumnezeu. Că nici una din acestea două nu se împărțește nici cîtuși decît, nici se dă cu totul nimănui. Și pentru aceea și întru toate cu totul neîncăput după acestea este Dumnezeu, măcar deși după acestea pretutindenea de față este. Pe neîncăperea lui Dumnezeu, și Clement Alexandrinul înțeleptul în Stromatele 2, tilcuind-o zice: Moisi fiind încredințat cum că niciodată nu se va face cunoscut prin înțelepciunea omenească, arată-te pe Tine mie, zice și în Norul cel întunecat unde era Glasul lui Dumnezeu a intra se silește, adică întru cele ascunse și nearătate înțelegerii pentru Cel ce este. Că nu în nor întunecat, sau în loc este Dumnezeu, ci mai presus și de loc și de vreme, și de însușirea celor ce s-au făcut, pentru aceea nici în parte în loc nu petrece cîndva, nici cuprinzînd, nici cuprinzîndu-se, sau cu vreo hotărîre, sau cu despărțire.

„Că ce casă îmi veți zidi voi Mie zice Domnul?” Și nici El însuși nu și-a zidit neîncăput fiind, măcar deși cerul se zice scaunul Lui, nici așa nu se cuprinde, ci se veselește odihnindu-se pentru zidire. Aduc însă în mijloc și pe sfințitul Augustin, care foarte bine zice: Dumnezeu este afară de toate, neîncizîndu-se afară înlăuntru a toate, neîncinîndu-se înlăuntru, deasupra tuturor neînălțîndu-se, dedesubtul tuturor nesmerindu-se, mai înlăuntru în toată lumea, pentru că întru dînsul sunt toate, mai afară de toată lumea, pentru că el este mai presus de toate.

Dar se împiedică unii auzindu-l pe Dumnezeu zicînd: Deci pogorîndu-mă voi vedea... și Fiul lui Dumnezeu s-a pogorît din ceruri. Și Dumnezeu l-a părăsit pe El. Acesta auzindu-le, nu este dar, zic, pretutindenea Dumnezeu. Dar arătat este, că și acestea închipuitoare, precum și cele asemenea, nu chiar cu adevărat, ci omenește se zic la Dumnezeu, Că voiește prin acestea să ne învețe pe noi Dumnezeu, ca nimic să nu facem sau să hotărîm mai înainte de cercarea cea cu de-amănuntul. Nu cum că a avut trebuință cel ce știa toate de a vedea și a se înștiința.

Și se coboară după cuvîntul pogoririi, nu cum că și a se muta poate cel ce toate le plinește. Și de cei ce păcătuiesc se depărtează, strîngînd Darul pe care le-a fost dat lor.

CAPITOLUL 8

PENTRU VEȘNICIA LUI DUMNEZEU

Veșnicimea este petrecere de fiitor fără de început și fără de sfârșit împreună toată, care adică nici început n-a avut, nici sfârșit nu va avea. Unii în loc de fiitor, au pus de viață, nu cu luare aminte cu amănuntul. Că petrecerea care împlinește locul felului în hotărîre, nu este numai a celor ce au viață, ci și acelor ce nu au viață. Și după Dumnezeiescul Maxim Mărturisitorul în Capitolul 5 al Cuvîntului celui pentru Dumnezeieștile Numiri al Marelui Dionisie: Întîi este ceva, și atunci și viață și înțelepciune. Întrucît dar viața se, înțelege împrejurul lui a fi ca una din săvîrșirile cele ce se află împrejur. Iar acel Cuvînt, adică, împreună toată, s-a pîs în hotărîre spre deosebirea petrecerii celei în vreme, care firește vine la sfîrșit. Pentru că veșnicimea nu este cu schimbare precum este vremea. Că nu se împărțește în părți, în partea cea mai dinainte adică și în ce-a mai de pe urmă, întru care despărțindu-se vremea, are următoare pe una după alta, care aceasta se numește Diadohi. Deci după hotărîrea ce s-a dat acum veșnicimea se potrivește deosebit numai la Dumnezeu. Și chiar adevărat veșnic numai Dumnezeu se laudă. Pentru că numai Dumnezeu nu are nici început nici sfîrșit. Și numai el se propovăduiește fără de început și fără de sfîrșit. Foarte bine Teologul Grigorie în Cuvîntul cel de la Nașterea lui Hristos arată aceasta, adică pe Veșnic, zicînd: Cînd va căuta mintea la adîncul cel din sus neavînd unde să stea, și să se razîme cu nălucirile cele pentru Dumnezeu, pe nemărginirea cea de și neieșirea, fără de început a numit-o. Iar cînd la cele din jos și de pe urmă, fără moarte și nepieritor. Iar cînd le va aduna și le va împreuna pe amîndouă, Veșnic. Că veacul nu este vreme, nici parte oarecare a vremii. Că nici nu se numără. Iar după cea adevărată această însemnare, prin care se arată neînceputul și nesfîrșitul, se ia zic Dumnezeiasca Scriptură acel cuvînt Veșnic, și la prelungire îndelungată a vremii. Așa în multe locuri îi numește pe îngeri veșnici, pentru că se împărtaşesc de veac, după Pahimer, și pentru că mai întîi decît toate celelalte zidiri ei s-au zidit. La această prelungire a vremi se ia și cuvîntul acela: Pînă la sfîrșitul veacului. Care însemnează sfîrșitul întăririi lumii, care se numără cu vreme rînduită. În acest fel este încă și acela: De anii cei veșnici mi-am adus aminte (Psalm 76, 6), ci încă și viața noastră a flecăriua s-a zis veac. Precum: Veacul nostru întru luminarea Feței Tale (Psalm 89, 8). Pentru aceasta să zicem, cum că îndoit este Veșnicul, că unul este chiar cu adevărat numai la Dumnezeu se zice, pentru că și mai înainte de veci, și Făcător al veacurilor este El; iar altul nu chiar cu adevărat, ci după prelungirea vremii, după care însemnare și zidirile se zic veșnice. Și după care prelungire și veacuri mai multe numără Biserica, pe fiecare mie de ani un veac zicîndu-l. Încă și pe fiecare sută de ani după obiceiul celor mai noi, un veac o zicem. Precum veacul al 17-lea s-a făcut aceea. Iar acest cuvînt Pururea fiitor, și Pururea Ființime se zice mai de obște și în loc de veșnic, dar zic că se deosebește Pururea Fiitor de Veșnic. Că acela adică Veșnic precum s-a zis, chiar și întîi și cu adevărat, se zice numai la cel fără de Început și fără de sfîrșit, care este Dumnezeu. Iar acesta, adică pururea fiitor, chiar cu adevărat la cei ce au luat început, dar sfîrșit nu au, precum Îngerii și sufletele, care după Dumnezeiescul Dar au a fi fără de sfîrșit. Dar se iau, precum s-a zis, în multe locuri unul în locul altuia mai de obște.

Dar poate va duce cineva împotriva celor zise, pe graiul acela: „La început era Cuvîntul” (Ioan 1, 1), care este în vreme trecută. Și pe Cel de la Apocalipsă: „Cel ce este și Cel ce era și Cel ce va să vie” (Apoc. 1, 8). Și va zice cum că se dă în Sfînta Scriptură la Dumnezeu deosebire a vremii.

Dar trebuie să zicem, cum că aceste deosebiri ale vremii, nu chiar cu adevărat, ci cu covîrșire se zic la Dumnezeu, adică întrucît Dumnezeu pe toată vremea cu Veșnicimea sa o cuprinde și se pune împotriva cu mișcările cele ce se săvîrșesc, după deosebite părți ale vremii, care cu adevărat frumos o filcuiește Sfințitul Augustin Cartea 59 la Ioan zicînd: Măcar că firea cea negrăită nu primește pe, era, și, pe va fi, ci numai este. Că ea cu adevărat este care nu poate să se schimbe. Dar pentru primenirea vremilor, după care prisosește mărirea noastră, și lesnicioasa prefacere, nu vom zice cu minciună, era, și este, și va fi. Era adică în veacurile cele trecute, și va fi în cele viitoare, și este întru cele ce sunt acum. Era adică, că nici n-a lipsit vreodată: Și va fi, că nici nu va lipsi vreodată. Și este pururea fiind. Și nici împreună cu cele trecute a pune, nemaifiind: Nici împreună cu cele ce sunt nu aluneacă nemi rămînînd. Nici împreună cu cele ce vor să fie răsare, ca și cum pînă atunci nefiind.

CAPITOLUL 9

PENTRU NEAJUNGAREA, ADICĂ, CUM CĂ VEDEREA LUI DUMNEZEU CEA AJUNGĂTOARE, NU-I ESTE CU PUTINȚĂ OMULUI

Trei vederi se poartă la teologi, adică, luătoare, uitătoare și ajungătoare. Și luătoare vedere la dînșii este cunoștința lucrului prin altă formă. Precum a sufletului prin lucrările lui. A lui Dumnezeu, ca a Ziditorului din făpturi. Iar uitătoare, cunoștința lucrului prin sineși. Acest fel este cel a tuturor calor simțite. Precum a celui văzut, întrucît este văzut. A celui gustat, întrucît este gustat. Iar cea gustătoare este cunoștință a lucrului, curată, desăvîrșită, după oameni după care obișnuiește a se cunoaște. Care și nici chiar cu adevărat vedere se zice, ci cunoștință, sau știință. Deci cum că prin făpturi firește, adică cu cuvînt firesc este cu putință a avea Cunoștința lui Dumnezeu și Scripturile mărturisesc precum s-a zis la început, și Istoriile lumii aceasta întăresc, pretutindenea semne ale Dumnezeirii dînd. Iar cu uitare, și cu ajungere a cunoaște pe Dumnezeu este cu neputință, căci cum Cel cu totul fără formă și fără chip poate a se vedea? Cum încă și a ajunge adică a înțelege va putea cel mărginit pe cel nemărginit? Că ce lucru de mirare este zice Sfîntul Augustin, dacă nu-l ajungi, adică nu-l înțelegi? Că de l-ai fi ajuns, n-ar fi fost Dumnezeu. Iar de Dumnezeu a se atinge cugetul, mare fericire este, iar a-l ajunge, adică a-l înțelege cu totul este cu neputință: Deci neajuns este Dumnezeu de toată zidirea cea cuvîntătoare, nu numai adică de cea omenească, ci și de însăși puterile cele nematerialnice, după firea și ființa zic adică a Dumnezeirii. Și dogmă este aceasta a Credinței, care de toate Dumnezeieștile Scripturi se întărește. „Că nu va vedea omul Fața Mea și să fie viu” (Ieșire 33, 20). „Și pe Dumnezeu nimeni nu l-a văzut niciodată” (Ioan 1, 18). Și, Care locuiește întru Lumina neapropiată, pe

care nimeni din oameni nu l-a văzut, nici nu poate a-L vedea" (I Tim. 6, 16). Și deci către vederea, sau cunoștința Ființei celei Dumnezeiești, neputincioși cu totul sunt și înșiși cei fericiți, iar putincioși numai către desfătarea Luminii celei nezidite. Și aceasta, de Darul Duhului de se vor întări.

Deci lumina cea Dumnezeiască ceea ce nezidit izvorăște din însăși ființa neajunsă este cu adevărat, adică cu nemărginire, și precum ea singură este, nu este cunoscută, dar cu uitarea văzută, prea este. Că așa ne învățăm de Sfintele Scripturi: „Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu (Mt. 5, 8). Și, „Vedem acum prin oglindă ca în ghicitoră (ca în chip întunecos), iar atunci față către față, acum cunosc din parte, iar atunci voi cunoaște precum am și fost cunoscut" (Cor. 13, 12). Și iar știm că atunci când se va arăta, asemenea Lui vom fi, că-L vom vedea pe El, precum El este. Și, Îngerii lor în ceruri pururea văd Fața Tatălui Meu, care este în Ceruri" (I Ioan, 3, 2; Mt. 18, 10).

Deci ceea ce cu uitarea zicem, aceasta voim să însemneze, cum că adică nu se vor mai desfăta prin închipuiri sau ghicitori, nu de Dumnezeiasca Ființă, ci de săvârșirile Dumnezeieștii Ființe, adică de Frumusețea, de Slava, de Strălucirea, de Puterea, de Bunătatea, de Înțelepciune, de Pronie, de Dar și de celelalte. Dar poate va zice cineva, că dacă vom vedea pe Dumnezeu, precum este, vom vedea cu adevărat aceea, care este, adică Ființa. Ci cei ce pun aceasta înainte nu cunosc, că aduc cunoștință ajungătoare a lui Dumnezeu, care lucru cum că este cu neputință și s-a zis, și s-a mărturisit. Că vom vedea pe Dumnezeu, după sfințitul Teofilact; precum este, nu după fire, că acest lucru este cu neputință firii celei zidite. Dar ce? Curat cei curați, drepti cei drepti. Pentru aceasta și puțin mai pe urmă a zis: Că asemenea Lui vom fi, nu cu firea, că ar fi zis, nu cum că vom fi asemenea, ci cum că vom fi aceiași. Iar acum, de vreme ce nu va fi aceasta, a zis că vom fi asemenea cu felul Slavei adică. Dar poate încă va pune împotrivă și cuvîntul Dumnezeiescului Pavel, că vedem acum prin oglindă ca în ghicitoră, iar atunci față către față, ca să culeagă de aici, cum că după Dumnezeiescul Pavel dar, pe însăși firea cea dumnezeiască atunci dreptii o vor vedea. Dar sfinții tîlcători ne depărtează pe noi de la acest fel de încheiere de socoteală fără de cale. Umbră zice sunt acestea de acum ale celor ce vor să fie. Că în sfințul Botez vedem chipul Învierii, iar atunci vom vedea pe însăși Învierea. Aici privim închipuirile trupului celui Stăpînesc, iar acolo îl vom vedea pe însuși Stăpînul, că aceasta este față către față și vedem a lui nu firea cea neprivită cea de toți nevăzută, ci cea de la noi luată. Încă și aceea: Voi cunoaște precum am fost cunoscut de El, ci mai bine îl voi vedea pe El ca cel ce m-am făcut al Lui. Că acel cuvînt m-am cunoscut, în loc de, m-am făcut al Lui, l-a pus.

Așa înțeleptul Teodoret, iar sfințitul Teofilact și împreună cu el Dumnezeiescul Gură de Aur, așa precum de aici înainte. Vedem acum prin oglindă ca în ghicitoră. Luminoasă, zice, aceea ce s-a zis pentru pruncul, cum că, cînd eram prunc, ca un prunc grăiam și celelalte. Și arată cum că întunecoasă oarecare ne este nouă acum cunoștința, iar atunci mai luminată va fi. Că cu peste măsură o arată cunoștința cea de acum, cum că este prea din parte, iar atunci față către față, nu ca și cum ar avea Dumnezeu față, ci prin aceasta arătînd cunoștința cea mai curată, și mai luminată și descoperită. Acum cunosc din parte, iar atunci voi cunoaște precum am fost cunoscut. Precum El m-a cunoscut pe mine și El a alergat la mine, așa eu voi alerga la dînsul

atunci mai mult decît acum. Precum cel ce şade întru întuneric, pînă cînd nu vede soarele, el nu aleargă la frumuseţea razei, ci aceia se arată pe sineşi, cînd va străluci, iar cînd va primi lumina ei, atunci şi el aleargă în urma luminii. Aceasta este dar ceea ce se zice, precum am fost cunoscut, şi cum că aşa întocmai îl vom cunoaşte pe El, ci cum el acum a alergat la noi, aşa noi ne vom ţine de el atunci.

Va îndrăzni poate cineva şi cele ale lui Grigorie Teologul în Cuvîntul 2 pentru Teologie ale aduce împotrivă. Că zice: pe Dumnezeu ce este după Fire şi după Fiinţă, nici n-a aflat cineva din oameni vreodată, nici a afla nu poate. Iar de va afla cîndva, să se caute aceasta şi să se cerce de cei ce volesc. Iar va afla precum este a mea socoteală, cînd pe acest cu chip dumnezeiesc şi Dumnezeiesc, zic adică pe mintea noastră şi cuvîntul va împreuna cu cel aproape al său şi chipul se va sui către izvorul cel dintîi, al căruia acum are dorinţa. Deci dar nu este lucru cu neputinţă a se vedea firea lui Dumnezeu. Ci zicem că dogmă universală şi de obşte a Bisericii a se clăti nu se poate. Iar dogmă s-a zis că este universală, întărită pe puterea şi vrednicia tuturor Scripturilor şi pe socoteala cea de obşte a Bisericii celei Universale sobornicească, cum că pe Firea lui Dumnezeu nici unul din oameni n-a cunoscut-o vreodată. Pentru aceasta şi marele acesta Părinte întru neclătită socoteala stînd, el cu sineşi se află unit şi cu socoteala cea de obşte a Părinţilor, aceleaşi şi mai pe urmă hotărînd. Că după ce a zis mai întîi: Pe Dumnezeu ce este după Fire şi după Fiinţă, nici n-a aflat cineva din oameni vreodată, nici a afla nu poate. Mai pe urmă după numărarea cea pe larg a acelor de demult Patriarhi şi Sfinţi, acesteiaşi iarăşi hotărăşte, puţin schimbînd cu graiurile, că zice: Că nici aceştia pentru care este cuvîntul, nici altcineva din cei asemenea ca dinşii nu este întru aşezarea şi Fiinţa Domnului, după cum este scris: Nici firea lui Dumnezeu sau au văzut, sau au spus. Iar cele ce între acestea s-au căutat şi s-au cercetat, sau precum sfîntul zice, sau filozofat arătări Dumnezeieşti au fost, precum putea fiecare să vadă. Iar felurimea nu este fire a lui Dumnezeu. Departe de aceasta. Că prea singuratică este aceea şi fără de felurime cu totul. Şi prin Proorocul Osea zice: Eu vedenii am înmulţit şi în minile Proorocilor m-am asemănat (Osea, 12, 10). Rămîne dar despre toate părţile ascuns tuturor, şi chiar Îngerilor lucrul firii.

CAPITOLUL 10

OARE DUMNEZEIASCA LUMINA CADE SUB OCHII TRUPEŞTI, CA SĂ SE VADĂ

Întrebare nu mică, nici de puţine cuvinte pricină se poartă între noi şi între latini, oare adică Lumina slavei celei Dumnezeieşti nezidită fiind şi mai presus de fire, este cu putinţă a fi văzută cu ochi trupeşti? Deci de vreme ce după Dumnezeieştii evanghelişti, cei mai aleşi din ucenici Petru, Iacob şi Ioan, în Muntele Tabor, au văzut Lumina ceea ce a strălucit a Schimbării la Faţă a lui Hristos, de se va dovedi aceea nezidită şi mai presus de fire, împreună dovedit va fi cum că ceea ce acum odată s-a făcut, cu putinţă pune a fi întrebarea.

Deci să dovedim împotriva latinilor celor ce cugetă împotriva, cum că nezidită a fost Lumina aceea. Se arată întâi, din Sfintele Scripturi. Și a doua din unirea cea de obște a Dumnezeieștilor Învățători.

Deci Dumnezeieștii evangheliști Matei, Cap. 17, Marcu Cap. 9 și Luca cap. 9, cu o unire cite trei zic, cum că zicând Domnul pentru oarecare ucenici ai Lui, că nu vor gusta moarte pînă cînd vor vedea Împărăția lui Dumnezeu venind întru putere. Zic adică ei de obște, că după ce a spus El mai înainte acestea, lăsînd puține oarecare zile, a luat pe Petru și pe Iacob și pe Ioan și suindu-se împreună cu dîșlii în munte înalt foarte s-a schimbat la Față înaintea lor, și a strălucit fața Lui ca soarele, iar Hainele Lui s-au făcut albe ca Lumina. Deci toți Dumnezeieștii Părinți, nici unul neunîndu-se, nicidecum, pe înțelegerea Împărăției au luat-o la Lumina aceea, învățînd ei că Împărăția lui Dumnezeu a numit Domnul pe Lumina Dumnezeieștii Schimbări la Față, 'ca ceea ce poartă chip și este ca un început al așezării celei viitoare, care este Împărăția lui Dumnezeu, întru care dreptii vor străluci ca soarele și ca luminarea tării (Dan. 12, 3).

Deci cine va fi atîta de lipsit de minte, cît pe Împărăția lui Dumnezeu, pe bunul veacului celui viitor, să-l socotescă și să-l zică, că este atîta de prost lucru, cît nimic să nu se deosebească de aceste zidiri luminoase, de soare zic și de cele ca acestea și nu numai această necuviință va urma, ci cum că și însuși Dumnezeu Împăratul adică zidire va fi. Iar dacă nu numai fără de cuviință, ci și prea păgînesc lucru este a cugeta și a grăi acestea pentru nădejdea aceasta a dreptilor, deci și Lumina Feței Mîntuitorului ceea ce e în Muntele Taborului, cu adevărat a Dumnezeirii a fost Lumină și nezidită. Dar poate cineva din cei cu rele socoteli, auzind pe Hristos zicînd: Atunci dreptii vor străluci ca soarele (Mt. 13, 43). De aici ar fi luat pricină de a zice, că și Fața Domnului cea ce a strălucit, oarecare lumină de soare a slobozit. Ci să-l învețe pe el sfințitul Teofilact, care așa zice: Fiindcă soarele ni se pare nouă, decît toate stelele mai strălucitor, pentru această asemănază cu soarele pe strălucirea dreptilor, pentru că și mai presus de soare voi străluci. Se arată aceasta și din cele ce grăiește Dumnezeiescul Apostol Petru. Căci zice, în capitolul 1 la Epistol 1: Că nu urmînd basmelor celor meșteșugite v-am spus vouă puterea și venirea Domnului nostru Iisus Hristos, ci singuri văzători fiind Măririi celuiia. Cine iar se va afla atîta de păgîn, cît împreună cu zidirile să puie și zic cum că e zidire Mărirea lui Hristos, aceeași a o zice și pe Slavă. Că deșteptîndu-se zice ucenicii au văzut Slava Lui. Pentru aceea dar dacă Mărirea și Slava lui Iisus celui ce s-a Schimbat la Față, au fost nezidite, nezidită a fost și lumina aceea, care nu este altceva, fără numai însăși Dumneziasca Mărire și slavă. Și deci din Scripturi adică în acest fel este. Iar pe mărturiile purtătorilor de Dumnezeu Dascăli, de nu este cu neputință dar este prea greu ale număra pe toate.

Deci puține oarecare ale teologilor celor mai însemnați luînd, pe celelalte le vom lăsa iubitorilor de știință să le caute la Sfințitul Filotei. Iar mai virtos și mai bine mi se pare pe frumusețea celui cuvînt din cuvînt să le aduc aici întregi.

Deci ajungea, zice și acestea, și deajuns negreșit este celor ce pot să asculte și să priceapă cuvintele evanghelicești, aceasta cu prisosire în tot felul arătare și descoperire acestei dumnezeiești Taine. Cum nezidită, și cum că este firească Slavă și Împărăție a lui Dumnezeu, și că oarecare început al Dumnezeieștii Slave și Împărăției celei ce va să se arate în veacul cel viitor împreună cu Hristos mai luminat și mai desăvîrșit, de care cu el împreună cu Apostolii și toate cetele sfinților și ale dreptilor se

vor împărtăși strălucind, după a Lui mai înainte spunere, ca soarele. Ceea ce mai înainte am zis din destul și după cuviința cuvîntului celui mîntuitor, toate s-au arătat. Dar ca și toate apucările cele ce se par a fi și birfeala oarecărora cea de prîsosit și prigonitoare de ajuns iarăși să le tăiem, încă și pe cei ce nu știu mai pe larg foarte să-i învățăm taina aceasta, ca să nu se împiedice de împiedicările cele aruncate de acela, pentru aceasta pe cei după cei întîi evangheliști și Apostoli ai lui Hristos, sunt ucenici numai puțini ai lui și evangheliști, pe cei începători și Părinți și Dascăli după cei întîi acela, pentru aceasta să-i întrebăm. Că întrebă, zice pe tatăl tău și-și va spune ție, pe cei bătrîni ai tăi și-ți vor spune ție. (Deut. 32, 7). Deci să vie de față mai întîi decît ceilalți pentru acestea să ne învețe, ce unul mai vrednic decît oricine tîlcuitor al Evangheliilor lui Hristos, Gură de Aur, zic a Bisericii, Ioan Dascălul cel de obște a toată lumea. Deci pe Evanghelistul Matei tîlcuindu-l nouă, zice: De vreme ce multe au vorbit pentru primejdii și pentru Moarte și Patimă sa și pentru junghierea ucenicilor și cele aspre acelea a poruncit și acestea erau în viața aceasta și în mîini. Iar bunătățile în nădejdi și așteptări, precum a-și mîntul sufletul cei ce-l pierd pe el, a veni El întru Slava Tatălui său să dea răsplătire darurile, vrînd a le încredința și vederea lor și a le arăta care este Slava aceea, cu care va să vie, pe cît le era lor cu puțință a cunoaște și în viața aceasta le-o descopere și le-o arată lor. Și o descoperă, ca nici pentru moartea lor nici pentru a Stăpînului să nu se mîhnească. Ține-mi dar acestea la tine tare. Și iar ascultă această Trîmbiță de aur, mare și minunat pentru acestea glăsuind și ca din cer grăind și învățînd Tainele cele Dumnezelești. Că s-a suit, zice în Munte Iisus și s-a schimbat la Față înaintea lor. Ce este aceasta, s-a schimbat la Față? A deschis puțin din Dumnezeire, și le-a arătat lor pe Dumnezeu Cel ce locuia, și a strălucit fața lui ca soarele. Iar hainele lui s-au făcut albe ca zăpada. A vrut evanghelistul să arate strălucirea Lui, și a strălucit zice, a strălucit, cum? Ca soarele zici? Așa. Pentru ce? Pentru că nu am altă stea mai luminoasă și mai albă. Pentru că nu așa a strălucit, din cea de pe urmă se arată. Și au căzut jos ucenicii. Iar de ar fi strălucit ca soarele, n-ar fi căzut jos ucenicii. Că soarele îl vedeau în fiecare zi și nu cădeau. Dar fiindcă mai mult decît soarele a strălucit, și mai mult decît zăpada, pentru aceasta nesuferind strălucirea au căzut. Și după puține. Acestea le-am zis, zice, ca să nu rămîi întru simplitatea graiului. Ți-am arătat ție căderea ucenicilor, și au căzut jos. S-au întunecat și au căzut la pămînt, scufîndu-i i-a ridicat pe ei. Și erau îngreuiți. Că pe mulțimea strălucirii n-au suferit-o, ci întunecare i-a cuprins pe ochii lor. Așa a fost mai presus de soare Lumina ceea ce se arăta. Ai de la acest dascăl mai luminat învățîndu-te: ce este aceea, s-a Schimbat la Față, cum că a deschis puțin din Dumnezeire, și a arătat pe Dumnezeu cel ce locuia și cum că mai presus de toată firea Luminei celei simțite mai strălucirea fără de asemănare era Lumina aceea și cum că și ochii au văzut-o Apostolii și celelalte. Încă și marele în Teologie Grigorie, Va veni, zice, cu Trupul, precum este socoteala mea și întru acest fel precum a fost văzut de ucenici în Munte, sau în treacăt s-a arătat trecînd Dumnezeirea peste trup. În cuvîntul cel către Clidonie. Și în altă parte în cel pentru Botez: Lumină a fost Dumnezeirea ceea ce în trecut li s-a arătat în Munte ucenicilor, puțin și nu mai tare decît vederea. Deci li s-a arătat ucenicilor și l-au văzut pe El cu ochii lor, cei ce erau deschiși de Dumnezeiescul Duh, iar nu precum zic unii: Nu l-au văzut.

Să vie de față încă și Vasile, cel minunat cu mintea împreună și cu înțelepciunea și care cu Duhul unele ca acestea a pățimit și s-a învățat. Acesta dar așa oarecum zice, pe Sfinții Psalmi ai lui David tîlcuindu-i. Și a văzut pe frumusețea lui Hristos,

Petru și fil Tunetului în munte strălucind mai presus decât strălucirea soarelui și începătura slăvitei lui venirii, cu ochii a o lua s-au învrednicit. Și iarăși către Eunomie cel neasemenea scriind, zice: și de vreme ce Lumină adevărată este Fiul, era Lumina cea adevărată, care luminează pe tot omul ce vine în lume. Iar Dumnezeu, zice, locuiește întru Lumină neapropiată. Că cea neapropiată negreșit este și adevărată, și cea adevărată neadevărată. Când au și căzut Apostolii la slava Luminii Fiului neputînd a căuta, pentru că El era Lumină neapropiată. Lumină înă și Duhul, acesta a strălucit întru inimile noastre prin Duhul Sfînt. Cum dar nu se cuvine să credem cum că aceeași fire este a Treimii, cînd una Lumină s-a arătat? O ce teologie! Scurtă aceasta și luminată și cu luare aminte a Înțeleptului Dascăl! Cu cuviință dar zicea cel la un cuget unit cu Grigorie: Cum că atunci cînd citesc cuvintele lui la Anticritica, adică cele fără de grăire împotrivă, văd focul sodomitesc, de care se ard de se fac cenușă limbile cele viclene și fără de lege. Sau pe turnul lui Malanii, rău zidindu-l și bine risipindu-se. Să auzim încă și pe sirianul prea dulcele și prea înțeleptul Dascăl Ioan Damaschin.

Astăzi, zice adînc de Lumină neapropiată, astăzi vărsare nescris împrejur de Strălucirea Dumnezeiască în Muntele Raborului se arată Apostolilor, Iisus Hristos, cel lubit mie și Lucru și Nume. Că acestea unite și dumnezeiescul luminător al Critului prea înțeleptul întru cele Dumnezeiești Andrei grăiește zicînd: de aceasta se minunează îngerii. Aceasta slavoslovesc Arhanghelii. Aceasta este toată rînduiala cea înțelegătoare, adică care cu mintea se gîndește și se înțelege, a celor mai presus de lume nematerialnic ospătîndu-se. Semn prea luminat și nemincinos al iubirii de oameni celei către noi a cuvîntului pune. Vai! Aceasta de care se minunează îngerii, care o slavoslovesc Arhanghelii... Aceasta cel de jos și cei din materie stricăcioasă și din pămînt și din țărînă, cu limbă îndrăzneată împreună cu zidirea o numără. Și de care trăsnete și săgeți de foc nu sunt vrednice acestea? Spune-mi, ce mai mult decât acestea va căuta cineva împotriva latinilor ucenicii lui Varlaam Seminției celei prea rele, și ai următorilor lui? Că le-a dat lor Dumnezeu urechi de a nu auzi și a înțelege. Pentru aceea și sub anatema ce s-a grăit asupra aceloră, ei pe sineși după dreptate se pun.

CAPITOLUL 11

PENTRU DUMNEZEIASCA LUMINĂ

Căzîndu-ne greață de cele ce acești teologi mai noi învăță pentru fericita vedera, am hotărît aici să lăudăm împreună cu Dumnezeiescul Dionisie pe numirea Luminii celei înțelese de gînd, adică, care cu mintea se înțelege și se gîndește a celui Bun. Și deci, să zicem cuvînt cu cuvînt, că Lumina de gînd, adică ceea ce cu mintea se înțelege și se zice cel Bun, pentru că pe toată mintea cea mai presus de Ceruri o umple de Lumină negrăită înțeleasă de gînd, și toată neștiința și înșelarea o alungă de la toate sufletele întru care se vă face, și tuturor acestora le dă Lumină sfințită și pe ochii lor cei înțelegători îi curățește de ceata ceea din neștiință este împrejurul lor și îi ridică și îi deschide de multa greutate a întunericii fiind cuprinși și închiși. Și le dă, întîi măsurată strălucire, apoi ca și cum gustînd aceia din Lumină, și mai mult pofînd, mai

mult pe sineși se dă și mai mult strălucește, pentru că au iubit mult și pururea către cele dinainte le înaltă după potriiva lor spre ridicarea în sus.

Daci lumină înțeleasă adică ceea ce cu mintea se gîndește și se înțelege, se zice Bunul cel mai presus de toată lumina, ca o Rază izvoritoare și vărsare de Lumină revărsătoare, pe toată mintea cea mai presus de lume și cea împrejurul lumii și cea în lume, din plinirea ei strălucind-o și pe puterile lor cele înțelegătoare întinerindu-le și pe toți cuprinzîndu-i, pentru că deasupra tuturor este întinsă și pe toți întrecîndu-i, pentru că mai presus de toți este. Și în scurt, pe toată domnia puterii celei luminătoare, ca ceea ce este începătoare de lumină și mai presus de lumină, întru sineși cuprinzînd și covîrșind și întrecînd și pe toate cele înțelegătoare și cele cuvîntătoare adunîndu-le și strînse făcîndu-le. Că precum neștiința este despărțirea acelor rătăciți, așa venirea Luminii celei de gînd, adică ceea ce cu mintea se înțelege, este adunătoare și unitoare, a celor ce se luminează și săvîrșitoare și întorcătoare încă spre acela care cu adevărat este, de la cele multe socoteli întorcînd, și pe cele de multe feluri vederi, sau mai adevărat să zic năluciri, la una adevărată și curată și singuratică cunoștință adunîndu-i și de una și unitoare Lumină, umplînd.

CAPITOLUL 12

PENTRU DUMNEZEIASCA ÎNTELEPCIUNE ȘI MAI ÎNAINTE CUNOȘTINȚĂ

Și Înțelept și prea Înțelept laudă pe Dumnezeu dumnezeieștile Scripturi, că nu este numai mai presus plin de înțelepciune, și priceperii lui nu-i este număr, ci este și mai presus de toată înțelepciunea. Aceasta înțelegînd și marele Pavel, a zis: Că ce este nebun al lui Dumnezeu este mai înțelept decît oamenii. (1 Cor.1, 25). Nu numai pentru că asemănîndu-se conștiința noastră către cea Dumnezeiască și nerătăcită, rătăcire se socotește, ci și pentru că obicei le este teologilor după oarecare înțelegere întoarsă împotriva lucrurilor noastre, din lipsire a vesti cele Dumnezeiești prin tăgăduiri. Cînd cele ale noastre din lucrările cele firești mai virtos se numesc. Că așa se arată Dumnezeiasca covîrșire, care și putere de tăgăduire peste măsură în alt loc s-a zis. Că de vreme ce toată lucrarea cu covîrșire se micșorează către cele de acolo. Pentru aceasta întoarse împotriva celor ale noastre din tăgăduire se zic acelea. Așa și deșertare o zic pe înomenirea lui Dumnezeu, măcar că este plină, iar mai virtos mai presus de plină de înțelepciune și de putere și mîntuire. Ci și neputință a lui Dumnezeu pe biruința Crucii o numesc.

Daci după acest chip și nebunie a lui Dumnezeu pe ceea ce întrece toată înțelepciunea și știința a numit-o Apostolul. Pe lucrul cel ce ni se dă pare nouă fără de socoteală și fără de cale, adică cum Dumnezeu în Trup sau cum Trupul pe Crucea a pătimit, el ridicîndu-l la Adevărul cel mai presus de tot cuvîntul. Că taina aceasta cu cuvinte de dovezi simțite nu se poate netezi (adică arăta) de nu ne va povălui mai înainte Crediința. Ci ceea ce și în altele am zis, de vom voi să luăm după obiceiul nostru pe cele ce sunt mai presus de noi, tăvălindu-ne în tovarășele simțiri, ne amăgim...

Deci pe această înțelepciune (necuvîntătoare și fără de minte, și nebună adică) care nu are fire a primi cuvînt înțelitor, sau minte pricepătoare, sau înțelepciune vestitoare (că cu această înțelegere) numește necuvîntătoare și fără de minte, și nebună, nu după așezare ci după tăgăduire și după covîrsire nu după lipsire). Deci pe aceasta peste măsură laudînd-o, zicem că este pricină a tot cuvîntul și mîntea și a toată înțelepciunea și al ei este tot sfatul și priceperea.

După ceea ce zice: A mea este priceperea și al meu este sfatul și întărirea. Și întru dînsa toate visteriile înțelepciunii și ale cunoștinței ascunse, după marele Apostol (Colos. 2, 3). Că precum viața cea veșnică și dumnezeiască ursitoare se zicea și a singurei însăși vieții și a celorlalte tuturor vieților. Așa și înțelepciunea cea întru tot înțeleaptă, cauză este și însăși înțelepciunii adică a celui întru el ziditoresc cuvînt, a înțelepciunii, și a toată înțelepciunea urzitoare, de la care au înțelegere Puterile cele de gînd și înțelegătoare ale Îngerilor Înțelegătoare cele de jos ale celor mai sus de ele și toate ale lui Dumnezeu. Înțelese de gînd, cele mai sus către cele de jos, și toate către noi. Că noi numai înțelegători suntem. Că nici nu avem o altă înțelepciune mai jos decît noi, prin care ne-am înțelege că sufletul cel necuvîntător și fără de minte este după noi.

Deci le au puterile Cereșii pe înțelegeri, nu întru despărțite. Că noi întru despărțite, întru organele simțirilor. Că alta este auzul și alta vederea și celelalte asemenea. Și din despărțite, din cele simțite ce se simțesc de ele luăm cunoștința tuturor. Sau, în despărțite adică, întru înțelegerile cele din parte, iar din despărțite, din învățături adică din cele ce cu mîntea se înțeleg. Că nu deodată luăm învățăturile, ci cu vreme și despărțit, care și cu îndelungare se zice. Iar firile cele înțelegătoare nici o împărțășire către toate cele ce sunt de acest fel avînd cu una și singuratică înțelegere iau cunoștința adevărului. Că de tot ce este materialnic, adică simțit și de mulțime de oarecare cunoștințe despărțite, ele curate fiind, întru chip cu toate cele dumnezeiești, înțeleg, și cite sunt cu cuviință a se înțelege de dînsese, pentru strălucirea cea de la Dumnezeu către ele, cu care se și strălucesc și către unime se formăluiesc, că aceasta le este lor chipul cel Dumnezeiesc. Pentru această dumnezeiască înțelepciune și sufletele au puterea cuvîntării și n-a zis că au înțelegeri, măcar că înțelegătoare sunt, ca dinspre partea ceea ce prisosește. Că toate cele de aici cite le știu sufletele, cu îndelungare prin dovediri, încă și prin cele din parte simțiri le știu. Iar cele ce cu mîntea se înțeleg le înțelege sufletul, nu întrucît este suflet ce are cuvîntare, ci întrucît este minte. Că atunci le știe mintea pe cele ce cu mîntea se înțeleg, cînd nu numai de cele simțite, ci și de suflet și de sineși se despărțește. Aceasta o însemnează și Dumnezeiescul Pavel zicînd: „Omul cel sufletesc (trupesc) nu primește cele ale Duhului” (1 Cor. 2, 14).

Deci sunt mai jos sufletele de mințile cele întru unime și Îngerii și felurimea și despărțirea celei a tot felul de cunoștință. Încă nu va greși cineva și pentru simțiri hotărînd că sunt ca o răsulare de pe urmă a Dumnezeieștii înțelepciuni.

Că au și acestea oarecare putere prînzătoare și cunoscatoare a lucrurilor celor supuse lor, măcar deși au ele trebuință de organe trupesti, prin care din suflet să se ivească. Iar draclii ca cei ce au și ei minte, din înțelepciunea lui Dumnezeu pe aceasta au dobîndit-o, dar depărtîndu-se de la socoteală și nerămînînd ceea ce au fost, căderea de la înțelepciune mai vîrtos au pătimit-o. Că pofteste din nesocoteală și vôlește mîntea

cea drăcească a fi întocmai cu Dumnezeu, dar nu știe cum este cu puțință a o dobîndi aceasta, nu din fire pătîmind neștiința, ci de voie alegînd aceasta ce este afară de fire. Pentru aceasta de vreme ce depărtată de la socoteală este mintea dracilor, nu înțeleaptă, ci căzută de la înțelepciune se va zice. Ci că Dumneziasca înțelepciune a toată Mintea și Cuvîntul și a toată simțirea este urzitoare și cauză, s-a zis.

Dar cum însuși Dumnezeu cel prea înțelept înțelege cele înțelese (adică care cu mintea se înțeleg) sau cele simțite, nici lucrări înțelegătoare neavînd și mai presus de toată simțirea fiind? Măcar că zic dumnezeieștile și Sfintele Evanghelii: Doamne, Tu toate le știi. (Ioan 21,17). Deci zicem, ceea ce am zis de multe ori, că cele ce se zic la Dumnezeu cu lipsă și cele împotrivă, se înțeleg cu peste măsură, precum necuvîntător fără de minte, nepipăit, navăzut, cît Dumneziasca Minte pe toate le cuprinde, după oarecare cunoștiință mai înainte avînd, știința tuturor, ca un Pricuinitor a toate și toate știîndu-le dinlăuntru, și nu de la altul, sau prin alta oarecare cunoștiință de mai înainte și de la însuși începutul știind, nu de la începutul lucrurilor celor ce s-au adus întru ființă, ci de la începutul cel sobornicesc Dumnezeu, ca să zic așa, că fără de început și mai presus de început este Dumnezeu. Bine spune și marele Vasile: că sunt unele, fără de început cu adevărat, dar au sfîrșit, zicînd pe Dumnezeieștile socoteli ale zidirii. Că pentru aceasta se și zice cuvîntul acela: Cel ce știe toate mai înainte de facerea lor. Pe a căroră cunoștiință, nu dintru ale cunoștiințe pe ele ca ce fel sunt oare, Că aceasta a arătat, zicînd (Sfîntul Dionisie adică): Nu din lucrurile cele ce sunt, și aceea, nu după fel la fiecare luînd aminte, ci ca un Făcător al acestora, știința lucrurilor sale de mai înainte o are, știînd cum și pentru ce le va aduce acestea spre facere. Deci după cauză are întru sineși pe știința tuturor, iar nu cu cercarea pe aceasta a cîștigat-o pe urmă, (că s-ar fi aflat Dumnezeu mai pe urmă de cunoștiință) sau în vreo vreme n-a știut. Și nematerialnică și nedespărțită și întru una și singuratică este Dumneziasca cunoștiință. Că precum întru una și singuratică ziditoare putere a adus întru ființă pe cele multe, așa și întru una și singuratică cunoștiință, le cunoaște pe cele multe. Ci și dătător este de toată cunoștiința. Cu care va cunoaște cineva și pe sineși și pe celelalte. Deci Dumnezeu nu are altă cunoștiință se va cunoaște pe sineși și cu alta pe zidiri, ci cu a sa și nu cu știința celor ce sunt. Că dacă Îngeri cu chip mai bun decît cu simțirea știu cele simțite, cu cît mai mult Dumnezeu cu Chip nematerialnic pe cele materialnice. Două acestea lucru vrednic de nedumerire este, cum noi ne zicem că cunoaștem pe Dumnezeu, care și de cele simțite peste măsură este mai sus? Deci adevărat este, că după firea sa Dumnezeu este necunoscut.

Dar frumusețea făpturilor, pe Lucrătorul Facerii, adică pe Făcătorul celor ce s-au făcut îl vestește. Că rînduiala zidirilor, lcoane oarecare sunt și închipuiri ale pildele și cuvintelor zidirii celor ce sunt întru Dumnezeu. După care cuvintele toate cele ce sunt fiind întru el, s-au dus întru ființă. Precum și la Apocalipsul Teologului și evanghelistului Ioan se zice: Că toate au fost și s-au făcut. Căci au fost pildele (Chipurile) izvoadele lucrurilor celor zidite, ale căror pilde lcoane sunt lucrurile cele săvîrșite ale zidirii.

Deci întru toate zidirile se cunoaște Dumnezeu, precum meșterul întru lucrurile meșteșugului său. Dar cu ființa cu totul de toate este despărțit. Și de aceea necunoscut fiind, dintru acest fel de necunoștiință sa cunoaște. Pentru aceasta și de la toate de noi se laudă, după potriua tuturor, de la cele ce sunt, ca Cel ce este, de la cele ce au viață,

ca cel ce are Viață. Și de la cei înțelepți, ca cel ce este Înțelepciune. Și iarăși este cunoștința lui Dumnezeu cea prea Dumnezeiască, prin necunoștință cunoscându-se, după unirea și împreunarea cea mai presus de minte, când mintea depărtându-se de la acestea ce sunt și lipsindu-se pe sineși se va uni cu razele cele prea luminoase, strălucindu-se de dînsule întru adîncul cel necercat. Iar se lasă pe sineși mintea, când va înceta cu totul de mișcarea sa și cu totul va rămînea nemișcătoare, nimic al său avînd, nici a sa fiind, ci cu totul a ascunsului aceluia celui Dumnezeiesc. Măcar că după alt cuvînt, adică al facerii precum zicem, din toate se cunoaște, nu numai ca un Pricuinitor al aducerii întru ființă, ci și al împreunării lor și pururea cu sfîrșitul celor dinții împreunîndu-le pe începuturile celor de al doilea. Că nimic nu este între zidiri gol, întru care nu este vreo făptură. Că plin este totul de lucruri. Măcar aerul de vei zice și el este zidire. Și acestea adică peste Înțelepciunea lui Dumnezeu și cunoștința Lui, iar acum să zicem și pentru mai înainte știința cunoștința lui Dumnezeu. Că una și singuratică cunoștință, precum s-a zis le cunoaște Dumnezeu pe toate. Dar cunoștința celor ce vor să fie (vor să fie adică după noi, că la Dumnezeu nu este deosebire de ceva să fie, precum nici de ce au trecut). Mainainte cunoștința deosebit se numește și în Dumnezeiasca Scriptură și la Dumnezeieștii Părinți, care și despărțire, cît despre cele ce se cunosc primește. Că una este a celor ce firește se fac, sau în alt chip cumva se întîmplă, iar alta a celor ce slobod se lucrează, adică a lucrărilor celor omenești nu numai a celor lăudate, ci și a celor împotriva.

Deci Dumnezeiasca Cunoștință s-a zis Pricină făcătoare a celor ce sunt, dar nu și a celor slobode; adică al faptelor noastre este Pricuinitor Dumnezeu: Că de vreme ce ne-a zidit pe noi cuvîntători, nu silește stăpînirea de sineși, care întru început ne-a dăruit-o nouă, ci de cele rele cu totul este străin. Iar spre cele bune, firește fiind Bun, și lucrează cu darul său cel Dumnezeiesc, spre slăbiciunea cea omenească întărind-o. Că știm zice dumnezeiescul Apostol, că celor ce iubesc pe Dumnezeu toate li se lăcrează spre bine. Deci li se astupă gura celor cu rele socoteli, care socotesc că mai înainte Cunoștința lui Dumnezeu în chipul sorții aduce silă asupra oamenilor, spre a lucra, unii fapta cea bună, iar alții răul, li se astupă gura, zic, de Dumnezeieștii Părinți care drept și cu dreaptă credință tilcuiesc cuvintele Scripturii acelea din care culeg aceștia apucările cele spre pierzare. A căroră mai înainte a cunoscut voința, pe aceștia mai înainte i-a hotărît de demult, iar mai înainte hotărîndu-i și i-a chemat, apoi chemîndu-i prin Botez i-a îndreptat, iar îndreptîndu-i i-a slăvit fii numîndu-i și Darul Duhului Sfînt dăruindu-le. Dar nimeni să zică că mai înainte cunoștință este cauza acestora. Că nu mai înainte cunoștința i-a făcut pe ei unii ca aceștia, ci de departe Dumnezeu pe cele ce erau să fie mai înainte le-a văzut ca un Dumnezeu. Nici dacă voi vedea pe vreun cal nesupus luînd frîul în dinți, și pe călăret nicidecum suferindu-l, și voi zice că el apropiindu-se se va băga în prăpăstii, apoi se va face și va ieși după cuvîntul acesta nu l-am aruncat eu pe cal în prăpastie, ci ceea ce era să fie mai înainte am spus, semn avînd-o pe semetia calului. Iar Dumnezeul tuturor, de departe știe toate ca un Dumnezeu, dar nu aduce asupra silă cutăruia spre isprava faptei bune, iar cutăruia spre lucrarea răului. Că dacă el la amîndouă ar fi silit, nu cu dreptate pe unul îl slăvește și îl încununază iar asupra altuia muncă hotărăște. Foarte cu dreaptă socoteală sunt și cu dreaptă socoteală cele ce se dau la Filozoful și Mucenicul Iustin.

De trebuia, zice, să se vîndă Hristos prin unul din ucenicii săi, ca să se plinească Scriptura arătat este, că Hristos este Cauza plinirii Scripturii și nu al vînzării lui Iuda, că al acesteia însuși Iuda a fost cauza. Pe care mai înainte văzînd-o Dumnezeu că era să fie a spus mai înainte prin Scriptură. Și nu este mai înainte cunoștința cauza lucrului ce va să fie, ci lucrul ce va să fie este cauză a mai înainte cunoștinței, că nu lucrul ce va să fie urmează mai înainte cunoștinței, ci mai înainte cunoștința lucrului ce va să fie. Și nici decum cel ce mai înainte cunoaște este cauza lucrului ce va să fie. Pentru aceasta nu Hristos este cauza vînzării, ci vînzarea este cauza mai înainte cunoștinței Domnului. Și la diavolul și la omul cel întîi zidit acest cuvînt este.

CAPITOLUL 13

PENTRU DUMNEZEIASCA VOIE, ȘI CE ESTE LUCRUL CEL VOIT DE DUMNEZEU

A firii celei cuvîntătoare este a avea voie, adică putere voitoare, precum Dumnezeu Părinte Ioan Damaschin tîlcuiește. Că se hotărăște voirea că este plecare spre ceva în cuvînt. Deci dar Dumnezeu cu mult mai înainte, de la care toată firea cea cuvîntătoare și necuvîntătoare are ființă, este îmbogățit cu voirea. Dar și locuri nenumărate ale Scripturii arătat mărturisesc aceasta, pe care nici a le număra nu este cu putință. Adică, Fie Voia Ta. Nu este Voia înainte Tatălui Meu. Toate cîte a vrut Domnul a făcut. Și, Voi! Lui cine s-a împotrivit?

Dar și sfîntul Sinod 6, de a toată lumea dogmatîsînd celor ce ziceau numai o voie, arătat i-au dat dumnezeieștii Firi a lui Hristos pe cealaltă, pe una Dumnezeiască numînd-o, iar pe alta omenească. Iar de vreme ce uneori voie zicem, iar alteori voire, trebuie a ști, zice Dumnezeu Damaschin, cum că voia uneori o arată pe voire, adică pe puterea cea voitoare și se zice voie firească, iar alteori pe lucrul cel voit și se zice voie a socotelii. Deci puterea ceea ce se află în sufletul omului de a pofti în scurt cuvînt, voire se numește. Iar cînd această poftă cuvîntătoare (adică voirea) spre vreun lucru firește se va mișca, se zice voie. Pentru că voia este poftă și dorință cuvîntătoare a vreunui lucru. Și este voia a sfîrșitului, nu a celor ce privesc spre sfîrșit. Iar sfîrșit este lucrul cel voit, precum a împărăti, sau a se însănătoși. Iar către sfîrșit este lucrul, cel sfătuit adică pentru care se face sfat, precum chipul, sau mijlocul, prin care trebuie să ne însănătoșim, sau altceva să dobîndim, că după voie urmează întrebare, adică sfat de este din cele ce sunt întru puterea noastră, adică din cele cuvințioase a se face. Că se sfătuieste, de se cuvine a pune în lucrare lucrul acela sau nu. Și mai pe urmă urmează alegerea. Că alegerea este, cînd două lucruri sunt de față a alege pe acesta mai mult decît pe celălalt.

Deci la Dumnezeu Teologii Voire și Voie drept zic, iar sfat și alegere nu. Că sfatul și alegerea este a unei firi ce nu este desăvîrșită. Iar de s-a aflat undeva și sfat la Dumnezeu, precum: Iar Sfatul Domnului rămîne în veac. Și nici sfaturile Mele nu sunt ca sfaturile voastre, o arată pe hotărîrea cea neînțeleasă a lui Dumnezeu, iar nu socotelă și întrebare. Departe de aceasta. Că a celor ce nu știu lucru a se sfătui.

După acestea zice Dumnezeuiescul Părinte cum că alta este voirea și alta voia (cum s-a zis) alta cel' voit și alta cel' voit și alta cel' ce voiește. Că voire este singură puterea cea așa simplă a voi. Iar voie, voirea cea către ceva. Iar voit, lucrul cel supus voi, adică cela ce-l vom. Precum pofta așa simplă cea cuvântătoare (că pofta cea fără de cuvânt se numește pornire deosebită a dobitoacelor afară de om) este voire.

Iar pofta cea către mîncare, poate este voie. Iar însăși mîncarea, este lucrul cel voit. Voit, cel ce are puterea cea voitoare, adică omul. Iar cel ce voiește, este cel ce folosește voirea, adică Ipostasul precum Petru. Și trebuie a ști că Dumnezeuiasca voie la sfinții Dascăli nu una singură se socotește. Că la Dumnezeuiescul Damaschin îndoită este, una mai înainte povățuitoare, iar alta următoare. Și se numește, zice, voia cea mai înainte povățuitoare și bunăvoință, care este de la dînsul. Iar cea următoare/părăsire, care este din pricina noastră, că Dumnezeu ca cel ce este Bun cu voie întîi și mai înainte povățuitoare voiește ca toți să ne mîntuim și împărăția lui s-o dobîndim, iar după ce greșim noi voiește să ne muncim Drept fiind. Și îndoită este părăsirea una cea cu economie și spre învățătură către mîntuire, precum la Manase și la alții, iar alta cu deznădăjduire spre muncă desăvîrșit, precum a lui Iuda și a lui Arie și a altora, care și părăsire cu totul se zice. Și așa zice Dumnezeuiescul Damaschin.

Iar sfințitul Teofilact tîlcuiește cuvîntul Apostolului ce zice: Nu vă închipuiți după veacul acesta, ci vă prefaceți întru înnoirea minții voastre, ca să vă adeveriți voi, care este voia lui Dumnezeu cea bună și plăcută și deplină. Cel ce s-a înnoit cu Duhul acesta știe care este voia lui Dumnezeu, nu precum știau Iudeii ținîndu-se de lege. (Rom. 12, 2). Că și legea voie era a lui Dumnezeu dar nu plăcută, nici deplină. Că nu într-adins s-a dat, ci pentru neputința lor li s-a slobozit. Iar voie plăcută și deplină este Testamentul cel Nou. Dar poți și după Marele Vășile așa să iei: Multe voiește Dumnezeu unele spre facerea de bine a noastră, care și bune se zic, ca cele ce sunt pline de bunătate, iar altele pentru păcatele noastre le voiește, mîniindu-se. Care și rele se zic, ca cele ce produc răutate. (adică pătimire) măcar că și al acestora sfîrșitul este bun.

Deci întîi se socotește voia lui Dumnezeu de este bună. Apoi cînd vei cunoaște, socotește de este și plăcută. Că multe bune fiind, nu sunt plăcute, sau despre vreme, sau despre față. Precum a tămîia lui Dumnezeu bun lucru este, dar Ozia făcînd aceasta n-a plăcut. Și bun lucru le era a li se încredința ucenicilor tainele, dar mai înainte de vreme nu era plăcut: Că nu puteți zice, acum să le purtați. Iar cînd și bună și plăcută va fi sîrguiește-te să fie și deplin și nu cu lipsă, așa făcîndu-se precum se cere și nu ciuntire. Deci din cele ce s-au zis este arătat, ce este lucrul cel voit de Dumnezeu. Iar voit am apucat și am zis împreună cu Dumnezeuiescul Damaschin, cum că este lucrul cel supus voinții. Deci voinții lui Dumnezeu, care și bunăvoință se numește, lucrul voit fără de grăire împotrivă, este mîntuirea lumii. Și aceasta nu trebuie s-o învățăm de la oameni. Că însuși Iisus Dumnezeu Omul, Fiul cel Unul Născut al lui Dumnezeu și Tatăl (Ioan 6, 40) așa ne învață pe noi zicînd: Aceasta este voia Celui ce m-a trimis pe Mine, ca tot cel ce vede pe Fiul și crede în El să aibă viață veșnică, și Eu îl voi învia pe el în ziua cea de apoi. Deci voie a zis-o pe însuși lucrul cel voit. Arătat că toată fapta bună, toată temerea de Dumnezeu, lucrul acesta cel mare și mai presus de fire al Dumnezeuiesții înomeniri, lucrul voit adică voie după bunăvoință a lui Dumnezeu a fost. Și mărturisește și sfința cîntare zicînd: Cu bunăvoie a Tatălui

s-a întrupat Fiul (Lc.10, 21). Și cum că așa a fost buna voință înaintea Ta. Și Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoință, adică plăcere, dragoste desăvârșită.

CAPITOLUL 14

PENTRU PUTEREA LUI DUMNEZEU ȘI DREPTATEA, DIN PARAFRAZELE DUMNEZEIESCULUI DIONISIE

De vreme ce pe Dumnezeu Adevărul cel mai presus de înțelepciune îl numesc Teologii și PUTERE și DREPTATE, vino și pe aceste numiri Dumnezeiești să le înțeleg, spunându-se mai întâi cum că Dumnezeu fără de asemănare întrece pe toată puterea și puterea și care este și care cu mintea se află. N-a zis cu mintea se înțelege: Că Puterile Îngerești sunt care se înțeleg, pe care cum că le întrece Dumnezeu este arătat, ci în scurt, care cu mintea se află, ca și cum ar fi zis, cum că măcar orice fel de putere va putea cineva cu mintea a afla și pe aceasta fără de asemănare o întrece Dumnezeu. Că Scripturile și Domn al Puterilor îl zic pe Dumnezeu, după ceea ce zice: Domnul Puterilor, acesta este Împăratul Slavei (Psalm 23,10) și, Domnul Puterilor cu noi, Sprijinitorul nostru Dumnezeul lui Iacob (Psalm 49, 8). Cum dar pe Puterea ceea ce întrece toată puterea o vom numi? Zicem, cum că Puterea se zice Dumnezeu și ca cel ce întrece și cuprinde toată puterea și ca cel ce este Cază a toată puterea și ca cel ce toate le aduce întru ființă după puterea neplecată. Că nu plecându-se întru putere zidește, ci nemișcat și neplecat fiind întru a sa Tărie aduce întru ființă. Că nu se pleacă pentru ca să întărească întru ceva. Sau neplecată a zis, adică din vârful său nepogorându-se. Și ca cel ce este Cază și de însăși aceasta a fi putere, și pentru că este nemărginit întru Putere, nu numai întru a aduce întru ființă toată puterea, ci și a fi mai presus de toată și de singură însăși puterea, de cuvântul cel pilduitor zic al puterii, și întru a prea putea de nemărginite ori nemărginite puteri a aduce întru ființă, și niciodată a nu se opri spre facerea acelor nemărginite puteri. Și pentru că negrăită și neînțeleasă este covârșirea Puterii lui. Care cum ar fi fost negrăită, dar n-ar fi avut tărie spre a nu se înțelege de cineva. Sau pentru mulțimea puterii și pe neputință o întărește. Iar neputință numește pe trupurile cele materialnice acestea și pămîntesti, pe care și răsunări de pe urmă le numește, pentru că întunecos și după îndemnarea lor se împărtășesc de Puterea lui Dumnezeu. Precum se află la țânțari și la muște, și la celelalte care au putere în acele lor. Pentru aceea și prin loil zice Dumnezeu pentru lăcuste și omide și gândaci, Puterea Mea cea mare. Iar cum că și la acestea slabe ajunge Puterea lui Dumnezeu, vezi pe cele puternice după simțire, pe lumina cea văzută și pe sunetele cele auzite. Că luminile cele strălucitoare ajung și pînă la ochii cei slabi și neputincioși și sunetele cele mari intră pînă și la urechile cele slabe și neputincioase. Că nici lumina nu se zice că ajunge în piatră, nici sunetul nu intră, ci întru cele ce au fire a vedea sau a auzi, măcar de vor fi și slabe și neputincioase. După cuvîntul acesta la toate cele ce sunt va străbate Puterea lui Dumnezeu, că toate sunt primitoare de putere, sau de înțelegătoare și Îngerească, sau de cuvîntătoare și omenească, sau de simțitoare a dobitoacelor celor necuvîntătoare, sau de viețuitoare

a saurilor (pomilor), sau de înfrumusețească a tuturor celorlalte lucruri, după care aceasta zicem că diamantul are putere de a nu tăia, iar pe aer neputință de aceasta. Încă și singură aceasta a fi putere, și aceasta este de la Dumnezeuiasca Putere. Din una ca aceasta cu nemărginire puternică putere sunt Puterile cele Îngerești și pe starea cea nestrămutată și pe toate celelalte le au. Că aceasta este ceea ce le-a dat lor a putea, și a fi, și a pofți pururea de a fi. Aceasta este ceea ce împuternicește și chiar pe însăși aceasta a putea a pofți de a putea pururea. Să întindă această nelipsită putere și la oameni și la dobitoace și la pomi și la firea tuturor.

Deci întărește, întărește cele patru stihii, strângând și ținând pe fiecare în rînduiala firii sale.

• Le împuternicește pe nașterile pămîntului cele pricinuitoare de viață. Împuternicește legătura sufletului cu trupul, pornește puterile cele sufletești spre a hrăni de multe ori și a crește pomul, și în însăși aceasta a înconjura ține puterile cele ființești și lumea toată o întărește și pe însăși Îndumnezeirea Dreptilor o dăruiește, putere lor dîndu-le spre aceasta și în scurt, nimic din cele ce sunt nu este, care nu se împărtășesc de Puterea cea atot Țitoare și Dumnezeiască. Măcar că Elima vrăjitorul cel din Fapte se împotrivese zicînd: Dacă atot Puternicul este Dumnezeu, cum de Teologul vostru Pavel adică, se zice că nu poate oarece pe care îl și ocărește că a zis, cum că Dumnezeu nu poate să se tăgăduiască pe Sineși (2 Tim. 2, 13).

Dar eu adăugînd aceasta, foarte mă tem să nu mă par că mă lupt cu o zidire pruncească și de pe nisip și socotesc pentru înțelegerea locului acestuia, ca pentru un scop cu anevoie de ajuns. Însă zic, că Dumnezeu este Adevăr și Adevărul are estime, iar minciuna este fără de stare și nu are estime. Deci de se va tăgădui pe sineși Adevărul, va cădea în minciună. Și acesta ce are estime va fi că nu are estime. Deci aceasta puîndu-se că nu poate la Dumnezeu, este semn de negrăită Putere. Că asemenea este a zice, că nu poate Dumnezeu să se facă pe sineși să nu fie Dumnezeu. Că precum lumina, ca ceea ce este lumină, nu poate fi întuneric, așa și aceasta cu neputință este la Dumnezeu, pentru adevărul cel necovîrșit.

Deci, precum nu știe Dumnezeu niciodată ce este a nu ști, precum focul nu știe a nu încălzi: Așa nici nu poate a nu putea, care aceasta Elima cel cu luare în rîs înțelept nesocotînd-o, se aseamănă cu luptătorii cei ce nici biruința n-o știu cum se face, cara după părerea lor se luptă cu umbrele nefiind de față cei împotriva luptători și socotesc că-i biruiesc pe potrivnici neștiind puterea lor. Dar noi socotînd înțelegerea lui Dumnezeiescului Pavel, laudăm pe Dumnezeu, ca pe cel fericit și singur puternic, ca pe cel ce stăpînește veacul, ca cel ce n-a căutat nicidecum din cele ce sunt, (că dacă puterea este întru toate cele ce sunt, cu adevărat cel ce întru ceva nu poate, de nu vom înțelege cu dreaptă credință cuvîntul, va cădea ceva din estime precum zice nepriceputul Elima). Iar mai virtos nu numai n-a căzut din cele ce sunt, ci și întrece și covîrșește cu putere mai presus de ființă și le-a dat tuturor celor ce sunt și pe a putea fi, și pe a fi, după mulțimea puterii celei peste măsură.

Iar hotărîrea dreptății este faptă bună împărțitoare de ceea ce este după vrednicie. Sau deosebită lucrare a părților sufletului. Sau mijloc între mult și între puțin. Sau așezare dătătoare a potrivirii celei întocmai. Deci după hotărîrile acestea bine tilcuiește (marele Dionisie) pe Dumnezeuiasca dreptate. Că pentru aceasta se zice Dumnezeu dreptate, fiindcă tuturor le dă după vrednicie toate, după hotărîrea firii fiecăruia. Că toată Dumnezeiasca dreptate le așază după vrednicia fiecăruia.

Nedreptate dar grăiesc, cei ce vorbesc împotriva Dumnezeieştii dreptăţi şi zic că trebuia să fie întru cei muritori nemurirea şi întru cele ce nu sunt desăvârşit săvârşirea, şi cele supuse vremii pururea vieţuitoare şi celelalte ca să nu ne zăbovim pentru fiecare. Că învinuiesc, cum omul acest fel de jivină fiind se strică, cum şoarecele de pământ este orb, cum piatra nu este de sine, ei mişcată, cum toate se schimbă după timpuri cum dezmiardările cele vremelnice nu sunt veşnice. Fiind trebuinţă a ştii cu Dumnezeiasca dreptate tuturor le împărtăşeşte pe cele ce sunt ale fiecăruia şi pe toate le păzeşte, întru a lor rânduială şi putere. Dar va zice cineva cum nu le ajută celor cuvioşi când se nedreptăţesc? Se cuvine să grăim cu despărţire: sau le iubesc cuvioşii pe cele de aici sau nu le iubesc. De le iubesc nu sunt cuvioşi, ca cei ce au căzut din îndrăgirea cea Dumnezeiască, că nedreptăţesc pe cele ce sunt cu adevărat vrednice de îndrăgit, care se socotesc de dînşi mai jos cu bunătatea, pentru că trecîndu-le pe ele, le-au îndrăgit pe cele ce nu sunt de îndrăgit. Iar de nu le iubesc, ci le-au îndrăgit pe cele ce cu adevărat sunt, trebuie să se veselească mai virtos aceştia, când cad în ispite precum şi marele Iacob sfătuieşte, că prin acestea le dobîndesc pe cele dorite şi atunci se apropie de faptele cele bune îngereşti, depărtîndu-se de dragostea cea materialnică întru necazurile cele pentru cel bun. Pentru aceea adevărat este a zice, că acest lucru este mai virtos al Dumnezeieştii Dreptăţi, ca asupra oarecăroră ce poftesc să vadă cele veşnice, să nu-i amăgească pe aceştia prin dezmiardare cu petrecerea cea slobodă, ci mai virtos să le slobodească necazurile, ca, sau de doreşc ei, să-i îndemne, sau şi de vor cădea să le ajute şi să-i întărească în starea cea bună şi neînduplecată, adică întru împotrivirea cea neslăbită asupra gîdilirii celor pămînteşti, şi întru a nu se pleca către cele materialnice prin ispite. Această Dumnezeiească Dreptate şi păzire, se laudă, ca ceea ce cu dreptate păzeşte pe cuvintele fiecărui fir, şi este cauză a lucrării celei deosebite a fiecăruia, iar lucrare deosebită a numit (sfîntul Dionisie adică) pe mişcarea cea după fire deosebită a fiecăruia din lucrurile cele ce sunt. Că nici nu este cu putinţă cele ale Îngerilor oamenilor a le face, sau cele ale focului apei. Şi dimpotrivă. Ci pentru acestea adică şi pentru dreptate zice au fost. După care dreptate cu adevărat potrivirea cea întocmai a tuturor se măsoară şi se hotărăşte şi toată nepotrivirea cea din lipsa potrivirii se izgoneşte.

Dar vezi care nepotrivire se izgoneşte, adică cea din lipsa potrivirii. Că este nepotrivire şi deosebire ceea ce este în lume a tuturor către toate, după care se deosebeşte fiecare de fiecare. Dar pe acest fel de nepotrivire dreptatea lui Dumnezeu o păzeşte şi nu o izgoneşte. Că nu simplu nepotrivirea a zis că se izgoneşte, ci cea în fiecare, adică a nu petrece fiecare din cele ce s-au făcut întocmai şi deopotrivă întru unicimea cea firească. Şi două chipuri, după care se zice nepotrivire, ştiind pe amîndouă le arată şi zice: Că după aceasta se zice Dumnezeu Dreptatea, pentru că şi el pe potrivirea tuturor o măsură şi pe nepotrivirea fiecăruia o izgoneşte. Iar nepotrivire zice, pe ceea ce din lipsa potrivirii se întîmplă, adică pe lăcomie. Adică pe urmă încă şi pe celălalt chip al nepotrivirii. Pentru că-i ştie pe unii, care pe felurile cele înţelese, adică ce sunt cu mintea înţelese, şi fără de trupuri şi pe unimi adică pe fiinţele cele singurate, le-a numit potrivire şi unire, iar pe cele simţite, care sunt şi despărţite şi întru schimbare şi deosebire între sineşi, nepotrivire şi alteciune. Deci Zice că măcar pe această nepotrivire de-o va înţelege cineva, pe cea a celor simţite în feluri de deosebire, prin care s-au făcut facerile dobitoacelor şi a pomilor şi a celorlalte, dar şi al acestei

nepotriviri Dumnezeu îi este Păzitorul, nelăsînd 'pe cele potrivnice a se împreuna întru una, și adunîndu-se prin amestecare să vie întru stricăciune. Că precum le-a adus întru ființă pe toate, așa le păzește pe ele și sunt din început s-au făcut.

CAPITOLUL 15

PENTRU DUMNEZEIASCA PRONIE (GRIJA)

Pronia este purtarea de grijă care se face de la Dumnezeu către făpturi. Și iarăși: Pronia este Voia lui Dumnezeu, prin care toate cele ce sunt primesc cuviincioasa ocîrmuire. Necurmată oarecare zidire numesc metafizicienii pe Dumnezeiasca Pronie. Adeseori Dumnezeieștile Scripturi slăvesc pe Dumnezeiasca Pronie. Că ceea ce se numește Înțelepciunea lui Solomon: „Ajunge, zice de la margini pînă la margini și întocmește toate cu folos, și iarăși: Iar a Ta Părinte purtare de grijă o cîrmuiește că ai dat și în mare cale și în valuri cărare nerătăcită” (Înțelep. Solomon, Cap. 8, 1; 14, 3). Și în sfintele Evanghelii Mat. 10, 29: Cum că nici o pasăre nu este uitată înaintea lui Dumnezeu, zicea Domnul către ucenicii săi, iar ai lor întărea cum că și perii capului toți sunt numărați. Pe Dumnezeiasca Pronie și Dumnezeieștii Părinți adesea o laudă. Iar lîngă toți și mai mult decît toți Sfințitul Teodorit Episcopul Cirului. Că prea cu înțelepciunea și prea deajuns văzută și ca și cum pipăită cu adevărat a arătat întru făpturi Marele acesta Dascăl pe Pronia lui Dumnezeu în cuvinte zece la număr.

Prea bine încă și prea cu înțelepciune dovedește pe Dumnezeiasca Pronie și Dumnezeiescul Dămaschin și cum că este zice, și cum că unul și acela este Ocîrmuitorul a toate, și cum că prea bine pe cît se poate și prea după cuviință Dumnezeiască se fac toate cele ce se fac. Deci zice așa: Iar dacă Pronia este Voia lui Dumnezeu, de nevoie este, ca toate cele ce se fac de Pronie, după socoteala cea dreaptă să fie prea bune și prea după cuviință Dumnezeiască și cît să nu poată fi mai bune: Pentru că de nevoie este același a fi și Făcător făpturilor și altul purtătorul de grijă. Că așa întru neputință fără îndoială sunt amîndoi, unul de a face, iar altul de a purta de grijă.

Deci Dumnezeu este și Făcătorul și Purtătorul de grijă și Puterea lui cea făcătoare și cea ținătoare și cea purtătoare de grijă este voința lui cea bună. Că toate cîte le-a voit Domnul le-a făcut (Psalm, 134, 9) și voi lui nimeni nu i se împotrivesc (Rom. 9, 19). A voit să se facă toate și s-au făcut. Voiește să stea lumea și stă, și toate cîte voiește se fac. Iar cum că poartă grijă, și că bine poartă grijă, prea drept va socoti cineva întru acest fel Numai Dumnezeu este din fire Bun și Înțelept. Deci cel ce este Bun, poartă grijă. (Că cel ce nu poartă grijă nu este Bun). Pentru că și oamenii și vitele firește poartă grijă pentru fil lor și cel ce nu poartă grijă se învinuiește. Iar ca cel ce este Înțelept, prea bine poartă grijă de făpturi. Deci trebuie ca la acestea luînd aminte, de toate lucrurile Proniei să ne minunăm, pe toate să le lăudăm pe toate fără de iscodire să le primim, măcar de s-ar părea ele la cei mulți că sunt cu nedreptate, pentru a fi necunoscută și neînțeleasă Pronia lui Dumnezeu și gîndurile noastre și faptele și cele viitoare numai lui știute. Iar toate zic, pe cele ce nu sunt în stăpînirea noastră. Că cele ce sunt în stăpînirea noastră, nu sunt ale Proniei, ci ale stăpînirii

noastre celei de sineși. Iar ale Proniei, unele sunt după bunăvoință, iar altele după slobozire. După bunăvoință se fac, cite fără de îndoială sunt bune, iar după slobozire, cele ce se întâmplă cu necaz împotriva. Că-i slobozește de multe ori și pe cel drept a cădea în nevoi, ca pe fapta cea bună ce este întru el s-o arate altora, precum la Iov. La fel și altele prea cu înțelepciune și prea bune judecăți de vom lua aminte vom afla că se fac de Pronie. Deci dintru acestea urmează, că nimic nici ceea ce s-ar fi întâmplat mai mic lucru să nu cadă din Pronia lui Dumnezeu. Că nimic nici de înțelepciune nu scapă, nici de bunătate nu se trece cu vederea. Pentru că peste toate se întinde Pronia lui Dumnezeu. Pentru aceea zice sfințitul Augustin în cuvîntul 32: Nimeni, zice să nu se teamă afară de El. Fiara se sălbătește? De Dumnezeu te teme. Șarpe te vrăjmuiește? De Dumnezeu te teme. Om te urăște? De Dumnezeu te teme. Diavolul te luptă? De Dumnezeu te teme. Că toată zidirea sub Acela este, de care poruncește să te temi:

Dar poate va zice cineva din neștiință: Că dacă ar fi ocîrmuit Pronia pe toate cele omenești, trebuia ca cei păgîni și răi să se supui sub mai multe nevoi. Dar aceasta nu se întâmplă. Și nu numai în vremea noastră, ci și totdeauna împotriva s-a văzut. Că ale lui David, puțin nu i-au alunecat picioarele, puțin nu i s-au vărsat pașii lui, că a rîvnit asupra celor fărădelege, pacea păcătoșilor văzînd (Psalm 72, 2). Iar Ieremia arătat pîrîndu-i rău pentru îndestularea celor răi, oarecum îl și învinuiește pe Dumnezeu zicînd: Ce este, căci calea necredincioșilor sporește? Împuțit-au toți cei ce leapădă poruncile Tale. Săditui-a pe ei și au prins rădăcină, odrasla au făcut și au făcut roadă, aproape ești Tu Doamne de gura lor, și departe de rărîncii lor (Ier. 12, 1-2) și prorocul Avacum: Pentru ce cauți, zice, spre cei defăimători? Taci cînd înghite cel necredincios pe cel drept? (Avacum, 1, 13). Întrucît se primăduiește să nu poarte de grijă Dumnezeu de lucrurile cele omenești.

Dezlegare. Că precum îndestularea cea de pe pămînt, nu s-a pus răsplătire pentru fapta bună, așa nici ticăloșia ceea ce se întâmplă în viața aceasta nu s-a rînduit spre pedeapsă pentru răutate. Iar mai virtos și împotriva li se face celor leneși, sau îndreptare, iar acelei viitoare întărire, a vieții celei trecute adică vindecare și curățire, frîu al pornirilor celor dobitocești și toiag oarecum de certare a purtării de grijă celei Părintești a lui Dumnezeu către noi. Că de suferiți zice certare, ca unor fii se află vouă Dumnezeu (Evr. 12, 5): Căci care fiu este pe care nu-l ceartă tatăl său? Iar îndestularea veacului acestuia împotriva cumplită ațîtare este de multe ori spre păcat și semn mare al Dumnezeieștii urgii, iar mai bine să zic, părăsiri, ceea ce face fericit vremelnice pe cel vrednic de nenumărate ticăloșii. Care este cea mai mare muncă decît toate la cei ce au bună socoteală. Că pentru aceștia a zis Proorocul: În osteneile oamenilor nu sînt și cu oamenii nu vor lua bătăi fiindcă se păzesc ca împreună cu dracii să muncească, zice sfințitul Teofilact. Ca să nu se minuneze, zice marele Grigorie în cuvîntul 1 împotriva lui Iulian, cei ce nu știu adîncul cel necunoscut al celor ale lui Dumnezeu Cuvinte (de care se poartă toate) și nu lasă meșterul ocîrmuirea, celui ce este mai cu pricepere cu adevărat decît noi și duce ce este al său unde și cum voiește. Și cu adevărat spre mai bine și vindecare, măcar deși cei ce se vindecă se necăjesc. Împărțesc pe Pronie în firească și mai presus de fire, Și firească Pronie numesc pe cea a cauzelor celor de a doua către sfîrșit firesc, prin mijloace firești orînduitoare. Iar mai presus de fire pe povățuirea firilor celor înțeleghătoare și

cuvîntătoare către sfîrșit mai presus de fire, prin Dumnezeuiescul Dar. Și aceasta nu se deosebește de mai înainte hotărîre. Pentru care îndată.

CAPITOLUL 16

PENTRU MAI ÎNAINTE HOTĂRĂRE

Scurt cu adevărat foarte a fost cuvîntul cel pentru mai înainte hotărîre la cei de demult. Iar în anii cei mai dincoace, prin veacul 16 s-au ivit din Biserica apusului din rea rădăcină mai rele odrasle Zvingli oarecare întîi și după dînsul prea spurcatul Calvin mai de obște calvin care lîngă celelalte ale lor de producătoare de moarte roade și pe Dumnezeuiasca mai înainte hotărîre răzvrătind-o și tulburînd-o, pe toată Europa au umplut-o de amărăciune și putoare a iadului, pe stăpînirea de sineși a omului cu totul la fapte tăgăduind-o, iar toată mîntuirea omului sau munca, cum că este spînzurată de voința lui Dumnezeu hotărînd, și cu vorbe dese în obște și cu ale lor vătămătoare de suflet cărți foarte multe. Pentru aceea și de nevoie cuvintele cele pentru mai înainte hotărîre pretutindeni se înmulțeau și se lățeau, aducîndu-le lor împotriva cu toate puterile cele cu dreaptă socoteală, pe dogmele Bisericii celei cu dreaptă Credință, ortodoxă.

Deci așa cumpnit Europa tulburîndu-se și clătindu-se, cît și multe părți cu începătorii și stăpîniri înalte fiind împodobite, s-au îndepărtat de la împărtășirea Papei, iar Biserica noastră cu Darul lui Hristos pace avînd, n-a suferit începătorul răutății balaur a nu clăti cu coada sa oarecum și pe Biserica noastră și la aceeași de ar fi fost cu puțință a o trage la amăgire și nedumnezeire. Dar cum aceasta? În acest fel: la anul mîntuirii 1633 fiind Patriarh în Constantinopol Chiril, căruia îi era porecla Lucaris și bine și cu ortodoxie cîrmuind Biserica mulți ani, fără de veste s-a arătat în aceeași cetate o cărțuție plină toată de reaua socoteală a lui Calvin, pe numele aceluiasi Patriarh Lucaris, ca și cum ar fi fost naștere a lui, care purta acest titlu: „Chiril Patriarhul Constantinopolului, celor ce întrebă și cercă pentru Credința și socoteala grecilor, adică a Bisericii Răsăritului”, cum adică cugetă Ortodoxa credință întru numele de obște al tuturor creștinilor dă la lumină această scurtă mărturisire, spre mărturie și înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor, cu știință curată, fără de nici o prefacere. Și cuprindea această vicleană carte 18 capete și patru întrebări cu răspunsuri, toate scrise grecește și în tipar date, precum arăta în Tecoa cea de lîngă Alpi. Era pusă încă mai întîi și epistolie, care arăta și dare la lumină de Chiril Lucaris.

Deci prea bine și prea cu înțelepciune și prea cu ortodoxie, și precum în alt chip nu este cu puțință, a surpat și ca o țesătură de pălăjen a stricat ca despre fața lui Chiril meșteșugurile cele ereticești ale celui prea fără de Dumnezeu Calvin, prea înțeleptul și prea Ortodoxul Melatie Sirigul, de cei mai mari ai bisericii la aceasta mai mult decît toți ceilalți fiind ales. Din care și noi aici cele de trebuință vom lua. Că nici mai multe nici mai bune la nimeni altul întru cuvintele cele pentru mai înainte hotărîre nu vom afla. Deci pe începutul cuvintelor celor pentru mai înainte hotărîre, nouă pildă ne dă zicînd în epistola către Romani: „Pe care mai înainte i-a știut, pe mai înainte i-a și hotărît să fie asemenea chipului Fiului său, ca să fie El întîi născut între mulți

frați, iar pe care mai înainte i-a hotărît, pe aceia i-a și chemat. Și pe care i-a și îndreptat. Iar pe care i-a îndreptat pe aceia i-a și proslăvit" (Rom. 8, 29-30). Iar către (Efeseni 1, 4-6) „Precum ne-a ales pe noi întru Dînsul (adică întru Hristos) mai înainte de alcătuirea lumii, ca să fim noi sfinți și fără de prihană înaintea lui întru dragoste. Cel ce mai înainte ne-a hotărît pe noi spre moștenirea filască prin Iisus Hristos întru sineși, după bună plăcerea voii sale. Spre lauda slavei darului Său, cu care ne-a dăruit pe noi întru Cel iubit”.

Deci dintru aceste apostolești cuvinte și hotărîre se dă mai înaintea hotărîri la Dumnezeușcul Damaschin adică, cum că este lucru al Dumnezeuștii Porunci celei mai înainte cunoscătoare, (Cartea 2, cap. 30). Iar la sfințitul Teofilact în tâlcuirea apostolicescului cuvînt cel către Romani cum că este cea neschimbată bună voină a lui Dumnezeu, care și prin pildă o luminează zicînd: Deci mai înainte a cunoscut cum că Pavel este vrednic de chemarea Evangheliei și așa mai înainte i-a hotărît, adică neschimbat a hotărît și a pus să-l cheme pe el. Iar mai deplin poate așa se va hotărî dintru acestea: Cum că mai înainte hotărîrea este poruncă Dumnezeuască care de sus după mai înainte cunoștință întărită și neschimbată cheamă pe cei vrednici spre îndreptare și slavă veșnică. Că nici Dumnezeu dinspre vreo nevoie mai înainte nu hotărăște, pe cei ce mai înainte îi hotărăște ci binevoind, adică foarte voind ca cel ce este Izvorul Bunătății. Nici vreo nevoie nicidecum aduce asupra celor mai înainte hotărîți; din fire fiind ei îmbogățiți cu stăpînirea de sineși. Ci și cheamă și îndreptează și proslăvește pe cei ce din veac i-a cunoscut chemați după știința cea mai dinainte, adică pe cei ce aleg binele, și se pleacă poruncilor lui cele Dumnezeuști. Că acest grai, Ne-a ales (zice sfințitul Teofilact) arată pe iubirea de oameni a lui Dumnezeu, și pe faptă bună a lor, că pe toți cei ce vor să fie buni îi alege. În cea către Efeseni, cap. 1: Că pe toți mai înainte îi cunoaște Dumnezeu, dar pe toți mai înainte îi hotărăște Drept fiind. Că măcar pe toți oamenii voiește să se mîntuiască, după apostol, dar nu și pe toți îi mîntuiește nevrînd ei. Că după ce l-a cînstît pe om cu stăpînirea de sineși, pe nimeni de aici nu-l silește, nici răul să-l facă, nici chiar fapta bună. Că dacă de vreo nevoie mai Dumnezeuască amîndouă părțile lucrează, unii adică cele rele, iar alții cele bune pentru ce apoi, aceia se muncesc, iar aceștia de cununi se învrednicesc? Că lucrează și ajută Dumnezeu cu adevărat, după Apostol, dar nu silește spre bine. Și ceartă pe cei ce păcătuiesc, din iubire de oameni, dar nu-l depărtează pe ei cu sîla de la răutate, ca să n-o strice pe stăpînirea de sineși, pe care el a dat-o. Peste tot și în scurt să zic, întru cele ce sunt în stăpînirea noastră, mai înainte cunoștință Dumnezeuască mărturisim, iar mai înainte hotărîre, împreună cu Dumnezeușcul Damaschin tăgăduim.

CUM CĂ CEI ALEȘI, NU DIN ALTĂ PARTE, CI DE LA SINEȘI SE FAC ALEȘI

De vreme ce cei după mai înainte cunoștința lui Dumnezeu se hotăresc, aceștia în vreme de Dumnezeu se aleg, precum în Evangheliile către ucenicii săi se vede zicînd: „Nu voi M-ați ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi” (Ioan 15, 16). Și în fapte pentru Pavel: Că vas al alegerii îmi este Mie acesta (Fapte, 9, 15). Încă și Prorocul Împărat: Fericit cel pe care l-ai ales și l-ai primit (Psalm, 64, 4). Precum și cu adevărat numai pe acela, pe care Domnul l-a ales se cuvine a-i fericii. De vreme ce, zic, și se aleg la vreme, cei ce mai înainte se hotăresc și aleși se numesc, trebuie a-i arăta împotriva celor cu rele socoteli, că nu fleștecum, nici fără de cuvînt, ci pentru fapta lor cea bună se aleg. Și se arată adevăratul acesta din Dumnezeieștile Scripturi mai luminat și decît însuși soarele. Că iată, cînd în Ziua Judecății pe cei binecuvîntați ai Părintelui îi cheamă întru împărăția cea veșnică, oare nu arată și motivul aceste cuvinte zicînd: Că am flămînzit și mi-ați dat de am mîncat, Am însetat și mi-ați dat să beau. (Mt. 25, 35). Și pe rînd toate lucrurile iubirii de oameni numărîndu-le. Pe care încă îi și fericeste și îi face de fericți? Oare nu pot cei ce au ales Sărăcia cea după Duh? Oare nu pe cei ce plîng plîngerea cea mîntuitoare? Oare nu pe cei Milostivi? Și pe cei ce-și păzesc curată inima lor? și asemenea toate celelalte.

Dar ce vor zice cei ce vorbesc altfel? Cînd singur Stăpînul hotărește: De știți acestea (adică Poruncile care le-a dat lor pentru smerita cugetare) fericți sunteți, de le veți face. (Ioan, 13, 17). Auziți cei cu rele socoteli? Fericți sunteți, nu fără de osteneală, zice, și în dar, ci de le veți face. Arătînd prin cuvîntul acesta, cum că și în stăpînirea lor era a face acestea, și cum că fericirea ca o datorie se dă celor ce au păzit poruncile lui. Că nu ascultătorii legii, zice Pavel, sunt Drepti la Dumnezeu ci făcătorii legii se vor îndrepta. (Rom. 2, 13). Se îndreptează dar după cuvîntul lui Pavel, oamenii, și din arătarea lucrurilor lor celor bune, iar nu numai cu cea slobodă voie și stăpînire a lui Dumnezeu, precum birfesc următorii lui Calvin, care nici pe David nu-l aud care strigă către Dumnezeu: Că Tu vei răsplăti fiecăruia după lucrurile lui (Psalm, 61, 11). Și încă după hotărîrea cea dumnezeiască, Vor merge cei ce au făcut cele bune întru învierea Vieții, iar cei ce au făcut cele rele întru învierea osîndirii. Pentru aceea și celui ce l-a întreat pe Hristos, ce va face ca să moștenească Viața veșnică, l-a spus lui să păzească poruncile. Ci și David cîntă zicînd către Dumnezeu: Plecat-am inima mea ca să fac îndreptările Tale în veac pentru răsplătire, că întru ale păzi pe ele răsplătire este multă (Psalm, 118, 112). Iar Dumnezeiescul Pavel care mai înainte smerindu-se zicea: Că nu era vrednic a se numi Apostol, după ce prin Dumnezeiescul Dar acea mare înconjurare vestind Evanghelia, are scris către Timotei al său? Eu zice, iată-mă jertfesc și vremea despărțirii mele s-a apropiat. Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvîrșit, Credința am păzit. Deci mi se păzește mie cununa dreptății, pe care mi-o va da mie Domnul în ziua aceea, Dreptul Judecător, și nu numai mie, ci și tuturor celor ce au iubit arătarea Lui (2 Tim. 4, 6-8). Că și prorocul Ieremia zice: Eu Domnul, cel ce cerc inimile și rărunchii, ca să dau fiecăruia după căile lui și roadele lucrurilor lor. (Ier. 17, 10) Îmi va

lipsi vremea, de voi să număr toate locurile Scripturii, din care se arată prea luminat, cum că alegerea și îndreptarea, adică mai înainte hotărîrea lui Dumnezeu, se face și pentru lucrurile celor ce mai înainte se hotăresc, iar nu numai din Voia lui Dumnezeu. Ce sunt încă și legile cele ce se află? Căroră dau Darurile și Cununile? Oare nu celor ce se nevoiesc și biruesc și în priveriști și în războaiele vrăjmașilor? Apoi oamenii cei ce de mai multe ori sunt nebuni și iubitori de nedreptate știu să dea cinstele căroră este cu cuviință, și Dumnezeu cel prea Înțelept, și unul care nu ia față, așa în zadar și fără de socoteală voiește să-i închinuneze pe cei ce dorm pe amîndouă? Și cine va zice aceasta, de nu va fi cu totul ieșit din minte.

CAPITOLUL 18

CERCARE DE DEZLEGARE ALE OARECĂRORA GRAIURI ALE SCRIPTURII, CARE SE PARE A FI ÎMPOTRIVĂ LA CELE ZISE DE NOI MAINAINTE

Vrînd calvinii cei cu rele socoteți să-și întărească reaua lor socoteală, adică năpăstuirea cea împotriva lui Dumnezeu, la alte cuvinte aleargă, care ca și cum le-ar ajuta lor. Precum adică cel către Efeseni, care zice: „Că cu Darul sunteți prin Credință, și aceasta nu din voi. Al lui Dumnezeu este Darul. Nu din fapte, ca să nu se laude cineva” (Efes. 2, 8-9). Și la 2 Tim. 1, 9: „După puterea lui Dumnezeu care ne-a mîntuit pe noi și ne-a chemat cu chemare Sfîntă, nu după faptele noastre, ci după a sa bunăvoință și după Darul care ni s-a dat nouă întru Iisus Hristos”. Și altele oarecări asemenea acestora le pun împotriva cei ce grăiesc în altă parte ca să scoată afară arătarea lucrurilor, și la Mîntuirea cea veșnică și la munca cea împotriva (iadul). Dar nu pricep nepricepuții, cum că altul este cuvîntul alegerii la cunoștința de Dumnezeu cea adevărată, și altul al slavei sau al osînduirii ce va să fie. Deci cuvintele acestea și cele asemenea acestora, aceasta voiesc să-i învețe pe credincioși, cum că Dumnezeu pentru alegerea la credință, n-a cerut lucruri de la noi, cînd mai mult cele împotriva le făceam și pentru aceasta drept și bine zice Dumnezeuiescul Apostol. Cum că cu Darul sunteți mîntuiți (Rom, 5, 8). Că încă (zice aceștia) fiind noi păcătoși Hristos pentru noi a murit. Deci nici dintru început, nici și pînă astăzi nu cere Dumnezeu lucruri ale faptei bune de la cei ce vin la adevărata Credință. Ci le cere pe ele după Dumnezeuiescul Botez și fără de acestea a dobîndi cineva mîntuire este lucru cu neputință. Cum că celor ce au isprăvit lucrurile cele evanghelești, ca o datorie li se păstrează viața cea veșnică, a arătat dumnezeiescului Pavel zicînd la 2 Tim. 4, 7-8: Călătoria am săvîrșit, Credința am păzit, deci mi se păzește mie cununa dreptății, pe care Mi-o va da Mie în ziua aceea Dreptul judecător, și nu numai mie, ci și tuturor celor ce au iubit arătarea Lui. Căci cum nu este cu dreptate adică cum ca neclătit și netrecut să împlinească lui Aavram făgăduința care i-a dat-o, jurîndu-se lui, că va binecuvînta și va înmulți sămînța lui și întru el se vor binecuvînta toate neamurile, pentru că l-a ascultat pe El cînd îl chema? Sau cum nu este cu dreptate cei ce păzesc Poruncile lui să ceară ca o datorie, cele ce s-au făgăduit să le dea lor ? de le vor păzi acestea. Că măcar deși nu pot să facă ceva mare, cît către Dumnezeiasca Mărime, dar au făcut pe cît au ajuns puterea lor și cît le-

a poruncit lor. Că Făcător fiind și Cunoascător al firii noastre, nicăieri nu se vede că a pus asupra noastră cele mai presus de putere, pentru care aceasta pe Farisei ce făceau așa îi învinuiește foarte tare. Deci de vreme ce tuturor celor ce-l ascultă pe El, același bunătați se făgăduiește, precum este arătat în multe locuri ale Dumnezeieștii Scripturi, cu cuviință ca o datorie se cere ceea ce este făgăduit. Precum cu îndrăzneală zice David: „Îmi va răsplăti mie Domnul după dreptatea mea, și după curățirea mîinilor mele, înaintea ochilor Lui” (Psalm, 17, 23). Pentru aceea și dumnezeiescul Pavel cînd caută la dumnezeiescul ajutor zice, că toată întreagă taina mîntuirii noastre de acolo vine la noi; nu cum omul nicidecum nu folosește la aceasta, pentru că tot el zice: Ai lui Dumnezeu împreună lucrători suntem, ai lui Dumnezeu slujitori (1 Cor. 9). Iar cînd se uită la Dumnezeieștile făgăduitoare, prin care ca și cum datornic pe sineși se iscălește pentru mulțimea bunătații, celor ce împlinesc voile lui cele Dumnezeiești, atunci cere plata cea după datorie a lui ca o slugă credincioasă și iconomă, așteptînd cununa dreptății, pe care mi-o va da mie zice Domnul în ziua aceea. Dreptul Judecător și nu numai mie ci și tuturor celor ce au iubit Arătarea Lui. Deci dar din cele ce s-au zis făcînd socoteală, zicem, că nimeni nu poate să se laude, de nu va fi lipsit de minte, că din singure lucrurile sale poate să se mîntuiască, fără de ajutorul cel de sus. Iar cîtuși de cît ostendindu-se și el și pe cît se poate firii omenești, iar ca o răsplătire pe cele Dumnezeiești și mai presus de minte, după glasul apostolicesc ce zice: „Cea curînd trecătoare ușurare a necazului nostru peste măsură, ne aduce nouă, mai presus de orice măsură, slavă veșnică covârșitoare” (2 Cor. 4, 17). Că precum noi suntem oameni așa și lucrurile noastre sunt omenești. Și dimpotrivă, precum Dumnezeu de nemărginite ori cu nemărginire este mare și neasemănat, așa și răsplătirile cele de la el sunt cu covârșire și mai presus de minte.

CAPITOLUL 19

CUM CĂ FOARTE PAGÎNEȘTE URMĂTORII LUI CALVIN ÎL FAC PE DUMNEZEU

Noii aceștia apostoli ai diavolului, vestesc fără de rușine, cum că lepădarea celor netrebniți s-a făcut de la Dumnezeu mai înainte de veci, nu pentru lucrurile lor, care aveau să le facă la vreme, ci după voia lui cea cu singurime singurașă că și cu totul slobodă. Așa zic ei, a voit, așa a poruncit și așa s-a săvîrșit, cît în alt chip nu este cu putință să se facă cei netrebniți, fără numai răi și pierzători, ca cei ce sunt gătiți de la Dumnezeu pentru munca cea veșnică, măcar orice bine vor și face. Și de nu crede cineva, asculte socoteala lor de la Calvin începătorul și dascălul eresului lor. Că în cartea în care a scris-o el împotriva oarecărui Pighiu: S-a părut, zice Dumnezeieștile hotărîri, ca de nevoie să păcătuiască omul și nimic lui nu i s-a întîmplat, pe care Dumnezeu n-a hotărît-o să se facă. Și în Cartea a 3 a așezămîntului lui Cap. 23, paragraful 7 și 8. Mainainte hotărît a fost zice, să se biruiască Adam de păcat, și să piară acela și cei ce dintrînsul se vor face pe urmă toți și să se supui morții celei veșnice. Care lucru, zice, pentru că nu putem să-l dăm firii omenești, arătat este, că se spînzură

de sfatul cel minunat al lui Dumnezeu. Și mai jos: Care dar omul, fiindcă pronic înalte așa i s-a părut. Și în tilcuirile de la Facere acestea de pe urmă le-a lăsat scrise: Cum că Adam a căzut, după rînduiala cea de la Dumnezeu. Și socoteala pe care-o avea el pentru căderea lui Adam, care a fost început a toată stricăciunea care a intrat în firea omenească, aceeași cu totul care și pentru toată călcarea de poruncă a celor netrebnci, adică, cum că toate se întimplă din voia cea Dumnezeiască, iar nu după singuratică mai înainte cunoștiință și depărtare. Pentru aceasta și cite răutăți îndrăznesc păgînii și răii toate ei le scriu nu la voința aceloră, că nimic din partea stăpînirii de sineși nu le lasă lor, ci la Dumnezeiasca Pronie și bunătate. Din care acestea și ca o urmare urmează aceasta cum că nici o grijă nicidecum nu-i este lui Dumnezeu pentru cei ce păcătuiesc, că nici un folos nicidecum nu le este lor din aceasta. Pentru aceasta și în bisericile lor cîntă: Nici o grijă sau purtare de grijă nu are Dumnezeu pentru cei ce viețuiesc rău. Și un Ioan Vidinian numindu-se, care este mare apărător al eresului calvinilor în meșteșugul cel pentru cum trebui a citi Istori: Dumnezeu, zice, a lăsat toată grija, și nimic lui nu-i este grijă de cei cu viață rea și păgîni nici de cei drepti și cu viață bună. Cine dar cei ortodocși și cu minte nu vede chiar pe diavolul grăind în dogmele acestea prin guri adică chiar omenești chiar guri ale iadului. Apoi, cum nu este arătat după dîșii urfior de oameni Dumnezeu, căruia cei mai ales din semne îi este iubirea de oameni? Cum și nedrept? Fără de vină trimițîndu-i pe unii în munca iadului? Dar cum că pe cei ce-i muncește, foarte cu dreptate îi muncește, însăși hotărîrea cea stăpînească le astupă gurile cele slobode și neînfrîinate. Că precum la cei drepti am văzut, așa și la cei netrebnci se vede că hotărăște. Că, duceți-vă, zice, de la mine blestemaților, în focul de veci, care este gătit diavolul și îngerilor lui (Mt. 25, 41). Pentru ce? Pentru că n-ați urmat iubirii mele de oameni, ci urfciunii de oameni a aceluia. Că am flămînzit, zice și nu m-ați dat să mînc, am însetat și nu m-ați adăpat, închizînd milostivirea voastră către săraci frați mei. Deci de vreme ce pentru lucruri se trimit la muncă, arătat este că și pentru însăși acestea, adică acestea mai înainte știindu-le Dumnezeu de departe, l-a lepădat pe ei: Ci încă și către cei ce scot draci, ai semne multe cu Numele lui Iisus lucrează, iar lucruri unite cu mînjunile nu fac, în ziua aceea răspundea: Depărtați-vă de la mine, lucrătorii nedreptății, nu vă știu pe voi. (Lc. 13, 27). Iar cum că pentru lucrurile cele rele se leapădă cîți se leapădă, arătat și luminat Isaia strigă zicînd: Oare nu poate mîntui mîna Domnului? Sau s-a îngreunat urechea lui să nu audă? Ci păcatele voastre fac deosebire între voi și între Dumnezeu. Și pentru păcatele voastre și-a întors fața Sa să nu miluiască. (Is. 59, 1-21). Și pe rînd adaugă zicînd și lucrurile, pentru care zice: Că va veni asupra urgia Domnului ca un rîu repede și cu mînie. Și din altă parte ca dinspre fața Domnului: Iată, zice, scris este înaintea Mea nu voi tăcea pînă ce voi răsplăti și voi întoarce în sînul lor păcatele lor. Că precum Împărăția cerurilor plată după datorie este și se zice, a lucrurilor celor bune, așa în nenumărate locuri ale Dumnezeieștii Scripturi, și munca cea veșnică răsplătire se numește a păcatelor. Zice dar prin același Prooroc Domnul: Eu vă voi da pe voi sabiei, toți junghiați veți cădea. Pentru ce? Pentru că v-am strigat pe voi și m-ați auzit, Grăit-am și n-ați ascultat și ați făcut rău înaintea Mea și ați ales cele ce n-am voit. Să se rușineze cei ce grăiesc în altfel, care zic cum că nimic nu-i este grijă lui Dumnezeu de cele omenești. Și cum că de la Dumnezeu este toată lepădarea celor netrebnci și cauză a celor rele îl fac pe Dumnezeu. Căci ce cuvinte mai arătate pot fi decît cele ce s-au zis

pină acum? Că decît trîmbița strigă mai luminat, că păcătoșii de a lor voie făcînd cele rele, de a lor voie merg și în muncă. Dar să vedem în care răzemiîndu-se grăiesc acestea fără de cale.

CAPITOLUL 20

CERCARE A CUVINTELOR SCRIPTURII CARE SE PAR CĂ LE AJUTĂ LOR ȘI DEZLEGARE A ACELORA

Toți ereticii au aceasta, a strîmba Scripturile și a le trage cu sila către înțelegerea cea mai rea, mai vîrtos cînd s-ar părea că le ajută lor în ceva. Că goi fiind de Dumnezeuiescul Dar, care luminează mintea pentru mîndria lor cea eosforicească, nu pot nici nu voiesc să le înțeleagă pe ele precum sfînta și sobomiceasca Biserică le socotește și grăiește. Aceasta o pătrînesc și cei cu socoteala lui Calvin. Și iată zic ei, însuși prin Isaia: Eu sunt, zice, Domnul Dumnezeu, care face pace și zidesc rele (Is. 45, 7). Și prin Amos: Oare este răutate în cetate, pe care n-a făcut-o Domnul? (Amos, 3, 6). Și nu pot să priceapă nebunii, că nu călcările de lege și păcatele oamenilor cele de voie le zic Proorocii, ci greutățile cele ce după lăsarea lui Dumnezeu vin asupra oamenilor pentru păcatele lor, pe care cu același nume rele le numește Scriptura, ca pe cele ce pricinuesc pătimire și durere sufletului. Că pe cea adevărată și din fire răutate vrînd marelui Dumnezeu s-o oprească, aduce asupra necazurilor cele de multe feluri, spre înțeleptirea și îndreptarea celor ce păcătuiesc.

Și după aceasta înțelegere și Ghedeon la judecatori a zis către Înger: De este Domnul cu noi (precum a zis adică) pentru ce ne-au aflat pe noi aceste rele? Rele zicînd pe venirea asupra și pămîntul celor de alt neam dimprejur, care le pătimeau pentru călcarea de lege a lor.

La fel și Isaia zice către Domnul: Pentru ce ne-ai rătăcit pe noi Doamne de la calea Ta? Ai împietrit inimile noastre ca să nu se teamă de tine? Iată te-ai mîniat și noi am greșit. Pentru aceasta ne-am rătăcit și ne-am făcut ca niște necurați noi. (Is. 63, 17; 64, 5).

Și cîte altele Scripturile zic toate zic aceștia Dumnezeu este Cel ce le face. Către care răspunzînd zicem: Că se zice: Cum că Dumnezeu rătăcește, cel ce după adevăr caută și întoarce pe cea rătăcită, se zice zic, că rătăcește cînd se depărtează de la cei ce păcătuiesc și nu-i mai povățuiește pe ei cînd călătoresc precum și mai înainte, cînd călătoreau pe calea cea dreaptă și bună. Precum cu adevărat și cîrmaciul se zice că a spart corabia, lăsînd cîrma din mîinile sale. Pe care și Proorocul o mărturisește zicînd: Întors-ai Fața ta de către noi și ne-ai dat pe noi pentru păcatele noastre. Iar cum că împietrește inimile se zice, cînd îndelung răbdă pentru cei ce greșesc și nu îndată precum se cuvine îi și muncește pe ei, așteptînd ca un Milostiv îndreptarea lor. Iar acela neplecîndu-se mai vîrtos și mai răi se face. Și așa se zice că se împietresc, Dumnezeu cum am zis îndelung răbdînd spre ei, iar nu ca și cum ei le-ar lucra lor împietrirea, ci cum aceia rău întrebunțînd Dumnezeiasca Bunătate spre a lor plerzare, luminat zice către Romani scriînd Dumnezeiescul Apostol: Oare nu luați seamă de bogăția Bunătatea Lui și de îngăduință și de îndelungă răbdarea Lui

necunoscînd că bunătatea Lui le aduce la poc in ? Ci după împietrirea ta  i nepoc in a inimi   i agonise ti minie în ziua miniei  i a descoperirii dreptei Judec  i a lui Dumnezeu. (Rom. 2, 4-5). Că  i Isaia zice: Tu te-ai miniat  i noi am greșit, puind mai  nt i pe minia lui Dumnezeu cât a se părea că păcatul nostru se na te din Dumnezeiasca minie, dar  i din Scripturi  i din socotelile cele de ob te pentru Dumnezeu, arătat este  i mărturisit,  nt i adică, că străin lucru cu totul de Dumnezeiasca, Fire este minia, iar a doua,  i cu totul fără de urmare asupra făpturii sale. Că el pentru multa iubire de oameni oprește zicînd: Tot cel ce se minie asupra fratelui său, vinovat va fi judec  ii (Mt. 5, 20). Deci Dumnezeu asupra poporului ce greșește se minie (că zică-se minie ducerea asupra a cert rii)  i  i trimite lui certarea cea cuviincioasă. Iar ei def im nd  i nici o sim ire de bătăile acelea luînd, grămădesc păcate peste păcate  i a a cu totul ce duc spre pierzare,  i se zic că de la Dumnezeiasca minie li s-a făcut lor ca să gre easc .  nc  pun înainte spre adevेरirea limbu ei lor  i ceea ce este scris la  nt ia  mp r tie pentru fiii lui Eli, că n-au ascultat cuvîntul tatălui lor, pentru că vr nd a vr t Domnul să-i strice pe ei. Dar aceasta nu înseamnă că vore te Dumnezeu relele, adică fărădelegile. Ci înseamnă că vore te mai mult certarea cea dreaptă a celor nef ndrepta i. Că nu zice că voia Domnul ca să nu asculte fiii cuvîntul tatălui lor, care era r ul cel adevărat, ci voia, zice, să-i strice pe ei, care le era pătimirea ceea ce zicea asupra lor pentru păcatele ce le făceau ei. Că nu pentru munca ceea ce urmează se face păcatul, ci pentru păcat vine munca. Apoi r u lucru cu adevărat este neascultarea, dar nu pentru neascultare voia să-i piardă pe ei, ci mai mult că fiii necredincio i fiind după Scriptură  i de îndreptarea cea pentru p g n t  ile lor ce le făcea tată lor se întorceau, pentru aceasta era aprinsă asupra lor minia lui Dumnezeu. De acest fel prea multe în Scriptură sînt care se citesc. Precum este  i cuvîntul acela al lui David: V rsatus-a darul în buzele tale, pentru aceasta te-a binecuv ntat pe tine Dumnezeu în veci. Că arătat este întru acesta că nu pentru că s-a vărsat Darul în buzele lui Solomon, sau ale lui Hristos, pentru aceasta Dumnezeu l-a binecuv ntat pe el veșnic, ci dimpotrivă mai v tos, pentru binecuv ntarea cea veșnică, care a luat-o, pentru aceasta s-a vărsat  i în buzele lui Darul cel Dumnezeiesc. A a trebuie să se citească  i cuvîntul acela al Psalmului 97, 9: Iubit-ai dreptatea  i ai ur t fărădelegea, pentru aceasta te-a uns pe tine Dumnezeule Dumnezeuul tău. Căci Cuvîntul lui Dumnezeu f c ndu-se om, s-a făcut Unsul Domnului, adică Mesia  i pentru aceasta a iubit dreptatea. Iar nu acestea iubind s-a uns.  nc   i ceea ce scrie la 1 Regi 12, 15: pentru despărțirea celor zece neamuri pun înainte zicînd, că luminat Scriptura zice: Că nu i-a ascultat  mp ratul Roboam pe popor, pentru c  de la Domnul era  nd r t nia lui, ca să întărească cuvîntul, care i-a grăit lui Ahia siloniteanul pentru Teroboam fiul lui Nabat.  i la aceasta zicem, că  nd r t nia s-a făcut de la Domnul, nu El lucr nd-o pe ea, adică Domnul, ci l s nd să se facă pentru păcatele lui Solomon tată lui, precum mai înainte către el a zis; 3 Regi 11, 11: pentru că ai făcut acestea  i n-ai păzit Poruncile Mele  i R nduielele Mele, pe care  i le-am poruncit  ie, rup nd în două voi rupe  mp r tia ta din mâna ta  i o voi da pe ea robului tău.

Deci ceea ce se zice ca să întărească Domnul cuvîntul, care l-a grăit în inima lui Ahia, mai pe urmă fiind  i ca o pedeapsă următoare la cele ce l-au îngrozit pe el, se zice după  n mplare. Precum este cuvîntul acela: Iar acestea toate s-au făcut, ca să se plinească ceea ce sa zis de Domnul, prin Proorocul ce zice: Iată fecioara în pîntece va lua,  i celelalte (Mt. 1, 22-23). Că nu pentru aceasta  ntradins a venit Fiul

lui Dumnezeu în lume, ca să se plinească Scripturile, ci ca să măntuiască lumea, precum singur o zice aceasta. Dar însă venind, prin urmare și Scripturile de nevoie s-au împlinit, care după întâmplare această o numesc Dumnezeieștii Părinți. Deci de vreme ce Roboam s-a plecat mai mult sfaturilor pruncilor, defăimându-le pe ale bătrînilor și poporul s-a dezbinat și cei ce s-au dezbinat și-au făcut lorși împărat pe Ieroboam sluga, s-a întâmplat așa de s-a împlinit îngrozirea ceea ce prin Ahia s-a grăit mai înainte asupra lui Solomon: Dar nu și cum că Domnul l-a îndărătnicit pe popor de la împărat. Încă cea mai tare armă a lor este, precum li se pare, cuvîntul cel de la evangelistul Ioan care zice: Pentru aceasta nu putea să creadă, că larăși. a zis Isala: Au orbit ochii lor și s-a împletit inima lor, ca să nu vadă cu ochii și să înțeleagă cu inima și se vor întoarce și îi voi vindeca pe ei (Ioan, 39-40). Din care fac socoteală că de vreme ce nu puteau să creadă, fiind Dumnezeu zise mai înainte aceasta, arătat dar este, că nu era cu puțință în alt chip să se facă. Ci în multe feluri luîndu-se la Grigorie Teologul acest grai, adică a nu putea, acest de aici al evangelistului se înțelege în toc de, nu voiau. Iar nu voia, fiindcă erau răi și aveau inima împletită. Că de ar fi lepădat răutatea și s-ar fi făcut buni, prea ar fi voit să creadă. Iar cum că socoteala li s-a făcut lor poticnire de a crede, arată și Stăpînul Hristos zicînd la aceștiași evangelist, pentru farisei: Cum puteți voi să credeți, slăvă unul de la altul luînd. Aceasta dar, răutatea este ceea ce a orbit ochii lor și a arătat Proorocul prin pricina orbirii lor la voința lor o dă zicînd: Că s-a îngroșat inima poporului acestuia, ei cu urechile lor greu au auzit și ochii lor i-au închis, ca nu cumva să vadă cu ochii și să audă cu urechile și cu inima să înțeleagă și să se întoarcă, ei să-l vindec pe el. Stingă-se dar calvinii cei cu rele socoteli, care o ocărăsc pe Dumnezeiasca Mărime, pricinuitoare al celor rele făcîndu-l pe cel cu totul nepricinuit al celor rele, care-și întăresc hulele lor cu cuvintele Scripturii mîndrindu-se.

CAPITOLUL 21

CUM CĂ VOIA ȘI STĂPÎNIREA LUI DUMNEZEU NU SE DESPĂRTEȘTE DE BUNA RÎNDUIALĂ ȘI DREPTATE

Dumnezeu, zic ereticii că cel este stăpîn, cu slobozenie vrînd leapadă pe unii din firea omenească, cu nici un cuvînt cîtuși de cît lege avînd numai pe singură voința sa. Ca un purtător de grijă însă, care întrebuințează legile bunei rînduiri, vîzînd pe ei că fac fără de rînduială, le dă lor ceea ce li se cuvine, înstrăinîndu-l pe ei de bunătatea sa. Și cauza? Că Dumnezeu, zic ei, este milostiv împreună și drept. Pe drepte dar o hotăresc ei cum că este unită cu Pronia, adică cu purtarea de grijă, iar pe milostivire cu stăpînirea cea singură și cu totul sloboadă și cum că ajunge aceasta adică milostivirea la lepădarea fapturii sale. Dar și noi mărturisim pe Dumnezeu că este îmbogățit cu Stăpînirea cea cu totul sloboadă, plecîndu-se socotelilor firești și dumnezeiștilor Scripturi. Că toate, zice Dumnezeiescul David, cîte a voit Domnul a făcut, în Cer și pe pămînt, în mări și în toate adîncurile (Psalm, 134, 9-11). Că de n-ar fi fost așa, nici nu le-ar fi adus pe ele din început întru ființă, nici n-ar fi putut să le

schimbe pe ele și să le prefacă firle lor, în cele împotriva precum știe și voiește, cu cuvintele cele necunoscute ale Proniei lui cele preaînțelepte de acest fel preaslăvite și Minunate prea multe spun Scripturile.

Dar însă nu pentru aceasta se vede că întrebuintează cîndva stăpînirea aceasta fără de cuvînt, cît fără de judecată și cu nedreptate să strice și să piardă pe cei ce i-a făcut după Chipul său, dîndu-i pe ei așa fără de vină în focul cel veșnic. Departe de această hulă. Nici o Scriptură nu zice aceasta, nici un cuvînt, nici firesc, nici politic nu dă aceasta. Știm mai vîrtos dimpotrivă că firește fiind Bun Dumnezeu, și însăși Bunătatea, pururea voiește să-i dea omului ca făpturii sale cele peste tot bune și desăvîrșire. Dar uneori și cele împotriva le dă, de vreme ce noi înșine prin a noastră răutate împingem cît de departe pe Puterea și Darul lui cel făcător de bine.

Luminat pe înțelegerea aceasta o cuprind cuvintele cele de plîngere acelea ale lui Iisus către Ierusalim, unde zice: Ierusalime, Ierusalime... De cîte ori am vrut să adun pe fil tîi, în ce chip adună găina pulii sub aripi și n-ai vrut. Iată se lasă casa voastră pustie (Mt. 23, 37). Iată cum le dă cele împotriva, adică celor ce voiesc cele împotriva.

Iar dacă Pavel, zice: „Așadar pe care vrea îl miluiește și pe care vrea îl împietrește” (Rom. 9, 18) Nu zice aceasta, cum că așa a voit Dumnezeu și așa s-a făcut, că cu nedumerire este cuvîntul Apostolului și mai mult arată că sau se miluiesc sau se împietresc oamenii, cu iconomie adică se face aceasta, pentru cuvintele pe care le știe numai preaînțelepta Pronie, și nu cum că dintru început pe unii i-a făcut ai părții celei miluite, iar pe alții ai celei împietrite și pieritoare. Ci și pe Stăpînirea cea singură a lui Dumnezeu a o despărți de dreptate și a pune deoparte Dumnezeiasca Voie și Stăpînire, care se lucrează fără de judecată cum s-ar întîmpla, și cum că aceasta este milostivirea ei, a le prăpădi pe zidurile cele cuvîntătoare, și deosebi pe dreptatea lui Dumnezeu, care să judece cu cuvînt și să-i dea fiecăruia ce este al său, acesta cu adevărat este lucrul al unui judecător amar și îndrăzneț și al unui tiran mai mult decît al unui blînd. Că unde cîndva s-a auzit lucru Dumnezeiesc să se facă fără de dreptate? Și precum se vede, Judecătorul tuturor, se va trage la judecată și le va da cuvînt calvinilor, după Pilat și se va și osîndi de dinșii, că aruncă soartele în zadar și cu greșală și le osîndește pe cele mai alese din făpturile sale. Că ce este decît sufletul cel cuvîntător mai cinstit, pentru care nu este cu putință a afla schimb, după hotărîrea cea Stăpînească?

Dar are Domnul pe dumnezeieștii Prooroci, care o laudă și o propovăduiesc pe Stăpînia lui și Domnia Lui, unită împreună întru toate lucrurile ei cu credință și cu cuvioșle și pe dreptate împreună și pe adevăr. Că zic: Împărăția Ta este Împărăția tuturor veacurilor, și Stăpînia Ta întru tot neamul și neamul (Ps. 144, 13). Credicios este Domnul întru toate cuvintele sale și Cuvios întru toate lucrurile sale. Drept ești Doamne și drepte sunt Judecățile Tale (Psalm 118, 137).

Judecățile Domnului sunt adevărate, îndreptate împreună. Și toate căile Lui sunt judecări, drept și cuvios este Domnul (Psalm, 18, 10). Că drept în toate cîte ne-ai făcut nouă. Și judecățile adevărului ai făcut după toate cele ce ai adus asupra noastră (Deut. 32, 4).

Ci și pilda olarului și a vaselor de lut ce le face olarul, prea potrivit se ia și de dumnezeieștii Prooroci și de sfinții Apostoli, ca arătat să facă, că nimic nicidecum și în zadar de la Dumnezeu și fără de cuvînt s-a făcut sau se face, măcar deși oamenii nu pot să priceapă judecățile Domnului Dumnezeu.

Că precum lutul nu are fire să știe puterea și meșteșugul plasmuitorului său și pentru aceasta nici a grăi împotriva nu poate, de ce m-ai făcut așa? Pentru că bine l-a făcut acela după trebuința ce are nevoie, așa și toată gura omenească se astupă, neavînd împotriva Bunătății celei nemărginite a lui Dumnezeu și Dreptatea celui ca toate le face întru înțelepciune și dreptate, și nicăieri nu lasă pricină de a se îndrepta înaintea Lui tot cel viu și să zică: Pentru ce ne-ai făcut pe noi așa? Deci ca să nu cădem în acest fel de păgînatăți, credem că stăpînirea cea slobodă a lui Dumnezeu îi leapădă pe cei ce-i leapădă, nu fără de motiv, ci foarte cu dreptate, pentru cele de voie, nimeni silindu-i au greșit, nicidecum despărțind-o pe voia lui Dumnezeu cea slobodă de buna rînduială, precum acum prin multe s-a arătat.

PARTEA A DOUA

PENTRU DUMNEZEU CEL CE SE LAUDĂ ÎN TREIME

CAPITOLUL 1

ÎNTRU CARE SE DESCOPERĂ PE CÎT SE POATE, CAUZA PENTRU CARE ESTE CUVÎNTUL

Marele Dionisie pe capitolul al doilea al cuvîntului său cel pentru Dumnezeu-știle Numiri, scriindu-l deasupra pentru unită și deosebită (despărțită) Teologie, la același loc și tîlcuiește și însemnează unire, și ce despărțire zicînd că Teologia pe unele le dă cu unire, iar pe altele cu despărțire, și nici pe cele unite nu este cu puțință a le despărți, nici pe cele despărțite a le amesteca. Precum dacă cineva, cum am zice, pe acestea Bun, sau Cel ce este, sau Domn, sau altceva de acest fel, va zice că nu s-au zis pentru toată Dumnezeuirea hulește și a dezbină fărădelege îndrăznește pe unicea cea unită.

Deci cele unite ale toatăi Dumnezeiri sînt acestea, adică mai presus de Bunătate, mai presus de Dumnezeire, mai presus de ființă, mai presus de Viață, mai presus de înțelepciune și cîte sînt ale scoaterii celei peste măsură, împreună cu care sînt și toate cele ce privesc la cuvîntul cauzei, precum Bun, Frumos, Cel ce este, Făcător de Viață, Înțelept și cîte pricina tuturor Bunătăților, din Darurile cele despărțite sînt, Numele cel mai presus de ființă al Tatălui și al Fiului și al Duhului, nici o întoarcere întru acestea, sau cîtuși decît împărtășire aducîndu-se, ci păzind laudele curat fecăruia din lpostasurile cele Dumnezeu-ște stăpînitore pe cele ale lui. Nefiind Fiul Tatăl, nici Tatăl Fiul. Și se numesc zic sfinții Teologi, uniri Dumnezeu-ști pe întăririle cele ascunse și neieșite afară ale statorniciei celei negrăite și necunoscute, iar despărțiri pe ieșirile și arătările Dumnezeu-știi Stăpîniri (Începătoriei Dumnezeirii) cele cu cuviință de Bunătate: Deci în capetele cele pentru Dumnezeu-știle Uniri oarece adică pe cît este cu puțință neputinței noastre privind și învățînd sfîrșit am pus părți celei dinții a Teologiei, iar acum la deosebirea Începătoriei Dumnezeirii ne vom muta, dînd curat și cu deosebire laudele

fiecăruia din cele Dumnezeiește Începătoare Ipostasuri, care ne plinesc nouă această parte a doua a sfinției Teologii și care nici mai mult nici mai puțin de Trei sunt adică Tată, Fiul și Sfântul Duh, în Trei însușiri, sau Caracteruri (adică semne închipuitoare) fiind cunoscute și închinat. Și a Tatălui adică însușire este nenașterea, iar a Fiului Nașterea, iar a Sfântului Duh Purcederea, cărora una le este Dumnezeirea și Ființa și Puterea. Și ne este dar nouă ceea ce este închinat de noi și căreia îi slujim, Unime în Treime și Treime în Unime, Taină cu adevărat mare și prea covârșitoare și prea cinstită și cu totul celor neînvățați Tainelor neîncăpută, cum că una trei și cele Trei una, care iau aminte la gânduri cu frică omenească. Pe care noi lăsându-le, să căutăm la Lumina Dumnezeieștii descoperi, ca și cu plovăruirea dumnezeieștilor Dascăli povățuindu-ne să vedem pe cât este cu puțință Taina cea neînțeleasă a Sfintei și de o ființă și nedespărțitei Treimi. Și să nu ne rătăcim departe la edevăreata Dumnezeire.

CAPITOLUL 2

PENTRU SFÎNTA TROIȚĂ-TREIME

Deci să teologhisim cele pentru Dumnezeiasca și nedespărțita Treime dintru ale marelui Dascăl dumnezeiesc Damaschin, iar mai mult pe acelea ca pe o bogăție părintească să le întrebuițăm. De vreme ce noi săraci și lipsiți fiind de unele ca acestea ale noastre să aducem nu avem și a vădi lipsa noastră nu ne rușinăm. Și aceasta numai, mi se pare mie a fi mai bună, ca ceea ce este cu întărire, decît a birfi și a mă juca întru cele ce nu este de joc.

Deci credem întru Unul Dumnezeu, adică în Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, întru care ne-am și botezat. Că așa le-a poruncit Domnul apostolilor să boteze, Botezîndu-i pe ei zicînd, în numele Tatălui, și al Fiului și al Sfântului Duh, întru unul Tatăl adică credem Începătura a toate și Cauza, nu din cineva născut, ci fără de cauză și nenăscut numai El fiind. Făcător al tuturor iar Tată firește al Unuia Născut Fiului Său, Domnului și Dumnezeului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos și Purcagător al Prea Sfântului Duh. Și întru Unul Fiul lui Dumnezeu cel unul născut, Domnul nostru Iisus Hristos care din Tatăl s-a născut mai înainte de toți vecii, Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut de o ființă cu Tatăl prin care toate s-au făcut. Pe care mai înainte de toți vecii zicîndu-l, arătat cum că Nașterea lui este fără de ani și fără de început. Pentru că nu s-a adus din neființă întru ființă Fiul lui Dumnezeu, Raza Slavei, Chipul Ipostasului Tatălui, Înțelepciunea și Puterea cea Vie, Cuvîntul cel Ipostatnic, Icoana cea ființească și cu totul vie a lui Dumnezeu celui nevăzut. Ci pururea a fost împreună cu Tatăl, veșnic și fără de început din El născut. Pentru că n-a fost cîndva Tatăl cînd să nu fi fost Fiul, ci întru aceeași dată Tatăl, întru aceeași dată Fiul cel născut din el.

Că Tată fără de fiu nu se poate numi. Iar de a fost cîndva neavînd fiu, n-a fost Tată. Și dacă pe urmă a avut fiu, pe urmă s-a făcut Tată, nefiind mai înainte Tată, și s-a mutat dintru a nu fi Tată, întru a se face Tată: Care aceasta este mai rea decît toată hula. Pentru că cu neputință este a zice cum că Dumnezeu a fost lipsit de cea firească Naștere. Iar Nașterea este a naște, adică din Ființa sa asemenea cu sineși după fire.

Deci la Nașterea Fiului păgânească socoteală este a zice cum că a mijlocit vremea, și după Tatăl s-a făcut Estimeea Fiului. Pentru că dintr-însul adică din firea Tatălui o zicem pe Nașterea Fiului. Și de nu vom da de a fi Fiul din început cu Tatăl împreună, din care este născut, schimbare aducem Ipostasului Tatălui, că nefiind Tată, s-a făcut pe urmă Tată. Pentru că fapăturile deși pe urmă s-au făcut, însă nu din ființa lui Dumnezeu; ci dintru neființă întru ființă s-au adus cu Voia și cu Puterea Lui. Pentru aceasta nu se atinge schimbarea de Firea lui Dumnezeu. Învață dar Sfânta Sobornicească și Apostolicească Biserică întru aceeași dată Tată, și întru aceeași dată cel Unul Născut Fiul lui, din el născut fără de ani și fără de curgere și fără de patimă și cu neînțelegere de minte, în ce chip singur știe Dumnezeuul tuturor. Precum în aceeași dată focul și după aceea lumina, dar împreună întru aceeași dată. Însă lumina din foc născându-se, fără de despărțire și întru dînsul pururea petrecînd, nu are al său ipostas deosebit de al focului, pentru că este felurime firească a focului. Iar Fiul lui Dumnezeu cel Unul Născut, din Tatăl născîndu-se fără de despărțire și fără de depărtare și întru dînsul pururea petrecînd, are al său ipostas deosebit de al Tatălui. Deci Cuvînt și Strălucire se numește, pentru că fără de însoțire și fără de patimă, și fără de ani și fără de stricăciune și nedespărțit s-a născut din Tatăl. Iar Fiu și chip al Ipostasului Tatălui, pentru că este desăvîrșit și întru toate asemenea cu Tatăl, afară de Naștere. Iar Unul Născut, pentru că unul din Tatăl întru un chip s-a născut. Că nu se aseamănă altă naștere cu Nașterea Fiului lui Dumnezeu, că nici nu este alt Fiu al lui Dumnezeu. Că măcar deși Duhul Sfînt de la Tatăl se purcede, dar nu chip de naștere, ci Purcedere.

Alt chip de Estime este acesta, necuprins de minte și necunoscut, precum și nașterea Fiului: Pentru aceea și toate cîte le are Tatăl, ale lui sunt, afară de nenaștere, care nu însemnează deoseblire a Ființei, nici dregătorie, ci chip de Estime. Numai Tatăl dar este nenăscut, pentru că nu are el de la alt Ipostas poate pe a fi. Și numai Fiul este născut, pentru că s-a născut din Ființa Tatălui fără de Început și fără de ani.

Și numai Duhul cel Sfînt este Purces din Ființa Tatălui nu născîndu-se, ci Purcîndu-se. Că așa ne învață Dumnezeiasca Scriptură, iar chipul Nașterii și al Purcederii neajuns de minte este. Și se cuvine a ști că gralul acesta Agheniton, cînd se scrie cu doi n, înseamnă nenăscut, iar cînd cu un n, nezidit, adică nefăcut. Deci zicem cum că Tatăl este Începătură a Fiului și mai mare, dar cu cauza, adică cum că Fiul s-a născut din Tatăl, iar nu Tatăl din Fiu. Și cum că Tatăl este cauză a Fiului firește. Deci pentru acestea se zice Tatăl în Scripturi mai mare, iar nu că este mai înălț decît Fiul cu vremea, sau cu Firea să nu fie. Că printr-însul a făcut veacurile. Și cum zicem cum că prin lumină luminează focul, și nu socotim cum că este vreo unealtă slujitoare a focului lumina cea din el, ci mai virtuos putere firească, așa zicem că Tatăl, toate cîte le face, prin Fiul sau cel Unul Născut le face, nu ca prin o unealtă slujitoare, ci ca prin Putere firească și ipostatică. Și preșumăm zicem că focul luminează și iarăși grăim că lumina focului luminează, așa toate cîte le face Tatăl, asemenea și Fiul le face Tatăl, asemenea și Fiul le face. Însă aceasta trebuie a mărturisi că cu neputință este a se afla în lucrurile cele zidite Icoană și asemănare care să arate întru sineși fără de schimbare Chipul Sfintei Treimi.

Asemenea credem și întru Duhul Sfînt unul, Domnul de Viață făcătorul, care din Tatăl se Purcede și în Fiul se odihnește, care împreună cu Tatăl și cu Fiul este de o ființă și împreună veșnic. Duhul cel din Dumnezeu, cel Drept, cel Stăpînitor, cel ce

este Izvorul Înțelepciunii și al Vieții și al Sfințeniei, Dumnezeu împreună cu Tatăl și cu Fiul fiind și numindu-se: Neizidit, Plin, Ziditor, atot Țiitor, atot Lucrător, atot Putemic, nemărginit Întru Putere, care stăpânește toată zidirea, nu se stăpânește: Îndumnezeiește, nu se Îndumnezeiește: Împlinește, nu se Împlinește: Împărtășește nu se Împărtășește: Sfințește; nu se sfințește; Mîngîietor, ca cel ce primește rugăciunile tuturor; întru asemenea cu Tatăl și cu Fiul, care de la Tatăl se purcede și prin Fiul se dă și se face Împărtășit de toată zidirea, și singur zidește și dă ființă tuturor, și sfințești și Ține: Ipostatnic, adică Întru al său deosebire Ipostas fiind nedespărțit și nedepărtat de Tatăl și de Fiul și toate avîndu-le cîte are Tatăl și Fiul, afară de nenaștere și de naștere. Pentru că Tatăl este necauzat și nenăscut, că nu este din cineva (că de la sineși are pe a fi) nici ceva din cele ce le are, de la altul le are: Ci el mai virtos este Începătură și Cauza tuturor de a fi, și de așa a fi firește.

Iar Fiul din Tatăl cu chip de naștere, iar Duhul Sfînt și el din Tatăl, dar nu cu chip de naștere, ci Purcedere. Și cum că este deosebire a nașterii și a purcederii ne-am învățat. Iar care este chipul deosebirii nicidecum! Însă împreună Întru aceeași dată este și Nașterea Fiului din Tatăl și Purcederea Sfîntului Duh. Deci toate cîte le are Fiul, ei Duhul de la Tatăl le are și pe Însăși a fi. Și de nu ar fi Tatăl, nici Fiul n-ar fi nici Duhul, și de n-ar avea Tatăl ceva, nici Fiul n-ar avea nici Duhul. Și pentru Tatăl, adică pentru că este Tatăl, este Fiul și Duhul, și Tatăl are Fiul și Duhul toate cele le are, adică pentru că le are Tatăl pe ele, afară de nenaștere și de naștere și de purcedere. Că numai Întru aceste Însușiri ale Ipostasurilor se deosebesc între dînsese cele trei Sfînte Ipostasuri, nu cu Ființă, ci cu semnul cel închipuitor al Ipostasului său nedespărțit despărțindu-se ele.

Și zicem că fiecare din cele Trei, desăvîrșit Ipostas are, ca din trei nesăvîrșite să înțelegem o fire alcătuită desăvîrșit.

Ci în trei Ipostasuri desăvîrșite să cunoaștem o ființă singuratică mai presus de săvîrșire și cu totul desăvîrșit. Că tot lucrul cel ce se încheie din nesăvîrșire, afară de îndolală este alcătuire. Pentru aceea nici nu zicem că neamul este din Ipostasuri, ci în Ipostasuri. Deci desăvîrșite zicem că sunt Ipostasurile, ca să nu socotim alcătuirea la Dumnezeu-lasca Fire. Pentru că alcătuirea este Începătură și cauză a despărțirii. Și iarăși unele Întru altele le zicem că sunt cele trei Ipostasuri, ca nu mulțime și gloată de Dumnezeui să zicem.

Și se cuvine a ști că alta este a se vedea lucrul, și alta a se vedea cu mintea și cu cugetul și deci la Sfînta și cea mai presus de ființă și decît toate mai înaltă și necuprinsă Treime, obșteimea și unimea (precum Ființa și Dumnezeirea) cu lucrul se vede (împotrirea adică) a neamurilor și a felurilor celor de Obște și cuprinzător ce sunt Întru zidiri, care cu mintea numai și cu cugetul se prîșesc) pentru cea împreună pururea vecuire și aceeași Ființă și Lucrare, și Voință și unire a socotelii și aceeași Stăpînire și Putere și Bunătate, n-am zis asemenea, ci aceeași. Și pentru o pomire a mișcării. Iar despărțirea cu cugetul se vede. Că un Dumnezeu cunoaștem și numai Întru Însușiri a Părințimii zic și a Ființii și a Purcederii, după cauză și necauzat, și desăvîrșirea Ipostasului, adică după chipul Estimii pe despărțire o înțelegem, fără de nici vreo deosebire cîtuși decît împrejur stătătoare din cele ce fac despărțirea Ipostasurile cea cu lucrul, cît să se amestece ele, ci întrucît să se fie unul de altul, după cuvîntul Domnului care a zis: Eu sunt Întru Tatăl și Tatăl Întru Mine (Ioan, 14, 11). Pentru aceea nici nu zicem trei Dumnezeui pe Tatăl și pe Fiul și pe Sfîntul Duh, ci mai

virtos un Dumnezeu pe Sfînta Treime, că la un Pricinuitor Fiul și Duhul se aduc, dar nu se alcătuiesc, nici nu se amestecă după amestecarea lui Sabelie. Deci Trei sunt cele de noi sunt închinat. Unul este Tatăl, Tatăl și fără de început, adică necauzat. (Că nu este din cineva) Unul este Fiu, Fiul, și nu fără de început, adică nu necauzat. (Că din Tatăl este). Iar de vei lua și de vei socoti începutul de la vreme, este și fără de început. (Pentru că Făcătorul oamenilor nu este sub vreme) Unul este Duh, Duhul Sfînt; care iese din Tatăl, însă nu cu chip de fiime, ci de purcedere. Nici Tatăl depărtîndu-se de nenaștere, pentru că a născut, nici Fiul de naștere pentru că s-a născut din nenăscut. Căci cum poate fi aceasta? Nici Duhul sau în Tată sau în Fiu mutîndu-se pentru că s-a purces și pentru că este Dumnezeu. Că însușirea este nemișcată. Pentru că în alt chip cum va rămînea însușire, de se va mișca și se va muta în alta? Însă trebuie a ști cum că pe Tatăl nu-l zicem din cineva, ci îl zicem pe el Tatăl al Fiului iar pe Fiu nu-l zicem cauză, nici Tată, ci îl zicem pe el și din Tatăl și Fiu al Tatălui. Iar pe Duhul cel Sfînt și din Tatăl îl zicem, și Duh al Tatălui îl numim. Iar din Fiul pe Duhul nu-l zicem, ci Duh al Fiului îl numim. Că dacă cineva Duhul lui Hristos nu-l are, zice Dumnezeiescul Apostol, acesta nu este al Lui. (Rom. 8, 9). Și cum că prin Fiul s-a arătat și se dă nouă mărturisire.

Că au suflet zice, și le-a zis ucenicilor săi: Luați Duh Sfînt (Ioan, 20, 22). Iar pe Fiul nu-l zicem al Duhului, nici iarăși din Duhul.

CAPITOLUL 3

CUM CĂ TAINA PREA SFINTEI TREIMI ÎN DUMNEZEIEȘTILE SCRIPTURI A FOST DESCOPERITĂ

Umbros adică și prin semne întunecate în așezămîntul cel Vechi, Iar luminat și arătat în cel Nou. Și întîi îndată la zidirea omului: Să facem zice Dumnezeu după Chipul Nostru și după asemănare (Fac. 1, 26). Unde Sfîntul Teoderet într-o unire cu ceilalți Părinți zice la întrebarea 19, că oarecum din ticăloșii eretici au zis, că a grăit el către Înger și către draci și înțelegînd detunații acel cuvînt ce zice, După chipul Nostru. Că Ființa lui Dumnezeu și a Îngerilor nu este, nici chipul același.

Că acela pururea veșuitoare are firea, iar aceștia îl au pe el Făcător și Ziditor, fiindcă de la dînsul au primit ființa, iar dracii încă și la răutate de voie s-au mutat. Deci nebunia cea mai de pe urmă este a lua și a înțelege un chip al dracilor celor vicleni și a Noianului Bunătății.

Iar iudeii la altă nesocoteală s-au aruncat. Că zic, că a grăit către sineși Dumnezeu tuturor pe acel cuvînt: Să facem om, după oarecare asemănare a celor ce li s-au încredințat Începătorile cele mari, Că Eparhii și Voievozii cu nume de mulți obișnuiesc a vorbi, poruncim, și scriem și orînduim și cîte de acest fel.

Și n-au priceput neînțelegătorii, că Dumnezeul tuturor cu număr de unul de cele mai multe ori vorbește. Că vremea, zice, a tot omul vine înaintea mea. Și îmi pare rău că l-am făcut pe om și-l voi pierde pe om și nu-ți vor fi ție alții afară de Mine. Și iată că eu fac noi și voi deschide pe munți izvoare (Fac. 6, 13; Ies. 20, 3).

Și în dumnezeiasca Scriptură mai totdeauna, este cu puțință a auzi pe Dumnezeu tuturor vorbind cu numărul de unul. Iar prea de puține ori cu număr de mulți închipuiește vorba arătând numărul Fețelor Treimii. Căci cînd a amestecat limbile, n-a zis cu, număr de unul, mă voi pogori, și voi amesteca limbile, ci Veniți și pogorîndu-ne să amestecăm limbile lor (Fac. 11, 7).

Deci și aici, fiindcă o plăsmuia pe jivina cea cuvîntătoare, care după multe neamuri avea s-o înnoiască, prin chemările Sfintei Treimi săvîrșind prea Sfîntul Botez; pentru aceasta vrînd să zidească pe firea ceea ce avea să primească aceste taine, întunecat a arătat și unciunea firii și numărul fețelor. Căci zicînd, a zis Dumnezeu, a însemnat pe Obștimea Dumnezeieștii Firi, iar adăugînd aceea, să facem, a arătat numărul Fețelor. Așa iarăși zicînd cu numărul de unul Chipul, a arătat-o pe unicimea Firii. Că n-a zis după Chipurile, ci după Chipul. Iar nostru zicînd, a însemnat pe numărul ipostasurilor. Încă și aceasta se cuvine a zice împotriva celor cu potrivnice socoteli, cum că nemărginită fiind deosebirea între firea cea nezidită și cea zidită, cu necuvîntă este, de va zice Dumnezeu către Îngeri arătînd cuvîntul, să facem, ca și cum spre sfătuire îndemnîndu-i pe ei și împreună lucrare. Care nici omul către vitele cele de prinprejurul lui, nu va afla cu cale să le facă. Ci nici pe obiceiul cel ce s-a ținut mai pe urmă, adică a întrebuița număr de cei ce sunt boierii, este cu puțință a-l afla și în Dumnezeiasca Scriptură pe vremile cele vechi acelea. Pentru aceea se încheie, că numărul cel de mulți ce este în cuvîntul acesta, Să facem, însemnează pe numărul Dumnezeieștilor Fețe, precum și acela, Veniți și pogorîndu-ne să amestecăm limbile lor. Precum și Dumnezeiasca ceată a dumnezeieștilor Dascăli ai noștri cu un glas aceasta adeverează, totîi pe graiul acela luîndu-l la numărul Dumnezeieștilor ipostasuri. Pe ale căroră nici numele nu este ușor a li le număra.

Se arată încă și din Psalmul 44, Scaunul Tău Dumnezeu în veacul veacului, pentru aceasta te-a uns pe tine Dumnezeu Dumnezeuul tău, precum Sirnah la Teofilact l-a tălucit.

Deci Tatăl Fiului după Dumnezeire, iar Dumnezeu al lui după omenire (căci acela ce este Dumnezeu nu avea trebuință de ungere, de o Ființă fiind Duhul cu untdelemn al veseliei, iar după Simah, al bucuriei: Care untdelemn însemnează pe Duhul Sfînt Fața cea a treia a Preasfintei Treimi.

Deci dintru acestea este cu puțință a cunoaște, cum că Taina Prea Sfintei Treimi în Vechiul Testament, umbros cu adevărat, dar se arată în multe locuri și la Prooroci și la Patriarhi.

Mărturisește cuvîntul acesta și Domnul nostru zicînd: Amin, grăiesc vouă, că mulți Prooroci și Drepti au dorit să vadă cele ce vedeți voi și n-au văzut și să audă cele ce auziți voi și m-au auzit. (Mt. 13, 17). Și, Avraam părintele vostru a fost bucuros ca să vadă ziua Mea și a văzut-o și s-a bucurat (Ioan, 8, 56).

Deci socotește și Augustin pentru Avraam împotriva lui Maxim în cap.18 al Facerii întru care Trei cu adevărat vedea Patriarhul, dar unuia i se închina, cum că a avut pentru Sfînta Treime o oarecare știință, măcar deși nu desăvîrșită. Las pe a lui Filon bărbat prea înțelept la evrei, ce a fost pe vremile Apostolilor și cu Dumnezeiescul Petru a vorbit, care în multe locuri în cărțile lui pe Cuvîntul îl deosebește de Dumnezeu, de la care este Cuvîntul, și cum că de El s-a zidit toate Hotărăște, Icoană veșnică a lui Dumnezeu chemîndu-l, ci și Fiu-întîi născut al lui Dumnezeu îl numește.

Că poate va propune cineva pentru aceasta, că a primit vreo învățătură de la Apostoli. Însă toți dumnezeieștii Părinți cu un glas învăță (ca nu în zadar pe unii să-i număr) cum că Dumnezeu Cuvîntul ce cu Înger s-a arătat Patriarhilor precum Moisi în Sinai și la Rug în Horeb (Ieș. 3, 2). Care se vede că a înțeles înțîiul mucenic Ștefan (Fapte 7). Că mult se împotrivese de a judeca în acest fel de vedenii, cum că cel ce s-a arătat este fieștecum Înger. Că tocmeii făcea cu poporul evreilor, pe cere-l alese din toate neamurile și lui numai Cîntea și Slujirea se cuvine. Și Dumnezeu lui Avraam se numește și Dumnezeu al lui Isaac și Dumnezeul lui Iacob. Și numele răspunde că este cel ce este. Iar ceea ce este mai mult, că Domnul nostru mărturie a dat. Că a fost însuși Dumnezeu, ei nu Înger. Dar poporul iudeilor nu cunoștea taina, pentru aceea și socoteau pe Hristos că hulește Fiul al lui Dumnezeu, ai întocmai cu Dumnezeu făcîndu-se pe sineși. Și așa în Testamentul cel Vechi, iar în cel Nou ce se și cuvine a zice cît de arătat și luminat s-a descoperit? Mergînd, zice învățați toate neamurile, Botezîndu-i pe ei în Numele Tatălui și al Fiului, și al Sfîntului Duh (Mt. 28,19) și la 1 Ioan: Trei sunt care mărturisesc în Cer, Tatăl, Cuvîntul, și Sfîntul Duh, și acești Trei una sînt.

Deci de vreme ce din descoperire ne-am învățat taina Sfintei Treimi, nu are loc întrebarea aceasta, de este înțeleasă cu cuvînt firesc. Că de ar fi fost Apostolicești, nu s-ar fi zis de obște că este mai presus de înțelegere adică firească, precum și cu adevărat este. Și pentru că este mai presus de cuvînt și minte omenească a privi împotriva la înălțimea Dumnezeieștilor ieșiri celor necuprinse de minte, nicidecum nu poate. Pentru aceasta după dumnezeiescul evanghelist: Cel ce este în Sîmurile Tatălui, acela venind ne-a spus (Ioan, 1, 18).

Dar dacă și între neamuri Sevil Proorocește, precum spun, au fost, dar nu ale minții omenești zicem, că și acelea au fost, ci Dumnezeu insuffînd, au spus cu judecățile care numai el le știe, ca niște mai înainte așezări ale descoperirii celei de pe urmă.

CAPITOLUL 4

PENTRU ERESURILE CELE CE AU RĂSĂRIT LA TAINA SFINTEI TREIMI

Prea vicleanul zavistnicul diavol, vrăjmașul cel dintru început al neamului omenesc, n-a suferit să vadă pe a doua chemare a lui și pe dreptatea și mîntuirea cea prin Mîntuitoarea Patimă.

Pentru aceea și cînd a luat început propovăduirea cea Dumnezeiască și cu Lumina cunoștinței de Dumnezeu prin sfinții Apostoli lumea o lumina, îndată și el aflînd pe oarecare ce se numeau cu adevărat creștină, dar erau vase ale pierzării, și organe îndemnatice ale răutății, el sataniceștii lui puteri, pe aceștia ca pe alții Apostoli i-a slobozit să propovăduiască cele împotriva și cu adevărat lîngă grîul cel bun și Ceresc să samene zîzaniile eresurilor, pe dogmele adică cele drepte și mîntuitoare și la Teologie și la Iconomie cu scornirile și meșteșugurile lor cele satanicești strîcîndu-le și răzvrătîndu-le. Pe aceștia Stăpînul Hristos guri ale iadului le-a numit (Mt, 16,

18) deschise asupra sfintei Biserici, care au început de la Simon cel prea spurcat și la mulțime de număr mai nemărginit au ajuns, dar n-au și biruit-o pe ea, precum a zis mai înainte Insuși Cerescul ei Mire, ai Cap, ci ca praful s-au spulberat și au pierit și abia în Cărțile Părinților se află pingăritele nume ale unora din ei.

Deci și alții mulți se văd că au scris pentru ei, dar mai ales și mai mult decât toți sfântul Epifanie și pe dînșii și pe birfelle lor cele păgînești le-a vădit. Panaria numind-o pe cartea ce a scris-o împotriva lor. Deci de vreme ce de demult cu Puterea cea Dumnezeiască au lipsit și s-au stins, de prisosit este acum ca noi și pe dînșii să-i numărăm și pe socotelile lor cele rele să ne ispitim să le surpăm.

Că ce și trebuiește nefiind nici o nevoie să clătim coșciugurile lor cele puturoase? Iar dacă cîtuși decît trebuie și oarecare din aceste eresuri, adică pe cele mai vestite să le povestim, în vremea lor Apostolicești o vom face. Că nu se cuvine să ne certăm cu umbrele ci să luptăm pe cei ce ne luptă pe noi, precum sunt aceia pe care ți știe mai vîrtos Biserica noastră, că și se luptă tare, cei de la apus adică, pentru care deosebi mai înainte vom zice.

CAPITOLUL 5

CUM CĂ DE O FIINȚĂ ESTE FIUL CU TATĂL, ÎMPOTRIVA TURBĂRII

Nu mică oarecare, nici măsurată, ci și foarte cumplită și mare tulburare și furtună a cuprins Biserica lui Hristos, după viscoalele cele prea amare, și grele ale prigoanelor celor fără de Dumnezeu. Adică vîntul cel ce sufla de moarte, limbușia lui Arie celui păgîn. Că toți ortodocșii mărturisind că sunt una și aceeași Ființă, acelea întru care și s-au botezat și au crezut, adică Tatăl și Fiul și Sfîntul Duh, după Predania și învățătura Domnului, nebunul acela despărți-se, vai pe Fiul de Ființa cea Cauzatoare, învățînd că nu este Dumnezeu adevărat și Organ prin care a făcut lumea, mai necinstită, făcîndu-l adică pe el decît zidirile cele ce s-au făcut prin El. Că în acest fel este tot Organul. Că era (adică vreme și timp) zicea, cînd nu era Fiul și cum că din ce nu era s-a făcut și altele ca acestea pline de păgînatate. Și măcar că așa de cumplit era eresul acesta, avea însă următori nu puțini la număr, foarte mulți îndată ce s-a început și nu simpli și cum s-ar fi întîmplat; ci și de nume mare, episcopi și Mitropoliți, și unii din aceștia de multă învățătură împărtașiți.

Deci Corabia cea Bisericească așa cumplit de valuri învăluindu-se Stăpînul tuturor cu Duhul său cel atot Puternic certîndu-le pe întreitile valuri ale viciului și tulburarea a certat-o și în adăpost mîntuitor pe vifor l-a prefăcut. Că cu împărătească poruncă a celui ce întîi între Împărați a primit cele creștinești, prealăudatul Constantin, de Dumnezeu cu adevărat fiind mișcat, mai din toată lumea cea de sub cer mulțimea episcopilor în strălucita cetate a Niceenilor s-au adunat, din care s-a făcut și primul sinod ecumenic, care întîi a scris și în puține stihuri a și încheiat și la Lumină au dat cele ce se cuvine să mărturisească și să cugete credincioși.

Deci acesta cercînd întrebarea pentru care este cuvîntul, pe Arie și pe cei de o scoteală cu el, cum că sunt hulitori și cu rele socoteli l-au vădit și sub veșnica anatemă au pus, iar pe cel Unul Născut Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu, cum că, ca cel ce este

din Ființă Tatălui este Născut, iar nu făcut, este nezidit și fără de început, și veșnic și de Ființă cu Tatăl I-au dogmatizat. Că și înțelepciunea cea de afară învață că firește tot cel Născut este de aceeași Ființă cu cel ce I-a Născut. Dar fiindcă și aceștia, următorii zic ai lui Arie din Dumnezeieștile Scripturi i-a cauzele hulelor lor, precum și toți ereticii obișnuiesc, pentru aceea prea mulți cu adevărat din cei ce demult purtători de Dumnezeu Dascăli, cu înțelepciune și cu dumnezeiască însuflare pre cuvintele Scripturii filcuindu-le, din destul le-a astupat gurile lor cele deschise și neînfrinate, iar mai mult decât toți cel întru teologie vestit Grigorie în Cuvîntul 2 pentru Fiul, în rînduiala de număr cuprinzînd toate împotririile lor cele de Dumnezeu urîte, cu Dumnezeiască înțelepciune au risipit și au surpat meșteșugirile și planurile lor cele viclene prea frumos și pe larg și acolo pe iubitorii de știință trimițîndu-i, ca să se învețe cele ce să cugete și să răspundă, de va fi trebuință noi de cele de aici înainte să ne ținem. Că fără de putere este către noi acest crez, măcar deși este prea cumplit și ce este trebuință de a ne lupta cu umbrele, după ce s-au stins acum cu Puterea lui Hristos, aceia către care ar fi războiul?

CAPITOLUL 6

PENTRU SFÎNTUL DUH, CUM CĂ ESTE DE O FIINȚĂ CU TATĂL ȘI CU FIUL ÎMPOTRIVA LUPTĂTORILOR DE DUH

Duhul Sfînt nu este una din Dumnezeieștile săvîrșiri, ci este și se mărturisește de soborniceasca Biserică a treia Față a Sfîntei Treimi, care se despărțește, adică se deosebește de Tatăl și de Fiul ca un Ipostas desăvîrșit, ce se cunoaște și se închipuiește cu însușirea Purcederii, Purcesului. Că însușirea a Duhului se zice aceea, adică a se purcede, precum a Fiului a se Naște. Iar Ipostas desăvîrșit fiind, sub una și aceeași fire și ființă este a Tatălui și a Fiului. Și de o Ființă cu Tatăl și cu Fiul și este și se propovăduiește. Pentru că împreună așezat este și împreună numărat întru Prădania cea de la Mîntuitorul, unde zice către Apostoli: „Mergînd învățați toate neamurile, Botezîndu-i pe ei în Numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh” (Mt. 28, 19). Că împreună se numără unele cu altele și se împreunează numai cele ce sunt de aceeași fire, nu și cele ce sunt de altă ființă. Că nimeni nu va zice, că Platon cum am zice, a vrut ucenici pe Aristotel și pe Xenocrat și pe Cal. Și deci Dumnezeu adevărat este Duhul Sfînt, ca cel ce este de o Ființă cu Tatăl și cu Fiul. Pentru aceea și Sinodul 2 ecumenic, aceasta vrînd să arate ceea ce de cel dintîi s-a dat cu lîpsă, pentru că nu se pomise nici o întrebare atunci, precum zice Teologul Grigorie, pentru Sfîntul Duh el mai luminînd pe aceste cuvinte, Domnul de Viață Făcătorul, care de la Tatăl se Purcede, acela ce a grăit prin Prooroci, din Scripturile cele de Dumnezeu însuflate luîndu-le le-a adaos: Și prin toate acestea pe Dumnezeiescul Duh I-a arătat. Că aceea ce zice, Cel ce a grăit prin Prooroci care se află cea mai de pe urmă, aceasta este cu adevărat aceia a Dumnezeiescului Pavel, care către Evrei scriînd luminat, așa și arătat Dumnezeu I-a numit zicînd: „În multe feluri și în multe chipuri de demult Dumnezeu grăind Părinților, prin Prooroci” (Evr. 1, 1). Și împreună cu Tatăl și cu Fiul Slăvit și Închinat, n-ar fi putut fi de n-ar fi fost Dumnezeu din Ființa lui Dumnezeu și Tatăl după Chipul Purcederii avînd

Estimea. Însă mulțumită să fie Mîntuitorului și Purtătorului de grijă celui iubitor de oameni, că s-a stins cu totul și acest spurcat și potrivnic lui Dumnezeu eres și numai în Cărțile și în Cuvintele Părinților se citește și se învinuiește de către noi.

CAPITOLUL 7

PENTRU S F Î N T U ' L D U H NUMAI DIN TATĂL SE PURCEDE

Trebuia cu adevărat ca teologii tăcere adîncă să facă pentru Dumnezeieștile leșiri și nîmic afară de descoperire să nu grăiască pentru dîsele, ca pentru cele ce sunt cu totul neajunse de minte, Dumnezeieștilor și Marilor Părinți spuindu-le, care cu toată sfiata și evlavia hotărăsc cele pentru dîsele, și pe noi ne învață să nu încercăm, nici obrăznicindu-ne să nu le grăim pe cele ce nu le-am învățat.

Marele cu adevărat adică Dionisie Areopagitul cum că este, zice, cu nașterea Dumnezeiască, de se cuvină așa a zice, Vlăstări de Dumnezeu sădite, și Flori oarecum fără de început și Lumini mai presus de toată ființa de la Sfințitele Cuvinte am luat, iar cum sunt acestea, nici a spune nici a le înțelege nu este cu puțință. Și Teologul Grigorie: Spune tu, zice, pe Renașterea Tatălui, și eu pe Nașterea Fiului firește o voi arăta și pe Purcederea Duhului și ne vom prăpăstui în nebunia minții amîndoi, la Tainele lui Dumnezeu plecîndu-se a căuta. Și aceasta care?

Cei ce nici pe cele dinaintea picioarelor nu le știm cu deamănuntul. Și Dumnezeiescul Gură de Aur în Cuvîntul 1 pentru Neînțeles zice: Știu că a născut Fiul, iar cum, nu-cunosc. Știu că Duhul dintrînsul, iar cum dintrînsul nu mai pricep. Și ca să număr pe cutare și pe cutare, lucru prea greu. Așa pe toți cei mari Luminători ai Bisericii li ți vei afla, adică cu aceeași frică cele pentru Dumnezeieștile leșiri teologhisind. Dar neamul latinilor cel semeț ei mîndru pe evlavia dumnezeieștilor Dascăli defăimînd-o, întîi cu gura zic, cum și din Fiul se purcede Dăhul Sfînt, au îndrăznit, care lucru cum că este izvor de înfricoșate și huloitoare socoteli care urmează, mulți din Dascăli noștri luminat au arătat, apoi și a o adăuge pe această scornire nouă a Credinței, la Sfîntul Simbol, care este o Învățătură prea de obște a Bisericii celei Sobornicești au îndrăznit cu obrăznicie, prigonire mare și nesupusă în Biserica lui Hristos ridicînd, cît pentru aceasta s-a și despărțit cea una în două potrivnice, vai, și vrăjmașe între ele pînă astăzi.

Deci eresul luptătorilor de Duh hulea la Ființa Sfîntului Duh, fiindcă nu Făcător pe, ci împreună cu făpturile îl rînduia. Iar nebunia latinilor, cum că este a treia față a Sfintei Treimi îl mărturisește, și Dumnezeu adevărat împreună cu toți cei ortodocși, iar pe chipul Estimii lui cel negrăit și necunoscut la toată firea cea zidită îl iscodesc, și mai presus decît Cuvîntul cel ce este Dumnezeu și Om, care este unul din treime, pe cele ascunse a le ști socotindu-le, cele împotriva celorla ce acela le-a învățat ei dogmatisează. Că acela prin gura sa nemincinoasă hotărăște zicînd: Duhul Adevărului, care de la Tatăl se purcede, iar aceștia și de la Fiul lipsesc, ca și cum cel Unul Născut n-ar fi tălcut desăvîrșit Chipul Estimii celei neînțelese a Duhului. Deci fiindcă acest prea rău eres (că eres este ca cel ce hulește în multe chipuri la Încheietura 8 a Credinței prin adăugirea aceea din Fiul). Este viu în zilele noastre și nici nu încetează de a mîhni și tulbura Sfînta

noastră Biserică (măcar deși acum mai măsurat decât în anii cei mai dinainte pentru Adiaforia care acum de cei fără de Dumnezeu s-au desfrînat. Pentru aceea cel ce pentru el, sau împotriva lui aici se vede a fi următor și de nevoie, nu ca pe latini acum după 1000 de ani să-i plecăm să cunoască adevărul.

Că această socotesc că este cu neputință, ci ca pe ai noștri să-i întărim ca nu de cele obișnuit ale lor meșteșugiri și mincinoase tîlcuiri să se tragă spre pierzare. Și în două despărțindu-se cercarea, primum au despărțit-o pe ea Răsăritenii noștri în adunarea cea de la Florența, în socoteală adică și în adăugire. Se caută în cea dintîi, de se zice drept și de Fiul, iar în cea de-a doua de era slobod a adăuga în Simbolul Credenței.

Pentru cea dintîi, întîi ni se cuvine nouă să zicem și ce se cuvine să zicem? Că mulți din dascălii noștri, iar mai virtos și toți de la însuși cel dintîi pre Sfîntul Fotie, multe și tari și înfricoșate împotriva socotelii acesteia zicînd și alcătuiind, cum că este izvor și începătură și rădăcină și a erezului lui Sabelie și a erezului lui Arie și a mulțimii dumnezeilor și a nenumărate alte necuvinte, nimic n-a isprăvit, ci și mai virtos în loc de a se sfi de socotelile cele ce urmează pricinuitoare de spaimă, prin care se vede că se risipește la Dumnezeire vrednicia Începătoriei celei sigure, mai fără de rușine se pornesc împotriva Adevărului și încă mei mult își lărgesc gurile cele deschise și desfrîinate. Că pe Predania cea Dumnezeiască și Stăpîneasca a celui Unul Născut Fiul lui Dumnezeu, întru nimic socotind-o ei, la Mărturiile Părinților aleargă și cu acestea a-și întări scormirea lor voiesc. De a căroră întrebuițare tare se văd că se feresc, ca de o nefolositoare Răsăritenii cei ce au fost la Florența. Că întîi (zic eu) Părinții sunt oameni, iar Hristos este Dumnezeu, și ce mai mult sau mai bine decât Dumnezeu în Teologie poate ști mintea mărginită, cea omenească, măcar și foarte sfîntă de s-ar socoti? Nimic cu adevărat fără de îndoială. Pentru aceasta și pe aceștia în foarte multe locuri îi vedem, pentru Purcederea Sfîntului Duh, la Teologia cea de la Mîntuitorul cu bună socoteală alergînd, zicînd: Precum însuși Cel Unul Născut a zis, sau a învățat sau a dat. Iar mai virtos vedem această cinste și cucernicie, mai întîi de toți și mai presus de toți la Sinodul 2 ecumenic, care întrădins avînd motiv pe Teologia cea pentru Sfîntul Duh, adică pe tîlcuirea Estimii lui, au dogmatizat da unde o are pe ea, hotărîre grăind care de la Tatăl se purcede, ceea ce adică s-a învățat din Stăpîneasca Gură.

Și mărturisit este de toți că îi tîlcuitor vradnic da credință și negreșit al Sfintei Scripturi nimeni altul nu este fără numai Sinodul cel a toată lumea. Că Duhul lui Dumnezeu este cel ce a grăit prin el, precum și demult prin Prooroci, precum zice Petru vîrfu apostolilor (2 Petru, 1, 21).

Deci fără de toată grairea împotriva, Sfîntul Sinod acela insufliindu-se de Duhul Sfînt știa foarte bine că cuvîntul acela: Din al Meu va lua. Și acela: Toate cîte le are Tatăl ale Mele sunt. Și acela: Luați Duh Sfînt (Ioan, 16, 14-15: Cap 20, 22). Și altele ca de acest fel pe care latinii meșteșugindu-le le pun înaintea din Dumnezeieștile Scripturi, știau zic, că fiecare din acestea are deosebită însemnare și înțelegere, nu pe aceea edică e purcede și a se purceda, care însemnează chiar Chipul Estimii. Pentru aceea au și stat întru cele ce Iisus cel Unul Născut a spus, legiuind adică și el sinodul, aceea, Care de la Tatăl se Purcede.

Deci de vreme ce Hristos cu întoarcere hotărît zice: Care de la Tatăl se purcede, iar Sinodul ecumenic, negreșit judecător și tîlcuitor fiind împreună cu Gura Stăpîneasca

grăiește zicînd: Care de la Tatăl se Purcede, deci Ietini și decit însăși Înțelepciunea sunt mai Înțelepți și decit Sinodul cel de a toată lumea al doilea, adăugînd și lipînd ei și aceea, și de la Fiul. Că pentru ce dogma atît de necesară pentru mîntuirea oamenilor (că n-ar fi fost desăvîrșită credința creștinilor fără de aceasta de se socoti a fi de nevoie) a făcut-o Evanghelia și n-a adus-o, nici Sinodul 2 Ecumenic, măcar deși chiar pentru aceasta se adunase, ca să dea Teologia cea desăvîrșită a Sfîntului Duh? Pentru aceea dar pe vremea sinodului cu hotărîrea cea a celui a toată lumea celui din vremea lui Fotie, învinuire aduc latinii asupra celor nevinovați și ocară fără de cuvînt de răspundere asupra Părinților și nu numai asupra Părinților ci și asupra Evangheliei, adăugînd ei aceea, și de la Fiul. Aceasta după e mea socoteală este și cea dintîi dovedire, și care nu le lasă nici o scăpare scornitorilor. Iar mărturiile, cele ce se aduc din amîndouă părțile ale Părinților celor deosebi,

1.- Mie mi se par oarecum de prisosit după stăpînirea și vrednicia Dumnezeieștii Scripturi și a Sinodului 2 Ecumenic. (Că precum și mai înainte s-a zis, edeseori ei la hotărîrea aceea cea Stăpînească)

2.- Și puțin nu și peste număr sunt.

3.- Că și multe de ale Părinților singure, adică de sineși, sunt întunecate și cu anevoie de Înțeleș.

4.- Că mulți în multe locuri nu chiar după însemnarea cea adevărată întrebuințează Numinile, pentru că pe vîrsarea Duhului spre cele de afară o numesc Purcedere și dimpotrivă.

5.- Că și multe au stricat cei cu rele socoteli latinii și cugetătorii de cele ale latinilor. Că în cuvîntul 2 în care se cuprind stricăciunile cîte au putut să se afle și să le dovedească Înțeleptul Zimicavie în cuvintele Părinților Răsăriteni, 25 numără pe care latinii și cei cu socoteli latinești le-au făcut. Iar cele ale Părinților Apuseni 45.

Deci din aceste stricate cuvinte ce fel de vorbă se va face? Că nevoie este sau să dovedească cuvîntul de va putea că este stricat, sau să se arate de minciună biruit nedovedind niciuna. Iar aceasta cîtă greutate are din luptele ce s-au făcut în strîngerea de la Florența cel împotriva lui Eunomiu în trei adunări, trei zile întregi a cheltuit Sfîntul Marcu, vorbind către latinii cei ce-l adusesse înainte dintr-o carte scrisă cu grai grecesc. Și era precum se vede de demult cuvîntul stricat da izgonitul de la Dumnezeu Vec, care oarecînd a fost patriarh în Constantinopol și din scaun a fost scos și a fost caterisit după moartea lui Mexim, ca unul ce avea socotelile latinilor.

Deci de va fi trebuință cîndva a veni în vorbă cu latinii, întîia trebuie a sta întru Predanie Domnului și dogmala Sinodului 2 ecumenic puînd-o înainte pe Predanie adică precum o lege, iar pe Sinod ca pe un tîlcuitor al Înțelegerii legii. Apoi a arăta pe cea socoteală cum că este și izvor de urmări fără de cale. Adică, precum s-a mai zis aduce la Dumnezeire două Cauze, și două Incepătorii și eresul lui Sabelie și al lui Arie și altele nenumărate hule. Și le vei afla pe acestea toate întocmite prea desăvîrșite în capetele sfîntului Marcu.

Și a treia, de aici, ca de la o împotrivire care zice, că nu este sănătoasă această nesocoteală trebuie a trece la împotrivă arătare, pe care în Ferrara întrebuințînd-o mai întîi sfîntul Mercu, cît despre adevăr, le suflă cu bună cunoștință luminate semne de biruință a ridicat. Deci vei zice cum că măcer de vom și da a fi sănătoasă socoteala, dar nu era slobod a adăuga în sfîntul Simbol al Credinței. Că

s-a oprit cu înfricoșate certări de blestem de sfintele Sinoade ecumenice, a adăuga cituși decît ceva, sau a scădea, Sinodul cel al treilea ecumenic, care s-a adunat în Efes făcînd-o întîii pe această oprire. Iar ai acestuia pricinuitori au fost următorii lui Nestorie. Că aceștia vrînd să-și lățească eresul lor le-au dat la ai lor alt simbol al credinței, în care au semănat eresurile lor.

Deci Dumnezeuieștii Părinți cei de la Efes, luîndu-l pe acel simbol ce s-a prefăcut de oarecare preot Harisie l-a dat pe acesta din jos de hotărîre, sau hotar mai bine să zicem.

Deci acestea citindu-se, a hotărît sfîntul Sinod, că nimănui nu-i este slobod altă credință a aduce, sau măcar a scrie, sau a alcătui, afară de cea hotărîită de Sfîntii Părinți cei ce au fost adunați la Niceea de către Duhul Sfînt. Iar pe cei ce vor îndrăzni sau a alcătui altă credință, sau măcar a o pune la arătare și a o aduce înaintea celor ce voiesc să se întoarcă la cunoștiința adevărului sau de la păgînatatea grecească, sau de la cea iudaicească, sau de la oricare eres, pe aceștia de vor fi episcopi sau preoți, să fie străini Episcopii de episcopie și preoții de preoție. Iar de vor fi mireni, să se anatematizească.

Și acestea le zice Dumnezeuiescul Sinod. Iar Sfîntul Chiril al Alexandriei scriînd după aceea către Achachie episcopul Melitinei și de nevoie zice, că pe acest hotar l-a așezat Sinodul.

Că sfîntul sinod ecumenic cel ce s-a adunat în cetatea Efesului, a purtat grijă mai înainte de nevoie pentru aceasta, că nu trebuie în Bisericile lui Dumnezeu să se bage așezare de credință, afară de cea ce este, pe care de trei ori fericii Părinți, întru Duhul Sfînt grăind au hotărît. Au purtat grijă mai dinainte, zice și de nevoie au purtat mai dinainte. De unde pornindu-se? Din Simbolul cel prefăcut de Nestorienii. Că încă nu era pusă nici o oprire pentru aceasta, că nu trebuie în Simbolul Credinței cel de obște a adăuga ceva, sau a scădea, sau cituși de cît a preface ceva. Pentru aceea el întîii făcînd oprirea, el întîii și pildă s-a dat pe sineși, neadăugînd pe cuvîntul acesta în Simbol. Născătoare de Dumnezeu, măcar deși prea mare nevoie au avut ca să-l puie pe el împotriva vătămării de minte a nestorienilor. Și le arată acestea mai vîrtos Dumnezeuiescul Chiril, care și Exarh a fost al acelui Sinod și locul îl ținea al lui Celestin Papa Romei scriînd către Ioan al Antiohiei: Nici întru-un chip zice, a se alcătui de vreunii nu suferim Credința cea hotărîită, adică Simbolul Credinței de la Sfîntii noștri Părinți, cei ce s-au adunat în Nicela după vreme. Nici nu ne dăm voie nouă înșine, sau altora sau cuvînt a schimba din cele ce se află acolo, sau măcar o slovă a călca aducîndu-se aminte de cela ce zice: nu muta hotare veșnice, pe care le-au pus părinții tăi. Că n-au fost ei ce grăiau, ci însuși Duhul lui Dumnezeu și Tatăl, care se purcede dintr-însul, dar nu este străin de Fiul după cuvîntul Ființei.

Deci aceea, adică nici nu ne dăm vouă nouă înșine, după prea înțeleptul Zimicavie, înțelege Părinților celor adunați în Sinodul acela ecumenic. Încă și pe cei de la celelalte Sinoade Ecumenice Părinții la această hotărîre îi supun după Sfîntul Chiril, pentru că zice, Sfînta Scriptură a oprit a trece peste Hotarele Părinților. La care poruncă a Scripturii și toți Părinții cu adevărat cei ce se adună la Sinod Ecumenic sunt supuși. Că cu nimic nu sunt, ei mai puțin datori a asculta sfătuirile și poruncile Sfîntei Scripturi. Și deci, după însuși Dumnezeuiescul Chiril, ei cei dîntii, adică Părinții Sinodului 3 ascultă de hotărîrile cele veșnice pe care le-au pus pe cei de trei ori

fericiții Părinți ai Sinodului 1, la fel și al doilea, care au luminat cu adevărat întunecarea celui dintâi, dar încă nu era nici o oprire precum s-a zis.

Deci dar pentru cele ce s-au zis, adică pentru hotarul cel atîta de strîns al Sinodului 3, cel atîta de groaznic, nu le era slobod latinilor, a adăuga ceea ce au adăos în Simbolul Credinței.

Încă aceasta a nu fi slobod, se află că a crescut foarte mult și s-a mărit și de cele de pe urmă de a toată lumea Sfinte Sinoade. Că îndată Sinodul 4 Ecumenic; care s-a adunat la Calcedon după dînsul, cinste vrednică de urmat către al 3-lea arătînd neclintit se vede că a urmat după cele ce acela a legiuit. Că nici n-a judecat cu cuviință cîtuși decît ceva a adăuga, ei cele groaznice care acela le-a grăit asupra celor nesupuși, aceleași și acest cuvînt, ca ale sale le-a zis pe care și este cu putință a le citi la a 5-a faptă a lui, unde și lucru vrednic de însemnare este, că măcar deși de atîta de mult număr fiind, că pînă la 630 se suia numărul Părinților acelora, iar cei de la cel al 3-lea număr numai 200 erau, dar pentru aceasta n-au îndrăznit să calce hotarele cele bune puse de cel puțin număr, foarte bine știind după Dumnezeuiescul Chiril, că n-au fost ei cei ce grăiau, ci Duhul lui Dumnezeu era cel ce grăia prin ei. Pentru acestea dar și aceștia urmînd aceluia nici pe cuvîntul acesta, Născătoare de Dumnezeu în Simbol nu l-au pus, măcar deși pentru acesta la 5-a faptă vorbă se făcea. Că au strigat la această faptă mulți Părinți, Fecioara Maria Născătoare de Dumnezeu este, așa să se puie în Simbol.

Dar nici pe aceasta n-au pus-o, nici cum că Hristos din două și în două Firi se cunoaște după unire, pentru-care s-au și strîns și atîtea lupte s-au făcut. Ci și Sfîntul Sinod 5 l-a fel și el cu aceleași a îngrozit în hotarul său. Și al 6-lea și al 7-lea.

Iar mai pe urmă și cel de pe vremea sfințitului Fotie, sfințit și ecumenic fiind și așa le pecetluiește pe certările cele cu blesteme ale tuturor. Că după așezarea sfințitului Simbol pînă în sfîrșit, adaugă Părinții. Această socoteală avem, așa cugetăm, întru această mărturisire a credinței ne-am Botezat. Prin aceasta pe tot eresul înfrînt și surpat cuvîntul adevărului l-a arătat. Pe cei ca această socoteală o au, frați și Părinți și părtași ai scrierii ce cetățeni de sus îi scriem. Iar dacă cineva altă așezare deosebit de sfințitul Simbol, care de la început de la sfinții Părinți și fericiții Părinți noștri au venit, va îndrăzni a scrie, și hotar al credinței s-o numească și să fure vrednicia mărturisirii Dumnezeieștilor acelora bărbați, și la scornirile lor s-o lipească și învățătură de obște pe ea s-o puie înaintea credincioșilor sau și a celor ce se întorc de la vreun eres și cu graiuri mincinoase sau cu adăugiri, sau cu scăderi se va obrăznicii să strice vechimea sfințitului acestuia mai înainte de noi s-a grăit de sfințele și cele de a toată lumea Sinoade, de va fi vreunul din cei cu preoție sub cea cu totul caterisire cu totul îl punem, iar de va fi din mireni anațemei îl trimitem.

Toți această socoteală o avem. Așa credem în această mărturisire ne-am botezat și de traapta Preoției ne-am învrednicit. Pe cei ce altfel de socoteală afară aceste au, ca pe niște vrăjmași ai lui Dumnezeu și ai Adevărului îi socotim. Oricine afară de acest sfințit Simbol va îndrăzni să scrie altul sau a adăuga, sau a scădea și hotar va obrăznicii a-l numi, să fie osîndit și de toată Mărturisirea creștinească lepădat.

Că a scădea sau a adăuga pe Mărturisirea noastră cea dintru început pînă astăzi în Sfînta și cea de o Ființă Treime, o arată că n-a fost deplină și pe Predania

Apostolilor și pe învățătura Părinților o prihănește. Deci oricine la această obrăznicie ajungînd va îndrăzni, precum mai sus s-a zis alt Simbol a așeza și hotar a-l numi, sau adăogire, sau scădere, în cel dat nouă de la sfîntul și cel de a toată lumea marele Sinod, a face, anatema să fie. Nici unul din Sinoadele cele Ecumenice, acest fel de hotar, adică înfricoșat și cu multă cercare și scumpătate, nu se vede să fi dat, că nu numai pe certările cu blestem cele înfricoșate unele după altele le-au adus, cu multă asprime și urgie pe anatemi asupra celor ce vor lepăda grămădind, ci și cauzele le-au spus, pentru care alîta urgie asupra lor au slobozit-o. Că a scădea, sau a adăuga, zic ei, o arată pe Mărturisirea noastră cea din început pînă astăzi în Sfînta și cea de o Ființă Treime că n-a fost deplină. Aceasta, zic ei, însemnează adăugirea, sau scăderea care se îndrăznește de unii în Simbol, cum că adică nu desăvîrșit, ciuntă, greșită a fost pînă la noi Crediința Creștinilor. Dar al acestui lucru a nu fi deplină Mărturisirea Creștinilor, care va fi cauza? Arătat că sfinții Apostoli și cei ce la Sinodul 1 și 2 Ecumenic Dumnezeuieștii Părinți și ne-au învățat pe noi, care se cuvine și cum se cuvine a crede și a mărturisi în Sfînta și Făcătoarea de Viață Treime. Pe aceea dar, zic ei o învinuiește cel ce adaugă, sau scade. Pe care? Pe cei de Dumnezeu înțelepții și de Duh Purtători și de Dumnezeu propovăduitori Apostoli pe Gurile lui Hristos, pe trîmbițele Duhului. Cum că adică aceia sau n-au știut sau n-au voit, să dea lumii mărturisirea creștinească cea deplină și încă mai învinuesc pe cei asemenea cu dînsii la obiceiuri și Organe ale Duhului, pe Dumnezeuieștii adică Părinți, care au alcătuit Sfîntul Simbol, cum că adică n-au putut să priceapă adîncul Scripturilor și să învețe așa, pe cele drepte și deplin Dogme ale Crediinței Creștinești. Lîngă aceștia, adică lîngă Părinții Sinodului 1 și 2, adauge-i și pe ceilalți ai celorlalte sfînte Sinoade 3, 4, 5, 6, 7. Că toate împreună celelalte au primit, ca pe un drept și deplin și întru nimic lipsit pe Sfîntul Simbol, care s-a alcătuit de Sinodul 1 și s-a împlinit de cel de-al 2-lea. (Că toate ca pe unul le-au primit pe cel din cele din două).

Deci de vreme ce latinii au adaos în sfîntul Simbol aceea, și de la Fiul, ce urmează pentru dînsii a zice? Ce alta fără numai că prin adăugirea aceasta sunt cei ce i-au învinuit și pe nevinovații Apostoli și pe sfintele Sinoade Ecumenice, ca și cu, adică au dat în lume și au învățat nu deplin pe mărturisirea și Crediința cea în sfînta și de o ființă Treime și pentru aceasta cu dreptate și cu cuviință, după hotărîrea sfîntului și celui de a toată lumea Sinodului acestuia, s-au făcut osîndiți, și de toată mărturisirea creștinilor lepădați, și ariatematisiți de toate sfintele Sinoade ecumenice de la al 3-lea pînă la cel din vremea noastră a lui Fotie. Căci cum este scornire și adăugire nouă aceasta, arătat și cu gura lor mărturisesc solii cei trimși din Galia (Franța) de către Leon 3, că zicea: „Întrebarea, care pentru Purcederea Duhului Sfînt care acum a răsărit, iarăși nu s-a alinat ca ceea ce de demult s-a vînturat, ci ca oareșce ascuns în vremea noastră, fără de veste s-a ivit ieșind. Și mai la urmă: „De vreme ce această întrebare, de către cei ce întrebau se afla fără de cercare, a binevoit acum Dumnezeu cel ce poate să ridice inimile Păstorilor spre dînsa, ca scuturîndu-se amorțea cea pentru leneșire, să se întărească ei cu brațul sfintei ispitiri și să poată să sape Visteria cea Cerească”.

Și însemnează în cuvintele solilor acestora, că lenevire învinuiesc la Părinții și Păstorii cei de demult, ca și cum ar fi fost cuprinși de oarecare amorțea și pe dogma aceea a o cinsti și a o apăra s-au lănevit. Pentru aceea și edaogă ei: Deci departe de la păstori toată amorțea lenevirii să se depărteze.

Departa și pe rînd celelalte ca de acest fel. Cu dreptate dar și cu sfințenie sfîntul Sinod 7 hotărăște: că toată adăugirea sau scăderea, care se face în Sfîntul Simbol și pe Tradiția Apostolilor o învinuiește și pe învățătura Părinților. Unele ca acestea (precum prea bine însemnează înțeleptul Zirnicavie) birfea și slujitorul de om Nestorie. Iau aminte, zice, la popoarele male, care au evlavie multă adică și bună credință prea fierbinte, iar dinspre dumnezeiasca cunoștiință către dogmă întru neștiință se întunecă.

Iar aceasta nu este vină a popoarelor, ci (cum aș fi zis cinstit, adică cu politică), a nu avea dascălii vreme a vă pune vouă înainte și ceva din Dogmele cele mai cu amănuntul cercate.

Iar aceasta nu este vină a popoarelor, ci a păstorilor. Aceasta voia să zică, dar a zis-o mai cinstit. Deci din cele ce și aceasta înainte spre îndreptarea scîrnirii sale, din acestea se vedea că boala cu rea socoteală. Că Petru preotul Alexandriei și Primichirul Notarilor ca din gura sinodului 3 răspundea zicînd: lată luminat întru acestea zice, că din dascălii cei mai dinainte de el, nimeni acestea nu le-a grăit popoarelor pe care le-a grăit el. Că la lucrurile vieții acesteia, nu numai nu se prihănește și și se laudă înnoirea, și viața pururea în planuri noi schimbîndu-se mai bună se face și mai desăvîrșită. Iar întru Dumnezeiasca Credință înnoirea este chiar singur eres, care de la singuri înții dumnezeieștii Apostoli are osîndirea. Că de omul eretic, zice dumnezeiescul Pavel, după uria și a doua sfătuire te ferește știind că s-a răzvrătit unul ca acesta și păcătuiește fiind singur prin sineși osîndit (Tit. 3, 10). Se arată cum că izvodirea aceasta este adăugire nouă, din epistola Papii Ioan al 8-lea sau al 9-lea, care după Sinodul 7 ecumenic a trimis-o aceasta către Patriarhul Fotie, pe care voiam a o pune toată aici fiindcă este foarte bună și plină de bună Credință, dar pentru lungime m-am ferit. Și însemnez numai ceea ce ne folosește la pricina ceea ce ne zace înainte. Și socotim zice, că nici sfinției tale nu-ți este necunoscut, ca ceea ce are pricepere și este plină de înțelepciune, că a pleca și pe ceilalți episcopi ai noștri de a avea această socoteală nu în mică greutate este. Că un lucru mai Dumnezeiesc, așa degrab a-l schimba, nimeni nu va putea cu lesnire, deși nu de multă vreme și-a luat începutul și nu este întărit de mulți ani. Și pentru aceasta am socotit noi că bine este, ca nu cu sila să se silească cineva la noi să lase adăugirea, pe care au apucat de a o adăoge în Simbol, ci mai mult cu blîndețe și cu Iconomie s-o potrivim, sfătuiindu-i cîte puțin a se depărta de acea hulă apoi, după oarecare edăugire.

Deci frăției tale și se cuvine, a nu avea nici o sminteală asupra noastră, nici a ne tăia pe noi de celălalt trup al Bisericii, ci mai vîrtos a se nevoi împreună cu noi cu Iconomie și cu blîndețe și pe ceilalți cîți de la adevăr s-au abătut la el a-i întoarce, ca și plata pentru aceasta împreună cu noi să o ia ea. Iar arătat, ei curat pe acestea două ni le-a mărturisit nouă sfîntul Papă. 1 - Că atunci cu puțin mai înainte a fost început această dogmă, adăugîndu-se în Simbol. 2 - Că și hulă este. Sfătuiindu-i zice cîte puțin a se depărta de această hulă. Și mai înainte de Ioan acesta Leon 3 - Ce alt prin tablele acelea, în care a scris în Sfîntul Simbol fără de nici o adăugire, în una grecește, iar în alta latinește, ce alta zic a însemnat, fără numai că pînă în zilele acelea, nesmintit și în tot Apusul se păzea Simbolul și fără de adăugirea aceasta se citea sau cînta în Bisericile cele de peste tot. Că măcar deși călcătorii de lege cei de pe urmă le-au

prăpădit pe ele, ca să nu se împungă amar de mustrarea aceea a Papii, însă sunt pline de această povestire vrednică de pomenire cu adevărat, cărțile latinilor cele ce scriu istoriile lor ai anilor. Unul este Anastasia Bibliotecarul, care și greutatea acelor table de argint a lăsat-o însemnată: Căroră trasul zice, era de 94 de litre 6 uncii

Deci prăpădească-se cel mai apoi latini și cugetători de cele ale latinilor. Precum a fost nerușinatul Manuil Caleca și alții, care din multa nerușinare au îndrăznit a zice, cum că au fost în Biserica Apusului din vechime adăugirea în Simbol, adică la Papa Damas, care a fost în viață la anii 380 după Hristos. Că și cuvintele celor din Galia trimise către Leon 3 și fapta lui Leon acestuia al 3-lea și Epistola Papel Ioan către Fotie, le astupă cu totul gurile lor cele nerușinoase. Iar acum că după multe veacuri, adică pe la jumătatea veacului 8 a început a se șopti această osîndă dogmă, iar pe la sfîrșitul vechiului acestuia, război s-a făcut între latini în Galia cît și sinod pentru aceasta s-a făcut și nimic la el nu s-a hotărît și cum că al 9-lea veac sosind și în Italia a trecut această adăugire, din cele ce s-a zis atîta s-a făcut. Dar nu de aici s-a ridicat între noi și latini mare sminteală și atît cît să se și despartă Bisericile, ci s-a făcut această mare și vrednică de lacrimi de răutate, cînd și scaunul Romei adică acel cap al tuturor Bisericilor acelor, pe acea dogmă nouă și aflare mai de pe urmă a satanei de bună alegînd-o au primit-o și în Sfîntul și cinstitul Simbol, mărturie de obște a Credinței Creștinătăților au scris-o, defăimînd porunca Sfîntului Duh, care zicea să nu se mute hotarele cele veșnice ale Părinților cei de la Sinodul 3 și apoi de toate pînă la al 7-lea și pînă la al lui Fotie, întărind fiecare aceasta cu înfricoșate blestemuri și anateme. Apoi cum nu este cu totul arătat și cunoscut că sub toate acestea se pun pe sineși cei ce înții aceasta au îndrăznit-o și cei ce după ei au primit-o și tare se țin de ea și dogmă fără de îndoială au făcut-o și așa tare o apără cît și sub anatemă fac și cu luptătorii de Duh și cu toți ereticii se îi pun pe cei ce nu socotesc așa și nu zic, și de la Fiul, ca și cum ar fi șters-o aceasta din Simbol. Dar știe Domnul pe cei ce sunt al Lui, după ceea ce s-a zis, și de către limbile prigoanei i-au acoperit pe ei întorcînd duferea chiar la capul ocăritorilor. Și răsplătindu-le răsplătirea lor înmulțită.

Deci învinuim pe latini:

-1- Că dogmă așa foarte nouă au băgat în Simbolul cel de Obște al credinței, întru nimic socotind vrednicia, ei blestemurile cele mai grele ale tuturor sfîntelor Sinoade Ecumenice, de care cine avînd minte și frica lui Dumnezeu în inima sa, nu se va teme? 2 - Că și de unii. 3 - Că fără de nici o nevoie cîtuși de cît, această potrivnică lui Hristos îndrăzneală s-a făcut, cînd nici un Sinod ecumenic, aceasta n-a îndrăznit-o deși mare nevoie avea fiecare. Ci pe nevoia ce se întîmpla, adică pe reaua socoteală cea eretică, afară de Sfîntul Simbol, în deosebită întocmire o vindeca, pe socoteala cea stricată și străină surpînd-o și sub anatemă punînd și pe păgîn și pe păgînatăea lui după Înțelepciunea lui Solomon, iar pe dogma cea dreaptă și Bisericească, cu dovezi din Scripturi și de cuvînta întărind-o și legiind-o, iar pe hotărîrea aceea de Dumnezeu insuflată și de obște dată, neatînsă păzind-o și cu blestemurile care am văzut întărind-o și întemeind-o, precum hotarele cele scrise spre pomenire nestînsă ale tuturor acestora le mărturisesc adevărul. Dar vitejii aceștia ce răspund la punctul 2 și la 3? Căci la punctul 1 nici nu vor putea socotesc cîtuși decît să-și deschidă gura, de la ei avîndu-i pe cei ce-i mustră și cu totul le astupă gurile cele deschise și neînfrîinate, adică pe cei ce s-au trimis către Leon 3 din Galia și chiar Tabla făcută de

Leon și Mărturia Papei Ioan al 8-lea către Fotie. Pe care acești doi papi așa de mari și de vechi fiind și de pe catedra lui Petru scriind nu vor putea să-i surpe, sau una din două, ori pe aceia să-i arate păgini și cu rele șocoteli ori pe ei înșiși. Dar pe cea dintîi nicidecum n-o vreau ei. Pentru aceea dar arătat și cu totul fără de nici un răspuns cu adevărat, aceștia după aceea foarte împotriva hotărîrilor Părinților făcînd pe această, nouă adăugire au pus-o în Simbol. Și pentru acestea dar pentru hotărîrea sinodului lui Fotie sunt osîndiți și de Mărturisirea creștinilor străini și sub veșnica anatema cea grăită de toate sinoadele Ecumenice și de cele locale supuși.

Dar cine a și făcut aceasta? Care este cea dea doua zic. Dar nu mai zic, ca să nu se pară că se biruiesc neavînd ce să răspundă. Că zic, cum că aceasta au făcut-o sinod mare adică a toată lumea. Dar unde în care lature? În care parte și în care cetate a lumii și cînd, adică în care veac s-a făcut acel atît de mare Sinod? Unde se păstrează și se văd faptele Sinodului aceluia? Sau care din istorici fac pomenire de sinodul acela, precum spun vremile de sinoadele ecumenice și locurile și fețele și cauzele și împărății care adună Sinoadele? Dar din acestea nimic nu pot spune deși un sinod ca aceasta trebui să fie foarte însemnat și peste tot vestit, ca și cînd vor porni cuvinte împotriva noastră din hotarele aceluia, să poată să ne astupe gurile noastre, care lucru noi acum cu dreptate îl facem împotriva lor, arătîndu-i defăimători și lepădători de hotarele și hotărîrile Sinoadele Ecumenice. Așa cu totul plăsmuire și himeră neînființată este acest sinod al lor. Dar deși vom da să fi fost vreun sinod pentru această pricină, cum poate să fie aceasta a toată lumea la care n-a fost nimeni din Răsăriteni? Cinci au fost oarecînd Patriarhiile, care o încheiau pe Biserica cea Sobornicească. Și cînd aceștia toți sau singuri ei de față sau prin țitori de loc ai lor, se adunau și episcopii cei ce erau sub dîșii, atunci sinodul și era și se numea de a toată lumea: iar cînd lipsesc cei 4, atunci nu este a toată lumea, ci numai de loc și este și se zice: și de acest fel în Biserică prea multe sunt din care nici unul Hotar de Sinod de a toată lumea nu poate să cîntească, ci poate și se închină și se cîntesc ca pe Evangheliile pe Rînduielele Sinoadelor Ecumenice. Și de le urmează cele locale celor ecumenice și acestea și sfinte sunt, iar de se împotrivesc acelor și cele împotriva dogmatisează, adunări spurcate și tîlhărești și sunt și se numesc. Și de acest fel cu adevărat a fost cel din Roma, sau în oricare parte a apusului a fost, care a adăugat în Sfîntul Simbol și Fiul, împotriva hotarelor Sinoadelor Ecumenice, cum s-a zis.

Dar a fost zic ei de-ajuns stăpînirea Papei în locul celorlalți Patriarhi. Și dovedirea este de la al 4-lea sinod care cu epistola lui Leon 1 ca ceea ce s-a trimis zic ei, de la catedra scaunului Apostolesc a caterisit și l-a osîndit pe Dioscor și pe cei de un cuget cu dînsul. Dar de stăpînirea și începătoria aceasta a Papei pe care o vestesc ei peste patriarhi nu avem a răspunde; că și aceasta este altă punere înainte de vorbă și cauză de mai lungi cuvinte. Iar în scurt zicem: Că tăgăduim mai cu totul această stăpînire și grăim că mai vîrtos stăpînirea și vrednicia Sinodului i-a dat întărirea și puterea Epistolei Papei Leon 1. Că la Fapta 4-a a Sinodului aceluia întrebați fiind Părinții de boieri și de singlit: Ce li se pare lor pentru epistola lui Leon, care s-a citit acum, de s-a cunoscut că este unită cu credința sinodului din Niceia și cu cea de cei 150 care s-au adunat în Constantinopol, nu toți au răspuns împreună cu un glas, ci deosebi fiecare, unul prin mai multe cuvinte, iar altul prin mai scurte, de la Anatolie patriarhul Constantinopolului care ședea mai sus, pînă și la episcopul cel mai de jos au mărturisit, că se unește epistola lui Leon cu credința celor 318 Purtători de

Dumnezeu Părinți și cu credința celor 150. Și încă și cu întocmirea fericitului Chiril cea asupra lui Nestoriei, pe care a primit-o Sinodul cel Efes (pentru aceea zice am și iscălit la dînsa). Iar aceasta a fost cercarea și judecata Sinodului care era ortodoxa Epistola lui Leon. Și pentru aceasta au primit-o. Sinodul mai mult a întărit-o pe Epistolie iar nu epistola pe Sinod. Așa a întărit-o și cel din Efes pe a Papii Celestin. Așa al 6-lea pe al Papei Agaton. Că Judecător este Sinodul Ecumenic chiar și al Papei, nu Papa judecă Sinodul cel ecumenic. Pentru aceea și de nu-l va afla pe Papă să aibă drept socoteli, îl pune sub anatemă precum Sinodul 6 pe Honoriu monotelitul.

Spumă de mare este dar răspunsul pentru stăpînirea Papei. Acest fel încă și greșit este și cuvîntul cel pentru pricină, adică pentru nevoie. Și ca să nu aducem și birfelile unora pe care și a le auzi cineva de greață va vărsa, este cu putință a încredința cuvîntul, de la un bărbat care este din neamul și din cireada Papii și nouă foarte vrăjmași. Că Dionisie Patavie, latini de neam, iubit de breasla al scormirii celei noi prea fierbînte apărător și prin urmare al sfintei Biserici prea mare vrăjmaș unul ca acesta zic, curat și cu iubire de adevăr mărturisește, că nu știe nici n-a aflat, deși mult a căutat cine a făcut această adăugire în Simbol, ei unde și cum și cînd și pentru care motiv și prin mărturie face socoteală pentru că toate sunt nearătate și necunoscute și cele ce le zice vrednicul de sculptat Manuil Calea și lingușitorul Papii Iosif Metoni pentru cauză, toate sunt zice de rîs și plămui. Asemenea cu Dionisie acesta la înțeleptul Zinovie, se aduc și alți urmăritori, care mărturisesc cu știința cu tot lucrul. Atîta de întunecată și fără de minte dogmă latinii tare și cu toate puterile o apară. Însă de vreme ce hotarele tuturor Sinoadelor lămurat și arătat cu prea grele blestemuri opresc a adăuga în Simbol pentru aceea nu zic ei cum că au făcut adăugire ci tălcuri, care lucrul și Sinodul 2 făcînd în Simbolul celui dintîi nu se învinuiește. Dar răspundem: Nu se învinuiește adăugînd Sinodul 2, că la cel dintîi nu era oprire pusă pe care el 3-lea cel din Efes a pus-o. Iar 2, Sinodul 2 cu adevărat și chiar tălcuiește face undă lipssește ceva.

Precum după ce a căzut Iuda, lipsită era ceata de 12 a Apostolilor. Pentru aceea după cuvîntul cel către popor al lui Petru a fost nevoie să se adauge unul în locul lui Iuda. Și după ce s-a adăguat Matia s-a umplut ceata ucenicilor.

Deci nu acest fel de adăugire s-a făcut în Simbolul Sinodului 1. Că acela nu avea zic nici o lipsă în nimic. Și mărturie vrednică de credință este Sinodul 4 Ecumenic așa cu hotărîre grăind: Acest de acum sfînt și mare de a toată lumea Sinod a hotărît mai întîi, ca și credința celor 318 sfinți Părinți să rămîie nestînsă și învățătura pentru cei ce luptau cu Sfîntului Duh mai pe urmă după vreme, pentru ființa Duhului s-a dat de cei ca în cetatea împărătească s-au adunat 150 sfinți Părinți, pe care acela tuturor au făcut-o cunoscută, nu ca și cum ceva ar lipsi peste cele mai întîi dinainte adăogînd, ci pe înțelegerea cea pentru Sfîntului Duh împotriva celor ce se ispitesc a lepăda Stăpînirea lui (a duhului) cu mărturie din Scriptură luminînd-o. Dar ca să înțelegem cu amănuntul că nu adăugire de ceva ce ar fi lipsit, ci luminare a înțelegerii Duhului au făcut cei de la al doilea, să suim cuvîntul la un început oarecare. A învățat adică Sinodul 1 cum că tot creștinul să creadă întru Unul Dumnezeu Tatăl și celelalte: și întru Dumnezeu Fiul și celelalte și întru Duhul Sfînt. Iar a învățat să creadă acestea Trei, pentru că și Domnul a poruncit să poteze în Numele Tatăl și al Fiului și al Sfîntului Duh. Deci de vreme ce Arie cel rău credincios hulea împotriva Fiului, zidire

numindu-l pe El și de altă ființă, și cum că din neființă s-a făcut și era când nu era, pentru aceasta Dumnezeuștii Părinți, luminată și arătată au făcut-o pe Teologia celui Unul Născut, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, mai înainte de toți vecii din Tatăl Născut, iar nu făcut și de o ființă cu Tatăl, prin care toate s-au făcut, dogmatizînd. Că pentru aceasta s-au adunat. Iar la Duhul Sfînt venind, fiindcă pricină pentru dînsul nu era, pentru că nu se pornise asupra lui limbuția luptătorului de Duh, îndestulat cu singură predania cea de la Domnul, zicînd ei: și întru Duhul Sfînt. Că lîngă cele două Fete, adică lîngă Tatăl, și Fiul de n-ar fi luat-o și pe a treia, n-ar fi dat desăvîrșit și deplin pe cele ale credinței. Că întru cele Trei este Dumnezeuirea, sau mai vîrtos și mai bine să zic, după Teologul Grigorie, Cele Trei este Dumnezeuirea. Iar fiindcă a adaos și întru Duhul Sfînt, pe cea desăvîrșită teologie, adică creștinească Credință au dat-o. Pentru că credem în Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt, Trelmea cea de o ființă și nedespărțită. Ci cum că Fiul este de o ființă cu Tatăl și în scurt pe Teologia celui Unul Născut, împotriva arienilor celor turbăți de-ajuns și luminat a învățat pentru aceasta sinodul cel adunat. Iar pentru ființa și Dumnezeuirea Duhului pentru că nu se pornise vreo întrebare pentru aceasta, pentru dumnezeieștii aceia Părinți nimic n-a grăit luîndu-l și socotindul și pe el ca și cum ar fi mărturisit că este de o Ființă cu Tatăl și cu Fiul, ca cel ce împreună cu dîșii se pună și se numără. Că știu ei prea bine, că cele ce împreună se pun și se numără, sunt de o Cînte și de o Ființă.

Deci Dumnezeieștii Părinți cei de la Sinodul 2, au mai împreunat acestea adică, Domnul și viață Făcătorul, și cea ce împreună cu Tatăl și Fiul este închinat și mărit, nu se zic cum că au făcut adăugire ci țilcuire, luminare, descoperire. Că n-au adaos vreo dogmă nouă, ci cum se cuvine a înțelege și a socoti pe Duhul Sfînt, împotriva luptătorilor de Duh celor fără de Dumnezeu și Dumnezeieștile Scripturi au arătat și luminat au învățat. Că în Dumnezeieștile Scripturi și cum că este Domn Duhul, și cum că este Făcător de viață, cu aceste cuvinte se zice, din care cum că este și Dumnezeu, și că este de o Ființă cu Tatăl și cu Fiul Duhul Sfînt arată și socotește. Dar Sinodul precum însemnează Zimicavie, cum că este Dumnezeu cu aceste cuvinte n-a adaos, deși este pentru că nu se află în Scriptură așa cu aceste cuvinte. Că se află în Evanghelie că Duh este Dumnezeu (Ioan, 42, 24). Dar nicăiri și cum că Duhul este Dumnezeu. Deși este cu tot adevărul, precum s-a zis. Că dacă Duhul Sfînt, zic ei, este Domn și Făcător de viață, dacă împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și slăvit, dacă el este cel ce a grăit prin Prooroci, deci dar și Dumnezeu este și de o Ființă cu Tatăl și cu Fiul.

Că după Teologul Grigorie, de o Dumnezeuire trebuie a-l ști pe Tatăl și pe Fiul și Sfîntul Duh, Dumnezeu și pe Duhul cunoscîndu-l. Și de vreme ce și aceasta o știu dumnezeieștii Părinți, că precum Fiul nu este de la sineși, ci din Dumnezeu și Tatăl are pe a fi și pe Estime cu chip de Naștere, așa și Duhul Sfînt, nu de la sineși are pe a fi, ci și el din Dumnezeu și Tatăl, însă nu cu chip de naștere ci cu chip de purcedere, pentru aceasta și ei cu însuflarea dumnezeiască în Teologia Duhului au dogmatisit aceea, care de la Tatăl purcede, cum că adică și el de la Tatăl are pe a fi și pe estime.

Aceasta este ceea ce de obște se numește țilcuire a capului celui pentru Sfîntul Duh. Aceasta este după dumnezeiescul Grigorie, descoperirea la ceea ce s-e zis cu lipsă de sinodul cel dintîi. Aceasta este după Sinodul 4 luminarea cea din Scripturi a înțelegerii celei pentru Duhul Sfînt. Iar ceea ce numesc latinii țilcuire,

cuvînt deșert este cu adevărat și care nicăiri nicidecum n-are întărire. Că unde s-a aflat în Scripturi zicîndu-se, că și de la Fiul se purcede Duhul Sfînt? Său cum se tîlcuiește și se luminează, și nu mai vîrtos se acoperă și se întunecă purcederea Sfîntului Duh, cînd se zice că și de la Fiul se purcede? Că nedumeriri nenumărate de aici se ivesc și necuviințe cite și capete de hidră răsar. Deci cum sunt tîlcuire cuvintele acelea, și de la Fiul, cînd nicăiri în Dumnezeuștiile Scripturi nu se află zicîndu-se? Că este scris- Duhul Fiului și Duhul lui Hristos și Duhul Adevărului. Este scris, că din al meu va lua și vă va vesti vouă. Este scris și cum că a suflat la Apostoli și le-a zis: Luați Duhul Sfînt. Dar nici una din acestea nu arată pe purcederea Duhului după toți sfinții tîlcuitori, care purcedere, după sfinții Părinți Teologi cei adevărați, este chip de Estime neînțeles de minte și netîlcuit. Dar de ce ne ostenim să arătăm că ceea ce zic latinii tîlcuire nu este tîlcuire? Căci să ne dea că nu este vreo adăugire de vreo dogmă nouă, să se dea că este tîlcuire și nu simplă tîlcuire, ci și de nevoie, nu-ți este ție slobod o latine chiar Sfîntul Simbol să tîlcuiești nu-ți este ție slobod să prefaci ceva din cele ce sunt în el și cituși decît ceva să pui în el, chiar tîlcuire, chiar adevăr prea de nevoie de ar fi ceea ce se pune. Că dacă după arătătorul de cele cerești Vasile, odată vom clăti singurimea credinței, nici vreun sfîrșit de cuvînt nu vom afla, pururea grăirea îndemnîndu-ne spre, mai mult și sufletele celor fără de răutate le vom tulbura cu aducerea înlăuntru acelor noi, care tulburare și sminteală nu este cu puțință a o spune cîtă din această aducere înlăuntru nouă, în Biserica lui Hristos s-a făcut și este și niciodată nu va înceta.

Deci pentru acestea Sfîntul Sinod din Efes de nevoie precum zice Dumnezeu Chiril, a purtat grijă mai înainte și de la toată fața a ridicat slobozenia de a aduce înlăuntru cituși decît în Simbolul cel de Obște, sau măcar și un cuvîntel de a prefăce din cele din el, punînd deasupra ca niște paveze la Sfîntul Simbol caterisiri și anateme împotriva celor ce vor îndrăzni a face aceasta. Iar pe tîlcuirea ceea ce poate vremea și trebuința o va cere afară de Materna ceea de obște în deosebită hîrtie a dat voie a o face, nu în Simbol măcar adevărul de a fi adăugindu-se și pildă pe sineși, care aceasta și mai sus luminat și de-ajuns s-au zis și acestui Sinod al 3-lea care acestea așa le-a hotărît și le-a lucrat cele de pe urmă toate au urmat, pe Sfîntul Simbol adică nevătămat păzindu-l, iar pe trebuința ceea ce urma deosebi vindecînd-o, și pe pavezele cele ce s-au zis ale blestemurilor, pentru întărire foarte multe și peste măsură întocmite fiecere, și mai vîrtos cum s-a zis cel din vremea lui Fotie, punînd unele peste altele hotare veșnice cu adevărat pe care nimeni negreșit între creștinii cei ortodocși fiind și de mîntuirea lor grijă purtînd, nu va alege să le treacă și să le lepede. Deci dacă nici unul din Sinoadele Ecumenice, ei mai ales 3, 4 și 6 pe tîlcuirile sale, care erau adevăruri prea de nevoie în Sfîntul Simbol nu le-au făcut, cum după aceea oarecare proști și neînsemnați au îndrăznit de au făcut aceste nebunii, care nici tîlcuire cu totul nu este, precum s-a arătat, ci adăugire de sineși osîndită a unei dogme străine și neauzite? Că de unii oarecare și nearătați în Galia și în Germania întii au început a se mișca, apoi vreme trecînd și în Italia se auzea șoptindu-se rar. Mai pe urmă și fără de rușine și cu capul gol și la scaunul Romei, vai, cu adăugire s-a grăit Simbolul neștiut și locul și vremea și fața și cauza (precum mai sus de la acești amăgiți iar s-a arătat). Pentru care și de la care și de care această de mii de ori osîndită adăugire s-a făcut. Iar cînd și acești următori ai acelor ce au început așa tare se țin de această păgîneasă îndrăzneală, cît zic că după ce odată s-a pus, cu neputință este a se scoate, precum

la adunarea de la Florența ziceau către ai noștri: Oare nu sunt moștenitori ai înfricoșatelor acelora blestemuri întocmai cu îndrăzneții aceia? Și cu adevărat și mult mai cu dreptate, ca ceea ce adevărul adică îl defaimă, care de mai mulți dascăli s-a arătat, iar minciuna o apără și a o întâri cu toate chipurile se ispitesc. Ci bine este socotesc a pune aici ca o pecete a tuturor acestora pe sfârșitul cuvîntului Oratorului celui de Dumnezeu înțelept și al Apărătorului celui tare al ortodoxiei noastre a Sfințitului Marcu. Ca adică să fie și al acestora sfârșit, precum și al acelora pe care acele către latini la Florența le-a grăit, aceștia a fost sfârșitul.

Pe Sfințul acesta, zice, Simbol îl cerem de la voi, o prietenilor, Părinți, pe Amanetul cel bun al Părinților noștri care s-au adunat în împărăteasca noastră cetate, dați-l pe acesta precum la-ți luat de la noi. De v-ar fi încredințat cineva vouă un amanet, oare nu l-ați fi dat pe el precum l-ați luat? Dați dar și Simbolul Părinților precum l-ați luat. Nu primește adăugire, nu primește scădere, este încuiat de dînsii și pecetluit și pe cei ce vor îndrăzni să scormonească ceva nou în el îi leapădă, și pe cei ce vor face altul afară de acesta, sub învinuiri îi pun. Puțin lucru vi se pare, vouă că este adăugirea cuvîntului ce s-a făcut? Deci și de se va scoate, puțin va vătăma sau nimic. Iar mai virtos va folosi foarte. Că va uni pe toți Creștinii. Dar mare lucru este aceea ce s-a făcut? și multă este vorba cea pentru dînsul, deci nici noi nu greșim, mult făcînd vorba cea pentru dînsul. Pentru vreo iconomie s-a adaos? Pentru iconomie să se ridice iarăși. Ca să luați frați care se rup și pentru dragoste mult se griesc. Vă rugăm dar, o Părinților și fraților și domnilor preacinstiților și mai înainte v-am rugat, pentru dragostea Domnului nostru Iisus Cristos, celui ce ne-a iubit pe noi care eram nătrebniți și păcătoși și deznădăjduiți și Sufletul său și l-a pus pentru noi, să ne întoarcem la unirea cea bună cea către noi înșine și către Sfinții Părinți pe care o aveam mai înainte, cînd aceeași toți ziceam și nu era între noi vreo dezbinare. Să ne cunoaștem unii pe alți frățeste. Să ne rușinăm de Părinții noștri cei de obște, să le cinstim hotarele lor, să ne temem de îngrozirile lor, să le păzim Tradițiile lor, ca împreună cu o gură și cu o inimă să slăvim precinstitul și de mare cuviință Numele Tatălui și al Fiului și al Sfințitului Duh.

CARTEA A DOUA

PENTRU ZIDIRE

MAI ÎNAINTE ORÎNDUIALĂ A PRICINII PENTRU CARE ESTE CUVÎNTUL

Adînc al Bunătății fiin Dumnezeu, n-a suferit întru sineși numai să rămîi Bunul. Pentru aceea cu Voie nemărginită întru Bunătate pe toată lumea cea văzută și pe cea nevăzută, dintru a nu fi nicidecum cu totul, a alcătuit-o, ca să fie mai multe cele primitoare de facerea de bine. Că acest lucru este, după glasul Teologic al bunătății celei nemărginite. Și aceasta luînd-o sfînta și soborniceasca Biserică din Scripturile cele de Dumnezeu însuflate, cea dintîi temă în Sfîntul Simbol, împotriva celor cu socoteli deșarte păgîni, i-a învățat pe ucenicii săi. Că de vreme ce întru aceea, unii și-au închipuit că lumea este de sineși din întîmplare, iar alții cum că este fără de început și împreună veșnică cu Dumnezeu; iar alții în alt chip au birfit departe de adevăr rătăcindu-se. Pentru aceea sfînta Biserică vrînd să-i învețe pe credincioșii săi, cum că și început a avut lumea și Dumnezeu este Ziditorul ei și nu din întîmplare de sineși, sau din împletirea Tomurilor unele cu altele, adică a materiei a avut întemeierea. Cred zice întru Unul Dumnezeu, Tatăl Atotîitorul, Făcătorul cerului și al pămîntului văzutele tuturor și nevăzutele. Și mare adevăr este acesta. Că ne învățăm prin aceasta și în ea Ziditorului Bunătatea cea nemărginită, Puterea cea nemărginită, Înțelepciunea cea nemărginită, încă și Pronia și Ocîrmuirea și Ținerea tuturor. Că și Dumnezeiasca Pranie necurmată, neîncetată oarecare zidire s-a numit de către cei înțelepți. Pentru aceasta dar și cele pentru Dumnezeiasca zidire, mai deosebită pricină de cuvinte este la Părinți și mai mult la dumnezeiescul Ioan Damaschin care scrie deasupra cartea a doua a credinței Ortodoxe. Și împărtesc cuvîntul cel pentru dînsa, în cel pe Firile cele Nematerialnice, și în cel pentru cele Văzute; pentru aceasta adică ce se arată și sunt materialrice, după înțelegerea Sfîntului Simbol. Încă și rînduială ti dau cuvîntului, întîi pentru privirea celor Nevăzute, poate fiindcă după Teologul Grigorie și alții oarecare din Dascălii cei mari, întîi pe Puterile Îngerești le-a înființat, apoi Cerul și pămîntul le-a făcut. Pentru aceea dar și nouă ni se pare a fi cu cuvîntă ca această rînduială a cuvîntului s-o facem la această Carte. Și deci întîi pentru ființele cele Nematerialnice, adică pentru Puterile cele Îngerești să se facă cuvîntul.

PENTRU ZIDIREA CELOR NEVĂZUTE, ADICĂ ÎNGERII

CAPITOLUL 1

ÎN CÎTE FELURI SE IA NUMELE ÎNGERULUI, ȘI CUM CĂ NU AL
FIINȚEI CI AL LUCRĂRII ESTE NUME

Numele ÎNGERULUI, arătat este, că vrea să însemneze vestitor și arătător de acelea care de la alții te-au auzit și la alții a se da li sa poruricit. Dar se ia numele mai de obște și la oameni. Pentru că la Facere este scris, că Patriarhul Iacob a trimis îngeri înaintea sa la fratele său Isav, adică slugi, slujitori. Apoi mai jos, și s-au întors îngerii la Iacob zicînd aceea și aceea. Încă și dumnezeiescul evanghelist Luca, pentru Domnul nostru Iisus Hristos zice: Că a trimis îngeri înaintea Feței sale în cetatea samaritenilor, adică pe oarecare din ucenicii săi, nu îngeri Cerești cu adevărat (Lc.9, 22). Și în multe locuri ale dumnezeieștii Scripturi numele îngerilor se vede că se ia și la oameni. Iar mai deosebit și mai obișnuit numele îngerilor se ia la Duhurile cele Înțelegătoare, adică la Ființele cele Cerești, pe care de sunt înțelepciunea cea de afară cu totul nu i-a știut. Iar noi și credem și mărturisim fără de îndoială Estimeea îngerilor; că măcar deși nu cad sub simțire, pentru că este nematerialnică și înțelegătoare ființa lor, dar Dumnezeieștile Scripturi (cărora suntem datorți a crede mai mult decît tuturor simțirilor noastre) și cea Veche și cea Nouă, pline fiind de cele după vremi Îngerești vederi și străluciri, prea deplin ne învață pe noi, cum că sunt îngeri, adică Firi nematerialnice, Slujitoare Poruncilor celor Dumnezeiești, arătătoare de Sfatunile lui Dumnezeu și Povățuitori priveghetori. Deci măcar că aceasta a Sa cu întărire și fără de grăire împotriva se mărturisește, însă la Facerea lumii pe zidirea tuturor celorlalte spunînd-o văzătorul de Dumnezeu Moisi, de aducerea într-o ființă a îngerilor nicăiri pomenire nu se vede făcînd. Iar cauza, sfințitul Teodorit și mulți din Dumnezeieștii Părinți cu o unire zic, că nu-i era de folos acelui popor gros; să audă și să se învețe pentru ființe nematerialnice, ca să nu le facă Dumnezei, fiindcă de curînd ieșiseră din Egipt, unde au învățat dogmele mulțimilor de dumnezei, cînd scopul lui într-adîns era să-i facă pe ei să se păzească și să se dezvețe de multă dumnezeire și să cunoască și să slujească numai unui Dumnezeu Adevărat, care a făcut cerul și pămîntul precum și după aceea în vremile cele mai de pe urmă, Dumnezeieștii Prooroci ziceau: Dumnezeii care n-au făcut cerul și pămîntul prăpădească-se. Iar vremea trecînd, în zilele Patriarhului Avraam, cînd neamul omenesc, zic, ajunsese oarecum în vîrstă de cunoștință, cu Agar se vede întîi îngerul Domnului vorbind, izgonită fiind ea de Sara doamna ei. Și atunci Scriptura întîi a zis înger, pe Vestitorul cel nematerialnic al Sfatului

celui Dumnezeu. Numește încă dumnezeiasca Scriptură Îngerii ai lui Dumnezeu și pe preoți. Precum la Maleahi Proorocul, cap 2, 7: Buzele Preotului vor păzi știința și legea se va cere din gura lui, că Îngerul Domnului Atotțiitorul este. Același prooroc și pe Ioan Botezătorul Înger îl numește. Ci și pe însuși cel unul Născut Fiul lui Dumnezeu Isaia Proorocul Înger îl numește, și nu simplu Înger, ci al Sfatului celui Mare Înger. Că toate zice, câte le-am auzit de la Tatăl Meu vi le-am vestit vouă (Ioan 15, 5): Pentru aceasta dar numele Îngerului, nu este nume al firii, ci al lucrării, adică al lucrului. Însă mai deosebit, precum s-a zis, în Dumnezeieștile Scripturi și la grăitorii de cele dumnezeiești Părinți, Îngerii se numesc Mințile cele Cerești. Care se și hotărăsc așa: Înger este ființă zidită, de materie neamestecată, întreagă, înțelegătoare și schimbăcioasă cu socoteala. Și iarăși, Înger este ființă înțelegătoare fără de trup; de sineși stăpînitoare, lui Dumnezeu slujitoare, după dar pe nemurire avînd-o. Și în alt chip: Îngerul este Viețuitor Cuvîntător, lăudător, înfocat, Privighetor, fără de moarte după dar, ființă înșelegătoare, de sineși stăpînitoare, nematerialnică, care să trimită de la Domnul spre slujbe.

CAPITOLUL 2

PENTRU CEREASCA IERARHIE, DINTRU ALE DUMNEZEIESCULUI DIONISIE; CE ESTE ȘI ÎN CÎTE SE ÎMPARTE

Pe privirea cea înaltă și Cerească a Îngerilor cuvînt într-adîns făcînd-o Marele Dionisie Areopagitul, pentru Cereasca Ierarhie l-a scris deasupra, și o hotărăște pe Ierarhie așa zicînd cuprînzător. Este Ierarhia după cum eu zic, rînduială sfințită, și Știință și Lucrare, care spre închipuire Dumnezeiască pe cît este cu putință, se aseamănă și după strălucirile cele ce i se dau ei de la Dumnezeu după potrivă spre urmarea lui Dumnezeu se ridică. Iar frumusețea cea cuvințioasă lui Dumnezeu, ca ceea ce este singuratică; ca ceea ce este bună, ca ceea ce este Începătoare a toată sfințita lucrare, cu totul este neamestecată de toată neasemănarea, dar dătătoare după vrednicie fiecăruia de Lumina sa, și săvîrșitoare în Sfințita Lucrare prea Dumnezeiască după închipuirea către sineși cea neschimbată a celor ce se săvîrșesc eu rînduială. Deci scopul Ierarhiei este asemănarea Și Unirea pe cît se poate cea către Dumnezeu, pe El avîndu-l de Învățător a toată Sfințita Știință și Lucrare și către prea Dumnezeiasca lui Bună Cuvîntă neclintit căutînd (scopul adică) și pe cît este cu putință asemănîndu-se și pe cei ai cetii sale Chipuri Dumnezeiești săvîrșindu-i, Oglinde prea limpede și neîntinate, primitoare de Raza cea Începătoare de Lumină și Începătoare de Dumnezeire, de Strălucirea ceea ce se dă de acolo cu sfințenie umplîndu-se și pe aceasta iarăși din destul către cele ce urmează revărsînd-o după legile Dumnezeiești. Că săvîrșirea fiește căruia din cei ce au luat soartă Ierarhia este, a se sui după potrivă sa la urmarea lui Dumnezeu, și cela ce este decît toate lucru mai Dumnezeiesc, precum zice Scriptura, a se face împreună lucrător al lui Dumnezeu Lucrare întru sineși pe cît este cu putință luminînd oarecum. Pentru că rînduială a

ierarhiei este ca unii să se curățească, iar alții să curețe, și unii să se lumineze, iar alții să lumineze, și unii să se săvârșească; iar alții să săvârșească, fiecăruia urmarea lui Dumnezeu așa se va potrive după acest chip. Deci fiecare rînduială a așezării celei ierarhicești după potrivea sa se ridică către împreună Lucrarea cea Dumnezeiască, săvîrșind cu darul și cu puterea cea dată de Dumnezeu, acelea care sunt la începătoria dumnezeirii (sau la Dumnezeiasca stăpînie) firește și mai presus de fire și care de dînsa mai presus de ființă se lucrează și după urmarea cea după puțină a minților celor iubitoare de Dumnezeu ierarhicește se arată.

Deci după ce în capitolul 3, pe ierarhia aceasta toată și cuprinzătoare, măcar pe cea a noastră, bine a hotărît-o, ce este. Vino acum pe cea Îngerească și numai s-o căutăm și întîi să ne învățăm în cîte se împărțește. Și deci în capitolul 6 în trei rînduiele ale minților celor cerești ca în feluri mai de jos îi face împărțirea ei, în cea dintîi; în cea din mijlocii în cea de pe urmă. Așa zicînd; Cît sunt și ce fel sunt rînduielele ființelor celor mai presus de Ceruri și cum se săvîrșesc ierarhiile lor, numai Îndumnezeitoarea lor Începătorie cea peste toată taina zic eu cum să știe cu deamănuntul, încă cum că și ei cunosc puterile sale și strălucirile și sfințita lor și mai presus de lume buna rînduială. Că cu neputință este ca noi să știm iainele minților celor mai presus de Ceruri, și desăvîrșirile lor cele preasfinte, fără mai de va zice cineva, cîte prin ei ca prin cei ce Știu bine cele ale sale începătoria Dumnezeirii cu taină ne-au învățat. Deci noi nimic de sine nemișcati fiind nu grăim: ci cîte din vederile Îngerești de sfinții Teologi s-au privit, acestea cu taină învățîndu-ne noi, pe cît avem putere le vom așeza. Pe toate ființele cele cerești nouă le-a numit Teologia cu numiri vestitoare. Pe acestea Dumnezeiescul nostru Sfințitul Tăinuitor în trei întreitile rînduielei le deosebește. Și cea dintîi zice că este ceea ce este de-a pururea împrejurul lui Dumnezeu, și s-a predat cum că aproape cu El și mai întîi decît celelalte îndată este unită: Preasfintele Scaune și cetele cele cu mulți ochi și cu multe aripi, care în limba evreiască se numesc HERUVIMI și SERAFIMI, zice că arătarea sfințitelor cuvinte au arătat și a predat că sunt puse după apropiere ceea ce întrece toate împrejurul lui Dumnezeu fără de a fi ceva în mijloc. Deci pe această întreită rînduială, preaslăvitul nostru învățător a zis că este una și de o ceată și cu adevărat întîia ierarhie, decît care nu este alta mai cu chip Dumnezeiesc și mai aproape fără de a fi ceva în mijloc de strălucirile cele întîi lucrătoare ale Dumnezeieștii Stăpînirii. Iar a doua ceată este ceea ce se împlinește de STĂPÎNII și DOMNII și de PUTERI. Și a treia în cele mai de pe urmă cerești ierarhii, pe Rînduiala ÎNGERILOR și a ARHANGHELILOR și a ÎNCEPĂTORIILOR. Pe această rînduială a sfințelor ierarhii primind-o noi, zicem cum că toată numirea minților celor cerești, arătate are a însușirii celei cu chip Dumnezeiesc a fiecăruia. Și Sfînta numire a SERAFIMILOR, zic cei ce știu limba evreilor cum că însemnează sau arzători, sau înfierbîntători. Iar a HERUVIMILOR, mulțime a cunoștinței, sau vărsare a înțelepciunii. Cu cuviință dar cea dintîi cereștile ierarhii de ființele cele mai presus cu sfințenie se lucrează, rînduială avînd ea pe cea mai presus, decît toate, pentru că este pusă împrejurul lui Dumnezeu fără de mijlocire, și arătările Dumnezeiești și săvîrșirile cele întîi lucrătoare la dînsa ca la cea mai de aproape mai întîi trec.

Deci înfierbîntători se numesc, ei SCAUNE și vărsare de înțelepciune cu nume arătător al așezărilor lor celor cu chip Dumnezeiesc. Că pe mișcarea lor cea de-a pururea împrejurul celor Dumnezeiești și neîncetarea, și pe fierbințeala și pe iuțimea

și căldura cea mare a mișcării de-a pururea cel de aproape și neslăbite și neabătute, și facerea asemenea a celor mai de jos cu suire și cu lucrare, fiindcă încălzește pe acelea și le aprind spre asemenea fierbințeală și pe curățirea cea cu aprindere și cu ardere de tot, și pe luminoasa și luminătoarea însușire cea neacoperită și nestinsă care de-a pururea asemenea se află, de toată neluminoasa facerea de întuneric izgonitoare fiind și pierzătoare, numirea Serafimilor luminat arată. Iar cea a Hruvimilor pe cunoștința lor și vederea de Dumnezeu, și primirea dării de Lumină celei Prea Înalte, și privirea podoabei Începătoriei Dumnezeirii întru putere înții lucrătoare și umplerea de darea cea înțelegătoare, și împărtășirea cu îndestulare către cele de-a doua prin vărsarea înțelegciunii celei dăruite. Iar cea Scaunelor celor Prea Înalte și sus ridicate pe a fi cu nestingere mai presus de toată micșorarea cea de jos (sau înpuținarea cea de jos, adică pășirea în jos) și pe înălțarea în sus mai presus de lume, și locuința cu întărire mai sus de toată marginea de loc, și întărirea cu neclătire și cu bună stare împrejurul celui cu adevărat prea înalt, cu toate Puterile, și primirea venirii Începătoriei Dumnezeirii întru toată nepătimirea și nematerialnicimea, și pe purtarea de Dumnezeu, și întinderea cu chip de slujire spre Dumnezeieștile primiri și aceasta adică este însemnarea numelor lor, cît după a noastră putere. Iar trebuie să zicem că socotim ierarhia lor. Căci cum că scopul a toată ierarhia este spînzurat tare de Dumnezeiasca Închipuire cea următoare lui Dumnezeu, și cum că toată ierarhiceasca faptă se împărțește în sfințită împărtășire și dare de curățenie neamestecată și de Dumnezeiască Lumină și desăvîrșitoare știință, de-ajuns socotesc că s-a zis de noi mai înainte.

Deci această înții ierarhie a Minților cerești de însăși Începătoria cea a toată taina cu sfințenie începătorindu-se și oclrmuindu-se a se întinde către dînsa îndată fără de nici o mijlocire, de prea curata Curățenie, de nemărginita Lumină, de desăvîrșirea cea mai înainte de desăvîrșire după măsura ei umplîndu-se, se curăță și se luminează și se săvîrșește de toată micșorarea (sau înpuținarea. Neștiind înpuținarea cea către cele mai rele) neamestecată, de Lumina cea dintîi plină, și de cunoștința și știința cea întîi dată pârtașă făcîndu-se.

Încă în scurt și aceasta voi zice nu fără de cuviință, cum că și curățenie este și lumina, și săvîrșire, împărtășirea Științei Dumnezeieștii Începători, de neștiință oarecum curățind cu cunoștința ceea ce după vrednicie se dă a învățăturile celor mai desăvîrșite, și luminînd-o pe această Dumnezeiască cunoștință, prin care și curățește pe ceea ce n-au văzut mai înainte cîte acum se arată prin strălucirea cea mai înaltă, și săvîrșind iarăși cu această Lumină prin știința cea statomică acelor prea luminate învățături. Și deci aceasta este, cît după a mea știință, Rînduiala cea întîi a ființelor Cerești, care împrejurul lui Dumnezeu și pe lîngă Dumnezeu fără de a fi ceva în mijloc stă, și singuratic și neîncetat dăntuiește împrejurul cunoștinței lui celei veșnice, după cea prea înaltă, care este întru Îngerii, pururea mișcătoare întărire, multe și fericite priviri curat văzînd și cu singuratic Raze și nemijlocitoare strălucindu-se și de Dumnezeiasca hrană umplîndu-se, de multă adică pentru vărsarea cea întîi dată, iar de uria pentru unirea cea felurită și unitoare a ospătării Dumnezeieștii Începători. Și de multă împărtășire a lui Dumnezeu și împreună lucrare învrednicindu-se întru cea către El, pe cît se poate, asemănare a celor bune așezări și lucrări. Și multe din cele Dumnezeiești cu covîrșire știindu-le și întru împărtășirea științei și cunoștinței

Dumnezeieștii Începătorii, după cît este cu putință făcîndu-se. Pentru aceea celor de pe pămînt Teologia și cîntări ale ei le-a dat, întru care cu sfințenie se vede covîrșirea strălucirii ei celei prea înalte. Că unii din această rînduială, ca să zic simțitor, ca glas de acele multe strigă: Blagoslovită este Slava Domnului din locul Lui (Isaia 6, 10). Iar alții pe teologia cea mult lăudată aceea și preacinstită cu Glas înalt zic: Sfînt, Sfînt este Domnul Savaot, plin este tot pămîntul de Slava Lui.

Și pe acestea preaînalte cîntări ale Minților celor mai presus de ceruri, mai înainte în cele ce pentru Dumnezeieștile laude le-am scris, pe cît a fost cu putință le-am lîlcuit și s-a zis pentru acestea în acelea, cît după puterea noastră este de ajuns. Din care spre pomenire de-ajuns este a zice atîta acum, cum că cu știința cea teologică, pe cît este cu putință strălucindu-sa rînduiala cea întii de la înșăși Bunătatea Dumnezeieștii Începătorii ca o Ierarhie cu chip bun, și celor de după dînsa le-a dat, aceea ca să zic în scurt, învățînd, cum că Începătoria Dumnezeirii cea cinstită și mai presus de toată lauda și vrednică de toată lauda cu dreptate este și după cuviință ca de Mințile cele primitoare de Dumnezeu, pe cît este cu putință, să se cunoască și să se laude. Că acestea sunt ca cele ce sunt cu chipuri Dumnezeiești locurile cele Dumnezeiești ale odihnei, precum cuvintele zic, Dumnezeieștii Începătorii. Încă cum că unime este și unicune în trei Ipostasuri, de la Mințile cele mai presus de Ceruri pînă la cele mai de pe urmă ale pămîntului trimițîndu-și Pronia sa cea prea bună peste toate cele ce sunt, ca ceea ce a toată ființa este cauză și început mai presus de început, și pe toate mai presus de ființă cu tinere neînutată le tine.

Și aceasta adică pentru Ierarhia cea dintii. Iar în capitolul 8, se mută în rînduiala cea după aceasta la a doua, adică cea din mijloc, care cuprinde DOMNIILE ȘI PUTERILE ȘI STĂPÎNIILE. Deci învață și pentru acestea așa: Așfintelor Domnii, adică numirea cea arătătoare socotesc că însemnează oarecare înălțare fără de plecaciune de rob slobodă de toată micșorarea și pogorîrea cea de pe los, necăzînd ea nici cu un chip nicidecum la nici una din asemănările cele tiranicești, cu cuviincioasă slobozenie ca o domnie nemuiată toată, cuviința cea de rob slobodă de toată mișorătoare întrecînd-o, aspră către toată micșorarea și plecaciunea, și mai presus de toată neasemănarea, pe cea adevărată Domnie și Începătorie a Domniei neîncetat dorînd-o, și către a ei domnească asemănare, pe cît este cu putință, și pe sineși și pe cele de după dînsa, cu chip bun plăsmuind, către nimic din cele ce se par deșarte, ci către cel ce este cu adevărat cu totul întoarsă fiind și întru împărtășirea Dumnezeieștii închipuirii de-a pururea, după cît este cu putință ei fiind. Iar a numi pe a Sfințelor Puteri socotesc că însemnează oarecare bărbată și neclătită vitejie către toate lucrurile sale cele cu Chip Dumnezeiesc, către nici o primire a strălucirilor Dumnezeieștii Stăpînii celor ce se dau ei cu moliciune slăbindu-se, cu putere către urmarea lui Dumnezeu suindu-se, nepărăsînd pentru ne bărbăție a ei pe mișcarea cea cu Chip Dumnezeiesc, ci vitejesc căutînd la cea mai presus de Ființă și Făcătoare de Putere, și acestea Icoană cu chip puternic pe cît se poate făcîndu-se și către dînsa ca și către Începătoria Puterilor cu putere și cu chip Dumnezeiesc trecînd. Iar numirea Sfințelor Stăpînii, care este și de aceeași rînduială cu Dumnezeieștile Domnii și Puteri, socotesc că însemnează pe buna orînduială cea cu bună cuviință și netulburată către Dumnezeieștile primiri și pe rînduiala Stăpînii celei mai presus de lume și înțelegătoare, care nu tiranicește către cele mai rele întrebuițează pe Puterile cele Stăpînitoare, ci fără de tinere către cele

Dumnezeiești cu bună orînduială se înalță și pe cele după dînsa cu bun chip le înalță, și către Începătoria Stăpîniei cea făcătoare de Stăpîinii pe cît se poate se aseamănă după cît se poate Îngerilor, o strălucește întru rînduielele sale cele cu bună cuvîntă ale Puterii celei Stăpînești. Pe acestea cu chip Dumnezeiesc Însușiri avîndu-le rînduiala cea din mijloc a minților celor cerești, se curățește și se luminează și se săvîrșește după chipul care s-a zis, de Stălucirile Începătoriei Dumnezeirii, care se dau ei la al doilea loc adică mai pe urmă prin cea dintîi lerarhicească rînduială, și prin mijlocirea aceea cu a doua arătare trec la aceasta.

Ne-a rămas nouă spre socoteală sfînta rînduială ceea ce încheie Îngereștile lerarii, care se alcătuiește de cele cu chip Dumnezeiesc ÎNCEPĂTORII, ÎNGERI și ARHANGHELI. Și întîi socotesc că este de nevoie a spune după puterea mea pe însemnările sfintelor lor numiri. Că însemnează numirea Începătorilor celor cerești, pe cea după Dumnezeiescul chip Începătoria și stăpînie cu cum că spre Începătorie ele cu totul sunt întoarse și decît cu altele cu Începătorie sunt mai întîi, și cum că spre acea însăși Începătoria cea făcătoare de Începătorii pe cît este cu puțință se închipulesc, și o arată pe Începătoria rînduielelor cea mai presus de ființă a aceleia întru buna podoabă a Puterilor celor Începătorești. Iar rînduiala sfinților Arhangheli de o ceată este cu Începătorile cele cerești. Că una este a lor și, a Îngerilor precum am zis, lerarhia și rînduiala. Dar fiindcă nu este lerarhie, care nu are Puteri și întîi și de mijloc și de pe urmă, sfînta rînduială a Arhangelilor cu aceasta că sunt în mijlocul lerarhiei după Împărtășire se ține de margini. Că și cu prea sfințitele Începătorii se împărtășește și cu sfinții Îngeri. Cu acelea adică pentru că după asemănarea Începătorilor către Începătoria cea mai presus de ființă este întoarsă, și către dînsa pe cît este cu puțință se închipuiește și pe îngeri îi unește după stăpîniile sale cele cu bună podoabă și rînduite și întărite. Iar cu aceștia, pentru că și ai rînduiei celei tîlcuitoare este pe strălucirile Dumnezeieștii Stăpîinii lerarhicește prin puterile cele dintîi primindu-le, și Îngerilor pe ele cu chip bun vestindu-le și prin îngeri nouă arătîndu-le, după sfințita potrivire a celor ce strălucesc de la Dumnezeu. Că Îngerii, precum mai înainte am zis, cu împlinire săvîrșesc pe toate rînduielele Minților celor Cerești la urmă, ca cei ce au între cele cerești deosebit numirea Îngerească, și mai potrivit se numesc de noi Îngeri decît cei mai înainte, pe cît și mai la arătare este lerarhia lor și mai mult împrejurul lumii. Că Rînduiala precum s-a zis, cea prea înaltă ca ceea ce este aproape cu așezarea cea întîi de Dumnezeu cel ascuns, să socotim că chip ascuns întru cele sfînte este mai întîi decît cea de a doua. Iar cea de-a doua care se împlinește de sfintele Domnii, și Puteri, și Stăpîinii este mai întîi decît lerarhia Începătorilor și a Arhangelilor și a Îngerilor decît cea dintîi mai arătat, iar decît după dînsa mai ascuns. Iar rînduiala cea tîlcuitoare a Începătorilor și a Arhangelilor și a Îngerilor, este mai întîi peste ierarhiile omenești și le ocîrmuiesc unele prin altele, ca să fie după rînduială suirea cea către Dumnezeu și întoarcerea și împărtășirea și unirea și încă și Purcederea cea de la Dumnezeu, care se dă tuturor lerarhiilor cu cuvîntoasă bunătate și vine cu împărtășire și cu buna cuvîntă prea sfîntă. Pentru aceasta Teologia pe ierarhia noastră a dat-o Îngerilor, mai mare al poporului Iudeilor numindu-l pe Mihail, și pe alții ai altor neamuri. Că a pus cel Prea Înalt hotarele neamurilor după numărul Îngerilor lui Dumnezeu. Acestea se află și la alții. Adică Serafimii sunt cei ce au cu covîrșire dragostea. Heruvimii, cei ce sunt îmbogățiți cu Înțelepciunea cea desăvîrșită. Scaunele, cei ce întrec cu

dreptatea. Domnii, cei ce o poartă pe singură Stăpînirea. Puteri, cei ce dăruiesc bărbăția. Stăpînii cei ce arată peste toate covîrșirea: Începătorii, cei ce lucrează minunile. Arhangheli, cei ce aduc bunele vestiri și rugăciunile. Îngeri, cei ce săvîrșesc slujbele. În alt chip: Serafimi îi aprind pe oameni spre Dumnezeiasca Dorință. Hruvimii învață. Scaunele judecă. Domniile economisesc. Puterile stau de față. Stăpînile înfrînează. Începătorile vindecă. Arhangheli bine vestesc și Îngerii păzesc.

CAPITOLUL 3

PENTRU CELE CE SE PRIVESC ȘI SE SOCOTESC DE OBȘTE, LA TOȚI ÎNGERII

Atîtea în trecut pentru Dumnezeieștile Însușiri (înseamnă însușiri cum zice sfîntul Dionisie pe măsurile Puterii fiecărei pe cît se poate, și Sfîntul Maxim) ale fiecăreia Cerești Ierarhii, să privim pe cît se poate, și cele ce se zic de obște pentru dîșii. Deci trebuie a căuta pentru care pricină Teologii pe toate puterile Cerești împreună Îngeri le zic.

Iar cînd vin la arătarea și lămurirea cetelor, deosebit zic Îngeri pe Rînduială cea mai jos, care împlinește și săvîrșește pe Cetele cele cerești și mai sus de aceasta o pun pe a Arhanghelilor și mai sus pe a Începătorilor și mai sus pe a Stăpîniiilor și pe a Puterilor și cite iarăși Ființe mai înalte decît acestea știu Predaniile Scripturilor. Deci zicem cum că la toată sfințita Rînduială, la cele trei Treimi ale cetelor, cele mai de sus le au și pe strălucirile și Puterile celor mai de jos, dar nu și împotrivă, cele mai de jos se împărtășesc de cele mai de sus întru toate. Deci pentru aceasta și pe Ființele cele preainalte și pe cele după acestea, Îngeri le numesc Teologii cu numele celor mai de jos și mai de pe urmă. Pentru că și aceasta arată și vestesc Strălucirea cea de la Dumnezeu. Iar chiar pe Îngeri pe Ceata cea mai de jos, nu are cuvînt ai numi Serafimi sau Scaune, pentru că nici nu sunt aceștia întru toate în împărtășirea strălucirea acelor celor prea înalte. Ci precum rînduiala Îngerilor pe cei îndumnezeiți ai noștri îi înalță către strălucirile cele cunoscute ei de la Dumnezeu, așa și Ființele cele mai sus de ea o înalță pe aceasta care împlinește adică rînduiala Îngerească. Dacă nu și aceasta poate va zice cineva, că de obște au numirea cele nouă cete Îngerești, pentru că de obște o au și pe darea de Lumină și Dumnezeiasca ei împărtășire, măcar deși nu întocmai, ci mai puțină și mai covîrșitoare. Că vestesc și cetele cerești pe Dumnezeiasca dare de Lumină, precum pe ea o iau, iar unele mai mult, iar altele mai puțin. Și așa după aceasta de obște toți pot să se zică Îngeri.

Deci pentru ce toate cetele cerești se numesc cu nume de obște Îngeri s-a zis. Dar nedumerire este nu mai puțină pentru care motiv pe acesta toate Îngereștile ființe obișnuim a le numi Puteri Cerești? Că nu este cu puțință a zice precum la Îngeri, cum că rînduiala sfîntelor Puteri este cea mai de pe urmă decît toate, și fiindcă de sfînta strălucire a celor mai de jos se împărtășesc rînduielele Ființelor celor mai de sus, iar cele mai de pe urmă de cele dintîi nicidecum, pentru aceasta Puteri Cerești se numesc toate Mințile cele Dumnezeiești. Iar Serafimi și Scaune și Domnii nicidecum. Pentru

că cele mai de pe urmă nu se împărtășesc deplin de Însușirile celor mai înalte. Deci să nu socotească cineva că pentru aceasta toate Ființele Îngerești se zic Puteri, pentru că așa cum Puterile ar fi ceața cea mai de pe urmă. Că Îngerii și mai înainte de aceștia Arhanghelii și Începătorii și încă din Treimea cea de-a doua Stăpînire, după Puteri se pun de Teologie, dar de obște și acestea din jos cete se numesc Puteri. Deci zicem cum că de obște la toți întrebunînd noi numele puterii, nu aducem vreo amestecare a vreunei cete, cît, cum că em zica, acum să se zică deosebit puteri cele ce întru a doua Treime după rînduială sunt a doua, iar acum toate cetele cele cerești. Nu așa zic. Ci numele Puteri se zice la mai multe, că se numește așa și ceața cea deosebită, și toate cetele de obște, ca cele ce au oarecare putere. Că în trei se împărțesc Mințile cele Dumnezeiești, în ființă, în Putere și în Lucrare. Precum de pildă: Ființă este firea focului, iar putere a acestuia puterea cea luminătoare și cea arzătoare. Iar lucrare săvîrșirea puterii, adică lumina, a arde. Deci de vreme ce acestea se numesc de multe ori și de la fiinșă, precum cînd se zic Duhuri sau Minți, se numesc și de la lucrare, cînd se zic Îngerii, pentru aceea nu fără de cuviință și de la putere se numesc Puteri. Deci cînd pe toți, sau pe unii din ei, fără de nici o luare aminte, Ființe cerești, sau Puteri Cerești îi numim, trebuie să socotim cum că pe aceștia pentru care ne este cuvîntul îi însemnăm și-i arătăm cu chip de vorbă mai de prisos. Că în loc de a zice Îngerii, zicem Ființe Cerești, sau Puteri Cerești, de la cea de obște a lor ființă sau și putere, care se arată la fiecare din ei, iar nu trebuie să socotim cum că la Ființele cele mai de jos lipim Însușirea sfintelor Puteri calor ce bine s-au deosebit. Și din aceasta să surpăm învățătura aceea, cum că de obște Cetele Cerești se numesc Îngerii. Că după cuvîntul cel drept care de noi de multe ori s-a dat, rînduielele cele mai de sus le au pe Sfintele Însușiri ale celor mai de jos, dar cu covîrșire, ca cele ce au și ceva mai mult. Iar cele mai de jos pe Însușirile cele întregi ale celor mai de sus nicidecum, ci din parte strălucirile sale se arată întîi trec prin cele dintîi către dînsule după măsura lor.

Ci aici se naște o îndoială nu lesne defăimată, care și este aceasta. Că dacă rînduielele cele mai de jos n-au Însușirile celor mai de sus, precum s-a hotărît, și cei ce curată și luminează și desăvîrșesc pe oameni sunt Îngerii. Cum că Îngerul cel ca-l curătea pe proorocul Isaia, s-a numit Serafim, care este numirea Însușirii rînduiei celei mai de pe urmă a ierarhiei celei dintîi? (Isaia, 6, 6-7). Că s-a trimis unul din Serafimi la mine și ceilalți. Încă și serafimi nu-i învață pe oameni, ci cei ce se numesc deosebit Îngerii. O dezleagă și pe acesta marele Dionisie. Și întîi pune o sbcoteală a unora, după aceea alta a altuia cu care se vede ea se împacă. Cea dintîi este în acest fel: Cum că nu unul din Serafimi cel dintîi numește Scriptura cu adevărat că a vestit-o pe curățirea proorocului, ci oarecare din Îngerii cei de jos și care-i apară pe oameni, ca un sfințit Lucrător al lucrării curățirii s-a numit cu același nume Serafim, pentru că Serafim se tâlcuiește arzător, sau înfierbîntător. Deci fiindcă trebuia întîi să se curățească proorocul de păcate și apoi să se învețe cele dumnezeiești, pentru aceasta Serafim s-a numit Îngerul cel ce-l curăța și-l învăța, pentru o lucrare ca aceasta. Căci ca un arzător a ars păcatele, iar ca un înfierbîntător, a lucrat așîțarea cea spre dumnezeiasca ascultare. Că iată eu zice trimite-mă. Drept aceea și de la lucrare s-a numit Îngerul Serafim, dar n-a fost unul din cei de lîngă Dumnezeu și din rînduiala cea dintîi. Iar altul oarecarele, zice, i-a dat acestei îndoiei acest fel de dezlegare (care prea lungă fiind noi aici pe scurt o vom pune). Deci zicea acela cum că nu este cu necuviință ca

Proorocul să se fi ridicat prin oarecare din Îngerii cei ce poartă grijă de noi. Iar acest Înger care a plăsmuit această vedenie (că nu vedeau Prooroci lucruri grele și ființe, ci închipuiri și semne plăsmuite de Îngerii). Deci Îngerul acela care-l învăța pe Teologul, l-a ridicat pe el la Dumnezeu și la ierarhia cea dintâi, care este după Dumnezeu, adică la Serafimi. La Dumnezeu adică, ca cel ce este pricinuitor al științei celei curățitoare, iar la Serafimi ca cei ce primesc întâi curățirea și o trimit cu evlavie oarecum Îngerească învățând acela și zicând către Proorocul: Cum că al curățirii celei ce s-a făcut de către mine la tine Începutul este, Dumnezeu, pe care îl vezi pe Scaun Înalt. Acesta este însăși Curățirea și ființă a curățirii, ca cel ce este Ființă a Luminii. Iar după Dumnezeu ierarh al Curățirii este Serafimul, de la care eu m-am învățat a curăți. Deci aceste Serafimul, acela ce prin minte curățește pe tine, prin care Ziditorul Curățeniei Dumnezeu, pe lucrările sale din ascunsul său la noi le-a scos.

După acestea se face cercare și pentru firea Îngerilor, de este una și aceeași a tuturor. Că Marele Dionisie și împreună cu el toată Biserica, întrebuințează la dinșii nume de număr mult, zicând pe Ființele cele cerești, și răspunde dumnezeiescul Maxim Mărturisitorul, cum că una este la toți Firea și Ființa. Iar Ființele cu număr de multe se zic, pentru lpostasuri. Că numesc, zice, cei de afară, ființe pe lpostasuri, dar după întrebuințarea cea din obicei, nu după însemnarea cea adevărată. Iar ce este ființa Îngerilor, s-a zis mai sus, dar și cum iarăși să zicem după Teologul Grigorie în cuvîntul cel de la Nașterea lui Hristos, cum că este Duh Înțeleghător și oarecum foc nematerialnic și aceasta de la cîntătorul de Psalmi care zice: Cel ce faci pe Îngerii Tăi Duhuri și pe slugile Tale pară de foc (Psalm. 103, 5).

Ci după ce ființa lor oarecum s-a cunoscut, încă urmează îndoială, pentru lpostasurile Îngerești, care sunt însușirile, lor, de este cu puțință a le ști, de nu toate, că aceasta este fără de îndoială cu neputință, dar unele din ele. Că știm că semnele cele închipuitoare ale lpostasurilor, sunt cele deosebi ale fiecăruia, nu cele de obște ale felului, iar noi însușirile fiecărei rînduiei, ne-am învățat, dar nu și ale lpostasurilor. Ci acestea trebuie să le mărturisim cum că sunt cunoscute numai la Dumnezeu, precum și, numele lor, iar nouă nearătate și ascunse. Dar fiindcă și la proorocul Daniil se aduce marele nume de Înger: Că mil zice, îi slujeau Lui (adică celui Vechi de zile) și întunecare de întunecare stăteau înaintea Lui (Daniil 7, 10), se face întrebare întâi: Oare numărul Îngerilor hotărît este, sau nehotărît? La care îndată răspundem: Că cum că la Dumnezeu cel ce l-a zidit pe ei, este hotărît, iar la noi, nehotărît, adică fără de număr.

Se face întrebarea a doua, oare numărul Îngerilor, mai mare este decît al oamenilor, sau dimpotrivă? Dar acaasta socotesc la oameni le este ascunsă, iar numai de Dumnezeu Știută. Că unii din dascăli au zis: Cum că Îngerii sunt întocmai cu oamenii, iar alții cum că este mai mare numărul oamenilor decît al Îngerilor. Iar alții hotărăsc cum că este mai mare numărul Îngerilor, și cu atîta mai mare, cît sunt cele 99 către una, din pilda evangheliei a celui ce avea 100 de oi, la acaasta ei adăugîndu-se, și pe oameni de la zidirea lui Adam, și pînă la sfîrșitul veacului pe toți luîndu-l, care lucru este și de mirare. Ci acestea fie cum vor fi, iar aceasta este arătat de aici că de vreme ce Îngerii cad sub număr, deci și scriși împrejur cu firea sunt. Cu nu s-ar fi numărat mii de mii și întunerece de întunerece, după întoarcerea numerelor celor prea mari la noi, după Marele Dionisie de ar fi fost nescriși împrejur. Pentru aceasta și mulți din dascălii cei vechi între care mai mult este sfințitul Teodorit, pe aducerea lor

între filință mai înainte de toată lumea, nicidecum n-o primesc, că scriși împrejur fiind, zic ei, precum mulțimea numărului arată și alte semne la Scriptură, cer cu adevărat ca să fie în loc. Căci măcar deși fără de trupuri sunt, ci cît către noi cei materialnici sunt fără de trupuri, dar nu și cît către Dumnezeu, cel ce este mai presus de toate nematerialnicia, ca cel ce singur numai este nezidit. Iar cum că în loc cu adevărat sunt îngerii, arătat este de acolo. Căci cînd Arhanghelul Gavriil era în Biserică binevestind lui Zaharia, sau în Nazaret, binevestind Fecioarei, negreșit nu era acesta și întru aceeași dată și în cer. Afară numai de va zice cineva, cum că împreună cu întemeierea Cerului și a pămîntului s-au înființat și îngerii cu putere adică precum și aerul și apa, împreună s-au dus întru filință, nimic zicînd Scriptura pentru zidirea lor. Însă măcar deși sunt scriși împrejur și schimbăcioși cu socoteala precum învață pilda Bosforului, dar și nemuritori s-au zidit și sunt îmbogății cu nemurirea din Dumnezeuiescul Dar. Iar de pocăință sunt primitori, ca cei ce sunt fără de trup, precum zice Dumnezeuiescul Damaschin. Și ceea ce este la oameni moartea trupească, aceasta este la îngerii căderea cea de la Dumnezeu.

Iar îmi vine a mă minuna, dacă și aceea unii o aduc sub întrebare, de sunt adică îngerii mai sus decît oamenii, cînd însuși prorocul Împărat cu aceste cuvinte arătat mai mic decît îngerii îi numește pe om, (Psalm 8, 6). Că l-ai micșorat pe el cu puțin față de îngerii. Că acela este înjugat cu grosimea trupului, iar aceștia au firea fără de trup. Și acela pentru neascultare s-a făcut muritor, și nimeni nu este care să fie viu și să nu vadă moartea, iar aceștia pe nemurire însușire a lor o au. Și aceștia fără de mijloci cineva primesc fericitele străluciri iar oamenii după Dumnezeuiescul Pavel, prin oglindă văd și prin închipulire. Iar dacă cineva îl aude pe Dumnezeuiescul Pavel zicînd, cum că îngerii sunt duhuri care se trimit spre slujbă, pentru cei ce vor moșteni mîntuirea, și din aceasta îi va socoti pe oameni mai sus, să știe că cu totul greșește de va înțelege așa. Că slujesc și preaslujesc Dumnezeuieștii îngerii, nu oamenilor muritori și care sunt împreună cu dișii slujitori, ci lui Dumnezeu celui fără de moarte și Stăpînului a toate. Că și la fiecare din credincioși cum că stă de față îngerii Păzitori de Dumnezeuiasca Credință ne învățăm, ca pe duhurile cele viclene de parte să le gonească, iar lui la tot lucrul bun să-i ajute.

Și aceasta arătat este din cele ce Domnul în Sfînta Evanghelie zice: „Să nu defăimați pe vreunul din acești prea mici, că îngerii lor pururea văd fața Tatălui Meu celui din ceruri” (Mt. 18, 10). Dar de vreme ce precum este Dumnezeu ziditor de obște, așa este și Purtător de grijă de obște al tuturor, și Dumnezeu este, nu numai al celor credincioși, ci și al neamurilor celor necredincioase. Ne învățăm din Dumnezeuieștile Scripturi, cum că și al fiecărui neam i-a pus cîte unul mai mare, Purtător de grijă și Povățuitor a tot neamul, adică al Persilor unul, al Babilonienilor unul, al evreilor unul, al grecilor unul (precum este arătat la Daniil 10). Ce să facă ei? pe supărările balaurului celui ucigător de oameni să le oprească, iar către Dumnezeuiasca Voie să-i povățuiască și să-i ajute și să-i suie.

Dar aici ivindu-se îndoială, o dezleagă marele Dionisie. Îndoiala este aceasta: Cum, zice, îngerii buni fiind puși Purtători de grijă la neamuri, numai Israil cunoaște pe Dumnezeu, iar ceilalți erau dedați la idoli? Iar dezlegarea este aceasta: Cum că pentru rătăcirea cea către idoli a celorlalte neamuri, nu trebuie învinuite povățuirile cele drepte ale îngerilor, ci chiar pe aceia, care au căzut de la suirea către Dumnezeu, prin pornirile

lor cele de sineși stăpînitoare, de iubirea de sineși cea nespūsă și de obrăznicie, rătăcindu-se către ceea ce le părea lor de cinste. Că nu numai au căzut de la suirea cea către Dumnezeu cel Adevărat, ci și celor ce nu erau dumnezei, după potriua părerii lor le-au dat cinstea. Că nu avem viață silită, ca dobitoacele cele necuvîntătoare, ci pentru cuvînt suntem de sine stăpînitori. Că darea de Lumină a Bunătății cele Dumnezeiești, ca alt Soare, una și aceeași este prea deplin și nelipsită și singuratică și pururea neschimbată. Iar stăpînirea de sineși a vederilor, sau cu totul neîmpărtășită face pe Dumnezeiasca Rază, întru cîți adică este învîrtoșare, și din această cauză Raza nicidecum nu străbate, sau deosebite face împărtășirile mici sau mari, întunecoase sau luminoase. Căci cum că și ai celorlalte neamuri nu erau mai mari oarecare dumnezei străini și ciudați, ci o Începătorie a tuturor era Dumnezeu, și la aceia suiau Îngerii ce erau purtători de grijă în fiecare neam pe cei ce le urma, de voie și nu de silă, mărturie este Melchisedec, care era împăratul Salimului, în vremea lui Avraam, dar din neamuri și în mijlocul neamurilor, Ierarh prea iubitor de Dumnezeu se cunoștea nu numai adică el fiind iubitor de Dumnezeu, ci și altora spre iubirea de Dumnezeu, făcîndu-li-se povățuitor. Ci și vederile cele ce s-au făcut în somn lui Faraon și lui Nabucodonosor prin Îngerii cei ce erau purtători de grijă peste neamurile acelea s-au făcut, prin care vederi se întindea purtarea de grijă a Proniei și a Domniei celei peste toate a lui Dumnezeu. Din care acestea ne învățăm, cum că nicidecum nu era Dumnezeu Povățuitor ludeilor cu soartă și deosebit, iar la celelalte neamuri alți dumnezei și potrivnici lui Dumnezeu. Ci și cuvîntul din cîntarea a doua a lui Moisi, care zice: Și s-a făcut partea Domnului, poporul lui Iacob, funia moștenirii sale Israil (Deut. 32, 8-9). După această înțelegere trebuie să luăm, iar nu cum că a împărțit Dumnezeu cu alți dumnezei sau și cu Îngerii pe lumea aceasta a noastră și Lui s-a dat oarecum ca o soartă Israil, ci aceasta va să zică, cum că Dumnezeiasca Pronie aceasta cea peste toate pe toți oamenii l-a împărțit la povățuirile Îngerilor cele mîntuitoare și înălțătoare, iar din toate neamurile numai Israil s-a întors la darea de Lumină a Domnului celui Adevărat. Pentru aceasta dumnezeiasca Scriptură însemnînd cum că Israil s-a dat soartă pe sineși la slujirea Dumnezeului celui Adevărat, s-a făcut Partea Domnului, zice, și arătînd iarăși prin Daniil, cum că și singur Israil întocmai cu celelalte neamuri, unuia din Îngeri i s-a dat, ca să se înalțe prin el la cunoștința lui Dumnezeu, de va voi cu adevărat și el ca cel ce este de sineși stăpînitor, a zis Mihail s-a făcut mai mare poporului acestuia, învățînd prin acestea Scriptura, cum că una este Pronia peste toate care le întrece pe toate cele văzute și nevăzute, și cum că toate neamurile deosebi fiecare avea al său Înger, care-i înălța către Dumnezeu pe cei de voie îi urmau, după stăpînirea de sine și la Începătorie a toate Dumnezeu.

Că zic cu luare aminte Dumnezeieștii Părinți, cum că în multe locuri Dumnezeiasca Scriptură zice cu adevărat că s-a arătat Înger, dar n-au fost cei ce s-au arătat din Îngerii cei de obște și obișnuiți, ci Stăpînul Îngerilor, însuși adică Fiul cel unu Născut, Îngerul Sfatului celui Mare. Că s-a arătat lui, zice, Îngerul Domnului. Apoi îndată însuși cel ce s-a arătat zice: Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău. Care n-ar fi zis Îngerul, adică n-ar fi îndrăznit, ca pe Cîntea Domnului și Stăpînului său s-o facă așa, pînă cînd va fi slugă bună și mulțumitoare a lui Dumnezeu. Dar punerea de lege ceea ce i s-a dat lui Moisi în Muntele Sinai, cum că prin Îngeri s-a grăit, zice marele Apostol Pavel la Evrei 2, 2. Măcar că Scriptura cea Veche pe Dumnezeu aduce că acelea și

acelea le-a poruncit. Ci vom zice, cum că Dumnezeu era cel ce porunceă ca un Stăpîn, iar cei ce slujeau poruncilor Stăpîneşti erau Îngerii.

Şi ştii Dumnezeieştii Îngerii, cite le va descoperi lor Dumnezeiasca Strălucire. Pentru aceea au despărţit cite o parte ca noi oamenii, adică prin simţiri, şi începuturi, şi cugetoare, şi socoteli, ci cu aruncare a minţii singuratică toate le pricep. Drept aceea şi spun mai înainte cele ce vor să fie de Dumnezeu însuflaţi fiind. Şi fără de trupuri sunt, precum s-a zis, dar cu voia şi Puterea lui Dumnezeu, în multe închipuiri şi forme s-au arătat, căroră s-au arătat, cu multe aripi şi cu mulţi ochi, şi în chip de roate şi alte oarecare vederi nepotrivite şi ciudate, nefiind ei așa, ci arătîndu-se după trebuințele care cerea după Dumnezeiasca Pronie vremea Fiecăruia. Iar de mai multe ori s-au arătat tineri, precum la Învierea lui Hristos purtătoarelor de mir femei. Şi însemnează, zic, Chipul acesta, neîmbătrînirea şi nestricarea firii lor. Şi ca să zic cuprinzător cele ale lor: Îngerii sunt Minţi Dumnezeieşti. Lumini a doua ale Luminii celei dintii. Cîntăreşi nepregetători ai Treimii celei mai presus de toată Dumnezeirea. Slujitori prea iubiţi ai Mărimii celei Dumnezeieşti. Prea înțelepţi, prea străbătători cu vederea, şi cu podoabele prea încuviinţaţi, Privighetori ai Slavei celei veşnice de-a pururea. Vase preacurate ale dării lui Dumnezeu, Oglinde prea cu chip Dumnezeiesc ale Razei celei Începătoare de Lumină, puternici la virtute la cea firească la cea cîştigată, la cele ce le este dăruită lor adică dintru început, şi la ceea ce de-a pururea li se dă de la Cel ce face pe Îngerii săi zidiţi pentru a fi fără de trup.

Şi după buna plăcere vieţuind, pentru stăpînirea de sineşi şi mişcarea cea de-a pururea, pentru care acestea şi Vecini lui Dumnezeu şi Prieteni în Dumnezeieştile Evanghelii se numesc. Iar cu chip Dumnezeiesc fiind ei şi următori lui Dumnezeu așa sunt de iubitori de oameni, cît şi se bucură toţi cu bucurie duhovnicească, şi Îngerilor cuviincioasă, pentru mîntuirea noastră. Şi slăvesc pe Cel ce ne-a mîntuit pe noi, ceată de obşte împreunînd, strigînd şi zicînd cu glas auzit: Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu şi pe pămînt pace, întru oameni bună voinţă. Şi nu numai se bucură, cînd ne mîntuim noi, ei şi împreună lucrează prea cu osîrdie la aceasta şi slujesc de la Dumnezeu, precum zice Pavel, trimiţîndu-se, pentru ceea ce vor să moştenească mîntuirea, povăţuitori celor ce se ridică în sus făcîndu-se, şi ocîrmuitori celor ce umblă întru întunericul vieţii, îndreptîndu-ne pe noi pe cărările cele după Dumnezeu. Şi povestirile acestora, la fel şi cărţile Istoriei Bisericii, în care sunt scrise Vieţile Sfinţilor.

Pentru aceasta dar şi Sfînta noastră Biserică cu însufiere Dumnezeiască pomîndu-se, Praznic strălucit şi de a toată lumea peste an de obşte al tuturor acestora face, lăudîndu-i şi slăvindu-i întru sfînte cîntări şi laude după datorie îndoită, şi ca pe nişte prieteni ai lui Dumnezeu şi credincioase slugi, pe cinstea cea către dîşii, făcînd-o ea după arătătorul de cele cereşti Vasile, dovedire a dragostei celei ce are către Stăpînul cel de obşte, şi încă Şi ca pe nişte dumnezeieşti şi prea mari făcători de bine ai neamului nostru. Pe ale căroră facerile de bine cele către noi nici a le număra nici a le spune cituşi decît nu este uşor. Pentru că şi cu mulţimile şi cu mărimile sunt neasemănate şi mai virtos deosebit şi mai ales cele ale prea marilor şi prea Dumnezeieştilor Voievozi, adică ale lui Mihail şi Gavril. Şi aceasta este cea adevărată şi chiar pricina şi temelul sărbătorii prea Dumnezeiescului Mihail şi Gavril şi a tuturor Puterilor Cereşti.

PENTRU DIAVOLUL ȘI DEMONII

Urmează după cuvîntul cel pentru Îngeri cuvîntul cel pentru demoni. Iar în deosebit cap se face cuvîntul cel pentru dînșii, pentru că au căzut din ceata celor buni și s-au făcut răi. Una era firea și a acestora și a aceloră, bună a celui Bun Ziditor facere, fire adică înțelegătoare și de sineși stăpînitoare, Luminii celei dintîi pârtașă. Și precum grăim pentru Îngerii cei buni, cum că din Dumnezeieștile Scripturi ne învățăm și credem, cum că sunt îngeri, așa și cum pentru demoni zicem, cum că la cei ce primesc Dumnezeieștile Scripturi nu este nicidecum nici o îndoială pentru estimea lor. Că vrăjmașii credinței tăgăduind, ca Saducheii, cu totul cum că nu este duh, după urmare nici draci nu voiesc că sunt. Iar ucenicii Bisericii nu numai din Dumnezeieștile Scripturi, care este cea dintîi și adevărată dovedire a celor ce cred, cu întărire cred, cum că sunt demoni, ci și din ale Prea Cuvioșilor Părinți care au strălucit în nevointe, îndelungată și prea multă ispitire, pe care în multe chipuri au adus-o asupra lor, cei din început luptători ai neamului nostru.

Deci aceasta mărturisită fiind, se face întrebare întîi, cînd s-au făcut? Atunci cînd toți Îngerii. Că Îngeri și aceștia, adică buni au fost întîi. Dar ori mai înainte de Façerea lumii, după Dumnezeiescul, precum s-a zis Grigorie, ori împreună cu cerul, după alții oarecare din Părinți, aceea este mărturisită, că mai înainte de plăsmuirea omului și întru ființă s-au adus, și din Dumnezeiescul Dar au căzut. Iar a doua se face întrebare, care ar fi fost cauza căderii lor? Și oarecare foarte mințind, pentru aceasta zic: Diavolul a căzut din slava ceea ce-o avea, pentru că n-a primit să se închine lui Adam celui ce atunci se zidise.

Căci cînd a căzut cu hotărîre nu este cu putință a spune. Că nici Scriptura n-a arătat aceasta, nici din Părinți vreunul. Iar toți cu un glas hotărîsc și cum că mai înainte de Adam, și cum că înălțare împotriva Măririi lui Dumnezeu a fost greșeala lui. Căci lumină nematerialnică de cuvîntul cel ce a toate lucrător zidit fiind dintru început, și pentru strălucire luceafăr numindu-se, și mai mare punîndu-se al cetei Îngerești i s-a încredințat spre începătorie și stăpînire laturea cea pămîntească și aerul cel de lingă pămînt. Iar el pentru strălucirea sa mîndrindu-se, ca să zic după Dumnezeiescul Grigorie, n-a suferit Dumnezeiesc fiind, să nu se socotească și Dumnezeu, și stăpînirea de sineși rău întrebuiînd-o: „Voi pune, a zis, scaunul meu deasupra norilor (Adică mai presus de celelalte cete Îngerești) și voi fi asemenea Celui Prea Înalt” (Isaia 14) Acestea socotind îndată s-a și înnebunit și s-a netrebnicit cu judecată Dumnezeiască înstrăindu-se de slava și strălucirea Îngerilor, și el și cel ce au fost împreună cu el, și i-a urmat lui mulțime nenumărată, întunerice în loc de lumină, și demoni din Îngeri făcîndu-se, vicleni adică în loc de buni, și făcători de rele și cu totul spurcați în loc de sfinți și luminoși. Deci înălțare a fost greșeala lui, și mai avem vîrtos pe cuvîntul cel ca o socoteală de obște adevărat al Marelui Părinte Grigorie în locul multora altora care zice: Dar mă pleacă nu nemișcate (la rău adică) ci cu anevoie mișcate, și a le socoti și a le zice (adică pe Îngereștile puteri) cel pentru strălucire luceafăr, iar pentru înălțare întunerice și s-a făcut și se zice și cele de sub el puteri care s-au sculat asupră, ziditoare ale răutății pentru fugirea de la Bun, și nouă pricinuitoare.

Deci cel mai înfruntător și începător al acestora și se numește diavol-DIAVOL (Adică clevetitor) care este nume de rău lucrare. Pentru că pe Dumnezeu l-a clevetit către Eva, ca și cum pentru zavistie a oprit mîncarea din pom, ca să nu se facă și ei ca niște dumnezei. Iar pe Iov l-a clevetit către Dumnezeu, ca și cum cîntea pe Dumnezeu pentru bunătățile de care s-a învrednicit de la El. Iar puterile cele de sub el care s-au sculat asupra, și sunt și se numesc diavoli, demoni, (adică draci) și Proorocul Isaia adică ca în fața împăratului Babilonului, oarecum stă la nepricepere zicînd: Cum a căzut din cer luceafărul cel ce răsărea dimineața? (Is. 14, 12). Iar Domnul în Evanghelie zice: Văzuți-am pe Satana, ca un fulger din cer căzînd (Lc. 10, 18). Urmează dar a sta cineva la nepricepere, cum și Proorocul și Domnul zic cum că din cer a căzut el, cînd după toți în scurt Dumnezeieștii Dascăli, el a fost mai parte peste laturea cea din jurul pămîntului, nu peste rînduiala și întocmirea cea cerească! Și zic cum că înălțimea slavei, din care a căzut sculătorul împotrivă, se însemnează prin cer. Și din obicei în Dumnezeiasca Scriptură la înălțimea cea multă se ia numele Cerului. Precum: Și tu Capemaume, care pînă la cer te-ai înălțat, pînă la iad te vei coborî (Mt. 11, 23).

Și: Voești să zicem să se pogoare foc din cer? (Lc. 9, 21). Iar cum că stăpînirea aerului i se încredinșase dintru început vicleanului acestuia, cu aceste cuvinte o zice aceasta către Efeseni apostolul, după tilcuirea Sf. Teodorit. Că cuvîntul apostolului așa zice: „După domnul stăpîniei văzduhului, al duhului, care acum lucrează în fiii neascultării” (Efes. 2, 2). Iar ale lui Teodorit sunt acestea Arătat, zice, pe noi ne-a învățat, cum că de demult i s-a fost încredințat diavolului stăpînia văzduhului. Iar căzînd din aceasta pentru răutate, învățător al răutății și al păgînatății s-a făcut. Însă nu peste toți stăpînește, ci numai peste acela care nu primesc Dumnezeieștile propovăduri. Că pe aceștia i-a numit fiii neascultării.

Se numește încă acesta și SATANA, precum l-a numit mai sus Mîntuitorul pe el, adică potrivnic. Cui potrivnic? Întîi Voi celei prea Bune a lui Dumnezeu. Apoi și la toată lucrarea cea bună. Că după ce odată s-a despărțit de la Dumnezeu, vrăjmaș s-a făcut chiar lui Dumnezeu. Apoi și fericirii omului zavistnic, a adus-o ca un vrăjmaș pe amăgire pe care l-a împins pe el din fericita Viața aceea, și de obște la tot neamul omenesc, i-a adus asupra ticăloșia. Însă n-a încetat de aici de a da război oamenilor celor după Dumnezeu, și mai virtos acum după Dar, văzîndu-l pe om înălțat chiar la cer, ci turbîndu-se precum nu se poate spune, împreună cu toate puterile cele de sub dînsul se pornește asupra Aleșilor lui Dumnezeu. Și aceasta însemnînd-o apostolul către Efeseni zicea: „Îmbrăcați-vă întru toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva meșteșugurilor diavolului. Că nu ne este nouă lupta împotriva trupului și a singelui, ci împotriva căpeteniilor și a domniilor și asupra stăpîniilor întunericului veacului acestuia, împotriva duhurilor răutății întru cele cerești. (Cap. 6, 11-12). Căci fiindcă, precum zic Părinții, pe Dumnezeu cel ce l-a golit pe el de vrednicia Îngerească și l-a surpat din înălțimea slavei celei dintîi, a-l vătăma nu poate, pentru aceasta asupra chipului lui celui împărătesc sloboade toată urgia, ca la cel împreună cu el muncă să-l tragă de va putea. Că știe prea spureatul că se va osîndi în focul cel veșnic. Pentru aceasta și către Iisus ziceau cei doi îndrăgiiți: „Ce este nouă și ție Iisuse Fiul lui Dumnezeu? Ai venit aici mai înainte de vreme să ne chinuiești pe noi? (Mt. 8, 29). Iar forma lui înfricoșată și cu adevărat înspăimîntătoare o arată Dumnezeu prin oarecare semne trupești către Oiv, Capitolul 40 și 41. Încă și în

multe locuri prin altă parte grăitorii de Dumnezeu, pe grozăvia și complicitatea și asprimea cea tare, și violența și neostenirea lui spre război voind s-o arate, și șarpe încolăcit îl numesc și balaur din adânc, și cîine turbat, și lup care răpește, și leu care răcnește, încă îi și înghite pe unii, și porc din dumbravă care strică, și ris, și aspidă, și vasilisc, și scorpie și orice alt semn de îngrozire. Ci cu adevărat prea nemîncinos este Dumnezeiescul Glas al Mîntuitorului care zice: „Iată vă dau vouă stăpînire să călcați peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului și nimic nu vă va vătăma pe voi” (Lc. 10, 19).

Și este cu adevărat a ne minuna de Darul cel atot Putemic al Mîntuitorului că pe acest fel de mare și cumplit vrăjmaș al neamului omenesc, adică pe balaurul, pe leul, pe vasilisc, pe șarpele cel cu trel și cu multe capete l-a arătat mai de rîs decît țînțarul la cei ce cred în Numele lui cel Dumnezeiesc și Mîntuitor, precum aceasta către feritul Iov a zis-o: „Nu este pe pămînt nimic asemenea lui făcut, să se batjocorescă de îngerii mei” (Iov. 41, 23). Bine a zis, zice Olimpiodor, pe pămînt. Pentru că din rugurile cerești s-a scos afară. Iar asemenea sau cu puterea, sau cu răutatea. Dar, zice acesta este atîta de mare și cumplit, de sfinții Îngeri și de oamenii cei întocmai cu îngerii se batjocoresc, pentru că după înconomia Mîntuitorului s-a scos afară, și nu mai este la el stăpînire, căci de demult cînd trăia fără de Hristos, după apostolul, oamenii, toată stăpînirea o avea el, și ca un tiran îi silea pe oameni la toată lucrarea cea fără de lege și păgânătatea încît îi jertfeau lui ca unui Dumnezeu, și pe copiii lor cel prea iubiți, iar acum pe puterea și stăpînirea aceea pierzînd-o, numai meșteșuguri face, adică vicleșuguri și chipuri și mijloace de tot felul. Și numai a păcătui nu poate să silească pe cineva de nu va voi, ci nici trupește a vătăma nu numai om, ci nici simplu dobitoac nu poate, de nu-i va da voie Dumnezeu. Și o arată pe cea dintîi dumnezeiască Carte a lui Iov pe cea de-a doua o arată sfînta Evanghelie, unde dracii cu aceste cuvinte zic către Domnul așa: De ne scoși pe noi; dă-ne voie să ne ducem în turma de porci” (Mt. 8: 31–32). Și deci cu darea de voie a Domnului intrînd ei porci, pe toată turma aceea în apă au înecat-o.

Deci dacă nici porci a vătăma, fără de Dumnezeiască slobozire nu pot, cu cît mai puțin nu pot să vătăme om cuvîntător și mai virtuos creștin. Iar deși pot, dar întru fiii neascultării, precum zice Dumnezeiescul Apostol, ca niște materii și mijloace asupra noastră întrebuițîndu-le pe patimele noastre.

Și-l adevărește cuvîntul acesta glasul cel Teologic care zice: Ce pentru toate îl învinuim pe ticălosul? Focul este de la noi (mîinile și poftele zice) iar vîpala a duhului. Căci minte fiind și minte este spre a cunoaște sfaturile sufletului omenesc, suflă împreună nesimțit și lucrează împreună fără de preget și netezește calea spre păcat. și aceasta este ceea ce zice dumnezeiescul Apostol meșteșugirea înșelăciunii la Efeseni 4. Iar la Capitolul 6, meșteșugiri ale diavolului. Din care a scăpa și a le birui nu le este cu putință celor ce nu vor fi foarte deștepți și întru toate armele cele dumnezeiești îmbrăcați, precum și la același loc și la alte multe locuri învață același apostol. Că la noi este sau a primi sau a nu primi bîntuiala cea de la draci. Pentru aceea zice dumnezeiescul Damaschin: Diavolului și demonilor lui li s-a gătit focul cel nestins și munca cea veșnică și celor ce-l urmează lui. Că de voie, nu siliți fiind lucrează pe cele rele. Deci cînd se face slobozire de la Dumnezeu, și pot asupra unora și se prefac în oricare chip vor voi, dar după nălucire. Și arătat este din cele ce Dumnezeiescul Pavel zice: Că și în îngerul

luminii se prefăce însuși satana (II Cor. 13-14). Și li s-a arătat sfinților bărbați de multe ori în multe forme, de dobitoace necuvântătoare și de oameni și mai de multe ori de arapi (negri) precum cu adevărat negri sunt și urși. Ci și cum că fac minuni spun minciuni precum în Egipt, dar și acestea după nălucire. Că s-au făcut balauri toiegele vrăjitorilor, dar au fost înghițiți de toiagul lui Moisi, care s-a făcut în balaur nu după nălucire, ci după adevăr. Pentru aceea a și sorbit pe nălucire adevărul. Precum dumnezeiescul Grigorie de Nissa și sfințitul Tevdorit hotărăsc și celelalte asemenea. Ci și în Dumnezeieștile Scripturi este Iscusit diavolul, precum în sipitele cele către Hristos în sfințele Evanghelii s-a scris.

Și a spune mai înainte și cele ce vor să fie se făgăduiesc, ci mint. Că numai a lui Dumnezeu este lucrul a ști a spune mai înainte cele ce vor să fie, și la care Dumnezeu le va descoperi acestea, sau îngerii, sau și oameni sfinți adică și întocmai cu îngerii. Știu cele ce se fac departe, și acestea spuindu-le grăiesc adevărul. Dar măcar deși grăiesc adevărul nu se cuvine să-i credem. Că ne învățăm cum că o fac aceasta din vicleșug, ca văzându-i pe noi că-i credem, să semene întru noi ceva vicienie și vătămătoare de suflet. Pentru aceasta și Domnul către duhul cel necurat care îl propovăduia pe el i-a poruncit să tacă (Mc. 1, 24-25). Și Sfântul Pavel pe duhul cel pitonicesc în Filipi fiind supărat de el l-a izgonit din slujnică, măcar deși slugi ale Domnului celui de sus îi propovăduia pe ei. Deci din fire nu sunt răi demonii, pentru că firea este a lui Dumnezeu. Și după ceea ce este scris: A văzut Dumnezeu toate câte le-a făcut, și iată erau bune foarte. Ci de sineși stăpînitor fiind zidiți, de voia lor s-au făcut răi.

Deci trebuie a ști, ceea ce și mai sus de capul acesta s-a zis, cum că acela ce este la oameni moartea, aceasta, după Dumnezeiescul Damaschin la îngerii le este căderea, că după cădere nu le este lor pocăință, precum nici oamenilor după moarte. Și din Lumina cea Dumnezeiască adică a căzut diavolul, dar pe osîndirea cea mai de pe urmă pe a focului celui veșnic zic, încă n-au luat-o, ci precum zic Dumnezeieștii Părinți, l-a lăsat pe el Dumnezeu să petreacă pe pămînt, pînă la a doua venire a lui, ca să le fie celor credincioși ca un luptător împotriva, și către fapta bună potrivnic. Și arătat este din cele ce marele Apostol zice:

„Că nu ne este nouă lupta împotriva singelui și a trupului, ci împotriva căpeteniilor și a domniilor și asupra stăpîniilor întunericului veacului acestuia împotriva duhurilor răutății întru cele cerești.” (Efes: 6, 12).

CAPITOLUL 5

PENTRU ZIDIREA CELOR CE SE VĂD

Cum că s-a început lumea aceasta și firea o învață și Istoria o încredințează, și punerile, legilor și întrebuințările cetăților luminat arată. Că mai ale tuturor meșteșugurilor îi știm pe aflători ei pe puiori de lege ai legilor și pe cei ce întru început au întrebuințat cetățile. Încă și pe începutul tuturor celor ce au scris ori pentru ce și pe nici unul din aceștia nu-i vedem să fi trecut peste facerea lumii și a vremii, pe care a

istorisit-o văzătorul de Dumnezeu Moise. Pentru că și firea lumii care pururea avea trebuință de început nou al fiecărui lucru, și fără de el nicidecum nu se putea alcătui, pe cel întâi al ei, care nu are început din altul, îl arată pe cel ce l-a scris Moisi, ca pe o facere a lumii prea adevărată, care ne învață cum că însuși Dumnezeu a fost Făcător și Ziditor a toate dintru a nu fi nici cituși decît ele (Din nimic). La început, zice, a făcut Dumnezeu cerul și pămîntul. Decît care facere a lumii adică scriere a ei, cum oă nici una nu s-a făcut în toată lumea mai veche, bărbați prea înțelepți au dovedit prea luminat. Iar cerul și pămîntul zicînd Moise, împreună cu pămîntul le-a cuprins și pe celelalte stihii, adică apa, focul și aerul. Care împlinesc toată sfera pămîntului. Că nicăieri după aceea nu se vede aducerea lor în mod deosebit întru ființă. Iar adaugă pe urmă: și pămîntul era nevăzut și netocmit. Și Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor. Și iată îndată numirea apei. Iar Duhul ce se purta pe deasupra apei unii din Părinți au tălcut cum că este aerul, pe care pentru firea lui cea subțire și lesne mișcată din obicei duh îl numește Scriptura. Precum este și ceea ce s-a zis de Domnul către Nicodim: Duhul, unde voiește suflă. (Ioan 3, 8).

Deci unele le-a' adus întru ființă nu din vreo materie care să fi fost mai înainte; precum Cerul, pămîntul, aerul, apa, focul, și birfesc cu adevărat cei ce învață cum că materia cea dintîi a fost din veci. Iar altele din însăși acestea, care s-au făcut mai înainte, precum dobitoacele, pomii, semințele. Că acestea s-au făcut din cele patru stihii cu Dumnezeiască Poruncă. Iar ce este cerul după fire și ființă, mai presus de mîntea omenească este cunoștința acestora. Și oarecare cuprindere împrejur este cerul a tuturor zidirilor celor văzute și nevăzute. Că înlăuntrul lui se cuprind și puterile Îngerilor cele înțelegătoare și toate cele simțite, stelele și toate celelalte, împreună cu care și însuși pămîntul, care este ca un punct și centru către toată lumea. Și se face întrebare de sunt multe ceruri. Și multe adică nu sunt. Că un cer a făcut Dumnezeu, pe acesta ce cuprinde toate afară de Dumnezeu. Că Dumnezeu nescris împrejur avînd firea, pe toate el le plinește și mai presus de toate este. Dar zice Scriptura, cum că și tăria care a făcut-o Dumnezeu între apă și între apă și pe aceasta cer a numit-o. Pentru aceea aceasta și al doilea cer se numără, care se cuprinde de cel dintîi și ne cuprinde pe noi. În care tărie a pus Dumnezeu pe luminători pe Soare și pe Lună (împreună cu acestea să să înțeleagă și celelalte stele) ca să lumineze pe pămînt. Ci și al treilea cer pe aer îl zice Scriptura, precum și: Stăpîniți peștii și păsările cerului. Și după întrebunțarea cea din obicei zic, aerul, ca cel ce este mai înalt decît noi, sau zic cer. Încă obicei îl este Scripturii și pe un Cer a-l numi Cer, cu grai de număr mult. Precum, Cerurile cerurilor. După cum și la greci atenele, divele, cu număr de multe se numește cetatea cea una, după Teodorit. Deci pentru că luminătorii și toate stelele pe tărie sunt, pentru aceasta înțelepții cei de afară, pe cel chiar Cer, l-au numit sferă fără de stele. Căci cu adevărat, sau sferă, sau în chipul sferei, întru care se zice că este și petrecerea fericirilor. A căruia partea cea mai de sus este rotocolul lui cel despre toate părțile, iar cea mai de jos este mijlocul, unde cum că și pămîntul ca un centru șade nemișcat, și înțelepții cei de afară de demult învață și Dumnezeiasca Scriptură de asemenea. Iar acum filozofi cei mai noi ai Europei, ai socotelii celei împotrivi și s-au făcut și sunt, centru punîndu-l ei pe soare, iar planetă (adică rătăcit) împrejurul soarelui pe pămînt adică pe toată sfera cea rotundă. Și mare școală cu adevărat este lumea aceasta și minunile cele din ea, la cei ce pot a socoti spre înțelegerea și lauda

preaînțeleptei și a atotputernicei cauze a tuturor acestora. Că cele nevăzute ale lui Dumnezeu, după dumnezeiescul Apostol, de la zidirea lumii, din făpturi fiind cunoscute se văd și veșnică Puterea lui și Dumnezeirea. Ci și Înțelepciunea lui Solomon zice:

Din mărirea și frumusețea zidirilor după potrivă se cunoaște Făcătorul lor. Precum adică și la oameni lucrurile cele cu meșteșug lucrate, măcar deși nu va fi de față, nici nu se va vedea meșterul, însăși acelea mărturisesc pe cel ce l-a făcut pe ele. Pentru aceasta de demult și cei ce n-au cunoscut pe Dumnezeu, sunt osîndiți. Căci puteau întrebuițind cuvîntul, să se povățuiască la cunoștința Făcătorului și cei ce l-au cunoscut pe el nu mai puțin, fiindcă nu l-au cîstit ca pe un Dumnezeu, ci pe Dumnezeiască cînte la cele neînsuflețite și la animale, prea nebunește le-au dat-o.

Și mulți din Dascălii Bisericii au scris în limba grecească la facerea lumii și nouă multe cărți pline de multă înțelepciune și de mult folos ne-au lăsat, din care foarte puține din cauza vremilor și a întîmplărilor celor după vremi se păzesc, care acestea sunt pe cît noi știm: A Dumnezeiescul Gură de Aur, Tîlcuire la Facere, împărțită în cuvinte care s-a făcut de obște în Biserică. A sfîntului Vasile cel Mare, avînd numele Hexameron, adică la cele 6 zile. Și a înțeleptului Teodoret al Cirului, dezlegări ale îndoielilor celor ce se întîmplă.

Afară de acestea și în Lanțul Părinților la cele Opt Cărți, prea multe tîlcuiri a multora Părinți vei afla. Din care unii au tîlcuit necurmat pe această de Dumnezeu însuflată Facere a lumii, iar alții rar în cuvintele cele după vremi, la această înțelegere sau la aceea au întrebuițat locurile Scripturii, întrucît se pare a fi ca o livadă cu multe flori numită Carte a Lanțului Părinților. Deci Dumnezeiasca Scriptură și deosebi și împreună învață, cum că în 6 zile pe toate zidirile cele văzute le-a făcut Dumnezeu. Dar sunt la îndoială unii, și oarecum cu necuviință socotesc, dacă după asemănarea oamenilor celor neputincioși a fost trebuință și prea Înțeleptului și atot Puternicului Dumnezeu în mai multe zile să aducă întru ființă făpturile sale. Și deci zic ei că deodată le-a adus întru ființă pe toate. Dar pentru rînduială s-a zis numărul zilelor și a celor ce s-au făcut, El a poruncit și s-a zidit (Psalm, 148, 5). Prin care se arată oarecum că deodată și împreună. Și mie mi se pare cum că și dumnezeiescul Grigorie de Nissa la această socoteală a fost în cuvîntul cel de răspundere pentru cele 6 zile. Că tîlcuind acel grai EN KEFALIO, adică ÎN SCURT, cuprinzător, pe care Acvila l-a pus în loc de, întru început. Acestea zise cuvînt din cuvînt, cum că la Firea cea Dumnezeiască, împreună următoare cu Voința este Puterea, și măsură a Puterii lui Dumnezeu se face Voia. Iar Voia este înțelepciune: Iar al Înțelepciunii lucru este, a nu fi ei nimic neștiut, cum pot fi cele mărunte și deosebi. Iar împreună cu cunoștința este sădită și Puterea. Întrucît în aceeași dată au cunoscut ceea ce se cuvine a se face, a alergat împreună și Puterea cea săvîrșitoare acelor ce sunt aducînd în lucrare ceea ce s-a socotit. Deci dacă cu covîrșirea înțelepciunii și a Puterii și știe toate, și le poate toate, oarecum ne apropiem de graiul cel înalt al lui Moisi, care zice EN KEFALIO, adică cuprinzător (că acest cuvînt în loc de întru început l-a pus Acvila) s-a făcut de Dumnezeu cerul și pămîntul. Că pe cele cuprinzătoare ale celor ce sînt, care prin simțire se cunosc de noi, le-a numit cuvîntul, ca prin a zice pe cele cuprinzătoare că s-au făcut de Dumnezeu, să ia împreună pe tot ce se cuprinde înăuntrul marginilor. Și în loc de a zice, cum că odată împreună pe toate cele ce sunt le-a făcut Dumnezeu, a zis ca EN KEFALIO

(care însemnează cuprinzător) adică întru început a făcut Dumnezeu Cerul și pământul. Și una este însemnarea graiurilor amîndorura.

Deci aceasta ne învață începutul Facerii lumii a înțelege, cum că ale tuturor pricinile și puterile; deodată Dumnezeu într-o clipeală le-a pus, și întru cea dintîi pornire a voii, au alergat împreună ființa fiecăruia din lucrurile cele ce sunt, Cerul, Eterul, stelele, focul, aerul, marea, pământul, dobitoacele, pomii. Iar puterii și înțelepciunii ceea ce s-a pus spre săvîrșirea fiecăreia din părțile lumii, oarecare puniere mai înainte și s-a arătat mai întîi decît celelalte ce se privesc în lume și așa după acela, cel ce a urmat de nevoie după cele ce a apucat mai înainte. Și după acesta al treilea, precum firea cea meșteșugescă silea și al patruilea și al cincilea, precum rînduială cea de nevoie a firii cere pe ce este după urmare în cele ce se fac. Și acestea adică Dumnezeieștii aceștia Părinți. Iar cealaltă a sfinților Dascăli cu un glas toți învață cum că Dumnezeu a făcut toate în prelungire de șase zile cu adevărat și cu lucru. Și mie mi se pare că în locul tuturor vrednic de credință este Grigorie Teologul, la Duminica cea nouă așa zicînd: Așa ceva întîi în zile se numără, și al doilea, și al treilea și celelalte pe rînd pînă la ziua a șaptea și întru care s-a făcut încetarea lucrurilor, cu care (zile) se împărtășesc cele ce se fac, cu cuvinte negrăite punîndu-se la rînduială și nu deodată (ia aminte) aducîndu-se întru ființă, de Cuvîntul cel ce le poate toate, și la care numai gîndirea, sau cuvîntul, lucru este care stă de față. Ci și din singură Dumnezeiască Scriptură însăși aceasta prea arătată se face. Că după ce a spus facerea Cerului și a pămîntului, îndată fără de a mijloci ceva aduce. Iar pămîntul era nevăzut și neîntocmit și întuneric era deasupra adîncului. Deci dacă, zic ei, întru aceeași dată și împreună cu cerul și cu pămîntul, s-au dus întru ființă și lumina, cum și de unde este întunericul? Că întunericul, este arătat, cum că este lipsire a luminii. Că pentru aceasta pămîntul era nevăzut, nu numai ca cel ce era acoperit de ape, ci și pentru că nu era încă lumina făcută, fără de care nimic din cele simțite nu se poate vedea. Nu dar deodată și întru o clipeală le-a adus întru ființă pe toate Dumnezeu. Ci și cînd în muntele Sinai le dădea fiilor lui Israil cele zece Porunci, dînd cuvîntul pentru care tare poruncește să nu lucreze și să sfințească ziua a șaptea, zice: Pentru că în 6 zile a făcut Domnul cerul și pămîntul, și marea și toate cele ce sunt în ele, și a încetat în ziua a 7-a și a sfințit-o pe ea. Zice încă și către Iov Făcătorul tuturor: „Cînd s-au făcut stelele, M-au lăudat cu glas mare toți Îngerii Mei” (Iov. 38, 7). Deci această zicere, cînd este însemnătoare de oarecare vreme, cu poate să însemneze, cum că nu în aceeași clipeală și Îngerii și stelele împreună și deodată s-au înființat, ci fiind înființati mai înainte îngerii, cînd le-au văzut mai pe urmă pe făpturile cele minunate pe stele că au venit întru ființă, au lăudat precum se cuvenea pe Ziditorul lor. După acestea și altele multe îndoieli se ivesc, pe care a ne apuca a le dezlega aici, de prisosit socotim a fi, fiind cu puțință ca iubitorii de știință și iubitorii de citire pe dezlegările lor să le afle gata în cel mai de sus zis Lanț al Părinților.

Iar acum ne vom muta și la plăsmuirea omului, care este partea cea mai bună și mai aleasă a facerii lumii.

PENTRU PLĂSMUIREA OMULUI

Deci acum, ca să le întrebuițez pe cele Dumnezeiești ale lui Grigorie luminătorul Nisenilor) toate la sfîrșitul lor au ajuns. Că s-au săvîrșit, precum zice Moisi, Cerul și pămîntul și cele din mijloc toate. Și cu frumusețea cea cuviincioasă și potrivită cele cîte una și deosebi s-au împodobit. Cerul adică cu strălucirile luminătorilor, iar marea și aerul cu viețuitoarele cele ce înoată și cu cele ce zboară. Iar pămîntul cu deosebirile cele de tot felul de pomi și pășuni, care toate de voia cea Dumnezeiască împuternicindu-se el, deodată le-a născut. Și toată bogăția cea de la zidire și pe pămînt și pe mare gata era, dar cel ce să se împărțășească nu era. Deci ziua a șasea venind, întru care pe toate firile viețuitoarelor celor de pe uscat cu Porunca lui cea Dumnezeiască din pămînt le-a adus întru ființă, întru această și pe omul cel ce vrea pe toate acestea să le stăpînească și de ele să se desfăteze l-a plăsmuit, țărîna luînd din pămînt și pe acesta cu Mîinile cele Cuvincioase lui Dumnezeu ca un andriadna frumos arătîndu-l, suflet cuvîntător și înțelegător întru el, adică ființă alta deosebită de materie prin insuflare Dumnezeiește lucrătoare punînd, cu el l-a împreunat, și cu cuvînt nespus împreună a legat pe cele cu totul împotrivă și desăvîrșit nepotrivite. Care lucru limba cea teologicească îl numește semn de mai mare înțelepciune și al îndestulării celei către firi. Și așa din fire nevăzută și văzută l-a plăsmuit pe om, ce să fie aceștia pămîntesc și ceresc, vremelnice și fără de moarte văzute și înțelegători, în mijloc între mărire și între smerenie, Împărat al celor de pe pămînt, supus celui de sus, acesta zic care cu Mîinile cele Stăpînești acum s-a plăsmuit și cu preaslăvite Daruri și desăvîrșiri s-a îmbogățit, și stăpînirea de sineși ca cel ce este cuvîntător, s-a cinstit ca nu de nevoie ci de voie să lucreze binele și răsplătirile faptelor bune să le ia după vrednicie încă și cele împotrivă, la fel Dumnezeiasca hotărîre a judecat, că nu se cuvine să fie singur. Și a zis Domnul Dumnezeu: Nu este bine să fie omul singur, să-l facem lui ajutor asemenea lui (Fac. 2, 18). Că măcar deși toate stihile și din viețuitoare fiecare, după Dumnezeiasca Poruncă, ca unui Stăpîn își împlineau dajdia lor, dar firește străină fiind firea cea necuvîntătoare, alt oarecare ajutor se cerea de la el, adică cuvîntător și de o fire, care să fie și către toată viața potrivit și către stăpînia ce va să fie îndemînat. Și fiindcă încă nu era de față unul ca acesta, dar era de nevoie, zice sfînta Slovă: Iar lui Adam nu i s-a afiat ajutor asemenea lui (20). Și deci plăsmuiește și pe aceasta din Adam, cel ce pe toate celelalte cu cuvîntul le-a adus întru ființă, dar nici din vreuna din părțile trupului cele dinainte, că să nu se plăsmuiască spre împotrivire lui, nici iarăși curat din vreuna din cele dinapoi, ca să nu se socotească mai necinstită. Ci din coasta lui care este oarecum de mijloc. Ca să se arate și ea că se află către bărbat între cîntea cea de-o potrivă și între supunere: Iar cu înțelepciune de la Dumnezeu dată fiind îmbogățit Adam și de unde s-a luat văzînd-o pe ea îndată a cunoscut, și cum că femeia ea se va chema a proorocit, și pe plecarea de care o va avea către dînsa neamul bărbătesc prea arătat mai înainte a spus.

Deci bărbat și femeie făcînd pe om, ca cel ce mai înainte știa trebuința cîrmuirii, pe aceștia în Rai fericitei desfătări i-a pus, poruncînd să-l lucreze pe el și să-l păzească,

dîndu-le lor încă și lege, care de vole din care din cele, din Rai să se împărtaşească, și oprea, de care ca de nefolositoare să se depărteze. Și în acest fel, ca să zic în scurt foarte, este aducerea întru ființă a celei mai bune din zidiri. Iar multe și mari în sfințita povestire cea pentru dînsul obișnuindu-se a se cerca, două aici de acestea eu pun, ca cele ce sunt vrednice, precum socotesc, de mai deosebită luare aminte: 1. – Pentru ce mai pe urmă de toate se zidește omul, dacă este precum s-a zis, cea mai bună zidire decît cele ce sunt după Dumnezeu? 2. – Pentru ce celelalte toate din zidiri mai cu cuvîntul s-au adus întru ființă. Că El a zis și s-au făcut, El a poruncit și s-au zidit, iar numai la plăsmuirea omului se vede că și sfat mai înainte a povățuit, și luare de alte fețe se aduce care de obște împreună vor să se lucreze? „Și a zis Dumnezeu, să facem pe om după Chipul Nostru și după Asemănare” (Fac. 1, 26). În care această întrebare, și care era aceea către care a fost Dumnezeiescul Cuvînt, se caută și se dezleagă. Iar pe ale acestora dezlegări le vom aduce de la Dumnezeiesții Dascăli pe ale acelor cuvînt din cuvînt punîndu-le, și deci în capitolul 2 pentru zidirea omului, pe cea 1 dezlegînd-o marele luminător al Nisenilor, încă, zice omul lucrul cel mare acesta și cinstit în lumea celor ce sunt nu venise (cînd toate celelalte erau aduse întru ființă). Pentru că nici nu era cu cuvîntul că Domnul să se arate mai înainte de supuși, ci gătindu-se mai înainte începător, cu urmare era ca după aceea să se arate Împăratul (omul).

Deci după ce Făcătorul tuturor a gătit mai înainte ca un lăcaș împărătesc celui ce avea să împărătească, iar acesta era pămîntul și ostroavele și marea și Cerul, care era deasupra acestora girbovit ca un înveliș. Și bogăție de tot felul în casele acestea împărătești s-a pus (iar bogăție zic, pe toată zidirea, cită, adică bogăție în pomi și în saduri, și cîte simțitoare și cu însufiere și însufiețită). Așa îl arată în lume pe om, care era să fie al minunilor celor dintr-însa, al unora privitor, iar al altora domn, ca prin desfătare să alba priceperea Dătătorului, iar prin podoaba și mărirea celor ce se văd să urmeze Puterea cea negrătită și mai presus de cuvînt a Făcătorului. Pentru acestea mai la urmă, după zidire s-a adus omul, nu ca un lepădat, întru cele mai de pe urmă aruncîndu-se, ci ca cel ce se cuvenea, ca împreună cu facerea să fie Împărat celor supuși. Că acestea asemenea și alții din Părinți le zic. Iar același mare Grigorie de Nisa și către întrebarea a doua în Capitolul 3 zice: Cu cuvîntul este zice, nici aceasta a nu o trece neprivită, că o lume alită de mare și părțile ei după rînduiala stihilor punîndu-se spre întemeierea totului acestuia, se închipulește oarecum zidirea de Dumnezeiasca Putere îndată cu Poruncă înființîndu-se. Iar mai înainte de facerea omului, povățuiește sfat, și se însemnează de Meșterul prin scrisoarea cuvîntului aceea ce va să fie și cum trebuie să fie, și către care izvor să aibă asemănare și pentru ce se va face, și ce va lucra după ce se va face, și pe care le va stăpîni pe toate le socotește Cuvîntul. Pentru aceasta mai veche decît facerea o are el pe dregătorie, mai înainte de a veni întru ființă, dobîndind stăpînirea peste cele ce sunt. Că a zis Dumnezeu, să facem om după Chipul nostru și după asemănare, și să stăpînească peștii mării și păsările cerului și dobitoacele și tot pămîntul. Deci de vreme ce firea omenească spre stăpînirea celorlalte se făcea, prin asemănarea cea către Împăratul a toate, că o licoană însuflețită s-a ridicat, împărtaşindu-se cu chipul cel dintîi și de vrednicie și de nume.

Deci voiește Dumnezeiescul Părinte prin acestea să zică, că pentru aceasta ca un sfat și socoteală mai înainte de facerea omului povățuiește, de vreme ce vrea

să-l plăsmuiască pe om al doilea Împărat. Iar sfințitul Teodorit vrînd să îl cîmătuiească la întrebarea 19, căruia i-a zis Dumnezeu, Să facem om după Chipul și după asemănare, pe amîndouă împreună foarte cu înțelepciune le-a înțeles. Pe care la Teologie în capitolul 3 mai înainte le-am pus și nu se cuvine și aici a scris aceleași. Că toate zice, văzîndu-le Dumnezeu tuturor acum făcute, cele ce încă nu se făcuseră, și mai înainte privind Întruparea celui unuia Născut și cum că această fire din Fecioară va să o ia și așa cu sineși s-o împreuneze și s-o unească, cît o Față a lui Dumnezeu și a omului să se înțeleagă și o închinăciune să i se aducă lui de la toată zidirea, foarte cu cuviință și pe însuși temelul neamului de prea mare cinste l-a învrednicit, și înțîi punînd mai înainte de zidire sfat, ca să însemneze mai înainte partea cea cuvîntătoare a celui ce se zidește, apoi arătînd numărul fețelor, ca cel ce avea să aducă laudele pe pămînt să ia umbroase semne ale Teologiei și fiindcă oarecum s-a făcut singur lucrător al plăsmuirii a arătat-o pe cea mai multă dragoste către cel plăsmuit. Iar nici cum că mîini are Dumnezeu, nicicum că de vreun sfat și mai înainte privire are trebuință zicem, ca precum băsmuia Platon, după închipuirea minții să facă făptura. Ci fiecare din acestea o arată pe purtarea de grijă cea mai multă a lui Dumnezeu către această jivină.

CAPITOLUL 7

PENTRU PETRECEREA LOR ÎN RAI, SI CUM CĂ, CĂLCÎND PORUNCA LUI DUMNEZEU DE ACOLO S-AU IZGONIT

Deci petreceau cei înțîi zidiți în Raiul desfătării, pe care pentru ei cu mai deosebită purtare de grijă, loc plin de tot feluri de pomi, nu numai spre hrană, cu și spre veselie îndemînatul, Dumnezeu cel ce l-a zidit, l-a făcut și petreceau ca niște îngeri întrupați, „prea fără de răutate, prea nepătimăși, de întristare negustați, de griji neîmpărtășiți, un lucru avînd, a-i aduce Laudă Ziditorului a toate Dumnezeu. Fericiți de această așezare, mai fericiți de rămîneau întru Porunca ceea ce li se dădu-se lor.” Că a poruncit (zice, Dumnezeiasca Scriptură) Domnul Dumnezeu lui Adam zicîndu-i: Din tot pomul care este în Rai cu mîncare să mîncîci, iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mîncăți, că ori în ce zi veți mîncă dintr-însul, cu moarte veți muri” (Fac. 2, 16-17). Că de vreme ce cum s-a zis acum, că vrednicia stăpînirii de sineși aceasta le-a dat-o lor Dumnezeu tuturor, pe porunca aceasta pe oprirea de la oricare roade, ca o iscusire a faptei bune le-a dat lor, că de vor petrece pînă în sfârșit păzind Porunca, iscușiți prin ascultarea cea desăvîrșită arătîndu-se să-și ia răsplătirea ascultării. Iar aceasta era pentru a o dobîndi pe fericirea cea desăvîrșită și viața cea nestricăcioasă, că fără de ascultare, nici slavă, ci nici mîntuire fie cum a dobîndi nu este cu puțină. Și arătat este adică din multe, dar arătat este mai vîrtos din cele ce în anii cei mai de jos prin Sfinții Prooroci către ludei zicea: „De veți voi și mă veți asculta pe Mine, bunătațile pămîntului, veți mîncă, iar de nu veți voi, nici nu mă veți asculta, sabia pe voi vă va mîncă” (Isaia 1, 19-20). Arătat este încă și din cele ce pentru Adam cel nou zice dumnezeiescul Pavel apostolul „Cum că sa smerit pe sine ascultător făcîndu-se pînă

la moarte, iar moarte de Cruce. Pentru aceea și Dumnezeu l-a preînălțat pe El, și i-a dăruit lui Nume, care este mai presus de tot numele" (Filip: 2,8-9). La Evrei 2, 8 zice: Cum că măcar deși era Fiu, dar a învățat ascultarea din cele ce a pățit.

Deci erau cei întâi zidiți prin ascultarea cea către poruncă să ajungă la săvârșirea nestrăciunii, adică a fericitei îndumnezeiri. Că Dumnezei după dar se fac cei ce au arătat ascultarea cea desăvârșită. Dar vai pentru răutății O de s-ar fi prăpădit zavistia, și mai virtos născătorul zavistiei N-a suferit satana începătorul răutății, cel ce de la Dumnezeu și împotriva lui Dumnezeu s-a despărțit și s-a ridicat. N-a suferit zic, la multă vreme să-l vadă pe om cel din pământ zidit și cu Chipul Ziditorului cinstit, să petreacă în Raiul desfătării, cu darurile cele Dumnezești împodobit și de slava cea Dumnezeiască îndulcindu-se și întru fapta bună acum bine mergând și scornind el cel ce era nematerialnic în loc de lumină întuneric făcându-se. Pentru aceea și la firea cea mai slabă, adică la femele, ca la ceea ce este lesne alunecăcioasă prin șarpe vicleșuguri vicleanul apropiindu-se a pus înainte, zicînd, cum că zavistuindu-vă vouă Dumnezeu ca să nu ajungeți la mai bine, va porunci să nu mîncați din pomul cunoștinței binelui și al răului, nu arătat aceasta zicîndu-le, ci cu înclăcituri înclăcitură, prin cele ce zicea acestea însemnîndu-le. Nu veți muri, zice, cu moarte, de veți mînca dintru acesta" (Fac. 3,4-5). Nu este așa. Nu adevărat va fi zis vouă aceasta Dumnezeu, ci știe că în orice zi veți mînca din el, se vor deschide ochii voștri ca niște dumnezei, cunoscînd binele și răul. Cu adevărat diavol (adică clevețitor) a fost blestematul satan, năpăstuire cu totul potrivnică firii celei Dumnezelești și din sine bună aducînd asupra: Însă și-a dobîndit scopul său precum nu se cuvenea prea vicleanul, care îi era lui ca să învrăjbească pe om cu Dumnezeu, pe slugă cu Stăpînul, pe zidire cu Ziditorul, pe cel cu chipul lui Dumnezeu cinstit, cu planul cel dintîi cel începător al Dumnezeirii (Cel cu dumnezeiasca începătorie, sau al dumnezeieștii Începătorii) pe cel ce a dobîndit toată Dumnezeiasca purtare de grijă, cu Izvorul a toată nemărginita Bunătate. Că îngîlmîndu-se femeia de însuflările vrăjmașului pentru ușurarea minții și sfetnic primindu-l pe vicleanul, iar pe Porunca Stăpînului cu totul defăimînd-o, cu mînă îndrăzneată, vai din rodul cel oprit cu muncă de moarte luînd și ea a gustat plecîndu-se vătămătorului și bărbatului său i-a dat. Și îndată cu adevărat li s-au deschis ochii lor, cu cercarea cunoscînd cît de bun era ascultarea și cît de rea neascultarea. Că cei ce mai înainte cu nerăutate se acopereau, de goliciunea lor nerușinîndu-se după gustarea cea amară aceia, îndată și-au cunoscut goliciunea lor, și cunoscîndu-și goliciunea au început a se rușina, iar rușinîndu-se și a se acoperi, precum puteau cu mintea afla, încă și a se ascunde, auzind sunetul Picioarelor.

Dar oare care au fost acești ochi ce s-au deschis, de vreme ce pentru Eva zice sfînta Slovă: „Și a văzut femeia că bun este pomul la mîncare și plăcut ochilor la vedere" (Vers. 6)? Arătat că pe simțirea cea din lucru a răului care au pățit-o, zice Scriptura, pe știința ceea ce petrece înlăuntru în sufletul lucrurilor celor bune și în alt chip pe Judecătorul cel neamăgit, pe pîrișul cel ce strigă asupra cu strigări neauzite... Că au cunoscut prea îndată, că nu l-au ascultat pe Făcătorul și Ziditorul de bine de Dumnezeu și au ascultat fără de socoteală pe șarpele necuvîntător. Au cunoscut că cu nădejdea Dumnezeirii, femeia adică s-a amăgit de Șarpe, iar bărbatul s-a plecat ajutorului ce i s-a dat. Au cunoscut îndată că s-au făcut călcători și de frică fiind cuprinși, poșteau să li se deschidă lor pămîntul și să se cufunde mai virtos

decît să se arate pe pămînt. Deci de vreme ce cu voie de sineși stăpînitore au călcat porunca Făcătorului, și Puitorul de lege și Purtătorului de grijă, și Hrănitorul lor, cu hotărîre prea dreaptă se scot afară din locul desfătării, ei pe sineși nevrednici arătîndu-se de petrecerea cea fericită în el, pe viața cea cu osteneală și cu durere în locul nepătimirii celei dintîi primind-o.

După acestea au urmat nedumerire pentru sădirea Raiului, cum după ce a zis Dumnezeiasca Scriptură, că a săvîrșit Dumnezeu în ziua a 6-a lucrurile sale pe care le-a făcut, și s-a odihnit în ziua a 7-a de toate lucrurile sale pe care le-a făcut. Iarăși mai jos zice, cum că după ce l-a plămîuit pe om, a sădit Dumnezeu Rai în Eden către Răsărit și l-a pus acolo pe omul pe care l-a făcut.

Și a făcut Dumnezeu să răsară încă din pămînt tot lemnul frumos la vedere și bun la mîncare și Pomul Vieții în mijlocul Raiului și pomul științei binelui și a răului. Că zic, dacă și după ziua a 7-a Dumnezeu se vede că atîtea a făcut cum s-a zis că în ziua a Șasea a sfîrșit și în cea de pe urmă a șaptea s-a odihnit de toate lucrurile sale? Potrivnice cu adevărat celor dintîi sunt cele de a doua și presupune cum că minte Scriptura lingă aceea că este cu neputință, încă și de prihană de păgînatate nu scapă.

Deci îndoiala nu este simplă, dar și dezlegarea cea de la Părinți este foarte de ajuns și tare. Că în fiecare din cele 6 zile pururea se vede Dumnezeul a toate că a adus întru ființă oarece nou, adică în cea dintîi Cerul și pămîntul împreună cu celelalte stihii și lumina ceea ce se numește întîi născută. Iar în a doua, pe tîria cea între apă și între apă, pe care și al doilea cer l-a numit. Iar în a treia, după ce acum pămîntul s-a descărcat ca de o sarcină de mulțimea apelor din Dumnezeiasca Poruncă, a adus întru ființă Dumnezeu pe ierburile cele de pe el și pe toți pomii. Iar întru a patra a făcut Stele cele de pe tîria cerului și deosebit mai virtos pe cei doi mari luminători, în care a pus lumina cea întîi născută, ca să le lumineze celor de pe pămînt, pe care și numim Soare și Lună. Iar în cincea a făcut păsările și toate zburătoarele și pe cele înotătoare fiindcă acelea prin aer, iar acestea prin ape într-un fel umblă prin care și pe Balene le-a făcut. Iar în a șasea a scos din pămînt toate dobitoacele și flarele, și cele tîritoare după neam, și apoi chiar în această zi l-a zidit pe om. Deci (zic Părinții) cel ce în cea dintîi, și în a doua, și în a treia și în a patra și în a cincea și în a șasea pururea a făcut ceva nou, care socotea că-i lipsește zidirii, arătat că pentru aceasta în a șaptea s-a odihnit de a face, ca cu nelucrarea cea întru ea să arate că a luat sfîrșit zidirea. Pentru aceasta și în 7 zile pe toată înconjurarea zilelor a scris-o împrejur, putînd în 6 a o face aceasta în care a plîrîit zidirea, ca cele 6 arătare să fie a celor ce s-au făcut, iar cea de a șaptea, cum că au luat sfîrșit și nimic nu le mai lipsește lor. Că arătat este că nimic riou după a șasea nu s-a făcut. Deci Pomii cei din Rai frumoși adică și buni se zic, dar nu și zidiri noi. Și unii au socoteală că și Raiul în ziua a 3-a împreună cu ceilalți pomi s-a sădit povățuitoare la aceasta avînd-o pe tîlmăcirea lui Acvila: Că la acela în loc de către răsărituri, se află dintru început. Adică a și sădit Domnul Dumnezeu Rai dintru început, cînd adică și pe ceilalți pomi i-a făcut în ziua a treia și l-a pus acolo pe omul pe care l-a făcut.

Deci de vom primi această socoteală, atunci cele ce se zic acum pentru Rai, scriere împrejur și arătare vor fi cu poftire, ce fel a fost locul acela care se gătise de Dumnezeu pentru om, și în care parte de pămînt era sădit. Acest fel de

spunere și mai jos are Scriptura după Teodor al Mopsuestiei care zice: Și a făcut Dumnezeu încă din pământ toate fiarele țării și toate păsările cerului: Nu cum că alte dobitoace, zice, după aceea a făcut din pământ, ci pentru cele ce a0cum se făcuse, cu descriere a pricinii ce zace înainte grăiește: Iar aici zicere încă o adaugă din oarecare obicei al limbii evreiești. Așa este și aceea ce zice: și a făcut Dumnezeu să răsară din pământ încă tot pomul frumos la vedere și bun la mâncare. Ci și în versetul 21 la același capitol Dumnezeiasca Scriptură zicind: și a pus Dumnezeu somn în Adam și a adormit și a luat o coastă dintru ale lui (și acestea după odihna zilei a șaptea) și a plinit cu carne locul ei. Oarecare tâlcuitor nearătat cu numele, nu grăiește, zice împotriva la cele ce s-au spus mai sus. Ci de vreme ce a zis, și a făcut Dumnezeu pe om, după Chipul lui Dumnezeu l-a făcut pe el, bărbat și femeie i-a făcut pe ei aceea adică cum că s-au făcut om după Chipul lui Dumnezeu și bărbat și femeie spunind arătat, iar Chipul neadăugându-l, care era minunat și deosebit de celelalte dobitoace, de nevoie aici ceea ce s-a lăsat în acelea ne învață, o arată pe facerea omului, ca pe cele ce între cele mai sus s-a lăsat el acum să ne învețe. Că după odihna cea din ziua a 7-a nici o zidire nouă n-a mai făcut. Multe încă și altele la facerea omului se obișnuiesc a se cerca, pe ale căror dezlegări la Lanțul Părinților le va afla iubitorul de știință. Iar de nu ale tuturor, nicidecum nu socotesc că se va vătămă din neștiința celorlalte la mîntuirea sa. Că cele ce au fost de nevoie spre mîntuirea noastră, și dogme și de gînd povestiri, toate Domnul cel iubitor de oameni ni le-a descoperit nouă, iar celelate la singur prea Ziditor să le lăsăm să le știe.

CAPITOLUL 8

CUM CĂ OARECARE LUCRU FĂRĂ DE MOARTE ȘI NESTRICĂCIOS ESTE SUFLETUL CEL DE LA DUMNEZEU ÎN OM S-A ÎNSUFLAT

Mare oarecare și de mult sunet pricinuitoare și de demult și acum este întrebarea cea pentru nemurirea sufletului omenesc. Și cauză de cuvînt prea deosebit și prea de nevoie. Că dacă nu este fără de moarte sufletul, precum socotesc cei muritori cu sufletul, să mîncăm și să bem că mîine murim, precum în vremea Dumnezeieștilor Prooroci ziceau cei nebuni, iar dacă este fără de moarte și sau cu munci fără de moarte se va osîndi, sau daruri va lucra pentru cele ce le-a lucrat în viață, cine acestea știind, așa fără de socoteală se va afla, cît să nu se găsească pe sineși a fi îndestulat spre scăparea de cele dintîi, și vrednic să fie spre dobîndirea celor de-al doilea?

Ci ca să-i lăsăm pe cei vechi păgîni care umblau întru întuneric și în negură adîncă a necunoștinței adevărului celui negreșit, cară și aceia se împărțeau în două părți potrivnice (că nu ne sloboadă, pe noi scopul cel de acum al cuvîntului a număra aici părerile filozofilor celor vechi) vom pune aici cele ce din Dumnezeieștile Scripturi Biserica cea sobornicească cu chip de învățătură ne învață pe noi. Ci mai întîi de

toate aceasta trebuie s-o știm și s-o mărturisim: Că precum din început prea Înțeleptul Ziditor, după ce pe lut l-a făcut trup și ca un adriand desăvârșit (adică de care se folosește cineva): așa pe suflet prin Dumnezeuasca sa însuflare zicându-l, în trupul cel ce acum mai înainte se ipostăsuise aducându-l l-a pus să locuiască cu nespuse legături pe amîndouă unindu-le într-un ipostas. Așa și acum și pururea de atunci se face, adică după ce se organizește și se închipuiește în chip de trup cu un lut în pîntecele femeji sămînța bărbatului se aduce înlăuntrul de la Dumnezeu îndată zidindu-se fiecare sufiet cuvîntător. Căci aceasta vrea să însemne cuvîntul Stăpînului care zice: „Tatăl Meu pînă acum lucrează, și Eu lucrez” (Ioan, 5, 17). Și surpă această dumnezeiască Dogmă a Credinței noastre părerea cea bănuită pentru suflete că au fost mai înainte a următorilor lui Pitagora și a lui Platon, în care cum că să fi căzut și Origen al nostru arată cel ce a istorisit pentru el. Pentru care împreună cu celelalte multe necuviințe ale lui s-a pus sub anatemă de Sinodul 5 ecumenic. O surpă și pe socoteala cea prea rea aceea, cum că de la tatăl, adică de la om este și sufletul omenesc, ca și cum însuflețită ar aduce-o, care este cu necuviință. Că aceea este neînsuflețită, ca ceea ce are alcătuirea din cele 4 stihii, care sunt neînsuflețite. Drept aceea trupul putea să se facă cu stăpînire, adică unul de la altul și cu cuvîntă îi era leșirii semînței, fiindcă amîndoi sunt de fire trupestă alcătuită, iar sufletul cel cuvîntător și înțelegător și fără de trup, Chipul cel Dumnezeiesc trebuia fără de mijlocire de la Dumnezeu Cuvîntul cel ce toate le plinește și le cuprinde, să se aducă întru ființă, și să se zidească împreună și să se însufle. Pentru aceasta și preaințeleptul Moisi vrînd să arate întrecerea și covîrșirea sufletului omenesc peste toate zidirile cele de pe pămînt, cu cuvîntele acestea a însemnat, zicînd: „A suflat Dumnezeu în față lui sufare de viață, și s-a făcut omul în sufiet viu” (Fac. 2, 7).

Dar se cuvine să înțelegem graiul drept spre abatere de la reaua socoteală eretică. Că nu vom înțelege cum că este din ființa lui Dumnezeu. Că a păgînatății celei mai de pe urmă și a hulei celor ce se numesc Panteiști este o înțelegere ca aceasta. Ci cum că după dumnezeiescul Gură de Aur însufierea i-a dăruit celui zidit din pămînt lucrare de viață și aceasta s-a făcut stare ființei sufletului. Însăși acestea zic la aceștia cuvînt și sfințitul Teodorit: Deci de vreme ce Dumnezeuasca însuflare însemnează pe starea sufletului, cum că adică ființă cuvîntătoare înțelegătoare și în scurt a zice, duh s-a zidit, de aici îndată. Și cu cuvînt se arată că este fără de moarte. Că dacă fire înțelegătoare și duh este sufletul, iată dar și mai presus de alcătuire este. Că așa este mintea și duhul: Iar dacă este mai presus de alcătuire, iată dar și de risipire. Dar a fi nerisipit, aceasta este a fi fără de moarte. Încă și aceasta după meșteșugul logicii se zice. Adică, Chip al lui Dumnezeu se zice că s-a făcut sufletul omenesc. Iar chip se zice, după a fi fără de trup, după a fi nematerialnic, după a fi începător, după a fi nevăzut, după a fi de sineși stăpînitor. Pentru că toate acestea este Dumnezeu, măcar deși cu cuvînt mai presus. Dar și fără de moarte este Dumnezeu, și el singur din fire are nemurirea, iată dar și sufletul omului, ca cel ce este chip al lui Dumnezeu, este fără de moarte, nu cu adevărat din fire, ci după Dar. Ci cea dintru început ne-am făgăduit, cum că adică din Dumnezeieștile Scripturi vom arăta nemurirea sufletului, vremea este acum cu lucrul să împlinim făgăduința.

Deci îndată arătat ne este nouă, cum că defăimînd saducheii învierea au pus cea ispititoare întrebare, a căruia din cei 7 frați va fi femeia la înviere. Că toți au avut-o pe ea. Către care a zis Domnul: „Vă rătăciți neștiind Scripturile, nici Puterea lui

Dumnezeu" (Mt. 22). Că Scriptura zicind: Eu sunt Dumnezeul lui Avraam și Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacob, trebuiau să înțeleagă păgînii puterea dumnezeiescului cuvînt (Ieșire, 3, 6). Cum că Dumnezeu adică nu este Dumnezeul morților, al celor ce nu sunt, ci al viilor. Aceeși putere are și ceea ce zice Dumnezeu la Numeri 20, 24: Să se adauge Aaron către poporul lui. Că aici arată cuvîntul petrecerea sufletelor, pentru aceasta dar este și al lor, precum și a celor vii Dumnezeu. Ci și cuvîntul acela: Dreptii în veac vor fi vii. Și acelea, Vor merge aceștia întru muncă veșnică, iar dreptii întru Viață veșnică. Pe alta voiesc să însemnez, fără numai nemurirea sufletului, că fără de moarte fiind el, fără de moarte, adică veșnice va lua și răsplătirile pentru cele ce le-a făcut în viață, sau în Ceruri sau în iad. Zice încă și Gura lui Hristos dumnezeiescul Pavel 2 Cor. 5, 1: „Știm că dacă se va strica casa noastră cea pămîntească a lăcașului acestuia, zidire de la Dumnezeu avem. Casă nefăcută de mînă, veșnică în Ceruri”.

Deci Veșnicimea casei și a Petrecerii, luminată dovedire este a sufletului celui fără de moarte. Ci și ceea ce zice Cartea II Macabej, decît nimic altceva nu socotesc a fi mai jos spre dovedirea pricinii de față. Ca de vreme ce cei ce erau cu Iuda, adunînd spre îngropare pe Iudeii cei căzuți în război, au aflat sub hainele fiecăruia din cei morți lucruri sfințite idolilor celor de la Iamnia, care erau oprite de lege pentru evrei, și tuturor vădit s-a făcut, că din această cauză au căzut aceștia. Pentru aceasta viteazul Iuda făcînd gătire după numărul bărbaților 2000 de drahme de argint le-a trimis la Ierusalim, să aducă jertfă pentru păcat, foarte bine și cuviincios (zice alcătuitorul cărții judecînd) făcînd pentru învierea morților socotînd. Că n-ar fi avut nădejde cum că vor învia cei ce mai înainte au căzut, de prisosit și de ris ar fi a se ruga pentru cei morți. Și arătat este cum că lîngă dogma învierii morșilor avea socoteală cum că și sufletul este fără de moarte. Pe suflet în scurt fără de moarte îl propovăduiește toată Dumnezeiasca Scriptură și cea Veche și cea Nouă și lucru prea greu a fi, de aș voi să număr toate Mărturiile Scripturilor. Încă și în Sfîntul Simbol al Credinței, de față mărturisim, cum că nădăjduim în Învierea morților, și viața veacului ce va să fie.

Și dar acestea așa de bine și cu bună credință fiind așezate, poate va aduce vreunul din cei muritori cu sufletul, ca din Scriptură cele ce se află la Eclesiast, ca fiind celor zise, care acestea sunt: Zis-am eu întru inima mea de vorba fiilor omenești, că îi va osebi pe ei Dumnezeu, ca să arate că dobitoace sunt, și cum că împlinirea dobitocului o împlinire este. Precum este moartea acestuia, așa și moartea aceluia și un duh este al tuturor. Și ce a prisosit omul mai mult decît dobitocul? Nimic. Că toate sunt deșertăciune. Toate merg la un loc, toate s-au făcut din țărîină și toate se vor întoarce în țărîină. Și cine știe: Oare duhul fiilor omenești se suie în sus? Și duhul dobitocul oare pogoară-se în jos în pămînt? Și am văzut că nu este bine, fără numai cu ce se va veseli omul întru lucrurile sale. Că aceasta este partea lui. Că cine îl va aduce pe el ca să vadă, ceea ce va fi după el? Și adevărat dacă cu nimic nu se deosebește omul de dobitoc cu sfîrșitul, ci moare și pierе precum dobitoacele și omul, ce rămîne la cei ce cugetă așa, fără numai a se veseli și a petrece întru dezmierdări și a se desfăta pînă la satiu de bunătățile cele de aici ale vieții, ca cei ce după puțin vor muri și întru neîntîlnire să se ducă? Ci acestea nu sunt graiuri ale eclesiastului, adică ale Sfîntului Duh, departe de aceasta. Că nu grăiește lui și împotriva Duhului Adevărului, prin ceilalți Prooroci

peste tot în Scriptură semănînd dogmele nemurini și ale veșnicimii iar aici numai cele cu totul împotriva punîndu-le înlăuntru. Nu sunt acestea nu sunt, ci aceste graiuri și socoteli sunt ale oamenilor nebuni. Am zis eu, zice, întru inima mea, adică singur am socotit, ce fel de cuvinte grăiesc și birfesc oamenii cei pătimiși și trupești, cei ce nimic afară de cele ce se văd nu cugetă, cei ce pe toate le socotesc al doilea după pîntece. Iar ale Ecclesiastului, adică cele arătătoare ale cugetului celui proorocesc sunt și altele multe în aceeași carte, dar mai mult către sfîrșit cu acestea astupă gurile celor muritori cu sufletul. Adică se va întoarce țărîna în pămînt, precum a fost, și Sufletul se va întoarce la Dumnezeu cel ce l-a dat pe el. Și mai jos: Sfîrșitul cuvîntului tot auzi-l: Teme-te de Dumnezeu și Poruncile lui le păzește, că aceasta este tot omul, că toată fapta o va aduce Dumnezeu la judecată, cu tot lucrul trecut cu vederea, fie bun, fie rău.

CAPITOLUL 9

CU CE CUVÎNT GREȘEALĂ STRĂMOȘULUI ADAM LA TOT NEAMUL SA DAT ȘI SE DĂ

Cum că osînda lui Adam de obște la tot neamul cel din el s-a socotit, de nimeni nicidecum nu se face cercere, fără numai de oarecare din cei cu rele socoteli eretici. Că toți cei ce curat și cu socoteală se pleacă Scripturilor, împreună cu Dumnezeiescul Pavel mărturisesc: Că precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea: Așa moartea a trecut la toți oamenii, în care toți am păcătuit (Rom. 5, 12, 14). Și cum că a împărțit moartea de la Adam pînă la Moiași și peste cei ce n-au păcătuit după asemănarea călcării de poruncă a lui Adam. Și iarăși: Că precum pentru neascultarea unui om, păcătoși s-au făcut cei mulți, așa și pentru Ascultarea unuia din drepti se vor face cei mulți. (Vers. 19). Dar ce este aceea ce zice, Întru carele toți au păcătuit? Întreabă sfințitul Teofilact. Adică (răspunde) întru Adam toți au păcătuit. Că după ce a căzut acela, s-au făcut muritori după aceea și cei ce n-au mîncat din pom, ca și cum și ei au greșit, pentru că a greșit. Și mai jos. Acum, zice, tilcuiește ce a fost căderea unuia (adică a lui Adam) și zice, cum că a fost neascultarea, pentru care păcătoși s-au făcut cei mulți, adică vinovați muncii și osîndiți al morții. Iar acel grai, adică cei mulți este în loc de toți după obiceiul Scripturii.

Deci neascultarea strămoșului a adus la tot neamul omenesc osînda, după hotărîrea cea Dumnezeiască care mai înainte li s-a grăit lor.

Și nimeni din oameni nu este, care va fi viu și nu va vedea moartea. Iar lucrul cel mai înfricoșat este, că și moartea cea sufletească i-a stăpînit pe ei, adică lipsirea de Dumnezeiescul Dar. Și Cerurile de atunci închise erau și lui Adam și celor după dînsul, nu unora închise, iar altora deschise.

Ci tuturor de obște, și Dreptilor și Patriarhilor și Prooroci, nimeni nu putea face să stea curgerea păcatului și s-o așeze pe firea omenească la fericirea cea dintîi. Ci ceea ce am zis, dogma aceasta cît după Dumnezeiasca credință este negrăită împotriva și pentru cele mărturisite a prelungi cuvîntul socotesc a fi de prisos și zadarnic.

Dar se face întrebare și cu pricină foarte binecuvîntată, cu ce cuvînt osîndirea neascultării a trecut și la cei ce n-au greșit, adică n-au mîncat din darul cel oprit? Că chiar și întîi sufletul este cel ce a păcătuit, sufletul lui Adam mai întîi a păcătuit, făcînd învoirea de a mîncă, apoi și trupul a mîncat. Cum dar lui Adam, zic aceea de la sufletul aceluia a trecut la sufletele fiilor săi? Că n-a născut sufletul lui Adam pe sufletul lui Abel și al lui Set, ci precum dintru început cu trupul cel plămuit din pămînt, pe suflet deosebit zidindu-l Dumnezeu prin dumnezeiască însuflare, l-a unit, așa și la fiii lui Adam, de la Dumnezeu s-a băgat sufletul fiecăruia în trupurile cele Organisite din semințele lui Adam, ca din țărînă, și pururea la cei de pe urmă asemenea. Deci dacă sufletul curat și fără de păcat de la Dumnezeu se aduce în trupurile cele de curînd închegate, cum și de unde pe urmă se face părtaş păcatului strămoșului? Iar îndoiala mai mult crește, căci credem și mărturisim că din Dumnezeiescul Botez iese nou Adam, adică omul cel mai înainte de ascultare, tot cel ce se botează. Deci dacă așa din nou se naște cel ce se botează, cît și nou Adam se numește, cum apoi și acesta naște fii ai neascultării, precum este arătat dintru a se naște din nou, și aceștia îndată ce s-au născut, nu pentru alt motiv, fără numai pentru păcatul strămoșesc? De unde iar după Dumnezeiasca Naștere cea de-a doua, a avut starea cea amară curgere?

Deci îndoiala așa de mare și de tare este, iar cele ce oarecare din dascăli vremii noastre zic către acestea lîngă aceea că nicidecum nu se disting de dezlegare, cad încă și în înțelegeri fără de cale. Că zic, tată al lumii punîndu-se cel întîi zidit, în trupul lui a pus Ziditorul semințele a tot neamul, firește cuprinzîndu-se ele, iar sub suflet le-a pus sufletele tuturor, nu în faptă fiind ele aduse întru ființă.

Ci întru puțință oarecum, fiind adică putincioase a se aduce, și cum aș zice în socoteală cu deplină stăpînire. Că trebuia ca cel întîi zidit zidindu-se el tată al lumii să fie el cu adevărat din emîndouă, care s-o aibă pe facerea cea mai veche, iar cei ce după dînsul și din el și sub dînsul s-au născut, cu judecățile lui Dumnezeu cele ce sunt necuprinse de minte, dar foarte bine așezate, cu urmare era ca întru el punîndu-se legi, să isprăvească ei împreună cu el ispravă, și întru bine era și să greșească împreună cu el și să se ticăloșească de greșea și se ticăloșea. Și iarăși: Deci pe sufletele cele ce erau să fie, ce pe cele ce acum sunt de față la ea, Mintea cea a toate văzătoare și veșnică aducîndu-se înainte, la legea cea pentru oprirea pomului, sub sufletul începătorului neamului le-a pus și prin acela, adică prin începătorul neamului cu toată firea s-a tocmît, ca și cum prin unul cel întîi la toți oamenii întinzîndu-și așezămîntul său și oribe acela ar fi ales, la toți a se socoti voind. Ci dar, dacă lucrul, la judecățile lui Dumnezeu cele necuprinse de minte îl vom da și numai pe singură aceasta, adică pe Dumnezeiasca Vole o vom pune a fi dezlegare a învoielii, s-a sfîrșit. De prisosit sunt toate celelalte. Așa a voit Dumnezeu și cuvînt mai mult nu căuta. Că Voi Lui cine-i va sta împotriva (Rom. 9, 18).

Dar oare are aceasta vreo întărire a zice, că cu nici un cuvînt ci numai pentru hotărîirea cea Dumnezeiască, toți cei din Adam s-au împărțășit și se împărțășesc cu stricăciunea aceluia? Și cum, sau de unde se va păzi dreptatea, a suferi munci și pedepse cei ce nimic n-au greșit? Dar au greșit întru Adam. Cum nemîncînd din pomul cel oprit? Dar Ziditorul tuturor așa a judecat, ca cei ce se vor naște din el, vinovați să fie la acelea, care acela va greși. Cum dar la Proorocul Iezechiel 18, 2 zice: „Sufletul cel ce greșeste va muri. Iar fiul nu va lua nedreptatea tatălui, nici tatăl nu va lua nedreptatea fiului. Dreptatea celui drept peste dînsul va fi, și fărădelegea celui fărădelege peste dînsul va fi.”

Cum cele dimpotrivă legiește celor de sub dînsul, și mai virtos fiind laudat cum că este drept și Izvor al dreptății chiar? Care și cuvînt făcînd toate, pe nici unul fără de cuvînt nu s-a aflat cîndva muncindu-l. Multă este întru toată unirea Dumnezeieștii Scripturi, zice Sf. Chiril al Alexandriei. Că la (Deut. 24, 16) hotărăște zicînd: „Nu vor muri părinții pentru feciori și fiii nu vor muri pentru părinți. Fiecare în păcatul său va muri”. Iar cele ce spre întărirea socotelii lor aceștia, din porunca ce s-a dat către Avraam pentru tăierea împrejur, aduc, prin care Dumnezeu îi îngrozește cu pierzare pe cei ce n-o vor păzi, nici o asemănare, care zic, și potrivire către a lui Adam nicidecum n-au. Căci cum sunt asemenea cei din sămînța lui Avraam, care leapădă așezămîntul lui Dumnezeu și nu se taie împrejur, cu noi cei din Adam, care nu ne-am atîns de pomul oprit, ci numai acela a călcat porunca ce i s-a dat lui? Iar dacă la tot neamul s-a socotit greșeala aceluia, și cauza acesteia căutînd-o și chipul, cum și peste cei ce n-au păcătuit a împărțit moartea, zicem că nu este cu dreptul, iar mai virtos și fără de cale socotim că este a zice cauză numai pe Voia lui Dumnezeu. A voit și ars cetățile Sodomei. A voit și l-a înecat pe Faraon și pe cei împreună cu el. A voit și l-a cufundat pe Datan și pe Abiron și pe cei împreună cu ei. Dar fiecare din aceștia a fost vinovat dreptei urgii a lui Dumnezeu și pentru cele ce făceau și vrednice au primit. Cum dar pedeapsa lui Adam celui ce a călcat porunca, pedeapsă și neamului celui din el și s-a făcut și se face, fără de nici un cuvînt, adică pricină? Că este scrisă împrejur și hotărîtă împrejur și Porunca și călcarea ei. Căci cînd erau amîndoi strămoși în Rai și s-a dat și s-a lucrat, iar după ce s-au depărtat de Rai și de bunătățile Raiului, cele ale sale fiecare le făcea, numai pe cuvîntul cel firesc întrebîndu-l.

Ci cum că este oarecare cuvînt și nu fără de pricină, numai pentru voia cea Dumnezeiască suntem vinovați pedepselor înțepătorului neamului, socotesc că s-a făcut arătat și fără de grăire din cele ce s-au zis, pe care și de vom mărturisi că nu-l știm, nu ne va fi rușine și întru Dumnezeieștile Scripturi neînvățați fiind, încă și întru învățăturile cele părintești, care prin îndestularea cuvîntului și curățenia vieții în Norul Dumnezeieștilor Judecăți intrînd, ne luminează și ne înțelepțește pe noi pruncii cu arătarea cuvintelor celor dumnezeiești precum zice prorocul împărat. Ci încă deși nu știm noi cele pentru aceasta zic cei vechi și mari Dascăli și luminători ai Bisericii Atanasii și Vasilii și Hrisostomii și Grigorii și cei asemenea acelor, dar nu de-ajuns mi se pare mie și cele de la aceia urmăritorii acelor în vremile cele mai încoace ce ne învață pe noi. Că sfințitul Teofan al Midiei, care a fost într-o vreme cu cea Dumnezeiascul Ghenadie Acolarul în cuvîntul său cel ce cu multă înțelepciune îl face pentru suflet: Că această, zice, semănătoare putere, și blestemul lui Adam celui întîi zidit, ajunge pînă la noi, după pilda și asemănarea grîului, care gol și fără de nici un acoperămînt se seamănă, dar crește și vine la desăvîrșire, cu învățăturile cele vechi și date de la Părinți, care-l închipuiesc pe păcatul cel vechi, care urmează pururea semîntelor. Însăși aceasta după aceea întru al său deosebit cuvînt, pentru aceeași pricină învață mai pe larg și sfințitul Ghenadie în rînduiala de răspuns. Și este cuvîntul lui așa cu aceste graiuri:

A făcut și face pe păcatul și pe certarea strămoșului de se dă mai virtos cu adevărat sămînța, cu ceea după moștenire. Dar nu numai ea singură, ci și dulceața ceea ce a apucat mai înainte celui ce seamănă, și aceea întru care se seamănă, și pofta trupului ceea ce mijlocește, prin care semînîndu-se se zămislESC. Care și

acestea sunt următoarele păcatului strămoşesc, şi împărtaşirii aceluia întru toţi cei de pe urmă. Şi precum îndoit este începutul cel făcător al acestui trup şi sămînţa adică şi cel ce o dă pe ea, măcar deşi cu alt chip. Aşa şi moştenirea întinăciunii strămoşesti la cel ce se naşte cu deosebit chip cu adevărat despre amîndouă părţile, însă se adună. Că pe cît sămînţa este începutul celui ce se naşte, pe atîta este şi cel ce seamănă, după cuvîntul adică trupul celui Organicesc şi care are viaţă. Căci către dînsul au puterea amîndouă. Deci după cuvîntul seminţei. Dîndu-se la noi cei dinţii aceea, păcatul cel împreună lucrător şi locuitor cu trupul, se împărtaşeşte cu sufletul, prin darea şi tragerea aceluia îndată, nu după lucrare, dar se izbăveşte. Că şi întru început, pornirea cea întîi către păcat a fost a trupului şi a simţirii. Că Eva a fost pricina călcării, care are rînduială de simţire, iar Adam ce are rînduială de cuvînt în loc de a o împinge, mai vîrtos a ascultat. Şi aceea adică a mîncă atunci era a simţirii, iar aceasta, adică ca să cunoască, era a cuvîntului stricare. Iată aceştia prea înţelepţi Dascăli, cum foarte bine ţilcuiesc păcatul cel strămoşesc, cu care cuvînt se dă la tot neamul, nicidecum făcînd ei pricină precum cei ce mai sus s-au zis, pe Dumnezeuiasca Voie.

Şi eu întărindu-mă zic, că nu este altă pricină, fără numai aceasta a seminţii celei cu dulceaţă. Şi precum se vedea aceasta şi Proorocul împărat, în Psalm 50 voieşte să arate către Dumnezeuul tuturor: Că iartă întru fărădelegi m-am zămislit şi în păcat m-e născut maice mea. Că toată împreunarea cea de nuntă şi zămislirea după fire din păcatul lui Adam are ieşirea. Iar cum că sufletul fiecăruia din noi după cuvîntul seminţii şi al poftel prin dare şi tragere, iar nu după a sa lucrare se împărtaşeşte îndată, precum prea sfîntul Ghenadie, de păcatul cel împreună locuitor cu trupul, semn prea mare spre dovedire pe acela îl avem din Sfînta Scriptură. Căci vrînd Dumnezeu Cuvîntul să se facă om, ca să mîntuiască pe om, nu numai a ales pe Zămislirea cea fără de sămînţă omenească, de la Duhul Sfînt urzindu-se lui Sfîntul Trup, ci şi din Fecioară a se naşte bine a voit, care şi cu Sufletul şi cu Trupul mai înainte se curăţeşte de Duhul după glasul Teologului.

Şi deci mărturisim că fără de păcat a fost numai ca cel ce era Dumnezeu, ci şi ca cel ce era om, de la Duhul Sfînt şi din prea curătele Sîngiuiri ale celeia ce l-a născut pe el mai presus de fire fiind zămislit. Pentru care pricină aceste taine se economisesc? Arătat, ca pentru necuraţi, şi fără de păcat pentru păcătoşi să răspundă şi osîndă pentru toţi să sufere. Deci de vreme ce Domnul nostru Iisus Hristos din pîntece fără de sămînţă s-a zămislit pentru ca să se nască om curat şi fără de păcat; care nu este aceasta cu adevărat arătată şi negrăită dovedire, că prin sămînţa bărbătească se dă păcatul cel strămoşesc la tot neamul omenească? Ci ceea ce am zis mai sus semn prea mare este aceasta spre dovedire, şi mai mult decît acestea, socotesc nu trebuie a adăuga, ci mulţumită să dăm Dumnezeului nostru celui iubitor de Oameni, care ne-a izbăvit de vina strămoşască prin Dumnezeuiescul Botez.

PENTRU ICONOMIA, ADICĂ ÎNOMENIREA LUI DUMNEZEU CUVÎNTUL

CAPITOLUL 1

ÎNTRU CARE PE CÎT ESTE CU PUTINȚĂ SE TÎLCUIEȘTE TAINA CEA
NEÎNȚELEASĂ A DUMNEZEIEȘTII ÎNOMENIRI

Deci de vreme ce cei întii zidiți prin amăgirea și vicleșugul șarpelui celui începător de răutate călcînd Porunca lui Dumnezeu și Stăpînul, a căzut din petrecerea cea fericită aceea și le-a dat și la tot neamul cel dintrînsul păcatul lor, și pe plățile păcatului, iar vremea trecînd, înmulțindu-se neamul omenesc, a început a se înmulți împreună și păcatul și tot felul de răutate și de vicleșug se îndrăznea de a se lucra și cu de-adînsul către cele rele din tinerețe tot sufletul se pleca și ce este mai rău decît toate, că și uitînd pe Dumnezeu cel adevărat, la înșelarea idolilor căzuse, zidirii în locul Ziditorului slujindu-i și închinîndu-se, cel mai nesimțitor și mai fără de înțelegere decît pietrele și lemnele cele închinat de ei. De vreme ce ca pe o repejune zic pururea curgătoare, tot neamul omenesc în prăpastia pierzării curgea și nimîni din toți, nu om, putea să ajute și să facă să stea curgerea răutății și să-i izbăvească pe aceștia, cîți (după Apostolul) cu frica morții (Evr. 2, 15) în toată viața erau supuși robiei, a binevoit Dumnezeu tuturor și Domnul îndurărilor și fiind osîndiți pentru cele nenumărate ale noastre fărădelegi și ocări împotriva Dumnezeuieștii lui Măririi, în loc de a ne da cu totul pe toți pierzării celei desăvîrșite, a trimis pe Fiul său cel Unul Născut, să ne izbăvească pe noi de stăpînirea diavolului și să ne întoarcă la patria cea dintîi prin înomenirea și Întruparea care întrece toată mintea precum și în Sfîntul simbol mărturisim, cum că pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire s-a pogorît din ceruri și s-a Întrupat și s-a făcut om, prin care acestea după marele Chiril al Alexandriei se cuvine să înțelegem noi, nu cum că firea Cuvîntului prefăcîndu-se s-a făcut trup nici cum că întru întreg omul cel din suflet și din trup s-a schimbat, ci aceea mai vîrtos, cum că trup însuflețit cu suflet cuvîntător unind Cuvîntul cu sineși după lpostas, cu chip negrăit și neînțeles s-a făcut om.

Deci n-a socotit cu dreptate Domnul tuturor a trece cu vederea pe acele ce era cuprins de păcat și ca un rob dat morții, pentru care toate acestea le-a făcut. Pentru aceasta s-a îmbrăcat în chipul omenesc și pe Firea cea nevăzută cu cea văzută a acoperit-o și pe cea văzută fără de păcat a ținut-o, și pe cea ascunsă fără de stricăciune a păzit-o. Deci acest lucru înfricoșat și neajuns de minte al lui Dumnezeu Cuvîntul, Dumnezeuiescul evanghelist Ioan spăimîntîndu-se, a tunat: „Și Cuvîntul trup s-a făcut și s-a sălășluit întru noi. Cuvîntul trup s-a făcut (Ioan, 1, 14). Pentru aceasta precum socotesc, evanghelistul aici numai pe singur numele trupului l-a folosit, nu ca și cum trupul cel luat era lipsit de suflet, ci spre mai multă arătare a tainei celei minunate și înfricoșate. Deci cînd auzim că, Cuvîntul trup s-a făcut, credem cum că om desăvîrșit,

fiindcă Scriptura obișnuiește a numi și trup și suflet de la o parte pe omul cel alcătuit din amîndouă. Și se numește această Taină și Întrupare, și în omenire, și Iconomie în trup, și singur numai Iconomie a lui Dumnezeu Cuvîntul. Iar pentru ce Dumnezeiasca Înomenire se zice Iconomie și mult este Numele Iconomiei la Dumnezeieștii Părinți, nevoie este cu adevărat a spune. (Că socotesc că mulți sunt cei ce nu știu acestea). Dar trebuie însă mai întîi a arăta cum că iconomia nu este din cuvintele cele au o însemnare. Că iată însemnează pe isprăvnicia ceea ce i s-a dat cuiva, adică purtarea de grijă și ocîrmuirea lucrurilor și acelor împreună slugi ale celui de obște Stăpîn. Se arată această însemnare în multe locuri ale Dumnezeieștii Scripturi și mai vîrtos în cele ce Domnul cu pildă la Luca cap. 16 le zice pentru cel ce rău a întrebuițat iconomia sa ce i se încredințase lui.

Deci toți și Prooroci și Apostolii și Ierarhii și în scurt toți cei ce li s-au încredințat de la Dumnezeu apărare și purtare de grijă a sufletelor, Iconomi și sunt și se zic: „Că așa să ne socotească pe noi oamenii, ca pe niște slugi ale lui Hristos și iconomi (adică ispravnici) ai Tainelor lui Dumnezeu. Iar ce dar se caută întru iconomi, ca să se afle cineva credincioșilor” (I. Cor. 4, 1). Și foarte luminat arată Domnul la Sfințitul Matei, arătînd trebuința aceasta a iconomului zicînd așa: „Care cine este sluga cea credincioasă și înțeleaptă, pe care a pus-o Domnul său peste slugile sale, ca să le dea lor hrană la vreme?” (Mt. 24, 45). Deci un chip al iconomiei este acesta, cel al isprăvnicii și pîrtării de grijă ce i s-a încredințat cuiva de la stăpînul casei. Iar alt chip al iconomiei este acele, cînd cineva într-adins nu vrea să facă ceva dar pentru mare mîntuire și folos face aceea. Acest fel de iconomie se vede că a întrebuițat Dumnezeiescul Pavel cel ce era gonaciul cel amar al tăierii împrejur, cum se arată în epistola către Galateni: Dar pe Timotei fiind netăiat împrejur, ca cel ce era din tată grec l-a tăiat împrejur, pentru folosul cel ce era să-i fie Bisericii din acestea, ca adică, să nu fugă de el Iudeii cei ce-l știau pe el, care erau încă de curînd sădiți întru Credința lui Hristos și tare încă se țineau de lege și așa prin tăierea împrejur cu totul lepădau tăierea împrejur. Așa și împreună cu alții oarecare și s-a curățit după lege și și-a ras capul ascultînd sfătuirea Dumnezeiescului Iacob, ca oarecum prin acest fel de pogorîre (că de mult lăsase acestea) să scoată presupunerea celor ce-l socoteau pe el vrăjmaș legii, de-l vor vedea pe el adică cum că urmează legii, precum fac și ei. Pline sunt Dumnezeieștile Scripturi de acest fel de economii, pe care Dumnezeu tuturor după vremi le-a folosit spre facerea de bine a neamului omenesc, din care două sau trei trebuie să pomenesc, cît spre arătare, iar pe celelalte care nu puține sunt peste număr, îmi va lipsi vremea de voi să le număr.

Deci, întîi, jertfă și aducere, după cuvîntul Psalmului n-a voit, și ardere de tot pentru păcat n-a cerut. Dar ca să nu alerge la dumnezeii cei cu nume mincinos, a poruncit evreilor ca să-i jertfească lui ca unui Dumnezeu Adevărat. Și pentru acest motiv le-a slobozit lor să se jure și pe El, cel ce cu asprime mai pe urmă ne-a poruncit nouă ca pe nimic să nu ne jurăm (Mt. 5, 34). Și cînd au cerut ei împărat, s-au mîntuit cu adevărat, zicînd către Samuil: Că nu pe tine te-au defăimat, ci pe mine m-au defăimat ca să nu împărătesc peste ei (1. Regi 8, 7). Dar le-a sfințit lor de împărat pe Saul fiul lui Chiș, ca și către copiii mici (zice Dumnezeiescul Epifanie) purtîndu-se Dumnezeu, ca să poarte neputința celor neputincioși. Așa se vede că și pedepsește de multe ori și pe toți și din parte cetăți și neamuri ca să oprească răutatea, mai înfrînt făcîndu-l

pe neamul omenesc. După ce acestea așa s-au arătat și Dumnezeiasca Înomenire, după acest cuvînt, foarte cu cuvîntă și se numește și se laudă Iconomie, pe atîta întrecînd și covîrșind pe celelalte toate Iconomii ale celei prea Bune și Dumnezeiești Pronii, pe cît întru dînsa și prin ce s-au lucrat cele de sub soare nouă cu adevărat și prea preaslăvit și lucru și auzire: Zic adică a se uni cu trup Firea cea Dumnezeiască și fără de stricăciune și care este mai presus de toată nematernialnicimea, întru unul din Ipostasurile sale cele mai presus de toată Dumnezeirea, adică întru al Fiului și Cuvîntului lui Dumnezeu și om desăvîrșit a se face, adică cu suflet cuvîntător și a primi moartea Crucii pentru robii săi și robi nu cunoscători de facerile de bine, ci sculători împotrivă mai vîrtoși și păgîni. Deci pe 'acest preaslăvit și înfricoșat cu adevărat lucru al Dumnezeieștii Înomeniri toți împreună cu un glas, purtătorii de Dumnezeu Părinți Iconomiei numesc și Iconomie în Trup, spre deosebire adică a iconomiilor celor ce cu multe alte chipuri și prin alte mijloace totdeauna de Pronia cea prea Înțeleaptă se lucrează.

Ci cum că lucrul acesta al Dumnezeieștii Înomeniri, care este mai presus de toată mintea și cugetul, iconomie se numește și s-a zis și s-a mărturisit, iar pentru ce s-a numit așa, adică iconomie, trebuie aceasta luminat s-ă spunem. Și deci zicem, nu cele din pîntece, ci cele ale Părinților: Și iconomie s-a zis și se zice, de vreme ce nu cu pricină înții povățuitoare la aceasta a venit Ziditorul a toate, adică nu precum fieștecum din Bunătatea așa venită la plămuirea omului, așa și la cea din nou plămuire a lui. Ci pogorîre negrăită întrebînd, pentru cea nemărginită Milostivire a lui și blîndețe către cel ce prin amăgire și vicleșug a căzut, și nu era cu puțință în alt chip a se scula el și a dobîndi așezarea cea dintîi, fără numai prin moartea Fiului lui Dumnezeu. Și o adăverează aceasta sfințitul Teodot al Cîrului la cuvîntul Proorocului Isaia: Pentru fărădelegile poporului meu s-a adus la moarte (Is. 53, 8). Așa zicînd: Nu ar fi avut loc venirea Mîntuitorului, dacă noi nu ne-am fi arătat întru călcarea de lege. Iar cu mult mai luminat zice Sf. Chiril al Alexandriei la cuvîntul zis de Mîntuitorul: Că așa a iubit Dumnezeu lumea, cît și pe Fiul său cel Unul Născut l-a dat, ca tot cel ce crede în el să nu piară ci să aibă viață veșnică (Ioan, 3, 16). Așa zicînd de trebuie și ceva omenesc a zice, spre dovedire arătată a înțelegerilor: Se mîhnea oarecum trimițînd spre moarte pentru noi pe Fiul, Dumnezeu și Tatăl, măcar deși știa că nu va pătimi nimic din cele de întristare, de vreme ce și el era fără de patimă ca cel ce era Dumnezeu, dar pe folosul cel din moarte socotindu-l, pe mîntuirea zic și viața tuturor, n-a băgat seamă de dragostea cea cuvîntoasă la Tatăl. Și iarăși aceștia: Pentru aceasta și Pavel s-a mîhnat zicînd: „Care pe Fiul său nu l-a cruțat, și celelalte” (Rom. 8, 19). O mărește foarte mult minunea dragostei celei către noi a lui Dumnezeu și Tatăl că și ceva din cele nevoite a voit să sufere, dîndu-L pentru noi pe Fiul Său. Că una ca aceasta ne pleacă pe noi să înțelegem, zicînd Pavel cuvîntul acela, n-a cruțat, care nu se poate zice cîndva la fiecare cum s-ar fi înîmplat, ci numai la cei ce îndrăznesc la vreun lucru mare, Precum și Patriarhul de demult, dragostea cea Părintească lucrea cele ale sale, cînd i se porunca ca cu ale sale mîini, să-l junghie pe fiul său cel unul născut, pe care-l iubea, iar dragostea cea către Dumnezeu biruind îl pleca pe el fără de zăbavă să împlinească Dumnezeiasca Poruncă, ca să se facă chip Părintelui celui Ceresc care l-a dat pe Fiul său cel Unul Născut, ca să mîntuiască ca un iubitor de oameni pe omul care l-a zidit.

Încă și în Dumnezeiescul simbol așa mărturisim, adică cum că Fiul lui Dumnezeu cel unul Născut, pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire s-a pogorît din ceruri și s-a întrupat și s-a Răstignit și celelalte. Deci dar, de am fi petrecut noi în cea din început nevinovăție nu s-ar fi pogorît Cuvîntul lui Dumnezeu în latura noastră, ca să ia asupra chip de rob și toate să le pătimească cele ce le-a pătimit fără de păcat.

Deci înomine pentru acestea se zice Dumnezeiasca Înomenire. Iar cu Trup pentru că gol Dumnezeu era cu neputință a se arăta pe pămînt și cu oamenii împreună a petrece, după proorocia lui Baruh, 3, 38. Și alta: Că nu era lucru al celui ce este însăși Dreptatea, care cu goală Puterea Dumnezelii să-l răpească pe om din mîinile diavolului, că plecîndu-l acela cu silă l-a scos din Rai și l-a făcut rob. Și care cuvinte le-ar fi zis atunci diavolul către Dumnezeiasca Mărire, de-ajuns le arată sfințitul Teodorit întrebunînd o asemănare (În Epistola cea către Romani cap. 3). Pentru aceea dar a voit ca însăși firea cea biruită să-l biruiască pe luptător împotriva și să ia biruința. Și pentru această pricină a luat și Trup și Suflet cuvîntător, ca prin pîrga acestei luări ce s-a luat la tot neamul să facă biruința. Și martor adevărat și Dascăl luminat este Dumnezeiescul Apostol zicînd: „Că precum prin neascultarea unui om păcătoși s-au făcut cei mulți, așa prin ascultarea unuia dreptăți se vor face cei mulți”. Că îndată după ce s-a botezat împingînd pe cele trei bîntuiri ale ispititorului satana adică pe lăcomiei pîntecelui, pe a iubirii de slavă și pe a iubirii de bogăție, cu totul pe el l-a biruit și mai urmă în tot chipul amăgînd pe vicleanul și mai vîrtos cu îngrijirea cea pentru moarte, ne-a ridicat nouă semnul biruinței, pe Cruce vădînd-o puterea vrăjmașului.

Dar va întreba socotesc cineva, zicînd: Pentru ce oamenilor li s-a dat întoarcerea la starea cea dintîi, iar dracilor nu? Dar pe această întrebare frumos ne-o dezleagă nouă și în scurt marele luminător Ioan Damaschinul, zicînd: Că nu primește pocăința pentru că este și fără de trup (adică îngerul). Că omul pentru neputința trupului a dobîndit pocăința. Însăși acestea încă și Ghenadije Scolarul le zice: Că avea, zice, sufletul (lui Adam) către Dumnezeiasca Blîndețe celui împreunat cu prihană adică, dar amăgindu-se așa s-a netrebnicit. Iar această iertare la draci neaflîndu-se, fără de vindecare și de-a pururea întru ticăloșie petrec.

Și s-a făcut întrebare de cei de pe urmă, de vrea Fiul lui Dumnezeu, și negreșind Adam, să se întrupeze, și de această socoteală au fost ucenicii și următorii lui Ioan cel ce se numea Scot și alții oarecare din teologii latinilor, ca să facă, zic ei, încăpută oamenilor pe Slava cea de la Dumnezeu, care în alt chip era neîncăpută și nesuferită la toată firea cea zidită, iar trupul acela ar fi fost fără de patimă, iar nu pătimitor. Dar se leapădă ca o străină și cu adevărat Scotos adică întunecoasă această socoteală. Că nicăieri în Dumnezeiasca Scriptură nu se arată vreo înțelegere ca aceasta, în ce fel aceștia plămăuiesc cei cu totul îndrăzneți. Măcar că, dacă și necăzînd Adam, trebuia să ia Fiul lui Dumnezeu Trup, pentru bunătățile pe care ei le zic, trebuia această taină să se afle scrisă în Scriptură, precum de la Dumnezeiescul Duh insuflați fiind Dumnezeieștii prooroci au spus mainainte în multe chipuri ceea ce acum prin trup pătimitor s-a făcut, și toate bunătățile cele mai presus de cuget nouă ni le-a dăruit. Dar acum împotriva mai vîrtos și toată Scriptura și unirea tuturor Dumnezeieștilor Părinți și a Răsăriturilor zic și a Apusenilor, arată că pricina Înomenirii Fiului lui Dumnezeu n-a fost alta, fără numai căderea lui Adam. Foarte dar se potrivește spre ocăra și defăimarea acestei bănuiri scoticească, adică întunecoasă, cele ce cu luare în rîs către apolinariști

zicea marele Grigorie Teologul. Dar care le este lor și cuvîntul Înomenirii, sau precum zic ei, al Întrupării, să vedem? Dacă pentru ca să se încapă Dumnezeu cel ce în alt chip este neîncăput (vezi potrivirea) și sub trup ca sub un acoperămint cu oamenii împreună să petreacă, nostim le este lor chipul cel de măscărici și plăsmuirea comediei. Ca să nu zic că și în alt chip era cu neputință să petreacă cu noi, precum în rug de foc și în chip omenesc mainainte. În epistola cea întâi către Clidonie. Din temelie precum socotesc se smulge prin acestea socoteala cea rea a lui Scot.

CAPITOLUL 2

DE A FOST DESCOPERITĂ ȘI CELOR DIN NEAMURI TAINA CEA MAI PRESUS DE FIRE A ÎNOMENIRII LUI DUMNEZEU CUVÎNTUL

Cum că Dumnezeieștii Prooroci de demult după deosebite vremi și locuri și fețe de Dumnezeu fiind insuflați au vestit mainainte Venirea Mîntuitorului cea prin a trup, sunt pline Scripturile de spunerile mainainte cele dumnezeiești, și nimeni din ucenicii Bisericii nu poate fi neștiutor. Dar se face cercare dacă și unora din neamuri le-a fost descoperită taina. Dar care cum va da aceasta cineva cu lesnire, cînd Biserica cu glas mare strigă cîntînd: Taina cea din veac ascunsă și de la Îngeri neștiută, și în multe locuri în Dumnezeieștile laude se vestește, că și de către Îngeri a fost ascunsă. Deci dacă și ființelor celor nematerialnice care primesc fără de mijlocire de la Dumnezeu strălucirile cele Dumnezeiești, le-a fost nearătată și necunoscută, cum vom zice că le-a fost descoperită oamenilor celor materialnici și pătimiși, cînd și întru întunericul cel prea adînc al necunoștinței de Dumnezeu cel adevărat viețuiau ei? Puțin și cu neputință aceasta se pare. Dar pe Dumnezeiescul Pavel auzindu-l: Că Dumnezeu nu este numai al Iudeilor, ci și al păgînilor. (Rom. 3, 29). Socotim, nu cumva Purtătorul de grijă cel de obște al tuturor și prea înțeleptul Domn și unora din păgîni le-a descoperit oarecum această Taină mare. Că cuvintele dumnezeiescului Pavel, din care sfinții cîntăreți cîntă așa: Că este neștiută de toată firea cea cuvîntătoare, la cei ce le privesc pe ele cu de-adînsul și mai cu luare aminte se află că cuprind nu numai pentru Taina Întrupării, ci alt oarece. Și știu că de mirare mai la toți li se va părea cuvîntul aceasta, fiindcă toți în scurt sunt încredințați și din sfintele cîntări și din cuvintele de praznic cele făcute de Părinți la Dumnezeiasca Buna Vestire, cum că de toți în scurt este ascunsă și neștiută. Dar pe cuvintele cele Apostolești mai cu cercare să le socotim. Iar să le socotim nu noi singuri și întru înșine (că ce putem noi neînvățați fiind și spurcați, să zicem vrednic de înțelepciunea lui Pavel?) ci împreună cu sfinții tălcuitori și înțelepții Dascălii noștri. În epistola către Efeseni 3, 8-9 Dumnezeiescul Pavel zice așa: „Mie celui mai mic decît toți sfinții mi s-a dat Darul acesta a vesti întru neamuri bogăția lui Hristos cea neurmată. Și a-i lumina pe toți care este iconomia Tainei celei din veci ascunsă întru Dumnezeu, care le-a zidit toate prin Iisus Hristos. Ca să se cunoască cum căpeteniilor și domniilor întru cele mai presus de Ceruri prin Biserica înțelepciunea lui Dumnezeu cea în multe feluri“.

Deci arătat și luminat, nimic pentru Taina Dumnezeieștii Întrupări nu se arată că zice în graiurile acestea Dumnezeiescul Apostol. Iar ce este aceea care zice Taină ascunsă din veci întru Dumnezeu? Sfințul Teodorit arătat și curat zice, iar cel întru sfinți Teofilact de-ajuns nouă ne arată pe înțelepciunea lui Pavel. Iar Teofilact zicînd eu, pre Dumnezeiescul Gură de Aur zic, pe Dascălul lumii. Că pe ale aceluia le scurtează frumos sfințul Teofilact. Iată dar ale lui Teofilact, cuvînt de cuvînt: **Căci cum că se vor chema neamurile, au știut poate prin Duhul și Proorocii și Îngerii.** Iar cum că pentru acest fel de bunătați și ca să șadă pe Scaunul lui Dumnezeu, aceasta cine ar fi nădăjduit-o? Pentru această Taină o numește pe ea întru Dumnezeu ascunsă din veci, adică de sus și dintru început. Că nu este de curînd această iconomie, și lui numai știută. Ca să se cunoască acum Căpeteniilor și Domniilor întru cele mai presus de ceruri prin Biserica înțelepciunea lui Dumnezeu cea în multe feluri. Teofilact: Nici cele de sus Căpetenii și Domnii, nici cele de jos n-au știut Taina Slavei Neamurilor. **Că și Îngerii și Arhanghelii numai aceasta au știut, că Israel era partea Domnului, și popor al lui.** Ci și Gavriil mai aceasta o știau că-l va mîntui pe poporul său de păcatele lor. Iar cum că cei din neamuri atîta de mare slavă vor dobîndi, acum au cunoscut și cele de sus Puteri și cele de jos, prin Biserică, adică prin cele ce s-au făcut la noi. Că facerile de bine cele către noi, Dascăli s-au făcut lor ai înțelepciunii lui Dumnezeu. Și nu simplu cea în feluri a o zice pe ea, ci cea în multe feluri, pe toate meșteșugurile ei și necuprinderea cu mintea arătînd-o.

Mai aceștia le grăiește Dumnezeiescul Pavel și în capitolul 1 la Coloseni. Și această tilcuire a lor face sfințul Teofilact: Taina, zice, cea ascunsă din veci și din neamuri, care acum li s-a arătat sfinților lui, căroră a voit Dumnezeu a le arăta, care este Bogăția Slavei Tainei acesteia întru neamuri, care este Hristos întru noi, Nădejdea Slavei. După ce a spus, zice, de care ne-am învrednicit, arată și altă mărime, cum că nici mainainte de nai cineva de acestea nu s-a înștiințat.

Și Taină numește, pe care nimeni n-a știut afară de Dumnezeu. Iar aceea din veci, este, cum ar fi zis cineva, dintru început. Și adăugînd creștere la ceea ce s-a făcut, n-a zis fiecum, căroră a voit a le arăta Slava Tainei. Ci, care este Bogăția Slavei, ceea ce mai virtos întru neamuri s-a cunoscut. Precum și în altă parte zice, Iar neamurile pentru Milă să slăvească pe Dumnezeu: Că se vede cu adevărat și întru ceilalți dar nu atîta, pe cît întru cei mai nesimțitori decît pietrele, care se închinau pietrelor și celor tiritoare. Precum de ar fi luat cineva un ciine riios și slăbănogit, care nici a se mișca să nu se poată și făcîndu-l om l-ar fi pus pe scaun împărătesc, mai mult s-ar fi slăvit decît acestea la un om puțin sărac. Și bine a zis: Tainei acesteia, că sunt și alte taine, dar aceasta este cu adevărat Taină pe care nimeni n-a știut-o, care este afară de cea de obște obișnuită și așteptare, a se primi adică neamurile. Aceasta zice și sfințul Teodorit grăind: Taină a numit-o pe propovăduirea iconomiei, ca ceea ce de toți era neștiută de demult, și numai de Dumnezeu știută... Care este Bogăția Slavei Tainei acesteia întru neamuri: Că neamurile întru întuneric, șezînd, au primit Bogăția cunoștinței de Dumnezeu și împreună cu Hristos se vor împărtași de Slavă. Că bogăția a Slavei a numit-o pe dăruirea Slavei. Deci arătat este celor ce iau seama bine cum că nici întru ale Apostolului nu se aduce a înțelege pentru Tatăl taina întrupării, nici tilcutorii nu zic ceva de acest fel. Mai virtos sfințul Teofilact luminat și hotărît a tălmăcit, ce este aceea ce zice Apostolul Taină ascunsă, adică a se chema și cei din neamuri și a se învrednici de aceeași Slavă, cei străini, cei urîți, de care și cei din tăierea

împrejur, poporul lui Dumnezeu cel ales, nu a se uni Firea cea Dumnezeiască și nematerialnică, cu cea materialnică și roabă și a se face dintru un Dumnezeu Om; nu pentru Taina aceasta cea cu adevărat nouă și prea Slăvită și negrăită și mai presus de cuget, este cuvîntul lui Pavel, ci pentru slava neamurilor celor întunecease și lepădate și fără de Dumnezeu.

Dacă, acestea așa sunt, precum și așa sunt, lucru vrednic de îndolală este, cum sfinții Cîntăreți și cei ce au alcătuit cuvintele bele de Praznic la Dumnezeiască Buna Vestire răsună și propovăduiesc pentru Dumnezeiască în Omenire că a fost ascunsă și neștiută? Nu știu, și ce să zic, nu am. Că, cum că nu este adevărat, că Taina Dumnezeieștii Înomeniri a fost ascunsă de toată zidirea cea cuvîntătoare, păzindu-se cîntea cea cuvincoasă către sfinții cîntăreți, prea luminat se arată și prea lesne de la grăitorii de cele Dumnezeiești Prooroci. Că cine este acela care are măcar puțină Știință de Dogmele Dumnezeiești și nu știe că Dumnezeieștii Prooroci elîi în alt chip, în deosebiți ani și vremi de sus fiind însuflați, luminat au spus mainainte întruparea Domnului cea în anul celui mai de apoi? Iar a se însufla de Dumnezeiescul Duh și a spune mainainte, aceasta vrea să însemneze, după sfinții tîlcuitori ai Proorocilor, cum că și înțelegă și oarecum cu ochii lor cei Proorocești vedeau cele ce le grăiau. Că de n-ar fi fost aceasta, n-ar fi zis Isaia Proorocul: „și l-am văzut pe El, și nu avea nici chip, nici frumusețe, ci chipul lui necîstît și mai sfîrșit decît al fililor omeniești” (Is. 53, 2-3). Iar cum că aceasta era o adevărată înțeleptul Teodot cu mirare zicînd: Și prea mare este lucrarea Sfinșitului Duh. Că cele ce erau să fie pe urmă, după multe neamuri așa le-a arătat mainainte sfinților Prooroci, cît să nu zică ei, ci, am văzut. Așa și pentru Patriarhul Avraam Iisus Hristos mărturisește zicînd: „Avraam Părintele vostru a fost bucuros că se vadă ziua Mea și a văzut-o și s-a bucurat” (Ioan, 8, 56). Iar zi o zice pe a Crucii (Sfinșitul Teofilact). Că pe această mainainte a închipuit-o Avraam întru aducerea lui Isaac. Pe această zi a Crucii Avraam mainainte văzînd-o s-a bucurat, fiindcă avea să se facă mîntuirea a toată lumea. Deci cum că în multe și în multe chipuri de demult Patriarhi și Prooroci li s-a descoperit Taina cea mai presus de fire a Dumnezeieștii în Omeniri și nici cea mai mică parte sau lucru al Dumnezeieștii Iconomii nu s-a lăsat neproorocit, cu totul este arătat precum s-a zis mai sus.

Iar că și celor din neamuri, cărora Domnul a voit în deosebite vremi s-a descoperit și aceasta o arată ne vom ispiți. Că iată că precum ne învățăm din sfinșita Carte a Numerilor, Baalam vrăjitorul, pe care Balac împăratul Moabitărilor a trimis de l-a chemat ca să pună sub blestem pe poporul evreu, neîndreptat de Dumnezeu din început, nici viață curată cituși de neavînd, fiindcă Duhul cel Dumnezeiesc a mișcat limba lui, luminat mai înainte a vestit venirea cea cu Trup pe pămînt a lui Dumnezeu Cuvîntul, cu aceste cuvinte grăind: „Răsări-va o Stea din Iacob și se va scula Om din Israil și-i va prăda pe toți feciorii lui Set” (Num. 23, 17). Încă și chipul morții celei Stăpînești cît de groaznic, asemenea cu Patriarhul Iacob l-a arătat zicînd: „Culcîndu-se s-a odihnit ca un leu, și ca un pui de leu, cine îl va scula pe el?” Nevrednic era, zice Dumnezeiescul Gură de Aur, ca cel ce era străin de petrecere și Credință dreaptă, dar a lucrat la dînsul Darul, pentru iconomia altora. Că și lui Nabucodonosor (zice Sfinșitul Teofilact adăugînd) celui ce era foarte păgîn, i-a descoperit venirea lui Dumnezeu și Mîntuitorului nostru (Daniil 2, 34-35). Că a văzut Piatră care s-a tăiat fără de mîini și a lovit chipul și a zdrobit aurul, argintul, arama, fierul, lutul și s-a făcut Munte mare și

a acoperit tot pământul. Deci, ceta ce acelea prin acela mainainte a grăit, a spus și prin aceasta mainainte mîntuirea lumii. Ca și la neamuri niște proorocii ca acestea să se păstreze. Spun încă și că Balaam a avut ucenici, care învățau la el meseria vrăjitoriei și avînd ei cînte pentru el au scris proorociile lui și le-au lăsat, între care era și aceea: Răsări-va o stea din Iacob. Las pe mult pătîmîtorul Iacob, că măcar deși din feciorii lui Isav, iar nu din Israil își trăgea neamul, dar cea de Dumnezeu insuflată Scriptură drept și fără de pînhană și temător de Dumnezeu mărturisindu-l, nimic nu este de mirare, dacă se împărtășea de Proorocescul Dar.

Deci după ce din Dumnezeieștile Scripturi ne-am învățat că de multe ori și prin cei prea păgîni și prea răi, prin iconomia altora, Dumnezeiescul Dar a lucrat cît să spună mainainte taina cea mai presus de fire a Dumnezeieștii Înomeniri, cu urmare este, că și pe cele afară de Scripturi care se aduc la o înțelegere ca aceasta, să le cercăm zic, adică pe cele ce se cheamă ale Șibilelor. Șibila cu firea a fost femeie iar cu meșteșugul vrăjitoare adică, prorociță, că aceasta precum zice Suida, vrea să însemneze numele după limba romanilor, care nu se pare. Că multe numărîndu-se ele, și alta din altă parte trăgîndu-se, mulți și din grecii oei de demult fac pomenire de dîsele pe numele ei cel adevărat pe fiecare numind-o, pe una Artemis, pe alta Ierofili, pe alta Amviti, pe alta Fito și pe alta în alt fel, iar de obște pe toate Șibile. Dar seamănă numele mai mult să fie al limbii caldeiești, fiindcă și cea întîi se numără cu numele sibilei ceea ce aproape s-a zis Sambiti față a lui Virosu celui ce a scris cronica haldelor, caldeia adică fiind ea sau persă. Deci acestea toate, multe prin stihuri cu măsuri le-a învățat neamul omenesc pentru dreptate și întreaga înțelepciune și smerenie. Multe încă și pentru adevărata credință, pe care le și folosesc împotriva grecilor Dascălii cei vechi ai Bisericii, Iustin Filozoful și Mucenicul, Clement Stromateis și alții, între care este și Eusebiu al lui Pamfil, bărbat prea înțelept și prea mult învățat. Acesta la sfîrșitul volumului Istoriei Bisericii pune un cuvînt despărțit în 26 de cepe, care poartă acest titlu: Cuvînt al împăratului Constantin, pe care l-a scris la adunarea sfinților. La Capitolul 18 al acestui cuvînt pentru Șibila Eritreancă care se zice că a fost mainainte de războiul cel de la Troada, adică și mainainte decît însuși Orfeus, prea lăudatul Constantin acestea le povestește, că Ieria adică Popoale fiind a lui Apollon celui din Delfi și păzind pe Tripodul împrejurul căruia era încolăcit un șarpe, odată fiind adusă înlăuntrul celor ascunse ale acelei fără de măsură disdemonii, și de Dumnezeiască insufiere cu adevărat făcîndu-se plină, prin stihuri pentru Dumnezeu cele ce erau să fie mainainte le-a spus, curat prin punerile înainte ale slovelor celor dintîi care se numește Acrostih, arătînd istoria pogorîrii lui Hristos: și este acest Acrostih: IISUS HRISTOS TEU IOS, SOTIR, STAVROS. Adică IISUS HRISTOS FIUL LUI DUMNEZEU, MÎNTUITOR, CRUCE. Iar stihurile ei acestea: Că va asuda pământul, cînd va fi semnul judecării și celelalte. Și acestea, adică fecioarei aceleia de la Dumnezeu i-au venit să propovăduiască. Și fericită o socotesc eu pe ea, pe care Mîntuitorul a ales-o proorocită a purtării sale de grijă pentru noi. Ci cei mulți, zice, din oamenii nu cred, măcar că mărturisesc că au fost Șibilă vrăjitoare Eritreia. Și pentru că vreunul ai credinței noastre, împărtășit de piticească muză, să fi făcut stihurile acestea. Dar nu este adevărată această presupunere. Că este mărturisit, cum că Cicero aflînd cartea aceasta, a talmăcit-o în graiul roman, mainainte de venirea lui Hristos și a așezat-o în cărțile sale. Acesta se spune că s-a omorît cînd a stăpînit Antonie. Iar pe Antonie

cum că August l-a biruit, care a împărțit 56 de ani. Deci în acești ani ai lui August, Vergiliu cel ce era vîrfu poeților din Italia scriindu-și cărțile sale într-un loc a cîntecelor lui celor păstorești, muze de la Sicilia, să laudăm vestea cea mare. Ce este decît aceasta mai arătat? Că adaoge: A venit la sfîrșit înștiințarea vrăjii Kimeii, Kimea însemnînd adică pe Șibila. Și mai jos iarăși: Deci acest sfînțit rînd de veacuri ni s-a pornit nouă. Vine Fecioară iarăși, aducînd văzut Împărat. Deci care ar fi fost fecioara aceea care s-a întors? Oare nu ceea ce s-a făcut plină și gravidă de Dumnezeiescul Duh? Și ce este ce oprește ca cea gravidă de Dumnezeiescul Duh să fie fiică pururea, și să petreacă fecioară? Prea bun tîlcuitor al răspunsurilor sibilicești este Vergiliu. Precum se vede și el unele ca acestea pentru Mîntuitorul zicîndu-le de același Proorocesc Duh a fost împărțășit. Așadar prea înțeleapta pronie a tuturor pentru mare lconomie, precum s-a zis mai sus, de multe ori și celor din neamuri le-a descoperit venirea Lui cea mîntuitoare.

CAPITOLUL 3

CÎND MAI VÎRTOS PRIN TRUP A VENIT ÎN LUME DOMNUL ȘI PROOROCIA PATRIARHULUI IACOB CEA PENTRU DÎNSUL A LUAT SFÎRȘIT

Cum că din veac Dumnezeu și Tatăl mainainte a hotărît, ca în vreme rînduită să-l trimită pe Fiul său cel unul Născut, spre mîntuirea noastră a robilor săi celor netrebnci, arată Dumnezeieștile Scripturi. Iar cum că a și plinit sfatul, pe care mainainte l-a hotărît, Dumnezeiescul Apostol către Galateni o arată zicînd așa: Iar cînd a venit plinirea vremii a trimis Dumnezeu pe Fiul său, cel Născut din femeie, care s-a făcut sub lege, ca pe cei de sub lege să-l răscumpere, ca să luăm primirea filască (Gal. 4, 4). Și de vreme ce vrînd să moară patriarhul Iacob, Binecuvîntînd pe fiii săi, pentru Iuda care era al 4-lea din fii lui a scos o proorocie ca aceasta: „Nu va lipsi domn din Iuda, nici povățuitor din coapsele lui pînă va veni cui i s-a gătit. Și aceea va fi Așteptarea neamurilor (Fac. 49, 10). Cum că în față nu pe bărbatul Iuda îl înțelege proorocia nici nu se face căutare nicidecum. Căci cită vreme a stat în viață acel unul, ca să se și aducă la el cele proorocești? Dar se face căutare și foarte cu cuviință, cînd mai mult la semînția cea din el a luat sfîrșit fără sminteală proorocia. Că de la Iacob, care a zis proorocia aceasta, pînă la David fiul lui Iese, care el cel dintîi din semînția lui Iuda a primit ungerea împărăției se numără mai puțin de loc de ani, în care nicăiri nu se vede să fi domnit semînția lui Iuda. Încă nici după întoarcerea de la robie, chiar pînă la arătarea Mîntuitorului.

Că cei de neamul arhieresc se văd între acești ani domneau și conduceau neamul, precum arată și mai mult cărțile Macabeilor, nu cei din semînția lui Iuda. Ci, precum socotesc, cele pentru proorocia aceasta, nimeni mai bine nu le dezleagă decît prea înțeleptul Eusebiu al lui Pamfil, pe care și cuvînt din cuvînt bine este a le scrie aici. Și cuvîntul lui este în acest chip.

Întru acea vreme și Irod cel întâi de alt neam luînd împărăția neamului iudeilor, se împlinea Proorocia cea prin Moisi, care zice, că nu va lipsi domn din Iuda, nici povătuitor din coapsele lui, pînă ce va veni celui ce i s-a gătit, pe care îl și hotărește că va fi Așteptarea neamurilor. Că neîmplinite erau cuvintele proorociei în vremea care le era slobod lor de petreceau sub domniul neamului lor, care s-au început chiar de la Moisi și au ținut pînă la împărăția lui August, în a căruia vreme Irod cel întâi de alt neam a luat de la romani stăpînirea iudeii. Pentru aceea dar la unul ca acesta ajungînd împărăția iudeilor, aproape de cea de lîngă uși era și așteptarea neamurilor după proorocie, fiindcă lipsise din vremea aceea domnii și povătuitorii cei ce țineau la ei stăpînirea de la Moisi pe rînd unul de la altul. Că mainainte de robia lor și de mutarea în Babilon aveau ei împărăție și cei întîi împărați au fost David și Saul. Iar mainainte de împărați domni îi povătuiau pe ei, cei ce se numeau judecători, care au început după Moisi și după Isus Navi. Iar după întoarcerea de la Babilon de aici au avut stăpînire de cei mai aleși și puțini. Pentru că Arhieriei erau mai mari peste lucruri pînă cînd Pompei voievodul romanilor venind, pe Ierusalim l-a înconjurat tare și le-a spurcat pe cele sfinte intrînd pînă la cele dinlăuntru ale Bisericii, iar pe cel ce pe rînd de la strămoși pînă atunci se trăgea împărat și Arhieriu, cu numele de Aristobol, legat la Roma împreună cu copiii trimițîndu-l lui Hircen fratelui lui i-a dat arhieria, iar pe tot neamul iudeilor de atunci bînic romanilor l-a făcut. Dar nu după multă vreme și Hircan, la care s-a oprit stăpînirea arhieriei, luat fiind rob de părți, Irod cel întâi precum am zis, din cei de alt neam la împărăția evreilor de la Senatul Roman și de la August împăratul, în a căruia vreme Venirea lui Hristos cea cu trup în lume arătîndu-se, și mîntuirea neamurilor ceea ce se aștepta sfîrșit lua și chemarea neamurilor după proorocie a urmat. Din cere vreme domnii și povătuitorii cei din Iuda, zic adică cei din neamul iudeilor lipsind, prin urmare și arhieria lor ceea ce mergea după neam fără de sminteală către cei mai de aproape stăpîni, îndată s-a tulburat.

Ai și pentru acestea martor vrednic de credință pe Iosif, care arată că Irod așezîndu-se împărat de romani, n-a mai pus arhieriei din neamul cel vechi, ci oarecărora neînsemnați le dădea cîntea și cum că asemenea cu Irod zice că au făcut pentru așezarea arhieriei și Arhelau feciorul lui și după el romanii, care au luat pe urmă stăpînirea iudeilor. Chiar acesta arată că și pe veșmîntul cel sfînt al Arhierului Irod întîi închipuindu-l sub pecetea sa l-a pus, nemaiînd vole arhierului să-l aibă pe el sub dîșii, și cum că aceasta a făcut și Arhelau cel după dînsul și după acela romanii. Iar acestea s-au zis de noi spre dovedirea altei proorocii ce s-a săvîrșit la arătarea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Că arătat în cartea lui Daniil cuprinzînd cuvîntul un număr de oarecare săptămîni anume pînă la Hristos Povătuitorul, pentru care în altă parte în altele am grăit, proorocește că după săvîrșirea acelor se va prăpădi ungerea cea de la iudei. Și aceasta în vremea nașterii Mîntuitorului nostru Iisus Hristos luminat se arată că s-a plinit. Și acestea de noi spre arătarea adevărului anilor de nevoie mai înainte s-au pus. Deci marele acesta dascăl arătat este că domnii din Iuda înțelege nu negreșit sceptrul împărătesc, ci povătuire numei: și Iuda nu chiar pe seminția lui Iuda, ci pe tot neamul lui Israil, pe care mainainte de împărăție, Voievozi și judecători îi povătuiau, iar după împărăție și întoarcerea de la Babilon, ai avut stăpînirea, zice, de cei mai aleși și puțini, pînă cînd de la romani a luat împărăția neamului Irod cel de alt neam, în a căruia vreme și Domnul nostru Născîndu-se în Betleem i-a dat fără de sminteală proorociei sfîrșitul.

Și trebuie a ști, că mainainte de robia în Babilon despărțiți fiind cei din Iacob în două împărății, aveau și două numiri, că cei din Samaria se numeau Israil și israiliteni, iar cei din Ierusalim se numeau la proorocul Iuda și Iudei. Iar după întoarcerea din Babilon, unindu-se unul cu altul aceste două popoare, și cunoscându-și rudenia cea de la început, s-au numit Iudei și au rămas așa numindu-se din seminția cea mai puternică și mai cinstită, adică dintru a lui Iuda pînă și la însăși venirea Mîntuitorului. Și precum proorocia patriarhului Iacob se vede că fără de sminteală s-a împlinit cu totul la Venirea Mîntuitorului nostru, așa cu adevărat și toate proorociile celorlalți prooroci, cîte au vestit mainainte pe cele ale Dumnezeieștii Iconomii de la însăși Zămislirea pînă la Dumnezeiasca Înălțare și chiar pogorîrea Duhului Sfînt și nici una n-a rămas nicîdecum împlinită. Și ar fi fost lucru nu de prisos, nici în deșert ca pe fiecare proorocie la fiecare parte, sau lucrare a iconomiei a o potrivi și împlinită a o arăta, dar este osteneală și greutate nu puțină și de această arătare pe scurt străin.

CAPITOLUL 4

CUM CĂ CU ADEVĂRAT DUMNEZEU CUVÎNTUL TRUP ȘI SÎNGE A LUAT ADICĂ ÎMPOTRIVA NĂLUCITORILOR

Precum la teologie rupturile de bucăți ale ereticilor s-au sculat asupra Dumnezeirii celei Adevărate așa și la Iconomia lui Dumnezeu Cuvîntul ca niște rele și otrăvitoare fiare și mulțimi ale celor ce viclenesc s-au arătat, alții de altă parte pornindu-și limbile lor cele nedrepte asupra Arătării celei adevărate a Mîntuitorului, de la însăși vîrsta cea dintîi a Bisericii, adică de cînd erau încă în viață Dumnezeieștii Apostoli. Că în veacul 1 **Saturnin și Vasilid** cel ce de la Șimon vrăjitorul au luat semințele cele rele, învățau cum că **Domnul n-a luat trup adevărat, ci după închipuire s-a arătat om**, pentru aceea prin urmare cum că nici n-a pătimit el cu adevărat, ci Fata sa a pus-o împrejurul lui Șimon Crineanul și pe acesta ce se arăta că este Hristos, dar nu era cu adevărat, l-au pironit pe cruce Iudeii, iar el de departe uitîndu-se rîdea. Pe ale acestora birfeli și cu totul fără de nici un temei plâsmuite basme, cu cuvinte tari le-a surpat Tertulian și Irineu și prea înțeleptul Clement Stromasis. Minciunile acestea le-a primit în veacul 2 Cherdon viclean la cuget și Marion cel din Pont, pe care cel dintîi născut al diavolului l-a numit Dumnezeiescul Policarp. Încă și Valentin care a birfit că Mîntuitorul n-a luat trup materialnic, ci din cer aducînd Trupul, ca printr-un jghiab a trecut prin fecioara. În veacul 3 **Manet, cel numit cu numele turbării**, încă mai mult asupra adevărului s-a turbat ticălosul, că zicea, cum că Domnul nici suflet, nici trup n-a luat, ci s-a arătat numai ca un om nimic omenesc avînd, încă cum că și Crucea și Patima și moartea după nălucire s-a făcut. Iar pe învierea trupului ca pe un basm o leapădă. Dar li se astupă gurile lor cele spurcate, întîi adică din puterea și tăria Dumnezeieștilor Scripturi. Că chiar împotriva acestor păgîni se vede că a scris Dumnezeiescul Ioan evanghelistul pe Ioan, cap 4, 2-3, zicînd: „Tot duhul care mărturisește pe Iisus Hristos, că a venit în trup, de la Dumnezeu este. Și tot duhul care nu mărturisește pe Iisus Hristos, că a venit în Trup, de la Dumnezeu nu este, și

acesta este a lui Antihrist". Și la începutul sfintei Evanghelii zice el: Și Cuvîntul trup s-a făcut și s-a sălășluit întru noi (Ioan, 1, 14). Și către Romani: Hristos se zice din sămînța lui David după Trup (Rom. 1, 3). Ci și fiu al lui David, fiu al lui Avraam, Dumnezeieștii evangheliști se văd că-l zic pe ei istorisindu-i Neamul. Și către evrei Dumnezeiescul Pavel: Deci de vreme ce pruncii s-au împărțășit trupului și sîngelui, și El asemenea s-a împărțășit acelorași (Evrei 2, 14), ci și la Cina cea de Taină: „Luati, mîncati, acesta este trupul Meu și Beți dintru acesta toți, acesta este sîngelul Meu” (Mt. 26: 26, 27). Iar după Înviere: Pipăiți-mă și vedeți că duhul carne și oase nu are precum Mă vedeți pe Mine avînd (Lc., 24:39). Încă și toți privind s-a înălțat la cer cu trupul cu care iarăși va să vie să judece viii și morții. A doua li se astupă gurile din învățătura cea de obște a Părinților și mai mult din Sfîntul simbol al Credinței, unde predau Dumnezeieștii Părinți, cum că pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu Cuvîntul s-a pogorît din ceruri și s-a întrupat din Sfînta Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioara Maria și s-a făcut om și s-a răstignit cu Trupul în vremea lui Pontiu Pilat.

Dar aduc împotrivă nălucitorii cuvîntul acela din Epistola către Filipeni 2, 7-8: Întru asemănare omenească făcîndu-se și cu închipuirea aflîndu-se ca un om. Dar învață-se înțelepciunea cea adevărată a gralurilor celor apostolești de la sfinții tîlcuitori. Că Domnul zice ei, nu toate ale noastre le-a avut, ci unele nu le-a avut, precum a se naște din împreunare, a face păcat și nu era numai ceea ce se vedea ci și Dumnezeu, nu era om gol. Pentru aceasta zice, întru asemănare omenească. Că noi suntem suflet și trup, iar acela Suflet și Trup și Dumnezeu. De vreme ce și cînd zice, întru asemănarea trupului păcatului, nu aceasta o zice că n-a avut trup, ci cum că Trupul acela n-a păcătuit, dar asemenea era cu trupul cel păcătos după fire, nu după răutate. Deci precum acolo asemenea, pentru că nu era toate întocmai, așa și aici asemănarea, pentru că nu s-a născut din împreunare, pentru nepăcățuire, adică pentru că n-a făcut păcat, pentru că nu era om gol. Acestea zice sfințitul Teofilact. Zice și Teodorit așa: Aceasta pentru Dumnezeu Cuvîntul zice: Că Dumnezeu fiind nu se vedea Dumnezeu, fiind îmbrăcat în firea omenească. Lui dar se potrivește cuvîntul acela: Că omul, căci firea ceea ce s-a luat, cu adevărat era aceasta. Încă aduc împotrivă și acelea ale Apostolului, adică: Omul cel dintîi din pămînt este pămîntesc, al doilea om Domnul din Cer (1Cor. 15:47) deci dar n-a luat trup din Fecioară. Ci răspundem: Că cu cuvîntul uneia și aceleași fete zice acestea Apostolul, nu cum că Trupul cel luat din cer s-a pogorît. Că asupra celui ce așa cugetă, în epistola către Clidonie întîi și către Apolinarie acest fel de anatematisme a dat marele Grigorie Teologul: Oricine zice că Trupul din cer s-a pogorît, dar nu este de aici și de la noi, să fie anatema. Căci cuvîntul acela, al doilea Om din Cer: și în chip este cel ceresc așa sunt și cei cerești. Și nimeni nu s-a suit în cer, fără numai cel ce s-a pogorît din cer Fiul Omului. Și orice alt ce de acest fel trebuie a le socoti ca să zic pentru unirea către cel Ceresc, care aceeași este cum am zis mai sus, adică cu cuvîntul uneia și aceleași fețe. Lîngă acestea pun cuvîntul de la 2Cor. 5:16: Și de am și știut pe Hristos după Trup, dar de acum nu-l mai știm. Ca cum adică după Înviere pe Trupul cel luat de el, Hristos l-a lepădat. Ci însă trebuiau să ia aminte la cuvîntul acesta, ca și pentru cei ce-i vedea cu ochii lui, însăși aceasta o grăia zicînd: Pentru aceea noi de acum pe nimeni nu știm după trup. Că cei ce mainainte viețuiau după voile trupului, botezîndu-ne acum și nemaiviețuind ei după poftele trupului,

s-a zis de Apostolul că nu mai viețuiesc după trup. Și iarăși aceasta și penitru Hristos trebuie s-o înțelegem, cum că adică Hristos se zice că a viețuit după trup, adică după patimile cele neprihănite ale firii, pentru că a și flămînzit și a și însetat. Iar acum, nu mai viețuiește după trup, adică de toate patimile cele firești și neprihănite s-a izbăvit. Așa tîlcuiește sfîntul Teofilact .

CAPITOLUL 5

CUM CĂ ȘI SUFLET CUVÎNTĂTOR ÎMPREUNĂ CU TRUPUL A LUAT, ADICĂ ÎMPOTRIVA APOLINARIȘTILOR

Fiindcă în capitolul cel de aproape, adică în al 4-lea de Apolinarie împreună cu Marele Părinte Grigorie am pomenit, să zicem aici deosebi și pentru nebuna lui înșelare. A fost acesta în veacul 4 în care și Luminații cei mari ai lumii Vasile și Grigorie străluceau și Epifanie și Grigorie de Nisa. Și doi au fost nu unul cei ce se numeau cu același nume tatăl și fiul, din Laodiceia Siriei trăgîndu-se. Și era spun unii, tatăl Apolinarie episcop al Laodiceii, iar după alții preot întru învățătură la vîrf ajungînd. Acesta după Teodoret și în teologie a aflat oarecare trepte fără de socoteală, Mare adică numindu-l peș Duhul Sfînt, iar mai mare pe Fiul, iar prea mare pe Tatăl. Iar ceea ce l-a arătat pe el vestit începător de eres, aceea a fost, că la iconomie (întrupare) birfea că s-a întrupat Dumnezeu Cuvîntul, trup luînd și suflet, nu pe cel cuvîntător ci pe cel necuvîntător, pe care sadnic adică viețuitor obișnuiesc a-l numi. Că pe minte altceea orîșice deosebit de suflet grăind că este, a zis că nu s-a luat, ci a fost de-ajuns firea cea dumnezeiască spre a împlini trebuința minții, și n-a înțeles nepriceputul, măcar că era prea înțelept, că nici de trup de n-ar fi voit n-ar fi avut trebuință, ci s-ar fi arătat și fără de trup, precum de demult patriarhilor. Deci se împotrivesc acest fără de socoteală eres și Dumnezeieștilor Scripturi și socotelii celei drepte. Că cel ce este lipsit de suflet cuvîntător, nu este om, ci ceva din dobitoacele cele afară de om, bou poate, sau cal, sau ceva de acest fel. Dar mărturisește Biserica cea sobornicească, precum Dumnezeu desăvîrșit pe Hristos, așa și om desăvîrșit pe același. Iar om desăvîrșit cum poate fi, lipsit fiind de minte? Pentru acestea și Marele Grigorie în epistola către Caledonie, luînd-o în ris pe socoteala lor, să nu ne zavistuiască nouă, zice, de mîntuirea cea cu totul deplin, nici numai oase și vine și zugrăvie de om să puie împrejur la Mîntuitorul. Că de este el om fără de suflet, aceasta și arienii o zic, ca să aducă patimă la Dumnezeire. Că oare cum adică cel ce mișcă trupul, acela și pătimește. Iar de este însuflețit, dacă nu este înțelegător, cum este și om? Că omul nu este dobitoc fără de minte. Și nevoie este, ca forma să fie de om și obrazul, iar sufletul de vreun cal, sau bou, sau alt dobitoc din cele fără de minte, și deci acesta va fi și cel ce se mîntuiește. Și m-am amăgit eu de adevăr, altul cîstîndu-se, altul eu lăudîndu-mă. Iar de este înțelegător, iar nu fără de minte omul să înceteze de a înțelege așa rău. Deci cel ce în om fără de minte a nădăjduit lipsit de minte este cu adevărat și nu este vrednic cu totul întreg a se mîntui. Că ce este neluat este nevindecăt: Iar ce este unit cu Dumnezeu, aceea se mîntuiește. Dacă jumătate a greșit Adam, jumătate este și

ceea ce s-a luat și ceea ce se mîntuiește. Iar dacă tot întreg a greșit, cu totul întreg cu cel ce s-a născut este unit, și tot întreg se mîntuiește.

Iar împlinirea Dumnezeieștilor cuvinte este, de vreme cu aceste graluri, Dumnezeu omul pentru sine zice, către ucenicii săi adică: Întristat este sufletul Meu pînă la moarte. (Mt. 26,38–39). Iar către Cerescul său Părinte: Părintele Meu de este cu puțință treacă de la Mine paharul acesta, însă nu precum voiesc Eu, ci precum Tu voiești. Că ale cui sunt graiurile acestea? Ale Dumnezeirii? Dar Dumnezeirea este fire cu totul fără de patimă, dar ale sufletului celui necuvîntător? și care cîndva din dobitoacele cele necuvîntătoare au căzut sub întristare, sau s-a auzit că voiește mai mult aceasta decît aceea, de vreme ce știm pe voință că este înjûgată cu cuvîntul, și numai a omului deosebită? Ci și cele ce către evrei le zice Marele Apostol pentru Hristos, cum că adică în zilele trupului său cereri și rugăciuni către cel ce putea să-l mîntuiască pe el din moarte, cu strigare tare și cu lacrimi a adus și a fost pentru buna sa cucernicie, oare cu aceasta nu mustră arătat nebulnia apolinarîștilor? Că cine este cel ce cu strigare tare și cu lacrimi se roagă? Dumnezeirea cea întru Hristos? O păgînatate! Dar trupul gol? O Nebunie! Dar sufletul cel necuvîntător? O necuvîntare și nesocoteală a celui ce mult se laudă întru învățătură! Încă dintr-ale Dumnezeiescului Grigorie din același loc: Dar care le este lor și cuvîntul înomenirii, sau precum zic ei, al Întrupării, să vedem? Dacă, ca să se încapă Dumnezeu, cel ce în alt chip este neîncăput și sub trup ca sub un acoperămint cu oamenii împreună să petreacă, nostim le este lor chipul cel de măscărici, și plăsmuirea comediei. Ca să nu zic, că și în alt chip era cu puțință să petreacă cu noi, precum în Rug de foc și în chip omenesc mainainte. Iar dacă pentru a se dezlega osînda păcatului, sfințind cu cel asemenea pe cel asemenea, precum a avut trebuință de trup pentru trupul cel osîndit și de suflet pentru suflet, așa și de minte pentru minte, care nu numai a greșit în Adam, ci și întîi a pățimit, precum vorbesc la boli. Că ceea ce poruncă au primit, aceasta și porunca n-au păzit, iar ceea ce n-au păzit, aceasta și călcarea a îndrăznit, iar ceea ce au călcat, aceasta și de mîntuire avea trebuință mai vîrtos, iar ceea ce de mîntuire avea trebuință, aceasta s-a și luat. Mintea dar s-a luat. Aceasta acum s-a dovedit, măcar de nu voiesc, cu geometricești, precum zic ei, sile și dovediri. S-a osîndit ticălosul acesta eres de Sfînte Șinoade, în Antichia și în Roma de Damas Papa cel prea dumnezeiesc.

CAPITOLUL 6

ÎMPOTRIVA CELOR CE PĂGÎNEȘTE SI NEBUNEȘTE DESPART PE CEL UNUL FIUL, ÎN DOI FII, ADICĂ ÎMPOTRIVA NESTORIENILOR

Pe unul și același Fiu, care mainainte de toți vecii din Tatăl cel fără de început s-a Născut și din Maria Feciora în veacurile cele mai de pe urmă, fără ispită bărbătească după trup a ieșit îl mărturisim, iar nu altul pe cel din Dumnezeu Tatăl și Dumnezeu, și altul pe cel din Maria, adică om gol, precum de demult Pavel de Samosata birfea zicînd, că nu este Dumnezeu cel ce s-a născut din Maria Feciora, ci om gol. Iar după aceasta urîtorul de Dumnezeu Nestorie pe la începutul veacului 5 prin lăsarea lui

Dumnezeu făcându-se arhiepiscop al Constantinopolului a îndoit socoteala cea rea a aceluia, a celui de Samosata, iar mai mult și la vârful păgînătății a adus-o, învățînd de pe cea înaltă catedră în auzul întregului popor ortodox, și aceste prea păgînești cuvinte cu gura sa grăindu-le: **Nu a născut, o Bunule, Maria Dumnezeu, ci a născut om** Organ al Îndumnezeirii, și altele ca acestea, pe care și, a le grăi și a le scrie fără de oarecare cutremurare, nu este cu puțință. Pentru aceea și cu urmare după acest fel de păgînătate a lui și asupra prealăudatei Născătoare de Dumnezeu nu s-a cutremurat păgînul a ridica război, zicînd că nu se cuvine a se numi Născătoare de Dumnezeu, ci Născătoare de Hristos, ca aceea ce a născut om gol, zice, pe Hristos. Și așa de iute l-a ațîțat pe acest război, cît și anatema în Biserica ortodoxilor au dat asupra celui ce zicea **Născătoare de Dumnezeu pe Malca lui Hristos**. S-au tulburat ortodocșii de peste tot după ce s-au auzit acestea și cît despre dînsul zice Dumnezeiescul Chiril Alexandrinul, nu numai noi cei de peste tot vii ne-am anatematizat, ci și cei ce întru Hristos au adormit Dumnezeieștii Părinți, Atanasie acela și ceilalți toți. Că toți în cuvintele lor Născătoare de Dumnezeu o numesc pe Malcă lui Emanoil, nu ca ceea ce s-a făcut Începătură a Dumnezeirii, să nu fie! Ci ca aceea ce a Născut Dumnezeu Întrupat. Deci Organ al Dumnezeirii hulind numea pe cel ce din Feciora, după el, s-a născut gol om, cum adică pentru sporirea în fapta bună iubindu-l pe el Dumnezeu Cuvîntul, și ca întrunul din Prooroci, **după dar locuind în el** și lucrurile cele preaslăvite lucrîndu-le. Pentru aceasta dar slujitor și închinător de om s-a și numit prea spurcatul, ca cel ce nu Dumnezeu adevărat împreună și om adevărat pe Hristos îl socotea, ci numai om învrednicit de dar dumnezeiesc, precum adică și pe Moisi și pe Isaia, și pe ceilalți Prooroci, și pentru aceasta se vede că la Dumnezeiasca înomenire și pe cel unul Hristos în doi Fii îl despărțea. Unul adică Cuvîntul cel mainainte de veci al Tatălui celui mainainte fără de început și altul cel ce l-a Născut Fecioara Maria gol om, după păgînescul lui eres.

Ci și pe eceasta dumnezeieștii Părinți cei ce s-au adunat la Efes 200 la număr, Chiril al Alexandriei a toată lumea fiind exarh, ca și cel ce mainainte l-a muștrat socoteala cea rea, după dreapta judecată și de pe scaun l-a surpat de Preoție, și sub veșnica anatemă l-a pus și pe el și pe cei ce erau la o socoteală cu el. Iar pe ortodoxa credință a arătat-o, urmînd la cele ce mainainte foarte bine de cei 318 purtători de Dumnezeu Părinți în Sfîntul Simbol s-a dogmatizat. Că după ce au teologhizat aceia pe Nașterea cea fără de început a celui unul Născut, pogorîndu-se la Taina Întrupării, nu alt Fiu zic pe cel ce s-a Născut din Fecioara, ci pe însuși acela cel ce din Tatăl lumină din Lumină a strălucit îl propovăduiesc, cum că pentru noi oamenii și pentru a noastră mîntuire s-a pogorit din ceruri și s-a întrupat de la Duhul Sfînt și s-a făcut om. Iar aceea ce s-a întrupat după prea marele Chiril, aceasta voiește să însemneze, cum că **Dumnezeu Cuvîntul din însăși zămislire s-a unit după lpostas cu trup însuflețit cu Suflăt cuvîntător, din singururile cele preacurate și feciorești, întru alt al său deosebit lpostas** (sau în al său lpostas avea starea făcînd pe trupul cel luat din firea omenească), **lpostăsuind luarea firii omenești** și unul și același desăvîrșit Dumnezeu, și desăvîrșit om, din ceea ce peste fire în pîntece l-a purtat, fără de patimă și negrăit ieșind.

Pentru aceasta și **Născătoare de Dumnezeu**, ceea ce mai presus de fire și de cuvînt l-a Născut, de toți sfinții chiar de la Dumnezeieștii Apostoli, cu cuvinte și socoteli prea drepte s-a dat a se mărturisii și a se propovădui. Că ne-a născut nouă cu

adevărat **Întrupat pe Emanuil** (Is. 7, 14) „Iată Fecioara în Pintece vă lua și va **Naște** fiu, și va chema numele lui Emanuil, care evreiesc fiind **se țilculește Dumnezeu și om**. Și cum dar nu este Născătoare de Dumnezeu chiar și cu adevărat, ceea ce a născut pe cel ce este împreună Dumnezeu și om? Pe cel ce este adică Dumnezeu mainainte de veci și s-a făcut și om pentru iubirea de oameni în zilele cele mai de pe urmă. Zice evanghelistul Ioan: „La început era Cuvîntul și Cuvîntul era la Dumnezeu, și Dumnezeu era Cuvîntul” (În. 1, 1-14) și Cuvîntul Trup s-a făcut și s-a sălășluit întru noi, adică s-a înomenit, **om** desăvîrșit făcîndu-se. Iar Pavel la Filipeni 2, 5-6: Această să se înțeleagă întru voi, care și întru Iisus Hristos. Care în chipul lui Dumnezeu fiind (adică Dumnezeu fiind Adevărat) nu răpire a socotit el a fi întocmai cu Dumnezeu, ci s-a deșertat pe sineși, chipul robului luînd, adică firea cea omenească. Pentru că chipul în loc de fire este pus și se înțelege după sfinții țilcuiori.

Deci prin aceasta și altele mai multe locuri ale Dumnezeieștii Scripturi, se arată că nu altul și altul la Dumnezeiasca Iconomie (Întrupare) este Flul, ci unul și același, care Dumnezeu împreună și om este închinat și Slujit (sau, căruia ca celui ce este Dumnezeu împreună și om se aduce închinăciune și slujire): și mulți Dumnezeiești Părinți multe și bune zicînd la această mai presus de fire taină a Dumnezeieștii Înomeniri, luminătorul cel mare al Alexandrinilor și a toată lumea, Dumnezeiescul, zic, Chiril, mai presus de toți cu cele de Dumnezeu înțeleptite țilcuii ale sale a luminat-o și curăț a arătat-o și în Epistoliile cele către Credincioșii Împărați, și către alți mulți episcopi și monahi și în Apologiile, care către Răsăriteni și către Teodorat al Cirului, pentru cele 12 capete, adică anatematisme prea cu înțelepciune le-a făcut. Că mai toată viața fericitul împotriva hulelor răului credincios Nestorie a cheltuit-o nevoindu-se, Apărător prea mare al Slavei celei întru tot lăudatei Născătoare de Dumnezeu, mai mare decît oricare altul făcîndu-se. A celei mari Minți este **Naștere și unirea cea după ipostas**, care tare l-a smintit pe Teodorit și cu toate puterile de el a fost luptată, dar s-a primit ca o dogmă foarte potrivită, de Biserica cea Sobornicească precum și aceea, Omousios, adică de o ființă, care de Șinodul cel dintîi cu Dumnezeiască însuflare s-a dat. Că unire după ipostas zice Dumnezeiescul Părinte pe unirea cea întru Ipostasul lui Dumnezeu Cuvîntului a trupului, adică a firii celei omenești, cu firea cea Dumnezeiască. că deosebit ipostas n-a avut firea cea omenească la Mîntuitorul Hristos, ca să nu fie, după cum zice Nestorie, doi fii. Acesta este unirea cea după ipostas.

CAPITOLUL 7

PENTRU CELE DOUĂ FIRI ALE LUI HRISTOS, ADICĂ ÎMPOTRIVA MONOFIZIȚILOR

N-a trecut multă vreme după aceea și se scornește altă nouă născocire cu totul împotriva celei a lui Nestorie, care aducea o Fire la Hristos. Că oarecare cu numele Eutihie Arhimandrid fiind în una din Mănăstirile din Constantinopol, învăța cum că Hristos mainainte de unire era din două firi, iar după unire de o fire. Că Nestorie fiindcă despărțea pe cel unul Hristos în două firi, unire a celor două firi nu voia să zică

ci numai împerechere în loc de unire, precum ar avea două ipostasuri, adică Fețe între dînsule. Iar ticălosul Eutihie ca cum lui Nestorie împotrivindu-se, zicînd la Hristos o fire din două arătat era că nici unire nici împerechere a Firilor nu socotea, ci tulburare, sau împreună turnare sau amestecare a celor două firi, în alta oarecare afară de cele două, ciudată adică și străină, după care Hristos nu ar fi putut nici cu Tatăl, nici cu Maica să fie de o Ființă. Că nici una din cele două firi după hilitoarea lor socoteală, n-a rămas ceea ce a fost. Iar noi mărturisim pe Hristos, cum că, ca cela ce este Fiul lui Dumnezeu, și Dumnezeu Adevărat, mai înainte ce s-a făcut unul alcătuit din două firi, care le poartă pe amîndouă unite una cu alta din însăși zămislirea după unire negrăită, și întru sineși încapîndu-se, fără tulburare, fără amestecare, și fără schimbare desăvîrșit Dumnezeu și desăvîrșit om aceștia în două firi desăvîrșite fiind ele, cunoscîndu-se.

Deci pe cel ce nu odată ticălos Eutihie, de vreme ce la sfîrșitul Șinod cel din Constantinopol, cînd Flavian cel ce mai pe urmă a luat sfîrșit mucenicesc, era Arhiepiscop, de Eusebie retorul, care mai pe urmă s-a făcut episcop Dorileilor, s-a vădit că este rău credincios, pentru că acestea le cugeta și le învăța și cu toate chipurile fiind sfătuit și îndemnat să aleagă dogma cea ortodoxă, și să primească socoteala cea sănătoasă a Bisericii Sobornicești, nicidecum n-a voit, cu dreptate l-a lipsit și de preoție și de stăpînirea Măndăstirii, și chiar acei Dumnezeiești Părinți și mai pe urmă sfinții și marele Șinod ecumenic din Calcedon, chiar pentru aceasta ce a tulburat toată lumea, cu poruncă împărătească fiind adunat, care și sub veșnică anatema și pe el și pe toți în scurt care s-au numit monofiziți i-a pus și mai ales pe Dioscor al Alexandriei, ca pe cel ce s-a unit la un cuget cu Eutihie și l-a pogorît pe prea Dumnezeiescul Flavian la sinodul 2 ce s-a făcut în Efes, care s-a numit tilhăresc și pricină a dat de s-a omorît chiar în sinodul cel fără de lege fericitul Flavian, pe care și mucenic Părinții cei de la șinodul 4 l-au numit, zicînd: Mucenicul pentru noi se va ruga.

Deci doimea firilor lui Hristos se arată și din Dumnezeieștile Scripturi, dar se arată și din lucrările celor două firi, pe care pe acestea tot din Scripturi le învățăm: Deci dumnezeiescul Ioan evanghelistul zicînd cum și Cuvîntul trup s-a făcut a adaos îndată, și s-a sălășluit întru noi. Care acest fel de înțelegere are, după sfinții Teofilact, sau mai bine să zic, după Dumnezeiescul Gură de Aur. Fiindcă mai sus a zis, zice, că Cuvîntul trup s-a făcut, ca să nu socotească cineva, cum că o fire de aceea s-a făcut Hristos, pentru aceasta adaugă: Și s-a sălășluit întru noi, ca să le arate pe cele două firi, pe a noastră și pe a Cuvîntului. Că precum de altă fire este sălașul și de altă fire cel ce se sălășluiește în el, așa și Cuvîntul, de vreme ce se zice că s-a sălășluit întru noi, adică întru firea noastră, de altă fire este deosebită de a noastră, că măcar deși unul este cu Ipostasul, adică cu Fața, dar îndoit este cu Firile. Le arată pe cele două firi ale lui Hristos și Dumnezeiescul Apostol Pavel în multe locuri în epistola către Filipeni, 2,6-7: Carele în Chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpire a socotit a fi el întocmai cu Dumnezeu, ci s-a deșertat pe sine, chipul robului luînd, chip în loc de fire înțelegîndu-se, după sfinții tilcutori, care arată, cum că nu schimbîndu-se cu firea, ci făcînd pogorîre, pentru iubirea de oameni cea nespusă, rămînînd Dumnezeu, ceea ce era, a luat pe ceea ce nu era, adică a unit-o cu sineși pe firea ceea de rob a oamenilor. Pentru aceasta dar arătat este că două împreună sunt și se păzesc neschimbate firile după unire. Și ucenicul cel iubit chiar acestea vrea să le arate în cele ce zile la începutul Epistolei înții. Ceea ce era de la început ceea ce am auzit, ceea ce am văzut cu ochii

noștri, ceea ce am pipăit, și minile noastre au pipăit pentru Cuvîntul Vieții. Căci arătat aste că ceea ce era de la început, a fost firea Dumnezeirii, iar ceea ce era supusă la privire și pipăire a fost trupul omenesc cel luat, care firește era prins și pipăit. Prin care pipăire și birfeala înomenirii celei după nălucire, prea cu înțelepciune se surpă. Ci cu greu este a număra toate locurile Dumnéziesięștilor Scripturi. Deci urmează dovedirea din cea din două lucrări pentru aceste două firi, pe care o lăsăm în cap. 8 cel următor, ca să nu zicem de două ori aceeași de prisosit. Că în acesta se va face întradins cuvînt pentru cele două voi și două lucrări ale Mîntuitorului.

CAPITOLUL 8

ÎMPOTRIVA CELOR CE RĂU ȘI NEBUNEȘTE AU SOCOTIT, ȘI ÎNVAȚĂ LA HRISTOS O VOIE ȘI O LUCRARE

Două voi firești și două lucrări la Domnul nostru Iisus Hristos și a zice și a socoti, ne învățăm din Dumnéziesięștile Scripturi și din Tradiția Bisericească. Că de vreme ce îndolt în firi mărturisim pe Hristos după unire, de nevoie după urmare trebuie să mărturisim la el și lucrările și voile. Că nici o ființă nu poate fi nelucrătoare nici fără de voie, cuvîntătoare fiind ea, adică de sineși stăpînitore. Că în alt chip cel ce nu va mărturisi la Hristos două voi adică Dumnéziesięască și omenească și două asemenea lucrări, adică Dumnéziesięască și omenească va fi silit să cadă în nebunia monteliților. Deci se arată luminat din Dumnéziesięștile Scripturi cele două voi. Că la evanghelistul Ioan: „Mîncarea Mea este ca să fac voia Tatălui celui ce m-a trimis pe Mine și să săvîrșesc lucrul Lui” (În. 4, 34). Unde voia ceea ce este în el ca om o deosebește de voia Tatălui, care este una și aceeași întru cîte Trele Dumnéziesięștile Fețe. Luminat încă și descurcat la capitolul 6 zice: Că m-am pogorît din cer nu ca să fac voia Mea (adică cea omenească) ci voia Celui ce M-a trimis pe Mine (care este cea Dumnéziesięască). Că una iar nu alta și alta este voia Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh. Și în vremea patimii, ferindu-se ca un om de paharul morții, Părintele Meu, zice, de este cu puțință, treacă de la Mine paharul acesta, însă nu precum voiesc Eu, ci precum Tu (Mt. 26:39). Întru care este arătat, că aceea, adică nu precum voiesc Eu, este voia cea omenească, iar aceasta adică precum Tu, este Voia cea Dumnéziesięască. Că Voia Tatălui, aceștia este și a lui ca acelui Dumnezeu.

La fel din Dumnéziesięștile Scripturi se arată și cele două lucrări. Pentru că firile cele deosebite pun înainte și lucrări deosebite. Și împotriva din lucrările cele deosebite se arată firile cele deosebite. Deci zice Sfîntul Matei 8, 14–15: Că venind Iisus în casa lui Petru, a văzut-o pe soacra lui zăcînd și aprinsă de friguri și s-a atins de mîna ei, și au lăsat-o pe ea frigurile și s-a sculat și le slujea lor. Deci a se atinge de mîna era lucrarea omenească, care lucru este arătat. Iar a o lăsa pe ea frigurile îndată nu este lucrare omenească, ci Dumnéziesięască cu adevărat. Așa la iubitul evanghelist a scuipa pe jos, a face tină din scuipat, a unge cu tina peste ochii orbului, erau lucrări ale trupului, adică ale firii omenești, iar din acestea a vedea și a dobîndi vederea cu totul

era arătat lucrare a Dumnezeuirii celei ce le-a făcut acestea. La fel la învierea lui Lazăr, a întrebare (Ioan, 11, 31) : Unde l-ați pus pe el, a lăcrimat la mormînt, a striga cu glas mare, erau lucrări ale firii celei omenești iar a ieși viu din mormînt, legate fiindu-i mîinile și picioarele cel mort de patru zile, cu adevărat a Puterii celei Dumnezeuiești era lucrarea. La sfîrșitul capitolului 7 se făgăduia cuvîntul să arate alci din lucrări deosebitea firilor întru Hristos, și iată din locurile evangheliicești cele ce s-au arătat ceea ce se căuta. Că dacă precum este socoteala cea de obște, lucrările cele deosebite, vor însemna firi deosebite, fără de îndoială a se atinge de mîna a altei firi este, adică a celei zidite a celei omenești, iar a izgoni frigurile îndată și a pune putere în trup, cît și a se scule și a sluji a alteia, adică a celei nezidite și Dumnezeuiești, deci de vreme ce unul și același Hristos le lucra amîndouă, două dar firi erau întru el și după unire. Acestași trebuie să le zicem și la celelalte pilde, adică la a unge cu tihă ochii și a da celui orb văzătoare putere și lucrare. La a lăcrima pentru prietenul și a-l învia pe el acum mort de patru zile, din care acestea toate socotește fără de grăire împotriva deosebitea celor două firi.

Deci după cele două Voi și Lucrări ale lui Hristos așa de ajuns și tare din Dumnezeuieștile Scripturi s-au arătat, de prisosit este socotesc a arăta aceștia și din unirea cea de obște a Dumnezeuieștilor Părinți. Că toți așa și socotesc și învață precum din Dumnezeuieștile Scripturi și din Tradiția Bisericească au luat. Ci satan începătorul răutății, cel ce niciodată n-are sațiu de a face sminteală și tulburare în Biserica lui Hristos, acesta și pe eresul monoteiștilor (adică al celor ce socoteau la Hristos o voie) neghină nouă l-a semănat, cînd încă tulburarea cea cumplită a monofiziștilor (adică a celor ce socoteau la Hristos o fire) nu încetase. Că pe la al 7-lea veac după Hristos a răsărit spurcată socoteala rea, avînd începutul de la întrebarea aceasta: De se cuvine a zice la Hristos o lucrare sau două. Că la început numai pentru lucrare a fost la eretici îndoiala, nu pentru voie. Că aceasta li se părea lor a fi mărturisită și fără de îndoială, cum că este una, adică cea Dumnezeuiască. Că voia cea omenească ziceau ei cum că este potrivnică Voii celei Dumnezeuiești. Și pentru aceasta fără de îndoială ziceau ei, că n-are Hristos voie omenească. Deci s-a făcut multă adunare de cei ce vicleneau și ceea ce mainainte s-a pomit cu îndoială și cu întrebare, s-a făcut la ei mai pe urmă dogmă întărită, a zice la Hristos o lucrare, Dumnezeuiască bărbătească numind-o pe ea, luat fiind graiul acesta din epistola Dumnezeuiescului Dionisie cea către Gai monahul, pentru care grai mai pe urmă se va zice. Și aveau aceștia împreună puternic și care nu cu puțină silă apăra pe Împăratul Constantin, care se dovedește că el a pornit întîi această întrebare pentru o Lucrare.

Și este lucru vrednic de a se minuna cineva pentru cei ce la Hristos așa socoteau, adică o voie și o lucrare. De vreme ce Șinodul 4 din Calcedon avea luptători fierbinți, două firi la Hristos drept și cu dreaptă credință deosebind și mărturisind, pe cea Dumnezeuiască adică și pe cea omenească, după unire, apoi foarte fără de înțelegere pe voile și lucrările amîndurora firilor la aceștia Hristos, care este alcătuit din firele acestea, nu voia să mărturisească, ca să nu se afle Hristos, că are două voi potrivnice una alteia, care este lucru cu necuviință. Și adevărat cu necuviință este, așa a socoti la Hristos Dumnezeuul nostru. Ci departe aceasta, adică a fi așa, precum socoteau acei ticăloși. Că deosebite sunt ele Voia cea Dumnezeuiască adică și cea omenească. Pentru că una este a firii celei zidite, iar alta a celei nezidite.

Dar nu și potrivnice, precum zic monoteiști. Că avea Domnul puterea, precum zic Dumnezeieștii Părinți, pe voia cea omenească supusă Voii celei Dumnezeiești. Că atunci voia trupului cele ale sale, când firea cea Dumnezeiască îi dădea voie lui să lucreze cele ce erau însuși ale sale, adică, a lăcrima, sau a pofti mîncare, sau a se teme de moarte și a se feri, și cele asemenea, adică cele ce sunt și se numesc neprihănite pămînt. Iar cum că voia cea omenească nu se mișcă împotriva Voii celei Dumnezeiești, a arătat gura cea Sfăpînească zicînd: Nu precum voiesc Eu (adică omenirea) ci precum Tu. Că îndumnezeită o avea pe ea din însăși zămislire: Prea frumos și prea desăvîrșit Dumnezeiescul Ioan Damaschin învață pentru cele două Voi și Lucrări ale lui Hristos, care și pe lucrarea ea Dumnezeiască bărbătească a marelui Dionisie, cu dreaptă credință îl cuind-o acestea le zice cuvînt de cuvînt. Fericitul Dionisie zicînd cum că Hristos a petrecut împreună cu noi o lucrare oarecare nouă Dumnezeiască bărbătească, nu surpînd pe lucrările cele firești zice o lucrare făcută din cea Dumnezeiască împreună și omenească. Ci vrînd să-l arate pe chipul cel nou și negrăit al arătării lucrărilor lui Hristos celor firești, cu potrivire chipul celui negrăit al încăpenii firilor lui Hristos între sineși, adică a uneia în alta, și pe petrecerea lui cea omenească străină și preaslăvită, și firii lucrărilor celor ce sunt necunoscută și pe chipul dării și împărtășirii celei deopotrivă, care se face din unirea cea negrăită. Că nu zicam lucrările despărțite, nici cum că despărțit lucrează firile, ci unii fiecare cu împărtășirea celeilalte aceea ce o are a sa. Că nici pe cele omenești omenește le-a lucrat, că nu ară om simplu, nici pe cele Dumnezeiești numai Dumnezeiește, că nu era Dumnezeu gol, ci Dumnezeu împreună și om. Că precum a firilor și pe unirea și pe deosebirea cea firească o știm, așa și a voilor și a lucrărilor celor firești. Că cele două firi este un Hristos, și cel ce unul Hristos este două firi.

Deci aceeași este a zice: Lucrează Hristos după fiecare din amîndouă firile lui, și lucrează fiecare din amîndouă, firile întru Hristos cu împărtășirea celeilalte. Pentru aceea are împărtășirea firea cea Dumnezeiască cu Trupul cînd lucrează el, pentru că despre buna voință a Voii celei Dumnezeiești i se dă voie să pătimească și să facă cele ale sale și pentru că lucrarea Trupului cu adevărat este înîntuitoare. Care aceasta nu este e lucrării celei omenești, ci a celei Dumnezeiești. Iar Trupul are împărtășire cu Dumnezeirea cînd lucrează ea și pentru că prin Trup ca printr-un Organ se săvîrșesc lucrările cele Dumnezeiești și pentru că unul și același este cel ce lucrează Dumnezeiește împreună și omenește. Deci aceasta înseamnă lucrarea cea Dumnezeiască bărbătească, cum că făcîndu-se om Dumnezeu, și lucrarea lui cea omenească era Dumnezeiască, adică îndumnezeită și nu era lipsită de lucrarea lui cea Dumnezeiască și lucrarea lui cea Dumnezeiască nu era lipsită de lucrarea lui cea omenească, ci fiecare din amîndouă împreună cu cealaltă se vedea. De-ajuns ni s-a înțeles nouă de Dumnezeiescul Părinte lucrarea cea Dumnezeiască bărbătească. Pentru aceasta arătat este de acum că nu una ci două lucrări ale lui Hristos se însemnează prin graiul acesta. Pe a cărui Putere neștiînd-o cei fără de înțelegere monoteiști în cumplit eres s-au aruncat. Dar i s-a împotrivit acestuia cu toate puterile Dumnezeiescului Sofronie al Ierusalimului și Maxim cel mare între Mărturisitori și Martin Papa Romei cu sfînt sinod și mai pe urmă sfîntul și marele Sinod 6 cel de a toată lumea, precum acum mai sus s-a zis.

CUM CĂ MAINAINTE DE PATIMA CEA MÎNTUITOARE FIREȘTE ERA SUPUS STRICĂCIUNII TRUPUL DOMNULUI, ADICĂ ÎMPOTRIVA AFTARDOCHEȚILOR. CARE VA SĂ ZICĂ TÎLCUINDU-SE, ÎMPOTRIVA CELOR CU PĂRERI DE NESTRICĂCIOS

În veacul Bisericesc al 6-lea, oarecare monah l-a întrebat pe Sever monofizitul, ce se cuvine a socoti și a zice pentru Trupul Domnului, care adică stricăcios a fost, sau nestricăcios? Care drept răspunzînd l-a zis: Cum că stricăcios îl numesc pe el Dumnezeieștii Părinți, precum și trupurile noastre, iar oarecare Iulian Halicarnasis episcop monofizit și el, întrebat fiind, a dat răspuns potrivit, adică cum că era nestricăcios, iar patimile acelea cum că erau semuite și după nălucire. Pentru aceasta și dezbinare s-a făcut între dîșii, și cărți s-au scris după amîndouă părțile. Încă și certîndu-se între cei ai lui Sever îi numeau pe potrivinici iulianistieni, și fataziasteni, adică nălucitori, și maniei și aftardocheți. Iar aceia pe ai lui Sever severiani, închinători de trup și închinători de stricăciune, și închinători de cort. Dar a biruit eresul aftardocheților fiindcă se stricase de el și alergase la el nu numai boieri mulți și cu dregătorii, ci și mulți din Arhierii cei mari și din călugării cei ce în fapta bună erau întii. Și ce era mai rău, că și însuși împăratul Iustinian de cea multă precum spun, evlavie și dragoste pe care-o avea către Hristos, pentru care cu necuviință i se părea lui, a lipi la El patimile firii noastre, chiar neprihănite de ar fi, precum și sunt, adică neprihănite, tare începuse să apere eresul aftardocheților carte dînd ceea ce românește se numește Indict, în care-l numea pe trupul Domnului nestricăcios și de patimele cele firești și neprihănit și neprimitor, așa zicînd cum că a mîncat Domnul mainainte de patimă după Înviere, și cum că nici o schimbare sau prefacere n-a pătimit, din însăși plăsmuirea cea din Pîntece nici întru patimile cele fără de voie și firești.

Cu care și a se uni pe cei de pretutindenea preoți îi silea. Dar cei mai mulți se împotriveau. Și mare prigoană ar fi pornit, de nu moartea mainainte dintre oameni nu l-ar fi scos. Și arătat, că pe marele strălucitor al Bisericii, pe Dumnezeiescul Eutihie, fiindcă tare se împotriveau izvodirilor lui celor noi, l-a trimis în izgonire în Amasia.

Ci asemenea surzilor sunt precum se vede aftardocheții către strigările Dumnezeieștilor Scripturi. Că pentru însuși Mîntuitorul nostru acelea ale patimii celei mîntuitoare, cu duhul mainainte văzîndu-le cel cu glas mare între prooroci Isaia 53, 2–5 zicînd: „L-am văzut pe El, și nu avea chip nici frumusețe. Ci chipul lui mai necinstit și mai sfîrșit decît al fiilor omenești. Acesta păcatele noastre le poartă, și pentru noi rabdă durere. Iar El s-a rănit păcatele noastre, cețarea împăcării noastre pe dînsul, și cu Rana lui noi toți ne-am vindecat” și celelalte toate ale proorociei. Și în Dumnezeieștile Evanghelii este scris, cum că a și fiămînzit și s-a ostenit de călătorie și a lăcrimat pentru prieten, și întristat este sufletul Meu, zice, pînă la moarte, și cum că Sudoarea Nevoinei lui celei pentru moarte se pogora, ca picăturile de sînge. Din care acestea și se arăta, că cu adevărat era om, că nu sunt din voință acestea la om, ci însușiri neclevetite ale firii omenești. Care se și însemnează prin numele Floras, adică al stricăciunii, pe care cu dreaptă credință o mărturisim că a suferit-o Trupul Domnului, iar nu pe Diaftoran, adică nestricăciunea aceea, care însemnează pe risipirea trupului

în stihile din care este alcătuit și pe pieirea cea cu totul, de care împărășire n-a știut trupul Domnului, precum zice proorocul și împăratul David: Că nu vei lăsa sufletul meu în iad, nici nu-l vei da pe cel cuvios al tău să vadă stricăciunea (Psalm, 15, 10). Deci nu zicem ca nebunul Iulian cum că Trupul Domnului a fost nestricăcios după însemnarea cea dintîi, adică mainainte de Înviere că de ar fi fost nestricăcios, n-ar fi fost de o ființă cu noi, ci și după părerea și nu după adevăr s-ar fi făcut toată iconomia. Și după părere, iar nu după adevăr ne-am fi mintuit. Departe de această necuviință și hulă. Ci îl mărturisește pe El că s-a făcut nestricăcios după Înviere, precum Dumnezeiescul cîntăreț Ioan cîntă în Troparul de la peasna 8 a Glasului 7 : „Nefiind fără de stricăciune mainainte de patimă Trupul Domnului, după patimă și după Înviere neapropiat cel întru tot îndurat și iubitor de oameni.”

CAPITOLUL 10

CUM CĂ DIN ÎNSIȘI ZĂMISLIRE DUMNEZEU CUVÎNTUL A ÎNDUMNEZEIT FIREA OMENEASCĂ CEA LUATĂ

Se face întrebare la scolastici, de se înfrumuseța firea omenească cea întru Hristos, afară de unirea cea lpostaticească și cu alte daruri. Dar neprisosit socotesc, este o întrebare ca aceasta, la cei ce mărturisesc unirea cea după lpostas. Că întru unirea aceea cea necuprinsă de minte, din însăși zămislirea cea dintîi, s-a îndumnezeit firea cea luată întru lpostasul lui Dumnezeu Cuvîntul. Precum care unde și marele în Teologie Grigorie cu prea fără de îndoială cuvînt hotărăște zicînd: Din care una a îndumnezeit, iar alta s-a îndumnezeit. Încă nu numai de prisosit, ci și a relei socoteli a lui Nestorie este a zice că firea omenească cea luată se înfrumuseța cu Dumnezeiești Daruri, ca unul adică din Prooroci. Că nu cugeta închinătorul și slujitorul de om acela la unirea cea după lpostas. Pentru aceea, și pentru începutul și temeiul lui cel păgînesc, mai păgînești le aduna și pe socotelile cele următoare. Că la cei ce mărturisesc împreună cu Purtătorii de Dumnezeu Părinți cum că firea cea luată din cea dintîi stare s-a îndumnezeit întru unirea cea după lpostas a lui Dumnezeu Cuvîntul, nu este lucru al dreptei credințe a mai căuta alte daruri. Că întru această îndumnezeire, toate în scurt darurile cele Dumnezeiești se cuvine a mărturisi că se află, nu după dare și împărășire, ca la Prooroci și la ceilalți sfinți, ci din cea nespusă și mai presus de cuvînt unire, după care unul și același lpostas al lui Dumnezeu Cuvîntul, a fost ipostas și al trupului celui ce s-a luat. Iar cum că s-a îndumnezeit Trupul lui Hristos zicem, nu după vreo schimbare oarecare, sau prefacere: Ci rămînînd întru însușirile omenești, s-a îmbogățit cu măririle Firii celei Dumnezeiești, din cea necuprinsă de minte unire cu Dumnezeu Cuvîntul. Precum cu adevărat și ceea ce era Dumnezeu prea înalt, neschimbat, cu Tatăl și cu duhul de o ființă.

Deci pe îndumnezeirea firii omenești celei ce s-a luat o arată prea cu înțelepciune Marele Apostol și tilcuiește prea frumos pe cele ale Apostolului sfințitul Teofilact. Zice dar Dumnezeiescul Apostol: „Că în El locuiește trupește toată plinirea Dumnezeirii, adică tîlc. Teofilact ori ce este Dumnezeu Cuvîntul, întru dînsul locuiește (Clos. 2,9). Iar că nu auzînd acel grai. A locuit, să socotești că s-a lucrat, ca Proorocii

(că locuia în aceia Dumnezeu după cuvîntul ce zice: Locui-vol întru ei și voi umbla): A adăugat „trupește”, adică nu este oarecare, ci Ființă, și ca cel ce s-a întrupat, și este un Ipostas împreună cu trupul cel luat. Sau și așa după Sfîntul Chiril, precum în trup ar fi locuit sufletul. Că locuiește acesta în trup ființește și fără de despărțire și fără de amestecare. Ci sufletul și se desparte de trup la moarte, iar Dumnezeu Cuvîntul niciodată nu s-a despărțit de trupul cel luat, ci și în mormînt era de față cu el, păzindu-l nestrîicat, și în iad împreună cu sufletul era, propovăduind, adică dînd celor robiți slobozire și în scurt unire a amîndurora era și a sufletului și a trupului, și cînd prin moartea sa de voie s-a despărțit de ele. Asemenea îl cuiește și sfîntul Teodot Cuvîntul acesta, „Că întru Dînsul toată Plinirea Dumnezeirii trupește” adică, ca în timpul său. Că nu oarecare dar din altă parte, zice, ca Moisi asemenea a primit, că Dumnezeu este și om. Și acesta ce se vede o are unită pe toată Dumnezeirea celui Unul Născut. Iar dumnezeiescul Damaschin și pe înfocarea fierului o pune înainte spre pildă, care nu este de-ajuns cu adevărat spre arătarea tainei celei mai presus de fire, dar mîngîile oarecum neputința oamenească. Că precum fierul cu totul se face foc, neschimbîndu-se în firea focului, nici iarăși focul în firea fierului nu se schimbă așa și Trupul Domnului împreună cu Sfîntul lui Suflet s-a îndumnezeit fără de nici o schimbare cîtuși decît, și împreună Dumnezeu sau părtaș Dumnezeirii și Dumnezeu s-a făcut, după teologul care zice: Din care una a îndumnezeit, iar alta s-a îndumnezeit și îndrăznesc a zice și împreună Dumnezeu s-a făcut. Pentru aceea și cele Dumnezeiești le lucra, nu după a sa lucrare, ci pentru Cuvîntul cel unit cu dînsul, Cuvîntul print-însul arătîndu-și lucrarea sa. Și aceștia trup muritor era pentru sineși, și făcător de viață pentru unirea cea după ipostas către Cuvîntul.

Iar de se zice în Sfintele Evanghelii că sporea cu Înțelepciunea și cu vîrsta, și cu darul, nu se cuvine pe acestea a le înțelege după mîntea cea strîcată a lui Nestorie, adică ca un om simplu. Că cei ce acestea le cugetă și le zic, nu din cea dintîi stare a trupului zic că s-a făcut unirea, nici nu primesc unirea cea după ipostas, ci unire după dragoste, și locuință goală plămădesc, neștiind nici cele ce se grăiesc, nici pentru care se întăresc. Că dacă s-a unit cu adevărat trupul cu Dumnezeu Cuvîntul din cea dintîi stare, iar mai vîrtos în el a avut starea și unul și același Ipostas a fost, cum nu s-a îmbogățit cu toată Înțelepciunea și Darul? Nu el din Dar împărtășindu-se, nici după dar din cele ale Cuvîntului luînd, ci mai vîrtos pentru unirea cea după ipostasuri, cele omenești și cele Dumnezeiești ale unui Hristos făcîndu-se (fiindcă același era împreună Dumnezeu și om) pe Dar și pe Înțelepciune, și pe plinirea tuturor bunătăților izvorînd lumii. Așa Dumnezeiescul Damaschin în Cap. 22 a cărții a 3-a. Și trebuie a ști după marele acesta Învățător la Cartea 4 cap. 18, Trei sunt chipurile celor ce se zic la Domnul în vremea unirii. Căci cînd facem cuvîntul despre partea cea mai înaltă, îndumnezeirea a trupului, și încuvîntare și înălțare zicem, și cele ca de acest fel. Pe bogăția ceea ce s-a făcut trupului din unirea și împreunarea cea către înaltul Dumnezeu Cuvîntul arătînd-o. Iar cînd despre partea cea mai de jos întrupare a lui Dumnezeu Cuvîntul zicem, înomenire, deșărtare, sărăcie, smerenie, că acestea și unele ca acestea amestecarea cea cu omeneirea se zic la Cuvîntul și Dumnezeu. Iar cînd despre amîndouă împreună: unire zicem, împărtășire, ungere, împreună firească, asemănare a chipului și cele de acest fel. Deci pentru unirea cea după ipostas a celor două firi, le știm pe ele neschimbate întru dînsule, adică una întru alta. Dar cunoaștem și mărturisim încăperea cea întru dînsule, adică a uneia întru alta fără de nici o tulburare sau schimbare cîtuși decît. Iar încăperea, zice, s-a făcut nu după trup, ci despre Dumnezeire.

Că cu neputință este ca trupul să încapă prin Dumnezeire. Ci Dumnezeiasca fire după ce odată a încăput prin trup, i-a dat și trupului încăperea cea negrăită către ea, pe care cu adevărat unire o zicem.

Pentru aceea și amîndouă firile dă, și întoarce deopotrivă una alteia pe cele ale sale, pentru unificarea ipostasului, și pentru încăperea lor cea întru dinsele. Și deci după chipul cel negrăit al dării și întoarcerii celei deopotrivă Dumnezeu pătimitor se numește, și Domn al Slavei răstignit. Pentru că primește adică însușirile pătimitoareii firi celei împreună unite. Și iarăși dimpotrivă: Prunc mainainte de vecl se zice, și om fără de început și celelalte asemenea ale dării și întoarcerii deopotrivă celei nespuse și negrăite. Pentru că alcătuit fiind Hristos din două firi, unul și același se laudă după însușirile amîndurora firilor.

CAPITOLUL 11

ÎNTRU CARE SE CUPRIND OARECARE ÎNTREBĂRI CU DEZLEGĂRILE LOR

Strîns și în scurt am socotit să le așez pe acestea după număr, ca să scăpăm de greața limbuției celei scolastice. Deci se face întrebare pe rînd întii, de s-a învrednicit Domnul nostru de vreo răsplătire, pentru cele ce ca un om le-a suferit și le-a lucrat? Și a ne îndoi nicidecum nu ne slobod sfintele cuvinte. Că zice Isaia prorocul 53,11: „Și vrea Domnul cu Mîna sa să scoată din durere sufletul lui și să-l arate lui lumină”. Și Apostolul: „S-a smerit pe Sine ascultător făcîndu-se pînă la moarte, iar moarte pe Cruce. Pentru aceea și Dumnezeu l-a preamărit pe El și i-a dăruit lui Nume, care este mai presus de tot numele” (Filip. 2,8-9). Și către Evrei: „Și măcar că era Fiul, dar a învățat ascultarea din cele ce a pățimit și săvîrșindu-se s-a făcut tuturor celor ce-l ascultă pe El pricină de mîntuire veșnică. Numit fiind de Dumnezeu Arhiereu după rînduiala lui Melchisedec” (Evr. 5,8-10).

Se face a doua întrebare. De s-a învrednicit omenirea cea de la Hristos de vreo oarecare daruri de biruință? Și zicem: Că dar a luat cu adevărat pe Slava cea după, omînire: Oare nu trebuie să pătimească acestea Hristos și să intre în Slava sa? (Lc. 24,16). Și pe înălțarea Numelui său, către Filip 2,8,9: S-a smerit pe sine, făcînduse ascultător pînă la moarte. Pentru aceea și Dumnezeu l-a preainălțat pe dînsul, și i-a dăruit lui Nume, care este mai presus de orice nume, ca în numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pămîntești și al celor de desupt (Vers.10). Și încă pe cinstele lui Dumnezeu cele cuviincioase de peste tot. Că se cinstește cu o închinăciune împreună cu Cuvîntul cu care s-a unit. „Și vrednic este (zice Ioan Apocalips) Mielul care s-a junghiat ca să la Putere și Bogăție, și Înțelepciune și tărie, și Cinste și Slavă și binecuvîntare. Și toată făptura care este în cer și pe pămînt și sub pămînt și cel ce sunt în mare și toate cele dintrînselă, am auzit zicînd: Celui ce șade pe Scaun și Mielul lui binecuvîntarea și Cinstea și Slava și Puterea în vecii vecilor, Amin (Apoc. 5,12,13).

Se face întrebarea a treia. De a îmblînzit Domnul nostru chiar și cu adevărat pe Tatăl lui cel fără de început pentfu păcatele noastre ale oamenilor? Sub întrebare

s-a făcut aceasta, măcar deși luminat de Scripturi se propovăduiește și de toată Biserica cea sobornicească se mărturisește. Pentru că s-a arătat un oarecare Sochin la latini atîta de păgîn cît a îndrăznit a birfi cum că după o înțelegere cu asemănare se zice Hristos Mîntuitorul și Izbăvitor al oamenilor, iar nu și cu lucrul, zice s-a dus pe Șineși pe Cruce Jertfa Tatălui. Dar Dumnezeiasca dogmă se întărește, precum am zis, de Dumnezeieștile Scripturi înțîi adică, de la capitolul 53 de la Isaia: Om ce era întru bătaia și știa a răbda durere și pentru noi răbdă durere. Iar El s-a rănit și a pătimit pentru păcatele noastre. (Ver.3,5). A doua se arată de la capul 2 al Epistolei înțîi a apostolului Petru, vers. 24: Carele păcatele noastre însuși le-a ridicat în Trupul său pe Lemn, ca din păcate scăpînd, să viețuim cu dreptate, cu a cărui rană v-ați vindecat. A treia din Epistola către Evrei 5,1: Pentru că tot arhiereul care se ia dintre oameni, pentru oameni se pune spre cele ce sunt către Dumnezeu, ca să aducă daruri și jertfe pentru păcate. Așa și Hristos nu singur pe sine s-a proslăvit, a fi Arhiereu, ci cel ce a grăit către dînsul: Fiul Meu ești tu, eu astăzi te-am născut. Și săvîrșindu-se s-a făcut tuturor celor ce ascultă de El pricină de mîntuire veșnică. Arhiereu ca acesta ni se cădea nouă, care nu are în toate zilele nevoie ca Arhiereii, înțîi pentru ale sale păcate a aduce jertfă, apoi pentru ale poporului, că aceasta a făcut-o odată pe sineși aducîndu-se (Evrei, 7,26-27).

Se face a patra întrebare. De a suferit Domnul nostru Iisus Hristos moartea cea prin Cruce pentru toți oamenii? Arătat este și aceasta și nu mai puțin mărturisită de cei dreptcredincioși, ci pentru înșelările cele vechi și cele noi ce au răsărit de la unii, sub întrebare se aduce. Înșelarea 1-Că zic, cum că Origen socotea că toți cu totul cei din iad s-au izbăvit, adică și cei ce au murit întru păgînatate, și cei ce s-au osîndit pentru mulțimea răutății. Dar o surpă pe această socoteală Duhul Sfînt în cap. 11 la Ecclesiastul. Că zice ca într-o pildă: „Că de va cădea lemnul către amiazăzi, sau către mieznoapte, în care loc va cădea lemnul, acolo va fi (Vers. 3) Prea cu fără de îndoială cuvînt și Marele Grigorie hotărăște zicînd: Că pe cei ce și acolo, adică în iad, au crezut l-a mîntuit. Care aceasta Dumnezeiescul Damaschin pe larg o tilcuiește în cuvîntul pentru cei adormiți. Și vezi acolo, ca să nu lungim cuvîntul fără de nevoie. Înșelarea a 2-Cum că și pentru stele, aceștiași a birfit, cum că s-a făcut întruparea, ca pe niște însuflețite pe ele socotindu-le, după basmele lui Platon. Iar cum că o socoteală ca aceasta este de rîs și de scuipat, ce trebuie și a zice? Că deși cum că cerurile spun slava lui Dumnezeu, zice Scriptura, dar și zăpada și gheața se zic că fac cuvîntul lui Dumnezeu. Deci de sine singură vădită fiind aceasta, n-are trebuință de mai multe cuvinte. Înșelarea 3-Cum că și dracli au folosit de Dumnezeiasca Întrupare. Și că această socoteală; iar mai vîrtos rea socoteală au avut, se vede la Șinodul 5 ecumenic, Didim acela al Alexandriei și alții oarecare împreună cu el. Ci înțîi îndată pilda Păstorului celui din Evanghelie astupă gurile lor cele deschise și neînfrîinate zicînd ea: Că a venit Păstorul cel Bun să caute și să afle pe oaia cea pierdută, adică pe firea cea omenească, iar nu și pe cea Îngerească (Mt.18,11). Că nu pe Îngeri cîndva a luat, după marele Pavel, ci sămînța lui Avraam a luat (Evr 2,16). Și Dumnezeiescul Petru la epistola a doua 2,4 zice: Dumnezeu pe îngeri care au greșit nu i-a cruțat, ci cu lanțurile întinericului în tartar legîndu-i, i-a dat spre judecată a se păzi. Înșelarea 4-și mai de pe urmă. Această mai de pe urmă și mai nouă înșelare este a calvinilor celor păgîni și împreună și a luteranilor, care este cu totul împotriva celor vechi și care

acum au lipsit. Pentru că aceea și pe dracii îi mîntuia. Iar aceasta oarecum pizmuind oamenilor, numai la cei mainainte hotărîți adică cei aleși, strîng mîntuirea cea prin Cruce, adică după socoteala lor cea rea, la care Dumnezeu cu a sa stăpînire și putere va voi. Ci rușinezese nebunii. Că toate Dumnezeieștiile Scripturi strigă: Cum că Dumnezeu vrea ca toți să se mîntuiască și la cunoștința adevărului să vie, care pe sine însuși s-a dat Preț de răscumpărare pentru toți (I Tim. 2,5-6). Și în altă parte: Unul pentru toți a murit. Deci din partea sa pe toți îi mîntuiește Domnul, dar nu se mîntuiesc toți, fiindcă de a lor voie pier.

CAPITOLUL 12

CUM CĂ HRISTOS ESTE CAP ȘI AL OAMENILOR, ȘI PREOT, DUPĂ RÎNDUIALA LUI MELCHISEDEC

Cap se zice și cuvînt de cap se zice, și cel ce-l întrece pe ceilalți cu dregătoria, precum adică, cel ce stăpînește cetatea, și Voievodul în oștiri: Care cap cu chip mai dinafară și îndreptător de năravuri se zice. Iar chip cu adevărat Cap este și se zice de o ființă și împreună sădit cu trupul, de la care Cap tot trupul se încheie, se alcătuiește și se povățuiește. Deci Cap al Îngerilor se zice Hristos după însemnarea cea dintîi, precum la Apostol este scris: Că El este capul a toată căpetenia și puterea (Col. 2,10). Că aici acest grai Cap este pus în loc de Căpetenie, că peste Îngeri și peste Arhangheli după Dumnezeiasca fire Stăpînește. Tilculește Sfîntul Teodorit. Iar Cap al Bisericii și este și se zice după însemnarea cea de a doua, adică după a fi sădit împreună. Precum la Efeseni 1, 22-23: și pe Acela l-a dat Cap Bisericii mai presus de toate, care Trupul Lui, și plinirea celui ce plinește toate întru toate. Pe care tilcuind-o cel întru sfînți Teofilact așa zice: Care nu auzind Cap să socotești că se însemnează vreo căpetenie și putere (că le însemnează și pe acestea capul), zice, cum că, ca unui trup este Cap al Bisericii Hristos și așa rudenie ei și unit, și Biserica plinire este a Lui, celui ce plinește toate întru toate. Că atunci se plinește Capul nostru Hristos, adică ia Trup deplin, cînd împreună toți suntem uniti și lipiți. Aceștia tilcuind și cele ale Dumnezeiescului Pavel în Epistola către Coloseni 2,19: În loc să țină cu putere la capul de la care tot trupul, prin încheieturi și legături, îndestulîndu-se și întocmindu-se, sporește în creșterea lui Dumnezeu. Nu ține, zice, cel ce dogmaticește acestea (adică cel ce se ține de legea lui Moisi) Capul, adică pe Fiul. Că el este Cap al Îngerilor ca cel ce este Făcător și ziditor, ci și a toată Biserica este Cap, și după aceasta cu adevărat, dar încă și după ceia ce sunt trup al lui și mădulări, fiindcă s-au împărtășit cu noi de aceleași. Deci de la dînsul tot trupul Bisericii, și pe a fi așa simplu o are, și pe a fi a lui Dumnezeu, adică de la dînsul va cădea cineva s-a prăpădit îndată. Că precum duhul cel simțitor de la creieri în tot trupul se dă, prin vine, și de la cap este toată simțirea și mișcarea (precum am zis mai sus) așa și Trupul Bisericii de la Hristos se încheie, ia pe a viețui și a crește duhovnicește. Dar cînd are aceasta? Cînd se alcătuiește, adică, unirea are cu el. Pentru că Duhul Sfînt prin încheieturi și legături dă darea creșterea. Arătat dar că după alt cuvînt al Îngerilor și după altul al oamenilor și este și se zice

Cap Hristos. Iar dintru aceasta ce s-au zis pentru însemnarea a doua, se dezieagă și îndoiala aceea pe care o pun înainte unii zicînd: De este oare Hristos Cap al tuturor oamenilor. Că arătat este că nu este al păgînilor și al celor ce în alt chip sunt tăiați de la Biserică. Că nu sunt aceștia mădulări ale lui și împreună sădite cu capul, și cu celălalt trup al Bisericii, fără numai după cuvîntul zidirii și al covîrșirii, iar nu și după apropierea cea duhovnicească. Și acestea sunt de-ajuns, cum că Hristos este Cap al Fiilor celor nematerialnice și al oamenilor, adică al Bisericii. Iar acum să arătăm cum și Arhiereu.

Deci zice dumnezeiescul Pavel: Că tot Arhiereul, care se ia dintre oameni, pentru oameni se pune spre cele ce sunt către Dumnezeu, ca să aducă daruri și jertfe pentru păcate. Începe, zice Sf. Teofilact, să asemene preoțiile pe cea a preoților vechi și pe cea a lui Hristos, și arată multă covîrșirea Preoției lui Hristos. Și numără întîi cele ce sunt de obște la Hristos, către ceilalți arhierei, apoi pune și pe cele mai alese și deosebite. Deci a se lua de oameni, de obște este la Hristos către ceilalți. Că și el om fiind, s-a făcut Arhiereu. Și a se pune pentru oameni spre cele ce sunt către Dumnezeu, adică a mijloci, care este, pentru păcate a-l împlinzi pe Dumnezeu, și aceasta este de obște la Hristos către ceilalți, însă nu toată. Pentru că el s-a adus pe sineși, iar aceia altele. Și mai jos iarăși Apostolul: Și nimeni nu-și ia lui singur cinstea aceasta, ci numai cel chemat de Dumnezeu ca și Aaron, așa și Hristos nu s-a proslăvit pe sineși a fi Arhiereu, ci cel ce a grăit către dînsul: Fiul Meu ești tu eu astăzi te-am născut (Evr. 5,4-5). De obște este zice același Teofilact și acest semn al Arhiereului, a nu sări la preoție, ci chemat fiind de Dumnezeu.

Deci se face socoteală dintru acestea, că Arhiereu este Hristos, Dar nu după Arhiereii legii, zice. Că în alt loc grăiește: Tu ești preot în veac după rînduiala lui Melchisedec (Psalm 109,5). Iată deosebirea. Să spună iudeii, care alt preot s-a făcut după rînduiala lui Melchisedec, afară de Hristos? Oare nu toți sărbătoreau simbetele, și aduceau jertfe? Deci prea arătat acestea la Hristos s-au zis. Că numai el cu pîine și cu vin a adus Jertfă și Melchisedec. Dar cum a zis în veac? Căci și acum împreună cu Trupul care pentru noi l-a jertfit se roagă pentru noi lui Dumnezeu și Tatăl. După patimile cele pentru noi mare plecare spre milostivire le pune înainte, negrăit grăind către Tatăl: Că pentru firea omenească Fiul tău a pătimit acestea. Deci îi miluiește pe aceștia, pentru care eu am suferit pătîmi. Și iarăși mai jos Apostolul zice: Numit fiind de Dumnezeu Arhiereu după orînduială lui Melchisedec (Evr. 5,10). Și aici mai luminat dă cuvîntul Sf. Teofilact al Preoției lui Hristos celei după rînduiala lui Melchisedec, grăind: Pentru că a pătimit pentru aceasta se zice Arhiereu s-a numit Arhiereu, ca cel ce s-a adus pe sineși. Însă măcar deși Sînge a adus, dar nu după rînduiala Arhiereilor iudaicești, ci după a lui Melchisedec. Că precum acela nu de om s-a uns: așa nici Hristos, ci de Dumnezeu cu Duhul Lui cel de o Ființă. Că precum acela nu jertfe ale legii a adus, așa nici acesta. Acela împărat, așa și acesta. Și nenumărate altele. Peste toate acestea trebuie a ști, că fără de moștenire este Preoția lui Hristos. Că oamenii muritori fiind, au și pe preoție ce se taie de moarte, precum, și pe viață și alții după alții urmează. Iar Hristos petrece și viază în veci după proorocie.

Pentru aceea și după Sf. Teofilact la același loc mai sus, aducerea Jertfei ceea ce prin slujitorii lui Dumnezeu în fiecare zi se face și se va face în veac, pe însuși Domnul îl are Arhiereu și Preot, și Jertfă, care pe sineși pentru noi se Sfințește și se frînge și se dă. Că de cîte ori se fac acestea, Moartea Domnului se vestește, Deci nu

însuși lucrători, ci slujitori, și preaslujitori și iconomi ai Tainelor lui Hristos sunt Preoții, moștenitori nu ai lui Hristos, ci ai Apostolilor fiind. Deci de vreme ce arhieru este Hristos, pe sineși pentru noi aducându-ne și prin el aducerea către Dumnezeu și Tatăl am avut, Mijlocitor dar este Hristos. Și Pavel așa îl numește pe el, zicînd: Unul este Dumnezeu, unul și Mijlocitor între Dumnezeu și oameni, Omul Iisus Hristos. Care pe sine însuși s-a dat Preț de răscumpărare pentru toți și l-a împăcat pe Dumnezeu cu oamenii (1 Tim. 2, 5-6). Că acesta este lucru al mijlocitorului, a întocmi și a aduce, întru unire pe părțile cele despărțite. Trebuie însă să fie și de o Ființă Mijlocitorul cu aceia către care mijlocește. Și în acest fel cu adevărat a fost Hristos, Dumnezeu fiind aceștia și om. Căci ca cel ce este Dumnezeu este de o ființă cu Tatăl, iar ca cel ce este om este de o ființă și cu noi. Pentru aceea și numai el s-a arătat Vrednic Mijlocitor între Dumnezeu și oameni, pe cele de la Dumnezeu și oameni, pe cele de la Dumnezeu către noi aducându-le, și pe cale de la noi către Dumnezeu suind.

CAPITOLUL 13

HRISTOS ESTE ÎMPĂRAT ȘI PUITOR DE LEGE ȘI JUDECĂTOR

Cum că Hristos ca cei ce este Dumnezeu, este Împărat a toată zidirea și Domn al tuturor, nici a grăi cîtuși decît nu se cuvine, fiindcă este prea cu adevărat mărturisită aceasta. Iar cum și după omenire, peste toate are Stăpînirea și Puterea cea Împărătească, pentru unirea cea după ipostas, aceasta și Dumnezeieștile Scripturi o vestește. Că ceea ce se zice prin gura proorocului David: Iar eu am fost împărat pus de dînsul, arătat este că nu se potrivește a se zice de Dumnezeu Cuvîntul, fără numai de omenire adică, căci ca cel ce este Dumnezeu, a fost și este și va fi Împărat, iar zice că s-a pus împărat ca cel ce este om. Pentru că aceștia era și Dumnezeu și om. Și după cuvîntul acesta și Îngerul către Prea Curata Fecioară zicea: Și-i va da Lui Scaunul lui David Tatălui său și va împărăți peste casa lui Iacob în veci, și Împărăția lui nu va avea sfîrșit (Lc. 1, 32).

Din care acestea este arătat, că nu se cuvine să înțelegem ca o lumească pe Împărăția lui Hristos, ci duhovnicească, adică pe cunoștiința cea de Dumnezeu, după tilcuire dumnezeieștilor Dascăli. Căci care împărăție lumească poate să rămînă în veci? Căci și însuși Domnul către Pilat a tăgăduit a fi pămîntească Împărăția sa, zicînd: „Împărăția Mea nu este din lumea aceasta” (Ioan, 18,36). Deci de vreme ce Dumnezeiască și duhovnicească este Împărăția lui Hristos, să ne rugăm ca să împărătească el întru noi în veci și niciodată să nu dea loc satanii începătorului răutății, ca să se facă întru voi voia lui cea vătămătoare și pierzătoare. Iar Împărat fiind, este cu adevărat aceștia și puitor de lege al nostru, că lucru al tuturor împăraților este a legii popoarelor celor supuse cele cuvincioase. Deci legiuiește Împăratul nostru Hristos, celor ce sunt sub dînsul și se numesc de la El, prea bine și prea de mîntuire, și semn al dragostei noastre celei către el ne dă nouă, de vom voi să păzim poruncile lui. Iar de vreme ce este Împărat și punător de lege, urmează că este și Judecător, adică cercetător al supușilor săi, de au păzit Poruncile lui, pe care le-a dat lor, precum s-au făgăduit ei

sau nu. Iar cercetare făcându-se adică judecată, arătat că și răsplătire va fi pentru cele ce am făcut în viață, pentru bune adică celor ce au făcut cele bune, iar pentru cele, impetrivă, celor ce au lucrat cele rele.

Pline sunt Dumnezeieștile Scripturi de aceste două dogme, de judecata adică ceea ce va să fie, și de răsplătire și de nimic alt socotesc, mai adeseori decât de aceasta face pomenire Dumnezeiasca Scriptură. Deci pentru că Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată Judecata a dat-o Fiului (Ioan 5,22) pentru aceasta dar va să vie, zice, Fiul Omului întru Slava Tatălui său, cu îngerii săi, și atunci va răsplăti fiecăruia după fapta lui. Pentru care judecată și Dumnezeiescul Pavel în multe locuri vorbește în epistolele sale cele de Dumnezeu insuflate, iar mai mult în Areopag vorbind către popor, hotărăște: Că a pus Dumnezeu zi, întru care va să judece lumea întru dreptate prin Bărbat pe care l-a rânduit (Fap. 17,31). Pe Fiul lui cel unul Născut zicînd, pe Iisus Dumnezeu omul, asemenea cu evanghelistul Ioan.

Și acestea adică de-ajuns fie zise, ca întru cuvînt de arătare pe scurt pentru Teologie și zidire și cea mai presus de fire economie a celui Unuia Născut Fiu a Domnului nostru Iisus Hristos. Iar Tatăl cel mainainte fără de început și Fiul lui cel împreună fără de început și Prea Sfîntul Duh, Dumnezeirea cea una și nezidită și de o ființă să ne dea nouă. Dar și Luminare, ca să ne învrednicim fără de poticnire în noaptea vieții acesteia a săvîrșit alergarea petrecerii, ca la ziua cea neînserată ajungînd, s-o slăvim neîncetat împreună cu toți sfinții, pe Sfînta și cea de o Ființă și a toate lucrătoare și mîntuitoare Dumnezeire.

PENTRU DUMNEZEIEȘTILE TAINE MAI ÎNAINTE ZICERI

Pentru mijloacele cele de la Dumnezeu date, pe care Dumnezeu Omul Iisus Hristos Veșnicul Arhiereu și Împărat le-a dat neamului omenesc ca prin ele să dobîndească mîntuire veșnică, și Împărăției cerurilor moștenitor să se facă.

În două se află că se împărtășesc acestea, în lucrări sfințite și în porunci îndreptătoare de moravuri. Ci pentru porunci și s-a zis și se va mai zice, Dumnezeu ajutînd în altele, iar acum aici numai pentru Sfînțitele Lucrări să zicem, ca să ia cuviinciosul sfîrșit arătarea pe scurt a dogmelor. Deci sfințite lucrări sunt și se numesc cele șapte Taine ale Bisericii. Adică:

- 1 – BOTEZUL
- 2 – MIRUL
- 3 – DUMNEZEIASCA ÎMPĂRTĂȘIRE
- 4 – POCĂINȚA
- 5 – PREOȚIA
- 6 – NUNTA
- 7 – MASLUL.

Nu cum șapte sunt toate Tainele, că multe sunt cele ce se numesc taine, dar nu sunt acelea sfințite Lucrări. Precum Taina Sfintei Treimi, Taina Întrupării, Taina Învierii, celei de obște, Taina Dumnezeieștii Arătări celei din Rug și celelalte toate, al cărora cuvîntul întrece mintea omenească, ei după aceasta adică s-au numit dar

sfințitele lucrări nu se zic, fără numai cele șapte ce acum s-au numărat. Că **Lucrare** sfințită este ceea ce se face prin semne sfințite, adică materialnice, dătătoare de sfințenie acelor ce se sfințesc. Și de acest fel este fiecare din tainele Bisericii cele zise. Pentru aceea se și hotărăște, că Taină este lucrare sfințită, în care prin oarecare semn materialnic se împărtășește de dar nematerialnic cel ce se învață Tainele. Și alt chip. Taină este semn materialnic spre mîntuirea oamenilor tare fiind așezat de Dumnezeuasca Punere de lege. Însăși acestea mai cu scurte cuvinte Dumnezeiescul Augustin le spune, zicînd: **Taină este semn văzut de Dar nevăzut**. Precum la Sfîntul Botez, apa cea pusă de față văzută fiind, semn este al Darului celui nevăzut ce este în ea. Că Începătorul, sfințitelor Lucrări și puitorul de lege al nostru Iisus Hristos iconomie negrăită întrebuițînd din materiile cele obișnuite nouă a legiuit să se facă Dumnezeieștile taine, cele ce aduc mîntuirea noastră. Și spun că se zice în limba grecească acest cuvînt **MISTIRION**, adică Taină, de la **MISIN**, adică de la a închide gura, pentru că trebuie a păzi tainele nespuse celor neînvățați, și neîmpărtășiți de ele. Că și după dumnezeiescul Gură de Aur, Taină este ceea negrăită și minunată și neștiută și de Stăpînul ni se poruncește, a nu pune cele sfinte la cîini nici mărgăritarele înaintea porcilor (Mt. 7,6) După ce acestea de obște toate s-au zis, să începem acum să zicem și pentru fiecare cele ce se cuvin dînsa, adică cele ce aflăm la Dascălii noștri. Și să începem de la cea dintîi adică de la Sfîntul Botez.

CAPITOLUL 1

PENTRU SFÎNTUL BOTEZ

Cu cuvîntă și după rînduiala firii este Dumnezeiescul Botez cel întîi la rînd, ca cel ce este început nu numai al tainelor celor de aceeași rînduială, ci și în scurt a toată viața cea după Hristos. Că și după marele Dionisie: Mișcarea minții cea mai întîi către cele Dumnezeiești este Îndrăgirea lui Dumnezeu. Iar a îndrăgirii celei sfinte sporirea cea întîi către Sfințita Lucrare a Dumnezeieștilor Porunci este zidirea cea negrăită a așezării noastre celei dumnezeiești: Că dacă așezarea Dumnezeuască este Dumnezeuasca Naștere, nu va cunoaște cîndva ceva din cele date, nici nu va lucra cel ce nu va avea Așezarea cea Dumnezeuască. Oare nu și la noi, omenește zicem, trebuie întîi să fie, apoi se lucrează cele ale noastre, fiindcă ori ce nicidecum nu este, nici mișcare nici stare nu are, iar orice întru vreun fel este, acela numai le lucrează sau pătîmește, care sînt ale așezării sale. Că de vreme ce firea omenească căzînd de la Dumnezeu, și din fericita aceea petrecere cea din Rai și cu totul netrebnicindu-se Fiul lui Dumnezeu cel Unul Născut și făcîndu-se om pentru noi, a mîntuit cu moartea sa pe cei din veac morți, dar trebuia însă și cei ce erau în viață încă, și toți cei de pe urmă ai neamului omenesc, de același dar și purtare de grijă a Mîntuitorului celui de obște să se învrednicească. Că nici nu era, nici nu va fi să mai moară și al doilea, și de multe ori pentru oameni. Că aceasta a făcut-o odată pe sineși aducîndu-se. Cum dar s-a făcut aceasta? A aflat înțelepciunea lui Dumnezeu cea bine chibzuitoare adică Domnul, nostru Iisus Hristos, mijloc, adică, cale către aceeași veșnică mîntuire, foarte înțeleaptă și fără de osteneală, pe cea prin botez a doua naștere, prin care fiil întinericului, de a

două oară se nasc fiii ai Luminii și cei vinovați morții celei veșnice, se fac fiii și moștenitori ai Împărăției Cerurilor.

Deci Botezul lui Hristos este început și facere de cele ale apropierei celei către Dumnezeu și de moștenirea cea cerească pricinuitor, cu apă curățind tot păcatul, prin chemarea Treimii celei mai presus de ființă. Și se numește cu multe și deosebite numiri la Părinți. Că iată la teologul se numește Botez adică, fiindcă în apă se îngroapă păcatul (În Cuv. 2 pentru Botez). Iar Dar fiindcă și acelora, care nimic mainainte n-au adus se dă. Iar dărulre, fiindcă și celor ce sunt dator. Iar Luminare, fiindcă este Strălucire. Iar Baie, fiindcă spală. Și încă mai multe decît acestea. Ci și Dumnezeiască a doua naștere aceștia și este și se numește. Prin care ne învrednicim de puherea fiască și ne facem frați după dar ai lui Hristos și împreună moștenitori. Deci fiindcă apa mai mult decît toată altă materie este îndemînată spre curățirea trupurilor și prin ea spalîndu-ne ne curățim de întinăciunile cele dimprejurul nostru, cu cuviință și după oarecare potrivire, prin însăși aceasta cu purtare de grijă negrăită Mîntuitorul nostru și prea Înțeleptul Domn, a binevoit să se facă și curățirea noastră de întinăciune celor sufletești, adică de păcate, pe care-o arată Apostolul prin Biserică zicînd: „Că s-o sfințească pe ea curățind-o cu baia apei prin cuvînt” (Efes. 5,26). Și nu apa simplă face curățirea cea duhovnicească, că trup a curăți știe apa cea simplă, iar suflet nicidecum. Ci trebuie întii prin rugăciunile cele obișnuite ale preotului să se sfințească apa, adică să primească Dar și Putere Dumnezeiască prin venirea și lucrarea pre Sfîntul Duh, ca să poată pe omul cel vechi cu păcatele care se afundă în ea, să-l facă nou Adam, precum credem, prin cuvînt după Apostolul, adică prin chemarea Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh. Că așa le-a rînduit după Înviere Domnul sfinților săi ucenici, zicîndu-le. Drept aceea mergînd învățați toate neamurile botezîndu-i pe ei în Numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh. (Mt. 28,19).

Deci credem că Sfîntul Botez curățește și pe păcatul strămoșesc, care este fără de voință, ca cel ce este urmare de obște a firii și pe toate cele din voință, de se va întîmpla să fie mare cu vîrsta cel ce se botează. Iar casă fie desăvîrșit, trebuie să se săvîrșească și în trei afundări, pe care afundări Sfînta noastră Biserică dintru început din Tradiție le-a luat (Vasile cel Mare în Cuv. cel pentru Duh, cap. 27) și tare le ține, precum și chemările ale celei de o Ființă și mai presus de toată Dumnezeiasca Treime. Că pe chemări însuși Domnul în evanghelie, precum acum s-a zis, le-a dat. Iar pe afundări Duhul lui cel Sfînt și de o Ființă prin sfinții Apostoli. Dă trei însemnări cu de-adînsul avem ale Dumnezeiescului Botez, curățire, naștere, adică a doua naștere și îngropare. Deci dumnezeiasca Collmivtră (Cristelniță), cît către a doua naștere, ține cuvînt, adică închipuire de pîntece, iar cît către curățenie, de Baie, și de mormînt cît către îngropare. Iar cum că cuvînt, adică închipuire de îngropare. Iar cum că cuvînt, adică închipuire de îngropare are sfîntul Botez, arătat Apostolul învață zicînd, cum că: Cîți în Hristos ne-am botezat, întru moartea lui ne-am botezat” (Rom. 6, 3—4) Că ne-am îngropat împreună cu El prin Botez spre moarte. Deci de vreme ce Domnul trei zile a făcut zăcînd în mormînt, pentru aceasta în trei afundări și ridicări, încă și întocmai la număr trei chemări ale Prea Sfîntei Treimi Tradiție învață a săvîrși cel ce se botează, la fiecare afundare zicînd un Nume din cele Trei Dumnezeiești Ipostasuri. Adică, Botează-se robul lui Dumnezeu (N) în numele Tatălui, Amin. Și al Fiul, Amin, și al Sfîntului Duh, Amin.

Deci afundarea în apă, fiindcă ridică lumina de la ochi, face închipuirea nopții, iar ridicarea închipuiește ziua. Pentru aceea cele trei afundări, pe cele trei nopți, iar cele trei ridicări; pe cele trei zile le însemnează.* Pentru aceasta dar de nevoie și netrecute sunt cele trei afundări ale celui ce se botează spre arătarea îngropării Domnului celei de trei zile, pe care acela adică cu lucrul cu adevărat pentru noi au suferit, iar noi numai după asemănare închipuitoare, ca, precum zice Apostolul: Aceasta să știm că omul nostru cel vechi cu dînsul împreună s-a răstignit, ca să se strice trupul păcatului, ca să nu mai slujim noi păcatului (Rom. 6, 6-7). Că cel ce a murit s-a îndreptat de păcat. Și arată că sunt netrecute cele trei afundări, mărturia celor mari și aleși Dascăli ai Bisericii. Iată prea marele Dionisie Aeropagitul, care nu numai că a fost într-o vreme cu Apostolii, ci a fost și ucenic al lui Pavel Vasul alegerii, fără de îndoială de la însuși acela luînd cele ce se săvîrșesc la Botez, scriînd, cu aceste cuvinte, așa zice: Iar ierarhul deasupra stînd, de trei ori pe el (adică pe cel chemat) îl afundă, la cele trei afundări și ridicări ale celui ce se săvîrșește (adică botează) zicînd pe cele trei lpostasuri ale Dumnezeleștii Fericii (Cuvînt pentru Ierarhia Cerească) în Cuv. Pentru Duhul Sfînt, cap. 27). Iar marele Vasile: Iar a se afunda de trei ori omul, de unde zice? Oare nu pentru această nevestită și negrăită învățătură? (Voiește a zice din Tradiție). Iar preaînțeleptul lui frate Grigorie de Nissa, pentru care pricină, zice, prin apă curățirea la care trebuință se iau cele trei afundări? Deci ceea ce și părinții au învățat, și mintea noastră învoindu-se a primit, aceasta este, Dumnezeu și Mîntuitorul nostru, plinînd iconomia cea pentru noi, a intra sub stihia cea de a patra care este pămîntul, iar noi Botezul luînd spre urmarea Domnului, și Învățătorului și Stăpînului nostru, în pămînt nu ne îngropăm (că acesta al trupului cu totul omorît se face acoperămint, pe neputință și stricarea firii noastre acoperind-o) Ci sub stihia cea aproape de pămînt, care este apa, pogorîndu-se, întru aceea ne ascundem, precum Mîntuitorul în pămînt, și de trei ori aceasta făcînd pe darul Învierii celei de a treia zi întru noi îl închipuim. Și acestea le facem, nu cu tăcere luînd Taina, ci cele trei sfinte lpostasuri zicîndu-se deasupra noastră, întru care am crezut, la care și nădejduim, de la care nouă și aceasta că suntem acum, și aceea că iarăși vom să fim iarăși ni se dă (Sf. Grigorie de Nissa, Cuv. la Ziua Luminilor).

Dar ce este mai mare și mai puternic, și de a pricinii frica cea mai de pe urmă vrednic este acesta că Sfîntul Șinod 2 ecumenic, și ca pe niște cu totul nebotezați îi știe pe cei ce nu păzesc împreună și pe cele trei afundări la Botez. Că în Canonul 7, pe eunomienii cei ce se botează într-o afundare, ca pe greci îi primește cînd vin la ortodoxa credință a Bisericii, toate și către ei făcîndu-le cite și care ca și celor mai sus ziși greci. Deci cele trei afundări ale celui ce se botează întru moartea lui Hristos, voiesc să însemneze, după Dumnezeleștii Părinți, că precum cu închipuire înțreit au murit, mărturisind pe cele ale Dumnezeirii Dumnezeiești Trei lpostasuri, așa și cu lucrul gata este pentru Dumnezeu cel ce se laudă în Treime după vremi a muri, pentru Tatăl adică cei fără de început, cînd se va porni război pentru dînsul, iar pentru Fiul cel împreună fără de început și deosebit pentru Duhul cel împreună veșnic, cînd de meșteșugirile vicelanului se va bîntui și se va scoate afară aceea că nu sunt ei de o ființă, de eresurile cele ce de demult și acum se lucrează. Prea de nevoie dar ne este nouă Dumnezeiescul Botez, ca cel ce este început și ușă a primirii de fil cei Dumnezeiești și a mîntuirii noastre celei veșnice. Și o arată pe nevoia aceasta a Dumnezeieștii

acesteia Taine, Răspunsul cel Stăpînesc către Nicodim, care zice: De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre întru Împărăția lui Dumnezeu (Ioan,3,5).

* Și se lucrează Taina după a sfintei noastre Biserici rînduială, în care întîi de nevoie se cere primitor, iar primitor cere să fie de-ajuns spre a primi pe cel ce se botează. Lucru cu adevărat vrednic de cutremurat, după marele Dionisie, pentru că mărturisește acesta, că pe copil după ce va trece vîrsta copilărească și de aici va putea să priceapă el, îl va învăța cele ale credinței și el va purta grijă de mîntuirea lui. 2 - În lăcașuri sfinte, iar nu în case de obște, adică spurcate, trebuie să se săvîrșească această Dumnezeiască Taină. Iar dacă de nevole pentru îndepărtarea cea îndelungată de la Dumnezeieștile Biserici și pentru alte stări împrejur, se va întîmpla să se săvîrșească și în case, dar nici așa pretutindenea, ci pe cît se va putea într-un loc al casei mai deosebit și mai cîstit, ca să nu facă cu necinste. 3 - Gol, descoperit și descult să stea, cel ce vrea să se boteze, ca cel ce se dezbracă de omul cel vechi și se, leapădă de împărtășirile răutății cele întunecoase și pe deprinderea ceea ce s-a făcut întru el a neasemănării, ca și cum o suflă. 4 - Sfintele vase cele primitoare de apă, trebie să fie precum se numesc, Colimvire (Cristelnițe), care va să zică scaldătoare, adică mari, pline de apă, iar nu copăite, care să încapă ce abia să vie pînă la gleznele copilului și pe purtarea de grijă cea a acestora de nevoie trebuie s-o albă Păstorii, și să îndrepteze cele ce bine nu se fac, că și este și s-au arătat prea de nevoie acoperirea cea peste tot a apei spre însemnarea îngropării și învieri celei de trei zile a Mîntuitorului nostru. 5 - Preot trebuie să fie cel ce botează, iar nu monah, nici mirean, că numai preotul este săvîrșitor și acesta trebuie să fie ortodox. Că după Canonul 47 al Sf. Apostoli: Cel ce se dă de la eretici, nu este Botez, ci spurcăciune. Iar pruncii cei ce se botează de mireni în vreme de nevoie, de vor trăi pe urmă, trebuie să se boteze de mireni. Iar ceea ce zic unii ca o socoteală de obște, cum că ceea ce are cineva, aceasta și dă, cu totul este fără de socoteală. Că și Diaconul va hirotonisi diacon, și preotul Preot, și pe rînd asemenea cele prea necuvincioase.

Ci ca să punem și sfîrșit cuvîntului, în scurt cuprinzînd cele ce se săvîrșesc la Sfîntul Botez, zicem: că,

1 - Cel ce se botează se leapădă de trei ori de satana și de toată slujirea lui.

2 - Se împreună cu Hristos de trei ori, și se făgăduiește că cu toată așezarea sufletului îl va sluji lui.

3 - De poate, face Mărturisirea Credinței, iar nu în locul lui, primitorul lui și pe aceasta de trei ori, pentru Slava Prea Sfintei Treimi, pe care o mărturisește în Simbolul acesta al Credinței

4 - Și așa se botează în Numele Tatălui, și al Fiului și al Sfîntului Duh. Și acestea sunt cele ce se fac simțitor.

Iar cele ce gînditor, credem:

1 - Că după ce se îngroapă în apă Adam cel vechi, se ridică nou împreună cu darul primirii de fi.

2 - Că și ca un fiu se face și moștenitor vieții celei veșnice, dacă și va viețui precum s-a făgăduit.

3 - Că și așezări nouă și puteri duhovnicești în minte adică, cunoștința lui Dumnezeu, a faptei bune, și fericirii omului celei adevărate, iar în inimă frica lui Dumnezeu și dragostea, pe care, de o vom avea vie și împărțînd întru noi, ca să

putem păzi nepurcat pe Dumnezeulescul nostru Botez prin Darul Domnului nostru Iisus Hristos, căruia se cuvine Slava și Stăpînirea împreună cu Tatăl și cu Sfîntul Duh. Amin.

CAPITOLUL 2

PENTRU SFÎNTUL MIR

Fiindcă Dumnezeiasca rînduială a sfîntei noastre Biserici poruncește ca îndată după ce va ieși din sfînta Colimvitră să se ungă și cu Sfînt Mir cel ce se botează, cu umare este să zicem și pentru acest Dumnezeiesc Mir, cele ce sfinții Dascăli ai Biserici pentru dînsul învață.

Deci zicem cum că în scurt alcătuirea Mirului se încheie din materii bine mirositoare, de care cei ce se împărtășesc se umplu de buna mireasmă după potriava adică după măsura împărtășirii celei bine mirositoare. Deci începătorul Dumnezeirii Hristos, Mirul cel Ceresc, că Mir vărsat, zice este Numele tău (Cînt. 1,2). Ca cel ce este mai presus de fire mirositor bine, umple de Dumnezeiască dulceață pe cei ce se împărtășesc. Că dacă mirosirea lucrurilor simțite celor cu bun miros ne desfată numai de vom avea sănătoasă puterea simțirii celei mirositoare, după asemănare va zice cineva că, și puterile noastre cele înțelegătoare și puterea cea chibzuitoare a sufletului primește Dumnezeiască bună Mireasmă, de sunt nestricate. Deci această alcătuire a Mirului, pe însuși cel închipuit nouă întru închipuire ni-l arată, pe Stăpînul Hristos, pe Izvorul bunei miresme izvorînd sufletelor celor cu chip Dumnezeiesc Dumnezeieștile Mirosiri de care mințile îndulcindu-se, întrebuințează hrană duhovnicească pe această bună mireasmă. Deci celui ce se botează, ungerea Mirului îi dăruiește pe Venirea Duhului, care se arată de aici, că prin ungerea Mirului vine Duhul Sfînt. Iar Mirul este Hristos pentru că și de el care cu Duhul Sfînt precum s-ar cuveni omului s-a sfințit, Duhul Sfînt se dă al său (Din Parafrazele lui Pahimer).

Deci pe sfîntul Mir, cu care se unge cel ce se botează, fiindcă este alcătuit din multe și de multe feluri de materii cu bune mirosuri, o însemnează pe multe felurime a darurilor Dumnezeiescul Duh, de care nimeni altul nu se învrednicește, fără numai cel ce din sfîntul Botez a doua oară s-a născut, ca cel ce acesta s-a făcut îndemnatic spre primirea Dumnezeiescului Duh. Că însuși Dumnezeu Omul Iisus el întîi pentru noi pe sineși s-a sfințit, ungîndu-se după Omenire cu Sfîntul Duh, precum este scris: Pentru aceasta te-a uns pe tine Dumnezeu Dumnezeul tău, cu untul de lemn al bucuriei mai mult decît pe părtașii tăi (Psalm, 44,9). Pentru aceea și Hristos (adică uria) s-a zis, ca cel ce este una cu Dumnezeiescul Duh, nu după Dumnezeire, ci după omenire. Așa și noi creștini ne numim ca cei ce suntem unși prin Dumnezeiescul Mir cu Duhul, iar nu numai de la Numele lui Hristos, în care credem și întru carele la Botez după Apostolul ne-am îmbrăcat. Deci ceea ce peste Dumnezeieștii Apostoli în ziua Sfîntului Praznic celui a Cînzeci de zile a venit, și peste credincioși se pogora, peste care ucenicii Mîntuitorului își puneau mîinile și în limbi grăiau și prooroceau și alte semne ale Darului care le luau, le arăta însăși aceasta și acum nevăzut prin Dumnezeiescul Mir se dă

celui ce s-a botezat. Pentru aceea și ungându-l pe el preotul, zice: Pecetea darului Duhului Sfânt, Amin. Că dar se numește la Dumnezeuiasca Scriptură, Darul Duhului. Precum la Fapte 2,38: Pocăți-vă zice către Iudei Dumnezeuiescul Petru, și să se boteze fiecare dintre voi în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor și veți lua darul Duhului Sfânt. Deci dar este Dumnezeuiescul Dar, fiindcă nimic n-am adus mainainte noi cei ce îl luăm pe el. Pecete zice, adică semn, printru care ne însemnăm, că al lui Hristos suntem slugi și ostași și nu mai suntem ai noștri, ca să viețuim după voia trupului, ci ca după Sfântul care ne-a chemat pe noi și noi să fim fără sfinți întru toată petrecerea. Să ne sîrguim dar ca vrednici să fim și să ne facem de Darul cel Cerească, întru Hristos Iisus Domnul nostru, căruia i se cuvine Slava în veci. Amin.

CAPITOLUL 3

PENTRU TAINA CEA ÎNFRICOȘATĂ A DUMNEZEIEȘTII ÎMPĂRTĂȘIRI

Precum în fire cel ce acum s-a născut și care de viețuitoare a luat are trebuință de hrana cea după potrivă: Așa și cel ce s-a învrednicit de nașterea cea de sus cea din Apă și din Duh și s-a pecetluit cu unirea cea Dumnezeuiască, după urmare, precum Dumnezeuiasca punere de lege orînduiește, se cheamă și la masa cea duhovnicească și se Cuminecă cu Hrana cea Cerească, adică cu Dumnezeuieștile și Înfricoșatele Taine ale lui Hristos. Pe care Dumnezeuiască Cuminecătura, de obște toți Părinții mai deosebit Împărtășire o numesc. Că și prin Dumnezeuiescul Botez și prin Sfântul Mir și prin celelalte taine încă se Împărtășește credinciosul cu Stăpînul Hristos, dar încă prin această Dumnezeuiască Hrană se Împărtășește mai cu deosebire fiindcă se Împărtășește cu Trup și Sînge Îndumnezeite. Pentru aceasta cu covîrșire mai mult decît toată altă Împărtășire, Cuminecătura aceasta se numește Împărtășire, Dumnezeuiescul Pavel luminat strigînd: Paharul binecuvîntării pe care-l binecuvîntăm, care nu este Împărtășirea Sîngelui lui Hristos? Pîinea care-o frîngem oare nu este Împărtășirea Trupului lui Hristos? (1 Cor. 10,16). Ci Împărtășire adică se zice întrebuițarea acestei Înfricoșate Taine, după care adică prin Trupul cel Îndumnezit și prin sîngele cel Îndumnezit al lui Hristos, ne Împărtășim de darurile lui cele Dumnezeuiești, un Trup și un Duh precum zice Apostolul, toți împreună cu însuși Hristos făcîndu-ne (Efes. 4,4). Iar Dumnezeuiasca ei lucrare, Taină a Tainelor, după Dumnezeuiasca numire, cu covîrșire decît celelalte Taine, de Dumnezeuieștii Părinți se numește. Că al tuturor celorlalte Taine, după Dumnezeuiescul Dionisie, sfîrșitul, și Capul acesta este. Și săvîrșirea fiecăreia este din Darurile cele Dumnezeuiești și săvîrșitoare ale acesteia. Precum, zice, și Botezul cu covîrșire s-a zis Luminare, măcar că și celelalte Taine dau luminare celor ce se învață Tainele acesteia. Fiindcă el întîi dă Lumină, și este început al tuturor Dumnezeuieștilor străluciri.

Deci după ce acestea în scurt le-am zis, să socotim și să vedem cu sfințenie pe cele deosebi fiecare ale sfintei lucrări a acestei Dumnezeuiești Taine, Deci Dumnezeuieștii Apostoli, precum au luat de la Domnul așa i-au și dat Bisericilor celor din toată lumea (1 Cor. 11, 23). Și cum că adică în noaptea în care a fost vîndut, a luat Pîine,

și Mulțumind a frînt și a zis: Luați mîncăți acesta este Trupul Meu, care se frînge pentru voi, aceasta s-o faceți și spre pomenirea Mea. La fel și Paharul după cină zicînd: Acest Pahar este Legea cea Nouă întru Sîngele Meu. Aceasta să faceți de cîte ori veți bea întru pomenirea Mea. Că de cîte ori veți mîncă Pîinea aceasta și veți bea Paharul acesta, moartea Domnului vestiți pînă cînd va veni (1 Cor. 11, 23-26).

Deci iată Sfînta Biserică la Dumnezeuiasca Lucrare a Tainei acesteia precum a luat așa face. Pîine ia, nu însă oricum și cum s-ar întîmpla, ci întîi numai de singur grîul și acesta curat, nu și din alte roduri ale pămîntului. A doua și cu aluat, iar nu fără de aluat. Că se aseamănă cea fără de aluat cu trupul cel mort, iar cea cu aluat cu cel însuflețit. Că viu adică cu suflet cuvîntător s-a dus Domnul spre jertfă. Deci la iudei și la apolinaristi, Biserica noastră cea sfîntă trimițînd azimile, pe Tradiția care a luat-o de la sfinții Apostoli, tare și fără de sminteală o ține, și pîine întrebuițează dospită și încă și Vin, amestecînd și apă, că din Prea Curată Coasta Mîntuitorului, după Dumnezeuiescul evanghelist Ioan, Sînge și Apă au curs. Ci și Dumnezeuiescul Iacob fratele lui Dumnezeu, și Clement Papa Romei cel întocmai cu Apostolii, în Dumnezeuieștile lor Liturghii învață pe această dumnezeiască Tradiție, cum că adică Hristos luînd Paharul și turnînd din Vin și Apă, le-a dat sfinților săi ucenici și Apostoli zicînd, și celelalte. La fel și Marele Vasile zice în Dumnezeuiasca sa Liturghie. Și împreună toți dascălii cei vechi ai Bisericii învață Tradiția Apei este netrecută.

Se ameteșc dar neamurile armenilor cei ce au lepădat această Dumnezeiască Tradiție, că adică în socoteala cea rea a lui Nestorie să nu vadă, nu știu cum această fără de socoteală frică punînd-o înainte. Că Nestorie în două ipostasuri, adică fețe, despărțea pe Fiul cel unul, iar aceștia în loc de față pe apă luînd-o și ca o socoteală a Nestorienilor lepădînd-o, în cea împotrivă păgînatate a unei firi s-au prăpăstuit și vin în loc de Dumnezeiasca Fire socotindu-l. Pentru aceea și monofiziți și diopashiți s-au numit. Iar mult mai vechi decît aceștia au fost alt eres a celor ce se numea hidroparastate. Care pe vin ca de rău socotindu-l, numai apă întrebuițau la Taine, împotriva cărora tare s-a împotrivit și Dumnezeuiescul Gură de Aur. Deci pîine, ca să ne întoarcem la pricina ceea ce ne zice înainte, ortodoxul Preot Răsăritean ia, pîine zic, și la vedere și la pipăire și la gust, încă și la miros, pîine curată. A căreia pîini parte este care cuprinde, și parte care se cuprinde. Ceea ce se cuprinde este în pecete cu patru colțuri, care este scriere deasupra prin pecetea aceasta: IISUS HRISTOS NI KA, adică biruiește. Iar ceea ce cuprinde este rotundă, care o arată pe rotunjeala cea preacurată a Pintelului fecioresc, din care a ieșit scris împrejur după omenire, cel nescris împrejur după Firea. Dumnezeirii. Și aceasta însemnează pecetea ceea ce se scoate din mijlocul pîinii, cum că din firea noastră a ieșit Dumnezeu Cuvîntul, luînd trup scris împrejur unit cu suflet cuvîntător.

Rău dar fac latinii rotunde sfințind (dacă și sfințesc) ca cum trup al lui Hristos. Că forma cea rotundă însemnează pe nemărginirea și nescrierea împrejur a Dumnezeirii, iar nu pe scrierea împrejur și mărginirea trupului. Dar Hristos nu după aceea, ci după aceasta a și pătimit și a murit. A căreia și pomenire a face ni s-a poruncit. Pentru aceea și îndată Preotul la Sfînta Proscomidie, aceste cuvinte le întrebuițează și în scurt toate ale patimii mainainte le spune și de suliță pomenește dintru care îndată a ieșit singele și apă și cel ce a văzut a mărturisit. Deci prin acestea împreună și prin cele ce le pomenește proorocești cuvinte, însemnează Preotul, precum

zice Sfințitul Șimeon al Tesalonicului și cum că a început a face porunca Mîntuitorului, și cum că de demult prin Prooroci mainainte se propovăduia moartea Mîntuitorului. Și a luat Sfînta Biserică a lui Hristos, ca după săvîrșirea celor ce se fac la Sfînta Proscomidie și începutul Dumnezeieștii Liturghii, mainainte de sfințirea Tainelor se întrebuintează cîntări și citiri din Testamentul cel vechi și cel Nou, care aceasta netrecut și la celelalte taine obișnuiește a se face, prin care se arată, zice Marele Dionisie, cum că ale Unuia și aceluiasi Duh sunt și același și acestea. Că cele ce Testamentul cel vechi mainainte le-a spus prin Prooroci și prin Psalmi pentru Hristos, acestea cel nou săvîrșite le arată prin sfințele părți ale Apostolului și ale Evangheliei. Pentru aceasta și cînd se cîntă sau se citesc proorociile, stau acoperite la Protesis (adică la locul unde se face Proscomidia) Dumnezeieștile Închipuiri, arătînd cuvîntul, că cele ce se grăiau de Prooroci erau să se facă și se descoperă după intrarea cea mare, ca cele ce acum se săvîrșesc.

După aceea se zic ecteniile cele pentru cei chemați încă și pînă astăzi, dar chemații nu se scot afară, pentru că nici nu sunt, însă se zic, ca să se păzească rînduiala cea veche a Bisericii, poate cîndva va fi trebuință și de aceasta, iar după ce încetează cele pentru cei chemați și se cîntă Heruvimul, se mută Sfințele pe Sfînta Masă. Pe care mutare intrare mare o numim, pentru că se face cu multă strălucire, fiindcă acum vin Sfințele Daruri spre e se săvîrși și a se face Trup și Sînge a lui Hristos. Iar ce însemnează această mare intrare, alții altele zic, nu străine de dreapta credință. Ier socoteata cea mai de obște voiește să însemneze pe Ducerea Dumnezelescului Trup cea de la Golgota la Mormînt, care s-a făcut de Iosif și Nicodim Fericiții, precum spun sfinții evangheliști. Și pe înțelegerea aceasta se pare că o întăresc și sfințele cîntări cele ce se zic de Preot cînd se pun jos acestea, adică: Iosif cel cu bun chip și celelalte: și în Mormînt cu Trupul și celelalte, și ca un purtător de viață și celelalte, care și Aerul cel ce se pune de obște peste amîndouă zic că însemnează pe piatra cea pusă deasupra Mormîntului.

Deci de vreme ce s-au adus Dumnezeieștile Daruri pe Dumnezeiasca, și Sfînta Masă, spre a se săvîrși, adică a se sfinți și după urmare a se împărtași cu ele, pentru aceasta Preotul îndeamnă prin Diacon pe Credincioși la dragostea cea între dîrșii și unirea la un gînd, că fără de aceasta nici creștin a fi nu este cu puțință, nici cu înfricoșatele Taine a se împărtași nu se cuvine. Pentru aceasta și după ce luminat se propovăduiește Dumnezelescul Simbol al Credinței, prin care toți ne-am adus la o unire și o Biserică și în Trup al lui Hristos cel de pretutindenea ne-am făcut, începe de aici preotul a aduce în lucrare ceea ce-i era scopul, adică săvîrșirea Tainelor, după Porunca Mîntuitorului, ce a zis, aceasta s-o faceți întru pomenirea Mea. Și fiindcă știe că acesta nu este lucru al firii celei zidite, ci numai al Puterii lui Dumnezeu, pentru aceasta către Dumnezeu și Tatăl întorcîndu-se, de la care toată darea cea bună și tot darul cel desăvîrșit este pogorîndu-se, cu frică prea multă și cu umilință se roagă, rugăciunea aceea citind și zicînd, care și mai deosebit se zice euharistia adică mulțumire. Că pe facerile de bine cele dumnezeiești care dintru început către om s-au făcut le proslăvește. Și mai pe urmă, cum că pentru Milostivirea cea neasemănată a Iubirii de oameni, vrînd să-l întoarcă pe el la fericirea cea dintîi, a trimis pe Fiul său cel unul Născut, care Dumnezeu fiind mainainte de veci, Trup însușit cu suflet cuvîntător din Sfînta Fecioară luînd și toată iconomia cea pentru noi plîinind, în noaptea în care

s-a vîndut, iar mai vîrtos însuși pe sine s-a dat pentru viața lumii, luînd pîine cu sfințele sale și prea Curatele și fără de prihană Mîinile sale, mulțumind, și binecuvîntînd, sfințind și frîgînd a dat sfinților săi ucenici și Apostoli zicînd: Luați mîncăți acesta este trupul Meu, care se frînge pentru voi spre iertarea păcatelor, la fel și paharul după cină, zicînd: Beți dintru acesta toți, acesta este Sîngele Meu al Legii celei Noi, care pentru noi voi și pentru mulți se varsă spre iertarea păcatelor. Că de vreme ce precum s-a zis, Stăpînul a poruncit zicînd: Acestea s-o faceți întru pomenirea Mea, și aceasta are scop să facă Preotul, răspunde către Dumnezeu și Tatăl: Că de vreme ce Stăpîne, Fiul tău cel unul Născut ne-a poruncit nouă să facem ceea ce l-am văzut pe el făcînd, pentru aceasta și noi sāraccii și nevrednicii aducîndu-ne amînte de această poruncă mîntuitoare cerem și ne rugăm și cu umilîntă la Tine cădem, Trimite Duhul Tău cel Sînt peste noi și peste aceste Daruri ce sunt puse înaintea. Și fă adică pîinea aceasta, Cinstit Trupul Hristosului Tău, Amin. Iar ceea ce este în Paharul acesta, Cinstit Sîngelui Tău, Amin. Și acestea zicîndu-le se face mai presus de toată minunea, care întrece toată înțelegerea și priceperea și numai cu credința se înțelege și se mărturisește, că pîinea nu mai este pîine, ci în Trupul lui Hristos, chiar și cu adevărat s-a prefăcut. Și Vinul cel din Potir, nu mai este vin, ci chiar și cu adevărat Sînge al lui Hristos s-a făcut. Și se păzesc cu economie nespūsă numai întîmplările cele de afară ale pînii și ale vinului, ascunsă avînd pe Ființa Stăpînescului Trup și Sînge.

Cu adevărat mare este Domnul și minunate sunt lucrurile lui și prea slăvite. Cine a văzut, sau cine a auzit, Ființă fără de întîmplări, sau întîmplări fără de ființă? Deci la toate celelalte taine, numai de dar sfinților se face pârtașă materia cea pusă înaintea, iar aici se face prefacere a ființei întru ființă, care cu adevărat și prea potrivit se zice grecește Metusiosis. După aceea o înalță Preotul pe Dumnezeiasca Pîine, și atunci după sfinții tilcitori se plinește închipuirea Învierii. Pentru aceea și în patru împărțînd Dumnezeiasca Pîine, o parte din cele patru o pune în Potir, prin care se însemnează că deplin a înviat Hristos, pe tot sîngele său cel vărsat unindu-l cu sineși. Și această închipuire și vreme voiește de aici cum că unul este trupul împreună cu Dumnezeiescul Sînge, care nu mai zace pe disc ca în mormînt, ci ca un trup viu și însuflețit al lui Hristos, care acum a înviat, precum acum mai sus s-a zis. Însă sînta Biserică economie cu înțelepciune Dumnezeiască întrebuintînd, pe celelalte părți în măruntele sfărîmîndu-le, deosebi amîndouă Chipurile le dă credincioșilor. Una adică, că și Domnul așa a făcut, deosebi dînd Pîinea și zicînd: Acesta este Trupul Meu și deosebi Paharul, și zicînd: Acesta este Sîngele Meu. Iar a doua și ca văzînd oamenii pe Sîngele Stăpînului cel ce s-a vărsat pentru ei, să se îmbete cu beția cea Davidicească, socotînd dragostea cea mare și nespūsă a lui Dumnezeu către om.

Deci de vreme ce după închipuirea Învierii ne împărtășim cu înfricoșatele Taine, trebuie să socotim că Trupul lui Hristos cel după înviere îl primim care sub nici o stricăciune nu este supus: Că acest fel sunt trupurile învierii. Și se arată nestricăciunea trupului acestuia, nu numai de la vreme, ci și prin cele ce zice Preotul cînd sfărîmă Sînta Pîine. Că zice, se sfărîmă și se împarte Mielui lui Dumnezeu, cel ce se sfărîmă și nu se desparte, cel ce se mîncă pururea și niciodată nu se sfîrșește. Însușire este aceasta, care nu se potrivește cu adevărat Trupului celui mainainte de Înviere, fără numai după aftartodocheți, împotriva cărora s-au nevoit Euthie luminătorul Bisericii, pentru care pricină și izgonire a suferit de la împăratul Iustinian apărătorul eresului, că

trupul acela Diaforan, adică risipire în stihile din care s-a alcătuit n-a știut, iar Ftoran adică stricăciune a suferit pînă și la însăși moartea, și Vărsarea Cinstului lui Sînge. Deci trebuie a ști că însăși Ființa Trupului Domnului este netăiată necheltuită precum și nevăzută, toată întru toată Dumnezeiască Pîine și toată în cea mai mică părtică. Iar se zice că se taie și se împarte și se minîncă numai după întîmplările cele de afară, așa Domnul prea cu înțelepciune iconomisînd pentru neputința noastră. După care întîmplări se zice că și în loc se află, adică aceasta sus, iar aceea jos, și iarăși de-a dreapta sau de-a stînga, iar cum că trupul cel viu și însuflețit și cu minte îl sfărîmă nesfărmat Preotul și îl dă și de acolo este arătat. Că se sfărîmă, zice, și se împarte Mielul lui Dumnezeu. Că nu Trupul Fiului lui Dumnezeu, ci Mielul lui Dumnezeu pe care l-a arătat adică Botezătorul Ioan, cînd era viu, iar nu cînd era jertfă.

Deci după închipuirea Învierii care s-a făcut, precum s-a zis, întru Înălțarea Dumnezeieștii Pîini, plinindu-se acum de cel credincios și Dumnezeiasca Împărtășire, de cîte ori fiecare va fi vrednic după porunca Dumnezeiescului Pavel, după urmare și închipuirea Dumnezeieștii și Stăpîneștii Înălțări se face, care este sfîrșitul economiei lui Dumnezeu celei negrăite către om. Pe care Dumnezeiască Înălțare o însemnează cuvîntul Proorocesc cel ce se cîntă încet de către Preot cu tămîiere: Înălță-te peste ceruri Dumnezeule și peste tot pămîntul slava ta. Iar ridicarea Dumnezeieștilor Rămășițe care au rămas (zice dumnezeiescul Gherman la Nicolae Bulgarul) pe înălțarea Domnului și Dumnezeului nostru o însemnează. Iar tămîierea cea de pe urmă pe Darul sfîntului Duh, care li s-a dat Apostolilor după Înviere. Iar întoarcerea diaconului cu Dumnezeiescului Disc și a preotului cu sfîntul Potir la Protesis, adică la locul unde se face Procomidia, are înțelegerea venirii celei de a doua la care să ne rugăm ca să ne aflăm fără de osîndă, sîrguindu-ne după puțință cu vrednicie acum a ne împărtăși cu prea Curatele și înfricoșatele lui Taine, cu Darul și cu îndurările, și cu iubirea de oameni a Domnului și Dumnezeului și Mintuitorului nostru Iisus Hristos, a căruia este Slava și Stăpînirea împreună cu Tatăl și cu Sfîntul Duh în vecii vecilor. Amin.

CAPITOLUL 4

PENTRU PREOȚIE

Nici una din Dumnezeieștile Taine, nu numai din cele folositoare precum obișnuiesc ale împărți ci și din cele de nevoie, precum este Dumnezeiescul Botez și înfricoșata Împărtășire, nu poate lua înființare fără de preoție: Că aceștia numai de la Atotputernicul și iubitorul de oameni Dumnezeu i s-a dat a lucra prin chemare Dumnezeiască și a săvîrși Tainele cele Dumnezeiești spre îndumnezeirea oamenilor celor muritori. Pentru aceea se și hotărăște că este Rînduială sfîntă, care are putere duhovnicească de lucruri Cerești și se lucrează de oameni bărbați spre mîntuirea și sfînțirea oamenilor de la Mintuitorul nostru fiind dată. Și în alt chip, Tipărire a Dumnezeiescului Dar în partea cea stăpînitoare a sufletului, prin care se face vrednic cel ce se pecetluiește spre a săvîrși Dumnezeieștile Taine, și a împărți celor credincioși Dumnezeieștile Daruri. Deci Dumnezeiasca Tradiție de obște stă întru aceste graiuri ale Mintuitorului, care a suferit către ucenicii săi după Înviere, și a zis: Luați Duhul

Sfint, cărora veți ierta păcatele, se vor ierta lor și cărora le veți ținea ținute vor fi. Iar pecetluirea fiecăruia din cei hotărâți se săvârșește prin Dumnezeiasca chemare, care se face de Arhiereu cu glas auzit și încă prin cele ce se roagă deasupra lui în taină. Și deci nu mai este unul din cei mulți aceste, măcar deși prost va fi la vedere. Că s-a mutat în Rînduiala cerească învrednicindu-se a se apropia de Dumnezeu, cel pămîntesc de cel ceresc, robul de Împăratul tuturor, cel mai de pe urmă de cel prea înalt, slujind și aducind celor după dînsul Darul, sfințirea și iertarea greșelilor.

Deși este Taina cea Dumnezeiască a Preoției, iar Trepte cu de-adînsul are trei. Din care cea dintîi a diaconilor, care în Altar cu adevărat iau hirotonia, dar nu sunt săvîrșitori, nici dătători de Dar, ci însăși aceasta Diaconi, adică slujitori ai Preoților și ai Arhierelor, întocmind și slujind la Taine și la celelalte trebuințe ale Bisericii și deosebit ale Sfîntului Altar: Liturgus (care grai iarăși slujitori înseamnă) îi numește pe aceștia Dumnezeiescul Dionisie Aeropagitul, cu care nume și noi (grecește) obișnuim ai numi pe preoți: A doua treaptă este a Preoților, care și săvîrșitori și dătători de Sfințenie și de Dar, și sunt și se zic. Se numesc aceștia și Presviteri, adică bătrîni, nu negreșit după vîrsta cea după ani, ci pentru căruntețea cunoștinței, pe care mai presus de ceilalți trebuie s-o aibă. Iar la Faptele Apostolilor și Episcopi se vede că Dumnezeiescul Pavel i-a numit pe presviterii Efesului. Că ai unei cetăți mulți a fi presviterii cu cuviință este și cu urmare, iar episcopi a fi mai mulți de unul s-au oprit. (Fapte 20, 28). Iar treapta a treia care este și cea mai înaltă, este a celor deosebit episcopi, adică a Arhierelor pe care și lerarhi peste tot îi numește marelui Dionisie adică mai mare peste cele sfînte. Că lerarhia zice, se zice și este lucrarea cea cuprinzătoare de toate cele Sfințite ale ei. După care cel ce se săvîrșește Dumnezeiesc lerarh, va avea împărtășirea tuturor celor prea Sfințite ale lui, ca cel ce este numit cu numele lerarhiei.

Că precum cel ce a zis lerarhie, a zis pe rînduiala tuturor împreună cuprinzător a celor sfințite, așa cel ce zice lerarh, însemnează pe cel unit cu Dumnezeu și Dumnezeiesc Bărbat, pe cel știutor de toată sfînta cunoștință. Întru care și curat toată ierarhia lui se săvîrșește și se cunoaște. Și îi numește pe ei, adică pe lerarhi săvîrșitori de cele Sfințite, Începători ai Tainelor, tînuitori, lucrători de Taine și săvîrșitori. Iar pe preoți, Luminători, Sfințitori, Presviteri. Ci numele lerarhului, în vremea de acum mai nu se aude, iar al Arhierelui mult se vorbește. Și este Arhierelui început și ca și Cap al Ierelor: Deci început întîi și Izvor al Preoției și a toată ierarhia este Domnul nostru Iisus Hristos, Arhiereu fiind numit de Dumnezeu după rînduiala lui Melchisedec (Evr. 5, 10). Care pentru că Viază pururea în ceruri pentru noi rugîndu-se lui Dumnezeu și Tatăl, veșnică o are și pe preoție, adică fără de moștenitori, precum și mai nainte s-a zis. Că nu precum Episcopi se fac urmași ai altor episcopi, așa și Apostolii s-au făcut moștenitori ai lui Hristos. Să nu fie. Ci precum învață Apostolul Episcopi și Iconomi și slujitori și împreună lucrători sunt ai lui Hristos Arhierelui celui Mare și pururea viu. Iar lucrul lui Hristos cui nu-i este arătat că numai chiar și într-adîns a fost mîntuirea oamenilor? deci la acest lucru pune și împreună lucrători pe cei vrednici, către Petru adică zicînd: De mă iubești Petre, păstorește oile Mele. Iar de obște către toți: Mergînd învățați toate neamurile, învățîndu-i pe ei să păzească toate cîte v-am poruncit vouă (Mt. 28, 19). Și de aici este arătat, că numai a săvîrși Tainele și a binecuvînta și a sfinți, ci și a învăța împreună cele ce se cuvin spre mîntuirea credincioșilor este lucru al Arhierelui și în scurt al Preoților, ca al celor ce sunt păstori. Că și din Preoți, adică

presbiteri fiecare la Biserica ceea ce s-a întâmplat de mică turmă, mic păstor este și episcop. Care îl și făceau cu adevărat demult păstorii, cu rivnă și fără de preget învățînd pe poporul lui Dumnezeu.

CAPITOLUL 5

PENTRU CINSTITA NUNTĂ

Taină este la creștini și NUNTA cea cinstită după Lege, nu pentru că bărbatul lăsînd pe cei ce l-au născut și l-au crescut se lipsește de ceea ce de multe ori n-a văzut-o, nici vreo facere de bine de la ea cîtuși decît mainainte n-a luat. Nu aceasta zis este Taina Nunții. Că acesta este lucrul al firii precum multe de acest fel în fire se fac, ale cărora pricinile de cei ce filozofează ascunse rămîn. Iar nouă nu pentru Taine firești ne este cuvîntul, ci pentru cele duhovnicești în ce fel zicem că este și nunta cea de la creștini. Că de vreme ce Dumnezeu mainainte văzînd căderea omului, a iconomisit pe înmulțirea cea prin împreunare trupească și păzirea neamului omenesc, n-a voit pe cei cinstiți cu cuvîntare, așa simplu ca dobitoacele cele necuvîntătoare să se împreuneze. Ci de demult în alt chip, precum vremile cele de atunci cereau, adică prin învoiala și binecuvîntarea părinților se făceau însoțirile. Iar cînd cu judecăți neajunse de minte a binevoit să le dea oamenilor săvîrșirea întru toate, la Nunta cea din Cana Galileică a binecuvîntat pe cel dintîi început al neamului. Și se cer spre alcătuirea tainei acesteia, două oarecare, întîi, ca cei ce vor să se împreuneze spre împărtășirea nunții, să fie dreptcredincioși, a doua trebuie să fie și curați, adică feciorelnică. Că îl închipuiește Mirele pe Hristos, iar mireasa pe Biserică, pe care cel din Fire Curat și neîntinat, după ce s-a făcut ea prin baia nașterii celei de a doua curată și nespurcată a luat-o lui și mireasă, pe care lucru și taină mare îl numește Dumnezeiescul Apostol. Taina aceasta, mare este, iar eu zic de Hristos și de Biserică (Efes. 5,32). Și pentru aceasta, adică pentru a lor curățenie și înfrînare și cununi le pune Biserica pe capetele lor. Că în vremea veche cei ce isprăveau oarecare lucruri mari, se învredniceau de cununi și de laude. Și așa Nunta și este și se zice Taină. Iar de voi fi întîinați și spurcați din mainainte curvie, nu numai taină nu se va face, ci și binecuvîntare cîtuși decît de vor lua, este nearătat. Și se va adaoge și rușinea de la neamurile cele de prinprejur, care nu alt chip fără numai prin citirea care o au ei, intră la soțiile lor. Că precum dintru început, așa pururea de la Dumnezeu se împreunează femeia cu bărbatul. Cinstită dar să fie nunta și patul nespurcat după Apostolul, ca taină iar nu ca bătaie de joc de Dumnezeu să fie ceea ce se face. Deci este Nunta nu punere de lege Dumnezeiască, adică după Voia lui Dumnezeu ci mainainte povățuitoare, ci pogorîre, care s-a făcut după Dumnezeiasca Iconomie, întîi adică, ca prin facerea de copii să stea neamul, iar a doua ca și înfrînare prin Nunta cea cinstită să se păzească, fiecare avîndu-și femeia sa după slobozirea Apostolului.

PENTRU TAINA POCĂINȚEI (SPOVEDANIA)

Mare cu adevărat și Dumnezeiască și lumii de mîntuire este taina nașterii a doua celei Dumnezeiești. Dar fiindcă omul este din fire schimbăcioasă, și asta pururea întîrît întru cel Bun nu are fire, ci și iarăși și de multe ori, precum nu se cuveneau, întru aceleași greșeli cade, pe această neputință omenească știind-o iubitorul de oameni Domnul, a aflat doftoria pocăinței și pe aceasta a dăruit-o neamului omenesc, ca tot cel ce se va sluji cu aceasta să nu piară, ci să aibă viață veșnică. Deci pline sunt Dumnezeieștile Scripturi și cea veche și cea nouă de propovăduirile pocăinței și mai virtos cea nouă. Că și Ioan Botezătorul și însuși Domnul Iisus Hristos, Pocăiți-vă striga popoarelor, că s-a apropiat Împărăția Cerurilor (Mt. 3,2). Și în Areopag grăind către popor Dumnezeiescul Pavel: Că anii necunoștinței acesteia, zice, trecîndu-i cu vederea Dumnezeu, acum vestește tuturor oamenilor pretutindenă să se pocăiască (Fapte, 17,30). Ci cum că pocăința s-a dat și este ce prin pocăință s-au mîntuit întrec numărul ce trebuie și a-l zice, iar pocăința este cîința a aceluiași către sineși, pentru cele ce de el bine s-au lucrat, sfîrșit avînd ea pe iertarea cea prin părintele cel duhovnicesc, a celor ce s-au spus de el. Deci pocăința cea adevărată și desăvîrșită mai ales și netrecut pe aceste trei de pe urmă trebuie să le aibă: Întîia se căi singur pentru cele ce a greșit. A doua, înaintea Părintelui celui duhovnicesc, care este, înaintea lui Dumnezeu, să se osîndească pe sineși ca pe un vinovat, descoperind adică mărturisind cu de-amănuntul cele ce le-a făcut. Și a treia, cu credință să ceară iertare celor spuse, făgăduindu-se că nu se va mai întoarce de acum la același. Că după marele Vasile, cu totul vindecare a păcatului este depărtarea cea cu totul de el. Se arată cite trele acestea la pocăință fiului risipitor celui curvar din pildă: și venindu-și zice, întru sine, a zis: Cîți argați ai tatălui meu sunt îndestulați de pîine, iar eu pier de foame (Lc. 15,17). Iată cea dintîi, adică, cîința. Și sculîndu-se a venit la tatăl său și i-a zis lui: Tată, am greșit la Cer și înaintea ta, și nu mai sunt vrednic a mă chema fiul tău, iată cea de-a doua, supunerea. Iar pe cea de a treia o arată după urmă ale pildei. Că Metania adică pocăința, după alcătuirea cuvîntului celui grecesc vrea să zică, a schimba mintea, adică a se dezvăța de cele rele. Că nu este de-ajuns a-și aduce aminte numai și a spune cele ce le-a greșit cineva, apoi iarăși la același a alerga și mult mai multe a le face păcatele. Că aceasta nimic nu este, fără numai simțire, cum că este păcătos cel ce așa se mărturisește. Deci trebuie a face și îndreptare cu totul a vieții, precum curvele și vameșii cei cu adevărat s-au pocăit. Că Abate-te de la rău și fă bine, zice (Psalm, 33,13). Și Dumnezeiescul Botezător: Faceți, striga, roade vrednice de pocăință. (Mt. 3,8).

Că așa pocăința și adevărată va fi și totală. Iar în alt chip primejdie nu mică urmează celor ce rău îl folosesc pe acest mijloc prea de nevoie spre mîntuirea noastră, după ce l-am făcut netrebenic Darul Dumnezeiescului Botez. Deci trebuie a ne mărturisi la părinții duhovnicești, iar nu la cei ce se vor întîmpla. Că nu toți sunt vrednici a folosi sufletele oamenilor. Ci unii pentru neînvățătură nu știu, nici care se cuvine să le lege,

nici care se cuvine să le dezlege, ci fără de socoteală și leagă și dezleagă. Iar alții pătimași singuri fiind, așa îi poartă și pe cei ce vin la dînșii, legînd adică nimic și dezlegînd toate, cu pogorîrile lor cele fără de măsură.

Deci trebuie a căuta pe cei vrednici spre vindecarea sufletească, precum căutăm și pe cei mai buni din doctori la bolile trupesti. Și pe urmă ca aceasta aflîndu-l fără de rușine să-i descoperim lui științele și lucrurile noastre și lui ca Stăpînului Hristos să ne supunem și cu toată ascultarea și credința să primim cele de la dînsul.

CAPITOLUL 7

PENTRU MASLU

Și pe Maslu Taină sfîntă l-a luat Biserica, care mai întîi și cu de-adînsul pentru sănătatea celor ce sunt bolnavi cu trupul de Duhul Sfînt s-a rînduit iar după al doilea cuvînt și iertare de păcate dă după porunca, adică rînduiala Dumnezeiescului Pacob fratele lui Dumnezeu: „De este cineva bolnav între voi, să cheme Preoții Bisericii și să se roage pentru el, ungîndu-l pe el cu untdelemn întru Numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mîntui pe cel bolnav, și-l va ridica pe el Domnul, și de va fi făcut păcate se vor ierta lui” (Iac. 5, 14-15). Ci și mainainte de Iacob fiind trîști de Domnul cei 12, doi cîte doi precum zice Sf. Marcu, ca să propovăduiască prin cetăți, ungeau zice cu untdelemn pe mulți bolnavi și îi tămăduiau (Mc. 6, 13).

Iar de vreme ce zice Preoți Tradiția voiește, ca 7 să fie Preoții cei ce vor face Maslu, după numărul adică a Darurilor Duhului Sfînt, dar nu se poate tot a se afla mulțimea de preoți, pentru aceasta cel mai puțin și de 3 se va, iar de unul nu. Pentru că nici nu este Maslul din acelea fără de care nu este cu putință, încît de acesta să atîrne mîntuirea oamenilor, precum la Dumnezeiescul Botez și la altele al căror folos este aproape de nevoie.

Și așa ca întru cuvînt de arătare pe scurt să aibă sfîrșit cuvîntul cel pentru Taine, nu precum care privirea lor, ci după puterea noastră cea slabă, și scopul arătării celei pe scurt, precum și mainainte am zis, iar noi fraților învățîndu-se și cunoscînd de-ajuns cele ce se cuvine a crede și a mărturisi pentru cel ce unul și numai Adevăratul Dumnezeu nostru, cel ce se laudă în Treime, cum că și Făcător a toate este El și cum că pentru iubirea de oameni cea nemărginită s-a făcut om desăvîrșit, rămînînd ceea ce a fost Dumnezeu, cel unul din Treime Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu și pentru mîntuirea noastră moartea Crucii a suferit și cum că aceștia va să vie iarăși să judece vii și morții și să dea fiecăruia după lucrurile lui, acestea zic învățîndu-ne și cunoscîndu-le din Dumnezeiască descoperire, să ne sîrguim să adăugăm și Lucrarea Faptelor Evanghelicești, să ne aflăm bine plăcuți în ziua cea înfricoșată aceea, cu Rugăciunile pururea Fecioarei Maicii lui și Stăpînei noastre Născătoarea de Dumnezeu și ale tuturor sfinților, Amin.

ÎNSEMNĂRI LA SUBSOL LA PROLEGOMENA

(1) – Acestea să se zică acum de mine pentru Dumnezeu. Că nu este vreme a grai mai multe decît acestea. Pentru că nu Teologie ne este scopul nostru ci iconomie. Adică nu pentru Dumnezeire ne este scopul a grai ci pentru Întrupare. Grigorie Teologul la Cuvîntul cel de la Nașterea Domnului zice: Pe cele sobornicești, întru atîtea capete cîte ai scris cei din Împărăteasca cetate le prihănesc, ci numai în două, din care unul este pentru Teologie, iar celălalt pentru Dumnezeiasca Întrupare Sîntul Maxim în Epistola către Marin Preotul. Încă și Dumnezeiescul Ioan Damaschin la Capitolul 2 al Cărții 1, zice: Nici toate nu pot a se grai cele ce sunt ale Teologiei și cele ce sunt ale iconomiei. La Capitolul 15, al Cărții 3: Și cum că nu trebuie pe cele grăite pentru Teologie ale aduce la iconomie.

(2) – Însușiri firești, adică ale Dumnezeieștii Firi, care se numesc de Dumnezeiescul Dionisie, numiri Dumnezeiești, iar de alții, Săvîrșiri ouviincioase lui Dumnezeu, iar de alții, PROSONTA, adică APER PROSESI TO ONTI, care va să zică, cele ce se află la cel ce este sunt acestea: A fi NEZIDIT, fără de început, fără de Moarte, fără de Sfîrșit, VEȘNIC, SINGURATIC nealcătuit, nematerialnic, BUN, ZIDITOR, DREPT, LUMINĂTOR, NESCHIMBAT, Fără de Patimă, Nescris Împrejur, NEÎNCAPUT, Nehotărit împrejur, fără de trup și celelate. Iar însuși Ipostaticicești, adică ale celor trei Ipostasuri, sunt acestea: Nenașterea, Nașterea și Purcederea. Pentru că însușire a Tatălui este Nenașterea, iar a Fiului Nașterea, iar a Sfîntului Duh Purcederea. Iar numirea Dumnezeu, în Scriptură s-a zis în două feluri firește și după Dar. Firește adică Făcătorul, iar după Dar și dreptii se zic dumnezei.

(3) – Grecește este PROODI, care grai însemnează leșiri, Mergeri, duceri iar acestea sunt Nașterea Fiului din Tatăl, și Purcederea Duhului Sfînt.

(4) – Sau vîltă cuvîntătoare.

(5) – Descoperire este Dumnezeiasca Scriptură.

(6) – De partea aceasta, adică de cel lucrătoare se lipsește cartea aceasta.

(7) – Iar Teodorit zice, că în veacul cel viitor se va face aceasta. Că atunci nu vom avea trebuință de învățătură unii de la alții.

(8) – Luptele și goanele cele înfricoșate asupra Sfintelor Icoane de demult cu Darul și cu iubirea de oameni a lui Dumnezeu a încetat. Iar luptătorii de Icoane n-au încetat, ci și mulțime sunt care se trag din trei credințe, a Iudeilor, a Otomanilor (Turcilor) și a Creștinilor eretici. Și trebuie ortodocșii să le astupe gurile Iudeilor adică din asemănările cele mozaice de care plină era de demult Biserica, cărora nu le slujeau ca unor dumnezei. Iar Otomanilor (turcilor) din sfiala și cinstea pe cere-o dau Firmanurilor împărătești, nu hîrtia sau cerneala cinstind, ci de pecetea împăratului care este în ele cucerindu-se. Iar creștinilor, adică luterocalvinilor din ceea ce este mărturisită la toți, că cinstea Icoanei trece la acela al cărui este Chipul. Că și unul din ei s-a aprins spre minie că un ortodox a scuipat în icoana tatălui lui și puțin de nu l-a tăiat.

(9) – Deosebindu-se Șinoadele de loc de acelea și Părinții cei deosebi aceia, pe ale căror Canoane le-a întărit Șinodul 6 Ecumenic, cel numit Trulan. Că și canoanele acestea se socotesc ca niște hotărîri ale celor de a toată lumea, pentru vrednicia Șinodului 6 ecumenic care le-a întărit pe toate sinoadele și pe fiecare Părinte.

(10) – Tradiția (care cuvînt grecește este PARADOSIS și alții mainainte l-au tîlmăcit și obicei, învățătură, rînduială). Nu este din cele ce se zic într-un fel. Că una este Bisericească, iar alta politică, adică omenească politică este obiceiul cel ce stăpînește pe alocuri, care și de multe ori nu este lăudat, ci și foarte prihănit. Acest fel de tradiții porunci omenești erau multe la neamul omenesc iudaicesc. Din care și una era a nu mîncă cu mîinile nespălate, pe care fiindcă n-o păzeau ucenicii lui Hristos erau muștrați de farisei că nu păzesc tradiția Bătrînilor (Mt. cap. 15). Iar cea Bisericească se împarte în cea veche Apostolicească și în cea mai de pe urmă, care s-a început de la vreo Patriarhie și s-a dat pretutindenea. Precum este sfințirea apei ceea ce se face la ziua întâi a lunii, care a luat începutul de la Constantinopol. Și precum este ceea ce s-a obișnuit la ajunul Dumnezeieștii Arătări, care de la Alexandria precum spun s-a început. Și a se cînta Adunarea adică Liturgia Sfintului și Simbol. Că acestea și altele ca acestea Tradiții mai de pe urmă sunt. Iar tradiția cea Apostolicească, pe care și obicei nescris o numește marele Vasile, aceeași putere are, după aceștia arătător de cele Cerești, cu învățătura cea dată în scris, dacă cu Dumnezeieștile Evangheliei. Și pentru aceasta și culeg de nevole încheieri.

(11) – Sunt și alții care au această socoteală pentru proorocii, dar se poate oarecum și a lui Teofilact a se semui socoteala în Prolegomena la tîlcuirea ce o face la Proorocii cei mici. Că măcar deși sunt stricate, dar din cele ce se păzesc însăși această se pare că zice. Și sunt acestea întru acest fel: Duhul pune la fiecare din prooroci, iar ei de aici vesteau, precum fiecare pe cele ale Duhului, arătat că pe ale Duhului voiește să zică. Iar la scrierea deasupra a Psalmului 19, Eftimie Zigadinos se vede că însemnează pe socoteala cea dintîi, adică pe supunerea cea pînă și la cuvintele cele mai mici. Dar eu socotesc că a lui Teofilact este mai adevărată. Că îi vedem pe Prooroci că mult se deosebesc între dîșii nu așezarea graiului.

(12) – Să se însemneze unii dintre dîșii aume, precum Ignatie purtătorul de Dumnezeu în Epistola către Magnezieni, Iustin Filozoful și Mucenicul în Apologia 2. Clement Alexandrinul, ale căruia și cuvînt din cuvînt sunt Acestea: Așa zic ei că este scris, toți cei mainainte de venirea Domnului, furi sunt și tîlhari. Toți cu adevărat. Dar proorocii ca cei ce sunt trimiși și însuflați de Domnul, nu sunt furi ci Slujitori.

(13) – Cărțile Macabeilor cinstite erau la evrei, dar nu ca niște canonice se socoteau, și le numeau pe ele Sharvit Sarvane el, adică scepul Capului Coconilor lui Dumnezeu. Deci unora din cei bisericești li s-au părut de Dumnezeu însuflați, dar se țin de adevăr, iar nu sunt de Dumnezeu însuflați. Însă pentru socoteala întrebării acesteia și aceasta ar fi zis cel ce nu voiește ca toate să fie de Dumnezeu însuflați și zicerile și celelalte, cum că fiecare din Prooroci are deosebit chip de alcătuire și de vorbă, care deosebire n-ar fi fost, dacă toate tuturor deopotrivă Duhul le-ar fi insuflat.

(14) – Istoria, Alegoria, Anagogia și Tropologia sunt cuvinte Teologice, după care se tîlcuiește Dumnezeiasca Scriptură, ale căror însemnări sunt acestea: Istoria este povestire. Iar alegoria este cînd alta se zice și alta se înțelege iar Anagogia înseamnă suire, adică înaltă înțelegere. Iar Tropologia, cuvîntare spre îndreptarea năravurilor. Deci zic că trebuie a ști, cum că graiul sau însemnează ceva după istorie, și primește tîlcuirea cea dintîi după slovă, sau nu însemnează nimic după slovă și tîlcuirea se face toată alegorică, adică după chipul prin care alta se zice și alta se înțelege. Din acestea două iarăși, înțelegerea cea istorică se poate să se ia și anagogicește, adică după chipul înaltei înțelegeri și în multe locuri și tropologicește.

adică după chipul cel îndreptător de năravuri. La fel și cea chiar alegorică, precum sunt pildele, sau după anagogie, adică după chipul înaltei înțelegeri sau după Tropologie, adică după chipul cel îndreptător de năravuri se va alegorisi. Că și Anagogia și Tropologia sunt alegorie, adică chip prin care și alta se înțelege. Pentru acestea s-au scris mai pe larg și la Sfântul Teofilact în capitolul 12 de la Matei. Și iubitorul de știință va citi și acolo.

(15) – Pe acestea, adică pe pilde cel vechi Părinți ai Bisericii, adică Hegesip și Irineu și alții, PANARETON SOFIAN, adică înțelepciune de toată fapta bună le numesc. Eusebiu Pamfil Cartea 4, cap. 22 a Istoriei Bisericești.

(16) – Canonul la evrei era Catastih, întru care scriau ei cărțile cele sfinte și de Dumnezeu insuflate. Deci câte se cuprindeau în acel catastih, se ziceau canonicești, iar cele ce nu se cuprindeau, necanonice. Și s-a pecetluit spun acest canon după întoarcerea neamului din Babilon cu 150 de ani mai înainte de a fi Macabeii, după ce adică au lipsit și Prooroci.

(17) – Pe aceasta zis s-o fi scris unul din cei 70 de tălmăcitori ai Dumnezeiești Scripturi, care se numea Filon, adunând-o din cele multe înțelepte cărți, pe care le-a lăsat Solomon. Pentru aceea și cu cuviință s-au numit înțelepciunea lui Solomon. Și au scris-o pe ea evreiește.

(18) – Și pe aceasta zic că au scris-o evreiește unul din cei 70 de tălmăcitori Isus cu numele și a tălmăcit-o în limba grecească Isus nepotul lui și a fierosit-o acela adică moșului său.

(19) – Cărțile Macabeilor nicidecum n-au pomenit, nici în cele canonice, nici în cele afară de canon, care este și lucru vrednic de mirare. Că după însemnarea cea mai de sus la evrei erau foarte cinșite.

(20) – Se canonisesc cele ale Testamentului celui Nou Apostolesc 71. Dar nu pe acela îl înțelege aici canon Dumnezeiescul Părinte. Că nici nu pomeniște aici cîtuși decît de Apostolescul canon. Ci poate înțelege de Canon pe Tradiție, după care Biserica cea veche le-a primit pe acestea de la cei mai dinainte și pentru aceasta unde mai multe, unde mai puține se cunosc. Însă din cele fără de îndoială, pretutindeni și aceștia și altele și sunt și se vestesc.

(21) – Se cuvine socotesc a însemna spre mai multă încredințare și cele ale bărbaților acelora cuvînt din cuvînt și înțîi pe cele ale lui Filon. Și cum că s-au unuit zice împreună numele cele adevărate cu numele cele adevărate, cele grecești cu cele caldeice, potrivindu-se foarte bine cu lucrurile cele însemnate. Că în ce chip precis socotesc, însemnările geometriei și ale dialecticii, felurime de tîlcuire nu primește, ci stă neschimbată ceea ce dintru început s-a spus, în acest fel, precum se vede, și aceștia au aflat nume potrivite lucrurilor. Care cu adevărat singure arată luminat cele ce însemnează. Și încredințarea la aceasta este prea luminată. Dacă haldeii (Caldei obișnuiește Filon a-i numi pe evrei, ca de la patria cea dintîi a lor) se vor învăța limba cea grecească, dacă grecii cea caldeică și le vor citi pe amîndouă Scripturile, pe cea caldeiască și pe cea tălmăcită, ca unor surori, iar mai vîrtoș ca uneia și aceleiași și întru lucruri și întru numiri, cu spaimă se minunează și li se închină nu ca pe tălmăcitori pe aceia, ci arătători de cele sfinte și Prooroci numindu-i, cărora li s-a putut ca cu gînduri curate să se unească cu Duhul cel preacurat al lui Moisi. Pentru aceea și pînă acum în fiecare an sărbătoare și Praznic se face la Ostrovul Fașos, la care nu numai iudeii, ci și prea mulți alții merg cu corăbiile și locul cinșindu-l, întru care înțîi a strălucit

tălmăcirea și pentru facerea de bine veche, care pururea este nouă mulțumită lui Dumnezeu. Acestea sunt ale lui Filon iar cele ale lui Iosif acestea mai pe urmă. Iar după ce s-au scris Legea și lucrul tălmăcirii în 72 de zile au luat sfârșit, adunînd Dimitrie pe toți iudeii în locul acesta, unde s-au și prefăcut legile, fiind de față și tălmăcitorii le-au citit pe ele. Iar mulțimea, a lăudat și pe bătrînii cei ce au luminat Legea, l-au lăudat, și pe Dimitrie pentru acea socoteală, ca cel ce li s-a făcut lor aflător de mari bunătăți și s-au rugat ei să le dea și celor mai mari ai lor să citească Legea. Și au poftit toți Preotul și bătrînii tălmăcitorilor și cei mai întîi ai părții celei politice, ca de vreme ce s-a terminat tălmăcirea, că și rămîie acestea cum sunt, și să nu se strămute ele. Și toți lăudînd socoteala au poruncit: Dacă cineva sau ceva de prisosit (în plus) scris în Lege va vedea, sau lipsă, iarăși socotind-o aceasta și făcînd-o arătată s-o îndrepteze. Cu înțelepciunea făcînd ei aceasta, ca ceea ce odată este judecată că se află bine să rămîie de-a pururea.

(22) – Pentru Origen spus cei vechi că avînd multă iscusință a limbii evreiești și foarte mult ostenitor fiind, a pus alături una lîngă alta pe aceste patru tălmăcirii, cu stil pe fiecare scriind-o și punîndu-i nume cărții Tetrapla (adică împătrite). Iar mai pe urmă aflînd și alte două deosebite le-a mai scris și pe acelea numîndu-le Hexapla (adică înșesite) și erau pe stilul cel dintîi tălmăcirea lui Acvila, pe cel de-al doilea a lui Șimah, pe cel de-al treilea a celor 70 pe cel de-al patrulea a lui Teodoțion. Iar pe cel de-al cincelea ceea ce se numește a cincea tălmăcire, pe care a aflat-o în Latîon, iar pe cel de-al șaselea, a șasea, care s-a aflat în pîrgul cel aproape de Nicopolea. Dar deosebit de acestea aflînd și alte două ale altor oarecare tălmăcitori, adăugîndu-le și acelea le-a numit Octapla (adică înoptite). Eusebiu al lui Pamfil Cartea 6, cap. 16 a Istoriei Bisericii. Și Epifanie în cel pentru măsuri și cumpene. Și la Panarii.

Pe această mult vestită și cu anevoie de aflat și atîta de folositoare carte (zice acestea tălmăcitorul) la anul 1800 petrecînd în sfînta Mitropolie în București împreună cu duhovnicescul meu părinte o am apucat pîzindu-se în cea prea bogată pînă atunci Bibliotecă care nu puțin a fost adaosă și cu cele nouă și toată axiologia Cărții ale preasfințitului Mitropolit Filaret.

(23) – Aceasta numai în limba grecească este, ca ECCLISIA, adică Biserică să se zică adunarea de oameni, iar Șinagoghi care noi o zicem Șinagogă, să se zică și adunarea de oameni și adunarea de dobitoace încă și de alte lucruri. Pentru aceasta adunarea creștinilor ține cel dintîi a se numi Ecclesia, adică Biserică, pentru că însemnează numai strîngerea de oameni.

(24) – SIMBOLON este cuvînt grecesc, iar românește tălmăcindu-se vrea să zică semn. Și fiindcă ostașii au semne ostășești, prin care se cunosc și se deosebesc de cei potrivnici, după asemănarea acestor semne, s-a numit și semnul acesta al credinței, care este: Cred într-Unul Dumnezeu și celelalte. Și este ca un steag al ortodocșilor prin care ei ca niște adevărași ostași ai lui Hristos se deosebesc de vrăjmașii lui Hristos și de cei ce se fătărnicesc cu numele lui Hristos, dar sunt frați mincinoși și cu rele socoteli. Aceasta mai înainte în vremea veche se zicea în Biserică numai în Vinerea Mare, cînd Episcopul făcea cuvintele cele de învățătură către cei ce voiau să se boteze în noaptea Sîmbetei celei Mari. Precum istorisește Teodor Anagogistul în Cartea 2 a Istoriei Bisericii, apoi s-a rînduit să se zică la fiecare Liturghie de Timotei al Constantinopolului la anul 515, în vremea împăratului Anastasie, precum

acestași Teodor zice. Iar mai pe urmă în anul 545, Iustin împăratul a rânduit el întâi și în care vreme a Liturghiei să se zică acesta în toate Bisericele Răsăritului, adică mainainte de Rugăciunea cea Domnească (Tatăl nostru).

(25) – La Antiohia oarecare cugetători de cele ale Iudeilor învățau pe frați, că de nu se vor tăia împrejur după obiceiul lui Moisi, nu se pot mîntui. Deci s-a făcut ceartă și întrebare multă în Antiohia pentru aceasta, încît a fost trebuință să se arate ceuza și către Apostolii cei din Ierusalim și să ceară hotărîrea cea de la ei. Deci s-au adunat Apostolii și Preoții înștiințîndu-se acestea, și cu de-adînsul cercînd, le-au scris fraților celor din Antiohia: „Părutus-a Duhului Sfînt și nouă, ca mai mult nici o greutate să nu puneți peste voi, fără numai acestea de nevoie” (Fapte 15).

(26) – Aceasta o socotesc pentru Papa ci de pe lingă Papa. Că îl socotesc pe el cap al Bisericii celei sobornicești, mai presus și decît Șinoadele Ecumenice tîlcuitor vrednic de credință al Dumnezeuștilor Scripturi și judecător al tuturor. Și are împrejurul lui sobor de cardinali și de episcopi, dar nu se întreabă ce li se pare la întrebările cele ce se întîmplă, ci mai vîrtos cască toți la gura lui, toate cele de la el socotindu-le de Dumnezeu grăite și negreșite, pururea unindu-se și pururea la ale lui iscălindu-se și niciodată împotrindu-se, afară de nu vor voi să fie necredincioși.

(27) – Hirtie este tomul acesta, în care se scria toată pricina. Și această rînduială au păzit-o pe urmă și Șinoadele Ecumenice. Care și hotărîri (Ori) se numesc. Din care cea dintîi hotărîre este a Șinodului 3 celui din Efes. Iar a celui dintîi și al celui de-al doilea hotărîre este însuși Sfîntul Șimbol. Pentru care Șinodul 3 a făcut hotărîrea sa, poruncind tare, că nimănui să nu-i fie slobod de aici înainte să adauge sau să scadă de la dînsul nici un cuvînt. Căruia și toate celelalte i-au urmat, despre toate părțile pe el cu certări de blestemuri întărindu-l și îngrădindu-l.

(28) – Cel întru sfinți Chiril al Alexandriei în Epistola către Ioan al Antiohiei pentru Pace zice: „Nici într-un chip a se clăti de vreunii nu suferim Credința cea hotărîită, adică Simbolul Credinței, de la sfinții noștri Părinți cei ce s-au adunat în Niceia după vremi. Nici nu ne dăm voie nouă înșine, sau altora, sau un cuvîntel a schimba din cele ce se află acolo, sau măcar un cuvînt a călca aducîndu-se aminte de cel ce zice: Nu muta hotare veșnice, pe care le-au pus Păinții tăi. Că n-au fost ei cei ce grăiau, ci însuși Duhul lui Dumnezeu și Tatăl, care se purcede dintr-însul, dar nu este străin de Fiul după cuvîntul ființei.

(29) – Pînă la sfîntul Șinod cel dintîi a toată lumea, cei ce se botează nescris luau credința învrednicindu-se de Păstori și de Preoți de dogmele credinței prin viu glas. Iar cel întâi în scris aceasta a învățat toată lumea din Dumnezeuștile Scripturi luînd și frumos alcătuiind și sfînta formă a Credinței pe Sfîntul Șimbol adică. Latinii pun înainte și Șimbol al sfinților Apostoli și cu de-adînsul îl întăresc ca și cum ar fi al sfinților Apostoli, dar cu vicleșug în vremea cuviincioasă vom arăta scopul lor cel viclean.

(30) – Ai credinței aceleia suntem cu Dumnezeu și vom fi (adică ai celei din Niceia) mai lămurind ceea ce s-a zis cu lipsă de aceia pentru Sfîntul duh (apoi pricina lipsei) pentru că nici nu se pornise atunci această cercare, cum că de o Dumnezeuire trebuie a-l ști pe Tatăl și pe Fiul și pe Sfîntul Duh, Dumnezeu și pe Duhul cunoscîndu-l, Dumnezeiescul Grigorie către Chidonie 2. Mult socotesc latinii că se ajutorează din adăugirea aceasta la planul lor precum în altele vom arăta.

(31) – Mai mult decît toți dumnezeiescul Chiril al Alexandriei s-a nevoit împotriva eresului acestuia, scriind prea multe și către împărați și către Arhierei, și Patriarhi și

Monahi și ca nimeni altul din Părinți tilcuind și luminînd Taina cea nespusă a Dumnezeieștii înomeniri și cu care cuvînt Prea Sfînta Fecioară drept și cu adevărat Născătoare de Dumnezeu s-a învrednicit a se numi.

(32) – În Efes și aceasta s-a rînduit de acesta și Teodosie, exarh al Șinodului așezîndu-l pe Diosor ca pe un alt Chiril. Dar el lup în loc de păstor arătîndu-se din lucruri, toate s-au întors și începătorul eresului ca un dreptcredincios s-a făcut nevinovat, iar Patriarhul dumnezeiescul Flavian s-a osîndit, chiar acolo a fost și omorît și altele oarecare și în scurt toate fără de cale s-au făcut, pentru aceasta un sfînt și tîlhăresc și ucigători mai vîrtos l-a numit. În acea vreme și Teodosie viața schimbîndu-și și Marcian de fecioara Pulcheria pe Scaunul împărătesc înălțat fiind, cei nedreptățiți dînd jalbe, i-au plecat lesne pe ei să adune un nou Șinod, ca să se judece din nou cele ce s-au făcut rău, și Credința iarăși să strălucească ceea ce rău se întunecoase și se întunecoase de răutatea păgînului Diosor și de cei la o socoteală cu el și cu adevărat s-a făcut precum au dorit și au poftit creștinii.

(33) – De acest Șinod ce s-a făcut în vremea lui Fotie patriarhul Constantinopolului și Ioan Papa Romei și Vasile Macedon împăratul grecilor, pomenește Ioan Vecc, care a scris și alegeri din faptele lui. Iosif Vrieniu în Cuvîntul 8 pentru Sfînta Treime. Macarie al Ancirei care scrie și hotărîrea lui. Nil Mitropolitul Rodului în Șinopsis, cel pentru Șinoade. Tilcuitor ai canoanelor Zonara și Balzamon și Aristin tilcuind canoanele lui. Marcu al Efesului în cuvîntul cel pentru Credință și la fapta 6 a adunării din Florența. Și Ioan fratele lui în cele împotriva adunării aceleia Nichita Nicels scriitorul dezbinării și a lepădării Romei celei vechi de cea nouă. Epistolele numelui Ioan cele prin vechilli săi, Petru Presviterul și Pavel și Eugeniu Episcopii trimise către împăratul și către Fotie și către Șinodul cel cu el, și Entaltirion al acestuiași către numiții vechilli, care are și Iscălituri de Episcopi apuseni 17, de Preoți 6 și de Diaconi 2. Epistolele cele către Fotie și împăratul ale lui Mihail al Alexandriei, Teodosie al Ierusalimului și Antiohiei, Avramie al Samosatelor, Ilie al Ierusalimului. Însuși Fotie în Epistola cea către arhiepiscopul Acvilei cap. 25. Iar din Apuseni Cariopsis episcop al decreturilor partea 7 Cap. 149. Grațian monahul sunt Decreturi partea 2, întrebarea 1, cap. 14. Și Însuși Ioan Papa în epistola cea către Fotie 150. Și către împărații Vasile și filii lui 151. Și îl încheia pe acest sinod și adunare de episcopi Răsăriteni care se număra la 374, afară de trimișii celorlalți 3 Patriarhi. Deci cei ce pun înainte pe Șinodul cel mincinos din Florența ca și cum ar fi a toată lumea, ce vor zice către sinodul acesta, care este cu adevărat de a toată lumea?

ÎNSEMNĂRI OARECARE LA CARTEA ÎNTÎI PARTEA ÎNTÎI

(1) – Cum că Dumnezeu este necuprins de minte și neînțeles se arată și așa: Dacă nici cele singurate și neînchipuite, măcar că sunt ființe nu cad sub simțirile cele trupești precum îngerii și sufletele cu cît mai vîrtos întrece Dumnezeu, cel ce nu este nici ființă, ci mai presus de ființă, nici singurime, și mai presus de singurime, nici minte, ci mai presus de minte, nici unime, ci mai presus de unime, și nici de vreun hotar nu se scrie împrejur, ci cu nehotărîrea sa de cele ce sunt este slobod. Sfîntul Maxim în Shol. Cuv. Sfîntul Dion: Cel pentru numirea: Domn.

(2) – Ci și nici o urmă nu se vede a nimănuî din cei ce au trecut pe această nemărginire. Iar aceasta zic, nu cum că au trecut vreunii, dar nu se văd urmele lor, ci cum nici n-au trecut nici urme a vreunora nu se văd. Căci cum se vor vedea urme ale acelor ce n-au trecut? Gheorghe Pahimer.

(3) – Trebuie a ști că alta este ființa și alta puterea. Aceea este din cele ce stau singure, iar aceasta din cele ce au starea în altul. Acestași.

(4) – TEARHIAN, adică Dumnezeuiască Stăpînire, sau Dumnezeuiască Începătorie, sau Începătorie a Dumnezeirii, o numește peste tot pe Treimea Împărăteasa tuturor. Pentru că stăpînește și peste cei ce se zic dumnezei, peste Îngeri zic și peste sfinți. Acestași. Încă și în alt loc mai jos. Deci cei ce prin sporire ajung la săvîrșire se îndumnezeiesc cu adevărat, făcîndu-se părtași Dumnezeieștii firi, cărora după potrivă începătorie a Dumnezeirii este Dumnezeu, fiind începătorie oarecare a celor ce s-au făcut Dumnezei.

(5) – De acelea adică Dumnezeieștile Scripturi.

(6) – Și către cîntările de laudă cele sfinte închipuindu-se, adică spre Numinile cele Dumnezeiești canonindu-se. Gheorghe Pahimer.

(7) – Adică pe toată cîntarea de laudă a Teologilor o vei afla că face, și aduce numirile cele Dumnezeiești către lucrările lui Dumnezeu, nu către firea lui, spre laudă și vestire cîtuși decît a lui. Gheorghe Pahimer.

(8) – Înțelegătoare adică o zice pe firea cea Îngerească, iar cuvîntătoare, pe cea omenească, care întru cunoștință socotind Pronia lui Dumnezeu îl poftesc pe el după potrivă. Iar mai de jos de acestea o zice pe firea cea necuvîntătoare, la care numai puterea cea simțitoare se află, de care îndemnîndu-se spre a flămînză și înseta, doresc după cuviință simțitor după dătătorul după cuvîntul ce zice: Toate către Tine așteaptă, și celelalte. Iar celelalte adică pomii și cîte sunt cu totul neînsuflețite și nemișcate, unele zice cu mișcarea cea viețuitoare, adică cea crescătoare și hrîitoare, că acestea se află în pomi. Acestea doresc pe Dumnezeiasca Pronie ca să se și întărească și să înflorească. Pentru aceia și acestea se iau în Psalmul 148 Să laude pe Dumnezeu Iar cele neînsuflețite cu a avea întru sineși pe aceea că sunt, că aceasta a zis-o însemnare firească și a așezării se par că doresc și ele de Bunătatea lui Dumnezeu. Din Socoliile Sf. Maxim la Cuvîntul pentru numirile lui Dumnezeu.

(9) – Deci aceasta știind-o Teologii. Această, care? Cum că cu neputință este a se lăuda Dumnezeu de vreo cunoștință mai dinainte, fără numai din cele zidite, a căror cauză este El îi ca pe un fără de nume îl laudă pentru că le întrece pe toate și iarăși din tot numele, pentru că toate sînt cauzate și zidite din cauza aceasta. Ca pe un fără de nume adică, precum se află în cartea judecătorilor, zicînd către cei ce întrebă: Și pentru ce întrebă de Numele meu, că acesta este minunat? Cum este minunat tilcuind zice, pentru că este mai presus de tot numele și-l întrece pe tot numele ce se numește sau în veacul acesta, sau în cel viitor. Dar nu multe nume.

(10) – Și iarăși aceiași teologi din cele cauzate lîngă celelalte îl laudă și veșnic. Iar veșnic este cel ce se împărtășește din veac. Și zice Isaia: „Dumnezeu cel veșnic, care a făcut marginile pămîntului”. Dar Dumnezeu nu se zice după acest chip veșnic, pentru că nici nu este el al doilea după veac, ca să se împărtășească de el, ci ca un Făcător al veacurilor, Gheorghe Pahimer.

(11) – Deci așa la ceea ce este pricina tuturor, și mai presus de toate se va potrivi și aceea, adică a fi fără de nume, pentru că este mai presus de toate și nimic dintru acestea și iarăși se vor potrivi toate numele lucrurilor celor ce sunt, pentru că este cauza tuturor și se împărtășesc de dînsa după potrirea lor toate, fiind ea cu adevărat Împărăție a toate, cu vrednicia întrecîndu-le pe toate și de la nici una numindu-se, iar cu purtarea de grijă și cu ținerea lor fiind înlăuntrul lor și de la ele numindu-se. Că toate de ele se spînzură, ca de cauză și de început adică, fiindcă le dă ființă, iar ca de sfîrșit, fiindcă le ține ființa. Și ea este, precum zice Apostolul, toate întru toate, făcătoare a toate și începătoare și săvîrșitoare, nu altul începînd și ea terminînd, nici ea începînd și la altul carele să săvîrșească trimițînd. Ea este și ceea ce ține și ceea ce păzește, și Casă fiind ca un Lăcaș sfințit. Că întoarce către sineși zidirea, zicînd: Petreceți întru Mine și Cel ce mănîncă Trupul Meu și bea Sîngele Meu întru Mine petrece. Că precum suntem lăcaș al lui, după cuvîntul ce zice: „Voi locui în ei, și voi umbla”. Așa și El este Casă a noastră. Că nu este numai cauză de ținerea celor ce fieștecum sunt, sau de viața celor vii, sau de săvîrșirea ființelor celor înțelegătoare, și cuvîntătoare, și petrecere afară de acestea, ca de la acestea numai să se numească, Țiitor a toate, Viață și săvîrșire, sau și de altă purtare de grijă, Ziditor a toate, a toate Văzător, de oameni iubitor, a toate Stăpînitor și cele ca acestea, care nume se vor lua de la cauză și de la pururea de grijă. Ci de vreme ce pe toate cele ce sunt neamestecat și fără de alcătuire și fără de hotărîre împrejur și fără de ținerea întru sineși nu numai le ține, ci și mainainte le-a luat cu Bunătățile Proniei celei a toate pricinuitoare. Că ea este ceea ce cheamă pe cel e ce nu sunt ca pe cele ce sunt. Potrivit dar și cu cuviință de la toate cele ce sunt se laudă și se numește, Lumină, Apă, Foc, Rouă, Nor și cele ca de acest fel. Gheorghe Pahimer.

(12) – Vezi pentru acestea la Prolegomena însemnarea a 2-a.

(13) – Pe despărțirea cea cu mintea și cu cugetul, marele Vasile în cele împotriva lui Eunomiu o primește și cu multe cuvinte o întărește, ca pe ceea ce nu mică trebuință aduce nu numai întru știință, ci și întru cele Dumnezeiești. Încă și Dumnezeiescul Ioan Damaschin Cartea 1, cap. 8 de-ajuns învață că cu mintea și cu cugetul cele Trei Dumnezeiești lpostasuri unele de altele se despărțesc. Deci dacă primită de Părinți se judecă această despărțire, cum Acvinatul (Tomă) întrebunțînd-o pe ea se mustră că are rele socoteli? Pentru că precum zice Ghenuisie în Teozofie, ea socotea sau se cunoștea că socotea cum că dumnezeieștile săvîrșiri numai cu mintea se despărteau, unele de altele și de Dumnezeiasca Ființă, nimic cîtuși de cît deosebindu-se ele unele de altele, numiri goale fiind. Că și nimic aducîndu-ne noi aminte de dînsese, ele, zic scotistieni, unele de altele firește se deosebesc. Și se vede că-i primește pe aceștia Ghenuisie.

(14) – Cele ale Dumnezeiescului Nisis prea vrednice sunt, dar pentru lungimea cea mare și necurmarea celor ce se zic, nu este cu ușor ale însemna de acolo aici.

(15) – Dumnezeiasca lucrare se face împărtășită iar Dumnezeiasca ființă nicidecum. Lucrarea se împărtășește neîmpărtășit, iar ființa nici cîtuși decît. Lucrarea se numește, iar ființa este nenumită. Lucrarea se înțelege oarecum din zidiri adică, iar ființa este cu totul neînțeleasă. Încă se deosebește Dumnezeiasca Lucrare de Dumnezeiasca ființă, fiindcă ființa este numai singuratică, iar Lucrarea este și singuratică și de multe feluri. Și singuratică este ea singură adică întru sineși, iar de

multe feluri către deosebirile celor ce se împărtășesc. Încă deosebește Dumnezeiasca ființă de Dumnezeiasca Lucrare, pentru că aceea este una, iar lucrările multe. Că lucrările Duhului după marele Vasile sunt negrăite pentru mărirea și nemumărare pentru mulțime. Și altele multe adaoge cel întru sfinți Filotei în al cincelea din Anticritica pe la sfârșit.

Se cuvine a ști însă că latiniile ce zic că lucrările tot una sunt cu Dumnezeiasca ființă, vlesc cu această să-și întărească socoteala lor, ca unde vor auzi venire a Duhului și trimitere a Duhului, și Dar al Duhului, să zică cum că este ființa și Ipostasul Duhului, iar nu lucrarea și așa să încheie, că Duhul Sfânt se purcede și de la Fiul, ci o necuviință! Că nu este împărtășită de noi, după purtătorii de Dumnezeu Părinți, Ființa Duhului, ci lucrarea, care fiindcă este de obște deopotrivă se dă, se trimite, se lucrează de la Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt.

(16) – După urmarea Dumnezeiescului Damaschin zice aceasta sfinților Filotei pentru Dumnezeieștile săvârșiri. Că acela Cartea 1 cap 8, La Sfânta, zice și cea mai presus de ființă și decît toate mai înaltă și necuprinsă Treime, Obștime și Unimea (împotriva lucrurilor celor firești) cu lucru se vede, pentru cea împreună pururea vecuire și aceeași ființă. Iar despățirea cu cugetul (împotriva celor omenești) că un Dumnezeu cunoaștem și numai întru Înșușiri, a Părintimii zic și a Fiimii și a Purcederii, după cauză, și pricinuit, și desăvîrșirea Ipostasului, adică după chipul Estimii, pe deosebire o înțelegem.

(17) – La tălcuirea scrierii deasupra a Psalmului 44. Care zice pentru cei ce vor să se schimbe.

(18) – Că nu vine slobod la auz bunul, ci acelora le este bun căroră este în lucrare, și căroră este întru desfătare. Că aceasta voiește înțelegerea numelui să tălcuiască pe Dumnezeu, cauză a celor bune. Sfințitul filozof Șinesie în cuv: Cel pentru împărtășire.

(19) – Cum cel ce nu este, pofteste pe cel bun? Că dacă nu este, cum pofteste? Zicem, cum că pe aceasta ce nu este a înțeles pe cel rău, ca cum cel ce nu este bun. Că și ce este rău pentru cel bun s-a făcut. Sf. Mașim.

(20) – Lepădare a toate zice, a nu asemenea pe Dumnezeu cu ceva din lucruri, ci a zice cum că nu este trup, nu putere, nu minte, nu ființă și celelalte.

(21) – Că nu are Dumnezeu pe a fi Bun, din altă parte cîștigat și din întîmplare, cît altceva fiind el, să aibă pe a fi bun din întîmplare, ci Ființa a Bunului fiind El, întinde către toți firește Raza Bunătății cu aceasta că este Bun. Că precum soarele, nu fiind altceva afară de lumină, nici din altă parte luînd lumina ne luminează. Că el este lumină, și luminează firește cu aceasta că este lumină pe toate cele ce pot a se împărtăși de el, nici socotind nici vîind. Că de n-ar fi luminat, nici soare n-ar fi fost. Că ce și alt se poate a socoti aceasta a lumina, de n-ar fi fost lumină? Că aceasta însemnează sfîntul, și nu cum că prost fără de socoteală și fără de voință este soarele. (Că aceasta este arătat și nimic nu se potrivește la pricina cea de față). Așa și Bunul cel mai presus de soare Dumnezeu, Bunul cel întîi cu covîrșire către o lcoamă ca aceasta întunecoasă și care nu are nici o asemănare cu însăși estimea, și cu a fi bun, sloboadă Razele bunătății după potrivă către cele ce sunt. Gheorghe Pahimer.

(22) – Alta este NOITON, adică înțeles (sau, de gînd) și alta NOERON adică înțelegător. Că cel înțeles (sau de gînd) este ca o Hrană a celui înțelegător. De vreme ce cel ce se înțelege, care este cel înțeles, mai mare este și mai întîi se înțelege, decît

cel ce înțelege, care este cel înțelegător. Deci cetate cele mai presus și mai aproape de Dumnezeu, chiar cu adevărat înțelese (sau, de gând) trebuie să se zică, iar cele mai de jos, înțelegătoare, ca cele ce înțeleg pe cele mai de sus. Dar nu însă pentru că sunt înțelese cele ce se înțeleg, trebuie să le socotim pe ele că nu înțeleg, că înțeleg și ele, pentru că sunt minți și ființe. Pentru aceea se înțeleg, că cele ce sunt nematerialnice și înțeleg lucrurile cele ce sunt, ca cele ce sunt minți fără de trupuri și mai presus de lume, de sus luminându-se cu cuvintele (adică cu chipurile, cu cauzele, Loghi) cele pentru lucrurile cele ce sunt, și trecându-le pe ele cu taină la Îngerii cei mai de jos. Iar Puteri și Lucrări le zică pe acestea, nu fără de ipostasuri, ci întru ipostasuri și vii, puternice și lucrătoare ale mișcărilor sale. Că puternici la virtute se zică la David. Pentru acestea Raze ale bunătății și sunt ele și viază și au viața neîncetată, curate fiind și de stricăciune și de moarte și de materie și de facere... Iar mai presus de facere sunt Puterile, nu pentru că nu s-au făcut (că sunt zidite) ci pentru că nu sunt alcătuite din materie. Că acest fel sunt cele ce se află întru facere și stricăciune. Iar dumnezeieștile Puteri și decît aceste stricăciuni și faceri sunt mai presus, pentru că sunt și nematerialnice și de schimbarea cea purtătoare depărtare. Iar aceasta o zice pentru că și Îngerii s-au zidit schimbăcioși, dar cu socoteala nu cu ființa. Pentru aceasta firește le este lor și neschimbarea. Deci Noi și adică înțelegși sau de gând sunt, pentru că sunt fără de trupuri și unii de alții și de noi oareșce și Noeri, adică înțelegători pentru că sunt minți, și pentru că mai presus de lume, pricepînd prin strălucire cuvintele lucrurilor celor ce sunt și nu simțitor ca noi apucînd lucrurile. Gh Pachimer.

(23) – Frumos și cu luare aminte au pus la Îngerii a fi cu chip bun. Că Dumnezeu cu ființa este însuși Bunul. Iar cele după dînsul, fiindcă din împărtășire și de afară se îmbunătățesc cu dragostea cea către dînsul cu cuviință se zică cu chip bun. Nu chiar și cu însuși lucrul bun. Sf. Maxim.

(24) – Înseamnă că la începătoria bunătății tuturor celor buni se suie sufletele dreptilor, adică la Dumnezeu. Și întru împărtășirea strălucirilor lui fiind, cu îndrăzneală se roagă. (Sf. Maxim. Scolii cap. 4, al Cuv. celui pentru Numirile lui Dumnezeu). Iar începătoria a Bunătății îl numește pe Dumnezeu. Pentru că el este Începător a toată bunătatea. Tot Sf. Maxim, la cap. 3.

(25) – Ci și după Îngerii sufletele și cîte ale sufletelor sunt bunătăți din Bunătatea lui Dumnezeu sunt, precum a fi ele înțelegătoare, ca cele ce înțeleg. Și a se împărtăși de strălucirile lui Dumnezeu, după potriua lor și a fi întru Împărtășirea darului celui cu Chip Dumnezeiesc, precum la Isaia și la Iezechiel s-au făcut. Unul primind Cărbunele, iar altul mîncînd Hîrtia. Gheorghe Pachimer.

(26) – Iar de vreme ce Dumnezeu este mai presus de toate cele ce sunt precum și însuși Bunul, deci lipsirile la Dumnezeu, sunt covîșiri lucrătoare ale așezărilor (sau adevărilor) precum fără de chip, fără de ființă, fără de viață, fără de minte. Că acestea au înțelegere ale unui lucru ce n-ar fi dar Dumnezeu, care este cu Chip mai presus de ființă după lepădarea a toate (că nimic din cele ce sunt nu este) cu covîșire se înțeleg.

(27) – Adică ca ceea ce este început și Pricină acelei Adevărate Uniri sau asemănări.

(28) – Ca într-un fund și temelie, după Pachimer.

(29) – Nu după birfeala cea nebunească, zic, cum că Soarele Dumnezeu fiind ocîrmuiește lumea, ci cum că cele nevăzute ale lui Dumnezeu. Și Dumnezeirea lui și Puterea cea veșnică, de la Soare se arată. Gheorghe Pachimer.

(30) – Precum dintr-o Năstrapă plină care se varsă pe deasupra, vasele cele de aproape întâi se umplu, apoi după ce și acestea se umplu pînă sus, se varsă în alte vase, și către mulțimea și deosebirea celor ce primesc se împart și se înmulțesc cele ce se varsă, așa cu cuvînt mai gros trebuie a înțelege pe îndestularea dării Dumnezeieștilor Daruri, că se împarte la toți prin rînduiriile cele dintii. Că și Apostolul Vas al alegerii s-a numit. Gh. Pachimer.

(31) – Împărtășiri le zice pe acelea de care se împărtășesc lucrurile cele ce sunt precum este însăși ființa, sau viața, sau înțelepciunea sau rînduiala și celelalte, care împărtășiri sunt Dumnezeiești daruri. Sf. Maxim.

(32) – Adică nu stă singură, ci cere a se adaoge și ce nu este încăput, adică nici într-un loc.

(33) – Potrivnici îi numește pe Achindiniști, care rău socotind că nu este nici o deosebire între dumnezeiasca ființă și Lucrare, erau siliți și nevrînd să mărturisească că este împărtășită și dumnezeiasca Ființă de vreme ce după ei aceeași se părea ființă și lucrare. Iar Dumnezeiasca Lucrare precum zic toți Părinții fără de îndoială este împărtășită cu adevărat după aceiași nebuni va fi și ființa.

(34) – La Filocalie în capetele lui cele teologice.

(35) – Zidirea aceasta, sfinții Îngeri cei din crez sunt. Care Duhuri nematerialnice și curate fiind zidiți, petrec în rînduiala care au luat-o, săvîrșind slujba cea nematerialnică ziditorului a toate Dumnezeu. Deci ca cei ce sunt poslujitori ai slujitori ai Dumnezeieștii Slave, întru toată înțelepciunea și prea grabnică ascultare, scaun se zic, pentru că se odihnesc de-ajuns cei ce șed pe scaun.

(36) – Adică nu numai cele însufiețite se zic că petrec, ci și cele neînsufiețite. Că tot lucrul ce rămîne mai încolo, se zice că petrece.

(37) – Deci cele cu totul desăvîrșit la Dumnezeu sunt nefăcute și pururea fiitoare, chiar cu adevărat veșnice sunt. Iar Îngeri cei nestricăcioși veșnici se zic, după cuvîntul ce zice: Ridicați-vă porțile cele veșnice (psalm 23). Pentru că se împărtășesc de veac și sunt mai vechi decît celelalte zidiri. Gh. Pachimer.

(38) – Veacul este oarecare prelungire însemnătoare de vreme, uneori de nemărginită, cînd pentru Dumnezeu se zice, iar uneori de măsurată împreună cu zidirea, iar alteori cu viața omenească. Că pentru noi zice Dumnezeiescul David: Veacul nostru întru luminarea feței, iar pentru zidire zice Domnul: Iată Eu cu voi sunt în toate zilele vieții pînă la sfîrșitul veacului. Iar pentru Dumnezeuul tuturor iarăși fericitul David: Din veac în veac și pînă în veac Tu ești. În loc de, nici început, nici sfîrșit n-ai. Și fiindcă veacul oarecare prelungire înseamnă, ca să nu înțeleagă cineva fără de socoteală, că nu este mainainte de veci Dumnezeuul tuturor, în alt Psalm același Prooroc zice: Auzi-va Dumnezeu și-i va smeri pe dînșii, cel ce este mainainte de veci. Teodorit în Epistoli.

(39) – Veac aici pe o viață o zice și pe petrecere, toată viața noastră zice, toată petrecerea întru arătarea cercetării tale zice, adică ți s-a arătat ție. Iar înțelegerea este asemenea cu stihul cel de mai sus. Eftimie Zigadin.

(40) – Și pe la începutul veacului al 19-lea s-a tălmăcit Cartea aceasta, adică la anul 1814.

(41) – Sau prinzătoare cu mintea, adică înțelegătoare și cunoscătoare.

(42) – Scaunele și Domniile și Începătoriile și Stăpîniile cum ar fi petrecut viața ceea fericită aceea, de n-ar fi văzut totdeauna fața Tatălui celui din ceruri, iar a vedea nu este fără de Duhul. Că precum noaptea de vei lua din casă, oarbe sunt vederile, nelucrătoare rămîn puterile și necunoscute vredniciile și aurul și fierul la fel călcîndu-se pentru neștiință. Așa la rînduiala cea de gînd (sau înțeleaptă) cu neputință este a sta Dumnezelasca cea viață, fără de Duhul, nu mai mult decît buna rînduială a oștii de nu va fi Voievodul de față, sau întocmirea horei de nu va potrivi cel ce este în frunte. Cum vor zice Serafimii Sfînt, Sfînt, Sfînt de nu se vor învăța de la Duhul de cîte ori cu dreaptă credință este a glăsui această doxologie. Deci ori îl laudă pe Dumnezeu toți îngerii Lui și îl laudă pe el toate puterile lui, prin lucrarea Duhului, ori stau înaintea lui mii de mii de Îngeri, și întunerece de întunerece de Arhangheli slujindu-i lui întru puterea Duhului își săvîrșesc fără de pricină lucrul lor. Toată dar întocmirea aceea cea mai presus de ceruri și negrăită și în slujbele lui Dumnezeu și întru unirea cea întru dînsule a Puterilor celor mai presus de lume, este cu neputință a se păzi, fără numai cu a fi de față Duhul.

(43) – Nu le este nearătat ucenicilor sfintei noastre Biserici, că pe vremea împărăției lui Andronic Paleologul celui tînăr, venind din Calabria Varlaam acela prea păgînul și fățarnicindu-se cele ale monahilor în sihăstriile cele de pe lîngă Tesalonic, nu monah, nu creștin s-a arătat a fi, ci vrăjmaș monahilor și de moarte începător de eres, asupra credinței creștinilor că lîngă celelalte ale limbușii și otravă de moarte el înfii a borît împotriva Dumnezeieștii Lumini a Schimbării la Față a lui Iisus Dumnezeu, omului zicînd: Că nu cu adevărat Lumină a Dumnezeirii a fost și celelalte hule ale lui vei afla scrise în Tomul sinodicesc, la Dositei Patriarhul Ierusalimului în Tomul Agapis, foia 45. Aceștia mulți dintre ai noștri i-au urmat, iar cei mai vestiți au fost înfii Achidin adică neprimejduciosul (Că aceasta înseamnă numele lui tilcuindu-se din grecește pe românește). Care cu dreptate a se numi Polichindin, adică mult primejditor. Și după el Nichifor Gregora. Împotriva acestui prea rău eres primul a scris Dumnezelascul Grigorie Palama și după dînsul alții. Iar cel mai de pe urmă Sfîntul Filotei Patriarhul Constantinopolului 12 cuvinte întocmind, care poartă scrierea cea deasupra împotriva hulelor lui Gregora și prin cele două mai de pe urmă, prin cel al 11-lea zic și al 12-lea din rădăcină smulge și chiar din temelie bîrfele cele asupra Dumnezeieștii Lumini, pre care nepriceputul Gregora mai presus decît toți cei mainainte de el la o socoteală cu el, asupra Dumnezeieștii Lumini a grămădit, că nu voi zice că a zidit. Deci oricine va voi să zică ceva pentru Dumnezelasca aceasta Lumină, nu va avea trebuință să caute în multe altele mai multe dovedirile cele din mărturii. Că le va afla pe toate ca într-un sicriu așezate în cuvintele acestea. Și nu știm mainainte de Calabreanul acela Biserica apusului avea vreo socoteală ca aceasta asupra Dumnezeieștii aceleia Lumini, sau de la el după ce s-a izgonit de aici, ca un osîndit la Șinod au luat ei și tîn. Și socotesc eu că nici la o cercare alta nu se va putea afla mai multe dovezi decît la aceasta și nu numai mai multe ci și mai luminate și negrăite împotriva. Iar la noi cu darul lui Hristos n-a mai rămas vreo sămînță de aceasta.

(44) – Următorii lui Arie după Șinodul înfii cel de la Niceia s-au despărțit în trei cete, după sfîntul Epifanie: Eres 73 și 74. Și unii se numeau Anomi, adică neasemenea, pentru că ziceau cum că Fiul întru toate este neasemenea Tatălui, al căror începător a stat Eunomiu Talateanul care a fost și episcop Cizicului, iar alții se

numeau Imiarii, adică jumătate de arieni. Pentru că de jumătate se împărțeau de erezul lui Arie, care pe Fiul îl ziceau asemenea întru toate și de o ființă cu Tatăl, iar cuvîntul acesta Omousion, adică de o ființă, nu voiau să-l primească. Al acestora începător a fost Vasilie cel din Ancira. Iar cei de al treilea, nici nu-l ziceau asemenea pe Fiul nici neasemenea, între arieni și imiarieni umblînd ei.

(45) – Spre înțelegerea cuvintelor celor înalte ale Dumnezeiescului Părinte de folos mi s-a părut să nesc și pe Parafras al lui Pachimer în loc de tîlcuire, precum și în altele am făcut din parte. Deci se zice Dumnezeu Lumină, dar de gînd (sau înțeleasă) care adică cu mintea se înțelege, pentru că pe toată mintea cea Îngerească o luminează și pe toată neștiința o izgonește din sufletele întru care va fi. Și vezi că la îngeri nu de-a dreptul socoteală o zic cum că luminează Lumina, iar la suflete cum că mai întîi izgonește întunericul înșelăciunii și așa luminează. Că îngerii sunt singuratici și într-un chip și dintru început au Lumina, cu întinderea cea neabătută se luminează toți. Iar oamenii fiindcă sunt îndoiți și poartă trup, sunt obișnuiți cu neștiințele și amăgirile cele lumești. Și nu se pot lumina în alt chip, de nu se va izgoni întunericul. Drept aceea fiindcă nu are fire lumina a se afla împreună cu întunericul, pentru aceasta intrînd lumina se izgonește întunericul. Și pe cît intră lumina, din ea gustînd sufletele, mai mult o poftesc și mai mult ele pofind-o, mai-mult strălucește lumina, că au iubit mult, după sfințitele Evanghelii (Lc. 7). Că nu deodată strălucește lumina, ca nu cumva să se întunece ele, precum se întîmplă celor ce voiesc deodată dintru adînc întuneric drept a căuta la soare. Ci cîte puțin, și după măsura celor ce o primesc, ca nici cu mulțimea să nu cufunde pe cei mai slabi, nici iarăși mai puțin de cei vrednici să se încapă, ci după potrivă spre a căuta în sus a celor ce primesc. Că aceasta este și ceea ce mai sus zice, că rînduială și măsură a noastră este Dumnezeu. Aceasta care este mai presus de toată lumina, bună Lumină se zice și pentru că pe toată mintea, pe cea mai presus de lume, adică pe a Puterilor celor mai de sus, pe cea împrejurul lumii, pe cea Îngerească, adică a celor ce după Apostolul (Efes. 4) se trimit spre slujbă și sunt rînduiți spre ocîrmuire și slujire. (Că așa zice și cuvîntul cel pentru Ierarhia cerească) și pe cea în lume pe cea omenească, din Plinirea sa o strălucește, după Dumnezeiescul Apostol și evanghelist Ioan care zice: Și din plinirea lui noi toți am luat. Sau cea mai presus de lume zice pe cea duhovnicească, cea împrejurul lumii, pe cea sufletească, cea în lume pe cea trupească. Lumină iarăși este Dumnezeu, pentru că pe toate Puterile cele înțelegătoare pe cele din cer și pe cele ale noastre le întinerește. Și cum le întinerește Lumina? Arătat că după asemănarea lucrurilor celor trupești și cele sufletești și înțelegătoare se înțeleg. Deci precum tinerețea este întru care trupul poate lucra ale sale, iar Bătrînețea în care nu poate, așa și a sufletului și a minții bătrînețe este, în care nu poate lucra ale sale, iar tinerețe în care poate. Deci întru întunericul înșelăciunii și al neștiinței fiind mintea, îmbătrînește oarecum și stă nelucrătoare cu puterile sale. Iar cînd Lumina cea de gînd care cu mintea adică se înțelege, va străluci, întinerește și poate a lucra ale sale. Această Rază a Luminii celei de gînd pe toți cuprinde întru a fi deasupra tuturor și de nimic a nu se cuprinde și în scurt pe toată Domnia și Stăpînia Puterii celei luminătoare cuprinzînd-o, și covîrșitoare pentru că este mai presus de toate luminile, și întrece pentru că este ziditoare a toate și pe toate le adună și strînse le face. Iar cum adunate și strînse le face Lumina, întărește aceasta din cea împotrivă. Că precum neștiința despărțitoare este a celor

rătăciți (că cel ce nu știe în multe se împarte) așa și venirea Luminii și a cunoștinței adunătoare este a celor ce se luminează. Încă și întorcătoare, întorcînd de la multa dumnezeire către acela care este (precum cînd strălucește soarele înții cel ce vede la dînsul se întoarce și pe el îl prinde) și la o cunoștință curată adunînd, adică la cunoștința de Dumnezeu pe vederile cele de multe feluri cele împărțite adică în multe. Apoi fiindcă vederea prinde lucrul care stă singur. Iar închipuirile nu sunt chipuri ale vreunor lucruri ci se închipuiesc (pentru aceasta și închipuiri se numesc) zice că mai adevărat se zic năluciri plăsmuite oarecum socoteli împrejurul celor simțite. Că obișnuiește nălucirea și pe lucrurile cele ce nu sunt și pe acelea întru a cărora cunoștință sau vedere n-am venit a le plăsmui.

(46) – Ceea ce zice Sfîntul Dionisie, cum că obicei le este teologilor, cu împotrivă înțelegere a vesti la Dumnezeu lipsirile așa o vom înțelege: Vrînd aceea pe Lumina cea Dumnezeiască a o arăta, pe cît este cu puțință cum că este neapropiată și nevăzută, la care nimic nici nematerialnic nici simțitor nu poate a se apropia, întuneric au numit-o. După cuvîntul acela: Pus-a întuneric împrejurul lui, care Dumnezeiescul Apostol zice: Locuiește întru lumină neapropiată. Că aceea la care nimic nu se apropie, asemenea este ca să zic cu covîrșire, cu întunericul care nu vede. Sf. Maxim.

(47) – Adică prin tăgăduirile cele ce se însemnează lipiri, precum pe Lumina cea prea strălucitoare a o numi nevăzută, pe cel mult lăudat și mult numit, a-l zice negrăit și fără de nume.

(48) – Însăși viață se cuvine să înțelegem pe cel întru Dumnezeu probator (Paradigmaticesc) cuvînt al vieții. Iar celelalte vieți pe cea întru îngeri, pe cea întru oameni, încă și pe cea întru dobitoace și încă și pe cea întru saduri. Acesta la același cuvînt Cap.6.

(49) – Trebuie a ști cum că atunci cînd numai pentru îngeri și pentru oameni vorbește sfîntul Dionisie pe îngeri îi zice (Noitui) înțelegeți, adică ce cu mintea se înțeleg. Iar pe sufletele noastre (Noeras) înțelegătoare adică, care cu mintea înțeleg. Iar cînd vorbește pentru Dumnezeu cu cuviință și pe îngeri, împreună cu noi îi zice înțelegători, fiindcă și ei prin a înțelege pe Dumnezeu se hrănesc cu înțelegerea, precum și sufletele omenești. Acesta Gheorghe Pachimer.

(50) – Sufletele adică din însăși lucrurile ce sunt înțeleg lucrurile acestea ce sunt și la feluri iau aminte, care este cu îndelungare a înțelege și împrejur a înconjura toate. Iar îngerii după chipul cel Dumnezeiesc ce este întru ei, întru unime adică strînse întru una înțeleg mulțimile zidirii și nu se risipesc întru împărțirea felurilor celor multe ale lucrurilor celor ce sunt adică întru cele simțite, precum sufletele cele cuvîntătoare. Sf. Maxim.

(51) – Răsunarea cea de pe urmă este în acest fel: Dacă cineva strigînd tare va zice cineva ceva, cel de aproape sînătoși fiind la auzuri și glasul ce zice îl aud, iar cei ce sunt puțin mai departe pe atîta mai puțin aud graiul, iar cei ce sunt departe, numai subțire îl aud glasul fără de nici o însemnare. Și aceasta este glăsuirea sau răsunarea cea de pe urmă. (Sf. Maxim în Cuvînt pentru Dumnezeieștile Nume cap. 4). Care înseamnă pe împărțirea cea întunecoasă și puțină (tot Sf. Maxim la cap. 6).

(52) – Ca un pricinuitoare adică al acestora

(53) – Aceste întrebări și răspunsuri ce sunt scrise deasupra ale sfîntului Iustin, se vădese a fi scrise cu minciună. Că cheamă martori pe sfîntul Irineu episcopul Lionului

și pe Origen ce se numește Adamantin a fost mai pe urmă de el. Că Iustin a pățimit în secolul 2 adică la anul 168 după Hristos în vremea lui Marcu Aureliu. Iar Irineu în vremea lui Sever împăratul al cincilea de la Marcu. Iar Origen a fost în veacul 3. Nu putea dar cel ce a fost mainainte cu atîta cu anii, să-l cheme pe cel de după dînsul la mărturie. Se vădese încă și dintru aceasta că zice cum că stăpînind păgînătatea grecească se spărgeau cetățile, ca și cum împotriva s-ar fi făcut, stăpînind creștinătatea. Iar sfîntul a fost în putere mai vîrtos a păgînatății grecești și ca să zic în fiberea ei, sar însă sunt drepte.

(54) – Aici cei mai noi aceștia aduc în deosebit Cap, multe despărțiri ale mainainte cunoștințe celei Dumnezeiești. Dar s-a zis mai sus că mainainte cunoștință este cunoștința celor ce vor să fie. Și ne-a învățat pe noi marele Dionisie că una cu una și singuratică cunoștință, le cunoaște pe toate Dumnezeu. Deci dacă măcar multe și de multe feluri sunt cele ce în vremea cea de față și cea trecută se cunosc de Dumnezeu însă dintru aceasta nicidecum nici o deosebire a Dumnezeieștii cunoștințe nu ne-am învățat. Ci mai vîrtos cum că după pilda soarelui, cele multe cu una și singuratică cunoștință se cunosc: Cum cunoștința celor ce vor să fie, se va preface întru aceste multe și de multe feluri despărțiri, pe care Părinții noștri nu le-au știut? Ci precum socotesc, patimile lor aceștia și gîndurile lor cele fricoase le dau la Dumnezeu și a birfi arătat voiesc, iar nu a teologhisi. Căci ca să zic și că Teodoret, care zice către Eunomie pentru Dumnezeiasca Voință: Că nu pentru că sunt multe zidirile negrăite sunt și voințele ci precum cu o voie l-a făcut pe om din multe mădulări și părți, așa și pe toată lumea cu o Voie o zidește. Însăși acestea cu adevărat și pentru cunoștință trebuie să le zicem, precum una fiind pe toate le-a adus întru ființă, așa și una fiind pe toate le cunoaște. Asemenea în deosebit cap le lătesc cuvîntările lor cele deșarte, ca să nu zic ceva de hulă, învățînd ei pe tăinuitorii lor cu care mijloc Dumnezeu cunoaște lucrurile cele ce sunt, ca și cum ar fi fost vrednic de credință marele Părinte zicînd: Pe sine dar Dumnezeiasca Înțelepciune cunoscîndu-se le va cunoaște toate.

(55) – Aceasta nu pentru cele zece porunci ci se cuvine a o înțelege. Că veșnice sunt acelea și într-adins s-au dat poporului evreu, învățînd ele pe cel unul și numai Dumnezeu, împotriva multei Dumnezeiri celei păgînești și umbros cuprinzînd taina Sfîntei Treimi zicînd: Domnul, Dumnezeu tău, Domnul unul este. Și ceea ce este, cu dreptul către aproapele legiuind, care zace și în firea omului, după cuvîntul acela: Ceea ce tu urăști, altuia să nu-l faci. Iar dacă oarecum nu desăvîrșit, alt cuvînt este acesta. Celelalte dar Porunci se cuvine să le înțelegem, adică Simbetele, Jertfele, tăierea împrejur și în scurt toate cele ale vremilor.

(56) – Dumnezeiescul Dionisie adică, pe care-l parafrazează Gheorghe Pachimer.

(57) – Că a da deopotrivă fiecăruia cele după vrednicie, aceasta le ține pe toate și le păzește.

(58) – Sau purtarea de grijă.

(59) – Sau mainainte rînduire.

(60) – Critean era Chiril acesta zice sfîntul Dositei al Ierusalimului, care între ieromonahi, era Dascăl Patriarhicesc propovăduind pe Amvôn dogmele cele drepte ale Bisericii. Apoi și Papă al Alexandriei făcîndu-se și petrecînd 18 ani în scaunul acela, niciodată vreo prihană de socoteală rea nu s-a auzit pentru el. Și mulîndu-se în

scaunul cel de a toată lumea și atîția ani în el săvîrșind, nicidecum una ca aceasta nu s-a auzit pentru bărbatul acesta, care în toate zilele în Biserică învăța poporul Dumnezeuieșteile cuvinte.

Deci cărticica aceasta ivindu-se pe acest fel de lume, mare tulburare s-a ridicat în Constantinopol, îndată cugetător de cele ale calvinilor numindu-l creștinii pe Patriarhul Chiril, pe cere îl știa că era ortodox și drept învăța. Dar ce acela? Cum scutura de la sineși ocară? Cu cuvintele cele din gură și cu jurămintele dese, cum că acea Carte nu era a lui, ci vicleșug al vreunor vrăjmași ce au pizmuit starea lui cea bună, dar nu s-a ispitit să scrie și cele împotriva. Măcar că au trecut șase ani de la ieșirea cărții, în care încă fiind el în viață nicidecum n-a voit să întîmpine împotriva lor în scris, pentru aceea și după moartea lui, adunîndu-se Șinod în lașul Moldovei de iubitorul de Hristos Domnul Vasile Vodă feciorul Lupului, în vremea lui Partenie bătrînul, trimițînd el țitori de loc ai săi fiind de o față și alte oarecare cinstite de la Rusia, s-au anatematizat și capetele cu întrebunțările și întrebările și cu răspunsurile acelea și singur Chiril Lucaris, de vreme ce putînd să întîmpine n-a întîmpinat, fiind trebuință să facă aceasta spre dezvinovățirea sa și încetarea smintelilor, și atunci cu pofta domnului și a celorlalți au dat asupră osteneala surpării precum s-a zis, pe înțeleptul și prea drept credinciosul dascăl Meletipe Șirigul.

(61) – Critean a fost după sfințitul Dositei și prea înțeleptul acesta Meletie, naștere și creșterea a handacului celui de la Crit. Care după cea puțină vreme din patrie mergînd în Italia și petrecînd vreme de-ajuns cu înțelepții cei din Patvo, s-a întors plin de tot felul de învățătură, cînd în treacăt se hirotonește preot în Kitire, pentru că prin vicleșugul bunilor Venețieni în Creta care era atîta de mare, nu era nici un episcop ortodox. Și cu rîvnă fierbinte pentru ortodoxa credință împotriva papistașilor pornindu-se aproape a venit de a-și pierde și viața. Dar cu Dumnezeuiasca Pronie de vicleșugul gurile vrăjmașilor izbăvindu-se se suie în Constantinopol chemat fiind de Lucaris, unde și în Biserică propovăduia și învățători ale gramaticii și ale filozofiei preda. Apoi la Șinodul cel din lași de care mai sus s-a pomenit, trimițîndu-se de Partenie bătrînul Patriarhului Constantinopolului, acolo și osteneală a luat împotriva cărții celei ce s-a arătat precum și mai sus s-a zis.

PENTRU CINSTITA CRUCE ÎMPOTRIVA LUTERO-CALVINILOR

Fîindcă aici se surpă unele din socotelile cele răzvrătite ale calvinilor, nu este necuviință a grăi și pentru Cinstita Cruce împotriva lor. Crucea Domnului este și mîntuitoare, de vreme ce Semnul acela care după Isaia adică (11, 12 și 49, 22 și 62, 10) îl va înălța spre ostroave și întru neamuri și-i va aduna pe cei pierduți ai casei lui Israil. Iar după Iezechiil (9, 6) îngerilor celor secerători la sfîrșitul veacului, li se poruncește să cruțe pe cei ce îl poartă pe el pe frunți. Nu este altul fără numai semnul Fiului Omului, care se va arăta pe cer (Mt. 24, 30). Și după Apostolul: de vreme ce printr-însa și pe noi ne-a împăcat Domnul cu Dumnezeu, omorînd vrajba întru dînsa, și căpeteniile și puterile scoțîndu-le la iveală le-a biruit. (Efes. 2, 16, Col. 2, 14, 15). Este și slăvită de vreme ce Pavel întru nimic fără numai întru dînsa se laudă (Gal. 6, 14). Și nimeni

pentru cele necinstite ci pentru cele prea cinstite se laudă. Încă și Domnul printr-însa, adică prin patimile cele de pe dînsa, intrînd în Slava sa, cu Slavă și cu Cînstă s-a încununat. (Lc. 24, 26), (Evrei, 2, 9-10). Iar de vreme ce este și mîntuitoare și slăvită, este dar și vrednică de cinste pentru însăși aceasta, pentru că și după Solomon (Înțelepci. 14,7) Binecuvîntat este lemnul prin care se face dreptate. Ci și Pavel răstignit știind pe Hristos și închinîndu-se Lui, împreună se închina și Chipului Crucii, care nici cu singură gîndirea cea subțire nu se desparte de Cel Răstignit. Iar pentru vrăjmașii Crucii lui Hristos, plîngînd îi tînguia (Filip. 3,18). Iar vrăjmași ai Crucii lui Hristos care sunt, fără numai luterocalvinii, cei ce pe Cruce ca pe un lemn oarecum al blestemului și Organ de muncă îl necinstesc, cărora le urmează ca nici lui Hristos să nu se închine, care și el pentru noi s-a făcut și blestem (Gal. 3,13) și păcat (2 Cor. 5, 21). Pentru că nici lemnul Crucii, ci cel spînzurat pe Cruce s-a zis blestemat (Gal. 3, 13, Deut. 21, 23). De la care se va numi și Lemnul blestemat. Iar dacă aceasta așa, deci precum de la făcătorul de rele cel blestemat, al blestemului, așa împotriva de la Hristos Iisus cel binecuvîntat Lemn binecuvîntat și este și se numește. De vreme ce și pămîntul s-a zis blestemat (Fac. 3,17). Iar cel al făgăduinței lîngă aceasta că s-a împărțit de blestemul cel de a toată lumea, s-a și spurcat mai de demult adică de blestemații cananei de care era locuit (Fac. 9,24 și 12,7; Levitic 18,21). Iar mai pe urmă și de înșiși ludei (Ier. 2,17; Psalm 38), dar locul unde au stat Picioarele Dumnezeu-omului Cuvîntului, cel ce era, precum s-a zis și blestemat și spurcat s-a și sfințit s-a și slăvit și este și închinat (Is. 60,17; Psalm 98,5 și 113,7). Iar dacă locul este atîta de slăvit, cum nu mai mult Crucea lui Hristos va fi slăvită, pentru care și locul s-a slăvit. Că cu Chiparos, zice și cu Ulm și cu Cedru voi slăvi locul Meu cel sfînt. Și Locul picioarelor mele îl voi slăvi. După Șimnah (Is. 60,13). Prin care se înțelege Crucea lui Hristos cea din trei alcătuită. Căci cînd s-a văzut Șionul că s-a îmbogățit după Slovă că s-a îmbogățit cu Slava muntelui Libanului, cît să se arate el încărcat cu pomii aceluia, cu Chiparos zic și Ulm și cu Cedru? Iar dacă cineva alegorisește va înțelege pe Slava Șionului cea întru pomii de multe ai Libanului (că slavă a muntelui este a se umbri des de copacii umbroși și drepti și înalți). Întrucît zic adică Biserica lui Hristos hrănește mulțime de capete sporite ale sfinților, înalte cu faptele bune și bine mirositoare ca chiparosul, slobozind adică buna mireasmă a lui Hristos, iar ca Ulmul și cedrul nestricate de gîndul trupesc, nici așa nu se va strîmtora cuvîntul de a arăta slava Slăvitei Crucii. Că dacă locul de care numai cu picioarele s-a atins Mîntuitorul, este atîta de slăvit, cum nu mai mult va fi slăvită Crucea, de care nu numai Picioarele, ci și Mîinile, iar mai vîrtos și cu tot Trupul atingîndu-se Mîntuitorul a strîpnit-o încă și cu Singele Său cel Dumnezeiesc ce a curs. Dar organul ei singur fiind fără de pricină zice Martin și după Dumnezeiescul Gură de Aur, de a se lauda sau a se învinui, după socoteala celor ce-l folosesc sau împreună se prihănește. Iar dacă aceasta este așa nevoie dar este, ca și Crucea Domnului nu mai puțin să se cinstească împreună cu Cel ce s-a Răstignit, ca aceea ce s-a făcut Organ precum mîntuirii celei ce a lucrat-o cel ce s-a Răstignit, așa și uciderii de Hristos la care au îndrăznit cei ce L-au răstignit. Dar greșește neștiind Martin, că Crucea s-a făcut Organ al mîntuirii pe care a lucrat-o Cel ce s-a Răstignit. Că ludăii de multe ori s-au sfătuit să-l omoare pe Hristos, dar nu negreșit prin Cruce, ci de multe ori cu împotșcare de pietre (Ioan, 8,59 și 10,31,33). Precum și pe cei mainainte trimiși către dînșii (Mt. 23,37. Și pe Ștefan mai pe urmă (Fapte 7,58). Iar odată cu aruncarea în prăpastie de pe sprînceana muntelui (Lc.4,29). Poate încă și cu

sabia, cît de multe ori vrînd să-l piardă pe El s-au temut de popor (Mt. 21,46. Mc. 12,12, Ioan 7,1). Că și turbați cei ce au năvălit asupra lui Pavel în Ierusalim, cu sabia l-ar fi omorît pe el, sau cu pumnii bătîndu-l, de n-ar fi alergat căpitanul și l-ar fi scos pe el (Fapte, 21,31 și 23,12,27). Și de vreme ce Domnul pe celelalte chipuri ale morții înțelegîndu-le (că la fiecare pornire a Iudeilor, trecînd zice prin mijlocul lor a celor ce voiau să-l omoare, se ducea, că încă nu venise ceasul Lui (Lc. 4,30, Ioan 8,20,59 și 7,30). Cu moartea Crucii vrea, adică a binevoit să moară, ca înălțîndu-se pe Cruce, cu întinderea Mîinilor să tragă pe toți la sineși (Ioan, 12,32 și 11,52, Isaia,61,). Pentru aceasta cînd a sosit ceasul Lui (Mt. 26,45, Ioan, 7,10) precum a binevoit așa a și murit. Drept aceea moartea Lui este mai cu de-adîmsul a turbării spre uciderea a ucigașilor de Prooroci Iudei, iar cum, precum și cînd, Crucea zic și ceasul este mai vîrtos a bunei Voințe a celui ce s-a Răstignit și nu a aflării minții celor ce strigau la Pilat: Să se răstignească (Mt. 27,22). Că precum Caiafa n-a zis de la sineși cuvîntul acela: Mai bine ne este nouă să moară un om pentru popor decît tot neamul să piară (Ioan,11,20). Așa socotesc că nici mulțimea nu striga de la sineși: Răstignește-L răstignește-L pe El (Lc. 23,21) zic adică chipul morții. Că Dumnezeu știe de deschide și gura măgăriței, ca să grăiască (Num. 22,28). Iar cum că nu a aflării minții acelora a fost Crucea, arată și ei, fiindcă pe nici unul din cei mulți Prooroci pe care i-au omorît, nu i-au pironit pe Cruce. Deci cela ce nu fără de voie, căci cum era cu puțință fără de voie, cel ce putea să puie de față înaintea lui mai mult decît 12 legiuni de Îngeri? (Mt. 26,53). Cel ce pe cei ce au venit să-l prindă numai cu privirea i-a făcut de au căzut la pămînt (Ioan, 18,6). Cel ce numai cu Glasul a zdrobit porțile cele de aramă ale Iadului (Ioan 11,43). Ci de la sineși își puna sufletul său (Ioan, 10,18). Precum pe moartea cea urîtă după Solomon (2,20) așa și pe Crucea ce de rușine după Apostolul (Evrei, 12,2) în Organ mîntuitor și frumos a prefăcut-o. De vreme ce precum prin moartea sa a stricat pe cela ce avea stăpînirea morții, adică pe diavolul (Evr. 2,14) așa și prin Crucea sa pe căpeteniile și puterile scoțîndu-le la iveală le-a biruit (Col. 2,15) și pe noi cu Dumnezeu ne-a împăcat, omorînd vrajba întru dînsa (Evr. 2,16). Deci de vreme ce nu mai puțin prin Cruce decît prin moarte a surpat pe cel ce avea stăpînirea morții, pentru aceasta dar nu mai puțin Crucea Domnului, decît moartea este mîntuitoare. Iar dacă aceasta este așa, nevoie este dar ca Martin sau împreună cu moartea cea mîntuitoare să cinstească și Crucea lui Hristos cea mîntuitoare, sau împreună cu Crucea să necinstească și moartea. Pentru care s-a zis: Cinstită este înaintea Domnului moartea cuvîntului Lui (Psalm,115,15). Că și Apostolul mainainte de chemare au fost și de neam simplu și slabi și nebuni și așa de nebăgați în seamă, încît nici între cei ce erau în lume nu se socoteau (1 Cor. 1,27). Dar cel ce a zis dintru întuneric să strălucească lumină (2 Cor. 4,6) Cel ce face toate și le preface precum voiește (Amos, 5,8) precum pe cei de neam de jos și nebăgați în seamă, fericiți (Mt.13,16,17) și peste tot pămîntul slăviți și domni, (Rom.10,18, Psalm, 44,18) pe cei nebuni de Dumnezeu înțelepțiți (1 Cor. 2,6; Fapte, 2,3,4), pe cei slabi tari prefăcîndu-i i-a arătat (2-Cor. 10,4 și 13,10, Filip 4,13, Rom. 15,13,19,1 Cor. 4,19-21).

Așa și Lemnul Crucii cel ce era mainainte necinstit, l-a arătat și binecuvîntat (Înțelepc. lui Solomon 14,17) Și alîta de slăvit cît și Pavel întru nimic, Fără numai în Crucea Domnului se lăuda (Gal. 6,14). Și pe vrăjmașii Crucii lui Hristos ticăloșindu-i îi plîngea (Filip. 3,18). Iar vrăjmașii ai Crucii lui Hristos nu sunt numai urătorii de Hristos Iudei, ci și din aceia care se numesc cu numele lui Hristos, cei ce se întorc de către

dînsa, ca de un Organ ca și cum ar fi de muncă. Deci la cei pieritori cuvîntul Crucii este nebulie și ocară a lui Hristos și rușine (1 Cor. 1,18, Evr. 12,2 și 13,13). Iar cei ce împreună cu Pavel ne mîntuim, ocară lui Hristos o purtăm (Evr. 13,13). Și întru aceea precum cum s-a zis ne lăudăm. Că ocară lui Hristos pe care datori suntem a o purta, este răstignirea, cu care pe noi luptătorii de Hristos ne ocărăsc, iar răstignirea aduce împreună de nevoie și pe Crucea de ocară, pentru care și aceea se pare de ocară. Crucea dar și răstignirea lui Hristos precum și Îngroparea și Învierea sunt din cele ce împreună se aduc și împreună se leapădă. Iar dacă aceasta așa este, nevoie dar ca și Martin sau împreună cu învierea să cinstească și pe cele mainainte povățuitoare, fiindcă nu una este mîntuitoare iar alta nu, ci toate împreună sunt mîntuitoare, sau împreună cu Crucea să necinstească și pe următoare. Iar împreună cu răstignirea Domnului nu, precum Crucea, așa și răstignitorii se aduc că și ei împreună să se cinstească. Pentru că noi și pricinuitorul și pe mijloacele mîntuiri noastre le cinstim, iar răstignitorii nu pentru mîntuirea neamului, ci ca pe un Hulitor așa l-au răstignit ei pe Mîntuitorul (Ioan, 10,33). Deci dar urmează, zice Martin Luther, ca și pe mînzul asin, pe care Domnul a șezut, ca și pe Cruce, sau oricum în alt chip a-l socoti cinstit și a-l cinsti. Dar să audă și la aceasta, că Domnul precum pe mînz a șezut, așa și în corăbii de multe ori a intrat, încă și pridvoare a multor case l-au avut pe el șezînd la cină, adică la masă. Ci și cînd fugea la Egipt de 2 ani, (Mt. 2,16) precum și după moartea lui Irod cînd se întorcerea, arătat că dobitoac pe el călcare împreună cu Maica lui îl purta. Însă prin nici una din cele ce cu mîinile le-a apucat, sau umblînd pe jos cu picioarele, sau cu Trupul fiind călare, sau șezînd, sau âtîns, fără numai prin Cruce și prin Îngropare și Înviere pe tirania iadului a surpat-o, și căpeteniile și puterile întinericului le-a biruit și pe Adam cel căzut din cele de desubt ale pămîntului l-a ceruri l-a suit. Întrucît de nu s-ar fi răstignit, măcar nenumărați mînjî de ar fi șezut, nu s-ar fi folosit din aceasta spre mîntuire neamul omenesc. Precum iarăși, de n-ar fi șezut și pe mînz, nimic n-ar fi păgubit mîntuirea cea prin Cruce. Iar de vreme ce Răstignirea Domnului de nevoie aduce împreună mai întîi pe Înomenirea celui ce s-a răstignit, iar după aceea pe Îngroparea lui și Învierea și suirea la ceruri, de unde s-a și pogorît. Pentru aceasta cu toate peste tot, ci numai cele ce au slujit de nevoie la acestea ce împreună se aduc, ne sunt nouă cinstite. Iar a slujit la Înomenire adică pururea Fecioara Maria, care fără de sămînța pe El l-a zămislit și fără de stricăciune L-a Născut a căreia și deosebită îi este cinstea. Iar la Buna Vestire Arhanghelul slujînd Gavriil. Iar la nașterea cea din pururea Fecioara a celui ce s-a Întrepat din ea, ieșlea cea din peștera Betleemului, aducîndu-se împreună cu adevărat și Logodnicul pururea Fecioarei, adică Iosif Păzitorul. Iar ca să se gătească, căile lui, Înainte Mergătorul și Botezătorul Ioan. Iar la patimă Crucea, avînd și pe Golgota ce împreună se aduce, în care s-a înflpt. Iar la îngropare, Mormîntul nou cel din grădină. Iar la Înălțare Muntele Măslinilor unde și acolo au stat Picioarele Lui. Iar mînzul asinei, precum și corăbiile în care de multe ori a intrat și pridvoarele în care suindu-se a șezut, nu sunt din cele ce de nevoie se aduc cu cea întru oameni bună voie a lui Dumnezeu. Pentru că de multe ori Domnul și fără de mînz umblînd pe jos, adică el călătorind, s-a suit în Ierusalim (Lc. 2,42, Ioan 2,13 și 5,1 și 7,10) și fără de corăbii de cea parte de mare umblînd pe dînsa s-a dus (Ioan 6,19,25). Și fără de pridvoare prin pustietăți petrecea neavînd unde să-și plece capul (Lc. 5,16 și 6,12; și 21,37. Mc 1,13. Mt. 14,26 și 8,2). Încă și alta, Mînzul acela precum

și Iacob (Fac. 49,10,11) arată, și Zaharia 9,9,10, mainainte însemna pe neînfricarea neamurilor cea întoarsă, din necredință la Credință, zic adică pe Biserica lui Hristos cea alcătuită din neamuri, care pe jugul lui cel bun și pe sarcina lui cea ușoară a poruncilor pe umeri o ridică. Deci precum nu are cuvânt ca însemnările cele umbroase și întunecoase ale lucrurilor să se cinstească de Icoana și adevărilor, zic adică, ca să las pe celelalte. Jertfa Mielului celui închipuitor de Jertfă cea fără de sînge, așa nici mînzul acela care însemna mainainte pe Biserica lui Hristos, nu este cu cuvîntă să se cinstească de dînsa. Căci Chipul lui Dumnezeu și asemănare a Slavei Lui, încă și locuri ale vreunei arătări a lui Dumnezeu și Vase sfinte pentru Dumnezeu a se cinsti în multe locuri ale Scripturii se află, iar dobitoace ca și cum pentru Dumnezeu a se cinsti este lucru fără de socoteală. Dar asemănarea cea de la Iezechiel a Slavei Domnului celei Cinstite va zice Martin, avea și asemănări de dobitoace necuvîntătoare, zic adică și Leu și Vițel și Vultur (Iez. 1,6). Deci dar nevoie este ca sau împreună cu leul a se cinsti și mînzul asinei, sau împreună cu mînzul asinei a se necisti și leul și vițelul și vulturul, cele ce la noi sunt vrednice de cinst. Ci să zicem și la aceasta că asemănarea încă și mergerea flecăruia din dobitoacele acelea, acest fel era în ce chip nicicum nu are fire leul sau vițelul sau vulturul să aibă. Căci care din lei sau din vițel sau din vultur are și patru fețe și patru aripi și mîna de om sub aripile lor, și fluierile picioarelor drepte și picioarele cu pene și scînteii sloboade și spatele pline de ochi și este ușoară și umblă prin văzduh și așa merge cît împreună și spre cîte patru părți ale sale și în preajma feței sale fără de întoarcere cu spatele merge, care, zic, din dobitoacele cele necuvîntătoare este în acest fel, ca pe asemănarea Slavei Domnului și în scurt pe vedeniile proorocilor după sinodul 7, cinstindu-le să ne socotim că cinstim dobitoace necuvîntătoare? Ci acestea fie de-ajuns împotriva luptătorilor de Cruce Iutercalvini.

ÎNSEMNARE OARECARE, LA CARTEA ÎNTÎI PARTEA A DOUA

(1) – Obicei îi este sfîntul Dionosie, toată Dumnezeiere a numi pe Sfînta Treime, Sf. Max.

(2) – Deci numirile cele unite Însemnează zice Sf. Maxim că cel ce zice că nu sunt de obște Numirile cele Dumnezeiești dezbină păgînește unirea Treimii celei închinată.

(3) – Deci Numirile cele unite, adică ale toatei Dumnezeirii, care este al unimii celei în Treime sunt acestea: Mai presus de bunătate și celelalte, la care se adaugă și se pune înainte prepoziția aceasta. Mai presus, pe care le numește și ale lepădării și celei covîrșitoare, că lepădător este și cuvîntul acela, fără de moarte, și acela Neizidit, dar cu tăgăduire. Lepădător este și acesta, mai presus de bunătate că nici nu este așa fieștecum bun și înțelept, ci mai presus de acestea și fără de asemănare, și pentru aceasta cu covîrșire au lepădarea, Cu care împreună sunt și cele ce privesc la cuvîntul pricinii. Că Bun și frumos și Cel ce este, pentru că Dumnezeu le-a urzit cele ce sunt bune și au ființă și sunt frumoase, pentru aceea din cele pricinuite se numește cu acestea. Și acestea sunt cele unii, iar cele despărțite sunt numele cel mai presus de ființă al Tatălui, Numele cel mai presus de ființă al Fiului, Numele cel mai presus de

ființă al Sfântului Duh. Că nici întoarcere din acestea nu se face, nici obștime. Că Tatăl este Dumnezeu, dar nu și Dumnezeu numai Tată. Și Fiul este Dumnezeu, dar și nu Dumnezeu numai Fiul. La fel și la Sfântul și de Viață Făcătorul Duh. Și numesc sfinții Dascăli Uniri Dumnezeiești pe cunoștințele cele împrejurul Ființei celei nepricepute. (Pentru că pe însăși ființa acelei nepricepute despărțiți pe Ipostaticeștile Estimi cele Închinare (adică pe chipul cum sunt Dumnezeieștile Ipostasuri) cum am zice pe strălucirea cea negrăită a Fiului din Tatăl și pe purcederea cea neînțeleasă a Duhului din Tatăl. Acolo uniri pentru că înseamnă pe Uniciunea Finii celei singuratice. Aici deosebiți pentru că arată deosebirea Ipostasurilor. Și spun acești sfinți Bărbați și care sunt Înșușirile Unirii, adică Bun, Înțelept, fără de moarte. Și care sunt iarăși Înșușirile despărțirii a Tatălui adică Nenașterea, iar a Fiului Nașterea, iar a Sfântului Duh Purcederea.

(4) – Cum că numele acesta Dumnezeu nu înseamnă ființă, nici ce este Dumnezeu ci oarecare Facere de bine către noi, după cum zice Sf. Maxim în Cap. 2 la Cuvîntul pentru Numele lui Dumnezeu și Sf. Dionisie. Precum și alte numiri arătătoare ale Proniei lui, adică Bun, Înțelept și celelalte și pentru aceasta se zice Dumnezeu precum mai presus de bunătate și mai presus de Înțelepciune așa și mai presus de Dumnezeire, de-ajuns s-a zis în Teologia Sfântului Ioan Damaschin Cartea 1, cap. 8 însemnarea 5. Iar aici numai aceasta se pune, că aceste numiri la care se adaogă acea zicere, mai presus în limba greacă se zic și împreună. Împreunate adică precum cele ce se aduc aici de la cap. 2. al cuvîntului Celui pentru Numele Dumnezeiești Ta men un inomena tis olis Teotitos eși to iperagaton, to iperteon, to iperisian, to ipersofon, che osa tis iperchichis esin afereseos. Adică: Deci cele Unite ale toatei Dumnezeiri sunt acestea: Mai presus de Bunătate, mai presus de Dumnezeire și celelalte.

Iar dezunită precum în cap. 5 al aceluiași cuvînt: Tavta un o logos imnisc potiras tis pronias ecfantoricas Teonimias. Gar ecfraze tin avtu perusion, agatonita, che usian, che Zoin, che Sofian, tis avtu perusion Teotitos epangheleto, tis iper pasan agatotita, che Teotita, che usian, che sofian, che Zoin en apocrifis iperdrimenis. Adică pe aceste Numiri Dumnezeiești care arată pe Pronia lui Dumnezeu poștește spre laudă ale vesti. Că nu se făgăduiește a spune pe cea mai presus de ființă Bunătate și ființă și Viață și Înțelepciune a celei mai presus de ființă Dumnezeiri, care mai presus de toată Bunătatea și Dumnezeirea și ființa și Înțelepciunea și Viața întru cele ascunse are șederea. La fel încă și Sfântul Maxim grăiește, și Gheorghe Pachimer parafrazîndu-le zice, Sfântul Maxim adică: Simiose oti calos legomen tin iper pasan agatotita che Teotita și celelalte: Adică însemnează că bine zicem, cea mai presus de toată bunătatea și Dumnezeirea. Iar Dumnezeirii mai de jos înțelege pe a Îngerilor și a oamenilor celor Drépți. Iar Pahimer: Tavtas Vulete o logos imiso, ude gar tin iper pasan agatotita che Teotita (Tiigar che angheli che i dicheli antropi) tin idrimenin en tis apocrifis cata to etesoskotos apocrifis avtos. Adică: Pe acestea voiește cuvîntul spre laudă a le vesti... Iar nu pe aceea care și mai presus de toată Bunătatea și Dumnezeirea (că dumnezei se numesc și Îngerii și oamenii cei drepti) are șederea întru cele ascunse, după cuvîntul ce zice: Pus-au întunerit ascunsul său. Să însemneze dar acum cititorul și dintru acestea, cum foarte și precum în alt fel nu se putea, s-a tîlmăcit Iperteos și celelalte în limba românească, mai presus de Dumnezeire și celelalte și după înțelegerea cea dreaptă, care în Teologia Sfântului Ioan s-au arătat, și după alcătuirea cea despreunată în limba greacă care aici

s-au pus. Căci cînd sfîntul pe cele ce la un cap le-a pus iperagatos iperteos și celelalte la alt cap le pune, iper pasan Agatotita che teotita. Iar sfîntul Maxim întărește că bine zicem, arătînd și pricina împreună cu Pahimer care zice: Că Dumnezei sunt și îngerii și oamenii cel Drepti de a căroră dumnezeire Dumnezeu este mai presus, care îndoială poate să fie și să rămîie, ca să se ispitească cineva în alt chip ale mai tîlcui și ale mai înțelege?

(5) – Mai Presus de ființă este Dumnezeu, ca cel ce privește mai presus de toată ființa ori de gînd, ori înțelegătoare și cu mult mai vîrtos simțitoare. Și mai jos: dacă ființa sa zice de la a fi, iar aceasta, adică a fi arată înțelegerea de a aduce întru ființă, nu se poate se zice chiar și cu adevărat Ființă la Dumnezeu, nimic din cele ce sunt nefiind ele nimic, ci mai presus de cele ce sunt și de la care sunt cele ce sunt. Sf. Maxim în Cuv. pentru Numele lui Dumnezeu.

(6) – Vezi pentru aceasta la însemnarea 4 a părții întii.

(7) – Adică cu care se slujește cineva.

(8) – Cu care înțelegere sfinții dascăli pe Prea Sfîntul Duh neizicîndu-l din Fiul, îl numesc Duh al Fiului, s-a arătat de-ajuns în Teologia Sfîntului Ioan Damaschin Cartea 1, cap. 8, însemnarea 21. Iar aici numai ca o revărsare ce se varsă pe deasupra se adaugă și aceasta ale lui Pahimer. De obște este a Fiului și a Duhului a fi din Tatăl, iar deosebit iarăși, că unul este cu chip de Naștere, iar altul cu chip de purcedere. Și iarăși de obște este a Tatălui și a Fiului, a fi Duhul Sfînt și al Tatălui și al Fiului. Iar deosebit că Duh al Tatălui este, ca cel ce din Tatăl se purcede, iar Duh al Fiului ca cel ce este de o ființă cu el. În Cuv. Sf. Dion Penreu Dumnezeieștile Numiri, cap. 2.

(9) – Arie cel cu nume rău, după Istoriile cei bisericești, a fost Libian de neam, protopresbiter cu dregătoria al Bisericii celei din Alexandria cea mare, dascăl fiind pus al Dumnezeieștilor Scripturi. Și văzînd precum spun pe Dumnezeiescul Alexandru ce s-a suit la dregătoria episcopiei, s-a rănit cu săgeata zavistiei, pentru aceea și început a grăi împotriva lui, întru cele ce acela drept învăța pentru Sfînta Treime, arătînd de o ființă cu Tatăl pe Fiul împreună cu Sfîntul Duh. Și-l asuprea pe el ca și cum ar fi la o socoteală cu Sabie și de aici el s-a abătut la a zice de altă ființă, învățînd cele împotrivă, adică cum că n-a fost de aceeași ființă Fiul cu Tatăl, nici Duhul Sfînt. A fost, zicînd, cînd Tatăl n-a fost Tată, și a fost cînd Fiul n-a fost Fiu, și cum că dintru neființă s-a făcut. Iar caterisindu-se pentru aceasta și sub anatema punîndu-se pe Sinodul cel dintîi care s-a făcut pentru el, prin îndemnarea celor ce erau la socoteală cu el, care nu sufereau rușinea, a mers la împăratul Constantin, prefăcîndu-se în căință, ca și cum că primește cele ce i s-au părut sinodului. Pentru aceea și plecîndu-se împăratul, poruncește episcopului cetății lui Constantin (Alexandru și acesta era cu adevărat bărbat dumnezeiesc) ca să-l primească pe el întru împărtășire. Iar acela neputînd să se împotrivească împăratului, alergă la rugăciune și zice: O, Doamne Dumnezeule, dacă Arie mîine vine la adunare ia-mă pe mine din viață. Deci făcîndu-se dimineată (și era duminică) întru care se gătise să slujească împreună, fiindcă avea trebuință spre ieșit afară, a intrat în umblătorile cele de obște pentru popor unde l-a și aflat Dumnezeiasca Judecată, fiindcă măruntaiele lui au curs în jos; și așa rău și urît a murit, lucru al rugăciunii după Grigorie Teologul făcîndu-se.

(10) – Luptătorii de Duh sunt cei ce hulesc împotriva Duhului Sfînt, nu ca Dumnezeu adevărat, ci zidire și rob al lui Dumnezeu zicîndu-l pe el. Din care cel dintîi

a fost uritorul de Dumnezeu Arie, nu chiar așa zicându-le acestea, ci a slăvi pe Tatăl învățînd, prin Fiul întru Sfîntul Duhul. Care lucru este și cu nedreptate zice Teodorit, ca cei ce de la Sfînta Treime au luat darul Duhului Sfînt, numai Tatălui să-i aducă doxologie, și fără de cinste să-l lase pe Fiul și pe Prea Sfîntul Duh. După dînsul Eunomie uritorul de Dumnezeu care s-a făcut episcop al Cizicului din ceata arienilor fiind, pe Fiul îl zicea cum că este cea dintîi și mai aleasă zidire a Tatălui, iar pe Preasfîntul Duh cum că s-a zidit de Fiul mai înainte de celelalte zidiri, iar după aceștia arătat și cu covîrșire începător de Duh s-a numit Macedonie, care după Pavel mărturisitorul a luat cîrma cetății lui Constantin, acesta precum spune Teodorit, asemenea cu Arie și cu Eunomie hulea pe prea Duhul Sfînt. Pe dogma acestora cea fără de Dumnezeu și spurcată, sfîntul Sinod ecumenic al celor 150 de purtători de Dumnezeu Părinți care s-au adunat de marele Teodosie în Constantinopol întîi, au osîndit-o și sub veșnică anatemă au pus-o împreună cu cei prea fără de Dumnezeu ai ei aflători, întărind împreună și împlinind, și la ceea ce se află acum săvîrșire și întregime a credinței celei Drepte și lămurire aducînd pe prea Dumnezeiescul și preasfîntul Simbol al Sinodului întîi. A pornit Macedonie și prigoană asupra celor dreptcredincioși nu mai puțină decît turbarea arienilor. Prea bine Marele Vasile în cuvîntul 5 împotriva lui Eunomie arată Dumnezeirea Duhului Sfînt. Încă și în cel arătat Amfilohie episcopul Iconiei în 30 de capete de vede că tare surpă hula luptătorilor de Duh. Și mulți încă alții din Dumnezeieștii Părinți asemenea.

(11) – În cuvîntul cel pentru Nimirile Dumnezeiești cap.2.

(12) – Sau celei Născătoare de Dumnezeu, adică ale Tatălui. Sf. Maxim.

(13) – Adică din Sfînta Scriptură.

(14) – Dintre acești dascăli ce arată cele înfricoșate necuviințe și hulitoare socoteli ce urmează din scornirile latinilor, unul este și Sfîntul Teofilact în cuvîntul cel către un ucenic al lui pentru greșelile latinilor, din care carte cea pentru Purcederea Duhului Sfînt, ca ceea ce este mai pe scurt, iată se pune și de față.

Deci cea mai mare greșală a latinilor este și chiar aceea precum zice Solomon, care face de merge în fundul iadului (Pilde 9,28) scornirea cea din Simbolul Credinței. Pe care au făcut-o propovăduind cum că Duhul se purcede din Tatăl și din Fiul. Că trebuie simbol (adică semn) să fie Simbolul credinciosului, curat de toată smîntirea. Că nici purtătorii de secure cei de la Iezechiel (9,6) n-ar fi cruțat pe cei însemnați de n-ar fi văzut la ei semnul neschimbat. Deci cum vor răspunde către scornirea aceea? Drept și curat și ca să zic în scurt, cum se cuvine ucenicilor pescarilor. Că de am fi pus înainte-alt învățător, am fi putut din cuvintele aceluia a-i încredința pe cei ai aceluiași ucenici și apărători ai cuvintelor celor împotriva. Dar de vreme ce cei ce au fost singuri dintru început văzători și slujitori Cuvîntului, pe însuși acesta ni l-a dat nouă că zice pe Duhul cum și Duh al Adevărului este și de la Tatăl se purcede (Ioan, 15,26). Drept și sănătos este cuvîntul mai luminat să cuvînteze și decît înțelepciunea mai înțelepte, de la care noi această dogmă luînd-o, minunat te-ai împăcat cu ea, sau pe acesta neavîndu-l, primește-l pe Unul Învățătorul nostru Hristos (Mt.23,8) învățînd pentru Duhul cel de o ființă, de la cine și cum are pe a fi și mărturisind martorului lui: Cum că de la Tatăl se purcede. Și dacă precum ziceți voi și de la Fiul se purcede, ce îl oprea pe el a zice, care de la Tatăl și de la Mine se purcede? Așa te-ai afiat că nu urmezi lui Hristos Binevestitorul (Lc. 4,28) deși zici că ai luat crucea lui. Iar dacă vreunul din cei aleși Părinți la aceasta te-a aplecat arată-ne pe Părintele și de-ajuns ne este nouă.

(Ioan 14,12). Dar nu vei putea aceasta deși mult te vei osteni. Căci s-a ales n-a zis, sau de au zis, nu este ales. Apoi deși îți vom da ție aceasta, nu-l vom trage spre pildă lucrul cel rar. Lege și aceasta este a voastră. Că dacă nenumărați teologisind Duhul Sfânt, nici unul nu zice una ca aceasta, fără numai că prin Fiul este din Dumnezeu. Dar se află vreunul sau și doi învățînd cele împotriva, a nu se uni cu aceia ci cu aceștia, este lucru al celor plini de duhul înțelepciunii.

Dar este scris, zice, Duhul Fiului. (Gal, 4,6). Și Duhul lui Hristos, (Rom, 8,9). Și eu cele asemenea adaug. De vreme ce și Duhul Adevărului și Duhul vieții este scris, care aceasta este Fiul. Voi adăuga încă și al înțelepciunii și al Tăriei (Isaia). Că și acestea este el. Însă așa se zice Duhul Sfânt, nu pentru că iese din Fiul, ci pentru că este al Lui. (Că de o ființă este și nu străin) și pentru că se odihnește întru el, și pentru că de la el celor vrednici li se trimite și se dă și se dăruiește. Ci bine a urmat cuvîntul, că mergînd înainte la ceea ce era mai cu cuviință ne-a adus. Căci îmi păreți mie ori voi cei ce cugetați cele de sus, că nu ați pentru răutatea minții, ci pentru neștiința Adevărului greșiți. Că părăindu-vi-se vouă că a se purcede este întocmai cu a se da și a se dăru, de vreme ce se află, că Duhul de Fiul se trimite și se dă și se dăruiește, nici nu socotiți că vă poticniți dacă veți zice că și din Fiul se purcede Acesta. Dar nu se află acestea așa. De unde? Care și cu totul zicem că se deosebesc. Că aceea adică a se purcede însemnează chipul, cum o are Duhul pe Estimate. Că precum Fiul este din Tatăl, însă cu chip de naștere și nu cu altul oarecare, așa și Duhul pentru aceștia început, zic adică din Tatăl însă nu cu chip de naștere. (Că nu sunt doi fi) ci cu chip de purcedere. Deci aceea adică a se purcede, este chip, după care Duhul are din Tatăl pe a fi, care aceasta și însușire a lui se cunoaște. Iar aceasta adică a se trimite și a se da și a se dăru, nu înseamnă cum că este Duhul, ci cu aceste graluri se arată oarecare bogăție și oarecum vărsare a bunătății, care are estimea din Tatăl, dar de Fiul către cei vrednici se varsă, căroră și cum că prin Fiul s-a arătat se zice, și cum că celor ce l-au primit pe Cuvîntul, nu celor lipsiți de Cuvînt și de socoteală se arată Duhul. Și cum că pe Dumnezeirea lui nefiind mai înainte cuiva cunoscută luminat, prin Fiul am cunoscut-o, care la Îndumnezeitorul Botez împreună cu Tatăl și cu sineși l-a pus pe el. Așa se zice și cum că Domnul a insuflat pe Duhul ucenicilor după Înviere, nu ca cel ce este purcegător al lui. Că nu este înfințare, ca să zic așa a Duhului, insuflarea aceea. Și alta, că nici nu s-a dat tot atunci, ci numai un dar, al iertării păcatelor. Că tot era rînduit la vremea praznicului a Cinzeci de zile (Rusalii), ci ca cel ce îl are și el pe dînsul ființește și cînd voiește îl dă pe el, și căroră voiește și cum voiește. Adică unora după un fel de dar, iar altora după mai multe iar altora pe el tot ce este alt Mîngîietor. (Ioan,14,6). Deci să încetăm de a aduce întru una pe cele deosebite, pe dare, și pe purcedere, și de a împreuna pe cele ce nu se împreunează.

Iar de îmi vei zice că aceasta și tu o știi, și cum că Tatăl este pricinuitor al Duhului de a fi după chipul purcederii, precum Fiului după al nașterii. Și zice cum că se purcede Duhul din Fiul, nu după însemnarea aceasta, ci după a se vărsa și a se da. Și avînd înțelegerea sănătoasă ești silit la acest fel de vorbă pentru sărăcia cuvintelor și strîmtoarea limbii latinești, aici îți voi arăta sărăcia duhului ceea ce se ferește (Mt. 5,3) și primirea cea frățească. Dar te vei îngrețoșa și tu de necurăția inimii celei înalte. Și așa într-un Duh aceeași cugetînd, vom slăvi uniți de o socoteală pe Tatăl și pe Fiul și pe Duhul Sfânt, pe unul ca pe cel ce naște și purcede, iar pe altul ca pe cel ce

se naște, iar pe celălalt ca pe cel ce se purcede. Că dacă, cu adevărat ești sărac dinspre bogăția limbii și pătimești lipsă de hainele minții și de cuvinte și pentru aceasta nu poți să deosebești pe ceea ce se face de la Fiul Vărsare a Duhului, sau Dare (sau oricum va voi cineva în altfel s-o zică) de către purcedere, după care are Duhul numai din Tatăl pe a fi, îți dau voie ca în celelalte să întrebuințezi pe aceste graiuri, cum te sloboade limba, în cuvântările zic cele de obște și în vorbe de vei voi cele Bisericești, însă arătarea cea cuvincioasă, ca să știe ascultătorii înțelegerea cea îndoită a unuia și aceluiași grai. Iar în Simbol pe purcedere a propovedui din Tatăl numai. Că aici ne este nou mărturisirea Credinței. Care trebuie să fie curată și luminoasă și adevărată, (că în acest fel sunt cele ce se cred) și nimic amestecat sau întunecos sau de multe feluri adică cu indoielă să aibă întru sineși. Precum este și întocmirea credinței noastre, care este spunere a Duhului celui ce la al doilea Sinod a biruit a căruia însuflare este și caa împreună suflare a Părinților pentru dînsul) și în toate Bisericile se păzește. Căroră vrednicia le dă ca să cugete mai smerite decît voi. Că întocmai deopotrivă este, iar numărul ca și mai biruitoare, că este mai mare.

Mai socotește-mi încă și aceasta dacă aceea adică a se da Duhul de Fiul, nu se deosebește de aceasta, adică de a se purcede din Tatăl, nevoie este că din două una, sau și Fiul să fie Pricinuitor al Duhului, sau Tatăl dătător deosebit precum și Fiul, și de este Fiul Pricinuitor al Duhului, două dar sunt începuturile unei fețe. Iar ceea ce are trebuință de mai multe începuturi spre estime, sau mai mare va fi decît ceea ce are pe a fi dintru un început sau întocmai, sau mai mică. Dar fie sau mai mare sau mai mică. Deci dar și Duhul sau mai mare va fi decît Fiul și vezi scornirea păgînatății. Că nimeni din cei ce cu obrăznicie s-au semețit împotriva Fiului au îndrăznit cîndva să zică aceasta. Sau mai mic va fi și înviază Macedonie. Iar dacă de Tatăl se dă deosebit, precum de Fiul, sau fără de început va fi și el, adică (fiul) și așa unde este la Tatăl vrednicia? Sau pe alt pricinuitor al acestuia vom căuta și așa ni se va aduce nouă înlăuntru pătime a fețelor, și doime a dumnezeirilor, una adică a celor trei, care alta acelei a patra ce s-a ados, care ni se purcede nouă din minunata ta scornire. Iarăși dacă aceeași este a se purcede cu a se da, întreb: Care alt cuvînt înseamnă pe chipul, cum are Duhul din Tatăl pe a fi? Iarăși: dacă Tatăl este mai mare decît Fiul cu pricina (adică pentru că este Pricinuitor Lui) va fi și decît Duhul mai mare cu aceeași pricină. Iar dacă și Fiul va fi pricinuitor al Duhului, va fi și așa mai mare decît și unde ai aflat tu aceasta a se zice Fiul mai mare decît Duhul? Iarăși dacă însuflarea Domnului către ucenici, înseamnă după voi, pe purcederea Duhului cea dintr-însul, care este tot a Lui adică, nu a unui dar, atunci dar Mîntuitor le-a dat lor. Și unde este ceea ce zice: De nu mă voi duce Eu, Mîngîietorul nu va veni la voi? (Ioan, 16,7) Iarăși, dacă însuși Mîngîietorul s-a dat atunci prin însuflare, iar nu darul iertării păcatelor (că obișnuiește cuvîntul pe daruri ale numi duhuri) venirea ceea ce a fost în ziua Praznicului a Cincizeci de zile sau a fost a acestuiași Duh și a fost de prisosit, sau a altui Duh, și care este acesta vom cerca. Deci acestea de noi s-au zis spre întărirea că se purcede Duhul din Tatăl numai, iar nu și din Fiul.

(15) – Ensasis adică împotrivire și antiparasis, adică împotrivă arătare, sunt două scheme oratorice dintre acelea cu care se ceartă pîrîții. Și împotrivirea este cu surpare deodată, iar împotrivă arătarea cu meșteșug, pogorîndu-se puțin după potrivnicul.

(16) – Iar ciți s-au întimplat acolo (adică atunci când se lupta sfințitul Marcu) din aleși latini și monahi, cum a auzit hotărârile sinoadelor și cele ce după acestea se grăiau de al Efesului zicea, cum că noi nici n-am văzut, nici n-am auzit cândva unele ca acestea. Iar acum vedem, că grecii zic mai drept decât noi și toți se minunau de al Efesului zicînd: Bine ție o fericite al lui Dumnezeu omule. Și iarăși: Duhul Sfînt prin gura acestuia grăiește. Marele eclesiarh Silvestru și Ioan Momofilax fratele lui Marcu al Efesului.

(17) – Iar dacă prin aceste cuvinte ale sfîntului Sinod și ale Sf. Chiril, cumplită rană primind potrivnicul, poate va grăi împotriva, zicînd: Că pe hotărîrea aceasta Dumnezeulescul Chiril, precum și el zice pentru Simbolul cel din Niceia a pus-o, cu care și noi așa ne împăcăm, iar acela la care de noi acum s-a făcut adăogirea pentru Duhul Sfînt, nu este al Sinodului 1 din Niceia, ci al celui din Constantinopol care este și al doilea. Pentru aceea și cu iconomie patriarhul Romei celei vechi, ca cel ce este cel întîi și începător al tuturor episcopilor a făcut adăogirea aceea în el. Nu este de nevoie acest cuvînt, ci mai mult și plin de neînvățătură, ca să nu zic de păgînatate, precum iarăși Dumnezeulescul Chiril în altă parte scrie hotărînd: Oricare va clăti ceva din cele ce se par purtătorilor de Dumnezeu Părinți, nu se cuvine a o mai numi pe aceasta iconomie, ci călcare și vînzare a dogmei și către Dumnezeu păgînatate. Și aceasta adică această hotărîre are, ori la Simbolul cel din Niceia, ori la cel din Constantinopol se va face clătirea, ori la altceva a celorlalte sinoade și Părintești Așezămînturi, ca cele ce sunt grăite de Duhul Sfînt, precum zice și Damaschin în cap. 17 al cărții a 4-a. Prin Duhul Sfînt au grăit Legea și Proorocii și evangheliști și Apostolii și Păstorii și Dascălii. Iar alta că și voi știți că sfinții Părinți cei de la Sinodul 2 la Simbolul cel din Niceia au și schimbat oarecare cuvinte și au adaos și nevinovați au rămas, și ceea ce lipsea la acela plinînd, precum s-a părut Duhului Sfînt și lor, alt Simbol adică alinodului celui din Constantinopol, nu a aflat cu cale că se cuvine a-l numi pe el, ci Simbol al sinodului celui din Niceia pe tot întreg l-au numit. Și cu cuviință de la tot pe parte și de la cel dintîi la cel mai de pe urmă numindu-l. Ci și a zice Sfîntul Chiril cu număr de una, după vreme, ci după vremi cu număr de multe, a arătat cum că înțelege că hotărîrea aceasta nu hotărăște numai pentru Simbolul din Niceia, ci și pentru împlinirea ce a făcut-o cel de al doilea care a fost la Constantinopol. Încă și pentru aceasta se zice al doilea Sinodul cel după primul, fiindcă este asemenea cu acela, măcar deși nu cu pricinile ci cu a îndrepta drept asemenea. Cel al doilea se numește al treilea, care l-a avut exarh pe minunatul acesta Chiril, fiindcă a urmat celui de-al doilea ce a fost mai înainte de el, și le-a întărit cele lucrute de acela, că acest Sinod 3 în Canonul 6 și 7 pe cei ce au ajuns la atîta îndrăznire, cît a scris alt simbol afară de Simbolul din Niceia, din cler zice adică să se izgonească de vor fi clerici, iar de vor fi mireni îi lasă anatemei.

Dar ceea ce s-a zis pentru Simbolul cel din Niceia se ține precum s-a zis și pentru cel din Constantinopol. Că amîndouă îl numesc Simbol al Niceii. Ca fel și la celelalte Sinoade ne dă a înțelege Cuvîntul Adevărului. Și încă iarăși se arată că așa este pricina aceasta și din aceea, că nu numai au scris și au hotărît cele ce s-au arătat de Dumnezeulescul acesta Părinte ci s-au și lucrat. Că cuvînt Părintesc de sus a ajuns și pînă la noi, că Sf. Chiril împreună cu cei de la Sinodul 3 Dumnezeulesții Părinți, între

care și era el cel dintîi, propoveduind pururea Fecioară și Născătoare de Dumnezeu pe prea Sfînta și Doamna noastră Maria, și aceasta hotărînd s-o așeze și în scris spre Credința și știința Credincioșilor celor de pe urmă, s-au cucernicit de hotărîrile sfinților Părinți celor ce au șezut și au pecetluit Sfîntul Simbol al Credinței. Și în aceea n-au sîcotic că se cuvine să scrie, în loc de Fecioară pururea fecioară și Născătoare de Dumnezeu și a face în cuvinte vreo schimbare și adăugire, ci altă hotărîre întocmind întru aceasta cum că Născătoarea de Dumnezeu și pururea Fecioară este Maria cea mai cinstită fără de asemănare și decît Îngerii, ei au scris urmînd grăitorilor de Dumnezeu celor mai înainte de el. Și această hotărîre mai de toți credincioșii în fiecare zi se cîntă. Unele Născut Fiule și Cuvînt al lui Dumnezeu cela ce ești fără de moarte și celelalte. Și nu numai acest mare Părinte așa a poruncit și așa a făcut, păzind fără de nici o izvodire, precum s-a zis Sfîntul Simbol, ci și toate cele de pe urmă sfințe și de a toată lumea Sinoade cele asemenea le-au făcut și de el și de cei ce au așezat cu Duhul Sfînt cucernicindu-se, și rămîind întru cele ce s-au hotărît de acela, nici vreo schimbare nici vreo scădere, nici adăugire nici într-un chip n-au lucrat. Ci și ei precum dintru început se afla l-au păzit, și tuturor celor de pe urmă așa a-l păzi și a-l mărturisi a poruncit, hotărîri nouă așezînd și întru acelea pe luptele cele împotriva ereticilor celor după vremi, și pe dogme arătîndu-le precum și pentru aceasta tuturor le este arătat. (Anonim în tomul Cataloghis). Iar după acestea să zicem și aceasta, că de vreme ce cît la cuvîntul Credinței și Evanghelia și Simbolul Credinței cel prefăcut din Evanghelie, aceeași putere sau amîndouă, și nu unul una și altul alta, ci amîndouă învață Credința cea întru Duhul Sfînt, nevoie este una din două, ca și însăși evanghelia să adaoge, sau nici în Simbolul Credinței, ca să nu creadă altă credință cea din Simbol și alta cea din Evanghelie, pe una cu lipsă, și pe alta deplin, iar mai mult pe aceeași credință din Evanghelie în alt fel și altfel. Căci dacă sau cu felurimea cea de estime a graiurilor, sau cu pricina trimiterii una sunt acele două cuvinte, adică : Pre carele Eu îl voi trimite vouă, și Care de la Tatăl purcede, trebuie scornitori sau să le schimbe și felurimea cea zisă a graiurilor încă și însăși întîi, în Evangheliile, apoi așa și în Simbol, sau să lepede pe cea ca și cum poftitoare de două ori a Evangheliei, cei ce au voie precum a adăuga așa și a scădea, unde nici una nici alta nu se cuvine a face. Dar după Gură de Aur (Cuv. 18 și 21 și 42, la Facere) nici o lotă nu grăleşte în plus Evanghelia, și în scurt Scriptura, nici pînă la cuvînt nu este ceva fără de treabă din graiurile cele de Dumnezeu insuflate, după Vasile (Cuv. 6 și 10 la Hexaïmeron). Că grai fără de treabă în Scriptură a zice este hulă cumplită după Grigorie de Nissa. Și cea mică scornire în Evangheliile este neprimită. Deci dar Simbolul credinței cel fără de scornire are aceeași putere și este de o credință cu Evangheliile, se face de altă credință cînd se va plăsmui ceva nou cu vreo scornire în el. Că tu, zice Gură de Aur (La pomenirea Mucenicilor) întreagă evanghelia o defaimi, iar Mîntuitorul nici o slovă. Că atîta de cucernici a voit să fim noi către Scriptură, cît a zice: Amin, Amin zic vouă, mai lesne este să treacă cerul și pămîntul decît să cadă din Lege o lotă sau o cîrtă (Lc. 16). Zice încă și Marele Vasile către Eunomie 3: Deci al cugetului putemic este, a se sfii a grăi la Duhul Sfînt cele ce s-au trecut în Sfîntele Scripturi. Ci a fi încredințat că înțelegerea cea cu de-adinsul ni se păzește nouă în veacul nouă cel de pe urmă, cînd trecînd noi cea prin oglinde și ca în ghicitorie ne vom învrednici a vedea Adevărul privirii celei în Față. Dar în cuvîntul ce zice, Care din Tatăl purcede s-a tăcut aceea și

din Fiul. Deci dar se cuvine să ne sfîim și în Simbolul cel luat de acolo a grăi la Duhul ceea ce s-a tăiat în Evangheli. Că la aceea, adică, de o flință, numai cuvîntul, iar nu și înțelegerea s-a tăcut, iar la aceasta, adică și din Fiul, deși cuvîntul se grăiește în zicerea aceea ce zice: Pe care Eu îl voi trimite vouă de la Tatăl, dar înțelegerea a ceea ce nu este aceeași cu a cuvîntului acestuia. Care de la Tatăl purcede, s-a tăcut. Ce iscodești zice Sf. Chiril al Ierusalimului (Învățătura celor ce se luminează 16) cele ce Duhul Sfînt n-a făcut a se scrie? Cel ce cele scrise nu le cunoști, pe cele nescrise le iscodești? Să se zică și de noi pentru Sfîntul Duh numai cele ce sunt scrise. Iar dacă ceva nu este scris, să nu iscodim. Insuși Duhul Sfînt a grăit Scripturile, el și pentru sineși le-a zis cîte le-a voit sau cîte noi am încăput. Deci să se zică cele ce s-au zis. Iar cele ce n-a zis, noi nu îndrăznim să le iscodim. Iarăși: Cele ce sunt cuviincioase a se grăi la cele Dumnezeiești (Zice Sf. Vasile împotriva lui Eunomie 3). De la Dumnezeiescul cuvînt ne-am învățat. Iar cele ce nu se potrivesc, prin cele ce le-a tăcut Duhul Sfînt s-au arătat. Că oare mai înțelept ești, zice Sfîntul Ioan Gură de Aur, decît Mîntuitorul? Oare mai cu înțelepciune ești decît Evanghelia? Răzvrătind înțelegerea întreagă a dogmelor? Căci cum că din Tatăl se purcede Sfîntul Duh o arată întîi singur Mîntuitorul (Ioan 15) după aceea Mîntuitorul urmînd Dumnezeieștii Părinți și cele 7 Sfinte Sinoade ecumenice la fel învață și nu altele învățînd și altfel crezînd, ci unite cu credința făcîndu-le cuvintele, cu acestea toată Biserica o canonesc. Că împotriva sfintelor Sinoade ecumenice care n-au greșit, ca cele ce învață cele ce par Sfîntului Duh, după canonul 7 al Sinodului 3. Nu poate să rînduiască sau Papa singur, ca cel ce poate să greșească (De vreme ce și Honorie și Liberie și Marcellin și Ioan și alții prea mulți au căzut în minciună (și vezi pe Dositei al Ierusalimului Cartea 9, cap. 14, 15, 16 și 17 și în paragrafurile aceluia 17. Sunt și legi care surpă de pe scaun pe papa cel eretic) sau adunarea cea din Florența.) Care nu avea nici o urmă duhovnicească de sinod, ci numai trupească și nici pe aceasta fără de sminteală. Că alt sinod ce se făcea atunci în Basileia cetatea Germaniei, îl învinuia pe Papa Eugeniu (Vezi Dositei al Ierusalimului Cartea 10, cap. 3 și Tom Agapis foaia 292 și 297). Că de ar fi fost sinod sfînt și drept la șocoteală, nu numai nu s-ar fi împotrivit celor 7 sinoade de a toată lumea spre surparea Credinței lor și mai înainte de ele Mîntuitorului nostru, de la care luînd ele învață, precum s-a zis, ci ar fi și întărit pe cel din vremea lui Fotie ca al optulea ecumenic și așa s-ar fi numit el al 9-lea cu dreptate, scăpînd și de blestemurile sobornicești ale purtătorilor de Dumnezeu Părinți, care zac asupra scornitorilor celor ce adaog în Sfîntul Simbol și îi desparte de la Dumnezeu precum s-a arătat, și de anatema Dumnezeiescului Pavel, care zice: „Măcar înger din cer de vă va vesti vouă afară de ceea ce ați luat, anatema să fie” Că ceea ce cu cuvîntul birfesc papistașii, că cel ce nu se supune Papii nu este creștin, Dumnezeu cu lucrul împotriva a arătat, că pe prea mulți care nu numai nu s-au supus Papii ci și împotriva au scris, cu neputreziciunea trupului și cu facerile de minuni i-a proslăvit, dintre care unul este și sfîntul Grigorie Palama în cetatea Tesalonic, al cărui trup nesuferînd risipire precum se vede aici în Valahia trupul sfîntului Grigorie Decapolitul și al Sfîntului Dimitrie cel Nou și al Sfintei Mucenița Filoteia. Iar în Moldova al Sfîntului Ioan cel Nou și al Sfintei Paraschiva, minune arată ca a prea Sfîntului și de minuni făcătorului Duh. Și dacă cel ce tăgăduiește minunile, cade sub hula cea împotriva Duhului Sfînt, după Sfîntul Atanasie la tălcuirea graiului acestuia și în Cuv. 2 împotriva arfenilor. Și sfîntul Ioan Gură de Aur în Cuv. 42:

la Matei și marele Vasile în Etică, și Teofilact, Arătat că cei ce-i învinuiesc pe cei de Dumnezeu proslăviți sfinți, între care este și sfântul Grigorie, hulesc împotriva Duhului Sfânt și cad sub anatemă. Precum și cei ce i-au scos slujba din Triod se arată și luptători de Dumnezeu. Că pe care el luminat l-a slăvit, aceia se ispitesc să-l întunece, măcar că în zadar se tulbură. Că numai cu atîta se folosesc că își fac arătată răutatea lor și cea dintr-însa întunecare a minții. Că precum ar fi zis Gamaliil și acum, Pe lucrul cel de la Dumnezeu nu-l poate omul risipi. Această însemnare precum și altele, mai înainte și mai pe urmă s-au adus de tîlmăcitorul de la sfinții Părinți și de la Dascălii lui.

(18) – Tomul întii, foaia 413.

(19) – Adică sinodul 3 avea nevoie să adauge în sfîntul Simbol pe acest cuvînt, Născătoare de Dumnezeu, spre Pierzarea eresului lui Nestorie și spre întărirea socotelii celei ortodoxe, dar n-au îndrăznit a schimba sfîntul Simbol, ci hotar deosebit făcînd, întru acela au pus, iar al 4-lea nevoie avea să adauge în Simbolul Credinței cel de obște pe cele două firi ale Cuvîntului celui ce s-a făcut om, pentru eresul monofiziților dar aceasta n-au făcut-o. La fel al 5-lea, pe veșnicia muncii, al 6-lea pe cele două lucrări, al 7-lea pe închinăciunea sfîntelor Icoane, silite au fost să adauge în Simbol pentru ereticii cei ce cugetau cele împotrivă. Dar aceasta însă n-au îndrăznit s-o facă, ci neclintîți au păzit Simbolul Credinței cel de obște. Și măcar că aceste graiuri nu era adăugire în Simbol de Credință, ci tîlcuire mai pe larg a celor ce se cuprind strîns în Simbol, iar adăugire era numai de cuvinte. Dar pentru ce n-au adaos? Negreșit cucernicindu-se de cîntea Simbolul Părinților celor din Niceia și de hotărul Sinodului 3, care pune sub anatemă pe toată adăugirea cea din Simbol, sau de Credință adică, sau de cuvinte.

(20) – Himera se băsmuia la greci o fiară oarecare ciudată, al cărei basm este așa: Patra cetate este a Libiei. Și se zice că în această cetate este un munte, în care era o fiară, dinainte leu, diapoî zmeu, iar la mijloc himeră adică capră. Din a cărei gură, ieșind foc îl strica și pe locul acela și pe cei ce treceau pe acolo. Mai pe urmă venind Belerefond a făcut acest meșteșug, că punînd în vîrfurile sulîței sferă de plumb a aruncat-o în gura himerei, iar plumbul topindu-se, i-a mistuit cele dinlăuntru și așa a omorît-o.

(21) – Pentru înștiințare să însemnăm aici în scurt, că totdeauna, nu numai adică în anii cei mai de curînd ci și demult cei de la Roma cugetau stăpînirea peste toată Biserica. Și la alt Sinod ȋtorii de loc ai Papei Celestin se văd că pe aceasta o puneau înainte. Că era, zic ei, Petru cel întii al Apostolilor de la Hristos luînd cîntea a avea stăpînire peste Apostoli. Dar Papa este urmaș al lui Petru. Deci și Papa de la Petru a luat și cîntea cea întii și a avea stăpînire peste toți. Și aceștia adică aceștia. Dar Judecătorul a toată lumea și al Scripturilor și al Canoanelor negreșit tîlcuitor, sfîntul Sinod zic 4 cel de a toată lumea a celor 630 de purtători de Dumnezeu Părinți cei din Calcedon în Canonul 28, așa tîlcuiește cîntea cea întii și mărirea scaunului aceluia : Pretutindenea hotarelor sfinților Părinți urmînd: Că scaunul Romei celei vechi (ia aminte) pentru că împărăția cetatea aceea, Părinții cu cuviință i-au dat cîntea cea dintii. Și cu acest scop poruncind cei 150, iubitori de Dumnezeu episcopi (cei ai Sinodului 2, adică) cea deopotrivă întii cîntea i-a dat-o preasfîntului scaun al Romei celei noi (Constantinopol).

Cu cale socotind ei, că celătea ceea ce s-a cinstit cu împărăție și cu Senat și a luat-o pe cea deopotrivă dinți cinsti (în cele politice adică) cu cea veche împărăteasa Roma, să se mărească și întru cele Bisericești lucruri precum aceea, a doua după aceea fiind. Iată din tâlcuirea cea de Dumnezeu înțeleptă a Sinodului celui a toată lumea, arătat se face, de unde scaunul Romei avea mărirea cea vestită adică cinstea nu stăpînirea, ca să așeze sau să surpe pe ceilalți Patriarhi, precum mai pe urmă țitori de loc ai Papei Ioan la Sinodul cel pentru Fotie Sfîntul, arătat aceasta pînă la a cădea și greață se vîd zicînd: Că nicăieri în Scripturi, nici în Evanghelii, nici în epistolele Apostolilor nu se vede să fi luat Petru acest fel de stăpînire peste ceilalți Apostoli. Că la Matei cap. 18, nu numai ucenicii, ci și Petru se trimite la Sobor ca la un judecător mai mare. Și Domnul nu zice, cel ce nu va asculta de Petru, ci cel ce nu va asculta de Sobor, să fie ca un păgîn și vameș. Și la Fapte cap. 15, Pavel și Barnaba au pus întrebarea cea pentru tăierea împrejur, nu înaintea lui Petru, ci înaintea Sinodului Apostolilor și Preoților celor din Ierusalim. Și nici n-a făcut hotărîre Petru, ci tot sinodul, cu cuvintele acestea: Păruțu-s-a Duhului Sfînt și nouă. Iar în Epistola cea către Galateni cap. 2, singur Sfîntul Pavel arată că s-a și împotrivit sfîntului Petru. Și dacă dreptate și mai cu cuvință o ar fi avut pe aceasta și asupra lui Petru Iacob fratele lui Dumnezeu, Păstor și Ierarh făcîndu-se al Ierusalimului, unde cel întîi ierarh și Începător al Credinței Creștinești a suferit patima cea mîntuitoare. Dar nu sunt acestea, nu sunt. Ci are episcopul Romei cinstea cea dintîi, precum Dumnezeuiescul Sinod a învățat, adică pentru împărăția cea lumească. Și arătat este și de la Roma cea nouă (Constantinopol) care o episcopie mica fiind mai înainte a Iraeliei, la atîta înălțime de mărime s-a suit, cît și titlu de toată lumea a avea pe care episcopul Romei celei vechi nici în vis nu l-a văzut. Dar lui Petru zic ei, i-a zis Domnul: Tu ești și pe această piatră voi zidi Biserica Mea și îți voi da ție cheile Împărăției Cerurilor, și orice vei lega pe pămînt, va fi legat și în cer și celelalte, de unde se vede că pe Petru l-a pus însuși Hristos temelie și început și cap al Bisericii. Ci răspunsul este prea luminat și adevărat. Că temelie alta, zice Dumnezeuiescul Pavel, nimeni nu poate pune afară de aceea ce este pusă, care este Hristos. Și cuvintele evangheliei au prea arătat înțelegerea, de vom lua aminte la fericitul Augustin care le tâlcuiește. Că nu zice Domnul pre tine Petre voi zidi Biserica Mea: Ci, tu ești Petru de la Piatra care ai mărturisit-o; iar Eu voi zidi Biserica Mea pe Piatra aceasta. Iar Piatra zice Dumnezeuiescul Pavel, 1 Cor. 10,4 era Hristos. Deci pe Piatra cea mărturisită de Petru zidește Hristos Biserica. Iar ceea ce zice ca și către unul: și îți voi da ție cheile Împărăției Cerurilor, cum că trebuie să se înțeleagă către toți, este arătat, întîi precum scrie prea fericitul patriarh Meletie Pigas, că Mîntuitorul pe toți îi întreabă: Cine zic oamenii că sunt Eu, Fiul Omului? și răspund ei: Unji, iar alții unul din prooroci. Le zice lor: dar voi cine ziceți că sunt? Deci pe toți îi întreabă, iar despre toți răspunde Petru, gură a tuturor făcîndu-se: Tu ești Fiul lui Dumnezeu. Pentru toți dar și primește Petru răspunsul Mîntuitorului. A doua, precum arată Sf. Teofilact, că n-a zis îți dau, ci îți voi da. Iar cînd a luat tuturor le-a dat, că a zis: Luați Duh Sfînt, cărora veți ierta păcatele, se vor ierta lor și celelalte (Ioan, cap. 20). Dar lui Petru, zic iarăși, i-a zis Domnul: Paște oile Mele, Paște Mielușei mele. Ci de este aceasta, adică a paște altceva, afară de Cheile, adică de puterea de a dezlega și a lega, spună ei. Iar dacă aceeași este, tuturor dar le-a dat Mîntuitorul, nu numai lui Petru (măcar deși zice, Îți voi da ție) ci și celorlalți. Că dacă aceea, adică, îți voi da ție, măcar că este cu

arătarea aceluși grai, Ție, însă deopotrivă le dă tuturor, cum că aceasta, adică, Paște o vom hotări numai la Petru, care nimic alta nu este afară de cheile, pe care le dă Mîntuitorul tuturor nu numai lui Petru. Iar de zicem pe Petru și pe Pavel Verhovnici (mai mari) și cei mai întîi ai ucenicilor, nu pentru aceasta urmează, ca cel dintîi din ucenici, ci învățător și cap. Acestea sunt afări ale oamenilor, celor ce-l leapădă pe Hristos ca, să se pună pe sineși în locul lui Hristos, nesocotind poate că Dumnezeu este Dumnezeu rîvnitor și nu-și dă Slava sa altuia și cei ce-l leapădă pe el să nu împărătească peste ei vor pieri, precum și cel din Evanghelie, care ca niște răi rău s-au prăpădit.

(22) – Către Clidonie epistola 2.

(23) – Hidra se bănuia la greci că era la Leoni o fiară cu 50 de capete, ale cărei capete erau de șerpi. Pe care fiară venind Iraelie cu Ila sluga sa a omorît-o. Și se povestește și aceasta: Cum că, atunci cînd se tăia un cap, răsăreau două în locul lui, încît s-a făcut îndoită cu o sută de capete. Iar Ila, înștiințîndu-se de aceasta a meșteșugit și a adus foc, și capul cel ce se tăia îi ardea, și așa au putut de le-au tăiat pe toate.

(24) – Adică neiscodirea.

(25) – În Epistola cea către Epifanie.

ÎNSEMNARE LA CARTEA A DOUA, PARTEA ÎNTÎI

(1) – Înger este cuvînt grecesc, care tălmăcindu-se înseamnă vestitor, iar izvoditorii limbii noastre i-au numit Îngeri. Și fiindcă a acestui cuvînt însemnarea nu se știe, pentru aceea s-a pus cel grecesc, ca să se poată înțelege tîlcuirea lor cea mai de jos.

(2) – În Biblia cea grecească este pus Înger. Și pentru aceasta face această tîlcuire. Iar în cea românească este tălmăcit cuvîntul, Soli, adică a trimis soli înaintea sa.

(3) – Teodorit. Pentru care motiv n-a pomenit de zidirea Îngerilor? Nimic întărit nici statornic nu aveau cei ce li se puhea lege. Că îndată după multe și negrăite minuni au propovăduit Dumnezeu ca fiind chipul vițelului. Iar cei ce pe închipuirile dobitoacelor așa de lesne le-au făcut dumnezei, ce n-ar fi lucrat, de ar fi primit cunoștința firilor celor nevăzute? Pentru aceea pînă la săvîrșirea lui Avraam cu himeni din oamenii cei vii prin Îngeri nu le-a vorbit Dumnezeu tuturor Iar la Avgar întîi a făcut pomenire de Înger Dumnezeiescul Moisi.

(4) – Aici și hotărîre îi dă Ierarhiei și folosul ei îi arată. Deci zice că este ierarhie, precum ei zic, Rînduială sfîntă și Știință și Lucrare. Pentru că este rînduială și firească cea a numărului, precum întîi și a doua. Iar rînduială și cea după stare al cărei parte este cea trupescă, precum dregătorii cele împărătești, iar parte este sfîntă, precum așezările cele Preotești, pe care și știința o zice și lucrare. Că de nu se va înfoca fierul, nu va lăsa arderea la alt lucru ce s-ar apropia de el. Și de nu se va lumina ierarhul de sus, nu va lucra către alții luminarea. Pentru aceea nu se zice Ierarhia numai știință, ci și lucrare, ca după orînduiala sa să lucreze către alții luminarea. Pentru aceea și către închipuirea cea Dumnezeiască s-a asemănat. Că după strălucirile cele ce i se dă după potrivă spre urmarea lui Dumnezeu se suie, lucrînd luminarea la

cei de afară. Și fiindcă Ierarhia s-a asemănat către închipuirea cea Dumnezeiască, zice cum se face aceasta. Deci frumusețea cea cuviincioasă lui Dumnezeu de toată neasemănarea și nepotrivirea cea pămîntească este depărtată. Că n-are nici o împărtășire cu faptele. Pentru că aceea este singuratică, iar acestea sunt alcătuite din stihii și pentru că aceea este începătoare a toată sfințita Lucrare. Iar sfințita Lucrare este toată Taina, ca ceea ce este săvîrșitoare a sufletului. Iar acestea nu numai că nu sunt începătoare de acest fel de sfințita Lucrare, ci se și săvîrșesc cu acest fel de sfințita lucrare. Este încă și săvîrșitoare întru cea prea dumnezeiască sfințita Lucrare, cea a Botezului, cea a Preoției. Și aceasta este pe cît e cu putință urmarea cea Dumnezeiască a Ierarhiei, că și ea dă din lumina sa a celor ce sunt ai cetei sale, adică celor ce se îndelețnicesc întru cele Dumnezeiești. Că pe aceștia îi zice ai cetei sale. De aici arată folosul și scopul Ierarhiei cum că este asemănare și unire către Dumnezeu, pe el avîndu-l Învățător al științei și al lucrării, ca să dea adică din lumină: Iar pe urmă o spune și deosebit pe rînduiala celor ce cu sfințita Lucrare săvîrșesc, și a celor ce se săvîrșesc. Unii curățesc, iar alții se curățesc (negreșit cei ce încă sunt pătimiși) prin învățătura Diaconilor poate. Și unii luminează iar alții se luminează (negreșit cei ce sunt măsurati întru patimi) prin rugăciunile Preoților adică. Și unii cu sfințita lucrare săvîrșesc, iar alții se săvîrșesc, adică se îndumnezeiesc (cei ce au pășit acum spre nepătimire) prin ungerea Arhieriei și prin altă sfințita Lucrare... cei la fiecare din aceștia adică cei ce lucrează se potrivește urmarea și asemănarea lui Dumnezeu. Pentru aceea fiecare rînduială a Preoției după potrivea sa (că alta este rînduiala Preotului și alta a Diaconului se suie la împreună Lucrearea cea Dumnezeiască, acela lucrîndu-le cu darul și cu Puterea cea de la Dumnezeu, care sunt la însăși firea cea fericită mai presus de fire și cu nepricepere și de dînsa se lucrează neînțeleș, Curățirea zic, Luminarea, Sfințirea, Îndumnezeirea, însăși acestea care după asemănarea Ierarhiei iubitorilor de Dumnezeu Îngeri și printre dînșii ei fiind solitori de la însăși Dumnezeiasca fericire se arată nouă.

(5) – Cum că numai Dumnezeu care și dumnezeii îi face pe ei, știe cu de-amănuntul și pe ei și pe slujbele lor. Încă și ei se știu pe sine și pe cele ale lor. Iar nimic din ale lor cu de-amănuntul nu știm fără numai cîte ne-am învățat din Dumnezeiasca Scriptură. Sf. Maxim.

(6) – Sau Dumnezeiescul Ierotei, sau care și mai bine cel ce s-a suit la al treilea cer și de acolo s-a răpit în Rai, marele adică Pavel. Sf. Maxim.

(7) – Fără de a fi ceva în mijloc, Sau fără de mijlocire (amesos) s-au zis de vreme ce este altă ceată mai înainte de ea. Aceștia.

(8) – Și sfința Nămie a Serafimilor, precum voiește limba evreilor, înseamnă sau arătători, sau înfierbîntători, care aceste nume și aceleași sunt și altele. Aceleași adică amîndouă pentru că sunt de la foc și a arde adică de tot a arde și a înfierbînta. Iar altele iarăși, pentru că alta înseamnă a arde de tot și alta numai a înfierbînta. Iar numirea Hruvimilor, mulțime a cunoștinței înseamnă, sau vărsare a înțelepciunii. Iar aceasta este, pentru că și multe cunosc, și cu înțelepciune și cu întărire acestea le cunosc, nu pe deasupra și cum ar fi zis cineva neîncredințîndu-se ei loruși. Gheorghe Pachimer.

(9) – Iar arătări Dumnezeiești întii lucrătoare zice, pentru că la ei cei întii se lucrează arătările cele Dumnezeiești. Că Iau strălucirea cea Dumnezeiască și se

înțelepțesc. De acolo le este lor și a se străluci și a cunoaște. Pentru această și acela se zic cu șase aripi, pentru că sunt foarte înalți. Iar Heruvimii cu mulți ochi pentru că au mulțime de cunoștință. Aceștia.

(10) – Deci pe numele Serafimilor îl tilcuim, că focul este pururea mișcător, este fierbinte, este iute (că și prin porii pietrii intră este ridicător în sus al celor de jos, și este arătat de la aburi, cum de fierbințeala soarelui se ridică în sus. Este lucrător spre a face asemenea pe cele ce se ating de el. Peste tot arde, curăță, neacoperit este, neatinsă o are forma luminii și pe puterea cea luminătoare și departe izgonește întunericul. Aceste așezări cu chip mai presus de lume le au serafimii. Nefcetați sunt și prea fierbinți și neslăbiți către mișcarea cea de-a pururea împrejurul lui Dumnezeu, și pe rînduielele cele mai de jos le ridică în sus și cu lucru le aprinde și le face asemenea spre fierbințeala ce-a deasemenea și dorința cea dumnezeiască și peste tot cu aprindere sunt curățitori, și pe forma care o au de la Dumnezeu și pe puterea cea luminătoare, după care le luminează pe celelalte, neacoperită și nestinsă o au. Că este la ei ca o materie dorința cea Dumnezeiască și de toată întunecarea sunt mai presus, ca cei ce sunt aprinși de Dumnezeiasca strălucire. Iar Heruvimii se numesc după cuvîntul cunoștinței noastre, căci cunoștința noastră este și cunoscătoare de la sineși și primitoare de știința cea de afară. Este și privitoare, ca ceea ce este cercătoare de cele mai presus de ea. Este și împărtășitoare, precum cînd pe știința înțelegerilor de care este plină o varsă către cei ce sunt lipsiți. Acestea toate le au și Heruvimii, cunoscători sunt și privitori ai strălucirii celei Dumnezeiești, mișcare avînd cunoștinței către cel cu adevărat dorit și primitori de dare de lumină de la Dumnezeu prin puterile cele mai înainte de ei și cercători ai podoabei celei Dumnezeiești, însă întru putere întii lucrătoare, după care adică întii decît ceilalți au arătările, precum și scaunele și Serafimi. Că aceste 3 cete sunt o ierarhie și întii lucrătoare întru toate au puterea. Că decît toată puterea cea văzută și nevăzută mai mari sunt aceste 3 întii rînduiele. Sunt Heruvimii și împărtășitori întru a da din destul, fiind plini din Darea cea înțelegătoare celor de al doilea după vărsarea înțelepciunii lor. Vino și pe numirea Scaunelor celor sfinte și preînalte și sus ridicate. Scaunul este înalt ridicat de la cele pămîntești sus, scaunul este suitor și face pe cei de pe dînsul a se purta pe sus cu întărire, cu întemeiere. Scaunul este primitor de acela pe care-l poartă și a celui ce șade este primire. Așa este cu puțință a vedea și la aceste sfînte Scaune. Că sunt ridicate mai presus de toată micșorarea cea de pe jos și în sus se înalță, încît n-au ei nici o micșorare de cea de pe jos, sau pornire și plecare către cele de jos. Însă înseamnă că scaunul nostru cel de aici îl face pe cei de pe dînsul a se purta sus. Iar Preasfintele Scaune, dintru a se purta ele sus, așa se numesc și sunt sus lucrătoare fără de abatere și întărite împrejurul celui Prea Înalt fără de clătire, și primitoare de Dumnezeiasca venire. Însă fără de patimă le înțelege pe acestea și nematerialnic. (Că aceasta este ceea ce zice, cu chip mai presus de lume) ca să nu socotească cineva că aceea adică, în sus, este cale trupească, ca să nu se pară Dumnezeu că se hotărește împrejur între dînsule. Și sunt purtătoare de Dumnezeu, nu din fire, ci după dar, avînd întru sineși cu cuvînt negrăit pe Dumnezeu, și cu chip de slujire sunt întinse spre Dumnezeieștile Primiri. Și aceasta este arătarea și însemnarea numelor, după a noastră putere.

(11) – Deci ierarhia cea dintîi a minților cerești, nu de altă putere, ci de însăși Începătoria cea a toată Taina, de Strălucirea cea de Taină și Dumnezeiască cu sfințenie începătorindu-se și ocîrmuindu-se, celor dintîi, de prea Curata Curățenie umplindu-se

se curățește, iar de nemărginita Lumină umplându-se se luminează, de desăvîrșirea iarăși cea mai înainte de săvîrșire umplindu-se, după măsura rînduiei desăvîrșindu-se. Și este această ierarhie a minților cerești celor dintii și de toată micșorarea și pogorirea neamestecată. (Pentru că scaunele sunt ridicate sus) și de lumina cea întii pline (pentru că arzători se zic Serafimii). Și de știința și de cunoștința cea dintii dată pârtașă. (Că acest fel sunt Heruvimii). Însă nu deosebit la fiecare acestea ci toate la toți după Darul cel dat lor de la Dumnezeu. Pentru aceasta și întii a zis-o pe însușirea Scaunelor, a doua pe a Serafimilor și apoi a treia a Heruvimilor care sunt în mijlocul lor, ca și cum înindu-se mijlocul de margini și făcînd orînduială. Pentru aceasta se zice și înălțimea lor neamestecată de toată pogorîrea și lumina întii, și cunoștința întii dată, pentru că cîte trele cetele se adună într-o rînduială și se face o Treime. De obște o au și ridicarea și înălțarea mai de sus toată pogorîrea, de obște și lumina cea întii, de obște și cunoștința cea dată întii. Pentru aceasta dar așa se poate înțelege la rînduiala cea dintii, cum că cele trei cete se adună într-o rînduială, și cele date lor deosebi de la Darul le au împreună și întii. Și această rînduială se zice întii. Și ce zic, zice, că umplîndu-se de curățenie, se curățește, și de Lumină se luminează, și de desăvîrșire se desăvîrșește. Că aceasta și întinsă lucrare are și înțelegere dă de nedesăvîrșită oarecum mișcare. Ci în scurt zic, și poate nu fără de cuviință, că însăși aceasta a se apropia și a se împărtași de știința Începătoriei Dumnezeirii. Iar știința le numește pe acestea trei, pe Curățenie, pe Luminare, pe Săvîrșire. Deci aceasta a se împărtași de știința cea Dumnezeiască, curățenie este și luminare și săvîrșire, de neștiință curățind cu cunoștința învățăturilor celor mai desăvîrșite după rînduiala stărfi (că alte învățături au serafimii și altele Îngerii). Și luminînd nu însăși această cunoștință prin care o și curăță pe puterea aceea ce n-a înțeles mai înainte acelea, pe care acum le cunoaște prin strălucirea cea mai înaltă. Și săvîrșind iarăși cu însăși lumina, cu cunoștința cea statornică a înțelegerilor celor înalte și prea luminate. Gh. Pachimer.

(12) – Această este și dăntuirea cea împrejur a Îngerilor, cunoștința cea veșnică pentru Dumnezeu, care împrejur cu pururea mișcare este întărită într-un loc, și aceasta de la Isaia. Și Serafimii stăteau împrejurul lui și mai jos, cu două zburau zice. Cum dat stăteau în aceeași dată și se mișcau? Arătat că stau împrejur într-un loc și se mișcă spre strălucirea aceea. Că precum luna aceasta, ca să zic așa, ca aceasta ce se mișcă, și pururea mișcătoare. Nemișcătoare adică după totime. Că nu se mută din loc în loc. Iar pururea mișcătoare după părți. Așa oarecum înțelege și pe cea cerească împrejur dăntuire. Că și această cu pururea mișcare este întărită, împrejur într-un loc pururea învîrtindu-se și de acolo plecîndu-se, care lucru la mișcarea cea dreaptă nu se poate face vreodată. Deci de vreme ce întru acest chip către Dumnezeu pururea se pleacă, multe și fericite priviri vede curat, și cu singuratică raze și nemijlocitoare se strălucește, nu cu cele prin semne, pe care și alcătuirii mai înainte le-a numit. Și se umple de Dumnezeiasca hrană, de multă împreună și una, multă pentru vărsare, una pentru că este nefelurită și unitoare ospătarea. Iar ospătare și hrană a Îngerilor este negreșit strălucirea și învățatura. Și cum este ospătarea nefelurită și unitoare, pentru că este singuratică și nealcătuită din altele și altele, cum poate nostime și acum nu în acest fel, ci toată nostimă și bună și îndumnezeitoare, și care nu știe cu totul greața, de vreme ce se pleacă spre Dumnezeu, de multă împărtașire și împreună lucrare s-au învrednicit, prin cea către el, pe cît se poate asemănare. Că de vreme ce la Dumnezeu

este așezare și lucrare, adică curățenia și curățirea, lumina și luminarea, desăvîrșire și facere de desăvîrșire (că dintru acestea una este așezarea, iar alta lucrare) s-a învrednicit și ea de împărtășirea așezărilor celor bune, pentru aceea și aceasta, după dar, curată, și luminează și desăvîrșit. S-au învrednicit și de împreună lucrare, pentru aceea curățește și aceasta și luminează și săvîrșește multe și știe, dar mai presus și nu ca omul și întru împărtășirea Dumnezeieștii științe și cunoștințe pe cît este cu putință se face.

(13) – Cum se cuvine a înțelege loc la Dumnezeu, cînd Scriptura pretutindenea zice, cum că Dumnezeu este nescris împrejur? Și cerul este Scaunul lui și pămîntul, așternut picioarelor lui. (Is.66). Și iarăși: A pus dealurile cu cumpănă și pămîntul cu pumnul (Is.40). Și iarăși: De mă voi sui în cer tu acolo ești (Psalm, 138). Ce 100 dar i-a aflat Iezechiel lui Dumnezeu? Zicem că pentru cele ce ni se par nouă cu îndoială, Dumnezeu îi luminează pe cei ce-l caută pe el din toată pornirea. Căci zice Dumnezeiasca Scriptură: De va păzi cineva poruncile Mele, Eu și Tatăl Meu vom veni, și lăcaș la dînsul ne vom face (Ioan, 14). Deci dar și puterile cele înțelese, adică cele care cu mintea se înțeleg și sufletele sfinților și ale tuturor celor ce păzesc poruncile, loc se pot zice cu cuviință a lui Dumnezeu, și odihnă. Că și în altă parte zice: Se va odihni Duhul Meu peste dîșii. Sf. Maxim.

(14) – Deci această rînduială, ca ceea ce este cu chip bun, pe această teologie a dat-o celor de după dînsa. Că aceasta este a fi cu chip bun, a face părtași și pe alții Bunului său. Gh. Pachimer.

(15) – Că acestea ca cele ce sunt cu chipuri Dumnezeiești, adică ca cel ce sunt cuviințioase lui Dumnezeu sunt locurile cele Dumnezeiești ale odihnei lui precum în Sfînta Scriptură se zice: Care casă îmi veți zidi voi Mie, zice Domnul, sau care este locul odihnei Mele? Al celui ce are adică pe sfințele și fericitele ființe ca niște locuri primitoare de strălucirea lui. Că locul este primitor de trup, așa și acestea de strălucirea cea Dumnezeiască (Gh. Pachimer). Iar ținerea neținută zice pe ouprinderea cea deosebită cu totul și care n-are nici o atingere către cele ce sunt ținute. Că măcar deși Dumnezeu pe toate le cuprinde și pe toate le ține cu Pronie sa cea prea bună, dar este și deosebit de toate mai presus de ființa sa, pentru că nimic din cele ce sunt nu este, ci decît toate acestea este mai presus fără de asemănare. Iar (Monas che enas) adică unime și uniciune este Sfînta și Fericita Treime. Unime adică ceea ce este singuratică și nealcătuită, iar uniciune, pentru că și către sine și este unită firește și unește pe toți cei ce se apropie de ea, după ceea ce s-a zis în Evangheliile (Ioan 17). Ca să fie una precum și Noi Una suntem. Gh. Pachimer.

(16) – Deci numirea cea însemnătoare a Sfintelor Domnii socotesc că însemnează oărecare înălțare și suire fără de plecăciune de rob, și slobodă de toată împilarea cea de pe jos. Căci pentru că are cuviințioasa slobodire, nici-cu un chip cuprinzător se zic, nu se apleacă la vreuna din neasemănările cele tiranicești, iar chipul ale robiei și ale plecării sunt sau frica, sau sfiala, sau îmbunarea, sau lipsa, sau împătîmirea sau și toate împreună, sau unele. Care toate acestea sunt departe de la Domnii, pentru care s-ar fi plecat la cele mai rele, sau s-ar fi împiedicat de la atel fel de înălțate. Că pe acestea mai rele și materialnice le zice și tiranicești neasemănări, după care cel acum este poate înalt, pentru frică sau pentru ceva de acest fel se împilează, și cel ce acum este împilat, iarăși se înalță pentru împătîmire. Că se

tiranisește și acesta împătımire. În acest fel sunt și cele materialnice, încît niciodată nu stau întru aceeași ci totdeauna se schimbă. De acestea toate neasemănările cele tiranicești și cele materialnice și deșarte sunt slobode Domniile, ca cele ce sunt nemuiate și întrec toată cuviința cea de rob. Și să nu-mi zică cineva, cum că și ce au către Dumnezeu n-au frica și cuviința cea de rob. Să asculte că nu acest fel de frică, și nu acest fel de cuviință de rob zice, ci pe cea către cel mai rău, cele simțite zic și cele trupești. Că acestea nu lasă să se înțeleagă pe cele ce sunt cu adevărat. Că de care cineva se biruiește eceștiua și rob i se face. Pe aceasta o zice și micșorătoare împuținătoare. Pentru aceea și aspre sunt către toată micșorarea și pogorîrea și mai presus de toată neasemănarea, cît acum să fie ele poate înalte, iar acum cu totul plecate. Și o doresc pe cea adevărată Domnie și Începătorie a Domniilor, adică pe Dumnezeu. Și cu chip bun plăsmuiesc nu numai pe sineși, ci și pe cele după dinsele pe cît este cu puțință, către asemănarea cea domnească și adevărată a ei adică a Începătoriei Domniilor. Și vezi că nu doresc cu adevărat treaptă mai înaltă. Că așa ar fi avut dorința către rînduiala cea dintîi și pătımire ar fi fost la dinsele și de patimă asuprindu-se s-ar fi robit. Deci nu este aceasta, ci doresc și oarecum cu dragoste se află către asemănarea cea Domnească și a Începătoriei Domniilor, ca și cum în alt chip n-ar fi fost cu puțință să fie ele Domnii, fără numai așa aflindu-se către Făcătorul lor, ca să ia de acolo întărirea domniei. Și nu se întorc spre nimic din cele ce se par deșarte, adică din cele trupești și necuviincioase, ci către Cel ce este cu adevărat, adică spre Dumnezeu. Și se fac, întru împărtășirea Dumnezeieștii închipuiri a Începătoriei Domniilor pe cît le este cu puțință lor, ca să fie și ele Domnești și Domnii. Iar nu multă domnie o zice pe înălțarea lor, ca cum neîmbunătă, neabătută la nici o gîdilire a materiei plecată. Gh. Pachimer.

(17) – Chiriaria adică Domnească stăpînire, sau Începătorie a Domniei au zis-o pe Dumnezeirea, pentru că este Începătorie și Pricină a toată Domnia. Sf. Maxim.

(18) – Iar numirea Sfintelor Puteri socotesc că însemnează oarecare bărbat și neclătită vitejie, nemuiată, tare, neslăbită. Iar au vitejia, la ce? Nu la cele grele și de întristare care se aduc asupra, precum este la noi. Că acestea nici nu se potrivesc la Dumnezeieștile Puteri și de afară au mișcaree, încît în altfel nu este cu puțință a se arăta această vitejie, de nu se vor ridica asupra cele grele. Deci nu către acestea ci către toate lucrurile sale cele cu chip dumnezeiesc. Iar cale am zis că este la fiecare deosebită lucrare Dumnezeiască, încît să nu slăbească spre nici o primire a strălucirilor celor ce i se dau ei, și să pălmească ceva de la dînsa. Precum este piatra ceea ce nu se mistuiește de foc, care se înfoacă cu adevărat dar nu arde, așa și aici deși cu putere către urmarea și asemănarea lui Dumnezeu se suie însă nu se biruiește, nici n-o părăsește pentru nebarbăție mișcarea cu chip Dumnezeiesc, ci vitejește caută la Puterea cea mai presus de toată ființa, care le-a zidit și pe Puterile acestea și a acesteia Icoană cu chip puternic pe cît se poate se face. Că precum firea cea Dumnezeiască imputernicească, așa și aceasta pe cele mai de jos. Și după aceea căci ea este putere cu cuvînt întii, spre deosebirea celor de după dînsa (că aceasta este ceea ce zice arhidinamos, adică Începătoare a Puterii). Poate după Darul ce s-a dat de la Dumnezeu să se întoarcă spre Puterilor, care este Dumnezeu. Iar după ceea ce sunt și mai jos decît dînsa Puteri, trece către acelea dînd Puterea sa după Asemănare Dumnezeiască cu adevărat. GH. Pachimer.

(19) – Înseamnă cum pretutindenea zice, că Puterile cele mai de sus împărtășesc dintru ale lor pe cele după dînsele, și pe Puterile cele supuse le împuternicesc. Și știm că este scris că și pe Daniil Înger îl întărea și pe alții și ceea ce este mai mare decît toate și pe însuși Domnul nostru Iisus Hristos, ca pe cel ce era și om, precum se află în Evanghelia cea de la Luca. Sf. Maxim.

(20) – Iar numirea cea arătătoare a Sfințelor Stăpîniri, care este și de aceeași rînduială a celor două cete ce s-au zis mai sus, socotesc că însemnează pe buna rînduială cea cu bună cuviință și netulburată către Dumnezeieștile străluciri. Că acesta este lucru al stăpînirii, a așeza bine după orînduială pe cele ce se întîmplă, fără de tulburare și cu socoteală. Și o au pe stăpînire după Dumnezeiescul Dar necurmată, le primesc și pe Dumnezeieștile Străluciri cu bună cuviință și fără de tulburare și sunt cu bună rînduială către cea înțelegătoare și mai presus de lume de sineși stăpînitoare. Că pururea sunt de sineși stăpînitori și nu odăta așa și apoi altfel. Și fiindcă stăpînirea una este după lege, iar alta cea asupraitoare. (Că aduce stăpînirea pe asupraire după cuvîntul acela, că tiranul nu este cu ușurință să fie ortodox). Și cînd este stăpînirea după lege, este neținută către cele bune iar cînd este fărădelege și tiranică, pe puterea sa o întrebuițează către cele rele. Pentru aceasta o face aici sfințul pe despărțirea stăpîniri, și zice, că nu tiranicește întrebuițează sfințele Stăpîniri puterile lor către cele rele, ci către cele Dumnezeiești fără de ținere, care este al stăpînirii celei cu bună rînduială și după lege.

Nu numai acestea se ridică, ci și pe cele după dînsele le ridică cu chip bun (că nu este savistie nici curgere, nici scumpete la cel bun) și către cauza lor, pe care și făcătoare de stăpînire și începătorie a stăpînitorilor o zice (aceea adică, ca ceea ce a zidit și a făcut pe stăpîniri, iar aceasta, ca ceea ce este Începătoare peste stăpînii) se aseamănă pe cît este cu putință. Și pe această Dumnezeiască Asemănare după cît se poate Îngerilor o strălucesc în rînduielele sale cele cu bunăcuviință ale Puterii celei Stăpînești, adică întru Puteri și întru Domnii. Că acestea sunt rînduielele sale. Că de ne aducem aminte ziceam mai înainte, că cele ce sunt la toți, deosebi fiecăruia s-a dat mai mult, ca dintru aceasta să se păzească cele ce sunt ale rînduiei. Că aceasta înseamnă și cuvîntul acela, strălucește. Gh. Pahimer.

(21) – Săvîrșirile cele ce se fac prin mijlocirea altora sunt mai întunecate decît cele ce au înțîia arătare se lucrează de Dumnezeu, care sunt înțîii. Sf. Maxim.

(22) – Ne-a rămas să zicem și pentru cea din urmă întreită rînduială, care se împlinește și se alcătuiește din Începătorii Arhangheli și Îngeri. Și înțîii este bine după puțință a spune însemnările numirilor. Deci numele Începătorile înseamnă pe cea după Dumnezeiescul Chip și asemănarea cea către Dumnezeu Începătorie a lor și Stăpînire, care se arată cu rînduială sfință și cuvințioasă unor Începătorii și Puteri ca acestea, încă și cum că spre Începătoria cea adevărată și mai presus de Începătorie cu totul sunt întoarse. Că precum este luminos cel întors către soare, așa și Începătorile cele ce caută la Începătoria cea mai presus de Începătorie. Sau și în alt chip. Pentru că sunt mai înțîii decît altele, decît Arhanghelii zic, și Îngeri, la o întoarcere ca aceasta, și pentru că spre însăși cea Începătoria cea mai presus de Începătorie, care și pe Începătorii le-a făcut și le-a zidit se închipuiesc și celelalte. Iar rînduiala Sfinților Arhangheli este cu adevăret de o ceată cu Începătorile cerești ce s-au zis. Că una este ierarhia, a Începătorilor acestora adică, și a Arhanghelilor încă și chiar a Îngerilor.

Și pentru aceasta întru orînduială se cuprind. Că ce altceva sunt Arhanghelii, fără numai ceață din Începătorii și Îngeri alcătuită. Dar fiindcă nu este ierarhie care nu are puteri dintîi și de mijloc și mai de pe urmă, pentru aceasta rînduiala Arhanghelilor, ca ceea ce este în mijloc, se ține de margini după o împărțășire din amîndouă. Că cu Începătorile se împărțășește căci și ea către Începătoria cea mai prasuș de Începătorie, care este Dumnezeu, cu totul este întoarsă și către dînsa se închipuiește, precum și Începătorile. Și fiindcă Începătorile stăpînitoare sunt și-au putere de a uni, nelăsînd-o pe rînduială să se risipească, îi unesc și pe Îngeri cu bună cuviință și-i așază la rînduială. Iar cu Îngerii iarăși se împărțășește, pentru că sunt și ele ale rînduiei celei tîlcuitoare adică vestitoare, și primesc strălucirile prin puterile cele dintîi. Și în altfel, cele din mijloc se împărțășesc cu Îngerii, că pe aceste Dumnezeiești străluciri le vestesc Îngerilor și prin Îngeri ni le arată nouă, pentru aceea dar și după aceasta se împărțășesc cu Îngerii, că pe Îngeri îi întrebuințează la arătările cele către noi, după potriua celor ce se strălucesc de la Dumnezeu. Căci Îngerii, ca să zicem și pentru ei, sunt împlinitori a toată Cereasca Rînduială, însă la locul cel de la sfîrșit și de la urmă. Că împlinesc și Scaunele, dar la locul cel dintîi și pentru aceasta au deosebit numirea cea Îngerească și mai virtos ca cei ce sunt aproape de oameni, care și prin ei se învață cele Dumnezeiești. Că aceasta a fi mai arătată ierarhia lor. Că nu avem trebuință iarăși de alții la strălucirile și vestirile cele ce se dau de dînșii. Că de ar fi fost aceasta, ar fi fost și ei foarte ascunși și n-ar fi fost cei de pe urmă și cei dinprejurul lumii. Iar acum fiindcă nici o rînduială nu este alta mai jos, nevoie este ca rînduiala Îngerilor să fie la urmă și împrejurul lumii. Tîlcuiește sfîntul cum a zis, mai la arătare este ierarhia Îngerilor, adică mai arătată către noi. Că rînduiala cea preainaltă, ca ceea ce este aproape de Dumnezeu cel ascuns, cu chip cît mai ascuns către rînduiala cea de a doua este mai întîi întru cele sfînte, iar cea de-a doua care este a ierarhiei celei din mijloc, este mai întîi decît ierarhia cea de pe urmă, decît cea dintîi mai arătată, iar decît cea după dînșii mai ascunsă. Iar rînduiala cea de pe urmă este mai întîi peste ierarhiile omenești. Însă fiindcă trei cete sunt, unele prin altele își arată strălucirile. Dar va urma nedumerire, cum începătorea Rînduială cea dintîi împreună de arătarea la cea după ea, și nu altă ceață prin alta, și cea de-a doua la fel. Iar rînduiala cea de a treia, altă ceață prin alta dă strălucirile cele către noi. Deci este cu puțință a zice, că la rînduielele cele de mai sus, fiindcă și cei ce dau, și cei ce se împărțășesc Îngeri sunt, nu este mare deosebirea între ei, care să-i deosebească după Fire, ca ceva pentru aceasta ca și cum să se mai despartă strălucirea, ca să se facă lesnicioasă celor de pe urmă spre primire. Iar aici fiindcă este mare deosebire între noi și între Îngeri, pentru aceasta alta prin alta la strălucirea sau și vestirea, ca mai fără de osteneală cîte puțin la noi să vie și mai luminat să ni se arate nouă, Sfîntul lui Dumnezeu. Pentru aceasta zice sfîntul, ca să fie după rînduială sulrea către Dumnezeu prin vedenie și întoarcerea prin lucrare și împărțășirea prin strălucirea și întoarcerea prin lucrare și împărțășirea prin strălucire și prin Dumnezeirea cea după Dar unirea. Deci avem după trepte pe suirea cea către Dumnezeu. Și ca să fie iarăși după rînduială și purcederea cea de la Dumnezeu către noi, care li se dă tuturor ierarhiilor și cu împărțășire vine pentru bunătațe. Pentru aceasta Dumnezelasca Scriptură a Îngerilor le-a dat pe cele ce privesc către noi. Unde numindu-l pe Mihail mai mare al poporului Iudeilor, precum s-a aflat la Daniil și pe alții

al altor neamuri. Și unde zicînd: A pus cel Prea Înalt hotărele neamurilor după numărul îngerilor lui Dumnezeu (Deut. 32,8).

(23) – Întru această ierarhie se cuprind trei cete, cea dintîi a Începătoriilor, care în grecește se numește Arhe, cea de pe urmă a îngerilor, care este alcătuită din Arhe și din îngeri.

T O N N O I T O N D I N A M E O N

CELE TREI ÎNTEIRE RÎNDUIELI ALE PUTERILOR CELE ÎNTELESE ACESTE SUNT

Cea dintîi întreită rîndulală Cea din mijloc întreită rîndulală

SCAUNELE, HERUVIMII, SERAFINII DOMNIIILE, PUTERILE, STĂPÎNIILE

**Cea de pe urmă întreită rîndulală
ÎNCEPĂTORIILE, ARHANGHELII, ÎNGERII.**

Iar cu nume de obște toți îngerii.

ÎNSEMNAȚIA OARECARE LA CARTEA A DOUA PARTEA A DOUA

(1) – După cei ce n-au cunoscut pe Dumnezeu sunt osîndiți, care acești de acum muritori cu sufletele, care se leapădă de El, ce vor pătimi?

(2) – Ghenadie Patriarhul Constantinopolului.

(3) – Iată cuvîntul purtării de grijă cel drept adevărat, precum socotesc, acesta numai este, cît a nu fi trebuință a mai căuta altul.

(4) – Teodor al Mopsuestiei.

(5) – Eusebiu episcop de Emesa.

(6) – La prooroci Isaia cap. 22.

(7) – Nepotrivit lucru i se pare Dumnezeuiscul Părinte Grigorie de Nissa așa a cugeta și a zice pentru suflet, cum că după trup adică este facerea lui. Că în cap. 28 al facerii omului, cu aceste cuvinte așa hotărâște cum că nu necuviință este (care și la începutul capitolului a zis) a zice că plămîindu-se mai înainte omul cu cuvîntul ca un andriand de lut, pentru acesta sufletul se face, că așa se va arăta firea cea înțelegătoare mai necinstită decît plămîuirea cea de lut. La care acestea dumnezeiescul Gură de Aur răspunde prea potrivit, grăind: Poate va zice cineva și pentru care pricină, dacă mai cinstit este sufletul decît trupul, se zidește mai întîi cel mai mic și apoi cel mai mare? Nu vezi iubitu, că precum dobitoacele cele necuvîntătoare, care erau să fie folositoare spre slujba oamenilor, se zidesc mai înainte de om, ca să le aibă gata spre slujbă cea ce era să dobîndească folosul acestora. Așa și trupul se zidește mai înainte de suflet, ca, cînd sufletul se va aduce întru ființă, să poată să-și arate lucrurile sale prin mișcarea trupului. Drept aceea nu pentru trup, după socoteala unora s-a zidit sufletul mai pe urmă, ci mai virtos trupul s-a gătit mai întîi pentru suflet. Asemenea cu dumnezeiescul Hristos om zice și Teodorit în volumul 4 cuv. 5 Foaia 207.

(8) – Pitagora și Platon și cei ce urmau dogmelor lor, pentru nemurirea sufletului bine au socotit, dar lipsiți fiind de descoperirea cea de la Dumnezeu, basme pentru ei au plăsmuit. Căci au învățat că toate sufletele erau într-o lume nematerialnică și acolo trăind ele au greșit și greșind, de judecata lui Dumnezeu s-au osîndit să se îmbrace în multe feluri de trupuri, spre pedeapsa lor și nu numai în trupuri de oameni, ci încă și de dobitoace și de pomi să intre. Iar lucrul acesta s-a numit, mutare a sufletelor, mutare în trupuri, mutare în vase. Iar cum că această socoteală este birfeală arătată, au văzut-o pe ea Dumnezeu-istii Părinți între sunt și dumnezeiescul Grigorie de Nissa și prea înțeleptul Teodorit. Dar mie mi se pare că filozofii aceia mergînd în Egipt și în altă parte s-au învățat cele ale lui Moisi, adică facerea omului, petrecerea cea fericită în Eden, căderea de acolo pentru neascultare. Acestea auzindu-le le-au dat ca pentru suflete goale.

(9) – Nicidecum nu vom da aceasta. Căci cum ar fi fost cu puțință să se cuprindă într-un strămoșul semințele a tot neamul? Ci vom zice mai virtuos cum că au fost într-un el puterea cea semănătoare, precum și în toate dobitoacele. Dar fericitul Apostol, zicînd, că Lévi a fost în coapsele lui Avraam, cînd l-a întîmpinat pe el Melchisedec, care Lévi este al patrulea de la Avraam, ce se cuvine a înțelege? Întrebă sfîntul Teofan al Midiei, oarecum că trei oameni au fost în coapsele lui Avraam, Lévi și Iacob tatăl lui și Issac iarăși al acestuia? Sau trei semințe? Și iarăși cînd zice cum că cei ce din fiii lui Lévi iau preoția, au poruncă să ia zeciuială de la popor după lege, măcar deși au ieșit ei din coapsele lui Avraam. Cu care cuvînt vom zice că a zis aceasta fericitul Apostol? Oare cum că aștea semințe au fost în coapsele lui Avraam însuflețite? Iar eu zic și neînsuflețite, cîte au fost și poporul? Și cine va zice aceasta? Pentru că sămînta atunci alcătuiește în fiecare din oameni, cînd firea o va găti pe ea s-o scoată afară, a cărei alcătuire este din cele patru stihii, care sunt neînsuflețite, precum dascălul cel din Damasc a arătat. Ci arătat este că după puterea cea semănătoare, pe care o trag după ele toate semințele, sau de pomi sau... Că dumnezeiasca (zice sfîntul Damaschin) poruncă a pus în semințe puterea crescătoare și hrănitoare și semănătoare, de asemenea născătoare.

(10) – Trăiau aceștia pe la anul mîntuirii 1460. Adică pe la începutul ticăloșiei neamului grecesc. Dintre care pe preaițeleptul ticăloșiei neamului grecesc. Dintre care pe preaițeleptul Sclariu cu porunca împăratului celui nou cei ce au rămas dintre greci l-au pus patriarhul Constantinopolului, și s-a făcut al ticăloșiei celui dintîi patriarh, numindu-se din Gheorghe în Ghenadie. Iar pentru sfîntul Teofan arătat a zice nu pot nimic. Iar pe cărticica lui se vede că o prea laudă Ghenadie.

(11) – Adică, de partea cea cuvîntătoare de socoteală.

(12) – Că ne învață pe noi Sfînta noastră Biserică, că nici aceasta n-a fost neîmpărțită de întînăciunea strămoșească, ca ceea ce s-a născut din sămînta lui Ioachim, care lucru cu adevărat și acesta mare tărie are la pricina cea de fată. Și-i socotim pe latini că birfesc, cei ce gîndesc că o măresc pe Maica lui Dumnezeu dîndu-i ei pe această fără de voie cinste. Ci și ei între dinșii pentru aceasta se ceartă.

INSEMNARE OARECARE LA CARTEA A TREIA

(1) – În Epistola cea sfătuitoare către Nestorie al Constantinopolului.

(2) – Teodoret al Cirului în cuv. 6 vindecător de patimile grecești.

(3) – Teofilact în capitolul cel dintâi al lui Ioan.

(4) – Două cetăți sunt, una este a Beotiei, alta a Ionei, care și acum sat fiind de obște se numește Litri și aceasta zice Meletie că a fost patria Sibillei. Dar mai potrivit este a zice că era ea din cea din Beotia, fiindcă era aproape de capîștea delfilor, unde vrăjea ea.

(5) – Orfeus acesta a fost cîntăreț, de cînta cu alăuta, din Tracia de neam, pentru care povestea că așa de dulce cînta, încît urma cîntării lui, iar mai vîrtos vrăjirii, copacii, și dobitoacele și pietrele și riurile, ale acestuia se țineau și faceri de stihuri, pe care grecii le aveau ca pe niște teologii.

(6) – Focis este un loc în Grecia, în care era o cetate ce se numea Delfi, și în aceasta o capîștea a lui Apollon celui cu nume mincinos Dumnezeu. Iar în această capîștea era un vas de aramă cu trei picioare, pe care-l numea tripus și în el erau boabele cele vrăjitoarești. Deci acel ce cerșa vrajă, întreba pentru vrajă, se mișcau prin lucrare drăcească și săreau boabele în vas. Iar Ieria, adică popoaia, sau vrăjitoarea se uimea cele ce le voia Apollon. Și întîi era obicei ca această popoaie să fie fecioară, iar mai pe urmă s-a rînduit femeia de 50 de ani cu vîrstă, însă în chip fecioresc spre pomenire.

(7) – Chimi este o cetate în Italia.

(8) – Pentru că Mania de la care se trage numele de Manent, în limba grecească înseamnă turbare și ieșire din minte.

(9) – Care și Teod a zis mai sus.

(10) – Adică de patimi s-au biruit.

(11) – Iar la al 3-lea veac a fost acesta, episcop făcîndu-se al Antichiei celei mari. Acesta pe Hristos îl numea om gol, numai cu dreptatea întrecînd el pe ceilalți oameni, nicidecum nefiind mai înainte de a se naște din Fecioara Maria. Și cum că a locuit în el Dumnezeu Cuvîntul precum și în toți Proorocii. Pentru aceasta și două firi despărțite una de alta dogmatiseau în Hristos. Ca și cum altul ar fi Hristos și altul Dumnezeu Cuvîntul, cel ce a locuit în el. Pe aceasta sfințitul Mucenic Dumnezeiescul Dionisie al Alexandriei, prin scrisori s-a ispitit să-l îndrepteze. Dar fiindcă nu se pleca, ci a rămas hulind, cei aleși de atunci ai Bisericii, Bărbați vestiți și cu viața și cu cuvîntul, adunîndu-se l-au caterisit de preoție. Și neavînd să se depărteze de scaun, prin mîna împărăteasă cu silă l-au izgonit, împărățind atunci în Roma Aureliu.

(12) – Ghermanichia cetate este pe uscat a Siriei, din aceasta trăgîndu-se urîtorul de Dumnezeu Nestorie după Teodorit, loc din loc schimbînd, a ajuns la Antiohia cea mare, acolo precum spun, de învățături împărtășindu-se și glas frumos și prea mare avînd, apropiindu-se la Biserica lui Dumnezeu, s-a vîrît și în rîndul Preoților numărîndu-se și poporul lui Dumnezeu îl învăța încredințîndu-se, a arătat din început ce fel va să fie în toată viața. Că al laudelor ce se risipesc în aer, vînațor mai mult decît oricare altul făcîndu-se, pe poporul cel simplu și fără de cumpăneală spre dragostea sa l-a tras cu haină vînată fiind îmbrăcat, posomorit umblînd, de tulburările cele de prin tîrg și din adunări ferindu-se cu gîlbîniciunea trupului a se părea că este înfrînat vîînd... Cu acest fel de scheme și plămuii pe popor amăgind, pînă la vîrstă a ajuns,

pe a se părea a fi creștini, mai mult decît a fi vîind și decît Slava lui Hristos mai mult pe a sa cîstînd-o. Deci vestea lui pretutîndenea străbătînd fiindcă întru împărăteasca cetăților după Sisinie acela era trebuință de cel ce ar fi primit scaunul lui după vrednicie, alt Ioan, zic adică pe Gură de Aur socotîndu-l pe acesta și cei împreună cu împăratul și tot Clerul Preoțesc cu hotărîre de obște și cu chemare împărătească îl aduc de la Antichia și începătoria Bisericii Constantinopolului, nimic mai puțin și a toată lumea l-au dat, dar au greșit așezînd pe scaunul cel înalt pe cel ce întocmai împotriva cu totul lui Gură de Aur. Că luînd el îndrăzneală fără de socoteală de la stăpînire, aduce în mijloc și pune înaintea tuturor, pe hula ceea ce demult o zămislise asupra celui Unuia Născut, propovăduind în Biserică cele ce în scurt mai sus am zis. Care pînă la Alexandria de cel ce s-au smîțit ajungînd, Dumnezeiescul Chiril sîrguindu-se, încît degrabă printr-o epistolie cu chip frățesc scrisă, s-a ispitit să-l îndrepte de a nu-i mai sminti pe credincioși învățînd acestea străine. La fel cu Chiril și Celestin Papa Romei, acestea înșlîințindu-se, și adunînd sobor în Roma, scrie către el cu hotărîre, soroc de îndreptare dîndu-i lui, care sosind de nu se va pleca, să se știe pe sineși caterisit de toată lucrarea preoțească și din scaun scos, acestea împreună a hotărît și Dumnezeiescul Chiril, trimițînd și 12 capete adică anatematisme ale dogmelor celor ce le socotea rău. Dar fiindcă precum alt luda n-a voit să înțeleagă, iar mai virtos și cu defăințare purtîndu-se hulea zicînd: Eu Dumnezeu de două luni și de trei luni nu zic din poruncă împărătească (și era împărat Teodosie cel mic). Sinod în Efes de 200 și mai bine de Părinți adunîndu-se și pe el de trei ori de față acolo chemîndu-l spre răspundere la cele ce se învinuia, fiindcă nicidecum n-a ascultat, sub caterisire l-au pus, una adică și pentru nesupunerea la canoane, iar alta și pentru hulele lui care le-au prins. Și dîndu-i-se voie să meargă la mănăstirea sa cea din Antiohia, fiindcă și acolo n-a încetat de a huli, se izgonește la Oasis, unde rău și-a prăpădit vișa făcîndu-se limba lui mîncare viermilor.

(13) – Încăpere între sineși sau cuprindere (perihorisis) se numește precum am zis, trei sorî care să se cuprindă și să se afle unul întru altul și iarăși să se despartă unul de altul, măcar deși se află unul într-altul. Și aceasta se dă și la Dumnezeieștile Fete cum că se cuprinde una în alta, după cuvîntul Domnului ce zice: „Credeti Mie că Eu întru Tatăl și Tatăl întru Mine este (Ioan, 14) și iarăși: Precum Tu Părinte întru Mine și Eu întru Tine (Ioan, 17) se dă și la firile Domnului. Însă zice Sf. Ioan Damaschin Cartea 3 cap. 7, cum că trebuie a ști, că măcar deși zicem cum că firile Domnului încep între sineși, adică una întru alta, dar știm că încăperea s-a făcut dinspre firea cea Dumnezeiască, că această prin toate străbate precum voește și încape, iar printr-însul nimic.

(14) – Cumplite cu adevărat și pline de păgînatate au fost eresurile de demult, precum al lui Marcion, al lui Manent, al lui Sabelie, și cele ca acestea. Dar n-au fost prichuitoare și de sminteli de a toată lumea și tulburare, poate pentru că încă nu avea creștinătatea îndrăzneală, și în unghi oareunde se făceau întrebările cele pentru credință și surpările eresurilor. Iar după ce prin scepturile cele creștinești Credința a luat slobozenie, atunci și eresurile cele ce răsăreau, aflînd slobozenia cea de obște, cu lesnire și se lăteau prin multe cetăți și laturi. Pentru aceasta și de sinoade de a toată lumea a avut trebuință la fiecare, ca să arate dogmele cele drepte și adevărate. Așa s-a făcut la răucredinciosul Arie și la ceilalți asemenea. Și deci și ticălosul acesta Euthie nesuferind hotărîrea cea dreaptă și sfîntă a Sinodului din Constantinopol, pentru

a nu voi să mărturisească două firi la Hristos după unire, se apropie de împărăție prin jalbe, zicînd că s-a nedreptățit de patriarhul Flavian, ci au crezut ca și cum lui Eusebiu vrăjmașului și l-a caterisit cu nedreptate. Pentru aceea se și roagă ca să se poruncească să se facă sinod de a toată lumea, la care se făgăduia să se arate pe sineși că socotește drept, care lucru l-a și dobîndit, mijlocitori avîndu-i pe unii ai curții, dintre care Hrisafie famenul avea putere mare. Și s-a făcut de a doua oară în Efes de Teodosie cel mic, care puțin mai înainte a fost adunat și pe al treilea în aceeași cetate. La care a poruncit să meargă și Flavian al Constantinopolului, ca să se judece cu Euthie. Iar exarh al Sinodului l-a așezat pe Dioscor al Alexandriei, nădărdindu-l că va fi alt Chiril, care se luptase la cel mai dinainte pentru dreapta credință mai mult decît oricare altul. Iar acela conducător a fost fericitul Chiril, dar precum și noaptea zilei și întunericul luminii, și boala sănătății și cele de asemenea.

Că pentru rugămintile lui Hrisafie, care cugeta cele vrăjmășești asupra lui Flavian, unindu-se la o socoteală cu răul bătrîn Euthie, a umplut de uriciune și nerînduială tot Sinodul. Că îndată l-a făcut pe al Constantinopolului să șadă al 5-lea împotriva sfintelor canoane, care îl rînduiau al doilea, adică după Papa Romei. Apoi i-au slobozit preoția lui Euthie începătorului eresului și l-au avut împreună slujitor. Și obicei fiind la Sinoade să se citească epistolele Patriarhilor cele ce cuprind pentru cercarea ceea ce zace înainte, el pe epistola lui Papa Leon, pe care sinodul cel de pe urmă stîlp al ortodoxiei l-a numit, cu tăcere adîncă au trecut-o, ca pe ceea ce era potrivnică socotelii lor celei rele. Și mai spre urmă prin oarecare Varsuma barbar arhimandrit dinspre hotarele Siriei au făcut de s-a omorît preasfințitul Flavian, lovindu-l acela cu piciorul în pîntece. Deci după ce acestea așa s-au făcut și socoteala cea rea a lui Euthie s-a întărit de cel la un gînd cu el Dioscor, silă făcînd acela la îscăliturile hotarului și strigînd asupra lui cei ce li se făcea silă. După moartea împăratului Teodosie, prin porunca lui Marcian și a Pucheriei împăraților celor noi, s-a adunat în Caledon Sinodul 4 cel vestit, care și celor rău credincioșilor dat osînda cuviincioasă și ortodoxia au arătat-o și întărit-o, legiuind două firi și a socoti și a zice drept la Hristos și după unire.

(15) – Înștiințarea pe scurt pentru începutul și urmarea eresului celui spurcat al monoteiștilor. Că precum cel ce a fost începător lui Serghie patriarhul Constantinopolului, scriind către Honorie papa Romei arată, Consta împăratul luptîndu-se asupra Perșilor, după ce au ajuns la țara Lazilor și întîlnindu-se cu Cir episcopul cetății Fasis l-au întrebat pe el, de se cuvine a zice la Hristos una sau două lucrări. Și fiindcă acela era la nedumerire, ce să răspundă, i-a poruncit zice împăratul episcopului, să întrebe prin scrisoare pe patriarhul de la Constantinopol, și era patriarh Serghie acesta. Iar el a răspuns: Că la sfintele Sinoade ecumenice, nici una nici două nu se află zicîndu-se, nici nu este cu putință a afla hotar dar pentru această întrebare. Dar pe unii zice din Părinții cei aleși îi știm și mai mult pe sfîntul Chiril Arhiepiscopul Alexandriei, că în unele din cărțile sale zice o lucrare făcătoare de viață a lui Hristos Dumnezeuului nostru celui Adevărat. Încă zice, se află și Mina prea Sfințitul că în cuvîntul ce l-a zis către Vitalie Papa Romei, cînd a venit în Constantinopol, o lucrare a zis la Hristos. Acestea scriindu-le Serghie, a hotărît și s-a plecat a zice o lucrare Dumnezeiască bărbătească la Hristos Mintuitorul nostru, pentru aceea Serghie acele a fost începător eresului Unit la socoteală împreună cu acesta și cu Cir (care după

aceea a fost Papă al Alexandriei) s-a cunoscut și Honorie al Romei din scrisorile lui răspunsurile către Serghie acela. După Serghie urmaș cu aceeași rea socoteală a fost Pir, care căzind din scaun, a vorbit în Africa cu Dumnezeuiescul Maxim, și a fost biruit foarte tare, cât a și mărturisit adevărului, dar n-a rămas în el pînă la sfîrșit. Pentru că iarăși suindu-se pe scaun, iarăși a întărit și eresul. După aceasta a urmat Pavel de o socoteală fiind cu el. Aceasta l-a plecat pe împăratul să dea edict adică o carte împărătaască poruncitoare, care poruncește să nu zică nici o lucrare nici două cu număr, ci cum că același Hristos lucra și cele Dumnezeuiești și cele omenești cu împărțirea celeilalte. Precum Papa Ioan a dogmatizat. Că a fost precum și mai înainte s-a zis în lăuntru în capitolul 8, apărător prea fierbinte al eresului lui Consta, care pe Martin preasfințitul Papa Romei sub mari chinuri punîndu-l, l-a trimis în izgonire la Cherson, pentru că sinod mare și sfînt în Roma adunînd și edictul l-a defăimat ca pe cel ce era potrivnic lui Hristos și înșelarea au vădit-o. Încă și pe Maxim prea sfințitul tăindu-l lui limba cea prea înțeleaptă și amar astfel bătîndu-l împreună cu doi ucenici ai lui, în amare izgoniri i-au osîndit. Mai pe urmă monotelit patriarh Petru s-a făcut. Iar după acesta s-au făcut Patriarhi ortodocși Toma, Ioan și Constantin preasfințiti. Și după aceștia Gheorghe în zilele căruia s-a făcut sfîntul sinod 6 acumenic, de Constantin Bărbosul nepotul lui Irahie, care sinod a dogmatizat la Hristos Dumnezeu, două Voi firești și două lucrări, punînd sub anatemă pe toți cei ce s-au zis mai sus încă și pe Macarie al Antichiei împreună cu ucenicul lui Ștefan, care a fost de față la sinod și a rămas în eres. Ani de la Serghie pînă la Sinod au fost 56.

(16) – Pentru că Dișcor al Alexandriei s-a caterisit de Sinodul 4, egiptenii mulțime multă deși nu toți, mîniindu-se pentru osîndirea episcopului lor, urciune mare au rămas avînd către sinod, mai pînă la al 6-lea. Și după urmare de Biserica cea sobornicească se despărțea, dar Chir cel ce a fost episcop al Apofasisul Alexandriei puțin mai înainte de sinodul 6, l-a unit pe ei, care se numeau teodosi acești de la Teodosie Alexandrinul monofizitul, cu Biserica cea sobornicească. Iar zic așa fiindcă din înșelare în înșelare i-a aruncat făcîndu-i pe ei să iscălească la mărturisirea monotelitilor. Iar aceasta semn a arătat-o cuvîntul al drepte credinței lor către cele două firi ale lui Hristos.

(17) – Cartea 3, cap. 14 și 15.

(18) – Cartea 3, cap. 19.

(19) – Pe sfințita lucrare cea de taină, care s-a făcut în seara joi celei Mari în foisor, înțelege.

(20) – Cu untdelemn sfînt se ungeau toți și împărații și preoții și proorocii. Și vei unge pe Elisei fiul lui Safat, în locul tău, prooroc.

ÎNSEMNĂRI OARECARE LA CAPETELE CELE PENTRU DUMNEZEIEȘTILE TAINE

(1) – Și acestea adică sfîntul Dionisie Aeropagitul în cuvîntul pentru Bisericeasca Ierarhie, cap. 2. Iar sfîntul Maxim tilcuindu-le zice Bine a arătat că cea dintîi și mai aleasă micșorare a minții este dragostea cea către Dumnezeu, și cum că, ca un început oarecare al dragostei celei către Dumnezeu este zidirea noastră cea Dumnezeuiască, adică cea prin Botez a doua naștere, după care începem la așezarea

Dumnezeiască. Că zidirea noastră cea din sămînță, măcar deși de la Dumnezeu ziditorul este, dar este firească iar cea din Botez, Dumnezeiască, că nu este din singiuri, nici din poftă bărbătească. Deci precum la nașterea cea firească, trebuie înții să fie întru ființă și atunci se lucrează cele potrivite și să păltimească, adică oamenii cele ale sale și dobitoacele cele cuviincioase. Așa și la a doua naștere cea Dumnezeiască a Botezului, trebuie să fie înții lui Dumnezeu și atunci se lucrează dragostei lui și calelalte care privesc către bunaviețuire.

(2) – Trei însemnări avem cu de-adinsul la Dumnezeiescul Botez, curățire, Naștere, adică a doua naștere și îngropare. Și pentru aceasta Dumnezelasca colimvitră (Cristelniță) cît către a doua naștere, ține cuvînt, adică închipuire, de mitră, iar cît către curățenie, de baie și de mormînt cît către îngropare. Și cum că însemnare de naștere are sfîntul Botez, cu întărire hotărăște Domnul către Nicodim zicînd: „Amin grăiesc ție, De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intru întru Împărăția lui Dumnezeu” (Ioan 3,37). Iar cum că de curățire, adeverează Dumnezeiescul Apostol și mai înții de el Proorocul Isaia, unul adică zicînd: Că s-o sfințească pe Ea (adică pe Biserica) curățînd-o cu baia apei prin cuvînt. Iar altul ca dinspre fața Dumnezeului tuturor grăind: Scâldeți-vă (lisate) și vă curățiți, lepădați viclesugurile de la inimile voastre. Și de vor fi păcatele voastre ca roșeața, ca zăpada te voi albi.” Iar cum că acest grai proorocesc s-a zis pentru Dumnezeiescul Botez, arată fericitul Teodorit tîlcuind și zicînd, că numai darul Botezului poate să lumineze această curățenia. Iar cum că și însemnare de îngropare are, arătat iarăși Dumnezeiescul Apostol învață grăind, că, cîți în Hristos ne-am boteza în moartea Lui ne-am botezat, că ne-am îngropat cu el dîmpreună prin botez spre moarte. Și deci cum că sfîntul Botez are mai cu de-adinsul aceste trei însemnări, arătat s-a făcut din aceste însemnări și închipuirii sunt de navole acele trei afundări și ridicări, și socoteala cea dreaptă arată, și Tradiția cea din început legiuită o mărturisește și Sfîntii Părinți cel ce s-au scris pentru cel de mîntuire botez o adeverează. Și socoteala cea dreaptă adică arată, fără de mitră? Cum poate să se scalde după rînduiala proorocului, fără de baie? Cum poate să se îngroape, după învățătura Apostolului, fără de mormînt acestea, adică mitra, scăldătoarea, mormîntul cum pot să se închipuiască fără de afundări? Pentru aceea dar ca să se nască de a doua oară cel ce se botează, și născîndu-se să intre întru Împărăția cerului, după hotărîrea Domnului cea către Nicodim, nevoie este să se boteze cu afundări în colimvitră, care are cuvînt de mitră, ca să se închipuiască în el nașterea cea de a doua. Ca să se scalde cel ce se botează, și scăldîndu-se să se învrednicească de albimea zăpezii, după cuvîntul cel zis prin proorocul despre fața Domnului, care numai prin această scăldare făgăduiește o curățire ca aceasta, trebuie să se boteze cu afundări în colimvitră, care are cuvînt de baie, ca să se închipuiască în el curățirea cea ca albimea zăpezii. Că să se îngroape împreună cu Hristos cel ce se botează, și îngropîndu-se împreună, să și învieze împreună, după învățătura Dumnezeiescului Apostol, nevoie este să se boteze cu afundări în colimvitră, care are cuvînt de mormînt, ca să se închipuiască în el îngroparea și învierea. Că în altfel acestea a se închipui după dreapta socoteală este cu neputință. Iar cum că cu Tradiție din început legiuită sunt date afundările, ca cele ce sunt prea de nevoie, mărturisește fericitul Teodorit episcopul Cirului, care a fost în secolul 5 în cuvîntul 4 al povestirii sale celei rele pentru eretici, povestind pentru ereticul Aetie. Că zice că aceste cuvinte:

Acesta și pe legea Sfântului Botez cea dintru început predată de la Domnul și de la Apostoli a răsturnat-o și arătat împotriva a legiuit, zicînd că nu se cuvine de trei ori a afunda pe cel ce se botează, nici a face chemarea Treimii, ci odată a boteza în moartea lui Hristos, Și celelalte ale nebuniei lui. Aceasta zice a răsturnat. Ce a răsturnat? Legea sfîntului Botez, cea dintru început predată, adică prin tradiție dată. De la cine dată? De la Domnul, și de la Apostoli. Care a fost legea aceea? De trei ori a afunda pe cel ce se botează și a face chemarea Treimii. Iată dar că tradiție este din început dată, de la Domnul și de la Dumnezeu-Șii Apostoli cele trei afundări împreună cu chemarea Preasfintei și celei de o Ființă Treimi, ca să se închipulască la cel ce se botează nașterea cea de a doua și curățirea și îngroparea. Pentru aceea și a nu se păzi ele, este arătată legiuirea, după asemănarea lui Aetie ereticul, împotriva Domnului nostru și a sfinșilor lui Apostoli. și după urmare și stricare a Tainei și răsturnare a închipuirilor și a folosului ei, care este iertarea păcatelor. Iar cum că și toți sfinții și purtătorii de Dumnezeu Părinți și cei vechi și cei noi, de la înșiși Dumnezeu-Șii Apostoli pînă la cei mai aproape de noi, cîți au grăit pentru Taina sfîntului Botez, adeverează afundările, arătat este din cele de Duhul Sfînt insuflate ale lor mărturii și hotăriri, care sunt acestea: Canonul 8 al Sfînților Apostoli: Oricarele episcop sau preot nu va face trei Botezuri ale unei Taine, ci un Botez, care să se dea întru moartea Domnului, să se caterisească. Pentru că n-a zis Domnul întru moartea mea botezați ci, „Mergînd învățați, toate neamurile, botezîndu-i pe ei în Numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh. Tîlc al lui Zonora. Trei Botezuri zice aici canonul, pe cele trei afundări întru o Taină adică într-un Botez. Într-cît cel ce botează la fiecare afundare să zică un Nume al Sfintei Treimi. Că odată a afunda în sfînta Colimvitră pe cel ce se botează și în Moartea Domnului a o zice pe acea afundare, este păgînesc lucru și cel ce așa se botează să se caterisească. Așezămîntul acestora Dumnezeu-Șii Apostoli în cartea 7 cap. 45, scriu: Că cel ce se pogoară în apă. Și în cartea 3, cap 17: Deci Botezul se dă întru moartea Domnului, iar Apa în locul îngropării. Untul de lemn în locul Sfîntului Duh. Pecetea în locul Crucii. Mirul, întărire a mărturisirii. Afundarea, a muri împreună. Ieșirea din apă, a învia împreună. Sinodul 2 ecumenic legiuind cum se cuvine să primim pe cei ce se întorc de la eres și vin la Biserica cea sobornicească, în două părți îi desparte pe ei, pe unii rînduindu-i a se unge cu Mir, iar pe alții de a se boteza de a doua oară. Și pentru cei ce adică se botează într-o afundare, poruncește a se boteza a doua oară, spunîndu-le pe larg și eresurile lor. Iar pentru noi cei ce se botează în trei afundări, ca cei ce se botează întocmai cu noi, nu socotește că se cuvine a se boteza ei de a doua oară, ci după anatema tisirea cea dată în scris a eresului lor, să se ungă cu Mir. Sfîntul Dionisie Aeropagitul cel ce a fost pe vremea sfinților Apostoli teologhisește: Deci de trei ori pe ei (adică pe cel chemat) Arhiereul îl afundă, la cele trei afundări și ridicări ale celui ce se sîvîrșește (adică se botează) zicînd pe cele trei Ipostasuri ale Dumnezeu-Șii Fericiri. și în alt loc: Potrivit acoperirea cea peste tot cu apă s-a luat la închipuirea morții și a nevederii îngropării. Și iarăși: Deci pe cel ce cu sfințenie se botează învățătura cea închipuitoare cu taină îl învață, cum că prin cele trei afundări în apă urmează morții celei Dumnezeu-Șii a îngropării celei de trei zile și trei nopți a lui Iisus Dătătorului de viață. Pe acest loc încă și Sfîntul Maxim Mărturisitorul învățîndu-l zice: Vezi... Că afundarea apei bine s-a luat în locul morții. Și Gheorghe Pachimer parafrazîndu-l scrie: și de vreme ce trei zile și trei nopți a petrecut Iisus Începătorul vieții în pîntecele

pămîntului, prin cele trei afundări cele trei nopți le înseamnă, iar prin cele trei ridicări, cele trei zile, Sfîntul Chiril al Ierusalimului în învățăturile sale, și aici prin închipuire înseamnă pe îngroparea cea de trei zile a lui Hristos. Că precum Mîntuitorul nostru trei zile și trei nopți în pîntecele pămîntului a făcut: Așa și voi întru ridicarea (adică din apă) cea dintîi, ați urmat zilei celei dintîi în pămînt a lui Hristos, iar întru afundarea nopții, și iarăși: Precum Iisus păcatele a foată lumea luîndu-le asupra a murit, ca omorînd păcatul să te învieze pe tine întru dreptate, așa și tu pogorîndu-te în apă și oarecum îngropîndu-se împreună, precum acela în piatră, te scoli întru înnoirea vieții umblînd. Și iarăși la sfînta Colimvitră a Dumnezeiescului Botez vă povățuiați, precum Hristos de la Cruce la mormîntul cel era înainte. Și iarăși: Precum Hristos în rîul Iordanului scaldîndu-se și din luminile Dumnezeirii dînd apelor, a ieșit dintr-însele, și venire ființească a Duhului Sfînt peste el s-a Făcut, peste cel asemenea odihnindu-se cel asemenea: Așa și vouă ieșînd din colimvitră sfintelor Ape vi s-a dat ungerea cea închipuitoare a aceleia cu care s-a uns Hristos, Sfîntul Atanasie cel mult pătimitor tîlcuind cuvîntul apostolului ce zice: Că de suntem împreună sădiți după asemănarea morții lui. Împreună sădiți suntem, adică părtași. Precum Trupul Stăpînului îngropîndu-se în pămînt, a răsărit mîntuirea lumii așa și trupul nostru îngropîndu-se în Botez, ne-a răsărit dreptate nouă. Iar asemenea așa este: Precum Hristos a murit și a treia zi a înviat, așa și noi în Botez murind înviem. Că a se afunda pruncul în colimvitră de trei ori și a ieși, aceasta înseamnă pe moartea și pe învierea cea de a treia zi a lui Hristos. Sfîntul Vasile cel Mare: Deci în trei afundări și întocmai la număr chemări se săvîrșește Taina Botezului. Ca și chipul morții să se închipuiască, și cu tradiția cunoștinței de Dumnezeu sufletele să ne luminăm, cei ce ne botezăm. Și în alt loc: Unul îl știm pe Botezul cel mîntuitor, pentru că una este moartea cea pentru lume și una Învierea cea din morți, a cărora închipuire este Botezul. Și iarăși: Cum dar vom face pogorîrea în iad? urmînd îngropării lui Hristos. Pentru că oarecum se îngroapă în apă trupurile celor ce se botează. Și mai jos: Deci apa dă închipuirea morții, iar Duhul sloboade Puterea cea făcătoare de viață. Și sfîntul Grigorie Teologul la cuvîntul cel pentru Botez: Să ne îngropăm dar împreună cu Hristos prin Botez, ca să și înviem împreună, să ne pogorîm împreună (adică în apă) ca să ne și înălțăm împreună. Sfîntul Grigorie de Nissa la cuvîntul cel de învățătură: Iar pogorîrea în apă, și de trei ori a intra omul în ea, altă taină cuprinde... Și iarăși: Deci Dumnezeu și Mîntuitorul nostru împlinind rînduiala cea pentru noi, a intrat sub stihia cea de a patra, care este pămîntul, iar noi Botez luînd spre urmarea Domnului și Învățătorului și Stăpînului nostru, în pămînt nu ne îngropăm, ci sub stihia cea de aproape de pămînt, care este apa pogorîndu-ne, în aceea ne ascundem precum Mîntuitorul în pămînt și de trei ori aceasta făcînd, pe darul Învierii celei de a treia zi întru noi îl închipuim. Sfîntul Ioan Gură de Aur: Cuvîntul 24 la Ioan. Care este cuvîntul Botezului? Dumnezeiești semne se săvîrșesc la dînsul, mormînt și moarte și Înviere și Viață, și acestea toate împreună se fac. Căci ca într-un mormînt în apă afundîndu-ne de trei ori noi capetele, se îngroapă omul cel vechi și afundîndu-se jos, se ascunde cu totul tot. Apoi ridicîndu-ne noi, iese cel nou iarăși. Și iarăși cuvînt 40 la Trimiterea 1 către Corinteni: Ceea ce este mitra la pruncul cel din pîntece, aceasta puiește. Sfîntul Ioan Damaschin. Că prin cele trei afundări, pe cel trei zile ale îngropării Domnului le însemnează Botezul. Și Sfîntul Teofilact la Ioan cap. 3. Că ale îngropării și ale Învierii semne, și chip în apa aceasta se săvîrșesc. Cele trei

afundări sunt semne ale îngropării celei de trei zile, apoi iese omul, precum Domnul, mai strălucită și mai luminoasă purtând haina nestricăciunii, și stricăclunea în apă *afundind-o*. Din toate acestea ce s-au zis, se încheie, că la această Dumnezeiască Taină a sfântului și celui de mîntuire Botez, după socoteala cea dreaptă și după tradiția cea dintru început dată de la Mîntuitorul nostru și de la Dumnezeieștii lui Apostoli și după mărturiile și hotărârile purtătorilor de Dumnezeu Părinți, de nevoie se cer și netrecute sunt cele trei afundări și ridicări, ca să se închipuiască la cel ce se botează nașterea cea de-a doua, curățirea și îngroparea, însemnările cele mai cu de-adsinul ale Botezului. Iar a doua, că botezul acela, de se cuvine a-l și numi botez, iar nu mai bine mînzolire, care se face cu stropire sau cu turnare, este scornire și îndemnarea și meșteșugirea vrăjmașului mîntuirii noastre și arătată legiuire împotriva Domnului nostru și a sfinților Apostoli și a purtătorilor de Dumnezeu Părinți și ca cel ce este așa, după urmare este lipsit precum de închipuiri așa și de tot darul și folosul și sfințirea. Iar de zic latinii cei stropiți și apărători ai stropirii că prin chemările Sfintei Treimi, acea stropire dătătoare de dar, aceasta este țesătură de pălăjen, și pentru aceea nu le va fi lor spre haină de mîntuire. Că am văzut mai sus cu Sfîntul Dionisie Aeropagitul, cu sfîntul Vasile cel Mare și cu fericitul Teodorit, că la lucrarea Botezului amîndouă trebuie să urmeze și afundările și chemările. Și precum nu sunt de-ajuns afundările fără de chemări, așa nici chemările fără de afundări. Că unul zice: Că de trei ori pe el Arhiereul îl afundă la cele trei afundări și ridicări ale celui ce se săvîrșește zicînd pe cele trei lpostasuri ale Dumnezeieștii Fericiri. Iar altul: Că în trei afundări și întocmai la număr chemări se săvîrșește Taina Botezului. Iar fericitul Teodorit: Că Tradiția cea dintru început era, de trei ori a afunda și chemarea Treimii se face. Iar de pun și iarăși înainte ceea ce spune sfîntul Luca la Fapte cap. 2, Cum că stînd Petru cu cei 11 ucenici, și-a ridicat glasul său către mulțimea ceea ce se adunase iar aceia bucurosi primind cuvîntul lui s-au botezat și s-au adaos în ziua aceea, suflînd ca la trei mii, și dintru aceasta fac ei socoteală că prin stropire s-ar fi botezat, că n-ar fi fost el singur de-ajuns să boteze atîta de mulți. și aceasta este toiag de trestie, de care sprijinindu-se adînc se aruncă. Că aceasta este semuire deșartă și cu greșeală. Apoi a lăsa cele de Domnul și de sfinții Apostoli legiuite și de purtătorii de Dumnezeu Părinți mărturisite și adeverate și a umbla după semuiri deșarte și fără de nici o temelie, nu este lucru al celor ce se țin de adevăr, ci al celor ce sunt plini de duhul înșelăciunii. Nu este al celor ce întru smerenia cugetului se griesc cum să nu se scape de iertarea păcatelor și de viața cea veșnică, ci al celor ce pentru mîndria lor se bucură de scornituri, la care foarte bine se potrivește cuvîntul Dumnezeiescului Apostol: Că precum n-au judecat a-l avea pe Dumnezeu întru cunoștiință, i-a dat pe ei Dumnezeu în minte nepricepută a face cele ce nu se cade. Iar cum că este semuire deșartă și greșită, arătat este din multe.

(1) – că nu zice Sf. Luca cum că s-au stropit, precum zice Sf. Apostol Pavel la Evrei 9, pentru Moisi că luînd sînge de viței și de țapi cu apă, și cartea și tot poporul l-a stropit. Cî cum că s-a botezat.

(2) – că nu zice cum că Petru i-a botezat, ci simplu cum că s-au botezat, iar de cine s-au botezat, arătat că de Petru și de cei ce erau împreună cu Petru, care erau ca la 120 de nume, pe care înălțîndu-se Hristos i-a lăsat creștini pe pămînt. Că măcar că în vorbă către cei ce vom face bărbați frați, numai sfîntul Petru grăiește, gură a tuturor făcîndu-se, dar la lucrul botezului toți lucrau. Și după cum obișnuiau atunci de botezau

la râuri și izvoare și lacuri și scăldătoare (Iar scăldătoare înțelege-le pe cele ale Oilor sau Siloam) atîția fiind ei, nu numai trei mii, ci mult mai mulți ar fi putut să boteze.

(3) – *Fiindcă apostolii și ei au fost botezați de Ioan în deosebite vremi, mai înainte de a fi ucenici ai lui Hristos, și pe alții i-au botezat cu același Botez mai pe urmă fiind împreună cu Hristos, precum Sf. Evanghelist Ioan spune în cap. 3 și mai mult în al patrulea zicînd: Deci a înțeles Domnul că au auzit fariseii că Iisus mai mulți ucenici face și botează decît Ioan, măcar că Însuși Iisus nu boteza, ci ucenicii lui, a lăsat pămîntul Iudeii și s-a dus iarăși în Galileia. Pentru aceasta nepotrivit lucru este și cu totul de necrezut că îndată să fi lăsat ei Botezul acela și să fi întrebuițat stropirea, botez mincinos.*

(4) – Că nici în altă parte în alte locuri unde se aduce că au botezat Apostolii nu se socotește stropire. Că zice sfîntul Luca la Fapte 8, că sfîntul apostol Filip l-a botezat pe famenul, dar s-a pogorît, zice, amîndoi în apă și Filip și famenul, și l-au botezat pe el, și dacă au ieșit din apă, Duhul Domnului l-a răpit pe Filip și nu l-a văzut. Deci dacă ar fi întrebuițat sfinții Apostoli stropire, ce trebuință era să aștepte să vie la apă și să se pogoare în apă și să iasă din apă? Că trebuia să fi avut la căruță puțină apă cît pentru stropit. Însă aici că precum Sfîntul Luca zice pentru Filip și famenul: și dacă au ieșit (amîndoi) din apă, Duhul Domnului l-a răpit pe Filip, așa sfîntul Marcu cap. 1 pentru sfîntul Ioan: Și îndată ieșind din apă a văzut cerurile deschise. De unde arătat se cunoaște, că de aceeași urmăre a lui Ioan cît pentru apă, se țineau la Botez sfinții Apostoli. Istoriceste încă aceștia la capitolul 18, pentru sfinții Apostoli Pavel și Barnaba, că în Filipi ieșind afară din cetate lîngă rîu pentru rugăciune au botezat o femeie cu numele Lidia vînzătoare de porfiră împreună cu casa ei, a cărei inimă a deschis-o Domnul ca să la aminte la cele ce le zicea Pavel, dar dacă s-a botezat, zice, i-a rugat să intre în casa ei și să rămîie și i-a slăvit. Dar care unde s-a botezat? Arătat că în rîu, iar în rîu botezîndu-se, fără de îndoială este că cu afundări, că de întrebuițau sfinții Apostoli stropire, ce nevoie îi era femeii întîi să se boteze apoi să-i silească să intre în casă, putea să-i ducă acasă și acolo s-o stropească și pe ea și pe casa ei. La fel în aceeași cetate l-au botezat și pe temnicer, care scoțîndu-i pe apostoli afară din temniță, și luîndu-i pe ei în acel ceas al nopții i-a spălat de răni și s-au botezat ei și al lui toți îndată, și ducîndu-l pe ei în casa le-a pus lor masa, și s-au bucurat cu toată casa, crezînd lui Dumnezeu. Unde i-a dus și s-au botezat? Că din temniță i-a scos afară, acasă i-a dus pe urmă, arătat că la rîu ducîndu-i, acolo și pe Apostoli i-au spălat și ei s-au botezat, apoi acasă venind le-a pus masa. Nicăieri dar nu se socotește stropire, ci dimpotrivă mai vîrtos și de la locurile pe la care obișnuiau a boteza tot afundări se cunoaște că întrebuița, precum și în canoane au lăsat și cu tradiție au învățat.

(5) – La Dumnezeuiescul Apostol Pavel scriind către Evrei face și deosebite între stropire și între scăldare, învățîndu-ne ce fel se cuvine să ne stropim și ce fel să ne scăldăm. Că zice la cap. 10, să ne apropiem (adică la credință) cu inimă adevărată întru plinirea credinței, fiind stropiți la inimă de știința cea rea. Și scăldați (lalimeni) la trup cu apă curată, să ținem mărturisirea nădejzii nesmintită. Adică să ne apropiem de credință fiind stropiți nu la trup, precum mai demult la evrei și acum la latini, că aceasta cum că nici o iertare de păcate nu lucra, zice fericitul Teodorit în tîlcuirea la psalmul 50, cu lesnire este a cunoaște din cărțile lui Moise. Că pe ucigătorul de om și pe

tilharul cel de muncă străină, nu cu stropiri legea îl curăța, ci sub pedepsele cele mai de pe urmă îl pune. Ci la suflet, cu darul Duhului. Să ținem mărturisirea nădejzii nesmintită, fiind scăldați la trup cu apă curată, adică cu cea a Botezului. Că măcar că Darul Duhului cel din baie, zice Sfântul Teofilact tilcuind acest loc și sufletele le curățește, însă a unit aici Pavel ceea ce se vede cu ceea ce nu se vede. Fiindcă și la însăși trebuința botezului pentru trup se ia apa. Că îndoiți fiind noi, îndoită este și curățirea. Deci de ar fi întrebuințat sfântul Apostol stropirea la Botez, nicidecum n-ar fi făcut această deosebire, nici n-ar fi pomenit de scăldare, iar acum așa scriind, se arată că n-a știut sfântul de stropire la botez ci scăldare în apă.

(6) – Și cea mai apoi de toate, că sfântul Ioan Gură de Aur tilcuiorul cel de Dumnezeu insuflat al Dumnezeieștii Scripturi lîngă afundări precum mai sus am văzut și la Vol. 5 în cuvîntul cel împotriva celor ce se îmbată la Înviere. Făcînd asemănare între scăldătoarea Oilor și între a Botezului, atîta de curat ne arată cum că în scăldătoare botezau cei de atunci, iar nu cu stropire, cît numai nu ne pune scăldătoarea înaintea ochilor. Că zice: Pentru aceasta acolo după cel dintîi cel de al doilea pogorîndu-se nu se vindeca, că ludeilor se da Darul, celor neputincioși, celor săraci. Iar aici după cel dintîi cel de al doilea, după cel de al doilea cel de al treilea, după cel de al treilea cel de al patrulea, măcar, zice, măcar 20, măcar o sută, măcar mii, măcar toată lumea de o vei băga în scăldătoare nu se cheltuiește Darul, nu se împuținează Harul, nu se întîna apele. Nou este chipul curățeniei. Că nu este trupesc. Că la trupuri cînd apele mai mulți spală, primesc mai multă întînăciune. Iar aici pe cît mai mulți se spală, pe atîta mai curate se fac. Nicidecum dar de ar fi socotit cum că sfinții Apostoli ar fi întrebuințat la Botez stropire, precum îi asupresc latinii, n-ar fi vorbit așa de lămurit pentru scăldătoare. Că măcar toată lumea, zice, de o vei băga în scăldătoare, iar nu de o vei stropi. Și iarăși: Că apele cele din scăldătoare adică, pe cît mai mulți spală, pe atîta mai curate se fac. Care aceasta la stropire este cu neputință. Că unde pot latinii să strîngă stropiturile de pe fruntea unuia și să mai stropească măcar pe altul, nu zece sau o sută sau toată lumea, precum zice sfîntul. Deșartă dar și nefolositoare, cu greșală și fără de nici o înțelegere dinspre toate părțile se cunoaște această semuire a latinilor pentru stropire, pe care fără de nici o întărire se întăresc, ci numai înfințînd cele neînfințate, ca să-și apere scornirea lor cea prin șoptirea vrăjmașului scornită spre vătămarea și pierzarea sufletelor lor. Ci noi lăsîndu-i pe ei să se bucure după întunecata, precum zice dumnezeiesoul Apostol și neînțelegătoarea lor inimă de cele de suflet pierzătoare ale lor scorniri, să ne ținem de așezămînturile sfinților Părinți, care toți învață de afundări, precum mai sus am văzut, ca să se închipuiască la cel ce se botează însemnările cele Dumnezeiești ale Botezului, care atîta sunt de nevoie, cît a mers sfîntul episcop Petru în casa lui Corneliu, și după vîrsarea Preasfîntului Duh, care s-a făcut peste cei ce s-au adunat, întocmai ca și peste Apostoli, tot a poruncit să se boteze. Ca precum zice sfîntul Teofilact: Să se săvîrșească acele semne dumnezeiești, Mormîntul, Moartea, Învierea și Viața care și mai sus s-a zis. Pentru aceea toți, pentru că toți suntem datori a apăra ortodoxia, și cele ale ortodoxiei, iar mai virtos preoții trebuie să aibă multă purtare de grijă pentru afundări ca să nu strice o taină mare și Dumnezeiască precum aceasta, botezînd cumva cu turnare pentru nebăgare de seamă și datoria unora, care grăiesc din pîntecele lor cele necuvioase, pe care foarte se potrivește cuvîntul Proorocului: Spusu-mi-au mie călcătorii de lege

bîrfeli, dar nu sunt ca Legea Ta Doamne. Sau prin vase mici în care să nu încapă pruncul trupul lui, pentru vreun obicei rău, care pentru neluare aminte a intrat și pe cel ce se botează să-l lipsească de Dumnezeu-știle semne și închipuiri, și ei și sub dare de seamă înfricoșată să rămîie și osînda canonului 50 al sfinților Apostoli care zice: Oricarele episcop sau Preot nu va face trei botezuri, adică trei afundări, a unei taine a Botezului și celelalte... să se caterisească. Adică să i se ia darul Preoției. Și moștenitori anatemi de la Sinodul 7 să se facă. Că oricine zice tradiția scrisă sau nescrisă a Bisericii va lepăda, să fie anatema. Că luminat este precum s-a arătat, că afară de tradiția ce în scris am luat ca să fie botezul cu acoperire de apă peste tot este cel ce în altfel oricum se face.

(3) – Dar de vei fi la îndoială, de vreme ce evanghelia zice, Botezîndu-i și celelalte, iar la Fapte, să se boteze fiecare din voi. Nici o deosebire nu dar a zice Botezătorul, botez eu pe robul lui Dumnezeu, și botează-se robul lui Dumnezeu. Ci multă este deosebirea, că aceea, botez eu, o arată numai pe pricina cea Stăpîitoare. Iar preotul după Gură de Aur (Cuv. 75 la Ioan) numai o împrumută pe limba sa și întinde mîna sa, iar darul este, zice cel ce lucrează toate. Și nu numai Preotul, ci nici Înger sau Arhanghel nu poate lucra ceva la cele ce se dau de la Dumnezeu, ci Tatăl și Fiul și Sfîntul Duh le face toate. Căci cînd vei vedea zice (Cuv. 51, la Matei) pe Preot dîndu-ți ție nu socoți cum că preotul face aceasta, ci cum că Mîna lui Hristos este ceea ce se întinde. Că preotul cînd botează, nu el te botează, ci Dumnezeu este cel ce te ține de cap cu Putere nevăzută. Și nici înger nici arhanghel, nici altcineva nu îndrăznește să se apropie și să se atingă: Așa și acum. Căci cînd numai Dumnezeu naște, al lui numai este darul. Toate, zice, (Cuv. 20, la 2 Tim) sunt ale Darului. A preotului este numai a deschide gura, iar toate Dumnezeu le lucrează. Semn numai plinește acesta. Precum și prin Ioan Duhul pe care el nu-l avea s-a pogorît. Pentru aceasta și mulți preoți zice (Vol. 7, cuv. 61) păcătoși fiind, aduc darurile și nu se întoarce de către dîșii Dumnezeu, ci prin Duhul Sfînt sfințește cele ce sunt puse de față. Că Preotul, zice (Vol. 7, Cuv. 78) Botezînd, și aducînd Jertfa cea fără de Sînge, mîinile le împrumută la ceea ce zace de față, iar Duhul Sfînt pe acestea le sfințește și le mărește. Că ceea ce a sfințit ceea ce le-a dat ucenicilor, aceștia, și pe aceasta, zice, o sfințește. (Cuv. 2, la 2 Tim. și 8 la 1 Cor și 24 la Ioan). Că deși om este, zice, cel de față, dar nimic nu lucrează el la cele ce stau de față, ci la Dumnezeu este cel ce lucrează prin el. Că nici Preotul este, și pe aceasta o sfințește, singur numai cel ce se atinge de cap, ci și Dreapta lui Hristos. Și aceasta se arată și din însăși graiurile celui ce botează. Că nu zice botez eu pe cutare, ci botează-te cutare. Arătînd că el numai slujitor se face al Darului și mîna sa o întinde, iar cel ce toate le plinește este Tatăl și Fiul și Duhul Sfînt. Că nebunesc lucru este, zice și sfîntul Chiril al Alexandriei (La Anticritica împotriva lui Nestorie cap. 3) a socoti cum că este lucru al omenirii a putea a boteza pe cei credincioși cu Duh Sfînt. Căci cum cel mai mic va dărui împărtășirea celui fără de asemănare mai mare? Pentru acestea dar Preotul Organ fiind al Darului, nu zice, eu Botez, ci botează-se robul lui Dumnezeu, de Sfînta Treime adică prin Mine. Care acestea amîndouă și cea Stăpîitoare, pricină zic și cea Organicească, nu se poate să se arate în cuvîntul acela, botez eu. Că însuși Hristos este cel ce botează cu Duhul Sfînt după Ioan. (Mt. 3, Ioan, 1). Pentru aceasta preotul nu zice botez eu, ci botează-se robul lui Dumnezeu, de Hristos adică cel ce botează cu Duh Sfînt. Pentru aceea Vasile cel Mare zice: (cap. 29, pentru

Duhul) ca o moștenire părintească pe glasul acesta îl păzesc, luându-l de la bărbat prin care m-am și botezat și la slujba Bisericii m-am suit. Și Gură de Aur (Cuv. 3, Pentru Preoți) prin aceștia, zice, ne îmbrăcăm întru Hristos nu de aceștia. Asemenea Domnul poruncind în a lui pomenire a face, ceea ce el a făcut, nimeni din cei lucrători de cele sfinte îndrăznește a zice, eu fac, ci, fă Pîinea aceasta și celelalte, încă și poruncind, iar mai virtuos și stăpînirea dînd, că oricîte vor lega și vor dezlega, să fie legate și dezlegate, Iacob fratele lui Dumnezeu și cei de pe urmă pe rînd și Gură de Aur, nicăiri nu se văd zicînd cu stăpînire, te leg, sau te dezleg, ci cu rugămintă, Doamne dezleagă. Și așa dar după dreapta socoteală nicidecum nu poate să se zică la Botez, eu botez, ci botează-se robul lui Dumnezeu.

(4) – Fiindcă acestea erau daruri care cu mintea se înțelegeau, adică cele ce nu se vedeau, pentru aceasta urma de demult celor ce se botezau semne ale Dumnezeuității Puteri, ca cei ce erau încă necredincioși văzînd, la credință să se tragă, crezînd că cei ce se botează, se învrednicesc de oarecare daruri nevăzute și pentru aceasta pot să lucreze unele ca acestea.

(5) – Începător al Dumnezeuirii se zice, ca cel ce este pricină și începătorie acelor ce se zic Dumnezei, a Îngerilor zic și a oamenilor celor dreți. Sf. Maxim.

(6) – Adică celor ce se aseamănă cu Dumnezeu, pe cît este cu putință.

(7) – Că se sfințește nu cel spurcat încă, ci cel curățit prin Sfîntul Botez. Chiril al Alexandriei la Sirah la cap. 1 al leșirilor.

(8) – Trebuie a ști că a zice cum că numai Arhiereul poate să ungă cu Mir, miroase a socoteală papistășească după epistola cea de obște a lui Fotie cap. 7. Că Preotul ce săvîrșește Tainele cele mari, Botezul zic, și lucrarea cea sfîntă a Trupului și Sîngelui Stăpînului, cum nu va unge și cu Mir pe cel ce prin Botez, și prin Jertfa cea fără de Sînge l-a sfințit? Și iarăși după Dumnezeiescul Hristotom: Cel ce unge pe cel mult mai sfînt decît Vasele cele sfințite, cum nu le va unge el și pe Vasele ce sfințite? Că Dumnezeiasca Tradiție și după Sf. Dionisie Aeropagitul (La Ierarhia Bisericească cap. 5) i-a dat ierarhului săvîrșirea Dumnezeiescului Mir untdelemn cu Dumnezeiasca Poruncă din multe materii aromate de Moisi făcut, dar deosebit și cu puterea și cu ungerea. Că numai din poruncă, iar nu și cu lucrare sfîntă era făcut. Și se ungea cu el, și Cortul tot și cele din el toate, și Preoții spre a lucra cele Preoțești și vremea trecînd și Prooroci și Împărații, dar nu tot poporul. Iar pe noi pe toți și pe bărbați și pe femei cu această Dumnezeiască ungere ne săvîrșește Dumnezeuul tuturor (că în Hristos Iisus nu este parte bărbătească și femeiască după Dumnezeiescul Apostol) făcîndu-ne pe noi împărați și Preoți, după Dumnezeiescul Ioan al Apocalipsului, aceea ca să împărțim peste patimile cele dintru noi, iar aceasta ca să aducem lui jertfă de laudă.

(10) – Sfîntul Vasile cel Mare în cuvîntul întii pentru Botez zice, că cel ce se naște de a doua oară prin Botez, trebuie de aici să se hrănească cu împărtășirea Dumnezeieștilor Taine. Asemenea și sfîntul Chiril al Ierusalimului în cuvîntul 18 cap. 32. Trebuie de la Botez să se apropie la sfîntul Jertfelnic al lui Dumnezeu și să primească cele de acolo duhovnicești și Cerești Taine. Din care acestea să încheie că și însăși pruncii după ce se botează, îndată trebuie să se hrănească cu Tainele. Că nici nu sunt ei supuși atunci sub învinuirea de nevrednicie, ca să se și ispitească mai înainte pe sineși fiecare din ei, precum birfesc latinii, apoi așa să se împărtășească cu Tainele. Ci mai virtuos fiindcă prin Botez lămurit pe sineși s-au făcut, fără de osîndă

negreșit se va împărtăși cu Tainele. Că acel cuvânt să se ispitească nimic alt nu însemnează, fără numai lămurit și vrednic de primit Tainele pe sineși să se facă. Nici iarăși pentru că nu socotește și nu deosebește Trupul și Sîngele Domnului, judecată lui și mîncîcă și bea. De vreme ce nici pe Dumnezeuiescul Botez nu poate să-l socotească și să-l deosebească din celelalte botezuri. Ci precum nu se botează spre judecată luiși. Că precum s-a zis: Cel ce va crede și se va boteza, mîntui-se-va (Mc. 16) și, Pocăiți-vă și să se boteze fiecare dintru voi (Fapte 2). Așa s-a zis, și să se ispitească omul pe sineși, pentru aceasta nu se cuvine să se împărtășească cu Tainele, așadar nu se cuvine nici să se boteze, pentru că nu pot ei nici să creadă sau să se pocăiască. Dar și neputînd ei să creadă sau să se pocăiască, se botează. Așadar și neputînd ei să se ispitească pe sineși, trebuie să se împărtășească cu Tainele. Căci Hristos zicînd: De nu veți mîncă Trupul Omului și celelalte (Ioan 6) și, Luați mîncăți, și Beți toți și celelalte, nu hotărît numai către cei ce erau de față atunci grăia, ci și către toți cei ce pe urmă vor crede în El. Că cel ce mă mîncîcă pe Mine, zice de obște și nehotărît, și iarăși, Cel ce mîncîcă Trupul Meu și bea sîngele Meu. Și, de va mîncă cineva din Pîinea aceasta, va fi viu în veci. Încă și Pîinea care eu o voi da, Trupul Meu este, pe care eu îl voi da pentru viața lumii, nu numai pentru cei ce erau de față atunci. Că spre mîntuire de nevoie este precum Botezul așa și Euharistia la cei ce sunt afară de vreo întîmplare. Că de nu veți mîncă zice, Trupul Fiului Omului, și celelalte. Încă cum că și pruncul după ce se botează, trebuie să se împărtășească cu Tainele, mărturisesc Clement al Romei cel întîi în cartea 8 capitolul 20. A rînduieilor Apostolești, după văduve mai înainte de tot poporul aducînd pe copii la împărtășire. Sfîntul Mucenic Ciprian în cartea a 5-a pentru cei căzuți. Aducînd pe diaconul că turna în gura unui copil de fiță din sfîntul Potir. Încă și sfîntul Dionisie cap. 7, la Bisericească lărarhie, aduce și pe copiii cei ce nu pot să priceapă cele Dumnezeuiești, cum că se fac părtași și a sfînte nașteri și ai preasfîințitelor închipuiri ale Dumnezeuieștii Împărtășanli. Paulin preasfîințitul în epistola cea către Sever fratele său latinește prin stihuri. Inochentie al Romei cel întîi în Epistola cea către sinodul miletinesc. Augustin în epistola 93 cea împotriva lui Iulian pelagianul și în epistola 24 către Bonifatie. Și în cartea 1 pentru plata păcatelor cap. 20 și 24. Și în epistola 47 cea către Vitalie și în altele multe. Sinod la latini în Tolet al unsprăzecelea în capitolul 1 și 2, Teletinesc în cap. 2, sinod în Matisconi în vremea lui Pelaghie Papa Romei la anul 590 cap. 6. Grigorie Rufenic sau Tironic cartea 1, pentru slăva mucenicilor cap. 18. Evegrie la Bisericeasca istorie cartea 4, cap. 35. Nichifor în cartea 17, cap. 25. Alcuin ucenicul lui Beda și dascălul lui Carol celui Mare în cartea cea pentru sfînte Slujbe în capitolul cel pentru Sîmbăta cea Mare. Ghenadie Masilicusus pentru Bisericeștile Dogme cap. 52, Ugon cel ce se zice de la sf. Victor pentru Taine în cartea 1 cap. 8. Socotind cu cuviință ca cu degetul în chipul cel al Sîngelui să se dea Taina la pruncii cei ce încă sugători.

(11) – Potrivit la apolinaristieni. Pentru că socoteau aceia, cum că Domnul a luat trup fără de suflet cuvîntător.

(12) – Unul a zis lucrările cele Dumnezeuiești ce erau să fie, iar altul le-a săvîrșit. Pentru Bisericeasca Istorie, cap. 3.

(13) – De multe ori aici în Vlahodogdania se întîmplă de se află și chemați, care vin la ortodoxie din alte neamuri și de la alte credințe. Dar nu mai puțin chemați sunt și pruncii, care se găsesc de părinții lor spre luminare. Și pentru aceasta urmează

să se citească ecteniile cele pentru cei chemați, nu numai pentru păzirea rînduiei celei vechi, ci mult mai virtos pentru folosul acelora, pentru care s-au și așezat ele și s-au păzit de sfinții Părinți.

(14) – Sfîntul Simeon al Tesalonicului la a doua Venire îl cuiește pe Vohodul cel Mare acesta. Iar alții au zis că însemnează pe intrarea Domnului cea din Betania în Ierusalim, cînd mulți din popor ca pe un Biruitor al morții cu stîlpări și cu ramuri l-au întîmplat pe el, Osana fiului lui David strigînd.

(15) – Acestea cuvinte ale Domnului, Luați mîncăți și celelalte și, Beți dintru acesta toți și celelalte se zic cu adevărat de preotul cu glas, dar ele nu sunt singure, ci se țin de cele mai de sus ale arătării Tainei, grăindu-se de preotul cu chip de povestire către părintele cel fără de început. Căci zice: Care venind și toată rînduiala cea pentru noi plinind, în noaptea în care a fost vîndut, mai virtos însuși pe sine s-a dat pentru viața lumii, luînd pîine în sfintele sale și prea Curatele și fără de prihană Miini, mulțumind, și Binecuvîntînd, Sfințind și frigînd, a dat sfinților săi ucenici și Apostoli, zicînd: Luați mîncăți și celelalte, la fel și Paharul după Cîină zicînd Beți dintru acesta toți și celelalte și așa și ca despre fața Domnului să zic, și la cele ce în seara Jolie luînd Domnul Taina a învățat, să dau. Că de ar fi fost singure și nu s-ar fi ținut de cele de mai sus, s-ar fi dat sau către cele ce sunt puse înainte pe Sfînta Masă, care încă nu sunt prefăcute și de aici ar fi fost de prisosît cea pe urmă săvîrșitoare chemare a prea Sfîntului Duh, sau și către însuși trupul și singele preotului, de la cere se zic. Din care una este păgînească, iar alia tradiției celei evanghelicești și Apostolești potrivnică și cu totul latinească. Că nici una din Taine nu se săvîrșește binecuvîntîndu-se cu graiurile Scripturii, cu cele ale chemării. Pentru aceea se sfințesc cele puse înainte nu numai cu cuvîntul lui Dumnezeu, ci și cu rugăciune, după Apostolul (1. Tim. 4) și după marele Vasile (cap. 27, pentru Duhul) și după Grigorie de Nissa (Cuv. de învățătură cap. 37). De vreme ce și cuvîntul acela, odată fiind zis, „Creșteți și vă înmulțiți” totdeauna se face, cu lucrul împlinind firea noastră spre facerea de copii, dar dacă și Adam n-ar fi cunoscut pe Eva femeia sa, n-ar fi făcut firea copii. La fel și acela, „Să răsără pămîntul” odată fiind zis, totdeauna împlinicește firea pămîntului spre odrăslire și aducerea de roade. Dar dacă și noi nu-l vom lucra, roadă nu putem lua. Că la început, zice sfîntul Ioan Gură de Aur (la cuvîntul ce zice: Spuneți închinăciune Priscilei și Acvilei. Vol. I, cuv. 17, și Cuv. 7, la cea către Tesaloniceni) ca să-și arate Dumnezeu puterea sa, a făcut ca toate să răsără fără de arătură de plug, și de nimic alta n-a avut trebuință pămîntul spre împreună lucrare. Că i-a fost de-ajuns lui în locul tuturor, cuvîntul acela. Iar pe urmă, zice, nu așa, ci a poruncit să răsără din pămînt și prin a noastră împreună lucrare. Deci de vreme ce și cuvîntul Evangheliei lucrează ca și al Facerii deci dar și acesta, nu singur, ci prin a noastră împreună lucrare, adică prin cuvintele chemării, după sfîntul Vasile, precum s-a zis, le preface cele puse înainte. Iar graiul acela grecesc – METARISTMISI (care românește îl cuindu-se, va să zică, așază, pune la rînduială) al sfîntului Ioan Gură de Aur (La vînzarea ludei, Vol. 5, cuv. 32) zice barecare Dascăl înțelept al Bisericii Răsăritului, că aici nu înseamnă a preface, ci a așeza spre prefacere. Că pe cuvîntul Evangheliei, Luați Mîncăți și celelalte care așază spre prefacere pe cele puse înainte, aceeași putere îl știe Dumnezeuiescul Părinte că are cu cel al Facerii „Creșteți și vă înmulțiți” Dar al facerii împlinicește firea spre facerea de copii, iar nu și de la sine singur face copii. Că începătorii neamului care au auzit cuvîntul acesta,

nu se văd să fi făcut copii fără de împreunare. Deci dar și cuvîntul evangheliei împuternicește cele puse înainte spre prefacere, iar nu și singur de la sineși le prefăce. Și deci amîndouă cuvintele acestea cel al evangheliei adică și cel al făcerii, aceeași putere avînd, aceeași putere dar are și graiul acela a așeza cu a împuternici spre prefacere. Dar cuvîntul acela zice Gură de Aur săvîrșită o face pe jertfă. Răspuns. Nu simplu și cum ar fi. Ci așa zice săvîrșită o face precum și cuvîntul acela care zice: Creșteți și vă înmulțiți, pe fire împutemicînd-o, săvîrșită spre facerea de copii o face. Dar cuvîntul facerii nu pe lucrare, ci pe puterea firii spre lucrare săvîrșită o face, deci dar și cuvîntul Evangheliei pe jertfă în puțință nu în faptă săvîrșită o face. Că zice Dumnezeuiescul Gură de Aur: „Este de față Hristos, și acum. Acela ce a împodobit masa aceea, acesta și pe aceasta o împodobește acum. Că nici nu este om cel ce pe cele puse înainte face a se face Trup și Sînge al lui Hristos, Ci însuși Hristos cel ce s-a răstignit pentru noi. Formă plinînd stă Preotul, cuvintele acelea grăind, iar Puterea și Darul este al lui Dumnezeu. Acesta este trupul meu zice. Cuvîntul acesta le așează pe cele puse înainte. Și precum cuvîntul acela, care zice: Creșteți și vă înmulțiți pămîntul, s-a zis cu adevărat odată, dar totdeauna se face, împuternicînd firea noastră spre facerea de copii, așa și cuvîntul acesta odată fiind zis, de atunci pînă astăzi și pînă la venirea lui la fiecare Masă prin Biserici pe Jertfă săvîrșită o face. Deci de vreme ce cel ce a împodobit atunci Masa aceea; acesta și pe aceasta acum o împodobește. Ia dar și acum Pîinea și mulțumind o frînge prin Preotul cel ce plînește forma și o dă credincioșilor și zice: Luați mîncăți acesta este Trupul meu. Și luînd paharul și mulțumind, le dă lor zicînd: Beți dintru acesta toți și celelalte. La fel și preotul cel ce stă și plînește forma, mai întîi și el luînd Pîine și mulțumind o frînge, apoi așa dînd celor ce o iau, le zice lor cuvintele acelea, schimbînd fața, după Clement al Romei (Cartea 8, cap. 13) Luați adică, mîncăți Trupul lui Hristos. Și beți Sîngele lui Hristos. Paharul Vieții. Că cele ce le zice mai înainte de mulțumirea Pîinii de frîngere și de dare, nu la cele ce sunt puse înainte, ci precum s-a zis, la cele ce le-a dat Domnul în noaptea în care s-a vîndut iar mai vîrtos însuși pe sineși s-a dat, se dau și se aduc, după Liturghiile sfinților, Iacob zic, Vasile și Gură de Aur, și ale acelor adică ale Trupului și Singelui lui sunt arătătoare, iar ale acestora ce sunt puse înainte nu săvîrșitoare, ci spre săvîrșire așezătoare, vreme ce după marele Vasile, care zice (cap. 17, pentru Duhul) „Pe graiurile chemării spre arătarea Pîinii mulțumirii și Paharului binecuvîntării, care din sfinți în scris ni le-a lăsat nouă? Că nu ne îndestulăm cu acestea, pe care Apostolul și Evanghelia le-a pomenit, ci și cele ce mai înainte se zic le dau mare putere la Taina aceasta, pentru această pot să zică și acestea că împuternicește, aceeași este a zice așează, pe cea puse înainte (fiîndcă a da putere este a împuternici s-a arătat că aceeași este cu a așeza) iar că le schimbă nu. S-a arătat dar și cuvîntul acesta al sfințului Ioan Gură de Aur că nu este potrivnic tradiției celei Bisericești. Căci s-a arătat și după el că cuvîntul Evangheliei nu le săvîrșește pe cele ce le așează spre săvîrșire, adică le împuternicește. Că aceștia în Cuv. 17 către Evrei zice: Că Preotul după ce s-a săvîrșit toată Jertfa, sloboade acest glas, adică cu glas zice la Înălțarea Agnețului: Sfintele Sfinților. Dar acest glas nu îndată după cuvintele Domnului îl sloboade, ci după cele ale chemării. Deci dar nici îndată după cuvintele Domnului toată Jertfa s-a săvîrșit, ci după cele ale chemării. Ci de ce trebuie a zice multe? Liturghiile sfinților, a lui Iacob zic, a lui Vasile și a lui Gură de Aur (că pe cea a lui Petru și a lui Marcu

Apostolilor le trec). După cuvintele Domnului făcînd chemarea Sfîntului Duh cea sîvîrșitoare a Tainei, arată luminat că cuvintele acelea ale Domnului nu sunt sîvîrșitoare ale Tainelor. Ci pentru acestea s-au scris de-ajuns și în Teologia Sfîntului Ioan Damaschin foaia 545. Și iubitorul de știința adevărului va citi și acolo.

(16) – Care cuvînt înseamnă prefacere a ființei în ființă, păzindu-se chipurile neschimbate.

(17) – Ci și a pune apă caldă în sfîntul Potir este din cele prea de nevoie. Că precum zice sfîntul Nichifor în cap. 13, fără de apă caldă nu se cuvine să slujească preotul afară de mare nevoie. Că apa cea caldă pentru aceasta și numai se toamnă în Potir, ca cel ce bea din fița Potirului, ca și cum ar bea din însăși coasta cea Dătătoare de viață, așa să se afle, adică înfierbîntîndu-și gustul, cînd bea din amestecarea cea fierbinte. Pentru aceasta dar și se cuvine să se pună apa cea caldă, nici mult mai înainte, nici încropită ci și clocotind și cînd va vrea să bea din Potir preotul, ca după preasfîntitul Gherman al Constantinopolului (La privirea Sfîntei Liturghii) precum a ieșit din Dumnezeiasca coastă cea Vie amîndouă, Sîngele adică și apa pline de fierbințeală, așa și apa prea fierbinte în vremea Împărtășirii (însemnează aceea, în vremea Împărtășirii) adăugîndu-se, desăvîrșit pe închipuirea Tainei să o plinească, ca de însăși Coasta cea dătătoare de viață atingîndu-se cei ce se împărtășesc din fița Potirului. Că a nu mări mărirea minunii cu apă fierbinte, adică, care să clocotească ci cu apă rece și cu vin a face Împărtășirea Tainelor, este birfeală de mare eres. De vreme ce cei ce așa fac nu mărturisesc, că cu trupul Domnului cel făcător de viață și cînd era mort, era împreună Dumnezeirea. Iar după slovă apa cea caldă va să însemne fierbințeala Credinței. Deci cei ce toamnă apă abia caldă și fiindcă se par că au credință abia caldă și deșartă, iar nu plină de Duhul, vor auzi. Căci ești abia cald, voiesc să te borăsc din gura mea. (Apoc. 3,16). Iar după Nicolaie Cabasila apa caldă se pune în Potir spre arătare că cele ce au curs din Sfînta Coastă a Domnului nostru Iisus Hristos sunt făcătoare de viață și nu moarte, și ca mărirea minunii și din aceasta să se creadă, că din trup mort neavînd fire Apa caldă să curgă, din Trupul Domnului și după moarte sînge în Apă caldă au curs, făcătoare de viață ca cele ce erau din Trup făcător de viață. La fel și după Simeon al Tesalonicului, apa fierbinte turnîndu-se în Potir, mărturisește, că și mort fiind Trupul Domnului, cînd Dumnezeiescul Lui suflet s-a despărțit, făcător de viață iarăși a rămas, nici Dumnezeirea despărțindu-se de el, nici Darurile Duhului. De vreme ce și apa cea fierbinte cuprinde cu fierbințeală arătare de viață după slovă. Iar după Anonim la Volumul-Catalaghis foaia 172. Toamnă preotul apă fierbinte în Potir spre însemnarea pogorîrii Sfîntului Duh peste Biserică. Că s-a pogorît atunci după ce s-a sîvîrșit toată Iconomia Mîntuitorului (Întruparea), iar acum vine după ce se aduce jertfa și se sîvîrșesc Darurile pentru cei ce se Împărtășesc după vrednicie cu dinsele. Că toată Iconomia Domnului Hristos la Sfînta Taină a Euharistiei în Pîinea aceea ca într-o tablă scriîndu-se, trebuia și sfîrșitul aceleia să se însemneze care este venirea Sfîntului Duh peste Biserică și deci se însemnează, cînd apa cea caldă se toarnă în Taină. Că apa însăși apă fiind și de foc împărtășindu-se, însemnează pe Sfîntul Duh, care și apă se zice, și ca focul s-a arătat atunci, pogorîndu-se peste ucenici. Dar vei veni în îndoială, de vreme ce apa cea caldă, numai pentru arătarea fierbinTELII se pune, pentru ce nu se pune mai bine vin cald, care este și mai potrivit? Una pentru că la apa și Sîngele din Potir ce au curs din

coasta cea de viață făcătoare, mai potrivită este apa, ca ceea ce despre o parte este de o fire cu cea din Potir, decât vinul care este străin cu firea de amîndouă. Iar alta că Duhul Sfînt, al cărei pogorîre apa cea caldă semn este, se zice și apă. Iar Jertfa fără de sînge se numește Sfînta Liturghie, nu cum că nu are sînge. Căci cum nu are sînge, de care este plin Potirul cel de față? Ci spre deosebirea jertfelor legii celei de dobitoace, fiindcă aceasta nu sîngerează nici jertfa, nici mîna jertfitorului. Că iată, zice, sfîntul Grigorie de Nazianz în epistola către Olimpie, își aduce ție pe aceasta Mîna cea purtătoare de jertfă aceasta, și fără de sînge, pentru că pînă la sfințire este pomenire a jertfei aceleia. Iar după sfințire este însăși Jertfa aceea, tănuită sub chipurile cele de afară, ca cu niște acoperămînturi.

(18) – Le dă, zicem, măcar deși acum așa nu se face, că în vremea veche pînă în veacul 7 poate și mai încoace așa se da tuturor, și bărbaților și femeilor, de Preot adică Dumnezeiasca Pîine, care zicem: Trupul lui Hristos. Iar de diacon Potirul, care zicea: Sîngele lui Hristos. Precum în așezămînturile Dumnezeieștilor Apostoli rînduiala aceasta se săvîrșește. Și spun că s-a aflat sfînta Linguriță nu de Dumnezeiescul Gură de Aur, ci de cei mai de pe urmă, spre lesnire socotesc, împărțășirii. Fiindcă nu se află pretutindenea diaconi. Însă și așa, pa Dumnezeiescul Sînge îl și văd și-l gustă toți. Și se face și așa Dumnezeiasca pomenire.

Iar latinii fiindcă nu dau la popor și din Sîngele cel din Potir, ci numai ca și cum din Trupul Domnului, pentru ce și binecuvîntează Potirul fiind cu puțință cît despre dîșii a săvîrși Euharistia și numai în Pîine? Că să nu-mi pui înainte singerimea trupului, ci aceea îmi arată, ca să zic după Dumnezeiescul Gură de Aur, de a poruncit Hristos așa a se face. Că a mîncă nu este a bea la cei ce petrec Paștile cele dintîi, (Vol. 1, Cuv. 55). Că nici n-a zis numai cum că Trupul Meu este adevărată mîncare și băutură, ci, Trupul meu adevărat este mîncare și Sîngele Meu este adevărată băutură (Ioan, 6,55). Pentru aceea nevoie este a bea și Sîngele Domnului, de vreme ce întru acesta mai virtos vestim moartea Lui. Că acest Pahar, zice (Lc. 22,20) este Legea cea Nouă întru Sîngele Meu. Aceasta să faceți ori de cîte ori veți bea întru Pomenirea Mea. Că de cîte ori zice (1 Cor. 11,26) veți mîncă Pîinea aceasta și veți bea Paharul acesta, Moartea Domnului vestiți. Pentru aceea și unde Domnul aduce numai de singură Pîinea, cu cuvînt de cuprindere se înțelege și băutura Paharului. Fiindcă nu l-a adăos pe acel cuvîntel, numai. Că aduce pe urmă (Ioan, 6,53): De nu veți mîncă Trupul Fiului Omului și de nu veți bea Sîngele Lui și celelalte, Cel ce mîncă Trupul Meu și bea Sîngele Meu ș.a. Că Trupul este adevărată mîncare și Sîngele Meu este adevărată băutură. Cel ce mîncă Trupul Meu și bea Sîngele Meu și celelalte, întrucît cele ce se aduc pe urmă sunt tilcuitoare ale celor mai de sus, după Chiril al Alexandriei (Cartea 4 la Ioan) și apostolul asemenea: Eu, zice (1 Cor, 4,23) am luat de la Domnul, pe care vi le-am și dat vouă. Nu numai adică frîngerea Pîinii ci și băutura cea din Potir. Pentru aceea în cuvîntul acela ce zice: Cine va mîncă Pîinea aceasta, sau va bea Paharul Domnului cu nevrednicie, acel cuvîntel despărțitor, sau, este pus în loc de, și, împreunător. Că adaogă pe urmă: Cel ce mîncă și bea cu nevrednicie, judecata lui își mîncă și bea. Așadar frîngerea Pîinii are și pe băutură de se înțelege. (Lc. 24,30, Fapte, 20,7 și 22,35). Deci pe moartea Domnului o vestește mai virtos Sîngele lui cel din Potir care se varsă, și Băutura lui. De vreme ce și după Proorocul (Amos, 8,11) nu mai mult de mîncare decât de băutură este foamete, nevoie este a pieri de foame nu mai puțin cînd

nu bea sîngele decît cînd nu mîncîcă Trupul. Că de nu veți bea, zice, Sîngele Fiului Omului (arătat că cel ce se varsă, că cel din Trup nu se bea) nu veți avea viață întru voi. Că preçum la trup, zice Sfîntul Grigorie de Nissa în cuvîntul cel pentru desăvîșire: Hrana cea tare și cea umedă împreunîndu-se una cu alta, se fac păzitoare ale firii, prin cea potrivită mistuire împreunîndu-se ele cu fiecare din cele ce întru noi sunt amestecate după rînduiala stihilor, întru acest chip după potrivă se împărtășește și hrana ceea ce cu mintea se înțelege, prin care sufletul se hrărește. Deci cea ce unul din cele două chipuri ale tainei va lăsa, toată plinirea a lăsat-o, după sfîntul Epifanie (Cartea 2, Eres, 27). Deci cei ce nu beau sîngele lîngă aceea că pier de sete, Nici Moartea Domnului n-o vestesc. Iar nevîstînd Moartea Domnului, nici cu Trupul lui nu se împărtășesc. Căci cum se vor împărtăși cu cel ce cît despre dîșii este nejunghiat? Că nimeni pe cel nejunghiat nu-l mîncîcă. Ci junghiați zice vițelul cel hrănit și mîncînd să ne veselim. Și după urmare încă tîgăduiesc și Iconomia cea în trup. Vezi cîtă este a papistașilor și pîgînatatea și setea? Că pe băutura cea din Potir o învață și sfîntul Dionisie, purtătorul de Dumnezeu Ignatie, sfîntul Mucenic Iustin, sfîntul Atanasie al Alexandriei, Sfîntul Grigorie de Nazlans, Sfîntul Ioan Gură de Aur, sfîntul Chiril al Ierusalimului, Sfîntul Grigorie de Nissa, sfîntul Epifanie al Ciprului, sfîntul Chiril al Alexandriei, iar din apuseni, Sfîntul Clement al Romei, sfîntul mucenic Ciprian, sfîntul Augustin, sfîntul Ieronim, sfîntul Ambrozio al Milanului, sfîntul Grigorie cel Întîi al Romei zis Dialogul în cartea 4 a Dialogurilor capitolul 60, măcar deși dialogurile acestea sunt scrise cu minciună că sunt ale sfîntului Grigorie, precum și latinii adevăresc, însă se par a fi alcătuite ale vreunui vechi apusean. Sfîntul Dionisie la Ierarhia Bisericească cap. 3, Purtătorul de Dumnezeu Ignatie în Epistola 6 către Filadelfieni, Sfîntul Iustin în Apologia a 2-a. Atanasie al Alexandriei în cuv. Apologetic al 2-lea. Grigorie de Nazlans cuv. 1 la Paști. Gură de Aur în Cuv. 22 și 32 la Matei și în 18 la 2 Cor. și în 4 la 2 Tes. și în Psalmul 46 și 50. Și în Vol. 5 cuv. 11 și în altele. Chiril al Ierusalimului în Cuv. 4. Grigorie de Nissa în Cuv. cel de învățătură cap. 37. Epifanie al Ciprului Eres, 47, Chiril al Alexandriei, cartea 10 la Ioan cap. 13. Clement al Romei cartea 8 a așezămînturilor cap. 13. Ciprian în Cuv. cel pentru Cina Domnului. Și în epistola sa cea sinodicească către Corneliu care este la număr 54 și în Cartea 2 a Epistolei 3. Augustin către cei de curînd luminați. Ieronim, Vol. 6 în filcul cel de la Sofronie cap. 3. Ambrozio în Cartea 5 pentru Taine cap. 1. Grigorie Dialogul în Cartea 4 a Dialogurilor cap. 60. Sfîntul Leon cel ce a fost exarh la Sinodul 4 și Ghelasie Papa cel Întîi al Romei. Leon adică în Cuv. 4 pentru cele 40 de zile, iar Ghelasie în epistola cea către Maioric, și Ioan Episcopii. Că închipuia zice sfîntul Grigorie (La sfintele Lumini) Manna pe Pîinea Vieții, băutura pe Dumnezeiasca Băătură. Însă trebuie să ști că pe băutura cea din Potir a oprit-o mirenilor sinodul papistășesc ca și cum de a toată lumea cel din Constanța Germaniei la fapta 13 în anul de la Hristos 1413. Și cel din Vasileia Germaniei în anul 1431. Și cel din Trident în anul 1562. Pe cei ce vor da Tainele în amîndouă chipurile cele două afurisind, iar cel de pe urmă și anatematisind în Canonul 1,2,3. Însă nu pe aceea, ci pe sineși și pe celelalte două ce sunt la o socoteală cu el. Că sinodul cel ce vestește afară de ceea ce am luat, acesta s-a îmbrăcat cu blestemul ca și cu o haină. Deci ei blestemă iar Tu Doamnă vei binecuvînta. Că, cei ce te binecuvîntează pe Tine, zice, sunt binecuvîntați, iar cei ce te blestemă sunt blestemați. Întoarce-se-va durerea lor peste capul lor. Și sabia lor va intra în inima lor. Că cuvinte fără de socoteală alcătuid

I-au defăimat pe cuvîntul Domnului, anatematîsind cei vrednici de ocară nu numai atîta de mulți și atîta de mari sfinți Răsăriteni și Apuseni, ci și pe cel ce a zis: Beți dintru acesta toți.

(19) – După acestea însemnăm și aceasta, că fiindcă Sfînta Masă închipulește și leslea, întru care s-a născut Domnul, și Ofucea, pe care s-a răstignit și Mormîntul, întru care s-a îngropat și a înviat a căroră tuturor pomenire cu lucru este Jertfa cea fără de sînge și mai vîrtos a Crucii a Mormîntului și a Învierii celei de a treia zi a lui Hristos. Pentru aceasta precum nu de două ori, ci odată Domnul în iesle s-a născut și pe Cruce s-a răstignit și în mormînt îngropîndu-se a înviat, așa nici de două ori la același Jertfelnic, ci odată în zi trebuie a aduce Jertfa, ca să nu fie în aceeași zi pe același Jertfelnic de două ori Domnul și pe Cruce răstignindu-se și în mormînt îngropîndu-se și sculîndu-se. Și acesta este obicei vechi al Bisericii pe care îl păzea de demult și cei ortodocși Apuseni, precum mărturisește sinodul apusean cel din cetatea Antisiodor la anul de la Hristos 613.

(20) – Și să nu zică cineva și cine este așa de desăvîrșit? Că n-a voit Dumnezeuiescul Părinte pentru Ierarhul acesta sau acela să zică, ci simplu pentru Ierarh, care se cuvine să aibă toate ale lui fără de lipsă. Că de nu va fi el ștîlutor întru toate, nici știință ierarhiei nu se va lucra, precum de ar fi vorbit simplu pentru Gramatic, trebuia să le zică acelea, după care cere pe Gramatic desăvîrșit. Iar în altfel ar fi schiopătat meșteșugul Gramaticii neputînd să se arate ce fel este. Gheroghe Pachimer. Sfîrșit al însemnărilor.

CUVÎNTUL SFÎNTULUI GRIGORIE AL NEOCEZAREII

Să se învețe cu de-adinsul dogma Dreptei Credințe, i s-a arătat Preasfînta Născătoare de Dumnezeu și Teologul Ioan (evangelistul) care cu Porunca Maicii lui Dumnezeu i-a descoperit lui Taina Teologiei, care este întru acest fel, precum grecește la sfîntul Grigorie de Nissa se află, și aici românește cuvînt s-a pus. Un Dumnezeu Tată al Cuvîntului celui viu, Înțelepciunii celei într-un lpostas, și Puterii și chipului celui pururea fiitor, Născător desăvîrșit al celui desăvîrșit, Tată al Fiului celui Unu-lă Născut. Un Domn, unul din unul, Dumnezeu din Dumnezeu, Caracter și Chip al Dumnezeirii, Cuvînt arătat, Înțelepciune a întemeierii tuturor cuprinzătoare, și Putere a toată zidirea făcătoare. Flu adevărat al Tatălui celui adevărat, Nevăzut al celui Nevăzut, fără de stricăciune al celui fără de stricăciune, fără de Moarte a celui fără de Moarte, și pururea fiitor al celui pururea fiitor. Un Duh Sfînt, care din Dumnezeu are pe Estime, și prin Fiul s-a arătat adică oamenilor. Vezi mărturii care ne mărturisesc nouă, că Prea Sfîntul Duh numai din Dumnezeu Tatăl se purcede, pe Sfîntul Grigorie zic al Nissel, care a scris acestea, pe Ioan cel ce a căzut pe Pieptul Domnului, făcătorul de minuni către care s-au descoperit acestea, pe Maica Domnului, care a făcut vedenia, și pe însuși Duhul Sfînt care a lucrat toate. Și care mărturie decît aceasta și mai luminată, sau mai vrednică de credință poate fi? Pe care însuși Duhul Sfînt împreună cu Născătoarea de Dumnezeu și cu evangelistul o mărturisește. Și ia aminte bine. Că dacă Sfîntul Duh s-ar fi arătat după estime prin Fiul, acel cuvînt ce zice, Adică oamenilor, ar fi fost nepotrivit. Pentru aceea ca nu cumva să-l ia cineva pe acela la estime, a adaos, adică

oamenilor, ca să deosebească și să lumineze înțelegerea. Chip al Fiului, desăvârșit al celui Desăvârșit. Vieți a celor vii Cauză, Izvor Sfânt, al Sfințeniei, de Sfințire Dătător. Întru care se arată Dumnezeu Tatăl, cel ce peste toate și întru toate. Și Dumnezeu Fiul, cel prin toate. Treime Desăvârșit, care cu Slava, cu Veșnicimea, și cu împărăția nu se desparte nici nu se înstreinează. Că nici nu este ceva zidit, sau rob, întru Treime, nici adaos, ca și cum mai înainte nu ar fi fost, ci pe urmă ar fi intrat. Că nici n-a lipsit vreodată la Tatăl Fiul, sau la Fiul Duhul, nici n-a crescut Unimea în Doime și Doimea în Treime, nu neschimbată și neprefăcută este aceeași Treime de-a pururea.

Ala celui întru sfinți Părintelui nostru

ATANASIE CEL MARE

ARHIEPISCOPUL ALEXANDRIEI, întrebări oarecare.

ÎNTREBAREA 1: ESTE DUMNEZEU?

Răspuns: Dumnezeu este Ființă gânditoare, nevăzut, și netălmăcit. Dumnezeu este Duh nematerialnic, Ochi neadormit, și Minte nemișcată. Dumnezeu este Ființă ziditoare a tuturor celor nevăzute și văzute zidiri.

ÎNTREBAREA 2: ȘI PENTRU CE DUMNEZEU SE ZICE DUMNEZEU?

Răspuns: Dumnezeu, se zice de la a vedea pe toate, ca și cum ai zice, Văzător și Privitor a toate. Dumnezeu în grecește se numește Teos, pentru aceasta sfântul aici zice: Cum că aceste nume TEOS ce înseamnă Dumnezeu, după limba grecească se face de la TEORIN, adică, a vedea, sau de la TEIN, adică a alerga. De aceasta mai pe larg scrie Grigorie Teologul în Cuvîntul 36, și sfântul Ioan Damaschin în Teologia sa, Cartea 1 cap. 9.

ÎNTREBAREA 3: ȘI CÎȚI DUMNEZEI SUNT?

Răspuns: Unul este Dumnezeul dumnezeilor și Domnul domnilor și afară de el nu este altul. Se zic încă dumnezei oamenii (Psalm, 81,5) însă după dar, precum este cuvîntul ce zice: „Eu am zis, Dumnezei sunteți, și fii ai celui prea Înalt toți”.

ÎNTREBAREA 4: ȘI DACĂ UNUL ESTE, CUM ÎL NUMIM PE ACESTA UNUL, DUMNEZEU ÎN TREI IPOSTASURI, TATĂ ȘI FIU ȘI DUH SFÎNT? Iată TREI NUMIM și nu UNUL. CI ÎNVAȚĂ-NE PE NOI CUM ESTE UN DUMNEZEU? ȘI CUM IARĂȘI TREI FEȚE ZICEM LA DUMNEZEU? DE MIRARE NOUĂ ACEASTA NI SE PARE CUM ȘI UNUL ESTE DUMNEZEU ȘI TREI SUNT FEȚELE LUI?

Trebuie a ști cum că la sfinții Părinți, aceeași se numește ființă și fire, precum și Ipostasul, Statul, fața obrazul o însemnare au. Iar Chipul, uneori se ia în loc de față, iar alteori în loc de ființă. Precum este la aeroportul la apostolul Pavel către Filipeni cap. 2: „Care în Chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpire a socotit el a fi întocmai cu Dumnezeu, ci s-a micșorat pe sineși, chip de rob luînd” Că aici Chipul este în loc de ființă.

Răspuns: Ascultă cu pricepere și vei înțelege Taina Sfintei Treimi pe cît se poate mintea omenească să înțeleagă. Însă precum mie mi se pare, după puterea cuvintelor noastre se zice această Taină, căci Dumnezeu este netălmăcit și pentru aceasta nu putem să ajugem și să pricepem Firea Lui, nici după asemănarea noastră nu este numai cu o față, că de ar fi fost numai cu o față, l-am fi cunoscut pe El, precum ne cunoașteam noi unii pe alții. Ci este un Dumnezeu adică, dar Fețele lui sunt trei. Și vezi acum cele ce se zic. Precum soarele este unul dar soarele are rază, și luminează și sunt în soare trei fețe, DISC, RAZĂ, și LUMINĂ. Și DISC este vasul în care este pus soarele, iar RAZA, ceea ce se pogoară, ca în chipul unei făclii strălucitoare și lovește pe pămînt. Iar LUMINA, ceea ce luminează fără de rază și în locurile cele acoperite cu umbră. Și iată fețe sunt trei DISCUL, RAZA, și LUMINA dar nu zicem trei sori, ci un soare, nici nu zicem o față, ci un soare este, iar de vei fi întrebat, dar fețe ale soarelui cîte sunt? Vei zice, că trei, Discul, Raza, și Lumina. Așa să înțelegi și pentru Dumnezeu. Dumnezeu cu adevărat unul este, dar fețe ale unui Dumnezeu sunt trei a Tatălui, a Fiului și a sfîntului Duh. Și din aceasta cunoaște, că precum soarele este în trei fețe, așa și unul Dumnezeu în trei Ipostasuri. Căci chip al Tatălui este Discul soarelui, Chip al Fiului este Raza, Chip al Duhului Sfînt este Lumina soarelui. Și zi așa: La soare este Disc, Rază și Lumină, dar nu zicem trei sori, ci numai unul. Asemenea și la Dumnezeu, Tatăl, Fiul, Duh-Sfînt, un Dumnezeu, iar nu trei. Și iarăși zi așa: La soare nedespărțit este Discul și Raza și Lumina, că nu se despart unele de altele, pentru aceasta se și zice un Dumnezeu și nu trei, căci nu se despart cele trei fețe unele de altele, a Tatălui adică, și a Fiului și a Duhului Sfînt, ale unui Dumnezeu. Și precum Discul soarelui o naște pe Rază și purcede pe Lumină, așa și Dumnezeu Tatăl, naște pe Fiul, și Purcede pe Duhul. Vezi cu pricepere, precum raza soarelui se pogoară din cer pe pămînt și nici de discul soarelui nu se desparte, nici din cer nu lipsește, nici de pe pămînt, ci este și în discul soarelui și în cer și pe pămînt și pretutindenea și nici de la cele de sus nu lipsește, nici de la cele de jos. Așa și Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu, s-a pogorît pe pămînt, și nici de la Tatăl n-a lipsit, nici din cer, nici de pe pămînt, ci a fost și în sîmurile Tatălui nedespărțit și sus și jos, și pretutindenea și de nicăiri nu lipsea. Și precum lumina soarelui este și în discul soarelui și în Rază și în Cer și pe pămînt, și intră înăuntru în casă și pretutindenea și luminează, așa și Duhul cel Sfînt și împreună cu Tatăl este și împreună cu Fiul și sus, și jos, și pe tot omul îl luminează, și nu lipsește de undeva. Pentru că Duhul Sfînt, zice apostolul Pavel Toate le cercă, și pe adîncurile lui Dumnezeu (1 Cor. 2,10). Iată dar, precum pe cel ce nu l-am văzut niciodată, nici a-l cunoaște nu putem în ce fel a fost, dar cînd vom vedea Icoana lui, atunci puțin oarece înțelegem Chipul Feței lui, așa să-mi înțelegi și pentru Dumnezeu: Că pe Dumnezeu nimeni nu l-a văzut niciodată. Dar cum poate să-l înțeleagă pe El cineva? Dar de vreme ce Lumină este și se numește Dumnezeu, drept aceea, dintru

această simțită lumină îl închipuim pe El. Deci precum am zis și mai sus, în chipul soarelui o asemănăm pe Sfânta Treime, zicînd, cum că Tatăl este Disc, iar Fiul, Rază, iar Duhul Sfînt, Lumină din Lumină. Și precum discul și raza și lumina, una sunt și trei, cu nedespărțire împărțindu-se, așa și Dumnezeu Treimea: Tatăl și Fiul și Duhul Sfînt, una este și trei, împărțindu-se adică cu Fețele după asemănarea soarelui, dar nedespărțite cu firea rămînînd. Și precum discul Soarelui, numai el este pricinuitor și nenăscut, iar raza este pricinuită și născută din disc, iar lumina numai porceasă din singur discul, prin rază trimițîndu-se și strălucindu-le pe cele de pe pămînt, așa și Dumnezeu și Tatăl, el singur este pricinuitor celor doi și nenăscut, iar Fiul din singur Tatăl pricinuit și născut: iar Duhul din singur Tatăl pricinuit și purces, iar prin Fiul în lume trimițîndu-se. Și așa să ții, și să înțelegi și să crezi pentru Dumnezeu. Iar de nu-ți este ție din destul pilda soarelui spre cunoștința Dumnezeirii celei în trei Ipostasuri, vezi și alt chip al lui Dumnezeu, și este acesta, sufletul omului. Căci cînd vrea Dumnezeu să-l zidească pe om, a zis: „Să facem după Chipul și după asemănare” (Fac. 1,26). Iată dar omul Chip este al lui Dumnezeu, adică sufletul omului. Și este sufletul omului unul adică, dar în trei ipostasuri, căci trei fețe are sufletul. Și cum? Ascultă. Este sufletul o față, iar sufletul îl naște pe cuvînt, și iată cuvîntul altă față. Sufletul porcede și pe suflare, și iată suflarea altă față. Iată trei fețe, Suflet, Cuvînt și Suflare. Căci cuvîntul și suflarea sunt ale sufletului, nu ale trupului, că după ce iese sufletul din trup, nici cuvînt nu mai rămîne în trup, nici suflare, ci zace trupul și fără de suflare și fără de cuvînt, iar cuvîntul și suflarea sunt cu sufletul. Și din aceasta arătat este, cum că și cuvîntul și suflarea din suflet sunt, și ale sufletului fețe sunt. Și iată dar sufletul o față, și cuvîntul altă față, și suflarea altă față, iată trei fețe ale sufletului, dar suflet unul și nu trei. Că de vei fi întrebăt, cîte suflete are omul? Iar de vei fi întrebăt și cîte fețe sunt ale sufletului, se cuvine să zice, cum că trei. Fiindcă sufletul, cuvîntul și suflarea un suflet este și trei fețe.

Și este sufletul în chipul Tatălui, iar cuvîntul sufletului în chipul Fiului și Cuvîntului lui Dumnezeu, iar suflarea sufletului, în chipul Sfîntului Duh. Că precum sufletul este nenăscut, așa și Dumnezeu și Tatăl este nenăscut, și precum cuvîntul este născut din suflet, așa și Cuvîntul lui Dumnezeu este Născut din Tatăl, și în ce chip suflarea se porcede din suflet, așa și Duhul cel Sfînt este purces de la Tatăl. Și zi așa: Sufletul, cuvîntul și suflare ea, este un suflet și nu trei, căci nedespărțit este cuvîntul și suflarea de suflet. Asemenea Tatăl și Fiul adică Cuvîntul și Duhul un Dumnezeu este și nu trei, că nedespărțit este Cuvîntul și Duhul cel Dumnezeiesc de Tatăl. Și precum nevăzut este sufletul, așa nevăzut este și Dumnezeu. Și așa cînd te îndoiiești în mintea ta, și zici: Cum Dumnezeu este unul și este și în trei Ipostasuri? Adu-și aminte de sufletul tău, și zi: Precum sufletul meu unul este, dar și în trei ipostasuri, suflet, cuvînt și suflare: Așa și Dumnezeu unul este, dar este și în trei Ipostasuri, Tatăl, Cuvînt, și Duh Sfînt. Și zi în mintea ta, că dacă sufletul, care este făptura lui Dumnezeu, asemenea și soarele este în trei ipostasuri, iar firea lor una, cu cît mai vîrtos Dumnezeu Făcătorul acestora să nu fie cu puțință să fie el așa, adică, ca să fie el uşul cu firea, și în trei ipostasuri cu fețele? Și cu adevărat este cu puțință. Că precum sufletul, cuvîntul și suflarea sunt trei fețe și o fire a sufletului și nu trei suflete: Așa Tatăl, Cuvîntul și Duhul Sfînt sunt trei Fețe și unul cu Firea Dumnezeu și nu trei Dumnezei. În acest chip de vei cugeta totdeauna, nu vei huli la Sfînta Treime. Dar ascultă încă și altă asemănare a lui

Dumnezeu, o iubitule! Iată Focul unul este, dar este și în trei Ipostasuri. Că însuși focul acesta simțit unul este, dar partea lui cea arzătoare altă față este, și cea luminătoare a lui altă față este. Iată dar trei fețe ale focului unul, adică focul acesta simțit și partea cea arzătoare și cea luminătoare, dar o fire a focului și nu trei. Asemenea și la Dumnezeu: Căci Tatăl, este Focul partea cea arzătoare, și Duhul, cea luminătoare. Și precum la foc, pe focul cel arzător și pe cel luminător și pe însuși focul cel simțit, unul îl zicem, și nu trei, așa zicem și la Dumnezeu pe cele trei fețe, pe Tatăl și pe Fiul și pe Dohul Sfânt, un Dumnezeu zicem și nu trei. Și pentru cunoștința Sfintei Treimi, de-ajuns fie-i acestea celui ce crede. Dar ascultă lângă acestea și altă taină: Cuvîntul omului îndoită naștere are și de două ori se naște, odată adică se naște din suflet, iar altă dată din buze, și se naște adică cuvîntul omului din suflet, cînd își va aduce aminte cineva să zică ceva. Cu aducerea aminte cea dintîi naștere este a cuvîntului, fiindcă își aduce aminte să zică acel cuvînt, dar nu-l zice pe el prin buze, ci-l păzește pe cuvînt în sînurile sale și este aducerea aminte aceea, cea dintîi naștere a cuvîntului din suflet. Dar încă măcar de se va și naște cuvîntul din suflet, are cea dintîi naștere cînd își aduce aminte sufletul de el, și nu-l descopere pe dînsul, ci încă îl păzește înlăuntru, iar cînd va voi să-l arate pe cuvînt, atunci îl naște pe el din buze, și această din buze, este a doua naștere a cuvîntului, aceasta îl descopere pe cuvînt la toți, și nu mai este de aici cuvîntul nearătat, ci arătat. Și cînd se va naște cuvîntul din buze, atunci toți îl aud pe el, și arătat se face la toți, și se zice această naștere prin buze, a doua naștere a cuvîntului. Întrucît două sunt nașterile cuvîntului nostru, una adică din suflet, cînd va cugeta ca să grăiască cuvîntul, care și întîia naștere se zice, și alta din buze, care îl descopere pe cuvînt la toți oamenii, care și a doua naștere se zice. Deci înțelege cu de-adînsul, că precum cuvîntul omului două nașteri are, una din suflet și alta din buze așa și Cuvîntul lui Dumnezeu, două nașteri are, una adică din Dumnezeu și Tatăl, care și întîia Naștere se zice, și alta din trup, care și, a doua Naștere se zice. Și precum cuvîntul nostru măcar de se va și naște cu cea dintîi naștere din suflet, dar nearătat este și nu se descopere, ci iarăși după naștere rămîne în sînurile sufletului, așa și Cuvîntul lui Dumnezeu măcar de s-a și născut mai înainte de veci din Dumnezeu și Tatăl, dar nu se descoperea oamenilor, ci petrecea iarăși în Sînurile Părintești. Și precum cuvîntul nostru, cînd voim se naște din buzele noastre și se descoperă către toți cei ce se apropie de noi, așa și Cuvîntul lui Dumnezeu, cînd a binevoit, s-a născut din Buzele Proorocilor și din Prea Sfînta Maria, și atunci s-a făcut arătat la toată lumea. Că precum se arată cuvîntul nostru după ce se naște din buzele noastre, așa și Cuvîntul lui Dumnezeu, după ce s-a născut din Trupul pururea Fecioarei Maria, s-a arătat la toată zidirea și cei ce au crezut în el se mîntuiesc. Și precum cuvîntul nostru după ce se naște din buzele noastre, cînd din aceste buze se naște, nici din suflet nu lipsește, nici din însăși buzele, nici din urechile celor ce aud, și nu lipsește de nicăiri, și măcar deși mii de mii vor auzi cuvîntul, nu se împuținează cuvîntul, ci de-a pururea întru noi este prea deplin, așa și Cuvîntul lui Dumnezeu, măcar de s-a și născut din Fecioara Maria și din buzele Proorocilor, dar nici de la Tatăl n-a lipsit, nici de la trup, nici de la toți oamenii, nici de la toată zidirea, ci pretutindenea era de față și nu s-a împuținat, ci prea deplin a fost. Și așa să înțelegi pentru Dumnezeu și Cuvîntul, cum că îndoită naștere are, una din Dumnezeu și Tatăl, și una din trup, și cea din Tatăl este mai înainte de veci, iar cea din trup, în zilele cele mai de pe urmă, precum și cuvîntul

nostru, întâi se naște din suflet și apoi din buze. Și acestea pentru cele două nașteri ale Cuvîntului lui Dumnezeu.

ÎNTREBAREA 5: CE ESTE DE OBȘTE LA SFÎNTA TREIME

Răspuns: De obște, a fi fără de început, de obște (comun) Puterea, Bunătatea, Înțelepciunea, Dreptatea. Că pe toate deopotrivă le are Tatăl și Fiul și Duhul Sfînt, afară de însușirile lor. Că însușire, a Tatălui este a fi Nenăscut, iar a Fiului a fi Născut, iar a Duhului Sfînt, a fi Purces.

ÎNTREBAREA 6: LA DUMNEZEU CÎTE FIINȚE MĂRTURISEȘTI?

Răspuns: O Ființă zic, o fire, un Chip, un Neam, o Slavă, o Vrednicie și o Domnie.

ÎNTREBAREA 7: DAR IPOSTASURI CÎTE MĂRTURISEȘTI LA DUMNEZEU?

Răspuns: Trei Ipostasuri mărturisesc, trei Fețe, trei Însușiri, trei netăiate. Pe Ipostasuri și pe fețe, filozofii le numesc ATOMA, adică netăiate, cum am zice pe Petru și pe Pavel și pe fiecare om deosebit, întrucît aceeași însemnare are Ipostasul și fața cu netăiatul. Și trei Caracteruri. La fel și Caracter se numește iarăși Chipul și Fața, însă nu se ia niciodată în loc de ființă, precum Chipul.

ÎNTREBAREA 8: PENTRU CE TATĂL SE ZICE TATĂ

Răspuns: TATĂ, Tatăl grecește se numește PATIR, și pentru aceasta aici zice sfîntul, că PATIR, adică Tatăl, se face de la TIRO, care înseamnă, păzesc, pentru că este păzitor a toate. Iar Fiul, grecește se numește IIOS și se face de la OIOS, schimbîndu-se O în T, care cuvînt TIOS va să zică asemenea, pentru că Fiul este asemenea Tatălui. Iar Duhul, grecește se numește PNEVMA, și se face de la PAN NOIMA OZEOS EPINOIN, adică toată asemănarea degrab a o înțelege. Tată se zice Dumnezeu, fiindcă pe toate le păzește ca un Păzitor a toate.

ÎNTREBAREA 9: ȘI FIUL PENTRU CE SE ZICE FIU?

Răspuns: Fiul se zice, pentru că este asemenea Tatălui, căci în ce fel este Tatăl, întru acel fel este și Fiul.

ÎNTREBAREA 10: DAR DUHUL PENTRU CE SE ZICE DUH?

Răspuns: Duh se zice, fiindcă toată asemănarea de gînd, degrab o înțelege, și toate printr-însul se cunosc: pentru că Duhul Sfînt, pe toate le cercă și adîncurile lui Dumnezeu. (1 Cor. 1,10).

ÎNTREBAREA 11: LA DUMNEZEU CÎTE SUNT PRICINILE?

Răspuns: O pricină zic la Dumnezeu, și aceasta este Tatăl. Pentru că însuși Tatăl naște pe Fiul și purcede pe Duhul. Drept aceea să știi, cum că numai singur Tatăl este pricinuitor (cauza). Iar Fiul nu este pricinuitor, ci pricinuit (cauzat). Deci pricinuitor este numai singur Tatăl, iar cele pricinuite sunt două, Fiul și Duhul. Însă pricinuitor se zice Tatăl, pentru că naște, și nu se naște, purcede și nu se purcede. Că Naște pe Fiul și purcede pe Duhul Sfânt. Și pentru aceasta se zice Tatăl pricinuitor.

ÎNTREBAREA 12: DAR PRICINUITE CÎTE SUNT?

Răspuns: Două, Fiul și Duhul. Nu naște Fiul, ci se Naște, și pentru aceasta se zice Pricinuit. Drept aceea, de te va întreba cineva, la Dumnezeu cîte Pricini mărturisești? Zi, o Pricină zic (O Cauză). Dar care este această? Tatăl. Și pentru ce se zice Tatăl Pricină? Pentru că-l naște Fiul și-l Purcede pe Duhul. Iar de te va întreba, cîte pricinuite zici la Dumnezeu? Zi, două. Dar care sunt acestea? Fiul și Duhul. Și pentru ce se zic pricinuite? Pentru că Fiul se Naște și nu naște, și Duhul se Purcede, și nu purcede.

ÎNTREBAREA 13: LA SFÎNTA TREIME CINE ESTE ÎNȚII?

Răspuns: La Sfînta treime nimeni nu este înții și nimeni nu este pe urmă, ci împreună întru aceeași dată Tatăl, întru aceeași dată Fiu, întru aceeași dată Duh Sfînt, și pentru aceasta și împreună fără de început se zic, și fără de început. Iar fără de început se zice cel ce este mai înainte de început. Deci fără de început este Tatăl, fără de început Fiul, fără de început Duhul Sfînt, și nu unul înții și altul pe urmă, ci împreună întru aceeași dată cîte trei, Tatăl, Fiu și Duh Sfînt. Pentru aceasta și împreună fără de început, și sunt și se numesc.

ÎNTREBAREA 14: DESCOPERE-NE NOUĂ ȘI ACEASTA, CUM FIUL ȘI CUVÎNTUL LUI DUMNEZEU SE NAȘTE DIN TATĂL? CĂ ACEASTA NE ÎNSPĂIMÎNTEAZĂ PE NOI.

Răspuns: Fiindcă, Dumnezeu este nevăzut și netîlcuit, pentru aceasta nici aceasta nu putem s-o tîlcuim. Căci cum va putea cineva tîlcui un lucru, pe care el niciodată nu l-a văzut, nici de la alții odinioară nu l-a auzit? Însă din faptele lui, zic adică, ele Cuvîntului și Dumnezeu cu închipuire să zicem, pe cît este cu putință, deci să înțelegem, că precum cuvîntul se naște din suflet, fără de sămîntă și neprinceput de minte, așa se naște și Cuvîntul din Tatăl. Și precum se naște focul din foc și lumina din lumină, așa se naște Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu din Tatăl.

ÎNTREBAREA 15: DAR DUHUL SFÎNT CUM SE PURCEDE DIN TATĂL?

Răspuns: Se cuvine ție și pentru aceasta să nu întrebi, că și acest lucru este netîlcuit, însă să înțelegi și pentru aceasta. Precum suflarea omului se purcede din suflet, așa și Duhul cel Sfînt se purcede din Tatăl. Și precum Eva nici născută nu este, nici nenăscută, ci de mijloc, în acest chip și Duhul Sfînt se purcede de la Tatăl. Că

Adam a fost nenăscut, iar Set născut a fost, iar Eva purceasă. Pentru că Eva nici nu s-a născut, precum s-a născut Set, nici nenăscută n-a fost, precum Adam, ci ieșită și purceasă din coasta lui Adam. Și a fost Adam nenăscut, în chipul Tatălui celui nenăscut, iar Set născut, în chipul Fiului celui născut, și Eva purceasă din coasta lui Adam în chipul Prea Sfântului Duh. Căci în strămoși noștri a fost închipuită Sfânta Treime. Însă Adam și Set și Eva au fost trupuri, și erau despărțiți unul de altul, iar Dumnezeu și Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, nici trupuri nu sunt; nici despărțiți unul de altul. Ci numai chipul nenașterii Tatălui se privește și se înțelege întru Adam cel nenăscut, și chipul Nașterii Fiului, în Set cel născut, și chipul purcederii Sfântului Duh în Eva cea purceasă, și întru acest chip cugetă și înțelege și pentru aceasta.

ÎNTREBAREA 16: OARE ÎNCAPE DUMNEZEU ÎNTR-UN LOC SAU NU?

Răspuns: Pune-ți mintea ta la cele ce se grăiesc și înțelege, că Dumnezeu Lumină este, nevăzută și neîncăpută, nici nu se vede Dumnezeu, nici nu încape undeva. Și fiindcă nu încape întru toate făpturile acestea, cum este cu putință să se arate, sau de mintea oarecărora să se înțeleagă? Pe a căruia Dumnezeire goală, nici Moisi văzătorul de Dumnezeu, nici ucenicii însuși Cuvîntului, cînd el în munte s-a schimbat la Față, nici altul oarecare n-a putut s-o vadă. Deci arătat este, cum că nu încape într-un loc, ci pretutindenea de față este Dumnezeu. Și acestea adică, fie zise pentru cuvîntarea de Dumnezeu, adică pentru Dumnezeire. Iar de acum înainte să începem a vorbi și despre Iconomie (Întrupare) adică pentru Întruparea Fiului și Cuvîntului lui Dumnezeu.

ÎNTREBAREA 17: IATĂ ÎNTREBARE TE ÎNTREB PE TINE, IAR TU RĂSPUNDE-MI MIE. NE-AI ÎNVĂȚAT PÊ NOI PENTRU SFÎNTA TREIME, CUM CĂ ESTE DUMNEZEU ÎN TREI IPOSTASURI ȘI CUM CĂ ESTE TATĂ ȘI FIU ȘI DUH SFÎNT, IAR ACUM TE ÎNTREB PE TINE, HRISTOS ACESTA CINE ESTE? PENTRU ACEASTA VREAU SĂ ȘTIU.

Răspuns: Cu adevărat ai auzit pentru Sfînta Treime, cum că o față se numește Tată, iar alta Fiu și cealaltă se zice Duh Sfînt. Iată dar cunoaște, că acest Fiu și Cuvînt al lui Dumnezeu și Tatălui, s-a îmbrăcat în trup de om și a umblat pe pămînt ca un om. Deci s-a numit Hristos, pentru că s-a uns, adică s-a îmbrăcat cu trup de om, și pentru aceasta se zice Dumnezeu Întrupat și Hristos Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu, și Dumnezeu, fiindcă s-a îmbrăcat cu chip de om.

ÎNTREBAREA 18: ȘI CE PRICINĂ SAU CE TREBUINȚĂ AVEA DUMNEZEU, ADICĂ FIUL ȘI CUVÎNTUL LUI DUMNEZEU, CA SĂ SE ÎNTRUPEZE ȘI CA UN OM SĂ UMBLE PE PĂMÎNT?

Răspuns: Dumnezeu nici o trebuință nu avea să se întrupeze, dar omenirea avea trebuință de tămăduire. Căci după ce a făcut Dumnezeu cerul și pămîntul, și toate cele ce sunt în ele și după ce l-a zidit încă și pe om și l-a pus pe el în mijlocul Raiului și l-a așezat împărat peste toate zidirile, ca toate să-i slujească lui, și să

locuiește el în Rai ca un Chip, știind aceasta diavolul și pizmuind vredniciei, l-a sfătuit pe om ca să nu asculte pe Dumnezeu, ca prin neascultare să-l scoată pe el din Rai și din Vrednicie cea Dumnezeiască, și muritor pe cel nemuritor să-l facă. Iar omul ca cel ce nu avea ceracare de răutate vicleanului, a ascultat sfatul diavolului, și s-a făcut neascultător lui Dumnezeu și de atunci a primit moartea păcatului. La fel și toți oamenii cei ce s-au născut din acela, ca de la strămoși pe păcat luându-l, l-a ținut pe dînsul, și a luat putere păcatul împotriva oamenilor. Și a trimis Dumnezeu Prooroci și Învățători în lume, ca să învețe lumea, adică pe oameni, și să-i întoarcă de la păcat, și n-au putut Proorocii ca să-i îndrepteze. Pentru aceasta a zis Dumnezeu întru sineși: Mă voi pogări și mă voi îmbrăca în trup și mă voi face în chip de om, și voi învăța pe fapтура mea, și se va întoarce de la sfatul diavolului, și va fi tot omul ca un Dumnezeu, nu după fire, ci după Dar. Și aceasta voind Dumnezeu, prin buna voință a Tatălui, și prin împreună lucrarea Duhului, s-a pogorît Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu și a intrat în Pîntece Curat de Fecioară Femeie și luînd trup din ea s-a făcut om. Și iarăși din femeia aceea ieșind, și lăsînd-o pe dînsa Curată și Pecetluită Fecioară ne Întinată precum mai înainte, a umblat în lume împreună cu oamenii, ca un om și atunci s-a numit Hristos, fiindcă s-a uns și s-a îmbrăcat în trupul omului. Și acesta este Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu, care s-a îmbrăcat în trup.

ÎNTREBAREA 19: ȘI CUM A FOST CU PUTINȚĂ FECIOARA SĂ NASCĂ TRUP, ȘI IARĂȘI SĂ RĂMÎE FECIOARĂ? ACEASTA NOUĂ LUCRU DE MIRARE ȘI PEA DE ÎNDOIALA NI SE PARE: ÎNVAȚĂ-NE PE NOI PENTRU ACEASTA, RUGĂMU-NE

Răspuns: Măcar deși de mirare vi se pare vouă aceasta, dar nu este lucru omenesc ci al lui Dumnezeu, Că unde voiește Dumnezeu, se biruiește rînduiala firii. Și iarăși, Minunat este Dumnezeu, și minunate sunt lucrurile lui! Însă ascultă pentru fecioara aceea ce a născut, prea multe feluri de semne și prea arătate. Adu-ți aminte că fecioară fiind Adam a născut pe Eva, și iarăși fecioară a rămas, precum mai înainte. Și precum Adam, fecioară fiind a născut, și fecioară a rămas, așa și Născătoarea de Dumnezeu Maria, Fecioară fiind a născut pe Hristos, și iarăși fecioară a rămas. Ci și alta ascultă pentru această taină: Precum o casă închisă despre toate părțile, care să aibă o fereștrică de sticlă curată și prea subțire dinspre răsărit, cînd răsare soarele, și razele lui străbat sticla și intră înăuntru, toată casa aceea se luminează, și iarăși după ce trece soarele, și razele lui ies afară, sticla nu se sfarmă, ci nevătămată de izbiturile cele într-însa ale razelor soarelui care intra și ieșea rămîne, întru acest chip să-mi înțelegi și pentru cea pururea fecioară. Pentru că această cu totul Curată, ca o casă închisă fiind, Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu, ca o Rază Dumnezeiască, din Soarele dreptății Tatăl pogorîndu-se și ca prin o fereștrică de sticlă, prin urechile ei intrînd în ea, Prea Sfîntă Casă ei cu totul a luminat-o, și iarăși precum știe el însuși, a ieșit afară nicidecum stricînd fecioria ei, ci precum mai înainte de Naștere, așa și în vremea Nașterii și după Naștere Fecioară Curată a păzit-o... Împreună cu acestea ascultă iarăși și altă închipuire ca lumina strălucitoare, și prea luminată, asemenea celorlalte. Mărgăritarul se face în Marea Roșie, și se face în acest chip. Țărmurile Mării Roșii sunt uscate, avînd puțină vărsare de apă, și se află acolo oarecare jivini de mare, cu

gheocile vîrtoase în toată Marea aceea Roșie, care se numesc Pinne, pinnele sunt un chip de școlci de mare. Deci stau Pinnele de-a pururea căscate, așteptînd mîncare spre hrana lor. Și cînd stau ele căscate și așteaptă hrana lor, fiindcă acolo se fac dese fulgere, se pogoară fulgerul către Pinnă, și aflînd gheocile Pinnei deschise, intră într-însa îndată și adunîndu-se și strîngîndu-se întru sineși, îl închide înlăuntrul ei pe fulger, iar fulgerul înfășurîndu-se pe ploapele Pinnei deschise, îi strălucește pe ochii ei și îi face pe dinșii mărgăritare, deși ieșind mărgăritarii din Pinnă, cad lîngă țărurile Mării aceleia și în acest fel îi află pe ei cei ce-i caută pe ei. Așa înțelege-mi și pentru Întruparea Cuvîntului, Marea adică, este lumea, iar fecioara scoică, deci sta Fecioara ca o Pinnă în Biserică, așteptînd pe Plinea cea Cerească pe Hristos Dumnezeu, care și pogorîndu-se și intrînd în ea ca un fulger și înfășurîndu-se în coapsele fecioarei ei, strălucit l-a făcut pe prea Sfîntul Trup, pe care l-a luat întrupîndu-se, și în acest fel s-a născut din ea, ca un curat și de mult preț Mărgăritar, Cuvîntul lui Dumnezeu fără de împreunare de bărbat. Și precum mărgăritarul este ceresc și pămîntesc, ceresc, adică, căci este din fulger, iar pămîntesc, căci este din amestecarea și împletirea ochilor Pinnei: Așa și Hristos, ceresc este și pămîntesc: ceresc adică, căci este Dumnezeu, iar pămîntesc căci este om. Și precum mărgăritarul se face fără de împreunare de bărbat și de femeie, din fulger și din Pinnă, așa și Hristos s-a născut, fără împreunare de bărbat și de femeie, din Dumnezeire și din trupul fecioarei. Și în ce chip mărgăritarul sfărîmîndu-se, de multe ori materia ochilor pinei se sfărîmă și se risipește, dar nu și strălucirea fulgerului fără de patimă rămîne și numai singură materia ochilor Pinei se strică și pătîmește, întru acest chip și la Hristos ți se cuvine ție să înțelegi. Căci cînd era bătut cu toioge Mîntuitorul nostru, și pătîmea de la necredincioșii iudei pe Cruce, atunci Materia Trupului, adică-numai omenirea pătîmea, iar Dumnezeirea fără de patimă a rămas. Și aceasta zicînd, vei astupa gurile ereticilor celor ce se numesc teopaschiți – Teopaschite se numesc ereticii care ziceau, cum că și Dumnezeirea a pătîmit în vremea patimii Domnului pe Cruce și pe alții îi vei învăța rînduiala Întrupării. Oarecare din dascălii Bisericii, mai aduc și această pildă pentru nepătîmirea Dumnezeirii. Precum cînd lovește soarele în vreun copac, și tăind cineva copacul acela cu toporul, copacul pătîmește și se taie, iar soarele netăiat rămîne, așa și la Domnul nostru Iisus Hristos, măcar deși în vremea patimii era Dumnezeirea unită cu trupul după ipostas și nedespărțită de el, dar numai omenirea a pătîmit, iar Dumnezeirea a rămas fără de patimă, precum soarele. Deci din aceste închipuiri și asemănări, îndoirea ta, o iubitule, cu darul lui Hristos se dezleagă.

ÎNTREBAREA 20: IATĂ ACESTEA TOATE O DUMNEZEIESCULE PĂRINTE, CU BUNĂ POTRIVIRE NE-AI ÎNVĂȚAT PE NOI, DAR TE RUGĂM, CA SĂ NE TÎLCUIEȘTI NOUĂ ȘI ACEASTĂ ÎNDOIALĂ: DE CE N-A ÎNVIAT SINGURĂ

DUMNEZEIREA PE OM ȘI NU L-A MÎNTUIT PÊ EL FĂRĂ DE TRUP? ȘI PENTRU CE A VOIT SĂ SE ÎMBRACE CU TRUP

Răspuns: Și pentru aceasta bine faci de întrebî, drept aceea și bine ascultă răspunsul. Întru început cînd a făcut Dumnezeu pe om, și s-a amăgit omul de diavol, atunci diavolul n-a biruit-o pe Dumnezeirea, ci pe omenire, pentru aceea se și cădea,

ca iarăși această omenire ce a fost biruită, iarăși ea însăși să-l biruiască pe vrăjmașul ei diavolul, și iarăși să-l dobândească pe Dumnezeuiescul Rai, pe care printr-însul l-a pierdut. Că de ar fi venit singură Dumnezeirea, și l-ar fi biruit pe diavolul, s-ar fi fălit diavolul, cum că nu este lucru de mirare de s-a și biruit, pentru că de Dumnezeire fiind luptat s-a biruit. Și pentru aceasta n-a fost cu primira lui Dumnezeu, ca singură Dumnezeirea lui să se lupte cu diavolul, ci a voit, ca omenirea, ceea ce a fost biruită de diavolul, ea singură să-l biruiască pe diavolul ceea ce a biruit-o pe ea. Dar iarăși mai înainte cunoscînd înțeleptul Dumnezeu, că nu va putea singură omenirea să biruiască fără de Dumnezeire, s-a ascuns întru însuși trupul Dumnezeirea, ca diavolul văzîndu-l pe trup și cunoscînd cum că întru acel trup este Dumnezeirea ascunsă, să vie și să se lupte cu Hristos și așa să fie biruit de cea ascunsă Dumnezeire, care lucru s-a și făcut. Că precum pescarul vrînd să vîneze vreun pește, pe undiță nu goală o aruncă în mare, ci cu vicleșug o înfășură pe dinafară cu vierme, și în acest chip o aruncă pe dînsa în mare înfășurată cu viermele, iar peștele văzîndu-l numai pe vierme și necunoscînd, cum că viermele înlăuntrul lui o are pe undiță, ci socotind că numai viermele singur este fără de undiță, amăgindu-se se prinde de undiță, așa și Hristos a făcut.

Că vrînd să-l vîneze pe peștele cel otrăvicios, care era încuibat în apele cele nemărginite ale adîncului, sau mai vîrtos să zic pe balaurul cel mare diavolul, nu prin goală Dumnezeirea sa se apropie de diavolul, ci prin amăgire cu viermele, adică cu prea Sfîntul său Trup, cu care din cea pururea Fecioară Maria, cea cu totul prea sfînt Pămînt fără de amestecare s-a îmbrăcat, după cum zice Dumnezeuiescul David: Eu sunt vierme și nu om. A acoperit pe prea sfîntă undiță adică pe Crucea sa cea de mîntuirea lumii, pe dînsa pironindu-se, și prin ea vrînd să-și tăinuiască Dumnezeirea sa, de care amăgit fiind și ținut, acest otrăvicios și ca șarpele mușcător pește, marele balaur diavolul, care din Rai l-a scos și l-a scos și l-a omorît pe om, biruit fiind cu totul a pierit.

Deci, Dumnezeirea, este în chipul undiței, iar omenirea în chipul viermelui. Văzînd dar diavolul înafară trupul cel omenesc, și nepricepînd Dumnezeirea cea ascunsă înlăuntrul lui, s-a amăgit, și apropiindu-se de omenire, s-a prins de cea neasemănată și nebiruință undiță a Dumnezeirii și în acest chip s-a biruit balaur diavolul. Deci pentru aceasta n-a venit Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu să vîneze prin goală Dumnezeirea sa pe diavolul, ci s-a îmbrăcat cu trup, și așa a intrat în luptă, și aceasta este pricina s-a făcut întruparea. Și precum diavolul, cînd a voit odinioară să-l amăgească pe om, și din Rai afară să-l scoată, n-a venit la Eva cu goală diavolia sa, ci s-a îmbrăcat ca un trup cu șarpele și așa a venit și a amăgit-o. Că știa vicleanul, că de se va apropia de dînsa prin goală diavolia lui, nu va putea s-o amăgească pe ea, și pentru aceasta s-a îmbrăcat cu un trup cu șarpele, și prin șarpele cel purtător de trup a amăgit-o pe Eva, și șarpele adică se vedea, iar diavolul nu se vedea, și prin șarpele cel ce se vedea, își făcea lucrarea sa cel nevăzut șarpe diavolul, că două firi într-o față a adus atunci asupra strămoșilor spre cădere. Și precum atunci diavolicimea și șerpimea două firi într-o față s-au unit și dintru acelea, o fire, adică șerpimea, se vedea, iar cealaltă, adică diavolimea, nu se vedea și l-a scos afară pe om din Rai, așa și la Hristos, două firi într-o față, Dumnezeirea și Omenirea s-au unit, și omenirea adică, se vedea, iar Dumnezeirea nu se vedea, și prin omenirea ceea ce se vedea,

Dumnezeirea cea nevăzută își făcea lucrarea sa, și pe omul cel izgonit de demult din Rai, aceste două bune firi, Dumnezeirea zic, și omenirea, acum iarăși l-au pus în el, și aceasta este pricina, pentru care Dumnezeu s-a întrupat și s-a făcut om. Că Lui i se cuvine Slava Întru nemărginiții veci, Amin.

A preaînțeleptului Arhiepiscop al Nevgorodului

TEOFAN PROCOPOVICI

ISTORIE.

PENTRU ÎMPERECHEREA CEA PENTRU PURCEDEREA SFÎNTULUI DUH

Tălmăcită mai înainte din cea latinească în cea grecească, de prea sfințitul proin Arhiepiscop al Slaviniului și Herosnului, Domn Eugenie Bulgarul. Iar acum din cea grecească în a noastră aceasta românească de aceștia tălmăcitor al arătării celei pe scurt a Dumnezeieștilor dogme.

Prigonirea cea pentru Purcederea Sfântului Duh, care adică numai din Tatăl, sau din Tatăl împreună și din Fiul se purcede? Pretutindeni este vestită, ca ceea ce i-a despărțit pe apuseni de răsăriteni și cu atîta de multe și atîta de mari pricini, certuri, și sfezi și zarve, și nevoi pe Biserică au cuprins-o, pe care a le povesti este lucru mai cu neputință. Iar aceste răutăți, măcar deși la puțin ani fiind nesuferite, încă și pînă acum sîfîrșit n-au luat, care au mai luat 900 de ani de cînd s-au pomit. Fiindcă între această vreme au fost și unii fără de socoteală și care nimic mai mult decît înfocarea ceea ce deosebi îi supăra pe ei neputînd să simtă, sau de a o stinge pe o atît de mare văpaie puțin s-au îngrijit, sau și undelemn au mai tumat. Că la cearta aceasta s-a mai adaos cu adevărat încă și alte cauze, iar mai mult decît fiara cea din Roma s-a sălbăticit și ca și cum oarecare nebunește titluri oarecare și înfîietăți cu totul Dumnezeiești a-și da lui și s-a obrăznicit, atîta s-a întărit dezbinarea, cît nici nădejdea de aici de împăcare nu se ivește să fi rămas. Încă nici n-au lipsit unii, iar mai virtos și la noi înșine oarecare dintru ai noștri fiind, nu demult acum, și pe răutățile cele trecute, dintru a cugeta și a se lenevi a citi Istoriile, cu totul neștiindu-le și către cele de față și care în toate zilele înaintea ochilor se întîmplă, foarte nesimțitori făcîndu-se și aflîndu-se, nu numai nu se întorc de la răutatea celor ce ni se împotrivesc nouă, ci și pentru vecinătatea cea către dînșii și petrecerea cea de obicei cu dînșii, cu otrava cea vătămătoare însuflîndu-se, pe laptele cel de viperă zic al teologiei celei păgînești sorbindu-l, așa s-au arătat birușiți de acea fermecătoare și la atîta nebunie au ajuns, cît nu numai pentru cearta aceasta nici o grijă nu fac, ci și peste celelalte papistăsești dogme și vătămătoare disdemonii ale lor și visuri și basme fără de frică și cu întărire au adormit.

Din care au urmat, ca multora dintre ai noștri să le pară că puțin sau nimic nu se deosebesc latinii de noi. Iar socoteala aceasta atîta este de pierzătoare, cît pe mulți din cei mai proști îi face fără de ferire, spre a socoti că nu se cuvine a se bănui nicidecum ceva de la acești cu totul erețici. Care și așa fără de sfială pun urechile și

ascultă la taberile celor potrivnici la acela nimic îndoiindu-se. Și încă și pricină de se va întâmpla, sau vreo supărare asupra lor de va veni, îndată se mută în taberile celor potrivnici și nu se prea sfiesc. Măcar că cu atâtea de multe, și așa de rele altele înșelări este îmbrăcat eresul latinilor, cât și de ar fi fost cu puțință ca ei să se unească cu noi la această dogmă, dar pentru altele mult mai virtos, trebuia să ne despărțim de aceia. Ci acestei atât de mari neuniri începutul l-a dat cearta aceasta pentru care aici ne este scopul. Pentru aceasta dar pe aceasta cu toată silința pe cât ne este nouă cu cuviință și cu puțință, o vom cerceta.

Ci mai, înainte de a ne apuca de lucru, de nevoie este a cerca începăturile prigonirii, de unde, și pentru care, și de care începător, și în care vreme se vede că s-a ivit aceasta? Și pe care, dogma aceasta a purcederii Sfântului Duh din Fiul, l-a avut purtători și apărători, și pe care împotriva luptători? Și de la care, și când Simbolul s-a crescut cu adăugirea aceea și de la Fiul? Apoi și care creșteri și sporiri a luat această ceartă? Și la care s-a cercetat? Și ce fel de nevoi a adus asupra Bisericii? Și câte de aici s-au întâmplat de s-au făcut vrednice de jale? Și mai apoi de toate și cum au ieșit lucrurile, de la însuși începutul dezbinării până și în vremea noastră, întru care ne aflăm în viață?

Deci pe acestea, de la scriitori, greci împreună și latini le-am adunat și le-am luat, de la unii adică, pe care noi singuri am putut de i-am dobândit, iar de la alții și dintru aceștia cei mai mulți, pe care în cărțile sale i-au adus, cel ce decît toți grecii și latinii mai viteaz scriitor al țerei acesteia s-a arătat, și fără de asemănare prea mare, Adam Zimicavie. Adam acesta Zimicavie am auzit că a fost de neam polonovores, născut în cetatea Doroniu și cu credința luteran. Apoi făcînd întrebări cu prietenii săi pentru purcederea Sfântului Duh și neîndestulîndu-se cu cele zise de aceia, a pus silință spre aflarea adevărului. Și înconjurînd multe locuri și căutînd pe cele de pretutindenea vestite Biblioteci, orice afla în ele, care priveau la scopul său, le însemna. Iar mai pe urmă venind în Rusia cea mică și primind cele Sfînte ale Bisericii răsăritului acolo, a alcătuit cuvintele acestea, de care aici pomeneste scriitorul la anul de la Hristos 1682. Că a dat acesta la arătare împotriva latinilor o carte mare. Și după aceasta alta, prin care a vădit și a mustrat pe cartea lui Teofil Rutca lezuitul. Cu atîta de multă învățătură alcătuită, cît nimic pentru această de față pricină mai mult să nu pară că a rămas care să nu se fi zis, și nimic din ce ar fi pofsit cineva să se zică să nu se fi zis. Căci cîți pentru cearta aceasta, despre amîndouă părțile mai înainte de el au scris, măcar deși alții pe alții i-au întrecut, toți către aceasta asemănîndu-se cu cuviință pot să zică că rînduială de noi învățători și de începători au. Ci și măcar că așa este el, însă la cele ce aduce mărturie ale părinților și ale istoriilor, nu lesne de cercare am voi să credem, ci cuvintele pe care el le aduce, întru însuși izvoarele, în cărțile zic (cîte s-au putut a se vedea) de la care le-a luat le-am urmat. Și aflîndu-le că așa toate sunt, precum le aduce, n-a mai fost cu puțință și pentru celelalte să ne îndoim, pe care nu le-am avut. Căci cum vei putea zice, că s-a întâmplat aceasta, a nu voi să ne înșele pe noi măcar la unul și numai din scriitorii cei din mîinile noastre aici, dacă după părerea lui ar fi voi să plămuiască mărturiile? Încă și învățătura cea foarte statornică și curățenia despre vicleșug a bărbatului, care din însăși alcătuirea Graiului poți cu lesnire a o semui, încredințează cum că prea departe a fost de la el aceasta a se ispiți să plămuiască spre înșelare. Adaoge încă cum că și la fiecare mărturie n-a pregetat el a pune și tipărirea cărții, în care țară și în care vreme s-a tipărit. Ci acum mîna la Panahidă.

Întîi greșesc cei ce se suie începutul întrebării acesteia ce ne zace înainte la vremea lui Nestorie și voiesc să fi fost începător al ei Teodorit, cel preînțelept acel episcop al Cirului. Precum Belarmin în cartea 2, a celor pentru Hristos la începutul întrebării acesteia. Și Toma Acvinatul la cele ce se îndeletnicește pentru aceasta și întrebare și alții la latini de obște. Și mai virtos Acvinat pe Teodorit și pe Ioan Damaschin pentru aceasta și numai nestorienii i-a numit.

Deci s-a pornit o întrebare ca aceasta, iar cel mai virtos s-a aruncat în mijloc oarecum o pricină îndemnătoare spre aceasta, dar fiindcă despre partea ceea ce s-a întrebat nimic împotriva nu s-a răspuns, pentru aceasta nici întrebarea n-a avut loc. Iar ceea ce s-a făcut așa a fost, după ce Chiril al Alexandriei a dat la arătare acea vestită Carte împotriva eresului lui Nestorie, pe care a scris-o deasupra Anatematisima și la al anematismos a scris că Duhul Sfînt este al Fiului. Teodorit fiindcă i se împotriva atuncea lui, și-i ajuta lui Nestorie, cînd judeca acea carte a lui Chiril, după ce a ajuns la acel cuvînt ce s-a zis al anatematismei a 9-a, prepunînd nu cumva poate Chiril învăța cum că Duhul se purcede de la Fiul, a pus această întrebare cu două părți: „Iar Duhul este al Fiului, dacă, ca pe cel ce este de o Ființă, și de la Tatăl se Purcede a zis, împreună vom mărturisi, și ca pe un cuvînt al dreptei Credințe îl vom primi. Iar dacă, ca pe cel ce din Fiul, sau prin Fiul are estimea, ca pe o hulitoare aceasta și ca pe o păgîneasă socoteală o vom lepăda”.

Pe aceste dar răsărituri ale anatematismelor surpîndu-le Chiril, după ce a venit la împotrivirea cea zisă, a tălcut socoteala sa, cum că adică nicidecum nu cugeta el după înțelegerea cea hotărîtă asupra lui de Teodorit, ci după ceea ce este primită la toți, ca ceea ce este ortodoxă. Că așa răspunzînd grăiește: „Că a fost și este Duhul al lui precum cu adevărat și al Tatălui. Și după puține. Că se Purcede cu adevărat, ca de la Dumnezeu și Tatăl Duhul Sfînt, după Cuvîntul Mîntuitorului, dar nu este străin de Fiul. Că toate le are împreună cu Tatăl”.

Asemenea acestora scrie Chiril și în Epistola cea către Ioan episcopul Antichiei. Către care atunci și către ceilalți din Răsăriteni nu se uneau la o vreme la ce le ale lui Nestorie. A căruia Epistolă păticească s-a citit și în Sinodul cel de la Florența, pentru care mai jos la adunarea 7-a pe care ca mai luminat să se înțeleagă cele ale lui Chiril, cu care către împotrivirea lui Teodorit a răspuns, aici s-o punem: „Nici într-un chip a se clăti vreunii nu suferim Credința cea hotărîtă, adică Simbolul Credinței de sfinții noștri Părinți, cei ce s-au adunat în Niceia după vreme, nici nu ne dăm voie nouă înșine sau altora, sau cuvîntul a schimba din cele ce se află acolo, sau măcar un cuvînt a călca, aducîndu-ne aminte de cela ce zice: Nu muta hotare veșnice, pe care le-au pus Părinții tăi. Că n-au fost ei cei ce grăiau, ci însuși Duhul lui Dumnezeu și Tatăl, care se Purcede dintr-însul, dar nu este strein de Fiul, după cuvîntul flinței”.

Pe această epistolă primind-o și pe învățătura lui Chiril ca o ortodoxă cunoscîndu-o și însuși numitul Ioan și ceilalți episcopi din răsăriteni. Cu Chiril s-au împăcat, și din învățatură acelui ce au priceput prin cele ce către Ioan au trimis s-au scriind: „Cele ce acum (zic ei) s-au trimis (adică de Chiril) cu blagorodia evangheli-cească se înfrumusețează. Că Dumnezeu desăvîrșit și om desăvîrșit Domnul nostru Iisus Hristos se vestește întru dînsele. Însă și Duhul Sfînt, cum că nu de la Fiul, sau prin Fiul, sau prin Fiul are estime, ci de la Tatăl se purcede și al Fiului se numește:”.

Care dar a fost prigonirea, cînd Chiril pe cuvîntul cel zis de el, după aceeași înțelegerea îl tîlcuia, pe care și Teodorit întru cele bune socotind-o o primea? Și cu adevărat nici pe urmă cîndva vreo ceartă între Teodorit pentru aceasta nu s-a sunat. Că însuși Teodorit zicea, că îl numea Chiril pe el dascăl a tot răsăritul, semn acesta al dragostei celei curate socotindu-l.

Se împotrivesc aici cei ce sînt ai Papei, zicînd, că fiindcă cele scrise de Teodorit asupra Anatematismelor lui Chiril la Sinodul 5 ecumenic, s-au pus sub anatemă. Deci dar și cuvîntul acesta care zice, cum că a socoteală hulitoare și păgîneasă a lepădat a se purcede Duhul Sfînt din Fiul, ca cel ce este parte a scrisorilor acelora, împreună s-au osîndit.

Dar cu totul s-a amăgit aici. Căci cînd se osîndește vreo carte ca o ereticească, nu îndată trebuie a socoti că șf toate, și fiecare din cele ce se cuprind în ea împreună se osîndesc. Precum în cartea lui Arie vei afla și mărturisirea unuia și singur Dumnezeu, încă și altele care se zic sănătos. Pentru aceasta și Atanasie cuvînt a alcătuit deosebi, în care numără, cele ce cei împreună cu Arie drept le zicea, și cele ce nu. Deci oare osîndind cartea lui Arie, vei osîndi și pe cele ce în ea drept se zic? Dar se zicea că toată cartea se osîndește, pentru că din tot lucrul (precum zic) care are lipsă, răul răsare. Însă se împotrivesc Alatie grecul cel ce s-a făcut latin, zicînd că nimic nu este în cartea lui Teodorit cea mai sus pomenită, care să se osîndească de eres, numai dar acest cuvînt ce s-a zis pentru Purcedera prea Sfîntului Duh, a căzut sub osînda Sinodului 5.

Ci răspuns 1) – Că această socoteală a lui Alatie se împotrivesc împotrivirii celei dintîi a tuturor latinilor. Pentru că acesta se întărește că numai pentru cuvîntul acela toată cartea s-a osîndit, iar aceia zic, că pentru aceasta și cuvîntul acela a căzut sub osîndă, pentru că toată cartea s-a osîndit.

2) – Iar dacă și cartea aceea a lui Teodorit toată după dreaptă înțelegere poate să se tîlcuiască precum se și cuvine. (Că Teodorit nu cu socoteala ci cu chipul graiului se părea că de Chiril se deosebește și cu Nestorie se unește). Dar Părinții cei de la Sinodul 5, după mintea lui Nestorie au înțeles cartea aceluia. Că sunt unele care se aduc în ea cu adevărat cu îndoială precum aceea, adică, prin care tîgăduia la Hristos pe unimea Feței cea după lpostas, care acelea și cu cuviință s-au lepădat.

3) – Iar mai apoi de toate Teodorit s-a primit de Chiril întru împărtășire, iar de Sinodul cel din Calcedon și în scaunul episcopiei s-a așezat, la care pururea și întru socoteala cea pentru Purcederea Sfîntului Duh e rămas, precum din celelalte ale lui cărți se arată. Și nici nu este cu puțință a zice, că de cineva mai pe urmă s-a învinuit cu una ca aceasta, pentru care și mai jos, unde, pentru mărturia lui va fi cuvînt, vom vedea. Arătat dar este cum că s-au suit și s-au adus la Teodorit începutul unei prigoniri ca aceasta, măcar că cearta cea ce s-a ațîțat între el și între Chiril și cea mai pe urmă potolire și împăcarea, nu puțin (precum lucrul singur din sine arată) pe cauza latinilor o vatămă. Veacul 7 acum plecîndu-se s-a părut oarecum că s-a semănat oarecare sîmînțe ale acestei certe. Că Dumnezeuiescul Maxim Mărturisitorul, în Epistola către Marin Preotul cel din Cipru, lîngă altele zice, că grecii îi învinuiau pe latini, ca și cum învață că Duhul Sfînt se purcede de la Fiul. Și aceași la aceeași Epistolă a descoperit înțelegerea latinilor, cum că nicidecum nu învățau ei că este Fiul pricină a Sfîntului Duh, ci unul și numai mărturisea întru cele Dumnezeuiești Pricinuitor pe Tatăl, măcar deși zicea că Duhul iese prin Fiul.

Și se aduce a epistolei acesteia o părtică și la sinodul cel din Florența pusă înainte, la adunarea e 23-a. Pe care aici o pui de față: „Pe cele sobornicești ale preasfințitului Papa celui de acum, nu într-o atîtea capete în cîte ai scris cei din împărăteasca cetate te prîhănesc, ci numai în două. Din care unul este pentru Teologie: Că a zis zic ei, cum că se purcede și de la Fiul Duhul Sfînt, iar celălalte pentru Dumnezeuiasca Întrupare, că a scris, cum că Domnul a fost fără de păcatul strămoșesc, ca om. Și la cel dintîi a adus cuvinte care se unesc ale Părinților Romei, încă și a lui Chiril al Alexandriei din sfințita carte ceea ce s-a făcut de el la Sfîntul Ioan Evanghelistul. Din care s-au dovedit pe ei și că nu-l fac pe Fiul pricină a Duhului. Că o pricină știu a Fiului și a Duhului pe Tatăl, a unuia adică după Naștere, iar a altuia după Purcedere”. Ci ca să arate că și prin el lese, și cu acest chip să vestească unimea și neschimbarea Ființei.

Iar pe acestea ale lui Maxim asemenea le pune și să le descopere și Anastasie Bibliotecarul, latin acesta, pe la anul 800 de la Hristos fiind în viață, în care vreme adică dogma cea latinească întărindu-se sporește, precum mai pe urmă se va arăta. Iar ale acestuia sunt într-o astfel de fel: „Afară de acestea em tîlmăcit noi din Epistola acestuiași sfințit Maxim, cea către Marin Preotul, cele pentru purcederea Sfîntului Duh. Unde arată că în zadar ne învinuiesc grecii pe noi, ca cei ce nicîdecum nu zicem pricină sau început al sfîntului Duh pe Fiul, precum au bănuț ei, ci ca cei ce cunoaștem Uniciunea Ființei Tatălui și a Fiului. Că precum lese din Tatăl, așa-l mărturisim pe el că lese din Fiul, ca trimitere adică pe ieșire înțelegînd-o. Cu dreaptă credință așa tîlcuind el, și pe cei ce știu amîndouă limbile la pace povățuindu-i într-o cele ce adică învață și pe noi și pe deci, cum că după oareșce lese, iar după oareșce nu lese din Fiul Duhului Sfînt”.

Nu dar nici din anii sfințitului Maxim se cuvine a lua începutul neunirii aceștia. Că măcar deși acest fel de prepus au dat pentru dîșii atuncea latinii, dar însă numai neluarea aminte a fost cauza unei grăiri a lor ca aceasta. Iar socoteală foarte deosebită avea de ceea ce au cei după dîșii, pe care tîlcuind-o Maxim, tot prepusul l-a ridicat de la greci. Care lucru este erătat și din singur sfîrșitul. Că nici o ceartă pentru aceasta în vremea aceea nu s-a ivit.

Ci aici trebuie să însemnăm bine, că poate acaastă grăire cu neluare aminte, ca o sîmîntă oarecare mai înainte s-a semănat a dogmat celei ce de ei mai pe urmă s-a scormit. Căci fiindcă unii la dîșii l-au luat pe grăul ieșirii (sau purcederii) în loc de trimitere și după însemnarea aceasta au zis cum că Duhul Sfînt iese (sau se purcede) de la Fiul. Alții eu înțeles mai pe urmă că socoteala Bisericii lor este, cum că din veac Duhul Sfînt se purcede de la Fiul. Adică cum că de la Fiul a luat și are estimea sa. Și pentru aceea îndată ce au cunoscut că de la greci se tăgăduiește aceasta, s-au tulburat ei și au pus temeliiile a atîta dezbinare.

Adevărată dar esta socoteala lui Zimicavie, cum că pe la anul 800 sfîrșindu-se și anul 900 începîndu-se a început neunirea aceasta, nu între latini și între greci, ci numai între singuri latini. Care de la cei ce eu dat în istorie pe cele ale anilor acelora, așa se socotesc. Căci cum că întîi numai la latinii s-a pornit această întrebare, mărturisesc Adon Episcopul și Aimonie și cel ce a scris Cronica cele ale Fragilor de la anul 741 pînă la 814. Și cel ce a scris viața lui Carol cel Mare, și Eghinard la Cronica și alții de obște. Care toți mărturisesc, cum că mare sinod de latini s-a adunat pe

vremea caa de atunci în cetatea Acvisgrano și cu multă iuțime s-a făcut întru ei vorbe pentru Purcederea Sfintului Duh. Încă zic cum că și motiv al prigonirii aceastei s-a dat, că oarecare din cei ce trăiau la Ierusalim călugărește cu numele de Ioan, a pomit această întrebare. Și a fost nu mult mai înainte trăind și nu prea departe de Ierusalim petrecînd, cel vestit acela Ioan Damaschin: Și nici nu se află alt scriitor afară de el cu acest nume în locul acela.

Deci de vreme ce Ioan acesta, în multe locuri luminat învață cum că Duhul numai din Tatăl se purcede, cu urmare este că, cărțile lui ajungînd în mîinile latinilor, unii din ei (cei ce pe purcederea adică, ceea ce se socoteau de la ai lor în loc de trimitere, nicidecum n-o înțelegea, ci mai strîns, în loc de ieșire veșnică o primea) pe învățătura lui Ioan potrivnică la a lor s-o fi luat, iar alții ca o ortodoxă pe ea s-o fi judecat și s-o fi întărit și de aici întru sfadă unii cu alții să fi venit. Și această ceartă ce așa s-a ridicat între latini, este începutul cel dintîi al acestei prigoniri. Că deși cea pentru Ioan Damaschin este oarecare semuire (măcar că, ca să zic după felul semuirilor, foarte de crezut este) însă nimic mai puțin, din cele ce cei mai sus pomeniți scriitori zic, afară de toată îndoirea este, că Ioan monahul acela, care a pomit întrebarea (oricare acum ar fi și fi) n-a fost departe de anii aceia. Încă și dintru a se face mare sinodul acela ce s-a adunat, prea arătat este că ale neunirii acestuia au răsărit începuturile. Care aceasta mai pe urmă se arată și din cuvintele pe care le-au grăit solii cei ce s-au trimis de la numitul sinod către Papa Leon 3, că așa zicea: „Întrebare pentru Purcederea Duhului Sfînt de curînd s-a ivit. Și iarăși, nicidecum n-a încetat ca ceea ce de demult s-a cercetat, ci ca ceea ce în vremurile aceștea era tănuită, îndată la noi a ieșit. (Și iarăși) Căci la multă vreme întrebarea aceasta sta necercetată de cercători, a binevoit Dumnezeu cel Atotputernic, să ridice inimile Păstorile spre dînsa, ca scuturînd amărîta cea din trîndăvire cu brațul sfințitei nevoițe să poată să sape Vistieria cea Cerească. Care grai cu adevărat trebuie bine să însemnăm ca cei ce la luările aminte cele ce se vor aduce pe urmă nu puțin folosesc.

Deci cei ce au început cel adevărat al prigonirii, trebuie să caute de aici, cine este cel ce înfrîă înfrîă să adauge în Simbolul în socoteala Bisericii celei latinești pentru ce zace înainte? Vor zice cu adevărat, și negreșit această latinii cel mai noi și acum zic, că biserica apusului totdeauna credea, că Duhul Sfînt se purcede și de la Fiul. Iar aceasta cum că este minciună, cu eceste cuvinte noi o dovedim: 1) – Din Epistole sfințului Maxim am văzut mai sus, că cei mai vechi latini, cînd această dogmă li s-e pus lor împotivă de la Răsăriteni, nu în alt chip au dezlegat punerea împotrivă fără numai tăluind cuvîntul purcederi în loc de trimiterea cea în vreme. 2) – Solii cei de la Acvistran zic că ei și cei ai lor, acum înfrî se ispiteau să sepe comoara cea Cerească, adică această a lor învățătură cea pentru purcedere. Deci dar această comoară mai înainte era tănuită de ei. 3) – Și ce trebuință le era latinilor în alt chip de sinod, la care ei unii către alții (că nu vor putea zice că spre greci) au vorbit? Fără numai au arătat cum că, răsărind această întrebare, nu cugetau toți toți aceeași. 4) – Aimonie cel mai sus pomenit, unde s-a zis, zice că la sinodul acela nimic nu s-a hotărît pentru mărimea, cum se părea a lucrurilor. Nici o parte dar nu s-a plecat celeilalte părți, și amîndouă părțile curat latini erau. 5) – Cei ce atunci la latini erau deosebiți și în cuvinte și în dregătorii, s-au împotrivit dogmei latinești celei de curînd, ca unei iscodiri noi cu adevărat. Și ere atunci Alvin Alcuin englez bărbat, pe care împăratul Carol cel mare al francilor, pentru puterea cea vestită pe care o avea în cuvinte,

chemându-l în Italia și lui i-a voit să-i fie învățător și dascăl, învățînd el la acela și Academie a ridica i-a dat voie. Acesta dar fraților celor din Lion trimițîndu-le acestea zicea: „De tovărășiile cele noi, iubiților frați, ale înșelării Ispanicești, cu luare aminte, cit vă este cu puțință, păziți-vă, urmele sfinților Părinți la credință urmați, și întru unire prea Sfîntă cu soborniceasca biserică vă împreunați. Căci scris este: Să nu treci hotarele Părinților tăi. Încă și în Simbolul Credinței celei sobornicești a băga să nu poți. Iar aceea pentru care grăiește și de la sineși este erătată, că nici o adăugire alta s-a auzit că s-a făcut cîndva în Simbol (pe urmă după hotărîrea Sinodului celui din Efes) afară de aceasta, care este și de la Fiul. Și deosebit de acestea am văzut mai sus că pentru nici una alta, sau dogmă sau adăugire s-au certat latinii atunci, cînd și scriitorul acesta eră în viață.

Erric Kanisius în însemnările ce le-au adus la Epistola aceasta a lui Alcuin, cum că pentru adăugirea aceasta el vorbește, mărturisește și el, dar cum că urmînd pildel lui Leon 3, așa simplu asupra adăugirii a scris, zice, iar nu asupra dogmei acesteia.

Dar greșește bunul Kanisius, pentru că Leon 3, osîndea adăugirea în anul 809, iar Alvin înceta de a petrece în viață în anul 804, cu 5 ani adică mai înainte de sinodul cel din Acvistran și mai înainte de osîndirea lui Leon, pentru care puțin mai jos se va zice. Iar la aceasta mariori sunt scriitorii vechi, adică cel nenumit, cel care a scris cele ale vieții lui Alcuin și înaintea cărților lui celor ce s-au pomenit în tipar s-a dat. Și Odoran moriahul în Hronicon. Și Epitomi a Hronografiei Guronisiești. Încă și oarecare canonic Sinpnsius, nenumit și acestea. Care toți înaintea cărților lui Alvin s-au pus. Iar cum că și de însăși dogma se atinge Alvin, din cuvintele lui cele ce s-au adus este prea arătat.

Iar această vreme și înțelept deajuns (ca să zic după vremile acelea cuprinse de barbarie) Teolog au adus pe Paulin Patriarhul Acvilei. Care și acesta, fiindcă a priceput că dogma aceasta se presară și se dă, iar unii și însuși Simbolul cu adăugirea îl cresc, s-a apucat din bună vreme să se împotrivescă răutății. Că sinod adunînd în For Iulie cetate a Italiei la anul 791, sobornicește pe scrisoarea cea nouă a osîndit-o. Iar sinodul acesta (măcar că foarte urît este strîcat, precum mai pe urmă se va zice) la toate adunările sinoadelor se aduce. Și acolo Paulin lîngă celelalte are și acestea: „Pentru cele de multe feluri rele socoteli ale celor din eres, și prepusurile cele cu deosebite chipuri ale urora mai proști, eltă credință a alcătui sau a învăța, nicidecum nu mă plec, afară de ceea ce s-a dat de Sfinții Părinți, pe care toată vremea cea trecută curat a primit-o. Căci știu că în unele din cărțile sobornicești (pe hotărîrea Sinodului celui din Efes o înțelege, cea pentru că nu se cuvine a strica cituși decît și a schimba Simbolul) s-a hotărît spre mustrarea celor mai nouă în multe feluri eresuri și mai ales, pentru a lui Nestorie sau Eutihie, oameni vătămători și mincinoși, vicleană și plăsmuită, nu voi zice credință, ci mai virtos necredință, nimănui să nu-i fie slobod ca Simbol de altă credință să învețe sau să alcătuiască, ci și de la noi, și de la a fiecăruia credincios sufiet departe să fie aceasta, a alcătui sau a învăța Simbol sau Credință în altfel, și în altfel afară de cum au învățat aceia. Dar după mintea acelora cite poate pentru scurtarea cuvîntării celei strînse, mai puțin decît se cuvine de cei mai proști și neînvățați se înțeleg, acelea cum că se cuvine a se arăta mai cu amănuntul și a se învăța am hotărît. Iar pe însăși (Credința) și pe însăși țesătura simbolului a o ținea am

poruncit (nesticată) încă și după puține iarăși... Ci însă nu aceasta este în Simbolul Credinței e adăuga sau a scădea, pe cele propovăduite bine și sănătos de Sfinții Părinți, a le socoti drept după mintea aceloră, și pe înțelegerea cea înaltă ce se află întru dînsule a o împlini, ci a adăuga sau a scădea este, cu vicleșug împotriva înțelagerii celei Sfinte și Sfințite a aceloră, în alt chip nu precum ei, cu chip plăsmuit și ascuns a înțelege, și cu vorbă șovăită dogmă șovăită a alcătui și prin aceasta cu gură păgînească a se întări, cu îngîmfare a birfi mai vîrtos decît a învăța".

Vezi dar cîtă păzire face, ca nimic să nu adauge în Simbol și pe arătarea cea cu amănuntul e Simbolului nicidecum n-o oprește, iar țesătura lui învață că se cuvine să se ție. Și fără de îndoială cuvîntul lui este pentru adăugirea cea latinească aceea care s-a vîrît, ca și întrebarea cea pentru Purcederea Sfințului Duh în anii cei din vremea lui împreună a fost și nici o adăugire alta nu s-a mai arătat precum am văzut. Și deci Paulin întru acestea se pomea împotriva celor ce primeau că așa este întrebarea, și nici în Simbol a o băga pe ea nu se sfia. Ier cee atîta de mare mai înainte păzire a sinodului ecestuia, la cei potrivnici s-a înfipt ca un mărăcin. Dar ce au făcut ei? Prin vicleșug cel obișnuit lor, pe care mai mult decît toți oameni s-au arătat că l-au deprins, precum la locul lui cel cuviincios vom cunoaște, au semănat în cuvîntul lui Paulin cele plăcute lor, și din luptător l-au plăsmuit pe el apărător. Că la același loc pogorîndu-se mai jos Paulin, ce și cum uitîndu-se pe sineși, laudă pe cei ce au împeticit în Simbol pe cuvîntul acela și de la Fiul, unde și Simbolul întreg cu adăugirea se citește. Însă numai pe acela care nu-și șterg nasul au putut ei a-i amăgi. Că n-ar fi greșit așa Paulin, dacă la același cuvînt era s-o primească de bună adăugirea. Că o aduce pe hotărîrea Părinților celor din Efes cea pentru că nu se cuvine a scomi nimic nou în Simbol. Și tare oprește a edăuga sau a scădea, iar slobozind țîlcuirea Simbolului (afară de țesătură adică) pe însăși țesătură o voiește să se păzească nesticată.

Cum dar putee să primească de bună adăugirea? Că prin ea se smîntește acum țesături. Ci și care era nevoia ce silea să fecă cuvîntul, că se cuvine să se păzească nesmintit Simbolul? Că ar fi zis mult mai întîi, că nu se cuvine așa înțelege pe hotărîrea efesenilor, cît a nu fi slobod nici pe cele adevărate a le adăuga în Simbol, precum au adevărat obișnuiesc cei de acum latini a răspunde. Că așa ar fi deschis drum mai înainte și către cele ce erau să se zică pe urmă. Iar acum Paulin aici, la ceea ce se grăbea, el luiși și-a răsturnat podul. Că se vădește pe sineși și nevrînd așa că minte, zicînd că nu trebuie a-i învinui pe părinții cei ce au izvodit în Simbol cuvîntul acela de la Fiul. Dar care este cuvîntul răspunderii? Cu adevărat fiindcă vreun netrebnic a citit cuvintele cele ce s-au adus mai sus, și le-a văzut că sunt potrivnice socotelii lor, ceea ce i se cuvenea lui să zică, aducînd-o a pus-o în gura lui Paulin, și pe acela luiși făcîndu-l potrivnic, neșitor de minte și potrivnic l-a dovedit și uitător, că pe acelea ce mai înainte foarte tare le-a hotărît, îndată le-a uitat, și cele împotriva aceloră le-a grăit. Iar mai apoi de toate îl plăsmuiesc pe Paulin că a zis, cum că oarecare Părinți nu știu care, au apucat mai înainte de demuit și au adaos aceea în Simbol. Dar solii cei de la Acvistran după 20 de ani de la sinodul acesta cel din For Iulie, la care Paulin a fost cel mai întîi șezător, cerînd de la Leon 3, ca să poruncească să se adauge în Simbol aceea, n-a dobîndit cererea. Că însuși Leon pomenind de hotărîrea cea din Efes, a oprît o adăugire ca aceasta în tot veacul, precum mai jos vom vedea. Deci din aceasta n-au lipsit nici alți latini împotrivindu-se acestei noi învățături șomnle. Ci dintre aceștia

pe unii mai pe urmă îi vom arăta. Iar aici după rînduiala celor ce s-au lucrat pe rînd să mergem.

Deci cum semințele dogmei celei noi întîi, apoi și însăși dogma pe latini între dînșii i-a adus spre ceartă s-a zis. Iar acum să zicem și pentru adăugirea cea din Simbol a aceleiași dogme. Deci la anul 809, de la sinodul cel din Acvistran, pentru care mai sus se zice, trimițîndu-se soli la Roma, către Papa Leon 3, s-au dus Bernerd episcopul Vormatiei și lesie alt episcop Ambianisean și Adalarhard Ava Corvinisian, și erau aceștia din ceata celor ce ni se împotrivesc nouă, și se numesc trimiși ai domnului Carol împăratul. De unde este arătat că Carol împăratul credea dogma aceea nouă. Deci mergînd ei, cuvînt au început întîi, întru care se nevoiau să întărească cum că Duhul Sfînt se purcede de la Fiul. Însă din mărturii, unele șovăite, iar altele stricate precum înainte mergînd cuvîntul acesta pe urmă vom arăta. Deci papa de aceste apucări amăgindu-se (că încă de atunci cu adevărat, puteau Papii să greșească) s-a unit la dogmă. Apoi vorbă se făcea pentru adăugirea ceea ce vrea să se bage în Simbol a dogmei celei noi. Care solii se întăresc că se cuvine să se bage, iar Papa se împotrivesc. Și vorba aceasta a solilor către Papa de-ajuns s-a întins, dar Papa nicidecum nu s-a plecat. Iar mai virtos solii zicînd, că pe la unele locuri Simbolul s-a adaos de unii și cu adăugirea de față în popor se cîntă: Papa a răspuns, că acesta nicidecum fiind el întrebat, s-a făcut, și pentru aceasta cu totul adăugirea trebuie să se lepede din Simbol. Și așa vorba s-a sfîrșit. Iar cuvîntarea aceasta s-a scris de Smaragd, care era de față la ea. Se aduce încă și la Baronie la anul 809, Nici nu s-a îndestulat Papa Leon oprind această adăugire din gură, ci și ca mai dinainte să păzească de-a pururea nesmintea Simbolului, a poruncit de s-au făcut două table de argint, din care în una a scris Simbolul grecește, în alta latinește, adăugînd deasupra și titlul prin care da cuvînt pentru sfatul său. Că a scris deasupra pe table: „Acestea Leon am pus, pentru dragostea și mai înainte păzirea Ortodoxei Crădintei”. Iar pomenire de aceste table fac scriitorii latini din cei mai vechi. Anastasie Bibliotecarul în viața lui Leon ce s-a pomenit mai sus, Petru Abelard, iar Petru al lui Damian zice că tablele ce s-au zis pînă și în vremea lui se vedeau, care în vîrăcul 11 trăind scrie. A pomenit de ele și Fotie în Epistola cea către Mitropolitul Acvilei. Au pomenit încă și grecii la sinodul cel din Florența. Nici nu se leapădă cei mai noi din latini, Baronie la anul 809, Belarmin, Sevirin Vinie, Nicolae Chihonschi iezuit polon. Și ca să zic cuprinzător, nici unul n-am citit pînă acum care să tăgăduiască. Iar cel ce întîi s-a adus aici Anastasie așa de adevărată o face pe Istorie cea pentru dînsele, cît și greutatea tablelor aceloră o a adus la același loc, foaia 298. Că trage ele, zice, 94 de lire și 6 unghii de argint (Uncii), și erau spînzurate tablele acestea în Biserica Sfîntului Pevel, precum unii din scriitorii cei ce s-au adus povestesc. Deci fără de îndoială și fără de grăire împotriva este Istorie aceasta, fiind și singuri latinii de voie mărturisesc. Ci puțin aici se cuvine să stăm și să auzim ce răspund la aceasta unii din ei.

Baronie unde mai sus s-a arătat, zice că a făcut aceasta Leon, răzbunîndu-se împotriva celor ce se obrăznicesc a face de voia cea de la Catedra Apostolicească. Ci deșert este. Căci către solii cei de la Acvistran vorbind Papa, o pricină numai pune înainte, pentru care oprește adăugirea, pe legiuirea efeseșilor. Iar pentru învoiala catedrei Apostolilor, nimic n-a fost nici grai. Iar mai virtos și împotriva a ceea ce zice Baronie, pe la sfîrșitul vorbei celei ce s-a zis adaugă Papa: „Că de așa fi fost întrebat

mai înainte de a se cînta așa, aș fi răspuns cu adevărat să nu se bage înlăuntru adăugirea". Pentru aceea și mai înainte de a se adăuga de ar fi cerut învoiala, ca nimic mai puțin nu li s-ar fi oprit lor adăugirea de către Papă. Apoi arătat prin însuși titlul ce s-a zis, arătată, zic, a făcut pricina, că aceasta a făcut-o spre păzirea Ortodoxei Credițe și întărirea ei. În zadar ni se arată nouă de Baronie altă pricină plăsmuind. Iar Belarnin la locul ce s-a adus mai sus, plăsmuiește alt oarece, că zică cum că a voit Leon, ca să se păzească cîntea la Simbolul cel din Constantinopol, ca să nu socotească grecii că prin adăugirea aceea, ca și cum vreun simbol făcîndu-se, cel vechi acela care este fără de adăugire, s-a făcut zedarnic și s-a lepădat. Ci și el din cuvintele cele ce s-au adus mai sus se vedește că este fără de cale și nepotrivit. Ci mai apoi de toate cel ce voiește citească cuvîntul cel ce s-a pomenit mai sus, că pe aceasta ca pe cel ce este mai prelungit aici a-l pune n-am socotit cu cuviință.

Iar Nicolae Kihonschi văzînd răspunsurile cele mai dinainte ale celor de o socoteală cu el, că sunt cu adevărat minciuni, altul s-a nevoit el de a mai plăsmui. Pentru oarecare temere cu dreptate zicînd că a făcut aceasta Leon, ca nu, precum Galii întrebîndu-se cu grecii și rîvnind dogmei lor, au adus în Simbol cuvîntul acela, și de la Fiul, așa împotriva grecii pentru rîvna asemenea a dogmelor, să lipească cuvîntul acela din singur. Ci acestea și mai mult decît cele mai înainte de acestea sunt de rîs, că și pe Istoria ceea ce este, acesta se pare că n-o știe, și istorie ce nu este după a lui putere o închipuiește. Că nu grecilor li se împotriveau atunci latinii, că nu zburase pînă la greci încă vestea aceea. Și deosebit de aceasta, și solii cei ce s-au pomenit de multe ori, între celelalte cuvinte, cu care împotrivindu-se Leon punea înainte și pe acesta l-a adus în mijloc pentru adăugire, că Simbolul cu adăugire se cînta acum de unii. Și nici o pomenire cîtuși decît n-a făcut pentru greci (nici ei, nici Papa). Și mai pe urmă de toate, toată fapta aceea a solilor cu Leon, luminat vedește și le mustră pe aflările cele amăgitoare acestea ale lui Nicolae și Belarnin și Baronie.

Ier cît se împotrivese istoria aceasta temelului latinilor, măcar dintru acestea va fi arătat la care ei aleargă. Căci vedea pe Papa, că a luat asupra afîta sîrguință, ca să păzească Simbolul izbăvit de toată adăugirea. Și însă apoi, că și adăugirea s-a vîrît și de alți papi s-a și întărit. Și socotea de aici că și adăugirea rău s-a făcut și stăpînirea Papii așa se clătește, în ce fel este mai vîrtos aceasta care i-o spînzură lui acum de gît, cum că adică întru cele ce hotărăște, nici de ar voi nu va putea greși. Aceasta adică socotind unii din latini la cele obișnuite lor amăgitoare afîri au alerget. Prin care însă nimic nu s-au folosit, fără numai ca înaintea poporului nenimeririle lor le-au vădit și pe temelii lor l-au pierdut.

Încă și aceea foarte cu cuviință este a ști, că faptele sinodului acela din Acvistran cu totul s-au pierdut. Numai titlul acesta, zic, numele rămînînd fără de lucru! Sinodul din Acvistran care s-a făcut la anul 809 în vremea lui Leon 3, pentru cuvîntul, și de la Fiul, care s-a adăos în Simbol. Afîta și mai mult nimic. Ci de sinodul acela, că s-a făcut au pomenit scriitorii. Și cu adevărat pentru un lucru mare s-au făcut acolo întrebările, cum dar au putut așa cu totul a se pierde, cît afară de titlul, nici o cîrtă să nu rămînă nicidecum? Cu adevărat aici se poate mirosi neînfrînarea scornitorilor. Că sau aceștia ce apărau la Sinod dogma cea nouă, cu istețimea și cu iscusința decît cei ce cugetau cele împotriva mai jos fiind, iar cu puterea și cu stăpînirea (făcîndu-le har mai vîrtos lor și împăratul Carol) întrecînd, faptele Sinodului îndată atunci le-au acoperit

în adîncurile uitării, sau puțin mai pe urmă alții, cu rîvnă fără de socoteală purtîndu-se, au făcut aceasta, vîzînd unele din cele puse înainte în vorbele cele de acolo că vatămă tare socoteala lor. Și cu adevărat de se păzeau faptele acelea în vremea noastră, prea multe din ele pentru scormirea cea nouă a dogmei, și pentru tăria și puterea dovezilor celor despre-amîndouă părțile, încă și pentru altele multe, care se cuvin împotrivirii acesteia ce zace înainte, s-er fi putut a se socoti și a se asemui.

Cînd și așa din cuvîntul solilor, încă și din vorbă lor cu Papa nu puține se pot socoti. Adică n-au cunoscut răi înainte solii aceie (măcar că vicleșug le făceau cele ale soliei, dar ca cei ce erau jumătate de bărbeți și nesocotitori la vorbă) n-au cunoscut mai înainte zic, că unele din cele grăite de dîșii erau să vatame temeiul. Căci au zis ei, că întrebarea aceasta de curînd s-a ivit. „Cum că, ca o comoară era tînuită, și celelalte”. Pentru aceasta ne-au lăsat nouă semn prea întărit al scormirii ceiei nouă a dogmei, și cum că mai înainte aceea și la latini era neauzită, și cum că cărțile acelea decît vremea mai vechi, în care adeseori se pune înainte Purcederea Sfîntului Duh și de la Fiul, cu totul sunt stricate. Aceasta care mai virtos o întărește și cea a lui Leon mai înainte păzire și oprire că nu se cuvine a adăuga nicidecum nimic. Care acestea trebuie cu adevărat bine a le însemna și ale duce amînte, de cîte ori se cearcă mărturiile celor vechi care de latini pentru dîșii se aduc.

Deci erătat de aici s-a făcut, cum că dogma latinilor, pînă la sinodul cel din Acvistran, chiar latinilor le era străină, și atunci întîi s-a pus sub întrebare. (Aducîndu-se la aceeași vreme și Sinodul cel ce s-a făcut de Paulin, care cu puțini ani înainte s-a făcut). Și cum că mai apoi de toate, după ce Leon mai virtos s-a înșelaț, de mai mare credință încă această dogmă la poporul cel simplu s-a învrednicit. Iar de adăugire se cuvine la vremea de după aceea, măcar că atunci cînd a năvălit aceasta de a intrat în Simbol și cine a fost începătorul, din cele cu totul neadevărate este, ci să auzim cu ce se trufesc toți latinii.

Antonie arhiepiscopul Florenței zice: Că adăugirea aceasta s-a văzut și s-a băgat în Simbol nu de altul, ci de Papa, sau de sinod mare. Iar Tôma cel de la Iisus, zice că de la Papa la un sinod mare. Dar nu este arătat de care papă și de care sinod. Iar Andrei al Rodului, cel ce în Ferara pîrtinindu-le latinilor vorbea în Sinod, spune cele asemenea. Ci decît toți oamenii mei deșerți sunt. Căci pentru ce nu pe Papa ci pe sinodul acela pot să-l vestească cu numele? Căci dacă Papa (decît care nimic nu este mai mare le ei) dacă sinod mare a făcut acesta, pentru ce toate fără de nume? Și pentru ce nici vremea, nici locul nu se știe? Întunecată a unor oameni întunecați este această nălucire. Că al Sinodului celui din Acvistran, că poate nu se împotrivese lor, sau nici foarte nu le folosea și nu se află măcar numele. Iar acest mare împreună cu Papa sinod, pe care ca o pevăză îl plăsmuiesc dîșii nici a se numi nu poate. Sau pentru care pricină nu vreunul măcar vechi scriitor a adus de față (că aceștia sunt din cei noi) de la care pentru cel mare acela, măcar fără de nume sinod s-au înștiințat? Vezi visul goale. Afară de acestea, Andrei de care s-a pomenit, încă mai cu obrăznicie minte la adunarea 7 a sinodului celui din Florența, sau Ferara. Că zice cum că în Simbol cu adăugire se cînta în Biserica Romei, încă din vremile sfîntului Maxim și cum că pentru aceasta sfîntul Maxim s-a apucat să răspundă către greci. Ci Leon 3. și tablele lui Leon îi astupă gura lui Andrei. Pentru că nici a se cînta Simbolul ci a se citi era obicei în Biserica Romei, precum singur Leon mărturisește în cea mai sus pomenită

vorbă către solii cei din Acvistran. Ci Andrei socotea că asemenea cu dînsul vor fi toate vremile. Iar ceea ce aduce și la sfîntul Maxim, birfește și aceasta rodeanul. Că atunci nu-i învinuiau grecii pe latini pentru Simbolul cel ce s-a crescut cu adăugirea, ci îi bănuia pentru dogmă. Și răspunsul lui Maxim pentru pîrtinirea noastră stă și el, precum arătat s-a făcut.

Este încă și decît aceasta mai obraznică alta oarecare nerușinare. Că Manuil Kaleca și Iosif al Metoniei, care erau adică greci, dar la latinilor s-au abătut și dogma acelora o apărau. Încă și Ghenevrard (latin acesta) zic, că Papa Damas, încă din veacul 4 a pus în Simbolul cuvîntul acela, și de la Fiul. Le aceasta martor Kaleca aduce pe un Schilișă nu știu cine ar fi, iar Iosif pe Gheorghe Aritin, iar Ghenevrard pe Alexie Aristin. Ci această birfeală deprimprejurul istoriei celei ce s-a dat pînă acum, ca o brumă de razele soarelui se topește și pier. Căci cum numai la suta a 8-a cearta cea pentru aceasta s-a iscat? și ce era ceea ce l-a silit pe sfîntul Maxim să se apuce să surpă bănuielele cele pentru latini? și pentru ce solii cei de la Acvistran, pe întrebarea cea pentru dogma aceasta nouă o numeau? și pentru care motiv ispitindu-se ei să plece pe Papa să sloboadă adăugirea, n-au adus la mijloc și pe Damas începătorul ei? Deci atîta de orb era Leon 3, în cît adăugirea pe care mai înainte de el se făcuse să n-o știe. Iar mai apoi de toate și cei silea să întrebe pentru adăugirea Simbolului, dacă mai înainte cu 400 de ani se băgase? și la ce se potrivrea și oprirea lui Leon, și care ar fi fost și folosul tablelor? Pentru ce încă ei nici unii nici alții din latini nu se pomenesc martori la aceasta, fără numai unul și numai de doi ce se lepădaseră din greci, și de un latin mai nou și acesta sub nume deosebit? Nevoiească-se dar ei și asude cît vor voi: Nu le vor putea zdrobi nici pe tablele lui Leon pentru aceasta și Petavie lezuitul pe cei ce întărescă aceasta, ca pe niște mincinoși l-a vădit.

Deci precum de demult cei ce se împotriveau Sinodului celui din Calcedon, pentru că nu-l arătau pe nici unul care le-a fost lor adevărat începător al socotelii, ACHEFALI, ce se zice fără de cap (ca cei ce nu aveau cap) s-au numit așa și pentru aceasta latinii (măcar că în alt chip pentru singur capul cel văzut acela foarte mult se trufesc), Achefali sunt cu dreptate a se numi. Căci a-l afla pe începătorul adăugirii nu este cu puțință. Măcar că dintru aceasta, cum le-a fost pricina lor, cu lesnire este a socoti. Căci negreșit neînvățătura și lenevirea episcopilor mai întîi de toate a fost cauza. Iar după aceea și puterea lui Carol, la a cărui dragoste s-au vîrît cei ce ajutau dogmei și adăugirii. Iar în palatul lui Carol, Simbolul atunci se cînta cu adăugirea, precum mărturisesc solii cei din Acvistran în vorba ce s-a zis. Și măcar că Leon de pretutîndenea și chiar din palatul lui Carol a poruncit că trebuie să se lepede adăugirea. Precum este arătat din aceeași vorbă, dar socotesc că nimic n-a putut socoteala lui, nici în curte nici la episcopii curții, care ciocoinicesc pe cei ce-l întrec cu puterea. Poate încă și ce fel era acea socoteală, întorcîndu-se solii într-adins au tănuțit-o fiindcă atîta se sîrguiesc pentru adăugirea Simbolului. Deci de aici această prîn Germania și Galia a început a se tîrî. Nu era încă cu greu de aici și chiar în Italia a merge, lenevinduse episcopii și sforîind cu fața în sus.

Ci însă pînă la oarecîte ani n-a lipsit la latini, cei ce se împotriveau dogmei și adăugirii. Și aduce la aceasta martori Adam Zirnicavie pe Limon episcopul Alvestradinseanul care a învățat lîngă Alcuin. Și pe Raban Maurul, și pe Smaragd care au fost și scriitori în vremea aceea. Că aceștia la locurile cele ce se pun înainte

la acela, adică la Zîrnica vie, pomenind pentru Purcederea Duhului Sfînt la Tatăl pe aceasta o aduc iar pentru Fiul tăc. Și pentru ce ar fi tăcut, în vremea aceea mai virtos, în care vedeau că pentru aceasta peste tot se ridică tulburare și întrebarea aceasta fierbe? Fără numai că pe această dogmă nouă, sau ei nicidecum n-o primeau, sau măcar pentru adevărul ei se îndoiau. Iar după anul 820, Teodulf episcopul Anrilianseenul a așezat o carte cu oarecare silogisme, pentru Purcederea Sfîntului Duh de la Fiul. Și a afierosit-o lui Ludoic împăratul Galiei și Germaniei. Întru aceasta el ne mărturisește nouă, cum că pînă atunci nu dormeau toți latinii pe această dogmă, ci erau și puțini care grăiau împotriva. Deci Nicolae Kihonschi ca să abată această săgeată, zice că Teodulf a scris cartea aceasta împotriva lui Fotie Patriarhul Constantinopolului. Dar zice aceasta în zadar și simplu din voie, după obiceiul lui și al celor de un gînd cu el. Nici nu lua aminte cînd zicea așa la anii întru care se lucrau lucrurile, că Teodulf a murit la anul 840, iar Fotie, încă mei înainte de anul 864 n-a început să vădească și să mustre la arătare dogmele letnilor. Adică cu 24 de ani după moartea lui Teodulf. În acești ani Anastasie Bibliotecarul, care după ce înțelegere se învățase din Epistola sfîntului Maxim de credea că se purcede Duhul Sfînt de la Fiul, mai înainte am apucat și am văzut. Pe cuvîntul purcederii adică luîndu-l spre arătare a trimiterii celei în vreme, și arătat tăgăduind a fi Fiul cauză sau început al Sfîntului Duh.

Și precum poporul cel simplu și neînvățat, pe adevărul socotelilor de mai multe ori îl judecă din strălucirea celor ce hotărăsc, către care se spăimîntează, iar mai ales lingușitorii cei răi, care și împotriva judecării celeia ce o au în sufietul lor, se edaugă la socotelile celor puternici, așa și dogma aceasta aflînd apărători pe cei cu puterea deosebiți, mai mult și mai mult au început a se vesti în toate zilele și a se mai întări.

Că era întru acea vreme apărător și al dogmei și al adăugirii Nicolae Pape. Așa curînd hotărîrea aceea a lui Leon s-a vestejit și a pierit! Dar din ce pricină așa s-a arătat acela, vrednic lucru este de auzit. În anul 864, neamul Bulgarilor s-a învățat taina Credinței celei întru Hristos în acest fel. Că un străin oarecare mergînd la ei, s-a apucat a vesti Dumnezeuiașca Învățătură, o are ca să pricinuiască propovăduirilor sale puterea stăpînirii la popor, s-a prefăcut a fi preot, deși nu era el aceasta, pe care lucru înțelegîndu-l Bulgarii neam nemulțumitor și mai virtos e zicea barbar și rîvnă fără de socoteală avînd, în facerii de bine celei peste măsură, cu prea mare ocară i-au răsplătit omului. Că tăindu-i ticălosului nasul l-au izgonit. Mare adică fărădelege socotind, dacă cineva mirean fiind cu rînduială, ar fi îndrăzniți apoi să vestească pe Hristos. Deci împăratul bulgarilor a trimis către Papa soli ca să se roage să trimită pe vreunii din preoții săi, care pe supușii lui să-i învețe dreapta credință cea întru Hristos. S-a înduplecat Nicolae și îndată trimite episcopi, bărbați adică, care se hrăneau din aceeași făină cu el. Că aceștia pe Simbol stricat l-au băgat în Bulgaria. Dar a alergat vestea lucrului către cei din Constantinopol care atunci era împărat, Mihail și Vesile. Care și la împăratul Bulgarilor trimițînd îl sfătuiu nicidecum să nu pună urechile la aceea și stricat pe Simbolul Credinței îl învață. Iar el pe epistolele pe care le-a primit de la împărați, le trimite către Papa Nicolae, iar Papa ca și cum rînindu-se la inimă, sărînd, scrie către Ighmar erhiepiscopul remnisenilor, bărbat întru înțelepciune atunci vestit și îl ațîță spre apărarea dogmei. Și precum de demult Irod și Pilat, ca după certele ce au fost între dîșii, spre împăcări mai tari să vie, s-au unit spre batjocura cea asupra lui

Hristos, așa și Nicolae pe uriciunea ceea ce-l aprindea pe el pentru cauza lui Rotald episcopul cu prefacere ascunzându-se ca să-l unească pe Ighmar cu sineși spre prada Bisericii, toată și tot felul de silință a pus. Încă la aceasta și pe alții din cei ce erau mai întâi în Biserică îi invita. Arătat sunt cu adevărat acestea toate din epistola lui Nicolae către Ighmar. Iar cele pentru întoarcerea bulgarilor și apostolul acela, pe care rău l-au purtat, arătate și acestea din răspunsurile lui Nicolae acestuia către întrebările bulgarilor. Care carte și aceasta după epistolii la același loc împreună se află.

Deci de aici acum această dogmă se poate să nu fi luat la latini mari sporiri. Pentru că atât de slăvit apărător la aceasta îi îndemna. Iar mai virtos a început a fi plăcută aceasta celor de la Apus, când întâi auzind-o cei de la Răsărit au osîndit-o. Că atunci erau motive proaspete de certuri în alt chip firește sădite, între amîndouă acele neamuri. Despre o parte adică, că în Italia prin îndemnarea lui Leon 3 sau prin plecarea lui negreșit la aceea, nu prea demult ieșind de sub stăpînirea cea din Constantinopol se unise cu Carol cel Mare, care pentru aceasta și împărat al Italienilor al romanilor de italieni se vestește. Iar despre alta, și pentru valorile cele ce se ridicaseră pentru Ignatie și Fotie. La care amestecîndu-se pe sineși Papa, după ce și-a văzut pe stăpînirea sa că în multe feluri se află la greci, acum adică primită, iar acum lepădată, iar mai pe urmă și cu totul izgonită, umplîndu-se de minia și nădăjduindu-se la ajutorul lui Carol, la război împotriva grecilor, ca ai unor ocăritori ai bisericii latinilor, și care și pe el pentru eres îl învinuia și-l mustra și el s-a sculat și pe alții i-a invitat. Ci ca mai luminată să se facă pricina în scurt aici să punem pe povestirea făzilor între Ignatie și Fotie. Din care arătat va fi și cu cîtă neștiință și minciună, oarecare latin începător al dogmei noastre îl face pe Fotie și pe noi fotinieni ne numește. Cînd cele ale lui Fotie, pe cît este departe cerul de la pămînt, sunt departe de această neunire, străine fiind ele de aceasta cu totul și deosebite. Măcar că Fotie tare i-a monstrat pe latini pentru dogma cea nouă iscodită și pentru Simbol. Încă și pe însuși Papa Ioan al 8-lea luîndu-l în ajutor au luptat-o. Iar ca să ne izbăvim pe noi înșine de orice bănuială pe istorie aici o vom lua, cît se potrivește la scopul cel de față al cuvîntului și cele ale lui Leon Alatie. Care grec fiind învățat, dar la socoteli cu latini unindu-se, o carte mare, făcînd har Papei a așezat, pentru unirea cea de-a pururea a Bisericilor a Răsăritului și apusului. Deci dintru această carte, Cartea 2, cap. 4 și 5, acestea le-am ales.

Ignatie din monah Patriarh al Constantinopolului, pe Barda cezarului fiindcă își lăsase femeia sa și se unee cu alta cu nuntă de rudenie fărădelege (precum unii adeverează, iar alții tăgăduiesc, care nimic nouă nu ne folosește la pricina de față) înfruntîndu-l și de la cele Sfinte oprindu-l, întru izgonire de el s-a trimis. Iar Fotie bărbat întru cuvinte și învățătură vestit, în locul lui s-a așezat. Din aceasta s-a ridicat mare ceartă, unii stînd pentru Fotie iar alții pentru Ignatie. Deci sinod se adună, în care și solii papei Nicolae, Rodoald și Zaharia erau de față, la care prin multe se nevoleşte Fotie să dovedească că Ignatie nu după lege nici după alegere slobodă ci de cel ce întreceau cu puterea și cu stăpînirea s-a ridicat la episcopie. Și deci întru lucrare se pune caterisirea lui Ignatie unindu-se nu mai puțin și solii Papei Nicolae. Care lucru după ce l-a înțeles papa s-a împotrivit și pe solii săi cînd s-au întors de la sinod sub anatemă i-a pus.

Iar între acestea (ceea ce a lăsat Alatie) împăratul bulgarilor trimițînd la papa, cerea învățători cum am spus, la care și plecîndu-se papa a trimis episcopi în Bul-

garia, căroră și după ce săvârșise acum solia le-a poruncit să meargă la Constantinopol pentru cearta lui Ignatie. Iar aceștia pentru că propovăduiesc în Bulgaria pentru purcederea Sfântului Duh și de la Fiul, nu s-au primit cu dragoste de cei din cetatea lui Constantin, ci li s-a cerut, ca de volesc să isprăvească ceva la dîșii să dea mai întîii în scris credința lor. Și aceasta a fost între greci și latini ca un început al prigonirii. Că și împărații învinuiau această dogmă nouă și pe împăratul bulgarilor îl întorcea, însă și Fotie împotriva ei apucase să se certe. Deci auzind ecestea Papa Nicolae, nu numai pe Fotie ci și pe împăratul îl ocăra. Și deci și la împăratul trimițînd s-a semețit ai porunci ca singur acela pe epistola sa (pe cea către împăratul bulgarilor socotesc pentru că nu se cuvine să ia aminte la latini) s-o dea în foc înaintea poporului, vestindu-i că de va defăima aceasta el este gata prin adunare de tot poporul a face aceasta în Roma. Dar măcar cît și obrăznicindu-se se îngimfa atunci, răzîmîndu-se la ajutorul lui Carol, însă nimic n-a putut săvîrși Nicolae la greci asupra lui Fotie. Ci Fotie, și sub anatema mai mult îl punea pe Nicolae.

Iar după acestea Mihail împăratul prin unire asupra-l se omoară, și în locul lui se încununează Vasile Macedon, care a fost și începător al cetei celor ce s-au unit asupra. Acesta iarăși izgonește pe Fotie din scaun, pentru că nicidecum nu-i da voie lui, ce unui ucigător de tată adică, să se împărtășească cu Tainele, precum povestește Leon Gramaticul, în viața lui Vasile acesta. Și chemînd de la Papa soli (iar papă acum fiindcă murise Nicolae era Adrian II) a făcut sinod și l-a osîndit pe Fotie. Și se cheamă sinodul acesta al 4-lea din Constantinopol, ier de latini și ecumenic se zice. Și deci a fost iarăși Ignatie după Fotie. Dar ducîndu-se Ignatie dintre cei vii, se suie la scaun de a doua oară Fotie, binevoind și singur împăratul Vasile, care a scris pentru el și către Ioan al 8-lea urmașul lui Adrian, care trimițînd soli la sinodul ce atunci s-a adunat iarăși la Constantinopol, s-a plecat la suirea la scaun e lui Fotie. Și istoria adică pentru cele ale lui Fotie și Ignatie aceasta este în scurt. Din care este arătat, că la cea mai desăvîrșită greață ajung cei mai mulți din latini, care se întăresc cum că Fotie a fost începător cetei acesteia, și că pentru ea e fost și judecat și osîndit. Că Fotie s-a înălțat și s-a pogorît de pe scaun pentru alte motive, care s-au arătat, și sau cu dreptate sau cu nedreptate nu căutăm aceasta acum.

Ci aici cu tulburare faptă peste măsură ne învață pe noi care era atunci socoteala latinilor pentru dogma cea nouă și care era e grecilor. Însă trei sunt de luere aminte. Cea dintîi, că Fotie ca pentru o dogmă nouă atunci aceasta a înfruntat-o la latini, și aspră Epistolie pentru aceasta de obște la anul 866 (și către ceilalți episcopi) scriînd a trimis. Și cînd după adunarea sinodului celui mare se caterisea, nici cu un cuvîntel gol nu s-a înfruntat asupra lui vreunul. Ci numai aceea spre prihană se întorcea împotriva lui Fotie, că din mirean deodată pe scaunul Constantinopolului s-a suit și mai virtos încă trăind Ignatie. Iar a doua că și alți Sinod, fiind încă în viață papa-Ioan 8 de care Fotie s-a așezet în scaun într-o împărăteasa cetăților adunîndu-se, a se adăuga ceva în Simbol a oprit. Iar pentru care adăugire a fost cuvîntul, nimeni nu este care să nu știe. Căci au fost la sinodul acesta Părinți 383. Și tare acolo au strigat solii Papei „Cum că nicidecum nu este slobod să schimbe Simbolul”. Și Baronie și cei ce-i urmează lui zic că s-a făcut sinodul acesta de Fotie, dar goi sunt. Căci oare așa de ușor este a se plăsmui sinod, și mai ales de bărbat care a fost în acea vreme, în care se zice că s-a plăsmuit Sinodul? Pomenire face de acest sinod Ioan 8 Papa în epistola cea către

Fotie și în alta către Împărați. Însă aceștia și în epistola 203 și pe soții săi pe nume îi aduce, cei ce au fost trimiși la sinodul acela. Ci și Iosif Vrieniu, din Constantinopol de loc la anul 1420 scriind povestește că și în vremea lui se păzea în Gramatofilaki iscăliturile solilor. Iar după aceștia și Zonara și Balzamon și Matei Vlastares cel ce a alcătuit Nomcanonul, la tîlcuirile lui cele la canoanele sinoadelor, oarecare din canoanele acestea le-au adus și ei. Iar mai apoi de toate, ca să trecem pe ceilalți și însuși Grațian aduce un canon al sinodului acestuia. Iar a treia, trebuie să luăm aminte, că și însuși Ioan al 8-lea, auzind îl bănuiau și poate i și învinuiau pentru acea dogmă nouă și pentru adăugire, ca să scuture această pînă de la sine scriind epistolie către Fotie și jelindu-se că cu nedreptate acestea se necinstește și de cei ce îi zavistuesc lui se învinuiește, lîngă celelalte acestea le zice: „Și iarăși îi arătăm cucerniciea tale, că pentru încheietura aceasta, pentru care s-au întîmplat sminteliile între Bisericile lui Dumnezeu, să aibă încredințare către noi, că nu numai nu zicem aceasta, ci și pe cei ce întîi au îndrăznit la a lor nesocoteală, călcători de Dumnezeieștile cuvinte îi judecăm, și schimbători de Teologia Stăpînului Hristos și a Apostolilor și a celorlalți Părinți, care adunîndu-se sobornicește au dat Sfîntul Simbol. Și împreună cu Iuda îi punem și celelalte”. Iar în aceeași epistolă Ioan încă zice, că și se sîrguiește ca și pe ceilalți episcopi ai lui să-i plece ca așa să cugete. Din care lucru și nu mică greutate să i se întîmple lui.

Și Baronie la anul 879, zice că și această epistolă s-a plăsmuit de Fotie sau de alt oarecare grec. Iar cuvintele lui spre dovedirea acestui lucru îi sunt eceștea două de pe urmă:

1) – Că însuși Fotie în epistola sa cea către Mitropolitul Acvilei, în care vorbește asupra dogmei și asupra adăugirii, nici o pomenire nu face de epistola aceasta.

2) – Că Ioan diaconul către însuși Ioan al 8-lea scriind îi învinuiește pe greci, că pe cuvîntul acela, și din Fiul, l-au ras din cărțile Sfîntului Grigorie Dialogul. De unde zice că s-a făcut arătat, că nicidecum Ioan Papa dogmei acesteia nu s-a împotrivit. Ci răspundem cu lesnire către amîndouă. Către cea dintîi, adică, cum că multe putea să se fi întîmplat, pentru care Fotie scriind către Ioan, nicidecum n-a pomenit în epistola către Mitropolitul Acvilei. Dar de-ajuns este a zice aceasta și numai, cum că se poate să fi apucat Fotie mai înainte să fi trimis epistola la Acvileia, pînă a nu o primi pe cea de Ioan. Iar către a doua, mai de credință zicem că este să nu fi scris acelea diaconul Ioan, ci vreunul din cei cusători de minciuni să le fi pus pe ele. Căci către însuși acesta diaconul Ioan scriind Anastasie Bibliotecarul, pe acel grai din Fiul din cuvintele sfîntului Maxim după înțelegerea noastră îl tîlcuia, cît se pare că se unea cu acela la socoteli și diaconul. Dar putea încă să scrie și așa diaconul (Măcar că minciună). Dar oare urmează pentru aceasta că și Ioan Papa împreună cu acela aceleași socotea? Mai apoi de toată, hotărîrea sinodului celui ce s-a pomenit, la care și soții papei Ioan al 8-lea au fost de față și s-au învîlt, mult mai luminat o aretă pe socoteala lui Ioan, decît a se putea ea întîlneca de această ceată a aflării celei mincinoase a lui Baronie. Arătat dar este, că atunci toți grecii și pe dogmă aceea și pe adăugire din tot sufletul o ureu, iar latinii toți nicidecum, nici pe adăugire, nici pe singură dogma o întăreau. Ci unii, și poate cei mai mulți se alunecase, dar mulți încă, și de cea sănătoasă socoteală atunci se tineau. Între care am văzut că cel dintîi era Ioan al 8-lea, care, latinilor celor ce-i făc Dumnezeu pe papii lor, înfricoșat precum se cuvenea pururea fi.

Dar aici ca în treacăt se cuvine a însemna această de pe urmă: pe Papa acesta Ioan, oarecare veste de demult, nu știu de unde ieșind, l-a dat că a fost femeie. Și cu adevărat aceasta o aduc Martin Polonul, vechi adică, dar bogat scriitor de istorie, și Platina în viața lui Ioan și Sighebert și alții. Și în tot felul s-au învățit latini, ca să surpă această istorie. Iar mai pe urmă Leon Allatie carte deosebită a așezat, pentru Ioanna Papoia în care se nevoiește să arate, că acest nume urf i s-a plăsmuit lui Ioan dintru aceasta, că a suferit a se arăta biruit de Fotie, și s-a plecat la cele spre părtinirea lui și pentru aceasta s-a numit femeie. Căci se poartă că Fotie precum și Ignatie cel ce împotriva rîvnea lui, amîndoi au fost fameni. Ci și oricum va fi și pentru aceasta, aceea însă mărturisește Allatie că Ioan și Fotie aveau prieteșug foarte mare între dînșii.

Deci în aceeași vreme cel ce era Mitropolit în Acvileia adică Patriarh al Episcopilor Italieni, nu numai a înfruntat dogma și adăugirea aceasta, ci și răul văzîndu-l că în fiecare zi crește, au trimis lui Fotie rugîndu-l, ca puind în lucrare puterea sa să se împotrivească răutății celei ce i-a năpădit asupra. Și epistola lui adică nu stă, dar arătat se face din răspunsul lui Fotie către el. Și nici Baronie nu tăgăduiește că acest fel a fost Mitropolitul acela. Că pentru aceasta și dezbinător îl numește, la anul 883, num. 5.

Deci să mergem și mai înainte, pînă nimic nu se va arăta că a rămas mai mult la apus. Și dar la anul 906, Serghie Papa a trimis soli în Constantinopol ca să întărească nunta cea de a patra a lui Leon Împăratul, pe care o oprișe lui Nicolae al Constantinopolului episcopul lui. Iar aceea că niște mîndri și turbați, foarte cu trufie și ca și cum ar fi fost cu edevărat judecători purtîndu-se acolo (precum singur Nicolae jeluindu-se scria către Anastasie papa urmașul lui Serghie). Și pentru aceasta poate nici de cetățeni și de cler cu dragoste și cu bucurie primindu-se, motiv l-a dat lui Serghie ca să se minie, vestindu-l mai virtos neunirea grecilor către dogma ldr. Pentru aceasta și Serghie, precum mai înainte papa Nicolae, pe episcopii cei din Gallia îi învia să caute cuvinte spre întărirea dogmei lui. Și arătat este aceasta din sinodul Troslianesc cap. 4 care s-a făcut la anul 909. Ervie arhiepiscopul remeseanul fiind cel dintîi la dînsul. Și se păzește la Platina, și la alții: Iar mai virtos și la însuși apărătorul cel tare al papilor Baronie, pentru Serghie acesta, și pentru alți papi prea spurcați ce au fost pe vremea aceea, Istorie vestită, care este fără de grăire împotriva. Că Serghie acesta, după nume al 3-lea, pe Hristofor papa l-a pus în legături și în temniță l-a topit și l-a căznit, apoi și într-o mănăstire închizîndu-l, la papie el pe sineși s-a împins. Care aceasta și mai înainte însuși acela Hristofor a făcut-o lui Leon papa al 5-lea. La fel încă și Ștefan al 7-lea, fiind după Formos papa, care acum murise, pentru pizmă veche și urfciune, atîta s-a răzbunat asupra lui, încît a poruncit ca și mortul lui dezgropîndu-se din mormînt, să se puie în scaunul episcopesc și făcîndu-se argos de papie, să se dezbrece de sfintele veșminte. Și degetele tăindui-se cu care le este lor obiceiul a se închipui spre binecuvîntare, să se arunce în rîul Tibru. Încă și altele lîngă acestea s-a mai istorisit de diferiți scriitori foarte minunate. Cît și însuși Baronie la scrierea celor din anii aceie vorbind n-a putut să ascundă ci tînguindu-se a strigat: Vai! Care era atunci fața Bisericii romane! Cît de prea spurcată și cu totul urfă! Ci însă, sub acest fel de față o bunule Baronie, dogma aceasta în sufletele oamenilor s-a întărit și a crescut și acum toată partea cea dinspre soare apune cuprînzîndu-se a desparțit-o de răsărit.

Și măcar că pe vremile acelea încă nu era atîta, cită este acum între greci și între latîni deosebirea și oarecare urmă de unire încă se iveau, dar aceasta nu pentru alta se întîmpla, fără numai că pentru depărtarea locului și întîlnirea cea rară, încă nefiind întărită la latini acea dogmă nouă, nu era cunoscută la greci cu totul, și se trecea cu vederea și cercarea ei, dormitînd episcopii, și către nimic întorcîndu-se, care nu li se potrivea lor. Și întunecate erau și urmele unirii aceleia fiindcă nici în alt chip, fără numai pentru vreo nevoie ce se întîmpla adeseori se arăta. Precum aceea că, Leon împăratul, nedîndu-i-se voie de la episcopul său a se însura a patra oară, alerga la ajutorul celui de la Roma. Sau că, Teofilact feciorul împăratului, împingîndu-se la Patriarhie, neîngăduindu-i vîrsta, cerea întărirea de la papa, și altele ca acestea. Că cei puternici, robind poftelor lor, ce lucru de mirare este, dacă se abat de la drept, și sunt gata a îmbrățișa toată apărarea, numai de vor putea păzi capacul dreptății și să puie suliman la ochii poporului celui prost.

Deci de vreme ce ni se pare că am ajuns la însuși vîrful dezbinării latinești (cît adică se potrivește, despre dogma aceasta, pentru că și altele puțin nu mai presus de număr necuviințe s-au ivit și n-au lipsit a se îngîrămădi la aceasta) că mai mult să fie lesne ținut minte cele ce s-au zis pînă aici, să le adunăm în scurt pe acestea.

Neunirea pentru Purcederea Duhului Sfînt, cu greșeală se ia din anii lui Nestorie. Cu greșeală încă și din anii în care era în viață Sf. Maxim. Ci începutul a avut, pe la anul 800 după Hristos sfîrșindu-se și în anul 900 începînd din nou, din cauza lui Ioan monahul Ierosolimitul. Care se povestește că a pomit această întrebare. Început adică făcînd atunci latinii a se întreba pe sinesi și în două părți potrivnice împărțindu-se și unii apărînd dogma, iar alții împotrindu-se.

Deci din cei ce stăteau împotriva dogmei vestitiți au fost Alcuin Albin și Paulin al Acvilei. Iar pe urmă făcîndu-se sinodul cel din Acvistran s-a pomit întrebare la ei, dar nimic nu s-a hotărît. Iar după aceea de aici solii cei trimiși de Carol. Au mers la Papa Leon 3, iar papa despre o parte amăgindu-se, s-a plecat la acea dogmă, dar adăugirea dogmei în Simbol a osîndit-o, și spre mai mare în vremea cea din urmă, pe acele vestite table nesmintit în ele scriîndu-se Simbolul, s-a pus să stea. De unde este arătat, că foarte tare greșesc cei ce se întăresc că adăugirea în Simbol este mai veche decît Leon 3. A mers înainte de aici dogma aceasta de la papa Nicolae 1 și în țara bulgarilor s-a arătat, dar de Fotie s-a înfruntat și mai apoi de sinodul cel ce l-a așezat pe însuși Fotie împreună cu adăugirea s-a osîndit. Iar mai ales mai pe urmă de toata de papa Ioan al 8-lea, și de Patriarhul Acvilei s-a izgonit. Dar a biruit și a luat putere la latini de cînd mai vîrtos Serghie papa pe episcopii cei din Galia spre răzbuarea aceea îi îndemna și-i invita. Și așa s-a făcut vrajba bisericilor.

În multe feluri de aceea se aflau cauzele cele între amîndouă Bisericile, și în fiecare zi dezbinarea se întărea. Precum le este arătat celor ce citesc cronica aceea a vremii arătat le este. Deci prea fără de gust este cel ce de atîtea ori s-a pomenit Leon Alatie, scriind o carte întreagă pentru cea de-a pururea unire a Bisericilor Răsăritului și Apusului, se silește deșertul să întunece, ceea ce de atîția ani peste tot pămîntul este arătat. Că mai în fiecare an adauge cite ceva, care se pare că după arătare întărește unirea aceea. Însă nimic mai mult fără numai semuiți pune înainte. De mai multe ori, ca să nu zic totdeauna, scriitori aduce prea nevestiți, jumătate de bărbați, abia grăitori, sau oameni de prin unghiuri, dascăleci defăimați, îndeletnicitori în deșert,

petrecători pe la răspîntii și abia de oareșce credință vrednici. Pe ale căror bucăți cînd ni le citește el, mai înainte de a auzi pîrticica aceea de dovedire, cunoști nesocoteala bîrfelilor și își vine greață. Și însă pe unii ca aceștia Allatie ni-i vîră nouă ca pe niște mărturii vrednice de credință: Bărbat hrănit în cuvinte! Au însemnat această greșeală la el bărbai cu învățătura deosebiți. A însemnat și înțeleptul Zirnicavie: Și trebuie a mărturisi că mult învățat a fost bărbatul, dar și a-l prihăni se poate, că prea rău și-a făcut lucrul său. Să ne întoarcem la pricina dinainte. Și pe cele puțin vestite învăluiri lăsîndu-le pe ticăloșiile cele vrednice de plins să le vedem, cere din această neunire au curs.

Deci trecem ca 300 de ani și pe celelalte sfăzi ce au răsărit, ca pe cele ce nu sunt atîta, încă și pe a lui Mihail Cerularie Patriarhul Constantinopolului cu Humbert solul papei lăsîndu-le, ne sîrguim la sfîrșitul stăpînirii lui Mihail Comneanul, că acolo avem din destul la ce să ne zăbovim.

După ce a murit împăratul Manuil la anul 1200, a călcat pe scaun tiranul Andronic. Iar după ce s-a omorît acesta, se încoronează Împărat Isachie Anghel. Iar după aceea pe Isachie împreună și de stăpînire și de vedere îl lipsește și în temniță îl închide Alexie Comnen fratele său și împărătește el. Iar Alexie feciorul lui Isachie celui orbit, fugar scapă către sora sa cea din Sicilia ca să ceară sfat și ajutor de la ea. Și s-a întîmplat atunci, să meargă pe mare în bună vreme la Palestina împotriva turcilor oaste mare de lătini sub domnii Balduin Comitul Flandrei și Dandul Venetianul și alții. Deci Alexie se roagă ca să-i fie aceștia de ajutor, multe și mari făgăduindu-se. Iar lîngă acelea cum că se va sili și Bisericile Răsăritului să le aducă la unire cu latinii întru cele sfințite, dacă prin ajutorul lor își va mai dobîndi moștenirea părintească. De acestea latinii amăgindu-se, drept la Constantinopol își întorc înotarea. Iar Comnen nefiind la putere întocmai cu războinicii cei puternici, fuge din cetate și în locul lui se scoate din temniță de cetățeni Isachie cel orbit și în scaun iarăși se așează. Și îndată trimis și pe cei ce să vestească fiului său și domnilor, ca așa să apuce mai înainte prada cetății. Ci aceia nici așa n-au încetat a prăda cetatea, nici pe fiul a-l slobozi nu s-au plecat mai înainte pînă ce va împlini cîte el lor li s-a făgăduit și însuși tatăl a mărturisit că vor fi toate adevărate. Era încă altă făgăduință a lui Alexie Angelul, mulțime de bani nepovestită. Care fiindcă nici chiar la împărați nu, se afla, nici averile grecilor celor prinși nu ajungeau, s-au prădat odoarele Bisericilor și s-au dat latinilor. Deci întru cîtă vreme așa de pretutindeni se edunau de ei banii, în aceasta latinii satele cele de pe lîngă cetate și Bisericile cele sfinte și palatele împăraților le jefuiau și le ardeau și dădeau război continuu. Se scoală împotriva la acestea poporul și pe împărați îi chiamă ajutători asupra vrăjmașilor. Dar acelora a îndrăzni nu le era cu putință, că ce ar fi și făcut ei împotriva celor ce-i apăra? Pentru aceea alt Alexie Duca, cu porecla Murzufu, a sărit la război și poporul în acea vreme de a se turba n-a lipsit cu ocări și cu înjurături mînjind pe împărați. Și la Biserica cea mare alergînd, pentru alegere de împărat nou se sfătuiau. Ci nimeni nu își ieșise din minte să primească coroana de împărat aducîndu-i-se lui. Mai apoi de toate după trei zile, oarecare tînr Nicolae Canavos, la stăpînire cu sila se trage. Iar Alezi e împăratul de atîtea rele îmbulzindu-se, sfat făcînd cu domnul latinilor șocotea, să bage în palat ostași dintrînșii, prin care cu sila să-l strîmtoze și pe împăratul cel nou care se încoronase și pe poporul cel ce împotriva se sculase. Deci pe acest sfat Murzufu descoperindu-l purtătorilor de furii și trăgîndu-o

la sine pe ei, închide pe Alexie Anghel și semnele stăpînirii le ia luiși, iar pe Nicolae Canavos pe celălalt împărat de ai lui fiind prins, apucîndu-l îl dă temniței. Iar mai pe urmă și pe Alexie Anghel fiindcă nimic nu pătimise de paharul cu otravă ce i se dăduse, singur Murzuflu cu laț l-a sugrumat. Apoi pentru pace către latini trimite solie și de ea se scapă pentru asprimea și mărimea așezămînturilor. Pentru aceea dar desăvîrșit pe cetate latinii prădînd-o, atîta de mulți din popor au tăiat cît pentru junghierii ostase slăbise și osteniseră. Și ieșind Murzuflu s-a ispitit să se lovească cu vrăjmașii, dar nimic săvîrșind spre fugă și el s-a întors. Deci a doua zi cu Cruci și cu Icoane spre întîmpinarea potrivnicilor a ieșit clerul, dar nici aceasta n-a folosit nimic. Că la atîta trufie se turbase vrăjmașul cît nu numai și casele toate și Bisericele cele sfinte le prădau ci și Ptirele cele de Taină pe pămînt le-a vărsat, și Moaște de Mucenici în gunoaie le-au aruncat, și Sfinte Icoane au călcat și stricări de fecioare și răpiri, și împreunări fărădelege de tot felul au îndrăznit și din celelalte lucruri necuvioase nimic n-au lăsat. Ci și o femeie latinească în Biserica cea mare, pe Scaun Patriarhicesc șezînd, vers înfrînt slobozea și de multe ori învîrtindu-se picioarele spre joc le clătea. Deci acestea noi pe cît se poate puțin cuvîntîndu-le le trecem de scurtime purtînd grija, iar cel ce va pofti mai cu de-amănuntul a se înștiința de acea înfricoșată jainică povestire, citească Nichita Honiatul (de la care le-am scurtat acestea) la împărăția lui Isachie, a lui Alexie, și a lui Duca Murzuflu. Și încă pe cartea în care a scris cele ce s-au întîmplat cetății după robie. Iar după această toată pieire și după atîtea răpire, s-a strigat la latini ca să dea voie grecilor cîți ar voi să iasă din cetate. Și ieșeau foarte mulți cu cîrdui ca și păsările, sau ca să zic ca și Honiatul asemenea cu fumicarul străbătînd răspîntiile. Și mergea înaintea acestora Patriarhul călare pe un ticălos măgăruș. Încă și însuși acesta care ne-a scris nouă istoria, o mare parte a ticăloșiilor acestora a fost și cîte au pățimit și cîte au făcut acolo nîl le povestește Nichita zis Honiatul, bărbat prea înțelept și în cîinste mare atunci strălucit.

Deci după ce așa s-a luat Constantinopolul, și sub latini acum s-a făcut, se ridică îndată împărat din franci Balduin Comisul Flandrei, iar patriarh din Venețieni cu numele Toma. Că acest fel de tocmeală se făcuse între franci și venețieni, ca unii să-l dea pe cel ce avea să fie împărat, iar alții pe cel ce eră să fie patriarh. Pentru care toate acestea Balduin a vestit papii, și era papă Inochentie 3 care a trimis sol cu numele Pelaghie cu stăpînire ca să zidească și să sădească și să risipească. Aceasta se arată din epistola 104 a lui Inochentie. Deci Pelaghie acesta, om nebun, după ce a mers la Constantinopol, punea înaintea cetățenilor ca una din două, sau să aleagă să moară, sau să primească unirea. Și Bisericele a se închide a poruncit, iar din monahi și din clerici pe cel ce sau din cetate n-au ieșit sau iarăși s-au întors în legături i-a pus. Care și mai mari lucruri vrednice de jale ar fi făcut, de nu Eric feciorul lui Balduin, care atunci fiindcă tatăl său se prinsese de Bulgari era încins să se stăpînească s-ar fi împotrivit obrăzniciei aceleia, precum aceastași mărturisește. A scris încă în aceea vreme papa Inochentie și către mulți Meghistani latini din cei ce locuiau în Grécia invitîndu-i ca cu toate chipurile să silească pe greci la unire. Precum se arată din multe epistole ale aceleia. Deosebit încă de acestea, prin îndemnarea papei și mulțime din clerul latin, care nu avea număr, ca lăcustele au înotat în Grecia, episcopi, preoți, monahi și alții ca de aceștia. Pentru aceea arhierii grecilor și cei ce erau mai întîi cu

șederea în cler de nu se închineau papii erau izgoniți din scaunele lor și pe ele zburau latinii. În acești ani și oarecare priviri minunate au dat latinii și în alte locuri cu adevărat, dar mai mult în insula Cipru și în Tesalonic cea mai întâi din cetățile Macedoniei. Și pe fapta Ciprului cea vrednică de jale o avem scrisă la Leon Altitie, că pe oarecare monahi din cel de acolo, care n-au voit să se împărtășească cu dînșii, în 3 ani deplin închizându-se în temniță, cu tot felul de cazne și de munci i-au chinuit, iar mai apoi de toate, fiindcă nu se plecau, măcar cu gura să mărturisească cum că latinii drept socotesc, turbându-se ei, pe unii din ei de cozile cailor legându-i și pe câi aspre și neumblate trăgându-l i-au zdrobit, iar pe cei mai mari în cuptoare aprinse i-au băgat, iar pe un Awa Ioan, fiindcă în mijlocul focului mult sta și se ruga, unul din călăreții latini turbându-se, cu sulița lovindu-l în mijlocul văpăii l-a dat jos. Și așa fericitul și-a dat la Dumnezeu sufletul sfânt. Iar pe urmă după ce s-a stins focul și Moaștele s-au aflat întregi, oase de alte dobitoace și fiare necurate mai grămadă deasupra și foc nou aprinzând și cenușă toate le-au prefăcut. Însă Altitie, minunat zice că s-a făcut lucrul acesta și de toată lauda vrednic, om foarte ieșit din minte și rob al papei plin de nesocoteală.

Iar ce au făcut și în Tesalonic latinii, pe larg povestește și Nichita Choniatul le împărăția lui Andronic Comnenul din care noi de puține aici ne vom atinge. Tillem Riga sicilienilor lui Alexie Comnen, care se trimisese în izgonire de Andronic, și scăpase la el și se ruga, l-a dat oaste de ajutor. Iar oastea aceasta prădând Tesalonicul și năvălind înlăuntrul, nici un fel de asprime și de cruzime și de păgînătate n-au lăsat pe care să n-o facă. Căci casele și Bisericele le-au jertfit și pe cetățeni nu numai de toată averea și strînsoarea celor de trebuință i-a lipsit, ci și de haina care o purtau l-au dezbrăcat pînă la goliciune. Și chiar hrana le-au luat. Pe mulți încă și la tot felul de munci l-au pus ca să le arate comori ascunse de ei. Și pieire mare era în toată cetatea, cît și întru însăși cele Sfinte la care poporul alergase, prea fără de omenie și fără de milostivire îi muncea pe toți. Creștea mulțimea necazului, bătaia de joc cea de la cei vrednici de prăpădire, care ajunse la cea peste măsură asprime și obrăznicie. Că cetățenilor celor ce erau scoși de prin oase și ședeau pe gunoi și oarecare bucate mîncau țărănești, pe care ticăloșia cum s-ar fi întîmplat i le aflau lor, venind asupra înrăutățirii Sicilienii unii cu piciorul dînd le răsturnau oățele, iar alții la vîrfurile nerușinării bătaia de joc aducînd-o și altele din cele fără de cale făceau pe care nici a le auzi fără de cutremur, necum a le povesti este cu puțință. Și spre locașurile sfinte aveau mare ură. Că pe Sfînta Masă suindu-se jucau și împrejurul sfîntei Biserici umblînd își făceau udul. Iar la slujbele cele ce se săvîrșeau de ortodocși spre slava lui Dumnezeu venind de față, cu rîsuri nestîmpărate și cu cîntece necuvioase și desfrîinate și cu lătrări sălbatice și de flară așa umpleau aerul, încît laudele Bisericii nicidecum nu se auzeau. Iar între atîtea necuvioase fapte mai deosebită oarecum și cu totul vrednică de a se pomeni este îndrăzneala aceea a unora. Era în Tesalonic Biserica sfîntului Mucenic Dimitrie, în care se păstrau ca comoară Moaștele lui, care izvorau Miruri. Deci sîrînd acolo sicilienii, la atîta nesocoteală și nebulie au ajuns, cît (iar graiurile sunt ale scriitorului) și Mirul care da din mormînt, cu puțini și cu căldări luîndu-l, în tigăile cu pește îl turnau și pielea piciorului cu ungerea cu Mir o îngroșa. Și la celelalte slujbe, cîte untdelemn fiind de față le face, fără de băgare de seamă și fără de cruțare îl întrebunțeau. Ci de plîsosit lucru este a spune toate. O cîți draci îi povățuiau pe oamenii aceia! Vie acum

și să ne vestească nouă Allatie pe unirea lui cea de-a pururea. Și să nu zici că aceste necuvioase fepte s-a îndrăznit de poporul cel ostășesc pentru obrăznicie, iar nu de urîciunea cea asupra credinței. Că dimpotrivă se vede din atîta batjocorire a lucrurilor celor sfinte, și ceea ce se lucra la aceea privea, că așa grecii supărîndu-se, pe mîinile cele biruite să le întindă spre unire. Și în treacăt să însemnăm aici, ca o vrednică de pomenire pe prăpădirea celor doi împărați, unul grec și altul latin. Că Murzufu Duca, pentru care s-a zis mai sus, prinzîndu-se de latini și pentru Alexie Anghel, pe care cu sugrumare l-a scos din viața aceasta, poruncindu-i-se să răspundă, de pe un stîlp foarte înalt, cu capul în jos aruncîndu-se a pierit, precum povestește Choniat la Balduin nu departe de la început. Iar lui Balduin prăpădirea în acest fel l-a fost, se ținea el în Timova legat de bulgari prins fiind cînd l-au bătut bulgarii. Și fiindcă oarecare Aspietis cu numele a fugit de la bulgari s-a dus la latini, Ioan cel ca împărătea în Bulgaria, aprinzîndu-se de mînie l-a scos din temniță pe Balduin, și a poruncit ca picioarele de prin genunchi, iar mîinile de prin coate să i se taie, apoi peste cap într-o prăpastie să i se dea brînci. Unde trei zile trăind, cu ticăloșie și-a prăpădit viața. Deci de atîta de mare rele grecii strîmtorîndu-se și chinuîndu-se, la unele locuri nevrînd ei cu adevărat, însă au fost siliți de au primit unirea, precum cei din Tesalonici și cei din Corint și alții. Și s-a făcut la anul 1215 sinod mare cel de la Lateran, în care s-a dogmatit că Duhul Sfînt se purcede din Tatăl și din Fiul. De unde, și aceasta lîngă celelalte obișnuiesc latinii a ne pune nouă înainte, zicînd că grecii de multe ori au primit unirea, dar iarăși pentru nestatornicia năravului au lepădat-o. Însă deșerti sunt și mincinoși. Că sinodul acela s-a adunat din latini, iar de au fost acolo unii greci fiindcă erau zdrobiți de atîtea neoyi și lîngă acestea și de alte primejdii se temeau. Iar unde slobozenia credinței le ere lor întărită și fără de grijă, nici unul nu s-a văzut să se plece la unire. Afară dacă poate cineva din cireada lingușitorilor precum și în vremea noastră, mai din toate neamurile se dau pe ei și la turci ca să se taie împrejur.

Deci în ținutul în care atunci Marchasis ca o moștenire luîndu-l îl clironomisise, după ce e murit el, femeia rămînînd văduvă, le-a dat slobozenia grecilor. Pentru aceea și toți cei de acolo, urînd împărtășirea cea cu latinii se întorceau de către ea. La fel încă și cei ce după luarea cetății s-au mutat în Asia, unde și mulți din cetățeni au alergat, scaun acolo al stăpînirii în Niceia cetate a Bitiniei așezînd. Și alții mulți în alte locuri, precum din faptele lui Inochentie și din epistolele lui pe care le aduna Adam Zimicavie. Dar care ce? Nu cumva și pe ruși îl va împreuna cineva că s-a împăcat atunci cu unirea, căci Rumano ducîndu-se din viața aceasta, și-au aleși ei lor stăpînitori pe Coloman feciorul lui Andrei Riga ungriei? Și căci numitul Coloman trimițînd la papa Inochentie arăta, că poporul Halicie i s-a făgăduit lui să primească unirea? Și de aici și căci, lachint Dominicanul la anul 1230 cerînd să i se dea lui voie să facă și o mănăstire dominicană în Halici, precum Mihovie mărturisește, încă și în Vhiev alta precum Kromer. Domnii cei mari ai rușilor le-au zidit acestea? Și că la anul 1246 domnul Rusiei s-a făgăduit că el împreună cu tot cel de sub el popor se va muta întru ascultarea și unirea bisericii romane? Ci acestea toate și dacă precum se povestesc așa s-ar fi întîmplat nimic cîtuși decît n-ar fi vătămat adevărul nicidecum și nu alt fără numai vreun suflet iepuresc ar fi clătit. Dar însă sunt adică deșarte, pentru că rușii pe Coloman acela pentru frica să nu se schimbe credința lor l-au scos din stăpînire. Iar Daniil s-a făgăduit adică adică cele spre unire înaintea solului papei (Ca adică să se încoroneze de el

împărat, mai mare de aici oarecun pricinuindu-și lui stăpînirea (îngă stăpînitori lațni). Ci nici această făgăduință n-a fost adevărată, precum au arătat lucrurile. Că multe războaie a făcut Daniil împotriva polonilor precum la numiți scriitori arătat se face. Pentru aceea și Mihovie, în cele ce scrie pentru sfîrșitul lui dezbinător îl numește. Iar mănăstirile dominicanilor nimic nu sunt, fără numai turnuri de mîsip ale împărtășirii. Că spre oarecare arătare de prieteșug, sau domnii le-au ridicat, sau care este și mai de crezut a le ridica au dat voie.

După luarea cetății rătăcindu-se grecii, unii într-o parte alții în alta, împărat sau domn și-au ales lor (din care unul a fost și Murzuffu acela). Iar mai pe urmă s-a încoronat în Niceia împărat Teodor Lascar. Iar după ce Teodor în 18 ani de stăpînire s-a din viața aceasta, a luat stăpînirea Ioan Duca ginerele lui. Și stăpînind și aceasta 33 de ani a munit. Deci la acest Ioan s-a făcut oarecare cercare de uhire, între latini și între greci, singurul împăratul îndemnînd pe papa și făgăduindu-i-se pomenirea lui în bisericile sale, numai de se va îndepărta el de trimite puteri spre ajutor latinilor celor din Constantinopol. Încă aceastași Ioan pe sora lui Riga Siciliei a luat-o luiși de femeie, iar pe fiica sa a însoțit-o cu nuntă cu Robert cel ce era singur stăpînitor al Constantinopolului. Dar nimic nu i-a folosit împăratului sfatul. În ecea vreme trăie și Nichifor Vlemide monahul, cel ce și pentru privirea la cele înalte și pentru faptă se laudă de Gregora. Și acest întii bărbat grec a scris pîrtinind dogmei latinilor, dar pe ascuns pentru socoteala celor mulți. Deci după Ioan a fost urmaș fiul său Teodor Lascar cel tînăr, pentru care cită vreme a împărățit, Istoricul nu ne-a arătat. Iar murind e lăsat moștenitor împărăției pe fiul său încoronat, Mihail Comnen Peleologul, cu eșezămînturi ca să păzească credința către fiul lui Ioan, și după ce ve veni în vîrstă să-l ia împreună și pe el pârtaș și țovărăș stăpînirii.

Iar la împăraților latini curgerea aceasta este. Cel dintii s-a suit la stăpînire Balduin, ucis de bulgari. După el urmaș a fost Eric (sau Eris) frate (sau fiu, precum alții zic) al celui fiind. Iar după Eric Robert nepot al lui de soră. Iar după Robert al Balduin, frate al acestuia. Iar Balduin acesta în Constantinopol singur stăpînind, ier în Niceia cetatea Bitinei Mihail Paleologul scepțurile ocîrmuind, cetatea lui Constantin de la latini luîndu-se, a căzut iarăși în mîinile grecilor. Că Alexie Cezarul (și era această dregătorie decît cea împărătească mai de jos) cu 800 de ostași înarmați, noaptea prin niște peșteri pe sub pămînt, pe care oarecare greci din Constantinopol i le spusese, în ziua cealaltă a intrat în cetate, și aceștia dinspre patru părți au poruncit să i se dea foc. Iar Balduin fugind și corăbiile latinilor nimic putînd săvîrși, ridicînd pînzele înota drept în Italia.

Iar ce le-au făcut grecii latinilor în cetate, răsplătindu-le lor răsplătirea, Tillelm povestește latino-episcopul cel din Tir, că și caselor și bisericilor lor le-au dat foc în care și mulțime de popor a ars. Și omora pe toți cei ce-l înfîlnea, iar mai vîrtos asupra celor din cler mai aspru se pornea, ca și cum pe ei mai mult decît pe ceilalți pentru silnicia ce se făcuse mai înainte îl învinuia. Pentru aceea și pe solul papii prinzîndu-l, ei i-au tăiat capul și l-au legat de coada cîine. Și nici de spitalul cel de străini nu le era nici o milă, ci deopotrivă și pe cei bolnavi și pe cei ridicați îi tăia cu sabia. Încă și morții dezgropîndu-i îi rupea spre răsplătire pentru răutățile ce le-au făcut grecilor cînd erau vii. Iar pe alții mai mult de 4000 i-au vîndut barbarilor.

Iar latinii cel din corăbiile cele ce s-au zis, încă și alții lângă aceștia mai alergînd și mai afundîndu-se, după ce s-au înștiințat de atîta pieire ce era al lor, amîndouă țărmurile Elispontului, de la porțile mării Mediterane, la multa parte de loc le-au ars, orașe mari și mici și Mănăstiri sfinte prădînd și popoare întregi. Preoți și monahi tăind. Apoi intrînd în marea Mediterană, toată marginea și acolo cu arderi și cu jafuri au necăjit-o. Și acesta a fost începutul și sfîrșitul stăpînirii latinilor la Bizanț. Încă în aceste vremi atît de tulburate și amestecate s-a nevoit Allatie să puie hotar unirii și împreunării Bisericii Răsăritului cu a apusului!

Deci după ce așa s-au izgonit latinii de greci, Balduin (care lucru voiește Gregora) departe aleargă la Carol care împărtea în Italia. Și cu feciorul lui, logodind pe fiica sa, cere de la el ajutor prin care să-și dobîndească stăpînirea din care căzuse. Încă și papa auzind cele ce se făcuse, a poruncit să se strîngă Crucea (iar acesta este războiul cel sfînt, precum ei îl numesc Cruciadele) împotriva lui Mihail Paleologul. Deci lui Mihail către acestea i-a venit să tremure de frică, și ca să oprească primejdia acestui război, să se prefacă pe sineși ca și cum dorește să fie la un cuget și pentru aceasta să scrie cu vicleșug către papa Urban 4 și să miște ce va pentru unire și pe urmă către Clement 4 urmașul lui Urban. Și să trimită după aceasta și către papa Grigorie, totdeeuă această hotărîre pentru oprirea războiului puind-o în scrisori. Că una ca aceasta niciodată n-ar fi făcut de nu s-ar fi temut de armele latinilor zice Gheorghe Pahimer. Care fiindcă atunci și în dregătorii și în cuvinte strălucea și sfaturilor lui Mihail părtaș era, martor este la celor ce s-au lucrat în vremea aceea, precum se cuvine prea vrednic de credință. Deci acesta povestește că Mihail chemînd clerul, îl pleca la unirea cea cu biserica Romei nu pentru altceva, fără numai spre scăparea de primejdiile cele ce erau asupra, de care a scăpe nu se putea în alt chip. Mai apoi de toate lângă celelalte, și acestea la sfat grăind: „Cum că ceea ce silește una este, a scăpa de primejdie cu nevoie, de vom face acestea. Iar cît este acest lucru, singur fiecare socotindu-l, așa să-și zică socoteala că fără de acela, nici nouă nu ni se cuvine să pornim acestea, și vouă a socoti ceva pentru acestea nefolositor”. Așa arătat împăratul a mărturisit, că nicidecum biruindu-se el de puterea adevărului, ci de frica războiului pornindu-se a cerut unirea.

Iar afară de aceasta, și pe însăși unire Mihail oarece o muia, hotărînd a se răzîma ea numai oarecum întru aceste trei capete. Din care:

(1) – este e mărturisi înțîfîciunea papei, adică cum că este cel dintîi.

(2) – A lăse slobod eccliton cel către el, eccliton este chemarea la judecată mai mare după hotărîrea cea dintîi ca și cum nedreaptă sau pentru pizmă sau pentru hațir.

(3) – A pomeni numele lui la cele sfinte.

Ci papa cel de atunci care era Ioan 21, arăta că nu-i va primi în altfel pe greci la unire, de nu vor primi ei Simbolul cu adăugirea. Iar aceasta și singuri solilor le porunceă în scrisoarea cea de aducere amînte care le-o dăduse lor, pe care nu ne-o pune nouă de față Allatie. Însă grecii, fiindcă nici o nevoie nu li se aducea asupra lor, au poruncit fiecăruia din cei ce se adunase să socotească, ce împotriva scrisorii împărătești (și în acest fel pusese silință împăratul de se scrisese ea, cît întărea, că nicidecum nu se pot învinui latinii de eres) cugetă? Și scrisoare așa potrivnică lângă scrisoare să se pună împreună. Care lucru făcîndu-se epistole de la Patriarh peste tot trimițîndu-se, care scria că se cuvine să se fie nesmintită credința cea dintru început

și de nimeni să nu se schimbe întru nimic nicidecum. Deci de vreme ce Mihail nimic nu isprăvea sfătuind, le a aduce silă să întoarcă de oărecare streche nebunească gonindu-se. Și ale unora casele cu sila a se căuta poruncește și a se cerca, cîți la unire nu se pleacă, iar alții și în izgonire se trimeau. Cînd și o privesc spurcată a arătat, în care lui Olobol retorului împreună cu alții 10 din cei din cler așa i-au făcut: întii toți cu toiege fără de milă s-au bătut, apoi o funie lungă de gît trăgînd, împrejurul Bisericii s-au purtat. Iar la doi din aceștia, care ca și cum cei mai întii, lui Olobol și lui lasit și mațe de oi încă pline de balegă împrejurul grumazului le-au învăluit și le-au spînzurat. Iar Olobol lîngă acestea și cu plămîni scoși din acaleași oi tăiate de curînd, prin toată ulița neîncetat se lovea pe obraz. Încă împreună cu aceștia și o femeie nepoata lui Olobol, cum ar fi fost fermecătoare și vrăjitoare se trăgea și se purta. Și nu numai împrejurul Bisericii, ci în toată cetatea se făcea această vădire de necinste și dare prin tî rg.

Apoi și Iosif Patriarhul, ca un potrivnic unirii s-a scos din scaun și mai pe urmă și în izgonire s-a trimis. Încă împăratul și pe unii din cei ce-i erau lui rudenii după neam fiindcă lepădau unirea, ferecîndu-i cu lanțuri grele în temniță asemenea i-a aruncat. Și 4 erau aceștia, Andronic Paleologul Protostratorul, Raul Manuil Arhinohul, Isachie fratele lui Manuil și Ioan Paleologul, care era nepot de frate lui Andronic. Căroră încă și necazul li s-a mai adus cum că se cuvenea făcîndu-i de ocară foarte urît. Căci ca să arate papii că nu se preface la unire, i-a trimis pe solii papei la închisoare să vadă, cum se află rudenile lui.

Și era în acea vreme unul cu porecla Veco, întru învățătură și cuvinte bărbat vestit, dar la celelalte, nestatornic la minte și schimbăcios. Acesta întrebând cum socotește pentru dogma papii, la început a răspuns, că eretici sunt latinii, dar nu se numesc așa pentru puterea cea mare a neamului. Daci și pe acest Veco în partea sa trăgîndu-l împăratul nu putea să-l aducă, i-a pus de asemenea în temniță. Iar de necurătenia cea de acolo fiind strîmtorat, i-au trimis din cele ce a scris Nichifor Vlemid pe cale ce părtineau dogma latinilor. Pe care citindu-le Veco a alergat singur la socoteala împăratului, și îndată slobozindu-se din temniță și patriarh s-a hirotonisit. Deci pe acesta îl pune înaintea împăratului și rudenile sale celor din legătură, ca la pilda celui care căutînd să schimbe socoteala, iar aceia au defăimat pe bărbat, că a vîndut credința pentru cinstea Patriarhiei. Deci la cîte trei din aceștia, lui Raul adică, și lui Isachie și lui Ioan Paleologul li s-au scos ochii (că Andronic apucînd mai înainte în temniță s-a izbăvit de viața aceasta). Iar după ce s-au orbit la vederi împreună tuturor și izgonire li s-a mai hotărît. Iar pe unii din cei ce i se împotriveau lui ca să se pedepsească, precum i se părea, la papa i-a trimis. Vai de nevredniciei Acesta pentru Dumnezeu poate să se socotească împărat? Cine cîndva, măcar întru cea mai de pe urmă primejdie de s-ar fi aflat așa s-a speriat? Cine pe papa așa i-a ciocolnicit? Iar eu, nici vreun franciscan sugrumîndu-se de foame, sau altceva din lingușitori aș fi crezut, că așa cu nebarbăție și cu robie s-ar fi cucerit împrejurul papii lui.

Ci mai presus de număr sunt lucrurile cele rele ale tiranului acestuia, care lîngă celelalte și dar puse, de va învinul cineva și va arăta pe cel ce se împotrivesc unirii. Pentru aceea deși nu toți, dar prea mulți și din cei din popor și din cei din Cler, temîndu-se de asprimea lui la unire orica fel se pleca. Ci această unire cu totul era fără de tărie. Că episcopii grecilor la nenumărate nevoi fiind puși nu prost pe unire ca

pe un lucru bun se făgăduia că o primise, ci ca pe un rău mai mic asemănându-se către războiul ce le stătea asupra lor. Drept aceea și tot felul de pricinuri din pilde vechi își căutau, adică, că și Pavel taie împrejur pe Timotei, apucând mai înainte și domolind sminteala ludeilor. Că și Vasile cel Mare a primit în Biserică prescurile lui Valent. Și altele asemenea. Și deci a poruncit împăratul să se alcătuiască scrisoare, care arăta că ai lui primesc unirea dar foarte cu meșteșug și cu vicleșug. Că în scrisoare graiul purcederii se tăcuse, iar spre tâlcuirea dogmei alte cuvinte în locul aceleia se aduse, care putea la amindouă socotelile potrivit să se alătore.

Apoi și multe nume de episcopi se iscălise, singur gramaticul făcând asemenea slovele celorlalți. Mulți încă și din cei ce nu fusese episcopi se cinsteau în zadar cu titlu episcopesc. Așa îl înșela împăratul pe papa.

Deci de aceste vicleșuguri ale împăratului vinându-se papa și pe unire socotindu-se acum curată și nesuslemită, ca s-o facă mai vestită și mai slăvită a făcut sinodul cal din Leon, la care au fost de față solii răsăritului, pe care că pe numele împăratului și al episcopilor l-au iscălit la dogma latinilor. Și aceasta cu adevărat este altă nălucă, prin care latinii pe noi ne sperie, căci negreșit nimic mai mult nu este decît numai nălucă și goală mascare. Că:

1) – N-au fost de față alții fără numai solii, care purtau numele episcopilor. Și care ca ce fel de sinod ar fi fost unul ca acesta? Că unde este vorba între dîșii de socotelile celor împotrivă? Care sunt lucrările care se aduc despre amindouă părțile? și care sunt răspunsurile care se aduc împotrivă? Apoi ca despre numele episcopilor solii jurîndu-se, cu jurămint întăresc dogma latinească. Dar de la Pachimer am înțeles, cum că nicidecum episcopii nu s-au plecat la acea dogmă, încă și cum că nici singur împăratul nu i-a silit pe ei spre plecarea la dogmă, ci numai la alte oarecare capete, de care mai sus am pomenit.

Deosebit de acestea, cu aceleași graiuri se cuprindea jurămintul cal despre solul episcopilor, cu care se jurasa solul împăratului. Și unde cel al împăratului zisese: Despre numele numitului domnului meu, adică al împăratului. Acolo la jurămintul solului episcopilor se află despre numele lui Dumnezeu Domnului nostru. Deci dar de la Dumnezeu a fost trimis acest sol, și despre numele lui Dumnezeu aducea papii supunerea, adică însuși Dumnezeu prin sol se supunea papii, și acaasta cu jurămint. Mai apoi de toate, fiindcă solul împăratului a zis: Așa Dumnezeu să-i ajute lui, adică împăratului. Și solul episcopilor a zis asemenea: Așa Dumnezeu să-i ajute lui. Despre numele episcopilor se jură și zice: Lui să-i ajute Dumnezeu, nu lor. Înseamnă mă rog cît se deosebește gramatica de atunci de cea de acum. Deci cine nu cunoaște nici mîna alcătutorului de cele neadevărate și plăsmuitorului de minciuni? Și care acesta atîtea era de fără de socoteală, cît nici numărul de unul n-a fost putincios să-l schimbe în număr de mulți? Și putea cu adevărat împăratul să-l plăsmuiască și pe sol, și pe jurămintul cal despre numele episcopilor, dar jurămintul acesta cum că nu s-a făcut cu adevărat, ci de oarecare dascăl, sau poponac latinesc prea neînvățat, din cele ce s-au zis este fără de îndoială. Au însemnat încă aceasta chiar și lezuiții cei ce ne-au dat în tipar faptele Sinoadelor, Gavril Kosartie și Filip Lavvie. Pentru aceea nici vrednic de credință nu-l socotesc pe acel jurămint scris, ci mincinos îl judecă pe el întru însemnările lor și închipuit. Cît de luminat încă s-a amăgit și Flavie Vlond și Tobert Gagnin și Ioan (de Oppido) și Navclir la Severin Vinie în viață lui Grigorie al 10-lea

(care adică a făcut acea adunare) care zic că și însuși Mihail împăratul a fost de față singur la acel sinod. Că de ar fi fost de față împăratul, ce ar fi făcut solul împăratului? Las încă a zice că și Mihail, care tremura de frica latinilor, și cei de acasă asupra lui fiind tulburați, a număra atâtea și mari uscături ca să vie la Lionul cel din Galia (în mîinile adică a lui Balduin celui alungat de el) nici nu era cu totul fără de grijă, nici fără de primejdie. Ci și însuși Badigg scriitor latin a vădit și muștrat acest băsmuleț.

Că în treacăt aici sfătuim pe iubitorul de iscodire cititor, ca pe istoria Sinodului, pentru care ne este cuvîntul, fiind foarte vrednic de citit, de va avea cineva vreme s-o citească. Nimic nu este acolo de mîhnire sau aspru, nu prigonire, nu luptă cîtuși decît, ci la toată adunarea luminată oarecare privește se vede. Adică, cum că arhiereul cel mare de diaconi se încălșă, se dezbracă se îmbracă și încotro se întoarce, și cînd se scoală, stă, șade, și cu ce fel de glas cîntările, cine este cel ce poruncește poporului: **Să plecăm genunchii, ci-ne este cel ce-l ridică: Ridicați-vă.** Că pe nume se spun cei ce erau peste buna rînduială. Care acestea socotesc, foarte mult erau de folos Bisericii a le ști cei de pe urmă. Iar după acestea toate, acest fel de puneri la rînduială și faceri cu mîna ale papii, nu știu ce povestește istoria că a adunat papa norodul prin cuvînt. Și Părinții aceia, oricîți erau, nimic alta nu erau fără numai goli privitori ai comediei, nimic n-au făcut ei, nimic n-au zis. Atîta înflorea atîncea barbarotia și neștiința rînduiei Bisericii.

La acest sinod s-a trimis de s-a chemat și Toma Acvinatul dominicanul și Bonaventura franciscanul cele două săgeți de fulgere ale războiului. Ci Acvinat pe care și-a săvîrșit viața, iar Bonaventura chiar la Lion neterminîndu-se încă sinodul. Și cu adevărat foarte în bună vreme. Că ce ar fi făcut, sau cu cine ar fi și vorbit acast fel de Teologi? Că solul cel din partea împăratului a venit avînd gata plecarea, iar celălalt cel dinspre numele episcopilor încă nu se închipuise. Și zic cu adevărat unii că și Patriarhul Constantinopolului era de față acolo, ci iudeiul cel împrejur tăiat aceasta s-o creadă. Că nu numai istoricii greci, precum Pahimer și Gregora și alții, nimic ca de acest fel nu povestesc, ci și din latinii cei ce au scris istoriile, unii aduc că acast închipuit Patriarh a fost Ghermano, iar alții că a fost Pantaleon. Dar sus am văzut că Vecc era patriarh atunci. Iar Vecc mai virtos a fi de față bună vreme era ca cal ce și la socoteala latinilor singur a alergat. Ci iată ție și sinodul cel din Leon cal vestit.

Deci cînd Mihail la soare răsare se turba, și pe unirea cea cu latinii nu fără de primejdie a păcii cei din casă a o face se silea, atîta de cu nenorocire i s-a întîmplat sfatul, cît nici ceea ce căuta n-a aflat și mare parte încă din stăpînirea sa a pierdut. Că multe din rudenile sale și din cei ce cu slavă și cu putere, de către acea unire întorcîndu-se, la Trapezunda au fugit. Care și multe eparhii la dînșii trăgînd, stăpînire nouă, care de aici se numește a Trapezunde au întărit. Acestea din cronica (precum zice scriitorul) ale lui Vaddigg la anul 1279. Unde Vaddigg la numărul 3 a legat epistoliile lui Creghis protonotarie a lui Mihail Paleologul, care le trimisese la Roma către solii grecilor. Din care se vede că unii din greci sfătuiau pe domnul Trapezundenilor, ca în pizma lui Mihail Paleologul, care se supusese pe sine papii și se silise să unească Bisericele, a răsăritului adică și a Apusului, să ia asupra mărirea cea împărătească, care lucru i-a plăcut lui, pentru aceea s-a și cinstit pe sineși cu acel titlu. Dar acestea nu așa se cuvine să se înțeleagă, ca și cum în anul acela a încaput stăpînirea în Trapezunda, ci începuturile ei trebuie a se căuta din vremea în care Constantinopolul

a căzut sub latini de la anul adică 1206, în care David și Alexie comnenii, nepoții lui Andronic tiranului au tras pe Pont și pe Paflagonia de la stăpânirea cetății lui Constantin, iar Alexie care și mare s-a numit, a pus temelile împărăției Trapezunde. Căci când se prăda Constantinopolul de latini, el stăpânea latura Pontului. Ci atunci țara o ocîrmuiau ca un duce și domn. Iar acum la anul 1264 (care Vaddigg o aduce la anul 1279) strănepotul lui Alexie Ioan Comnen, pe titlul de împărat plecîndu-l la aceasta pe el unii din greci, precum se arată din povestirea lui Rogherie el înții l-a tras la sineși. Iar această mărime, cai după dînsul pînă la sfîrșitul stăpînirii Răsăritului au păzit-o în Trapezunda. Așa din cele ale lui Honiat și ale lui Acropolit și ale lui Gregora și ale altora, aduce Dufresnie la familiile bizantinilor foaia 192. Tiparul Parisului 1682. Și cei noi istorici mai toți. Și a ținut această stăpînire pînă la anul 1461 de la Hristos Mîntuitorul nostru, în care an prădîndu-se Trapezunda de turci, cel mai de pe urmă împărat al Trapezundelor David Comnene a fost omorît. Iar în Constantinopol și aceștia încă, care pentru îngrozirea și minia cea nebunească a lui Mihail se speriasse, și unirea, măcar deși rece o primise au început de aici a se îngrețoșa, atîta cît afară de împăratul și de Vecc patriarhul și de oarecare din cei de pe lîngă dîșii casnici și prieteni, acaastă unire tuturor le era urîtă și cu îngreunare.

Și să vedem și ce s-a făcut pe urmă, Martin 4 papa cu numele aceste pentru harul lui Riga de la Sicilia și pentru că această unire nu se părea că oarecum sporește, sub anatema l-a pus pe împăratul Mihail precum din ale lui Pahimer povestește Leon Allatie. Că luminat cu adevărat zica Pahimer că a cunoscut de aici papa împreună cu cai dimprejurul lui, pe ale grecilor ce fel erau și cum că unirea cea vestită a fost singură o batjocură și nu adevăr. Jelește ceea ce s-a făcut Allatie, unde s-a zis și cele făcute de Mihail le crește cu cuvîntul numărînd faptele cele necuvioase ale lui, de care mai sus am pomenit însă și graiurile Bulei lui Martin, cu care l-a blestemat pe Mihail, și Zimicavie le pune, de la Bullarul papilor luîndu-le și de la Everadd, în care papa pe Mihail i propovăduiește dezbinător și vinovat de eres. Deci acestea după ce le-a auzit împăratul, atîta s-a aprins spre minie, cît diaconului calui ce striga cu glas mare pomenire papii la cele Sfinte (și el era cel ce cu sila rînduise aceasta mai înainte) l-a zis să tacă și a oprit-o de a mai face de aici înainte aceasta. Pentru care încă și foarte se necăjea înaintea celor ce erau împreună cu el petrecători și prieteni. Iar mai pe urmă, măcar tîrziu însă mîhnindu-se de atîta asprime și cu cruzime ce a arătat către ai săi pentru papa, pusese scop ca toate cale ca se hotărîse să le întoarcă și cartea unirii s-o rupă. Și negreșit ar fi făcut, de nu oarecare alte gînduri fricoase l-ar fi oprit, pe care Pahimer la același loc numărîndu-le zice că au fost, vina pentru nestatomicia socotelii și frica nu cumva să trăgă, iarăși primejdia ce o împinsese, și pentru ce nu pe urmă să fie silit să și pedepsească pe acela, care i-au fost lui îndemnători și pricinuitori la această urîtă pace.

Mai apoi de toate Mihail moare. Și Andronic fiul și urmașul stăpînirii, spră răsplătirea a atîtor tulburări de care a umplut biserica, i-a oprit tatălui său și cinstele cele de la îngropare. La care toți scriitorii se unesc. Și îndată toate pentru acea închipuită unire s-au tulburat. Deci Andronic pe cei ce au plecat din patrie pentru unire împotrivindu-se ei îi întoarce din izgonire. Căci pînă trăia încă tatăl său cel vinovat latinilor, își tănuia socoteala lui ce-o avea în suflet. Atunci Vecc temîndu-se să nu se rupă, întru ascuns s-a fîrît din Petmarhie și în Mănăstire Prea Curatei s-a dus și s-a

închis, și în locul lui se așează Iosif cel mai înainte izgonit. Iar Vecc și Libel de căință a adus atunci Patriarhilor Constantinopolului și Alexandriei. Iar Iosif făcând paretisis de episcopie în locul lui s-a suît Grigorie Ciprianul. Și suîndu-se a lucrător de s-a trimis în izgonire Vecc. Încă și prea mulți alții, pe care Mihail fiindcă lepădau ei unirea îi izgonise, întorcîndu-se atunci din izgonirea tare stau, ca să se pedepsească cei ce se unise Mihail. Care lucru acesta lui Grigorie nicidecum nu-i este plăcut și nici mie cu adevărat. Că nu dacă cineva nu s-a făcut prea viteaz și prea răbdător, pentru aceasta dar este vrednic de osîndă. Ci întru izgonire la muntele Olîmpului petrecînd Vecc, a se liniști nu suferea, ci adeseori pîra, iar mai pe urmă și judecata lui din nou a se cerceta nu înceta s-a aducă. Căci văzînd el, că întoarcerea care s-a întors nimic n-a folosit, se ispitea să amestece în gură iarăși dogma cea latinească, întărîndu-se că fără de dreptate suferă pentru ea pătimirea cea din izgonire. Deci cu porunca împăratului s-a adunat sinod, la care au fost cei doi patriarhi, Grigorie al Constantinopolului și Atanasie al Alexandriei, fiind de față și însuși împăratul Andronic. Deci s-a făcut la el vorbă cu Vecc despre Purcederea Sfîntului Duh. Iar după ce s-a risipit sinodul, s-a băgat în temniță Vecc împreună cu cei ce erau cu el și mai pe urmă de toate, nesuferind să se depărteze de socoteala pe care-o hrănea, se izgonește la o cetățuie. Și acesta a fost sfîrșitul tulburărilor, pe care Mihail temîndu-se de stăpînirea și cerînd apărarea papii, jalnic le-a ridicat, om cu totul ticălos fiind. Care de atîta trufie se orbise, cît și pe moștenitorul cel adevărat al împărăției, pentru a cărui păzire și pentru jurămîntul care l-a suferit, trebuia să poarte grija, pe Ioan zic Lascar orbînd-i vederile l-a izgonit. Și ca să-și agonisească lui și celor ce se vor naște din el mărimea stăpînirii nici un hotar al răutății nu l-a lăsat nefolosit. Ci și pe Ajutorul cel de sus defăimîndu-l de apărarea cea de la papa cu așezămînturi fărădelege se ruga. Pentru aceea după multe și cumplite vrednice primiri, și scădere a împărăției și de singur papa mai pe urmă s-a părăsit și sub hotărîre de osîndire s-a pus.

Și înflorea în acele vremi la greci bărbați prea vestiți în înțelepciune, Grigorie Ciprianul, care a fost patriarh cetății Constantinopol, măcar deși se trăgea cu neamul din latini, Gheorghe Moshambar, Hartofilax al Bisericii celei mari, Gheorghe Pahimer, de care aici de atîtea ori am pomenit, Diaconul Bisericii celei mari, Iov Iassitul, Constantin Acropolitul, logotetul cel mare, Teodor Muzalon, logotetul cel mare și oarecare lîngă aceștia monah Marcu, care a și scris împotriva lui Vecc. Deci după acestea, între latini și între greci, pe multe prigoniri și sfăzi le-au încăput, și pentru unire iarăși ispitiri. Pe care ca nu peste măsură prelungindu-se această povestire, să ne tragă de la cele mai de nevole, nu este nici vreme a le povesti, ci citească cel ce va voi să le știe cu de-amănuntul pe Leon Allatie, care multe și pentru multe scrie, dar întru aceasta însă nu nimerește și se face de rîs, că prin această îndelungată carte, făgăduindu-se să dovedească unirea cea de totdeauna a Bisericii grecilor cu a latinilor și acest fel și titlul fălîndu-se a pune cărții sale, din chiar anii de cînd a fost Fotie, nimic alta între greci și latini nouă nu ne arată, fără numai neunirea de totdeauna și niciodată nelipsită. Așa cartea lui se împotrivesc numirii sale. Ne rămîne nouă acum tragedia cea mult aleasă și mult vestită, pe care nu este cu puțință a o da tăcerii, iar mai mult povestirea care întrece orice tragedie a sinodului de la Florența de care mult se vorbește. Și pe care, ca un cap al Meduzei îl pun latini înaintea celui mai proști și neînvățați. Și pentru aceasta să zicem, înții cine a fost și de care pricină s-a îndemnat cel ce s-a sîrguit

pentru aceasta? Apoi și cum s-au lucrat acolo pricinile? Și cu care așezămînt s-a pus înainte căutarea pricinii? Și care a fost sfîrșitul căutării pricinii? Iar mai pe urmă și care urmări s-au întîmplat după sinodul acela.

Deci către aceia, pentru care am socotit întîi să grăim, prea de nevoie este a ști, la ce stare se aflau atunci grecii. Iar aceasta de la istorie în scurt o vom arăta. După ce a murit Mihail Paleologul, au primit scaunul după el fiul lui Andronic (cel al doilea sub acest nume) precum s-a zis. Sub acest împărat turcii cuprinzînd Asia cea Mică, (pe care cei de acum o numesc Răsărit) în șapte Satrapii (adică pašalicuri) au împărțit-o. Din aceștia domnul unuia cu numele otoman, căruia îi căzuse în soartă țara Bitiniei le-a slîit pe celelalte domnii să-i supună lui cea mai multă parte, și pe la anul de la Hristos 1300 s-au pus temelii împărăției Otomane în 20 de ani întregi, cu mare și înțelepciune și bunăstare el ocîrmuind-o. Iar aici să însemnăm întîi, la cîtă putere atunci se ridicase cele ale turcilor, care multă vreme prădase cu ticăloșie Asia și oarecare din cele din Europa, iar atunci și un trup de monarhie mai pe urmă se făcuse. Și înflorea întru acea vreme istoricul Nichifor Gregora, pe care nu odată mainaite l-am adus, care și lui Andronic între prieteni se număra și decît care după urmare, nimeni nu poate fi martor mai vrednic de credință pentru cele ce s-au făcut atunci, și de la care și alții din scriitori luînd, povestesc cele ce s-au făcut întru acea vreme. Ci acestea adică în treacăt s-a zis, iar la pricina ce ne zace înainte nu sunt cu adevărat de prisos.

Deci Andronic cel ce s-a zis fecior avea pe Mihail și din el nepot Andronic. Și Mihail împărtaşindu-se de împărăție de la tatăl său, încă fiind el în viață s-a dus dîntre cei vii. Iar Andronic al 3-lea, a luat stăpînirea moșului său răpire socotind-o. După acesta a fost Ioan Cantacuzino, cel ce se ridicase să fie epîtrop peste fiii împăratului (Caloian și Emanuil) dar cu sila și cu vicleșug a sărit la împărăție care și istoria anilor acelora ne-a scris-o nouă. Acestuia ginere îi era Orhan cel ce era singur stăpînitor al turcilor. Iar după ce acest Cantacuzino s-a izgonit, unul din feciorii lui Andronic al 3-lea; Caloian se așează la împărăție. Care strîmtorîndu-se de armele bulgarilor spre ajutor le chema pe cele ale turcilor, pentru care motiv și birnic pe sineși loruși s-a supus. Iar stăpînitorul turcilor (și acesta era Amurat feciorul lui Orhan) această pricină apucînd și în Europa trecînd și o parte deajuns din latura Traciei cuprinzînd, în Adrianopol și-a așezat scaunul împărăției sale. Iar fiindcă odată întorcîndu-se în Asia, a pus pe fiul său Sauz dregător și mai mare peste locurile cele din Europa, iar Sauz sculîndu-se asupra tatălui său, împreună lucrător a tras și a avut pe Andronic fiul lui Caloian, tînjind de aceasta Amurat, a cerut de la împăratul Caloian, ca el să-și orbească pe fiul său, făgăduind că și el aceasta îi va face feciorului său. Și nu s-a lepădat Caloian, ci oțet fierbinte a poruncit să i se toarne peste ochii fiului său, cu acest chip adică cu lipsirea vederii pedepsindu-l. Dar mai pe urmă Andronic, îndreptîndu-se puțin din acea orbire pe care-o pățimise, aleargă la Balazid singur stăpînitor al turcilor, rugîndu-l ca să dobîndească ajutor, și făgăduindu-i că-i va fi supusă lui împărăția sa. De la care și oaste de ajutor dobîndind la împărăția, și prinzînd închide în temniță împreună cu tatăl său și pe fratele său. Deci 3 ani petrecînd în legături, Caloian împăratul și Emanuil feciorul lui în al patrulea an sfîrșind zăvoarele a alergat la același Balazid. Și acestuia Emanuil îndatorîndu-se să-i dea în fiecare an 30 000 de galbeni de va dobîndi împărăția prin el. Încă să se și lupte împreună, cu el oriunde va ieși la război, așa s-a arătat dobînditor al stăpînirii, izgonind pe fratele său.

Aici urma oarecare lucru însemnat și din cele ce se povestesc între oameni vestit. Că avea Baiazid pe Emanuil ca pe o slugă și-i porunceă lui câte și voia. Și de se lepăda de ceva Emanuil, îndată spre război schimbându-se Baiazid înconjura Constantinopolul. Atunci și ungurii temându-se și împreună cu germanii și cu francii care le ajuta lor la război, luptându-se asupra lui Baiazid de el-au fost biruți la Nicopol. Pentru aceea pe Baiazid care după biruință iarăși ședea împrejurul cetății lui Constantin îl înblânzește Emanuil cu acest fel de așezămînturi, ca în cetate să aibă turcii loc deosebit al lor și geamie după legea lor și judecători din ai lor, care să judece între ei. Ci însă văzînd Emanuil pe puterea Baiazidului că în fiecare zi sporește înainte, trimite solie către Temir (iar aceasta încă și alții din vecini au făcut-o) cel ce împărătea peste Sciti și peste Parți, rugîndu-se ca să dobîndească ajutorul cel de la dînsul, cu așezămînt atîta de greu, încît s-a făgăduit și stăpînirea să o lase lui și toate să le dea în mîinile lui. Pentru aceea Temir trimițînd îl sfătuiește pe Baiazid să se lase de acea lucrare, dar văzînd că se defaimă de Baiazid se gătește de război. Iar Baiazid trimițînd pe voievozii săi ca să-l întîmpine pe Temir, el fierbînd de mînie, tăbărește împrejurul cetății lui Constantin. Pe care ar fi și luat-o atunci, de nu după ce i s-a vestit lui înfrîngerea oștilor sale de Temir s-ar fi întors și s-ar fi dus spre ajutor. Și deci risipind ocolirea de oaste a cetății Constantinopol, a zburat la Asia, și oștiri mari adunînd (pentru că adusese 300 000 de călăreți și 200 000 de pedestrați) s-a lovit cu Temir la muntele (Estellam) unde de demult Pompei ridicase biruință asupra lui Nitridat împăratul Pontului. Și au căzut din amîndouă părțile peste 300 000 de bărbați. Iar Baiazid biruit fiind și prins s-a adus la Temir. Și întîi s-a primit cu dragoste și cu iubire de oameni, apoi întrebat fiind de Temir, cum s-ar fi purtat el către dînsul de l-ar fi biruit. Pentru că a zis că l-ar fi ținut închis într-o colivie de fier, cușcă, patru ani a petrecut ținut fiind în colivie. Iar mai pe urmă nesuferind ocară femeii sale, care era silită să le slujească celorlalți mai goală, lovindu-și capul de colivie s-a prăpădit. Iar Temir (ca pentru știință să mai însemnăm și aceasta) schitește se zicea: Temir han, dar Baiazid trimițînd precum s-a zis împotriva celor ce se scria de el, Temir Lagcon îl numea pe el, care însemnează șchlop. Și de aici s-a luat numele lui a se zice stricat, Temirlan. De care aceasta mîniindu-se el, a ridicat război asupra lui Baiazid. Și zic unli, că atunci Emanuil împăratul de atîtea strîmtoîndu-se, să se fi dus la Italia și la Galia, ca să ceară ajutor de la apuseni, dar nimic n-a folosit, ci mai vîrtos și papa puse-se atunci sub anatema pe care i-ar fi ajutat împăratului grecilor.

După ce Baiazid și-a prăpădit viața, Mahomed feciorul și urmașul aceluia, petrecerea cu pace către cel din Constantinopol, iar după ce a murit acesta, s-a plecat spre pierzare cele ale grecilor. Căci fiindcă se ridicase pe scaunul lui Mahomed, Amurat fiul lui, și oarecare Mustafa cu numele se vesteă pe sineși că este fecior al lui Baiazid și se întărea că lui i sa cuvine împărăția, grecii făcîndu-se pricinuitori nevoilor celor ursite lor și măcar că împăratul Emanuil se împotrivea dar fiindcă Ioan fiul lui zădărea lucrarea, i-a ajutat lui Mustafa. Pe care Amurat dacă după oarecare întoarceri ale norocului l-a biruit și prinzîndu-l l-a sugrumat, turbîndu-se asupra grecilor, pentru că i-a ajutat vrăjmașului său, a întors toată mînia spre ei și Constantinopolul cu ocolire de oști l-a înconjurat. Și această înconjurare a desfăcut-o pentru că cei din cetate se luptau tare. Dar și a doua oară spre mînie pe Amurat l-au pomit grecii, îndemnînd ei pe alt Mustafa frate al aceluia ca să poftască împărăția, pe care și pe acesta Amurat

apucându-l fără de nici o păzire cu lanțul l-a stricat. Ci și atunci mai tare rugându-se grecii, Amurat s-a împăcat cu ei. Dar și a doua oară acum nu puțin loc stăpîneau turcii în Europa, și scaunul împărăției lor se așezase în Adrianopol. Iar cele ale grecilor din zi în zi scădeau, cît mai într-un Constantinopol se hotăra stăpînirea lor fiindcă cele mai multe eparhii se aflau sub turci.

Dar aceasta nu afară de scopul nostru s-au povestit aici, ci ca din așa de ticăloasă stare a împărăției grecilor, care acum trăgea de moarte, arătat să se facă tuturor, care a fost cauza ceea ce l-a silit pe Ioan Paleologul, care era și fiul și urmașul al lui Emanuil, ca înapoia unirii aceleia ce se vestește cu latinii (care însă rău s-a urzit precum mai jos vom cunoaște) așa cu osîrdire să alerge. Și deși nimeni din scriitori n-ar fi fost, care să facă pomenire de cauza ceea ce l-a silit, dar singur lucru strigă curat arătînd, că de socoteli omenești îndemnîndu-se Ioan alerga după unire. Că așa pe ajutoarele cele de la latini în iuțimea a atîta primejdii lui și să-și agonisească, care nici cum în alt chip în minte una ca aceasta n-ar fi pus-o. Dar nu este nici unul din cei ce au scris istoria anilor acelora, care nu mărturisește aceasta. Și nu numai grecii, ci și singuri scriitorii latini, toți ca unul au tăcut, că la aceasta privea socoteala lui Ioan. Pentru aceea și de aici este arătat, că deșartă este lauda latinilor pentru unirea cea de la Florența. De nenumărate rele firii cuprins împăratul, cerea unirea. Și oare la cine este slobodă de bănuială voia sufletului pentru aceasta? Că acest fel era voia sufletului lui cu adevărat, precum și a lui Mihail Paleologul. Pe acesta armele latinilor, iar pe acela ale turcilor de la dreptul l-a abătut și către acea plăsmuită unire, ca la o ancoră, lucrurile aflîndu-se într-un deznădăjduire pe amîndoi i-au silit. Erau atunci între greci și cei ce gata cu dragoste primeau pe cele ale lui Mahomed. Aceasta care o aduc pentru Gheorghe Despotul și care de ar fi fost trebuință cu lesnire am fi arătat-o. Iar această socoteală de a-și schimba credința este semn al unui suflet, care sau s-a deznădăjduit, sau măcar cu totul este necredincios la cele către Dumnezeu. Vie de față la noi unul, din cei de credința lui Mahomed, pe care l-am fi știut că fuge de hotărîrea cea de moarte, și să zică cum că pofteste credința cea întru Hristos foarte de crezut am fi fost, de am fi socotit că acesta din suflet grăiește și nu mai virtos se preface. Și nu numai cu acest cuvînt dovedim de prefacerea lui Ioan, ci și din altele multe o vom întări pe aceasta.

Deci Ioan Paleologul, abia o cetate stăpînind, fiindcă și la aceasta a lui mică stăpînire vedea deasupra spînzurată pieirea, și mai ales că cunoștea nesațiul iubirii de stăpînire a lui Amurat celui ce păzea vreme prin fățarnicie de prietșug către el. Care și Tesalonicul atunci îl luase de la Venețieni și în Pelopones (pe care îl stăpînea Constantin fratele lui Ioan) intrase, și cum că mai apoi de toate nu slăbea de a se ispiți în toate zilele de a-și întinde hotarele stăpînirii. De acestea zic, strîmtorîndu-se și decît acestea încă de altele și mai mari nevoie temîndu-se, a socotit să se facă pace cu latinii, și pentru acest lucru scriind către papa a trimis. Iar papa, care era atunci Eugeniu al 4-lea, pe pricina, pe cauza ce i s-a pus lui înainte ca ceea ce-i pricinuia multă slavă, cu brate deschise o primește. Pentru aceea și despre partea lor amîndoi și împăratul și papa vestesc sinodul. Pînă aici Teofan Procopovici, iar cele de aici din istoria Sinodului de la Florența cea scrisă de Sguropol și din faptele lui, cuvînt din cuvînt scriindu-se de altul s-au împlinit.

Întru aceeași vreme, în Basileia se făcea sinod mare, 700 de episcopi acolo adunați fiind, la care nu numai solii papei, ci și din Spania și Germania erau acolo soli. Încă și singur Sigismund împăratul Romanilor era de față, care pe privilegiile și hotărârile sinodului le și cinstea și cu apărarea sa le întărea. Iar scopul cel chiar și adevărat al sinodului acestuia era:

„1) – Că eresurile să se smulgă din rădăcină.

2) – Ca popoarele toate cele numite cu numele lui Hristos, să se unească cu Biserica cea sobornicească.

3) – Ca și să se învețe cele ale Bisericii celei creștinești.

4) – Ca războaiele între domnii cei ce cred în Hristos să se alineze.

5) – Ca ale Bisericii și capul și mădulările spre mai bine să se îndrepteze.

6) – Ca cea veche petrecere și rânduială a Bisericii, pe cât va fi cu putință să se aducă la starea ei.”

Deci părinții sinodului acestuia, cum au înțeles că grecii și Patriarhul sunt plecați la săvârșirea unirii Bisericii, auzeau încă cum că lagaris se trimite sol de la Constantinopol către papa Eugeniu, îndată pe solii cei de la dînșii i-au trimis la Constantinopol chemînd pe greci să se adune cu dînșii, ca să facă împreună sinodul cel de obște.

Deci solii cei de la sinod, aducînd epistole către împăratul și către patriarh, după ce au ajuns la Constantinopol, nu numai covîrșitoare sinodului celui din Basileia și stăpînirea lui cea mai presus decît însuși papa, luminat o înalta vestindu-i, ci zicea cum că și din împărați prea mulți și prea mari țin și voiesc cu sinodul acela și mai întii de ceilalți, Sigismund împăratul germanilor. Pentru aceea și acesta mult mai bun este, ca să așeze unirea Bisericilor. Deci împăratul plecîndu-se la cele ce s-au zis de ei, gătește și soli, care erau să fie de față la sinod, pe Dimitrie Paleologul și pe Isidor Proedrul Mînăstirii sfîntului Dimitrie și pe Ioan Disipatul. Care îndată scrisori împărătești și patriarhicești luînd cu stăpînirea ce a deplin cuvîntoasă la Basileia s-au dus.

Iar după aceea, s-au întors cei ce au fost trimiși către papa Eugeniu, lagaris și ceilalți, aducînd scrisorile și rînduilele papii. Dar Eugeniu, cum a înțeles că împăratul gătește soli să-i trimită la sinodul cel din Basileia, temîndu-se nu cumva nu numai spre împuținare, ci și spre cea desăvîrșit cădere a înălțimii lui se va face acesta, de se vor aduna răsăritenii cu cei din Basileia la un sinod, degrabă trimite pe Hristofor episcopul Coronii la greci cu epistole și arată că pofteste să se săvîrșească sinodul chiar în Grecia. Care lucru și patriarhul și mulți alții alții din greci cu tot sufletul degrabă o primea, afară numai de împăratul, care nu atîta purta grijă pentru unirea Bisericilor, cît pentru ajutoarele care voia să le dobîndească de la apuseni împotriva turcilor.

Iar aceia mergînd la sinodul cel din Basileia, foarte cu mare iubire de oameni de Părinții sinodului au fost primiți, și orice vor pune înainte și vor cere grecii, toate s-au făgăduit cei din Basileia cum că se vor face. Adică, cum că grecilor celor ce vor merge la sinod, la număr 700, toate cele de nevoie spre cheltuială le vor da, și ori în care loc al Italiei sau al Germaniei, sau în oricare cetate de pe lîngă mare se vor aduna grecii, acolo și ei să mute tot sinodul. Deosebit încă de acestea și cum că sunt gătiți să sufere toată osteneala, de vor voi împăratul și patriarhul cu răsăritenii să meargă acolo la dînșii. Pentru aceea și trei soli ai lor împreună cu ei grecilor au trimis, poruncindu-le lor, ca să fie ispravniți peste cele ce se vor face, și unul din ei să se

întoarce în cetatea Basileia, să adune cu leafă soldați săgetători împreună cu armata, și din aceștia o parte să lase spre paza cetății lui Constantin, iar pe ceilalți să-i ia cu împăratul cu Patriarhul și cu cei ce vor urma după ei și cu Clerul, ca să-i treacă fără supărare unde se va vesti sinodul cel de obște. Iar ceilalți doi soli rămânând în Constantinopol să poarte grijă de împărțirea monedei.

Deci toți cei ce s-au zis cu sumă de bani de-ajuns venind în Constantinopol, și cu încredințare toate vestindu-se a lăuda patriarhul precum se cuvenea scopul, dar a lua el călătoria pentru a fi de față la sinod, pentru trecerea vârstei și pentru lungimea depărtării, zicea că nu este cu putință.

Întru această vreme împreună cu solii grecilor se trimite din Italia la Constantinopol de papa numitul Hristofor al Coronei cu deplină stăpânire de faceri, pe care i-o dăduse lui ca unui sol al său și credincios, papa. Că cei de la Vasileia mai înainte sfătuiseră pe papa, ca prin bărbat gătit după cuviință spre aceasta, să vestească grecilor că și el întărește toate, cite pînă atunci au făcut sobornicii, și cum că cit despre dînsul dă mină de ajutor, ca să la sfîrșit unirea Bisericii. Că de nu va face acesta, bine să știe și ei că vor purta grijă mai înainte după a lor privilegiu, de la avea el al doilea (adică de nu le va ținea în seamă) pe cele ce se lucrează de ei cu grecii. Deci din aceasta iarăși l-a trimis papa pe Hristofor cu pricina adică, că și el ca și cum nu mai puțin este împreună lucrător și ajută sinodului aceluia, iar după adevăr ca cel trimis întru ascuns să economisească ceea ce-i folosea lui. Deci acesta și împreună cu el solii grecești mergînd în Constantinopol, în aceeași dată oarecare veste s-a dat, că Părinții cei din Basileia nu se unesc între dîșșii și s-au despărțit în două părți, care aceasta încă și mai mult a înstrăinat sufletul Patriarhului de la sinodul acela.

Dar împăratul cu toate puterile cît putea, se sîrguia să dovedească pe acea veste mincinoasă și deșartă. Deci după aceea împăratul și Patriarhul vorbind între dîșșii deosebi, a rînduit ca mergînd unii dintre ai lor să asculte și să socotească și să aducă, care sunt socotelile celui din Basileia. Iar acela adunîndu-se, și hotărîrile sobornicilor ascultîndu-le, au însemnat unele din acelea care se ziceau cu îndoială și greață nu puțină le aduceau grecilor. Că între calelaite se cuprîndea și acestea: „Cum că Părinții sinodului celui mare s-au adunat, ca precum se sîrguiesc să surpe eresul cel ce a răsărit de curînd al Boemilor, așa gata sunt să radă învățătura cea greșită care de multă vreme s-a învechit la greci.” Care graiuri mai înainte cu cîteva zile, pînă a nu se vesti hotărîrea adunîndu-le grecii, tuturor le-au căzut cu greu și tare s-au împuș la suflete. Ci împăratul și împreună cu el Meghistanii pe acestea și pe celelalte și mai fără de dulceață graiuri, cite le-ar fi întîmpinat în acea hotărîre, a socotit că prin vorbe deosebi să le vindece. Deci la zi rînduităși la loc hotărît s-au adunat împreună grecii cei ce au fost aleși la aceasta de împăratul și către cei Sobornici au întins cuvînt plin de primire cu dragoste pe care auzindu-l cei ai Sinodului, cu nespusă bucurie s-au bucurat cu sufletele. Pentru și către fiecare din cele au pus înainte grecii, foarte potrivit răspunzînd, au adaos încă și aceasta: Cum că cîtă cheltuială le va trebui lor, ori acum, ori mai pe urmă și de vor voi încă să trimită undeva ceva soli și lîngă acestea și cele ce vor trebui celor ce vor merge la sinodul acesta, gata sunt ei să le dea toate lor cu drag. Iar grecii la acestea răspundeau: Că nicidecum nu se vor pleca lor la acestea care sunt de supărare grecilor. Deci solii se ispiteau pe cît se putea ca să îndulcească cuvintele acelea muindu-le, zicînd că nici s-au aflat ele într-adins spre

ocara grecilor, ci că așa simplu cu amăgire a scriitorului s-au vîrît mărturiseau. Dar oricît se și sileau ei să potolească durerea grecilor, nimic n-au folosit. Că stăteau grecii neslăbit, zicînd că trebuie să se șteargă cuvintele acelea din hotărîre, sau din nou socotindu-se și îndreptîndu-se hotărîrea de la început să se prescrie. Dar solii aceasta a o face nicidecum n-au îndrăznit, zicînd că nici o putere la aceasta nu li s-a dat de sinod. Iar atîta nîmăi s-au plecat, ca început nou să se puie înaintea hotărîrii, care dacă cu dragoste judecîndu-se se va părea a fi plăcută grecilor, împreună cu hotărîrea prescriindu-se și ea, să se ducă prin unul de ai lor care se va întoarce la sinod și așa să se aducă de acolo nou, Decret, care să aibă puterea și întărirea prin hotărîrile și pecetile Părinților celor de acolo, care aceasta le-a plăcut foarte mult grecilor. Drept aceea și pentru aceasta a vorbi mai mult încetînd pentru altele oarecare ce erau în hotărîre au început a căuta. Iar lîngă celelalte și pentru loc în care va trebui să se adune sinodul, nu mică greutate a răsărit. Pentru că grecii au hotărît ca nicidecum să nu se plece să se adune în Basileia. Deci solii zicînd că nouă locuri sunt puse în Decret anume, din care grecilor li s-a dat voie să aleagă slobod oricare vor voi. Aceștia de acea dată au socotit să unească cearta cea pentru loc, ca atunci să se rînduiască cînd toate vor fi gata lor spre ieșire. Deosebit de acestea cei mai vestiți dintre greci socoteau sfătuindu-se cu Patriarhul pentru multe capete, iar mai întîi de celelalte și cum se vor întoarce la patrie, de nu li se va întîmpla să nu le iasă lor după poftă unirea, și aceasta și către soli au arătat-o ca să aibă și pentru aceasta întărirea de la sinod. Care s-au și făgăduit solii că o vor face cu bucurie. Și întru acestea sfinșit a luat și această adunare. Iar altă iarăși adunare, sobornicii au cerut de la Hristofor solul papei ca toate cele ca se lucrează pentru sinodul ce se va aduna să le întărească și fără de tot sulemenul să se puie ce știe pentru papa de are și el scop să vie de față la sinod. Iar pentru această hotărîrea Hristofor i se părea că se ferește de răspunsul cel pentru aceasta, dar fiindcă de sobornici greu s-a mustrat, mai pe urmă rugîndu-se să aibă iertăciune și dobîndind-o s-au făgăduit, că toate papa, le va pecetlui și le va întări, cite le vor fi lor după voie și după poftă.

După aceea s-au adunat iarăși și sobornicii, unde Hristofor solul papii scotînd din sîn o hîrtie scrisă cu mîna sa, arătat se făgăduia că toată voia și slobozenia i s-a dat lui de la papa, ca să lucreze și el împreună cu sobornicii, care la ce vor voi, și să primească și el ca dînspre papa tot orice vor face. Deci acum le primește el toate cele ce se fac de dînsii și le va primi pe ele fără de îndoială și papa, precum și el încredințează aceasta. Care acestea auzindu-le cei de la sinod, nimic adică nu aveau ce să zică împotrivă, dar abia potolindu-și tulburarea sufletului s-au liniștit. Iar aceasta așa făcîndu-se, cu de-adînsul se rugau grecii, ca precum s-au plecat să pună în Decret cuvîntul înainte, așa și pentru capul cel pentru întoarcerea la patria lor, dacă poate nu se va săvîrși unirea Bisericii, deslușit să se adaoge la același așezămînt. Iar aceia cu cuvintele ziceau aceasta, dar a o scrie nu voiau, măcar deși mult stăteau grecii la aceasta și cereau. Că ziceau sobornicii că este cu neputință a se adaoge aceasta în Decret, și nici în alt chip fără numai de o parte afară din așezămînt se făgăduiau să scrie cu capul cel pentru întoarcere. Și deci Decretul iarăși prescriindu-se și cu cuvînt nou adăugîndu-se, însă nu și cu pecetii întărindu-se, s-a dat lui Eric Magcherul împreună cu epistole ale împăratului și ale patriarhului ca să le ducă la Părinții cei din Basileia. Deci s-a întors acela la sinod, iar Hristofor la papa.

Iar trecînd mai un an, s-au trimis înapoi de la sinod toate cele scrise cu hotărîrile și cu pecețile Părinților adevărite și întărite. Și atunci mai cu osîndie împăratul a început a socoti, ca să-i adune pe cai ce vor să fie la sinod. Pentru aceea soli alegînd și epistole ale sale și de la Patriarhul încredințîndu-le și cîțiva bani de la Ioan solul cel din Basileia dîndu-le, la toate țările cele locuite de creștini i-au trimis. Adică la Trapezunda, Iveria și Moldovlahia și Rusia și Serbia și către Patriarhii cei de la Răsărit, al Alexandriei, al Antiohiei și al Ierusalimului. Deci oarece vreme trecînd, după pofta împăratului au venit la Constantinopol, deosebit de ȋitorii locurilor Patriarhilor și mulți alți bărbați înțelepți și vestiți, pentru adunarea sinodului acestuia pentru care se făcea grija.

Dar care chipuri a întrebîntat împăratul spre a aduna pe acești Părinți, nu este trebuință aici a le spune. Iar cel ce va pofti să le știe acestea, citească istoria cea scrisă a sinodului celui din Florența, în care acestea și altele mai multe va afla cu iubire de adevăr povestindu-se, iar noi urmelor aceluia urmînd mai înainte să mergem.

Deci împăratul, cînd l-a pornit pe solii săi în Iria și către Patriarhi, atunci a trimis către papa și pe Domnul Manuil Vullotin, ca să-i vestească lui acum că toate s-au gătît, și cum că și el va veni în Italia, ca înștiințîndu-se și papa să fie gata la aceasta. A trimis încă și către sinodul cel din Basileia, pe domnul Ioan Disipatul, ca să le arate calor de acolo că se gătește împăratul și Patriarhul și ceilalți care vor să meargă la sinod și ca prin îndemnarea lui Disipat să se silească și aceia să trimită corăbiile ca să ajungă la Constantinopol la toamnă. Deci mergînd Disipatul la sinodul și întîlnind pe Părinții cei din Basileia a pus în lucrare trimiterea corăbiilor. Iar întorcîndu-se de acolo s-a abătut și către papa și pe acela la fel l-a îndemnat și el să trimită corabia care să-l aducă pe greci în Italia precum s-a arătat din lucru. Că papa îndată cum s-a înștiințat de la acela, și trimite patru corăbii la Constantinopol în care Disipatul și Vulotis și solii grecilor ce au fost trimiși către sinod și către papa împreună și însuși solul papii cu trei episcopi venind, au vestit împăratului cum că papa s-a învîlt cu sinodul cel din Basileia și cei mai mulți din episcopi s-au adunat și sunt împreună cu papa, iar alții sau întors la ale sale și sinodul a încetat. Pentru aceea și corăbiile și cheltuieliile le-a trimis, ca cu dînsul să se adune sinodul cel de a toată lumea. Acestea le-au spus și Patriarhului și în scurt către toți le-au arătat și mai mult Disipatul, care se trimisese sol la sinod acestea pe toți îl încredința. Ci și episcopii care s-au zis mai înainte stînd înaintea Patriarhului după obicei și spunînd aceleași pe care și singuri solii grecilor mai înainte le vestise îl îndemna pe el să se gătească de înotare cu corăbiile. Aveau încă cu dînsii și pe Fra Ioan cel de la sinod ce rămăsese în Constantinopol. Care văzînd pe cei doi episcopi care îi erau lui cunoscuți din sobornici și neștiind cu de-amănuntul cum că s-au aflat către papa plecîndu-se cuvintelor lor se unise și el cu dînsii și întărea cuvintele episcopilor și spre plecare îl îndemna pe Patriarh. Care acestea toate cum că sunt așa și împăratul fiind încredințat și Patriarhul și ei se găteau spre înotare cu corăbiile și celorlalți erau să meargă de față la sinod le porunceau să fie gata. Măcar că mulți se rugau și poșteau să rămîină acasă și să nu meargă în Italia.

Deci au trecut zile după mergea corăbiilor la Constantinopol și s-a adus o veste la împăratul că vin corăbii de la sinod și au ajuns la Hio. Și aceasta de multe ori au spus-o grecii către cei de la papa, ci acela, încă și Disipatul zicea că aceasta este

minciună. Dar patru sau cinci zile trecînd, iată s-au arătat venind patru corăbii. Deci cum s-a încredințat de aceasta Căpitanul corăbiilor papei, care era și nepot al papei, Cuntlumer numindu-se, a voit să facă război cu acelea. Dar înștiințîndu-se de acestea împăratul, a poruncit ca a sinodului corabie să stea la țarmul Ipsmotiului, iar lui Cuntlumer i-a hotărît să înceteze pornirea și de sfatul care se sfătuia să facă împotriva celor sobornicești, că nici nu-i este lui slobod să se scoale împotriva și să facă război în loc împărătesc. Iar acela nu s-a plecat, ci a vestit împăratului că are poruncă de la papa să le lupte, oriunde va afla corăbiile sinodului și de va putea să le cufunde și să le piardă. Dar și sobornicii acestea auzindu-le se găteau de război. Deci abia prin multe cuvinte și vorbe l-a plecat împăratul pe Cuntlumer și s-a astîmpărat. Și după o zi a poruncit și au intrat corăbiile cele sobornicești la locul ce se cheamă Kinigon. Din care ieșind la uscat oarecare episcopi și doi Gramatici și căpitanul lor împreună și cu alți boieri, intrînd au văzut pe împăratul, au venit încă și la Patriarh.

Deci cum au văzut grecii vrajba între cei de la papa și între cei de la sinod, ziceau mai toți, că nu-i este de folos împăratului să meargă în Italia, și nici nu poate să-l învinuiască pe el vreo parte. Că dacă papa și sinodul așa sunt de dezbinati și între dîșii se ceartă cum este cu puțință să ia vreun sfîrșit bun unirea Bisericii Răsăritului și Apusului. Deci îl sfătuiau și mulți la aceasta pe împărat oprindu-l de la mergerea cu corăbiile în Italia. Și ziceau că nici la papa nici la sinod nu trebuia să se ducă. Se împăcau cu acestea încă și cei de la sinod. Însă și cel ce nu odată s-a zis mai sus Ioan, mergînd la împăratul și la Patriarh multe cuvinte le-a pus înainte din dragoste prietenească a sufletului, prin care-i depărta de la acea durere. La fel și Sigismund împăratul germanilor, pentru aceasta și numai trimițînd pe Manul Disipatul, îl sfătuia pe împăratul grecilor și cu scrisorile sale și cu cuvintele cele prin Disipat să nu meargă către latini în acea vreme, pentru prigonirea ce intrase între papa și cei de la sinod. (Încă și vezirii lui Amira, prin Pavel Asan care se trimitea sol la acela, îl sfătuiau și el să se lase împăratul de ducerea la latini, zicîndu-i că mai bună vindecare va afla el la domnul lor, și mai de folos îi este împăratului prietenia lui Amira decît a latinilor). Dar împăratul pe toate sfăturile și ale celor de casă și ale străinilor întru nimic le socotea. Pentru aceea chemînd pe cei ai sinodului s-a lepădat și i-a trimis. Iar la ai săi le-a poruncit să meargă pe mare cu corăbiile papii. Deci din arhieriei, pe care i-a ales Patriarhul să meargă la sinod au fost aceștia: Al Efesului, al Trapezundei, al Iradiei, al Cizicului, al Sardelor, al Nicomidiei, al Niceii, al Tîrnovului, al Monemvasiei, al Lacedemoniei, al Amasiei, al Mitilenei, al Stravropoleosului, al Moldovlahiei, al Rodului, al Melenicului, al Dramii, al Ganului, al Distriei, al Aghialului. A venit acolo încă și al Rusiei împreună și cu un episcop. Iar pe ceilalți din arhieriei cei ce au fost chemați și au venit la Constantinopol i-a lăsat acolo Patriarhul, nici spuindu-le lor pentru ce au fost chemați, și pentru ce nu merg împreună cu el. Nici cerînd de la ei să dea socoteală pentru pricina ce era de față. Iar din boierii cei aleși ai bisericii au fost Sechelarul cel mare, Schevofilax cel mare, Hartofilax cel mare, Ecclesiarhul cel mare, Proteditul, Nomofilax și ceilalți oficiali. Iar dintre ieromonahi duhovnicul Grigorie.

Egumenii mînaștirilor acestora, de la Pantocrator, a lui Callen, a sfîntului Vasile însă și alți ieromonahi Pahomie, Moise de la Lavra, Dorotei de la Vatoped și ceilalți. Acestora și celorlalți le-a poruncit patriarhul, unuia singur, iar altora și prin alții ca să se gătească boierește și să meargă cu cinste în Italia că așa se împacă împăratul. Și-i

îndemna să nu aibă nici o temere că are multă nădejde și incredintare și din scrisori și din vorbe ce vin de acolo. „Și vom merge zicea, și ne vom întoarce biruitori, purtători de biruință.” Ci și pe cei ce nu voiau, sau și se sîrguiau să meargă după el, tare îi îngrozea și cum că cele mai cumplite la va face zicea de nu vor urma... Deci după acestea și multe altele care cu vrednicie de laudă s-au zis de Patriarhul către ai săi pentru mergerea în Italia, au început grecii a se găti către înotarea pe mare. Iar soli papii ca nimic să nu le lipsească lor, ci degrabă să se ridice, i-au numărat împăratului 15 000 de galbeni pre care prin oamenii săi i-a împărțit. Ci și pentru împărțirea lor, mare neunire răsărise între împărat și patriarh, cit de aici de abia s-au împăcat ei.

Deci acestea toate ce s-au zis pînă acum se lucrau mai înainte de mergerea în Italia. Ci să vedem și cele ce s-au întîmplat și s-au făcut după ce au mers grecii ca să facă sinodul. Însă aici nu este scopul să povestim pe larg, cum intrînd în corăbii au săvîrșit mergerea pe mare, și care nevoi au pătimit, ci semne din ce le de-a stînga li s-au arăta lor, și ce fel de primejdii a întîmpinat împăratul, și ce fel de dihonii au intrat între Patriarhii și ceilalți, și cum ieșind la liman în Veneția au fost primit de ducele venețienilor, și cum singur ducele și ceilalți de frunte îi sfătuiau pe greci să hotărască acolo unde se cuvine lor să meargă la papa, sau la cei din Basileia la sinod, sau mai bine în Veneția (care foarte le plăcea Venețienilor) se cuvine să facă sinodul. Și cum pe aceste bune sfaturi și împăratul și patriarhul, ca de la o ursitoare hrănindu-le, ca cu coatele se împingeau și la papa a merge s-au sîrguit. Și cum și papa cerea de la Patriarh și de la ceilalți, ca să-i sărute piciorul lui, măcar că aceasta n-a dobîndit-o. Că atîta s-au împotrivit grecii obiceiului acestuia, cit a fost papa silit de le-a dat voie să facă ceea ce ar voi. Acestea, zic, și altele multe pentru scurtime le trec care la Sguropol pe larg povestindu-se se pot citi. Iar noi acelea le vom povesti, care s-au lucrat de la intrarea grecilor în Ferara unde s-a rînduit să se facă sinodul.

Deci Ioan Paleologul împăratul grecilor și Iosif patriarhul Constantinopolului, și țitorul locurilor celorlalți patriarhi și arhierii grecilor și cei de frunte în Ferara în 8 februarie anul 1438 și lui papa Eugeniu 4 închinîndu-se, mai întîi de toate de la el ca la sinodul acela nu numai episcopii ci și împărații și domnii și ai celorlalte țări și ai întregii Italii să se cheme, ca să fie sau singuri de față, sau și prin țitori ai locurilor lor. Care lucru a răspuns papa că nu poate fi pentru pricinile și gîlceviile ce sunt între dînsii. Dar fiindcă împăratul și mai mult stă să se facă aceasta, a cerut vreme de patru luni ca să-i adune pe ai săi. Iar aceasta dîndu-se și cărți și soli trimițîndu-i peste tot s-a părut tuturor că sinodul din Ferara și nu în altă parte să propovăduiască, ca aceasta arătat făcîndu-se, că în Ferara adică se va săvîrși sinodul toți acolo fără cuvînt de pricină să se adune. Deci în această vreme Biserica se împodobește și scaunele se găteau și se rînduiau unde să se facă sinodul. Dar și pentru rînduiala acastora nu mici pricini s-au pornit între greci și între latini. Că latinii voiau ca el toți despre o parte a bisericii să șadă, iar de alta împăratul și Patriarhul, împreună cu toți cei ce erau cu dînsii. Iar în mijloc și în cap-papa, ca să fie el șezînd mai întîi ca o legătură și împreunare a amîndurora părților, întru sineși unul ținîndu-le pe amîndouă. Dar grecii dîmpotrivă, numai papii locul cel din mijloc nicidecum nu-l lăsa, ci se întărea că și împăratul și Patriarhul în scaune deopotrivă împreună cu el trebuie să șadă. Deci mai pe urmă, după multe prigoniri și împotriviri de cuvînte, abia și pentru rînduiala scaunelor s-au unit. Deci în această vreme pînă cînd episcopii cei din Basileia cărora papa prin hrîsozul său le poruncește ca să risipească sinodul cel de acolo și să vie la Ferara, încă

și alții de la alte eparhii, s-ar fi adunat, s-a pornit întrebarea cea pentru focul cel curățător și pentru desfătarea sfinților întru fericire. Dar vremea trecînd, și nici cei din Basilea, nici altcineva din Italia venind, cu hotărîre de obște și singuri aceia, care trebuiau să fie de față la sinod lipsind, început de a vorbi au făcut, aceste două pricini carcîndu-le: Una adică, oare este slobod a adăuga ceva în Simbolul Credinței? Iar alta, și de este oare ortodox ceea ce s-a adaos. Că aceasta era mai vîrtos pricina neunirii între greci și între latini. Deci spre cercarea cea cu de-amănuntul a pricinii s-a rînduit de sinod ca de șase din latini și șase din greci stînd în mijlocul Sinodului, unul despre o parte, iar altul despre altă parte să dea răspunsul. Erau încă și tîlmăcitori, care toate cele ce sau grecește sau latinești se grăiau, amîndorura părților le tîlmăcea. Erau încă și notari latini și greci, care toate cele ce se grăiau, grecii adică grecește, iar latinii latinește se scriau. Și pentru Biserica grecilor vorbea, Marcu mitropolitul Efesului, Isidor al Rusiei al Niceii, Arhiepiscopi Xantopolus Sidirofagos, marele Schevofilax, Mihail Balzamon, marele Bibliotecar și Gheorghe Temistos. Iar pentru latini Iulian cezarinul al Sfîntului Înger și Nicolae adevărat al sfîntei Cruci în Ierusalim, Cardinali, Andrei arhiepiscopul Rodului, Ioan episcopul Forolivinseanu Ioan cel din muntele Negru, din Tagma propovăduitorilor, Provincialie Lamvardia, Petru al Perchierului cel din tagma celor de mai jos, și Ioan cel de la sfîntul Toma, din Tagma Sihaștrilor Sfîntului Augustin dascălii sfîntei Teologii. Și s-a pîrît sinodului ca spre scăparea de multa grăire cea de prisosit să se facă adunările cu meșteșug dialectic.

Deci vorbele în acest fel punîndu-le la rînduială, 25 de adunări toate s-au făcut. 16 adică în Ferara și 9 în Florența, unde s-a mutat sinodul din cauza boalei de ciumă ce prăpădea în Ferara. Și în aceste 25 de adunări s-a săvîrșit tot sinodul. Întru adunarea cea dintîi, care s-a făcut în a 8-a zi a lunii lui Octombrie, Viasarion arhiepiscopul Niceii, cuvînt cu frumos grai despre partea grecilor citind și pe sinod cu multe laude l-a încununat și pe Părinții cei din el, cu grăinile de bine cele cuvîncioase i-a împodobit. Iar despre latini, Andrei al Rodului urmînd lui Visarion al a 2-a adunare, cu Engomion și el asemenea și pe papa și pe împăratul și pe patriarh l-a înfrumusetat și pe tot sinodul. Iar întru celelalte adunări au început de aici să vorbească pentru cuvîntul acesta ce s-a adaos în Simbol, și din F I U L. Că acest lucru se întăreau grecii că nicidecum nici într-un chip nu este cu putință să se facă. Și pentru această pricină la al 5-lea loc a adunării s-au citit hotărîrile sinoadele ecumenice care opresc a schimba Simbolul, sau altă credință a scrie. Și deci s-au citit:

1) Simbolul cel din Niceea.

2) Hotărîrea sinodului celui din Efes, care altă credință a alcătui sau a da la arătare oprește, sub pedeapsă episcopilor și celor din cler, de caterisire, iar mirenilor de anatemă.

3) Hotărîrea sinodului celui din Calcedon.

4) Cuvîntul lui Ioan Patriarhul Constantinopolului din faptele sinodului 5.

5) Simbolul cel din Constantinopol, care s-a citit la aceștia sinod.

6) Hotărîrea sinodului celui din Calcedon, care este asemenea cu cea a celui din Efes.

7) O bucată din epistola lui papa Vigiliu către Euthie.

8) Părți din epistolele lui papa Agaton către împărați.

9) Hotărîrea sinodului 7 de a toată lumea.

Deci din acestea Marcu al Efesului aduna, că adăugirea cea din Simbol nici într-un chip nu se cuvenea să se facă. Iar Andrei al Rodului la a 6-a și a 7-a adunare, cu multe cuvinte s-a nevoit să se arate, că adăugirea negreșit s-a oprit, dar tâlcuirea și luminarea nicidecum. Și această părțică, și din Fiul, nu este chiar adăugire, ci ca o tâlcuire se cuvine a o primi a cuvîntului aceuia ce se zice, că de la Tatăl se purcede. Și se ispitea să întărească socoteala aceasta prin oarecare tâlcuire a hotărîrilor celor zise. Încă și dintru aceasta că Biserica cea din Roma, spre a lumina Simbolul cu adăugirea cuvîntului acestuia și din Fiul, s-a pornit de cele zise de Dumnezeuzești Părinți, fiind încă și mare nevoie. De vreme ce vedea (zice) mare primejdia ceea ce zăcea asupra. Și acum Simbolul cu adăugirea aceasta, și din Fiul, pentru ce nu mai virtos îi silea pe ei ca să nu adaoge altă nevoie. Că adică cea cu mult mai multă parte a celor Credincioși, care este toată Biserica Răsăritului, o lepăda pe aceasta și nicidecum la această pricină nu voia să se unească cu latinii. Iar mărturiile Părinților care le-a adus de față Rodeanul, adică din latini, a lui Augustin, a lui Atanasie, a lui Vasile, a lui Ioan Gură de Aur, a lui Epifanie, a lui Chiril al Alexandriei împotriva lui Teodorit a sfințitului Maxim și a lui Atanasie Sinaitul, aceste toate sau stricate erau, sau nu drept înțelese. A adăos lângă acestea Rodeanul, „și cum că numai Scaunul Sfîntului Petru este, care are stăpînire de a tîlcui credința”. Iar aceasta Iulian Cardinalul o adevărea din epistola lui Agaton papa Romei, care s-a citit în sinod. Că din ea a împreunat: „Că de cîte ori la credința răsare vreo prigonire, Arhiepiscopul Romei se cuvine și este dator a o lumina aceasta. Și cele ce el va învăța, toate sinoadele și toată Biserica trebuie să urmeze adevărului acestuia”.

Iar la adunarea a 8-a și a 9-a a pus înainte Visarion să vădească și să surpe cele zise de Iulian Cardinalul și de Andrei al Rodului pentru adăugirea ceea ce s-a făcut în Simbol. Iar pe tăria acestora cu acest fel de cuvînt mai virtos a slăbit-o: Că toate sinoadele, cîte s-au adunat pe urmă după hotărîrea ceea ce s-a făcut la Efes, nimic nicidecum n-au îndrăznit să adaoge în Simbol, măcar deși pentru eresurile cele ce s-au ivit au fost silite negreșit să facă aceasta. Și cuvîntul acesta cu multe și tari pilde l-a luminat. Dar n-a lăsat a se atinge și de aceea, care pentru stăpînirea Bisericii romanilor de a adaoge în Simbol, zisese Rodeanul. „Iar pentru stăpînirea (zice) a Bisericii apusului, aveam multe să zicem, de nu ar fi fost alta pricina ceea ce ne zace înainte, știind cu adevărat și privilegiile și cinstea cea întîi a Bisericii Romei, dar nimic mai puțin știind și pînă în cit ii este ei cinstea cea întîi. Însă voim să știm cucernicia, că această voie noi o ridicăm de la toată Biserica și tot soborul și de la însuși cel de a toată lumea, iar nu numai de la Biserica Romei. Deci de vreme ce, măcar oricîte poate Biserica Romei, tot mai puțin poate decît sinodul cel de a toată lumea și decît Biserica cea sobornicească. Dar noi de la toată Biserica aceasta o ridicăm, cu mult mai virtos de la Biserica aceasta o vom ridica-o. Iar o ridicăm nu de la sine, ci o socotim că aceasta s-a oprit de a Părinților hotărîrea. Apoi la pricina ceea că zăcea înainte întorcîndu-se, se întărea că hotărîrile Părinților care opresc de la Simbol adăugirea, privesc la toată oprirea orice fel de ar fi. Și cînd aceia zic că nu se cuvine nici a adăuga, nici a scădea, nici altceva a face, fac ei cuvîntul și pentru slove și pentru cuvîntel. Pentru aceea și acest fel de întrebare le punea lor înainte: Deci vă întrebăm pe voi, hotărîrile acestea și opririle către Simbolul Credinței privesc, sau către altceva de afară? Și întrebăm răspundeți-ne nouă la aceasta”. După ce acestea așa s-au grăit

de cel al Niceei, latinji mergînd la papa, cei aleși împreună cu toți cardinalii și cu alții oarecare și mult socotindu-se au șezut. Și fiind cu cuviință să dea ei răspuns prin urmare la cele ce s-au zis de al Niceei nimic pentru aceasta n-au răspuns. Ci abia Coloslis luînd cuvîntul, răspunsurile cele potrivite după întrebare nu le-a dat. Că nici nu avea precum socotesc, cuvinte de răspuns și motive cuviincioase la aceasta. Ci a început a grăi în vorbe de prisosit atîta, cît s-a cheltuit vremea cea cuviincioasă și rînduită. Iar acestea se află cuvînt de cuvînt în faptele Sinodului.

Iar la adunările a 10-a și a 11-a și a 12-a pentru aceștia au vorbit Ioan episcopul Șorivnie și Iulian Cardinalul. Și le răspundea lor Marcu al Efesului. Și cel dintîi arăta iarăși, Că cuvîntul același din Fiul, nu este adăugire făcută de afară, precum zicea Visarion, ci se cuprinde cu puțință în mărturisirea Purcederii Sfîntului Duh din Tatăl, precum și așezămîntul cel Nou se cuprinde în cel Vechi, a cărui descoperire pentru aceasta nici se zice nici se socotește adăugire. Iar Iulian Cardinalul, cum că hotărîrea sinodului celui din Efes, oprește alcătuire sau mărturisire de altă credință, din cele ce au urmat mai înainte și din cele ce se aflau înăuntru s-au silit să, întărească. Ci Marcu al Efesului pe acestea toate prea frumos le-a surpat, cît latinji văzînd că nu pot pentru pricina aceasta să se certe mai mult cu grecii, altă vindecare au căutat. Iar aceasta era, a ruga pe papa și pe împăratul și pe Patriarhul ca să poruncească grecilor ca de la vorbele cele pentru adăugire să se mute la vorba cea pentru însuși dogmă. La aceste două adunări ca urmează a 13-a, și a 14-a au stat vorbele și s-a tăiat, pentru venirea solilor Ducesei Burgundiei, care și la sinod a venit și totîșezînd, numai papii s-au închinat, iar împăratului grecilor nicidecum. Care lucru împăratului greu căzîndu-i, i-a speriat că va lăsa sinodul. Ci patriarhul Iosif și pe împăratul l-a înblînzit ca să nu se ducă de la sinod și pe papa l-a sfătuit ceea ce se cuvenea să facă. Pentru aceea la adunarea a 14-a l-au dat solii împăratului închinăciunea cea cuviincioasă, și așa s-a iconomisit aceasta.

La adunarea a 15-a, iarăși cel al Efesului a vorbit către Iulian pentru adăugirea cea din Simbol. Și cele zise de ce Cardinal în opt capete împărțindu-le pe toate, în scurt cu adevărat, dar tare l-a surpat. Cît Iulian nimic ceva n-au putut mai mult să zică, fără numai acestea: „Să se cerce, Părinte, să se cerce și de se va afla hulitor cuvîntul acela al Fiului, nici în Simbol să rămîie, nici în altă parte să se pună, că cele hulitoare nicidecum nu trebuie să se zică. Iar dacă ortodox peste tot se primește și în Simbol este prea de nevoie.” Deci prin cele ce zicea aici, poftea, ca mai mult al efesului să nu lungească vorba pentru Apostolicești adăugirea cea din Simbol, ci să se mute și să se întrebe în cercarea dogmei. Dar grecii nici un sfîrșit al întrebării acesteia dintîi nevăzînd, au început să se mîhnească și nenădăjduind că va ieși ceva bun de la sinodul acela, pomenea de întoarcerea la patrie, dar împăratul cu multe cuvinte îi silea pe ei să pună toată silința pentru unirea Bisericilor, pentru multe bunuri și mai vîrtos pentru ca să se întoarcă cu cinste uniți, nu cu rușine despărțiți în patrie.

Cînd aceste se lucrau, a trimis papa pe cei ce să vestescă grecilor, că de nevoie este să meargă în Florența, pentru ciuma ce a năpădit în Ferara, care de mult încă mai mare scîrbă a umplut sufletele grecilor. Pentru că nici nu socoteau ca să fie altă pricină, pentru care s-ar fi mutat în Florența, după ce odată s-au rînduit ca în Ferara și nu în altă parte să se facă sinodul. Pentru aceea și împăratului i-au pus înainte, de va vol cu acest fel de așezămînturi să meargă ei în Florența. Adică: „Ca să

aibă cetatea lor de ajutor de 8 luni. Ca să aibă ei plată cuviincioasă de 5 luni. Ca să aibă bac florenesc de aici înainte. Ca să aibă toate cheltuielile pînă la Florența. Ca numai acolo să meargă nu în altă parte. Ca să facă numai 4 luni și nu mai mult. Ca să albă judecata lor la dînșii și stăpînirea de a intra și a ieși cum vor voi. Și cele de vînzare încă să nu se facă de lipsă acum". La care l-au aflat și foarte plecat pe împăratul, care s-a și fîgăduit că le va cere toate de la împăratul, măcar deși sfîrșitul le-a arătat pe acestea mai pe urmă că în altfel au fost. Care mai înainte a el cunoaște grecii n-au putut. Care și cuvintelor împăratului toată Crediința, și toată cuceria dîndu-i, s-au plecat la mutarea Sinodului. Și deci la adunarea 16-a s-a vestit Decretul mutării sinodului în Florența, care s-a citit latinește de episcopul Grandinseanul iar grecește de al Mitilenei în 4 ianuarie anul 1439, deci la februarie 26 adunîndu-se acum în Florența grecii și latinii au săvîrșit adunarea a 17-a la care întîi a vorbit Iulian Cardinalul cu împăratul pentru mutarea de la cercarea unuia din cele două întrebări la celelalte. Așa împleticindu-și cuvintele în vorbă, cît nici împăratul n-a lăsat cum că s-a dezlegat cu totul întrebarea adăugirii, nici Iulian -a volt să mărturisească, că de ai lor ea nu de-ajuns s-a tîlcuit curat și s-a deslușit luminat. Din care aceasta pricepînd împăratul că n-a rămas nici o nădejde de unire, a poruncit împăratul celor ai lui să caute chip, cu care s-ar fi săvîrșit unirea și acesta să-l pună înainte la adunarea ceea ce era să se facă îndată după aceea. Dar chipul neaflîndu-se s-au sfătuit, ca de la adunările cele de obște să se lase de aici și să ceară să se facă deosebi vorbe, alegîndu-se dintre dînșii vreo 7 bărbați cu voie slobodă de a veni în cuvinte și a vorbi cu întocmai la număr cu latinji pentru pricinile cele ce zac de față. Și deci de la latini Ioan cel de la muntele Negru, Provincialul Lombardiei care era din ceata propovăduitorilor. Iar de la greci Marcu al Efesului la adunările 18, 19, 20, 21, 22, 23 și 24 prea cu putere a vorbit ei pentru Purcederea Sfîntului Duh. Și acela așezînd mai întîi o însemnare pentru mărturiile cele de la sfinți, și punînd înainte un silogism, cu nenumărate chipuri s-a învîrtit, ca s-o arate pe Purcederea Duhului și din Fiul, cu cele zise de sfinții aceștia, Epifanie și Vasile și Atanasie mai întîi de toate, nevoindu-o să-și întărească socoteala sa. Apoi cu acestea neîndestulîndu-seși oarecare apucări scolastice a adus înainte. Ci împotriva tuturor acestora Marcu al Efesului așa de potrivit, așa de cu putere și cu tărie a răspuns cît nimic alt nu i-a rămas lui Ioan, fără numai zăbovindu-se învîrtea locul cel de la Vasile. Pentru care și numai, mai un an a ținut întrebarea. Deci de vreme ce împăratul a cunoscut, că nici un sfîrșit din vorbe nu va fi, fiindcă provincialul Ioan să tacă nu voia și Marcu al Efesului multe care să zică avea. La cele două de pe urmă adunări l-a oprit pe al Efesului de a mai veni. Căci voia ca să afle chip de unire, ca să se ducă, iar de cuvinte de prigonire nu mai avea multă trebuință. Pentru aceea și la adunarea 24 către Ioan care zicea că voia să fie de față și al Efesului și să audă dezlegările celor ce mai înainte s-au adus de el, împăratul a răspuns: „Noi acum nimic nu voim să grăim. Pentru aceea nici al Efesului n-a venit cu noi. Nici n-am venit noi astăzi ca să facem vorbă, Ci pentru voia voastră am venit și pentru așezămîntul ce avem între noi, ca să nu se defalme adunările. Deci am venit și ce voiți, ziceți. Noi nici un cuvînt de răspuns nu vrem să vă dăm vouă".

Deci Ioan provincialul neavînd pe nimeni, care să-i grăiască împotriva, multe apărînd dogma latinilor, la adunarea 24 și 25 a grăit aducînd și oarecare mărturii ale unor Părinți greci, care se păreau că sunt pentru apărarea ei, și avea că bine le-a

adus fiindcă nimeni din greci către acestea nici n-au mințit. Că așa s-a părut împăratului cu alt chip să caute să facă unirea. Ci au cerut grecii numai cărțile, din care se aduc mărturiile acelea ale grecilor, pe care și luându-le și cu cele ce le aveau ei asemănându-le, nimic mai mult n-au zis. Și prin aceasta au arătat, că au aflat ceva oricum, care folosește la unirea cu latinii. Deci a trimis Patriarhul la papa pe cei ce să ceară ca în toată săptămîna cea sfîntă să înceteze adunările, ca să socotească. Care lucru și papii părăindu-i-se așa s-a făcut. Dar cu care scop a cerut aceasta Patriarhul, curat din adunare 25, că îndată cum s-au adunat la Patriarhul Arhieriei răsăritenilor ca să se sfătuiască, le-au vestit lor cele de la papa ce s-au zis și s-au arătat. Iar acestea erau: Să nu mai facă de acum sinod. Și ca ei să hotărească una din două: sau pînă la Paști să aștepte chip de unire, sau negreșit calea întoarcerii la patria lor. Iar din acestea una în mari griji a adus sufletele grecilor. Că cu corabia și cu cheltuieli de la papa au venit în Italia, și în toată vremea vorbelor, care au ținut 15 luni și mai bine, toate cele de nevoie vieții lor le-a dat el, iar acum și cu cheltuielile lor care nu le aveau erau să se întoarcă în patrie. Ce dar au de făcut? Mulți au început a afirma la unire. Așa Isidor mitropolitul Rusiei cel ce la început a vorbit către latini, aceasta auzind, s-a abătut la ale latinilor, acestea zicînd: „Mai de folos ne este nouă, să ne unim sufletește și trupește, decît a ne duce fără de ispravă. Că a ne duce lesne este, dar cum ne vom duce, sau unde sau cînd nu știu”. Acestuia l-a urmat Visarion al Niceii și aceeași și el s-a sîrguit a încredința, pe ai săi. Iar acești doi au fost organele papii, pe care mai mult i-a întrebuințat spre a cîrpi unirea aceea. Măcar că n-au lipsit și alții care și în alt chip au răspuns. Că așa a zis Iosif mitropolitul Monemvasiei: „Cu necuviință este, pentru ca să ne ducem noi în patrie cu cheltuielile papii, să vindem dogma noastră”. Împotriva căruia și al Rusiei se isplătea să arate, că socoteala latinilor nu este străină de adevăr, fiindcă nu numai părinții apusei, ci și Răsăritenii, precum grăia el, la aceasta se unesc. Dar au grăit împotriva și alții mulți, iar mai întîi de toți Marcu al Efesului, care a și adaos: „Că nu numai dezbinători sunt latinii ci și eretici. Că aceasta, zice, Biserica noastră a tăcut-o, că neamul lor este mult la număr și decît al nostru mai tare. Și noi pentru nimic alt nu ne-am despărțit de ei, fără numai că sunt eretici”. Acest cuvînt al bărbatului nu l-a suferit Visarion al Niceii, ci multe împotriva lui i-a grăit.

Deci după acestea și multe altele ca acestea s-au zis, a luat sfîrșit adunarea grecilor. Și s-au împărțit atunci grecii în două părți, de vreme ce unii urmau celor ce se împotriveau unirii, iar alții celor ce stăteau pentru unire. Iar împăratul fiindcă nimic alta în minte nu învîrtea fără numai cele ce i se păreau lui că folosească vieții acesteia, cu totul era plecat la unire, și dădea încă bolduri și celorlalți ca s-o primească pe ea. Și nu numai, ci și pe care i-ar fi văzut că nu se pleacă, prea cu asprime către aceștia se purta și nici un chip nu lăsa care să nu facă, ca toți împreună să icsulească unirea. Pentru aceasta și creșterea din zi numărul celor ce voiau să se unească, mai mult al Rusiei și al Niceii fără de preget toată silința punînd pentru lucrul acesta. Iar al Niceii și cuvînt a întins lung întru adunarea răsăritenilor, nevoindu-se cu multe să arate că trebuie cu adevărat să primească unirea. Deosebit încă de al Niceii, spun că și Gheorghe Scolaris 3 cuvinte sfătuitoare a adus la sinod. Însă cei mai mulți din greci urmînd lui Marcu al Efesului, la multă vreme nu se plecau la unire. De care lucru împăratul foarte se supăraseră. Pentru aceea și acum mergea la papa, iar acum făcea sfat cu Patriarhul cum și pe aceștia i-ar fi tras și i-ar fi adus la unire. Iar latinii nicidecum

nu lipseau, deseori zicînd că împăratul să poruncească ca ori să vorbească grecii cu dînșii, ori să primească unirea. Dar el din vorbele acelea nici o roadă nici cât de mică n  d  jduit  , fiindcă nici latinii grecilor, nici grecii latinilor nu se plecau, alt chip căuta, prin care s-ar fi întocmit unirea între dînșii. Care ca să se afle m  i degrabă a poftit papa, ca cite 10 bărbați din amîndouă p  r  ile să se aleagă, care să socotească împreună pentru chipul unirii care s-a   i făcut. Deci latinii c  te doi din cetele lor fiecare au ales, adică din cardinali, din arhieriei   i igumeni   i teologi   i preoți. Iar la greci, 10 mitropoli  i s-au r  nduit de împăratul la lucrul acesta.   i la adunările cele dintîii, pentru Purcederea Duhului Sf  nt iarăși le-a fost lor z  bava, nu prin grai, ci în scrisori. Că latinii d  ind celor r  ndui  i din greci descoperirea socotelii lor dogmatiseau: „Că Duhul Sfânt se purcede, din Tatăl   i din Fiul, ca de la un început.   i ziceau, pe cei ce zic două începuturi, sau două pricini, anatema. La fel   i grecii scriind mărturiseau: Izvor   i R  d  cin  a a Fiului   i a Duhului pe Tatăl   i Flori de Dumnezeu sădite pe Fiul   i pe Duhul ale Tatălui, după sf  ntul Chiril   i după sinodul cel dintîii   i după marele Vasile.   i cum că, izbucne  te Fiul pe Duhul, izvoare  te, varsă.   i Duhul Sf  nt iese din Fiul   i se sloboade   i se varsă”.

Iar latinii aceasta v  z  nd, nu s-au îndestulat cu acea scrisoare, pentru că graiurile acestea, izbucne  te, izvoare  te, iese, se varsă, sunt cu   ndoiial     i pot să se ia la v  rsarea cea în vreme a Sf  ntului Duh peste cei credincioși. Iar dacă s-au vestit acestea grecilor, au început să c  r  esc   zicînd: „Alta nu putem face, noi mărturisiri ale sfîntilor am scris   i am trimis. Ce putem mai mult?   i a  a au început a se s  rgui să se întoarcă.   i adun  ndu-se le-au vestit toate Patriarhului, zicînd: „Pentru ce   edem at  ta vreme fără de treabă, facă-se sf  r  it”. La care au adaos cum c   de nu se face sf  r  it mai degrabă ei nu pot   edea mai mult.   i trebuie să socotească de aici chip de ducere. Acestea vestindu-le împăratului, nu i s-au p  r  t că sunt ale unor bărbați îndelung răbdători, ci a zis: Că lenevirea voastră multe rele i-au pricinuit lucrului acestuia.

Iar după aceea multe adunări s-au făcut la greci, Arhiepiscopii ace  stia ai Rusiei, al Niceii   i al Mitilenei la unire pe cât puteau   ndemn  ndu-i.   i mai citindu-se odată   i a doua oară,   i cerc  ndu-se cuvintele Părinților Răsăriteni   i apuseni, mai toți episcopii greci, sco   ndu-o afară numai Marcu al Efesului, pe m  nia   i mustrarea împăratului nemaiput  nd-o suferi   i pentru întoarcerea în patrie   i pentru via  a lor purtare de grijă f  c  nd, încă despre o parte   i cu bani stric  ndu-se, iar dinspre alta   i cu cinstele cele f  g  dulte de la papa am  g  ndu-se la unire au alergat. Deci   ntreba  i fiind, ce socoteală are fiecare? Toți cu un glas au răspuns: Că trebuie să spuie mai   nt  i patriarhul socoteala, apoi noi.   i a spus Patriarhul îndată o socoteală ca aceasta: „Eu dogmă noastră cea dată de Părinți niciodată n-o voi clăti sau o voi schimba. Ci voi petrece p  n   la răsuflarea mea cea mai de pe urmă în   a. Dar de vreme ce latinii nu de la sine  i, ci din Sf  intele Scripturi   tficuiesc purcederea Duhului Sf  nt că este   i prin Fiul primesc   i pe aceea   i dau socoteală că acest cuvîntel prin cauz  a a Sf  ntului Duh dă la Fiul.   i mă unesc cu ei   i mă   mp  r  tesc”. Deci după ce Patriarhul a spus acestea unindu-se la un g  nd   i ceilalți greci, au zis: „Că Duhul Sfânt se purcede din Tatăl   i din Fiul, ca de la o ființă,   i de la un început.   i se purcede prin Fiul, ca prin cel de o fire   i de o ființă. Se purcede din Tatăl   i din Fiul, ca de la o suflare   i purcedere”. Mai apoi de toate pe descoperirea acestor socoteli amîndurora Bisericii au prescrist-o în trei părți   i i s-a trimis papei una, a luat   i împăratul una   i Patriarhul cealaltă. Care lucru după ce s-a făcut,

întorcându-se împăratul lua aminte de lucrurile sale și trimițând pe arhiepiscopul Rusiei la papa, întreba, oare care ajutor socotește să le dea creștinilor părintele prea fericitul? Și s-a întors de la papa arhiepiscopul Rusiei, aducând cu sineși 3 cardinali, care împăratului celui că a întrebat, care ajutor au scop să facă, a răspuns: „Întîi acum hotărâște preasfințitul Părinte să-și dea ție cheltuială de-ajuns pentru corabie și corabie ca să meargă tot poporul și Biserica răsăritului la Constantinopol. A doua, ca să stea de-a pururea de ostași spre paza cetății în cheltuielile lui. A treia, ca cu cheltuiala lui să fie două corăbii care să pîndească și să ia aminte de dînsa. A patra, ca să se facă închinăciunea Ierusalimului în Constantinopol. Și caleștile cele ce mergeau spre închinăciunea făcătorului de viață Mormînt, să vie în Constantinopol. A cincea, cînd va avea trebuință împăratul de corabie spre ajutorul lui, ca să dea corăbii 20 cu toată cheltuiala lui 6 luni. Iar de are trebuință de zeca ca să le aibă un an. A șasea, cînd va avea trebuință de oaste pe uscat, să se sîrguiască înaintea lui Hristos, ca să vie neamurile creștinilor spre ajutorul lui”. Acestea a rînduit ca să se întărească toate cu scrisori și cu bule.

Iar după ce acestea așa s-au săvîrșit, către al Rusiei și al Niceii și al Trapezundeii și al Mitilenei Arhiepiscopi, a zis papa, cînd au venit ei la dînsul: „Noi cu darul lui Dumnezeu ne-am unit și suntem uniți la dogma cea sobornicească pentru care se făcea întrebarea și nu avem ce să zicem mai mult întru aceea. Veniți acum să cercetăm și pentru focul cel curățător și pentru stăpînirea scaunului celui dintîi și pentru pîinea cea dospită și nedospită și pentru Dumnezeiasca slujbă. Ca întru toate să fie neprihănirea și unirea în scurt se va face”.

Ci pantru acestea nu mult a ținut întrebarea. Că la unele latinii cu grecii, iar la altele grecii cu latinii cu drag s-au învoit. Iar pentru privilegiile papei oarecare greutate răsărise, cît împăratul după ce a auzit cele ce voia papa să aibă mai mult, puțin de n-a stricat unirea și nimic alta n-a răspuns fără numai: „Iconomisiți-ne să ne ne ducem de voiți”. Însă pe greutatea aceasta cel al Rusiei și al Niceii și cel al Mitilenei arhiepiscopi mijlocind oarecum au potolit-o. După aceea de bărbați aleși din amîndouă părțile s-a scris hotărîrea unirii care după ce s-a adus împăratul, îndată multe din începuturi nu i-au plăcut pentru aceea a voit ca să se șteargă și acestaa. Dar cardinalii cei trimiși de papă la împărat, unele care aduceau supărare, la-au îndreptat, iar altele n-au voit să le schimbe, zicînd că unele ca acestea nici nu se cuvine, nici nu pot să întîrzie unirea. Iar după ce au ieșit cardinalii, grecii au făcut sfat și puțin oarace unele din acestea le-au vindecat. Iar a doua zi întorcîndu-se cardinalii la împăratul au citit îndreptată hotărîrea unirii, și aceasta plăcută pîrîndu-li-se și lor și împăratului, s-au rînduit 6 din amîndouă părțile, care s-o scrie și grăcește și latinește în Diptice, de-a dreapta adică latinește, ca să iscălească latinii și să se atîrne bula pepii, iar de cealaltă parte grăcește ca iscălit și grecii să se atîrne și hrisovul împăralesc. După ce acestea s-au săvîrșit au venit la iscălitura hotărîrii, și latinii îndată au iscălit, dar la greci n-a fost așa, căci unii din ei, după ce au cerut banii apoi au iscălit. Iar cei mai cu pricepere nicidecum n-au voit să iscălească, ci sau de îngrozirile împăratului sau de făgăduințele cele de la latini, sau de alte meșteșugiri fiind trași au adaos și ei mai pe urmă iscăliturile lor. Numai Marcu al Efesului nicidecum n-a voit să semneze. Și episcopul Stravopoliei cînd ceilalți au început a se aduna să iscălească, el într-ascuns ridicîndu-se de la Florența a fugit. Iar pentru Patriarhul de nimeni nu este neștiut, că la iscălitura hotărîrii

el nicidecum nu a trăit, fiindcă cu 8 zile mai înainte de a se scrie hotărîrea a trecut din viața aceasta. Că socoteala patriarhului ceea ce se aduce în faptele sinodului din Florența, ca și cum ar fi scrisă de el cu puțin mai înainte de moarte de bărbați vestiți în cuvinte, ca o mincinoasă și străină de mult s-a fluierat. Nici Sguropol n-a pomenit de ea nicidecum. Măcar că el nici cele prea mici de ale Patriarhului aceleia cite pentru unire s-a nevoit nu le-ă trecut sub tăcere.

Deci după ce întru acest chip unirea Bisericii a luat sfîrșit, singur arhiereul cel mare, fiind de față grecii cu strălucire a săvîrșit Liturgia, cînd și împăratul l-a poțit pe papa să le dea voie grecilor s-o facă pe a lor. Ci aceste minunate meșteșuguri a întrebuițat cît deșartă a arătat pofta împăratului. Și trecînd oarecare zi, el pe toți arhieriei răsăriteni l-a chemat la sineși Papa și către unii care au venit așa a grăit: „Noi fraților ne-am unit la credință cu darul lui Dumnezeu. Și de vreme ce, cu judecățile pe care le știe Dumnezeu tuturor m-am făcut eu cap al mădulărilor voastre. Acum dar să zic oarecare către voi, ca și către frați, ca și către mădulari, ca și către povățuitori ai Bisericii. Și întii zic, că toți cîrtesc pentru cărțile de despărțire ale însoțitorilor și are trebuință de îndreptare această pricină. A doua, pentru al Efesului, că este de nevoie să dea cuvînt, cum se dezbină de sinodul nostru acesta. Că nu este mai înțelept decît noi toți. A treia, că de vreme ce preasfințitul Patriarh al Constantinopolului s-a dus la lăcășurile cele de acolo, are trebuință Biserica de Patriarh și mai vîrtos a se face aici, unde sunt de față eu“. Au răspuns grecii: Cum că prea cu dreptate sunt cite a zis fericirea lui, dar ei însă nu pot să dea răspuns la unele ca acelea, fără de sfatul împăratului și a celorlalți arhieriei. Deci după ce au venit și au vestit acestea împăratului, auzindu-le el, nicidecum n-a suferit mai mult să se grăiască un lucru ca acesta. Și așa a avut loc unirea aceea a grecilor ce se vestește. Și grecii la patria lor iarăși s-au întors Faptele sinodului acestuia se află în adunările sinoadelor lui Laveu vol. 13, și a lui Arduin, vol. 9. Iar istoria prea frumos și prea adevărat a scris-o Siropol, sau Sguropol care și la sinod a fost de față, și împreună cu grecii toate le-a pătimit. Și s-a tipărit cartea în Aghi a Komiților la anul 1660.

Deci care și fel a fost acest sinod al Florenței, măcar din acestea da aici s-a povestit, arătat tuturor va fi:

1) Că devreme ce nu spre cercarea și Ispitirea adevărului a început să se facă, ci de împăratul grecilor adică, ca lui și stăpînirii lui ceea ce se dărima acum spre pierire, ajutor asupra turcilor să-și cîștige, iar de papa ca hotarele puteni și ale stăpînirii lui să și le lățească și așa pe greci lui și să-i supule. Cine cînd va zice că aceasta s-a început din sfat bun? Apoi, dacă cineva pe cele atîta de multe meșteșuguri și aseumse vicleșuguri, sau ale împăratului, ca să-i cheme pe ai săi aici, sau ale papii ca să-i tragă la sineși pe greci de la sinodul cel Basileia le va cumpăni, nicidecum cu adevărat nu se va pleca să creadă, că s-a adunat acest sinod după lege. Și pentru această pricină și părinții cei din Basileia ca pe un tulburător și dezbinător l-au vestit.

2) Iar dacă și pe însăși faptele măcar ușor și în treacăt le vei citi și vei lua aminte cum s-a urmat lucrul în 25 de adunări, îndată vei pricepe, că lupta aici nu în cuvinte și în dovezi s-a făcut, ci sunet de cuvinte deșert, și în paralelisme și în meșteșuguri. Că din aceasta se citesc acolo cele atîta de multa întoarse și strîmbe tîlcuiri, cele atîta de multe fără de socoteală apucări, cele atîta de multe ale Părinților cuvinte, sau stricate aduse, sau rău înțelese și la pricina cea de față mai rău potrivite.

Întrucît se pare că acel sinod pentru nimic alta cu adevărat nu s-a făcut, fără numai în zadar acolo cuvinte să se semene și vremea să se cheltuiască. Și arătat este măcar din aceasta, că mai doi ani întregi au cheltuit numai pentru două întrebări-certîndu-se. Și pentru această pricină și împăratul îndată din cea dintîi întrebare cea pentru adăugirea în Simbol pricepînd că nici un sfîrșit nicidecum nu va fi din cearta în cuvinte, nici nu poate cineva nădăjdui vreodată din acestea unire, alt chip de unire s-a silit să afle și să uneltească, pe care fiindcă nu l-a aflat s-a mutat la tot felul de meșteșuguri și pe ai săi cu stăpînire și cu sila i-a oprit de a grăi. Iar mai apoi de toate, despre o parte cu îndemnări și cu sfătuirii, iar despre alta cu îngroziri și cu muștrări și mai vîrtos și pe însași slobozenia de a ieși din cetate ridicîndu-le-o și altele asemenea acestora chipuri făcînd, i-a silit să se plece să se unească la o socoteală cu latinii. Iar papa pe hrana cea de nevoie și cele după datorie din așezămîntul cel mai dineinte nemaidîndu-le grecilor, pe motiv că petrec vremea în zadar și se lenevesc a aduce la sfîrșit unirea, și vîrsînd asupra lor tot felul de grăiri urite, care se poartă la poporul cel simplu și în multe feluri strîmtorîndu-i cu multe feluri de vicleșuguri și ascunse meșteșuguri, i-a silit și prea fără de voie a căuta la dările acelea.

Iar 3, cînd a sosit acum vremea iscăliturii hotărîrii sinodului, cît de minunat a asudat la aceasta și împăratul și papa, ca să-i facă pe toți grecii să iscălească. Și negreșit ar fi rămas deșarte și așa toate silințele lor, de n-ar fi mai făcut și alte mijloace, măcar necuvioase. Că unii cu nădejde de a dobîndi dregătoria cea cardinalicească amăgindu-se, precum Isidor al Rusiei, și Visarion al Niciei și ei au iscălit și pe alții a iscăli i-a invitat, ale căroara și singure numele sunt cu bănuială. Că de vreme ce apucînd ei a fi izgoniți din patriile lor, s-au deznădăjduit de mergeream la ele, vezi cartea lui Krusje turcogrecia cartea 1, foaia 4 și pe Leon Allatie Cartea 3, cap. 1, ca o dobîndă nenădăjduită aflînd scăparea la taberile papii, s-au așezat după unire în numărul cardinalilor. Iar elți bani de la papa luînd, precum pentru Mitilenei povestește Sghicoropol, Cuvintele ale lui Mitilenei la Sinod partea 10, cap. 4 sunt acestea. De voiește papa să-mi dea mie galbeni, ca să dau eu la fețe, care știu ca o facere de bine a papii și îi voi face pe ei lesnicioși și la iscălitura hotărîrii și la unire. Deci s-a înștiințat aceasta papa și a poruncit și i-au dat lui galbeni și celelalte. Vezi și pe Mihail Duca nepotul la Istorie cap. 31, către sfîrșit. Prin ai lor i-au împărțit și așa hotărîrile cele pentru latini le-au înmulțit, că cei mai săraci mai mureau și de foame fiindcă nimic din darea pentru hrană în patru sau cinci luni nu luase. Iar alții nu fără suspinuri și tînguiri pe acel ticălos așezămînt l-au însemnat. Precum pomenește Sgureopol de sineși și de cei asemenea lui, martor chemînd la aceasta pe Dumnezeu cel atotvătător. Numai pe Marcu al Efesului, nici îndemnările împăratului, nici făgăduințele latinilor, nici fulgerele papii n-au putut să-l plece la iscălitură. A cunoscut încă și singur papa, cîtă a fost puterea mărturiei bărbatului aceuia. Pentru aceea și întrebînd de a iscălit al Efesului, și auzind că n-a iscălit, a zis: „Am făcut dar nimic”. Iar deosebit de al Efesului, nici Ghemistos din mireni nici Scolarei n-au iscălit. Că mai înainte de a se găti hotărîrea sinodului, s-au dus la Venetia urmînd lui Dimitrie despotul fratele împăratului. Care și acesta, fiindcă se chema să iscălească, punînd motiv zicea, că este fără de dregătorie și nici știință a dogmei cu de-adinsul n-are, încă nici poate cunoaște, care ar fi folosul din această unire, care se face cu atîta silă, fără numai poate de privește la vreun sfîrșit politic.

Deci de vreme ce sinodul Florenței nu cu sfat bun s-a adunat, nici după lege s-a lucrat, ci cu sile s-a săvârșit, nu se cuvine a se minuna cineva, dacă nu numai grecii și cîți alții cu aceștia sunt la o socoteală ci și din însiși cei deosebiți bărbați întru înțelepciune străluciți, iar mai virtos și din Gall unii, nu-l recunosc ca sinod a toată lumea. Ori ce dar Alatie și ceilalți împreună cu el latini, și cei ce între greci cugetă cele ale latinilor, pentru sinodul acesta pun înaintea toate acestea, la cei ce mințile sunt cu pricepere și înaintea adevărului nimic nu cîntește, deșarte sunt și ale unirii celei din tovărășie fără de socoteală nașteri.

Dar să vedem și cele ce au urmat după unirea aceasta. Oare grecii cei ce s-au iscălit la Florența, au rămas totdeauna pe urmă uniți cu latinii? Sau îndată după întoarcerea la patrie s-au lepădat de acea unire? Cum că aceasta de a doua s-a împlinit ne-au dat nouă cei ce au scris istoria vremii aceleia. Așa Laonik Malcocondil scriitor foarte vrednic de credință, pentru aceasta povestește. „Deci grecii după ce au venit acasă, cum că nu vor sta, au zis, întru cele mărturisite, ci dimpotrivă s-au urmat fiindcă numai voiau să se unească cu romanii”. Să auzim încă și pe Mihail Duca nepotul, care povestind ce mărturiseau Arhierii grecilor pentru unirea lor cea către latini, după ce s-au întors din Italia, așa zice: „Iar Arhierii îndată au ieșit din corăbii și cei ai cetății Constantinopol li se închineau lor după obicei, întrebînd: Cum se află ale voastre? Cum ale sinodului? Oare am dobîndit biruința? Iar ei răspundeau: Am vîndut credința noastră. Am schimbat pe dreapta credință cu păgînatatea, lăsînd Jertfa cea curată, ne-am făcut azimiți. Acestea și altele mai urîte și pîngărite cuvinte, și acestea oare? Cei ce au iscălit în hotărîre. Antonie al Iraeliei și toți. Că de îi întreba cineva pe ei, de au muncit francii pe cineva? De au bătut? De au pus în temniță? Nu. Dar cum dreapta aceasta a iscălit, ziceau ei taie-se, limba a mărturisit deznădăcineze-se. Nu aveau ei altceva să zică. Aceastăși încă istorisesc și alții din scriitori, care au fost pe vremea aceea.

Deșert dar este și nerușinos Leon Alatie, acela ce nu s-a rușinat pe acestea toate a le aduce la îndoială, iar mai mult și a le tăgădui. Cînd mai ales și el singur aduce pe unii, care arătat au dat următorilor, că nu numai cei ce s-au întors din Italia au lepădat unirea, ci și cei ce au rămas în Constantinopol s-au luptat cu sufletele asupra latinilor și pe toți cei ce la sinod s-au plecat îi învinuiau și cu nenumărate ocări îi ocărau. Pentru care scriitorul istoriei politice așa zice: După întoarcerea din Italia, cei ce petreceau în cetate, clerici, ieromonahi, preoți, Egumeni, duhovnici și ceilalți nu voiau să slujească împreună sau să se îmbrace împreună, sau la rugăciuni pe ei să-i pomenească, ci de dinșii ca de niște păgîni, ca să zlo așa, se depărtau. Mulți încă și de preoție s-au lepădat, și s-a făcut unirea despărțire. Care lucru înțelegîndu-l împăratul a voit să vindece răul, cerînd soli de la arhierul Romei, care și 6 cu numărul trimițîndu-se la Bizanț și vorbă făcînd cu cei ce se deosebeau ca să-i tragă iarăși la ceea ce se cuveneau și să-i întoarcă la unirea ceea ce în Italia s-a făcut, nimic n-au putut săvîrși, ci s-au întors la papa fără de nici o ispravă. Iar împăratul în alt chip a socotit să alineze sufletele celor ce se împotriveau, nou patriarh al Constantinopol punîndu-l pe Mitrofan, care a fost mai înainte Mitropolit al Cizicului și al șaselea la rînd la sinodul cel din Florența a iscălit. Ci de vreme de ce Mitrofan acesta foarte ținea la latini, nu prin măsurată asprime a început să potolească pe cei ce stăteau împotrivă, pe mulți, adică episcopi trimițîndu-l în izgonire și pe alții care primeau unirea pe scaunele

lor șezînd, nu numai pe grecii cei din Constantinopol ci și pe cei de peste tot din Grecia asupra sa și asupra latinilor i-a ridicat. Că deosebit de Marcu al Efesului și de Scolare cel între greci prea înțelept, care și cu cuvîntul și cu scrisorile se apucase prea aspru să mustre obiceiurile și rînduiele latinilor. Încă și ceilalți patriarhi, Filotei al Alexandriei și Dorotei al Antiohiei și Ioachim al Ierusalimului cu greu sufereau, și sinod adunînd, pe Mitrofan ca pe un apărător al socotelilor latinilor celor rele și episcopii cei puși de dînsul de toată împărțășirea Bisericească i-au lepădat. Și pe sinodul cel din Florența urît și de întors către el vrednic l-au vestit. Iar împăratului Ioan pe urmă trimițînd îl sfătuia să se trezească, blestem și afurisanie în altfel asupra lui punînd. Așadar unirea ceea ce rău la Florența s-a încheiat, cu neunirea întregii Grecii s-a dezbinat. De vreme ce mulți nu numai cu socoteala cea împotriva a sufletului de către aceia se întorceau, ci prin cărți aceasta o vesteau ca pe o urciune. Iar din ceilalți, cîți oarecum la latini se plecau, sau în socoteala acelora a petrece se păreau, unii întru izgonire s-au trimis, iar alții rău au petrecut și ca niște defăimați s-au socotit.

După Mitrofan la Patriarhia Constantinopolului la anul 1445 s-a înălțat Grigorie Melesianul, care și Mamma în alt chip s-a numit, părinte duhovnicesc fiind al împăratului, care și el la sinodul cel din Florența s-a iscălit. Acesta fiind patriarh, s-a adunat sinodul cel din Constantinopol care s-a făcut în Biserica Sfintei Sofii în anul 1450, după ce Ioan Paleologul se dusesse din viața aceasta. La care Patriarhi au fost de față cel al Alexandriei cel al Antiohiei, cel al Ierusalimului și alți episcopi încă lîngă aceștia și cei vestiți pentru înțelepciune și cei aleși ai neamului, care și pe numitul Grigorie Patriarhul cetății lui Constantin trimițînd și chemîndu-l, fiindcă stătea pentru latini și n-a voit nicidecum să se schimbe, de pe scaun cu hotărîri de obște l-au pogorît și în locul lui pe Atanasie l-au ales. Apoi pe purcederea Sfîntului Duh vorbă au făcut. La care pe cuvîntul acela, și din Fiul, cum că rău s-a adăugat în Simbol hotărîndu-se, pe dogma latinească cea pentru purcederea Duhului și din Fiul și împreună cu ea și pe celelalte încheieturi ale credinței lor le-au osîndit.

Deci pe aceste tulburări și neuniri ale celor de o patrie socotindu-le Constantin fratele lui Ioan Paleologul și urmașul stăpînirii lui, care acum murise, și pe lîngă acestea înțelegînd că și Mahomed al II-lea, cugetă să înconjure cu oaste Constantinopolul la anul 1451, au trimis către Nicolea Papa Romei pe Andronic Vrienlu Leondar, cerînd ca să lconomisească lui oarecare chip de întocmire asupra celor ce nu se unesc și să sprijinească prin oarecare ajutor și lucrurile Grecilor care acum îngenunchiasă. Iar papa spre îndreptarea unirii îl trimite pe Isidor cel mitropolit al Kievului cardinal, pe care și venind la Constantinopol cu drag l-a primit împăratul. Și îndată cardinalul cu împăratul s-a ispitit oarece pentru unirea cea între greci și între latini ca s-o mai întărească pe ea, fiindcă unii la început arătau oarecare plecare la aceasta. Dar după ce făcîndu-se adunare în Biserica Sofiei (adică a înțelepciunii, că așa se tilcuiește cuvîntul românește) lui Dumnezeu, vorbind Isidor către popor a citit și hotărîrea cea pentru unire și sunîndu-se semnele cele de chemare, s-a făcut sfînta Liturghie de Italieni împreună cu grecii spre semn de unire: „Mulți erau încă și dintre aceștia, care n-au luat prosfora sau anafura, ca ceea ce s-a săvîrșit jertfă urîtă în Liturghia cea de unire.” Și sunt cuvintele lui Mihail nepotul, care în Istoria sa la cap. 26, se vede că crede, cum că și singur împăratul cu prefacere s-a plecat la cele ce sfătuia pe ceilalți, pe care scriitorul aceasta, ca cel ce foarte ținea la latini dezbinători îi numește. Și

numai pe singură unirea o urau ei, ci și cu cei ce o primiseră pe ea și cu cei ce o primiseră pe ea și se păreau că o primesc, nici să se împărtaşească cu ei nicidecum nu voiau. Precum pe larg povestește Duca cel ce s-a zis în capul și în cel de după dînsul care îndată urmează. Deci nici papa prin această solie nimic n-a săvîrșit, nici împăratul de la papa vreun ajutor împotriva grecilor n-a dobîndit.

Deci întru acestea stăpînitorul turcilor Mahomed al II-lea a început să înconjure cu oști Constantinopolul. Pe care așa Dumnezeu slobozindu-l și prădînd-o mai pe urmă a și luat-o la anul de la Hristos 1453. Și Constantin Paleologul a căzut în război, nevoindu-se împreună cu cei ce erau cu el, iar din cei ce se deosebeau cu strălucirea neamului mai toți unii s-au omorît, alții prinși fiind s-au vîndut, alții în robie au fost duși. Și din ceilalți cetățeni cea mai multă parte de sabie s-au tăiat. Iar ce rămășiță mai rămăsese, unii s-au răspîndit în țări străine cu fuga, iar alții s-au dus robi într-o parte și în alta. Și toată averea și tot cuprinsul a căzut sub stăpînirea turcilor. Și Bisericele cele sfinte s-au jertfit și casele cele strălucite și împodobite s-au prădat și cetatea s-a pustiit și aproape s-a stins. Și măcar că li s-a dat voie grecilor să țină credința și obiceiurile cele părintești, dar slobozenia de a învăța poporul li s-a împușinat lor. Încă și școlile s-a stricat și veniturile episcopilor și celelalte dăruiri ale celor sfinte, toate s-au ridicat. Deci sub acest fel de tiranie necăjiți fiind grecii și abia răsuflînd sub jugul robiei, întrebări împreună cu latinii n-au putut face nicidecum de atunci, iar cum că și mai pe urmă n-au încetat de avea neunire către ei, fără de îndoială arată cărțile cele ce s-au scris de către greci împotriva latinilor. Deci și papa pe mulți din grecii străini i-a atras la dînsul cîți pentru acea cumplită pieire de frică spăimîntîndu-se, la a lui apărare au alergat. Care și nu numai lucrul cel bun al învățaturii și al cuvintelor, care atunci în Italia schiopăta, l-au însănătoșit și l-au întărit, ci și împotriva celor de un neam cu dîșii au întins trestia cea scritoare, făcîndu-i har papei și multe scriind, care pîrtinesc socotelii latinilor le-au dat la arătare. De unde este arătat, că vorbele cele de obște care se făceau la sinoade între greci și latini pentru credință, au încetat și sfinșit au avut. Dar neunirile între ei cele din deosebite socoteli la multe și pînă acum încă sunt. Fiindcă grecii tot se țin tare de obiceiurile părintești și nimic mai puțin decît înainte se împotrivesc învățăturilor și tilcuiitorilor latinilor. Că nu trebuie să căutăm la aceia, care prin Misionarii papei în multe cetăți ale Greciei și insule aleargă la biserica latinească. Nici la acela cîți în școală cea din Roma, care grecilor le-au deschis făcîndu-se ucenici, se învață să se unească la o socoteală cu papistașii la capetele credinței cele pentru care este cearta, măcar deși în alt chip li se dă voie să păzească neschimbate rînduielele de afară cele așezate la taine. De unde și uniți au luat a se numi. De aceștia cu adevărat nu este puțin numărul. Dar nouă ne este cuvîntul aici pentru grecii cei ce s-au crescut în sîmurile maicii lor a Bisericii. Că aceștia nu este cînd nu se depărtează de latini. Cu totul dar în zadar se fălesc latinii pentru greci, că primesc unirea și întocmirea la un gînd cu dîșii.

Iar ce se potrivește a zice pentru urmarea înainte a pricinii acesteia pentru care ne este nouă cuvîntul, în suta a 16-a și a 17-a și a 18-a arătat că n-a fost mișcarea cu atîta rîvnă, cu cîtă mai înainte de luarea Bizanțului. Măcar că nici întru această vreme n-au lipsit din amîndouă părțile, cei ce au urmat a se îndeletnici pentru pricina aceasta și cu cuvîntul și cu scrisori. Că și din Italia și din Gali și din Germani și din poloni care s-au închinat bisericii latinești mulți sunt cei ce pe dogma purcederii Duhului

Sfint și din Fiul, sau din punere, sau măcar și în treacă la alt oarece ca și cum mai de nevoie lor căutînd, n-au pregetat nicidecum a o tilcui și a o întări. Ale cărora cărțile, cele pentru aceasta se numără în tabla ornologică cea după aceasta. Pe tabla aceasta a adunat-o cu silință, un bărbat împodobit cu înțelepciunea și cu cuvioșia vieții, Damaschin Arhimandritul și Rectorul Academiei din Moscova. Adăugînd-o pe ea după această întocmită povestitoare istorie a cauzei acestela, și mai înainte de cuvîntul cel pentru această pricină a lui Teofan Procopovici arhiepiscopului Novgorodului. Toate prin el s-au tipărit în Goti în anul 1772, și se fac în numita tablă scriitori numărîndu-se pentru Răsăriteni 69. Iar pentru latini 103. Iar din Răsăriteni, afară de nu ceva va aduce aici pe Ieremia al Constantinopolului și pe Meletie Pigas, care a fost patriarh al Alexandriei și pe Nectarie al Ierusalimului, nu se aduc alții pe cît eu știu, care pe larg să fi scris pentru această pricină. Ci însă pe atîta mai cu îndestulare și mai cu silință, Adam Zirnicavie de neam polonez rus, această osteneală ca de viteaz luînd asupra, cele pentru pricina aceasta iscodind cu de-amănuntul le-a cercat. Că multe Biblioteci străbătînd și cele de alții pentru aceasta scrise fără de preget citindu-le, la sfîrșitul sutei a 17-a în mai multe părți despărțindu-le, pe socoteala Răsăritenilor cea pentru purcederea Sfîntului Duh, împotriva oarecăruia cu numele Rutca și altor poloni s-au nevoit cu dovezi de au întărit-o. De a acestuia cu iubire întocmită carte îndulcîndu-se Teofan Procopovici pe anul 1800 de la Hristos Mîntuitorul, a așezat istoria această pentru această pricină, pe care noi acum o punem spre citirea iubitorilor de știință. Ci pentru început și urmare a cetei pentru purcederea Sfîntului Duh acestea sunt.

ADĂUGIRE: PENTRU NUMELE CATOLIC ȘI UNIT

Fiindcă voim aici puține pentru numirile, acestea, catolic și unit a grăi, trebuie mai întîi a arăta, cum că trei sunt cetele celor ce se despart de Biserica cea sobornicească a celor drept credincioși, ortodocși, precum Sfîntul Vasile cel Mare în Canoniceasca sa Epistolie cea întîi către Amfilohie scrie: **Unii se Zic eretici, alții schismatici** adică dezbinători, și alții **parasinagoghi**, adică deosebi adunări. Și eretici zice sunt cei ce cu totul s-au rupt, și cu însăși credința s-au înstrăinat de cei ortodocși. Iar **schismatici**, cei ce nu pentru dogme, ci pentru pricini Bisericești și întrebări lesne de vindecat s-au certat între sineși și se ceartă cu Biserica cea Sobornicească. Iar parasinagoghi, preoții sau episcopii cei nesupuși și popoarele cele neînvățate, care se adună deosebi.

Deci mai înainte cînd era Biserica Răsăritului cu a Apusului una, și avînd pace între ele aceleași cugetau după Dumnezeulescul Apostol, **se ocîrmuiau de cinci patriarhi, care erau ca cinci frați**, toți drept credincioși ortodocși, sau mai bine să zic, era ca un pom cu cinci ramuri sădit lîngă izvoarele apelor, care pururea era verde cu Ortodoxia. Dar mai pe urmă papa, care era între ceilalți mai întîi cu cinstea, spre o parte semetîndu-se cu stăpînirea, iar pe alta mîncîndu-se de oarecare scorniri, s-a înstrăinat de ceilalți frați cu dogma credinței și s-au dezbinat (rupt) din pomul cel pururea verde cu deosebitele sale scrisori făcîndu-se în loc de binecredincios rău credincios și în loc de apărător Părințeștilor așezăminte, scornitor de obicei străin, fără de a se

teme cituși decît de osînda cea pentru despărțirea Bisericii, pentru care scrie Sfîntul Ioan Gură de Aur (Cuv. 11, către Efeseni) cum că zis un bărbat sfînt, că nici sîngel^e muceniciei nu poate șterge păcatul despărțirii Bisericii. Apoi ca să acopere o urmare necuvioasă ca aceasta a sa, apucînd mai înainte și-a pus lui celui ce s-a dezbinat și s-a rupt, nume de catolic, adică sobornicesc (universal), iar celorlalte ramuri sobornicești, care au rămas neclătite din tulpină, le-a zis dezbinat^e. Însă Biserica noastră a răsăritului nu cum de catolic nu-l cunoaște, precum pe sineși se numește, dar nici măcar de singur schismatic, precum pe noi cu nedreptate ne asuprește, ci împreună și de eretic, precum cu adevărat este. Pentru că împerecherea, cearta lui nu privește la pricinile cele Bisericești din care unele le-au schimonosit, iar altele le-au ciuitit și pentru aceea este schismatic, ci și la dogma credinței, la care făcînd scornire în Simbol a adaos și pentru aceea este și eretic. Precum mai sys la Sfîntul Vasile deosebit am văzut. Și aceasta este însemnarea și pricina numelui catolic celui de dînsul răpit și cu nepotrivire prin gură mult purtat. După aceea vrînd el să mai tragă în prăpastia pierzării sale împreună cu el și pe alții din răsăriteni, ca și balaurul cel din Apocalipsă cu coada pe a treia parte din stele trîgînd, și neputînd arătat, măcar că mult s-au ostenit, se sfătuieste cu sfat viclean și meșteșugește grijă păzitoare de suflete, adică cerînd de la cei ce se amăgesc ca să primească scornirea lui pentru Sfîntul Duh cea adăugată în Simbol, care clătește credința Părinților și pentru care este primejdia cea mare, ca ceea ce-i face eretici, le sloboade să fie celelalte obiceiuri ale Bisericii Răsăritului, care este a prăznui sfînta Înviere după calendarul cel vechi, a sluji cu pîine dospită, a nu posti sîmbăta și celelalte. Și pe aceștia îi numește uniți, care nimic alta nu sunt fără numai papistași spoiti. De acest fel sunt și cel ce în vremile acestea, în care toți au cunoscut cele ale papii și singuri al lui s-au lepădat de el, precum luteranii și calvinii, neam bîntuit cît despre dînșii limba noastră cea pînă acum de tot felul de eres și de orice cărți ereticești curată, cu minciunile lor cele grețoase, orbindu-se la ochii sufletul lor. Pentru că de i-ar fi avut pe ei vazători, 'ar fi văzut rodirile ramurilor pomului celui roditor al Bisericii Răsăritului zic, între alții mulți, pe Sfîntul Grigorie al Tesalonicului și pe Sfîntul Dimitrie al Rostovului, pe care purtătorul de grijă și Mîntuitorul nostru Dumnezeu, în anii cei dincoace i-a proslăvit și cu neputreziciunea sfîntelor lor trupuri și cu facerile de minuni cele nenumărate spre semn' negrăit împotriva al ortodoxiei Bisericii noastre a Răsăritului, de care aceștia suferă lepădarea, spre pierzarea sufletelor lor. Pentru aceea precum Dumnezeiescul Apostol zicea către Filipeni pentru apostolii cel mincinoși.

Așa și noi către ai noștri, care stau întru ortodoxie pentru aceștia: **Păziți-vă de cîini, păziți-vă de lucrătorii cei răi, fiți schimbători de bani iscusiți, ferindu-vă de cărțile lor cele stricate ca de niște bani răi.** Avem cărți sfînte și dumnezeiești ale sfinților Părinți, întru citirea acestora să ne îndeletnicim cu acestea pe Dumnezeu să-l lăudăm, crezînd cu inima spre dreptate și mărturisind cu gura spre mîntuire, că întru sfînta și cea de o ființă și de viață Făcătoare Treime, numai unul este Cauza, adică Tatăl, ca cel ce este Născător și Purcăgător, iar celelalte Cauzate, Fiul adică, ca și cel ce este Născut iar Duhul Sfînt ca cel ce este purces. Că numai întru mărturisirea aceasta este mîntuirea cea adevărată, de care o să ne învrednicească Milostivul Dumnezeu, trecînd cu vederea greșelilor noastre pentru Mila lui cea Bogată.

AL PREAÎNTELEPTULUI ÎNTRE IEROMONAHII MACARIE MACRI

(Care a trăit în secolul XIV după Istoria Bisericească a lui Melatie al Atenei
cuvîntul este tipărit în volumul grecesc Catalaghis.)

CĂTRE LATINI

**CUM-CĂ ZICE DUHUL SFÎNT SE PURCEDE ȘI DIN FIUL NICI NU
ESTE DE NEVOIE, CI ESTE SCORNIRE ÎN CREDINȚA ORTODOXĂ**

Și se împarte cuvîntul în zece capitole.

ÎNAINTE CUVÎNTARE

Dogmele cele Dumnezeiești și Credința Creștinilor, nu de la oameni nici prin ani, ci prin însuși Domnul nostru Iisus Hristos s-a dat. Căci pentru aceasta pe pămînt s-a arătat și cu oamenii a petrecut, ca să nu urmeze ei mai mult socotelilor lor, și să cugete pentru Dumnezeu cugete mincinoase și amăgite, ci să creadă că numai aceea este taină adevărată a bunei credințe, care prin însuși Cuvîntul lui Dumnezeu s-a arătat sfinților lui ucenici întru Duhul Sfînt. Deci nu se cuvine a îndrăzni, precum zice Dumnezeiescul Dionisie, a se cuvînta cîtuși decît, nici a înțelege pentru Dumnezeirea cea mai presus de ființă, afară de cele cu însuflare Dumnezeiască de Dumnezeieștile și Sfintele cuvinte nouă ni s-a grăit. Ci măcar eu, sau înger din cer de vă va vesti vouă, zice sfîntul Pavel, afară de ceea ce ați luat, anatema să fie. Pentru aceea și noi urmînd învățaturii și predaniei Domnului, fiind propovăduirea apostolilor încă și umblînd după teologia Sfinților Părinți și după tradiția dreptei credințe, pe scornirea ce au băgat-o latinii în credință n-o primim. Căci nici prin cuvinte arătat ne dă nouă Dumnezeiasca Scriptură, cum că Duhul Sfînt se purcede și din Fiul, nici iarăși din singură socoteala este de nevoie a aduna aceasta, ci și Părinții Teologi nicidecum aceasta n-o predau, nici cînd Dumnezeiasca Scriptură îl cuind, nicidecînd vorbă pentru dreapta credință nu fac și nouă ne leguiesc sau în cărțile sale flecare, sau la adunare de obște, ci și de demult împotriva acestei amăgiri stau precum mergînd noi mai înainte cu ajutorul lui Dumnezeu arătat ni se va face. Căci să punem, la graiuri ale Dumnezeieștii Scripturi răzimîndu-se ei, socotesc că adună, cum că Duhul Sfînt se Purcede și din Fiul și să cunoaștem de sunt de nevoie și adevărate cele ce grăiesc și unite cu sfinții Bisericii. Iar vom cunoaște, dacă nici noi nu vom ședeja judecători și țilcuitori ai Dumnezeieștii Scripturi, nici latinilor nu le vom da voie a hotări după a lor socoteală pentru cele ce voiesc. Că întîi, precum pe noi aceia nu ne voiesc să fim judecători și orînduitori pentru cele ce ne este între noi cearta, așa nici noi pe aceia. Apoi și sfîntul sinod 6 cel de a toată lumea și în hotărîrea sa și în Canonul 19; chiar așa rînduiește, ca pe Dumnezeieștile Scripturi a le înțelege, precum le-au înțeles pe ele purtătorii de Dumnezeu Părinți și nu de la sine și să socotească de prisosit cei ce voiesc a le țilcui pe ele. Deci să vedem întîi cuvintele Dumnezeieștilor Scripturi, cite aduc ei spre ajutorul lor. Apoi și cum le țilcuiesc pe ele Părinții. După aceea să punem înainte la amîndouă socotelile și a noastră și a acelora înțelegerea Părinților, și să cunoaștem care, oare noi sau latinii sunt uniți sau noi sau potrivnici sfinților Părinți. Deci cuvintele Dumnezeieștii Scripturi, pe care latinii le aduc, sunt acestea:

- 1) - Că a suflat Mîntuitorul și le-a zis ucenicilor săi: Luați Duh Sfînt.
- 2) - Că este scris, cum că Fiul trimite pe Duhul.
- 3) - Că zice Domnul: Dintru al Meu va lua și va vesti vouă.
- 4) - Că toate cîte le are Tatăl ale Mele sunt.
- 5) - Că eu și Tatăl una suntem.
- 6) - Că se zice la Apostol Duhul Sfînt, Duh al Fiul și Chip al Fiului.

Acestea adică sunt din care încheie ei pe Purcederea Duhului din Fiul. Iar cele pe care le zic Părinții pentru fiecare din acestea să le vedem acum.

PENTRU INSUFLARE

Pentru insuflare zice Dumnezeulescul cu Gură de Aur, tîlcuind Evanghelia cea de la Ioan, că unii zic cum că n-a dat Domnul pe Duhul, ci îndemînatici i-a făcut pe ucenici spre primirea Duhului. Dar nu va greși cineva de va zice că și atunci au luat ei oarecare Putere Duhovnicească, și ca să ierte păcatele, pentru care fel de lucrare dă. Că nespus este darul Duhului și de multe feluri dăruirea. Iar aceasta se face, ca să cunoști că al Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh este darul și puterea. Și acestea le zice fericitul Gură de Aur pentru insuflare. Dar de vreme ce sunt două, oarecare pentru Sfînta Treime prea de nevoie nouă celor ce binecuvîntăm, potrivnice cu adevărat una altuia, dar deopotrivă trebuincioase, obștimea adică și unimea a celor trei închinată Fețe, după care sunt una și însușirea fiecăreia, după care sunt trei. Că aceea le unește pe acestea, precum Flînta, și Puterea și Stăpînirea și Darul, iar aceasta deosebește Ipostasurile. Și deopotrivă cade întru păgînatate și cel ce pe obștime o face însușire, căci cade în eresul arienilor, și cel ce pe însușire o face obștime căci cade în eresul lui Sabelie. Vino adică să vedem înfi Purcederea Duhului de la Fiul, unitoare este, despărțitoare. Despărțitoare cu adevărat chiar după latini. Apoi să punem de față și tîlcuirea cea pentru insuflare a celui cu Gura de Aur Părinte, la ce aduce, la unirea Fiului și Duhului, sau la despărțirea precum voiesc latinii. La unire arătat. Căci zice ca să cunoști, că al Tatălui și al Fiului și al Duhului unul este Darul și Puterea. Iar unirea și despărțirea sunt potrivnice una altuia. Și latinii o pun despărțire în loc de unire. Nu numai dar greșesc de la tîlcuirea cea adevărată, ci se și primejduiesc să cadă în păgînatate, întrebunînd la teologie pe cele dimpotrivă. Nu pot dar să arate de la insuflare pe Purcederea Duhului de la Fiul. Acesta și încă îi vom vedea pe ei că pătimesc și la celelalte graiuri ale Dumnezeuieștii Scripturi, spre despărțire întrebunînd pe cele ce s-au zis spre unire, și afară de cuvîntul dreptei credinței și de vola sfinților Părinți înțelegîndu-le pe ele.

PENTRU CUVÎNTUL CE ZICE CĂ ȘI FIUL ÎL TRIMITE PE DUHUL

Al doilea este că Fiul trimite pe Duhul, de la care socotesc ei că încheie, cum și după Chipul Estimii se Purcede de la Fiul. Dar să vedem și pe cuvîntul acesta cum îl iau Părinții. Că zice acesta și dumnezeiesc Gură de Aur în Cuvîntul cel pentru Duhul Sfînt: Iar de vei auzi: Vol trimite pe Duhul Sfînt, să nu înțelegi Dumnezeuirea. Că Dumnezeuirea nu se trimite. Că numiri sunt care însemnează lucrarea. Și iarăși, deci

cînd zice. Voi trimite vouă pe Duhul Sfînt, p  darul Duhului    zice. Iar darul Fiului    al Duhului este acela  . Pentru aceea dar    aici pe unirea,    firea cea    ob  te    darul Fiului    Duhului se poate a încheia    însușirile lor.    arătat este. Că    Fiul se trimite de Duhul precum la Isaia    în Evanghelii zice Domnul: Duhul Domnului peste Mine, pentru care m-a uns pe Mine, a vesti săracilor M-a trimis.    iar   Fiul Domnului la Proorocul: Domnului m-a trimis,    Duhul Lui. Nu pot dar ceva mai mult să arăta latinii pentru pricina ce ne zace înainte nici cuvîntul acesta că Fiul    trimite pe Duhul.

PENTRU CUVÎNTUL CE ZICE: DINTRE AL MEU VA LUA    VA VESTI VOUĂ

Al treilea le este lor, că zice Domnul pentru Duhul; Că dintru al Meu va lua    va vesti vouă. Iar pe acest cuvînt   lcuindu-l Dumnezeiescul Gură de Aur zice, dintru al Meu va lua, adică cele ce Eu a   fi zis, acestea    acela.    după pu  ine: iar aceea, dintru al Meu va lua, adică asemenea cu ale mele va zice. Acesta   le zice    sf  ntul Chiril în cuvîntul cel pentru Duhul Sf  nt. Că nu arăta deosebire a finii sale    a Duhului Fiul zicînd: Dintru al Meu va lua    vă va vesti vouă,    cum că cuvine va   ntrebui  ta acelea   pentru cea una    aceea   Fiin  .

  n zadar    aduc latinii    acest cuvînt asupra noastră.

PENTRU CUVÎNTUL CE ZICE. TOATE C  TE LE ARE TATĂL, ALE MELE SUNT

Al patrulea este acela, Toate c  te le are Tatăl ale Mele sunt. Iar pe acest cuvînt   lcuindu-l marele Atanasie zice: Nu pentru lucruri zidite a zis Mîntuitorul, Toate c  te le are Tatăl, ale Mele sunt, ci c  te se potrivesc Dumnezeirii Tatălui, pe acestea le-a zis Domnul ale sale. Precum Nemurirea, Nestric  ciunea, Puteraa, mai înainte Cuno  tiin  a, Bunătatea    c  te ca acestea, care deopotrivă le are    Duhul Sf  nt împreună cu Tatăl    cu-Fiul. Pentru că sunt firești    nu ipostatic. Iar cele firești   toate sunt de ob  te la c  tetrele Dumnezeieștile Ipostasuri. Căci zice Teologul Grigorie. Toate câte sunt ale Tatălui, sunt    ale Fiului afară de Nena  tere. Deci n-ar fi zis Domnul aceasta pentru Purcederea Duhului, care este însușire a ipostasului, ci pentru însușirile cele firești.

PENTRU CUVÎNTUL CE ZICE: EI    TATĂL UNA SUNTEM

Al cincilea este, Că Eu    Tatăl una suntem, pe care toți Părinții deopotrivă    iau la unimea Ființei, după care    Duhul Sf  nt una cu Tatăl    cu Fiul, iar nicidecum la deosebire, sau însușire a Feței. Nu pot dar nici de la aceasta e arăta latinii purcederea Duhului de la Fiul.

PENTRU CUVÎNTUL CE ZICE, C   DUHUL SFÂNT SE ZICE DUHAL FIULUI    DUHAL LUI HRISTOS

Al   aselea mai pe urmă le este lor, că Duhul Sfânt se zice, Duh al Fiului    Duh al lui Hristos. Iar pentru aceasta zice Marele Vasile în cele către Amfilohie, că se zice ca cel ce este de o ființă. Căci zice    Duh al lui Hristos, se zice ca cel ce   te unit cu

el după fire. Și Sfântul Ioan Damaschin: Duh, zice, al Fiului îl zicem, iar din Fiul pe Duhul nu-l zicem. Iar dacă? ca cel ce este de o ființă se zice Duh al Fiului, precum zic Teologii, de unde luind latinii și pentru care nevoie ale Scripturii au băgat în credință o scornire ca aceasta, care nu este pricinuitoare de nici un bine, ci aducătoare de nenumărate răutăți? Ci cum că nici cu cuvinte arătate din Dumnezeiasca Scriptură, nici după vreo socoteală de nevoie lor, au pe Purcederea Sfântului Duh de la Fiul, să fie luminat acum într-atât. Iar cum că nici în alt chip nu este de nevoie dogma aceasta, fiindcă ni se păzește nouă și fără de ea curate temeliiile dreptei credințe, de aici va fi arătat.

PENTRU CA PATRU OARECARE SUNT DE NEVOIE PEA ÎN TEOLOGIE

Patru capete sunt prea de nevoie în Teologie, fără de care nu este cu puțință a fi ortodox, unimea Ființei a celor trei Dumnezeiești ipostasuri, al Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh, deosebirea Ipostasurilor, Slava cea curată a unei începătorii, ei lângă acestea unirea cea fără sminteală cu Dumnezeiasca Scriptură și cu sfinții, dintru acestea nici una nu ni se vatămă nouă, de nu vom adaoge pe purcederea Duhului din Fiul.

PENTRU UNIMEA FIINȚEI

Că unimea Ființei se păzește mai virtos, cînd cele Firești, ai de Obște se dau deopotrivă la cîltelele ipostasuri cele închinăte, iar cele Ipostatice și deosebit se păzesc curat la fiecare din acestea. Iar firești este a auzi pe sfinții Părinți Teologisind, cum că este Dumnezeirea, Împărăția, bunătatea, Pronia, a fi Puternic, Neschimbat, Neînțeleș de minte, și cele de acest fel. Că cu toate cu care se Proslăvește Tatăl teologhisindu-se, zice marele Atanasie, se proslăvește și Fiul și Duhul Sfînt. Dar Purcederea Duhului din Fiul către aceasta nu este de nevoie, pentru că nici nu este din cele firești. Iar de este firească, va înstrăina mai virtos pe Duhul de la a fi de o ființă cu Tatăl și cu Fiul.

PENTRU DEOSEBIREA DUMNEZEIEȘTILOR IPOSTASURI

Întru aceștia chip și deosebirea Dumnezeieștilor Ipostasuri se poate să se întărească și fără de scornirea latinească. Că se deosebește Tatăl și de Fiul și de Duhul cu Nașterea și cu Cauza. Că numai el este Cauzator, și numai El este Izvor al Dumnezeiilor după Teologul Grigorie și sfîntul Dionisie. Iar Fiul și Duhul se deosebesc între sineși cu aceasta, că unul este cu Chip de Naștere din Tatăl, iar altul cu chip de Purcedere. (Iar de zic latinii că este). Că Duh este zice Teologul Grigorie, cu adevărat Duhul, care iese din Tatăl, dar nu cu chip de Fiime, nici cu chip de Naștere, ci cu chip de Purcedere. Iar de zic latinii că este cu neputință a se deosebi Fiul și Duhul între sineși, de nu se va purcede Duhul din Fiul, înții nu ridică războiul numai împotriva noastră, ci arătat împotriva tuturor teologilor. Căci toți și știu și propovăduiesc pe Duhul deosebit de Fiul, dar chipul acestei deosebiri nu-l știu. Ci numai cu chip de ajuns al deosebirii îl știu, că este Fiul cu chip de naștere din Tatăl, iar Duhul cu chip de Purcedere. Că alt chip de estime, zice Damaschin, este acesta negrăit și nespus. Iar sfîntul Mucenic Iustin: Precum Fiul, zice, din Tatăl așa și Duhul, afară numai că se va

deosebi cu Chipul Estimii. Și iarăși Damaschin, cum că este deosebire a Nașterii și a Purcederii ne-am învățat, iar care este chipul deosebirii hieicum.

PENTRU SLAVA UNEI ÎNCEPĂTORII

Asemenea încă și slava unei Începătorii Curată ni se păzește nouă, când se crede o începătură a Dumnezeirii Tatălui. Căci zice Teologul Grigorie în Cuvîntul cel pentru așezarea episcopului: Unul este Dumnezeu, că la un Pricuinitor Fiul și Duhul se aduc. Și în Cuvîntul cel pentru Duhul: Unul este Dumnezeu. Pentru că una este Dumnezeirea și către unul cele dintr-însul au aducerea. Și în Cuvîntul cel pentru Fiul: Iar de noi Începătoria cea una se cinstește, pe care o scrie împrejur cea către unul a acelor dintr-însul adunare și către el aducere. Oare nu arătat aduc două Începătorii latini, aducînd pe Duhul și către Tatăl și către Fiul, și începătură a Dumnezeirii făcînd și pe Fiul? Ci cum că și unimea ființei și deosebirea fețelor și Slava a unei Începătorii bine se păzesc de noi, de-ajuns și acestea a arăta:

PENTRU UNIREA FĂRĂ DE SMINTEALĂ A BISERICII RĂSĂRITULUI ȘI NEUNIREA LATINILOR CU SFÎNTA SCRIPTURĂ ȘI CU SFÎNȚII PĂRINȚI

Urmează acum unirea cu Dumnezeu Scriptură și cu sfinții. Deci Domnul în Evanghelii: Duhul, zice care de la Tatăl se Purcede. Și apostolul, Duhul cel din Dumnezeu.

Iar Sinodul Întîi ecumenic, primește, zice o Dumnezeire a Tatălui celui ce a născut pe Fiul negrăit, și a Fiului celui ce s-a Născut din el și a Sfîntului Duh ce se purcede din însuși Tatăl, dar este al Fiului, precum zice Dumnezeiescul Apostol. Dacă cineva Duhul lui Hristos nu-l are, acesta nu este al Lui. Vezi cum la acel, din însuși a adaos îndată pe Tatăl, ca să nu socotească cineva pentru apropierea Că zice pentru Fiul. Asemenea zicînd cu grăitorul de Dumnezeu Damaschin, Că Duh al Fiului cu adevărat zicem, iar din Fiul pe Duhul nu-l zicem.

La fel și Sfîntul Sinod al doilea în Dumnezeiescul Simbol, Duhul Sfînt, Domnul, de Viață Făcătorul, carele din Tatăl se purcede, zicînd, cu nenumărate întăriri l-a întărit pe el, ca niciodată să nu primească vreo scădere, sau adăugire. Asemenea și al treilea și al patrulea, și celelalte toate ne numai necrescut și neîmpuținat l-au păzit pe el și l-au întărit, ci și de la Dumnezeu înstreinează pe tot cel ce a îndrăznit a întinde asupra lui cîtuși decît mină îndrăzneată, ca să adaoge ceva, sau să scadă dintr-însul sau măcar vreun cuvînt să schimbe. Asemenea cu acestea și toți teologii văd că nu știu șomirea latinilor și pe Duhul Sfînt îl predau că are Estimea din Tatăl.

Că și Dumnezeiescul Dionisie și sfinții lerotei bărbați și apostolilor urmași silindu-se să dea cu tot chipul de unire și de deosebire la Teologia Sfîntei Treimi, nici la unire nici la deosebire n-au fost siliți să zică, cum că Duhul Sfînt se pucește și din Fiul ci zic cum că Isvoritoarea de Dumnezeire este Tatăl, iar Fiul și Duhul ale Dumnezeirii celei cu Naștere Dumnezeiască, de se cuvine așa a zice, Vlăstări de Dumnezeu sădite, și flori oarecum împreună fără de început și Lumini mai presus de toată Ființa, de la sfințitele cuvinte le-am luat. Și Marele Vasile în epistola cea către fratele său Duhul Sfînt, zice, de Fiul se ține, cu care fără de despărțire împreună se înțelege, are

de pricina care este Tatăl, așinat are pe a fi de unde se și purcede. Și fratele său Grigorie de Nissa, întru cele împotriva lui Eunomie: Ci de la Dumnezeu tuturor și el (adică Duhul Sfânt) avînd Pricina Estimii, de unde are și Lumina cea una născută, iar prin lumina cea adevărată strălucind, Și iarăși, o Față a Tatălui, din care Fiul se Naște și Duhul Sfânt se purcede. Pentru aceea și cu adevărat pe cel unul Pricinulor împreună cu cele Pricinuite ale lui, un Dumnezeu zicem cu îndrăzneală. Și Marele Grigorie făcătorul de minuni intru descoperire așa s-a învățat. Un Duh Sfânt care din Dumnezeu are pe estimate, și prin Fiul s-a arătat adică oamenilor.

Și de prisosit este a-i aduce pe toți Părinții. Deci nici Dumnezeiasca Scriptură, nici Sfinții Părinți zicînd din Fiul pe Duhul, să vedem înții cine sunt cei ce se unesc cu aceștia, noi cei ce nimic nu stricăm, nici băgăm vreo dogmă alta nouă întru ale aceloră, sau latinii cei ce fac scorniri, și ceea ce aceia nu zic, ei zic: Ci arătat că noi urmăm și ne unim întru toate și cu Dumnezeiasca Scriptură, ei cu sfinții. Iar cum că latinii nu numai nu se unesc cu Scriptura și cu sfinții, ci se luptă și se unesc cu ei și nu numai aceasta ci și cele mai sus zise trei capete ale Teologiei se amestecă și se răstoarnă din adăugirea și scornirea lor la credință, de aici este arătat.

Că Dumnezeiasca Scriptură precum Teologhisind că Fiul se Naște din Tatăl nu adaoge acel grai, numai, la aceeași înțelegere aducînd pe a nu zice și din Duhul, sau și dintr-însul, cu a adaoge, numai. Așa și pe Duhul zicînd că se purcede din Tatăl, aceeași arată și vestește cu a tăcea și din Fiul, ca și cum ar fi zis numai din Tatăl. Iar Dumnezeieștii Părinți și Teologi de acolo învățîndu-se, la Teologii pururea pun împreună cu Tatăl și cu Fiul pe Sfîntul Duh. Iar cînd voiesc să arate pricina fac pomenire numai de Tatăl, pe Fiul sau cu totul neluîndu-l împreună, sau cît numai să-l arate unirea lui cea după fire, și cum că printr-însul se dă zidirii, sau cu totul îl înstrelează pe El de la a fi Cauză. Și deci de ar fi știut Sfinții Părinți pe Fiul Cauză a Duhului, pentru ce au tăcut-o aceasta, cînd au predat Dreapta Credință, cum că este Ziditor și făcător și Purtător de grijă mai virtos arătîndu-l care este mult mai de jos decît aceasta? Pentru ce au Sabelie și cu Arie luptîndu-se nici fiind ei siliți să despartă fețele, nu se văd să fi întrebuințat această despărțire, care numai singură ar fi putut să fi întrebuințat această despărțire, care numai ea singură ar fi putut să despartă Fețele după latini? și pe Fiul în toate și întocmai cu Tatăl întru toate și de o Ființă sirguindu-se ei îl arată, pe cele firești măriri ale Dumnezeirii, de care deopotrivă cu el și cu Duhul se împărtășește foarte mult le vestesc. Iar aceasta nu numai n-o zic, ci și căzînd ei în bănuială de a se părea că socotesc pe Duhul din Fiul, îndată îndreptează părerea, întărind că are el Estimea numai din Tatăl. Că Dumnezeiescul Dionisie numai pe Tatăl îl zice Izvor al Dumnezeirii și cum că cele ale Teologiei celei mai presus de ființă nu se întorc. Marele Vasile trimite, zice, Dumnezeu Duhul prin Gură, nu precum cel omenesc. Fiindcă nici nu este gură a lui Dumnezeu trupește, iar din el este Duhul și nu din altă parte. Asemenea cu acestea și fratele lui Grigorie, Luminătorul Bisericii zice: Duhul cel ce se purcede din lpostasul cel Părintesc. Că pentru aceasta și Duh al Gurii, iar nu și cuvînt-al Gurii l-a zis David, ca să încredințeze că însușirea cea Purcегătoare numai la Tatăl se află.

Decît acestea ce poate, ce poate fi mai luminat sau mai Curat? Că numai din Tatăl este Duhul, și însușirea Tatălui este Purcederea acestuia.

Acestași și Teologul Grigorie le zice, învățînd că numai Tatăl este Pricinuitor și Izvor al Dumnezeirii. Căci cum nu sunt zice, împreună fără de început dacă sunt împreună veșnice. Pentru că sunt de acolo deși nu după acela. Căci nu sunt fără de început după cauză. Pentru că la început se aduc la Tatăl. Iar fără de început după yreme. Și în altă parte: Pentru că trebuie și pe un Dumnezeu a păzi, și pe cele trei Ipostasuri a le mărturisi, adică trei Fețe și pe fiecare cu Însușirea sa. Iar se va păzi, precum este socoteala mea un Dumnezeu adică, dacă și Fiul și Duhul la un Pricinuitor se vor aduce și ni se vor alcătui, nici se vor amesteca și după una și aceeași a Dumnezeirii, ca să zic așa, mișcare și voință și după aceeași ființă. Iar ipostasurile dacă nici o amestecare sau tulburare nu se va înțelege. Ca să nu se surpe tot, prin cele ce una se laudă mai mult decît este bine. Iar Însușirile, dacă Tatăl și fără de început și început ca cel ce este Cauză și ca cel ce este Izvor și ca cel ce este Lumină pururea fiitoare iar Fiul fără de început nicidecum, ci început a toate. Și iarăși: Toate cîte le are Tatăl sunt ale Fiului, afară de Cauză. Iar acestea și decît lumina sunt mai arătate, că pe pricina Duhului numai la Tatăl o mărturisesc că se află.

Iar sfîntul Chiril în Cuvîntul cel pentru Sfînta Treime zice: Cele trei închinat ipostasuri se cunosc și se cred în Tatăl fără de început, în Fiul Unul Născut și în Duhul Sfînt, care se Purcedé din Tatăl nu cu chip de naștere, precum Fiul, ci se Purcede, precum s-a zis, numai din Tatăl ca de la Gură, dar s-a arătat prin Fiul și a grăit în toți sfîinții. Și în altă parte: Nu precum Fiul cu Chip de Naștere din Tatăl, așa și Duhul Sfînt din Fiul cu chip de purcedere de această hulă și multă Dumnezeire. Că unul este la noi a amîndurora fețelor Pricinuitor și Legătură Tatăl.

Iar Ioan în capetele cele Teologice grăiește: Pe Tatăl nu-l zicem din cineva, ci îl zicem pe el Tatăl al Fiului. Iar pe Fiul nu-l zicem Cauză, nici Tatăl, ci îl zicem pe el și din Tatăl, și Fiul al Tatălui. Iar pe Duhul cel Sfînt, și din Tatăl îl zicem, și Duh al Tatălui îl numim. Și cum prin Fiul s-a arătat și se dă nouă mărturisim. Și iarăși în cuvîntul cel pentru Cîntarea întreit sfîinți și Duhul, ipostatică Purcedere și Izbucnătură, din Tatăl adică, dar al Fiului și nu din Fiul. Și altădată: Dar și Duh al Fiului, nu ca cel ce dintr-însul, ci ca cel ce printr-însul din Tatăl se Purcede. Că numai Tatăl este Pricinuitor. Și în altă parte: Duh al Fiului se zice, ca cel ce printr-însul se arată și zidirii se dă, iar nu de la dînsul are pe a fi.

Acestea de nu se surpă cu totul socoteala latinilor, minune este. Pentru aceea nu numai împotriva noastră aleg latinii a se lupta, ci și împotriva Dumnezeieștii Scripturi și împotriva Teologilor. În Scriptură adică scorniri făcînd, și la înțelegere curat stricînd-o, iar cu teologii arătat luptîndu-se și împotrîvindu-se. Că aceia zic cum că numai Tatăl este Izvor al Dumnezeirii. Iar aceștia zic că și Fiul este Izvor al Dumnezeirii. Și aceea cum că numai Tatăl este Pricinuitor și cum că dintr-însul Duhul Sfînt se purcede și nu din altă parte. Și cum că din Fiul nu-l zicem. Și cum că hulă este și multă Dumnezeirea zică că Duhul este din Fiul cu chip de Purcedere. Iar aceștia nu se rușinează aceasta strigînd-o și a o arăta prigonindu-se.

Ci cum și pe Scriptură afară de socoteală ei cu scorniri o strică, și împotriva sfîinților se luptă latinii, cuvîntul a arătat și singuri teologii venind de față au mărturisit. Iar cum și ei greșesc mai vîrtos la citetrela celelalte capete, zic adică la cel al Dumnezeirii celei de-o ființă, la deosebirea fețelor și la Slava a unei Începătorii de aici înainte se va arăta.

Deci de vreme ce zic ei și din Fiul pe Dumnezeu, dacă zic aceasta, întrucât Tatăl și Fiul sunt una, iar sunt una după ființă, arătat că-l înstrăinează pe Duhul de la a fi de-o ființă cu Tatăl și cu Fiul. Iar întrucât sunt două fețe despărțite, o fac pe purcedere însușire ipostatică și se fac două începătorii ale Duhului. Că însușirea cea ipostatică nu poate fi cîndva de obște. Că nu va fi însușire de se va mișca și se va muta în altul, precum zice Teologul Grigorie în Cuv. 39 la Sfintele Lumini: Că însușirea este nemișcată, adică de la fața ceea ce o are. Căci cum poate rămînea însușire, de se va mișca și se se va muta, adică de la o față la alta. Că ceea ce se privește, și se socotește în două sau în trei fețe, este Obștimea, iar nu Însușire. Iar dacă Ipостatică fiind Purcederea este Tatăl și Fiul Purcегător, un ipostas dar sunt Tatăl și Fiul. Iar acestea sunt pline de reaua credință. Că prin acestea și Slava și Lauda a unei Începătorii a noastre se surpă arătat, fiindcă sfinții strigă, precum s-a arătat și întăresc, că de se va crede altă cauză a Dumnezeirii afară de Tatăl, este multă Dumnezeire și multă Începătorie. Drept aceea și pentru prigonirea împotriva Dumnezeieștii Scripturi, și a Teologilor și pentru încăpătoria cea una și pentru a fi de-o ființă, și pentru despărțirea Dumnezeieștilor Fețe a Cinstitei Treimi, nu numai s-a arătat că este de nevoie adăugirea latinilor în Simbol, ci și de prisosit. Iar cele ce zic ei că sunt și unii din Părinți care le părădesc, lor, zicînd pe Duhul cum că se trimite de la Fiul, și se dă, și se varsă, și iese, și se izvorăște cum că din ființa Fiului este și ca de acest fel. Întîi aceasta să-și aducă aminte, că Părinții cei ce zic acestea, nu însemnează ceea de la Fiul, ci pe darea Darului Duhului, ca cei ce o Știau pe aceea și alta pe aceasta. Apoi îi va afla cineva pe ei că de la acestea greșuri voiesc să arate pe Dumnezeieștile Fețe și de aceea și ființă

Că îndoită pe ieșirea Sfîntului Duh o predă cuvîntul dreptei credințe, pe una adică mai înainte de vecl și fără de pricină, și către nimic din cele ce sunt, iar pe alta sub vreme, și pentru noi, și către zidirea aceasta sau aceea. Deci după ieșirea cea dintîi, adică după Purcederea cea spre Estimate, numai din Tatăl adică din Ipостasul Tatălui credem că este Duhul Sfînt, după care se zice, Duhul Sfînt carele de la Tatăl se Purcede. Că nici în vreme nă este o purcedere ca aceasta, nici pentru noi, sau pentru alta oarecare zidire, nici către noi. Iar după ieșirea cea de acolo de a doua cea spre dare, care și în vreme este și pentru sfințirea noastră sau a zidirii, nu înțelegem cum că Sfîntul Duh numai din Tatăl, ci și de la Însuși Fiul se dă și se varsă și se trimite către noi, în cutare sau în cutare vreme și pentru o cauză ca aceasta sau ca aceea. Și pe acest dătător dar nu numai de obște al Tatălui și al Fiului, ci și al Sfîntului Duh deopotrivă îl înțelegem și-l zicem, ca pe cel ce este firesc și sfințesc al Sfintei Treimi, după care se zice că și de la Tatăl se trimite Sfîntul Duh și de la Fiul și el de la sineși vine. Că venind acela, zice Domnul, va vădi lumea. Și iarăși, și cînd va veni acela, Duhul Adevărului, vă va povățui pe voi spre tot adevărul. Pentru aceasta pe trimitere și pe vărsare și pe insufflare și cite ca de acest fel arată pe ieșirea Duhului cea dătătoare și din Fiul zicînd sfinții Părinți pe Însușirea estimii numai la Tatăl o mărturisesc, precum este arătat din graiurile mai sus zise. Iar latinii rău pe amîndouă amestecîndu-le, se fac pricinuitori de multe hule precum s-a arătat și de prigonire și de împotrivire Teologilor, de a se împotrivi adică și ei lor și și unii altora care lucru este cu neputință. Iar cum că sfinții alta au știut-o pe ieșirea cea spre dare a Duhului și alta pe cea spre Estimate, arătat este și dintru aceea, fiindcă pe aceea o zic, iar pe

aceasta nu o tăgăduiesc. Că din Fiul zice Damaschin, pe Duhul nu-l zicem, ci Duh al Fiului îl numim, și cum că prin Fiul s-a arătat și se dă nouă mărturisim. Dar este arătat și dintru aceasta că ei pe sineși tâlcuindu-se așa se predau.

Că Dumnezeuiescul Maxim către Marin preotul cel din Cipru scriind, acestea zice: Pe cele sobornicești ale preasfințitului papa celui de acum nu întru atâtea capete ați scris, cei din împărăteasca cetate le prihănesc, ci numai în două. Din care unul este pentru teologie că au zis zic ei, cum că se purcede și de Fiul Duhul Sfânt. Iar celelalte pentru Dumnezeuiasca Întrupare, că au scris, cum că Domnul a fost fără de păcat strămoșesc, ca om. Și cel dinții au adus cuvinte, care se unesc ale Părinților Romani, încă și a lui Chiril al Alexandriei din sfințita Carte ceea ce s-a făcut de el la sfântul Ioan Evanghelistul. Din care s-au dovedit pe sineși că nu-l fac pe Fiul cauză a Duhului. Că o Căuză știu a Fiul și a Duhului pe Tatăl, a unuia adică după Naștere, iar altuia după Purcedere, ci ca să arate că și printr-însul iese, și cu acest chip se vestește unimea și Neschimțarea Ființei.

Ce dar pot să zică spre aceasta latinii, că de vreme ce teologii leapadă arătat pe ieșirea cea spre Estime a Duhului de la Fiul și orice se pare că ar aduce la aceasta, o iau la aceea că sunt de o ființă, sau la ieșirea cea spre dare a Duhului, oare nu este prea arătat că fac scornire în credință și strică Taina Dreptei Credințe? Ci noi vorbind pe scurt și curat cele ce s-au zis, să vedem ce a arătat cuvântul, am arătat noi, că nu ne este cu puțință altceva a crede pentru Treimea cea de o Ființă afară de cele cu însuflare Dumnezeuiască de către Dumnezeuieștile cuvinte nouă ni s-au grăit. Ci măcar înger din cer de ne va vesti afară de ceea ce am luat, anatema să fie. S-a arătat că adăugirea, pe care au băgat-o latinii în sfântul Simbol, măcar că nenumărate blestemuri sunt aninate asupra celor ce îndrăznesc unele ca acestea oarecare este, care nici de la Dumnezeuieștile Scripturi are nevoie și adevărarea său prin gral curat sau prin înțelegere, nici în alt chip de la socoteala cea dreaptă pentru Dumnezeu. S-a arătat că adăugirea aceasta nu numai n-a fost de nevoie, ci cum că și cu Dumnezeuiasca Scriptură și cu Sfinții Părinți neunită, și de dogmele cele drepte ale Bisericii stricătoare. Și cum că deși se par oarecare din Părinți că le părtinesc latinilor, pentru ieșirea Duhului cea spre dare se par aceasta, precum ei pe sineși tâlcuindu-se zic aceasta.

Deci celor ce voiesc să fie ortodocși, și să dobândească împărțășirea lui Hristos și să urmeze sfinților și să nu fie supuși anatemei lui Pavel, și blestemelor sfintelor Sinoade și ale tuturor teologilor, nimic nu le va fi de obște lor cu latinii.

Prin care se dovedește necuviința dogmei latinilor.

1 – Dacă singuratic este Duhul, și din Tatăl și din Fiul se purcede, o față se vor socoti acești doi, și dintru aceasta, se va aduce amestecarea lui Sabelie și mai virtos jumătate de Sabelie.

2 – Și dacă deopotrivă din Tată și din Fiul se purcede, arătată este minciuna. Că mai mare fiind Tatăl decât Fiul cu pricina, mai mult va purcede.

3 – Iar dacă mai mult se purcede din Tată, deosebirea aduce înlăuntru mai virtos deosebire a firilor. Care lucru este al tulburării lui Arie.

4 – Și iarăși, dacă purcederea este însușire, precum și nenașterea și Nașterea, se va afla Duhul cel Sfânt că are două însușiri, una pe Purcederea cea din Tatăl, și a doua pe cea din Fiul. Apoi Fiul cu o deosebire se va deosebi de Tatăl, iar acesta cu două. Și dintru aceasta va fi mai jos decât Fiul după nebunia lui Macedonie.

5 – Și lângă acestea, dacă Fiul se împărtășește de purcederea Duhului se va împărtăși de aceasta și Sfântul Duh. Că toate ale Tatălui cîte sunt de obște către Fiul, acestea sunt și către Duhul Sfânt. Și de aceea va fi Duhul și pricinuitor împreună și pricinuit. Care lucru este mai ciudat decât băsmuirea grecilor.

6 – Iarăși, dacă purcederea Sfântului Duh din Tatăl este desăvîrșită, de prisosit este cea din Fiul.

7 – Iarăși, dacă din Tatăl și din Fiul se purcede, îndoit va fi și alcătuit. Că este singuratic din două nu se va Purcede.

8 – Iarăși, dacă ceea ce nu este a cîțetrelor fețelor, este numai a uneia. Dar purcederea nu este de obște a cîțetrelor fețelor, a uneia dar este numai, și deșert este cuvîntul celor ce se prigonesc.

9 – Iarăși, dacă pe aceeași purcedere a Duhului are Fiul cu Tatăl, de obște le va fi lor purcederea și cum va fi însușire ceea ce este de obște. Iar dacă pe cea dimpotrivă cum nu strică pe aceasta, că cele dimpotrivă sunt stricătoare unele altora. Iar dacă de altfel, apoi o parte a Duhului, într-un fel și o parte în altfel se va purcede și va fi el încheiat din părți nepotrivite.

10 – Iarăși, dintr-un pricinuitor, adică din Tatăl, și Fiul și Duhul au ieșit. Dar purcede iarăși Fiul pe Duhul, apoi va naște și Duhul pe Fiul. Pentru că de o cinste pe amîndouă fetele le-au izbucnit Tatăl și Purcăătorul.

11 – Iarăși, dacă Fiul din singurimea Părintească nu iese, iar Duhul se aduce la cei doi pricinuitori, îndoit va fi. Și unde este Singurimea Treimii și Cinstea cea una și tocmai.

12 – Iarăși, dacă la două începături se va aduce Duhul, unde va fi singură Stăpînirea cea mult Lăudată? Că multa stăpînire cea grecească dintru aceasta se va vîrî.

13 – Iarăși, dacă însușirea Tatălui, care este a purcede, s-a făcut de obște Fiului, negreșit și însușirea Fiului, care este a se Naște, se va face de obște Tatălui, și de aceea Tatăl cel nenăscut se va socoti născut.

14 – Iarăși, dacă Purcede și Fiul, iar Duhul este lipsit de a Purcede, va fi el dar cu puterea mai jos decât Fiul.

15 – Iarăși, dacă Purcede Tatăl pe Duhul, Purcede încă și Fiul, va fi dar Tatăl și de aproape Purcegător al Dumnezeuului și de departe pentru Purcederea cea de la Fiul.

16 – Iarăși, dacă împreună fără de început este Duhul după începutul cel de la vreme și se purcede el, negreșit când se naște Fiul se purcede, și de aici împreună cu el născându-se va fi și Născut și Purces.

AL LUI NICHITA RETORUL SEIDUL

Care a fost în anii lui Alexie Comnen împăratul, întru a cărula vreme și latinii au venit în Constantinopol, avînd cu dîșii episcopi, între care unul și al Milanului care era vestit întru puterea cuvintelor. Cuvînt alcătuit către Romani și două acestea dovedind, cum că mai crednice de cucernicie și mai cinșite sunt cele nouă decît cele vechi, și cum că numai din Tatăl, iar nu și din Fiul, precum zic ei, se purcede Sfîntul Duh. Și s-a scris cuvîntul acesta în Constantinopol, cînd a fost acolo numitul episcop latin la anul 1112. Aceste două cuvinte adică a lui Nichita Retorul pentru Purcederea Sfîntului Duh și cel de pe urmă al lui Nicolae Episcopul Methonei pentru Azimi, fiind tălmăcite din cele vechi cu mîna scrise cărți din Biblioteca sfintei Mitropolii a Bucureștilor, iar prin osîrdia iubitorului de Dumnezeu episcop al sfintei Episcopii Argeșului Iosif, de același tălmăcitor care a tălmăcit și cele mai dinainte, s-au adaos aici mai pe urmă, ca să fie și acestea spre folosul Ortodoxului nostru neam.

Multe sunt ale voastre, o bărbați Romani, care vă desparte pe voi de noi și toate fără de lege. Iar trei decît celelalte sunt mai fărădelege. Și ca să le las pe celelalte pentru mulțime și împreună că nici atîta vătămare nu face către unire, măcar deși sunt vătămatoare, pentru acestea către voi cu puțință în scurt frățește voi vorbi. Veniți dar vi se pare cu cuvință și vouă să socotim cu pace și fără de ceartă, cînd și cum și pentru care pricină rău ne-am dezbinat unii de alții, cei ce eram mai înainte un trup. Că mai 360 de ani trecînd de cînd Sinodul cel dintîi s-a adunat în Niceia asupra lui Arie, pînă la Sinodul 6 care s-a făcut în Constantinopol și ceva puțin mai mult, de un cuget și de o socoteală cu noi au fost toți patriarhii Romei, pe care și a-i număra nu este de nevoie, că vă sunt știuți și vouă. Apoi nu știu cum, iar mai virtos știu curat, că mai întîi pentru că s-a tăiat pomenirea popii de la celelalte 4 Patriarhii și nu s-a pus la sfintele pomelnice, pentru că nici n-a venit cel de atunci Papa Vigiliu la sinodul 5, nici nu dădea anatemei pe cele scrise de Teodorit împotriva dreptei credințe și a celor 12 capete ale Sfîntului Chiril, v-ați despărțit de atunci și pînă acum de aceste patru Biserici. Dar încă și după aceea bine călătorind voi, și afară de aceasta întărit și neclătit la celelalte ale Credinței sfînd, prea spurcatul Leon Izarul scoțînd cu ocară din sfînta noastră Biserică pe preacuviosul Ghermano, fiindcă nu se învoia nici nu se unea cu el la surparea sfintelor Icoane, în locul lui a hirotonit patriarh pe nepedepsitul Anastasie, pe care amîndoi Grigorie Proedrul Romei cel de atunci cu cuvință și cu dreptate i-a anatematisit. Dar de vreme ce mulți ani a ținut eresul luptătorilor de icoane, a rămas Roma neunită atîta vreme, umblînd întru a sa voie și după încetarea și stîngerea luptătorilor de Icoane.

Apoi iarăși Scandalii, care și nemți se numesc, luînd Roma, și stăpînindu-vă pe voi, la obiceiurile lor v-au mutat și pe voi și toate și toate cîte acum neajunsuri

aveți, care vă despart de noi, rău v-au învățat, apoi întru deprindere făcându-se învățătura aceasta, apărați tradiția cea mincinoasă, ca pe niște dogme Apostolești și Dumnezeiești, pentru obiceiul cel ce s-a făcut din multă vreme. Că obiceiul învechindu-se după vreme ca o lege se socotește de voi.

Ci așa s-a arătat cum și când v-ați tăiat de noi, iar care sunt și cele ce ați luat de la aceia, de nevoie a le spune este: A zice voi întâi cum că prea Sfântul Duh se purcede din Tatăl și din Fiul. Al treilea, a nu numi Născătoare de Dumnezeu pe Maica lui Dumnezeu, ci așa simplu a o chema Sfânta Maria, care acestea ca cele ce sunt și mai rele decât celelalte, și nu numai la dezbinare și despărțire ca și celelalte aduc, ci la eres arătat ne-au despărțit pe noi unii de alții. Trebuie a ști că atunci au fost trei cele mai rele decât celelalte rele, precum arată aceasta al nostru scriitor. Iar în vremile cele de acum sunt 5.

- 1) Purcederea prea Sfântului Duh și din Fiul.
- 2) Azimile.
- 3) Stăpînirea papii.
- 4) Focul cel curățător (Purgator).
- 5) Desfătarea sfinților.

– Din care purcederea prea Sfântului Duh și din Fiul, aduce la eres, pentru că se atinge de dogma credinței, și pentru aceea sfințitul Fotie o numește virful răutăților, iar sfințitul Teofilact zice că pogoară în fundul iadului.

Iar celelalte patru împreună și cu celelalte aduce la dezbinare, pentru că sunt rînduiești bisericești. Pentru aceasta latinii după cele patru împreună și după celelalte, sunt schismatici, adică dezbinători. Iar numai după Purcederea Sfântului Duh și din Fiul sunt eretici, și ei și cei ce cugetă cele ale lor. Că negreșit am fi venit iarăși la unire bine, de care rău ne-am despărțit, de n-ar fi fost eceste trei opiri, ca un perete în mijloc și zid. Că pe celelalte le-am fi lăsat poate și le-am fi trecut cu vederea. Că nu toate cu amănuntul căutîndu-le. Să le pierdem pe toate. Că nesățiosului zice pilda, nu-i este nici o parte. Dar care sunt acestea?

A posti fărădelege că iudeii sîmbăta, cînd canoanele Apostolilor opresc. A mînca sugrumate și mortăciuni și răpite de fiecare și sîngele, cînd arătat și Scriptura cea Veche și cea Nouă cu deadinsul a legiuît depărtarea acestora. A nu săvîrși Sfîntul Botez după Predania Sfinților Apostoli și a Dumnezeieștilor Părinți. A nu Posti sfîntul Post cel de 40 de zile, precum și toate țările cele ce sunt sub stăpînirea celor patru Patriarhii. A nu cînta Aliluia în toată vremea Poștului afară de Pasca. A-și pîngări preoții voștri mîinile în sîngele războinicilor, Domnul zicînd: Aveți pace între voi și cu toți. A-și lăsa ei femeile cele împreunate cu ei după lege, cînd se va hirotoni diacon sau preot, măcar că Sfintele Canoane de față întîmpină împotrivă zicînd: Oricare din cei ce sunt preoți lui Dumnezeu va lepăda femeia sa pentru evlavie, sau îndemnat fiind de oarecare alții la aceasta și nu va voi să locuiască cu femeia sa, să se caterisească. A face la nunți schimbări fără de cuviință și fiecare a-și da pe fata sa cu cuvînt de însoțire, și de acolo iarăși a lua pe fata aceleia. Și altele mai multe decât acestea, care se încheie cu de-adinsul în 32 de capete, ca să nu zic pe cîtă una, pe care pe toate pentru mulțime lăsîndu-le precum am zis mai înainte, numai pentru cele 3, de vi se pare cu cuviință, de obște împreună să le socotim.

Deci care sunt punerile înainte ale semeției voastre? Care sunt pricina sculării asupra? Trebuie, zice, să urmeze fiica maicii sale. Că și aceasta v-am auzit pe voi zicînd și prin Arhierii voștri care vin aici. Maică zicînd ei că este Roma voastră cea veche. Apoi o bunilor, de unde cereți aceasta de la noi și cu care cuvînt? Că tot ce se deosebește, zice, cu vremea, este vrednic de cucemicie și cinstit. Că măcar deși Roma cea nouă se numește Constantinopolul, dar după întrebuintarea cea din obicei, iar nu chiar și după adevăr are numirea aceasta. Și trebuie negreșit fiica să se supuipe și să asculte pe maică-sa. La aceste puneri înainte ale voastre acestea vă întrebăm noi: Cu care cuvînt ziceți că aveți a fi întii? Dacă cît de la Arhierie și de unire a avut început Credința cea întru Hristos, nu se cuvine dar voi să fiți întii, ci Ierusalimul, că acolo Arhierul cel Mare pe Iacob fratele său l-a hirotonisit Arhieru în anul al 19-lea al lui Tiberiu. Apoi în anul al treilea al lui Claudiu, Petru vîrfu apostolilor în Antiohia fiind episcop un an și după aceea pe Evod în locul lui punîndu-l episcop și el la Roma mergînd, în anul al 4-lea al lui Claudiu a așezat scaunul vostru întii el singur, apoi prin Lin, apoi prin Climent.

După aceea Marcu evaghelistul în anul 7 al lui Nero a întemeiat scaunul Alexandriei. Apoi mai pe urmă al nostru al Constantinopolului s-a așezat de cel între sfinți în anul al doilea al Marelui Constantin. Dacă precum s-a zis, de la credința cea întru Hristos și de la Arhierie cereți a fi întii, nu vi se cuvine vouă acestea, precum s-a arătat, ci acelora care le-am numărat pe rînd. Iar dacă cît de la începătoria și stăpînirea cea împărătească, nici așa nu vi se potrivește a fi întii. Că mai înainte de voi Nin împărătește peste Asirieni în cetate cea mare a Niniviltenilor. Apoi în Ecbatana a ținut împărăția Mezilor, de la Avrac care a surpat pe Sardanapal împăratul Asirienilor. Apoi stăpînirea caldeilor în Babilon, peste care a împărățit Nabucodonosor. Apoi după surparea acestora Cyrus a așezat stăpînirea Perșilor în Susa. Iar după ridicarea acestela, a ținut împărăția Macedonilor, sub Alexandru care l-a omorît pe Darie. Apoi sub Rom și Romulus puterea Romei voastre celei vechi a avut stăpînirea împărăției. După a căroră surpare pururea Constantin și Marele între împărați a mutat stăpînirea împărăției la Roma noasră cea nouă. Că 7 locuri sunt care le întrec pe celelalte cu mărimea și cu stăpînirea lumească, la care știm că după vreme a fost întărită împărăția lumii, din care cea a Romanilor a șasea fiind, moașă a strămoșei, ca să și glumesc cu voi ceva mai dulce o are pe Ninive. Și trebuie negreșit ca ea întii să se supună Asirienilor și Mezilor și Babilonienilor și Macedonenilor și atunci să ne îndemne pe noi spre supunere. Iar dacă nu aceea, cum aceasta? A pricepe nu pot. Că ceea ce n-a dat cineva nici nu poate să aibă nădejde să ia. Sau nu știți că voi mai virtos ați fost supuși nouă și birnici, după ce s-a mutat împărăția aici?

Dar care este pricina sculării asupra? Eresul luptătorilor de Icoane celor ce s-au zis în vremea lui Leon Izaurul. Că pentru eresul acesta Proedrul, adică cel mai întii șezător al Romei, lepădînd supunerea și către frangul întocmiri de pace făcînd și dajdiile le-a oprit, și pe Anastasie împreună cu cei ce erau cu el l-a anatemitat.

Apoi și alți, deși vom da aceasta vouă și maică pe cea a voastră și veche o vom numi, iar fiindcă ei pe cea a noastră și mai nouă, nici așa punerea voastră înainte nu va avea cuvînt. Că nici la toată maica nu trebuie a-i urma, nici tot ce se deosebește cu vechimea nu este mai cinstit. Ci trebuie a-i urma maicii și a o asculta pe ea, cînd o

va vedea pe ea că umblă în urma celui adevărat și unuia Dumnezeu și Tatăl și acelor dintr-însul, ca din pricinuitoare de o ființă și de o fire ipostasuri, zic adică a celui Născut îi a celui Purces, măcar deși foarte vă necăjiți auzind pe Tatăl numai pricinuitoare și purcagător al Duhului, și a se întoarce de către ea și a o urî când nu se va afla așa. Că cel ce va iubi, zice pe tatăl său și pe mama sa mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine. Și așa s-a arătat prin cuvinte stăpânești cum că nici totdeauna nici la toată maica nu trebuie a-i urma. Iar dacă cel ce grăiești împotriva berii de la mine și aceasta s-o arăt, cum cele vechi nu sunt mai cinstite decât cele noi, ia aminte cu de-ădînsul și-ți voi aduce ție mărturii puține din cele multe. Și întâi din singur cuvîntul este arătată dovedirea că n-a zis mai cinstit, ci simplu așa cinstit. Că cinstit și vrednic de cucernicie este tot ce se deosebește cu vechimea, dar nu mai cinstit și mai vrednic de cucernicie. Pentru aceea aceasta numai la cel vechi de zile cere s-a văzut de Daniil, va zice cu adevărat și potrivit, iar la noi cei zidiți, nicidecum nu va avea loc. Și cum că este adevărată ceea ce zic iată îndată se va zice, demonii mai întâi zidindu-se decât noi atîta s-au făcut de mai necinstiți acum decât oamenii cei ce s-au zidit mai pe urmă, încît nici nu se poate spune. Că las a zice ceva pentru îngeri, că și ei poftesc a privi la Bunătățile cele ce ni s-au dăruit nouă de la Dumnezeu. Că să nu-mi aduci mie cuvîntul acela: Micșoratu-l-ai pe el cu puțin față de îngeri. Ci aceea socotește, cine șade astăzi pe scaun împreună cu Tatăl de-a dreapta, oare fire de inger, sau pîrgă a ființei noastre? și către cine zice Dumnezeu? Eu am zis Dumnezeul sunteți și fiil al Celui Prea Înalt toți. Și unde este scris în Scriptură că după chipul și după asemănarea lui Dumnezeu s-au făcut îngeri? Oare nu sunt toți Duhuri slujitoare care se trimit spre slujbă cei ce vor să moștenească mîntuirea?

Deci dacă mărturia cea dintîi ți se pare ție credincioasă, numără și pe celelalte după urmare. Iată omul cel mai cinstit fiind decât celelalte zidiri, mai pe urmă de toate s-a plămuit. Însuși aceștia iarăși din suflet înțelegător și fără de trup fiind și din trup materialnic și muritor, întâi a avut plămuirea părții celei mai de jos zic adică a trupului și apoi pe urmă estimea sufletului, adică a părții celei mai bune. Și pe însăși materia celor patru stihii, care mai întâi decât felurile cu porunca lui Dumnezeu s-a înființat și acestora maică cu Cuvîntul Domnului și cu Duhul. Guni lui s-au făcut, cine împărțășit fiind de minte și de înțelegere o va zice mai bună decât acestea? Că ce ar fi fost aceasta, care era fără de formă și fără de chip, cînd încă neadusă întru ființă era lumină și aerul întunecat și pămînt nevăzut pentru că de mulțimea apelor era acoperit, și nici pe felurile animalelor celor ce înoată sau ale păsărilor celor zburătoare apele nu le rodise căci cele de pe uscat se făcuse? Și pămîntul fiind cu totul neîntocmit și neîmpodobit, cînd încă nu primise podoabă care acum o are din felurile pomilor și frumusețea florilor la ce ne-ar fi folosit nouă? Și Cerul cel mai presus de toate stihiiile, ce s-ar fi părut, de n-ar fi avut strălucirea soarelui și a lunii și a stelelor? Las acestea, ce Abel cel mai de pe urmă decât Cain cel ce s-a născut mai înainte, și iarăși Isaac cel mai de apoi decât Ismail cel întâi născut, oare nu sunt mult mai vradnici de cucernicie și mai cinstiți? Ce Iacob cel ce s-a născut pe urmă, oare nu s-a numit de Domnul cel întâi născut și iubit Lui? Iar Isav cel mai întâi decât acesta s-a socotit urît și mai pe urmă. Ce David, oare n-a fost cel mai de pe urmă dintre fiii lui Iese, iar întru ungerea untului de lemn cel dintîi s-a socotit la Dumnezeu și slugă a lui s-a mărturisit? Că am aflat, zice, pe David sluga Mea, Bărbat după inima Mea. Iar între cei 12 patriarhi aceea

vechi și între cei 12 apostoli care pe urmă dintr-înșii a strălucit, pe care zici a fi mai mari, oare nu pe cei ce au dobândit mai bună credință și cinste, și apropierea fără de mijlocire de Dumnezeu prin șederea pe 12 scaune, care li s-au făgăduit? Arătat este cu adevărat. Ce Matia, oare nu unul fiind din cei 70, s-a ales cu alegerea Apostolilor în locul lui Iuda Iscariotesul ce era unul din cei 12? Și însuși marele Pavel fiind cel mai de pe urmă decît ceilalți apostoli, iar mai mult și prigonitor al Credinței Creștinilor, cum s-a făcut cel mai întîi decît toți și Vasul alegerii de Dumnezeu s-a numit?

Iar de vreme cum că acestea așa sunt și întru acest chip, nimeni nu se îndoiește, afară de nu va fi arătat iubitor de ceartă, și nu va iubi adevărul, ci va căuta să-și întărească socoteala sa din multa înaltă cugetare și deșarta mîndrie, veniți să adăugăm și pe celelalte pe rînd, cite le știm că mai demult fiind cinstite, s-au făcut oarecum mai necinstite cu aducerea celor noi. Că frumos a fost și Cortul mărturie, pe care Dumnezeu l-a arătat și Moisi l-a înfipt și Veseliul l-a săvîrșit. Dar mai frumoasă și mai strălucită Biserica ceea ce s-a zidit Domnului de Solomon. Și încă și mai frumoasă decît aceea, ceea ce acum în Constantinopol se cinsteste pe numele sfîntei Sofii, și pe alîta pe cît este mai strălucit Soarele decît Luna. Precum cu adevărat mult mai mare și mai înaltă este, iar mai fără de asemănare întrece Jerfa cea fără de Sînge și cuvîntătoare care se săvîrșește întru aceasta, pe ceea ce se aducea acolo prin sînge de dobitoace. Sau poate vei cinsti mai mult și Fasca decît Pasca, pe cea veche și a legii decît pe cea nouă și a creștinilor, și pe mielul cel necuvîntător decît pe cel cuvîntător și al nostru, care a ridicat păcatul lumii, precum zice Ioan Mergătorul înainte Glasul Cuvîntului. Pentru că era parte bărbătească și fără de prihană și desăvîrșit și pentru că era mai înainte cu vremea. Sau și pe sîngele cu care se ungea decît pe cel ce a curs din Coasta Dumnezeiescului Trup, și lumea toată a curățit-o și o curățește. Că este și aceasta poate a nesocotelii tale, că le cîntești pe toate cele vechi măcar de ar fi poate și iudaicești. Precum și azima, și măcar că nu și pe tălerea împrejur. Încă tu mi se pare că și pe scîldătoarea cea cu 5 pridvoare, întru care Îngerul Domnului pogorîndu-se și tulburînd apa, sănătatea trupească le dăruia celor bolnavi, mai sfîntă o socotești decît sfîntul Iordan în care botezîndu-se Stăpînul Îngerilor toată boala păcatului pierzînd-o sănătate sufletească a dăruit. Sau și decît Dumnezeiasca Colimivtră Cristelniță a Botezului nostru zic, întru care prin apă și prin Duh a doua oară născîndu-ne toți, credincioșii, sănătate sufletească dobîndim mai cinstită pe aceea o hotărîți. Încă și pe Sinagoga Iudeilor pe aceea ce este mai veche o alegeți mai mult decît Biserica cea Sobornicească a creștinilor. Și decît Așezămîntul cel Nou al lui Hristos pe cel vechi și al legii, și în scurt să zic pe umbră mai mult decît pe Icoană, și pe însăși Icoana mai mult decît pe adevăr o vei cinsti. Dacă pe cele vechi și demult ale Prorocilor te vei certa mai mult a le alege și vei voi mai mult ale cinsti decît pe cele noi. Dar nu s-a proslăvit ce era proslăvit pentru Slava cea covîrșitoare, precum marele Pavel mai înainte de noi a hotărît.

Că frumoasă este și Roma și stălucită și vestită, frumos este și Ierusalimul și decît cele frumoase mai frumos. Căci cum nu? Unde Hristos Dumnezeul nostru cu trup arătîndu-se, precum este prorocia, cu pamenii împreună a petrecut, minunile cele mari săvîrșindu-le și mîntuirea mea lucrînd prin Patimile sale și prin Înviere. Frumos este și Babilonul și cetatea cea mare, a Antiohienilor, care s-a învrednicit a se numi cetate a lui Dumnezeu, dar încă nu sunt acestea mai cinstite decît a noastră.

Pentru care motiv? Pentru că cele vechi au trecut, iată toate s-au făcut noi, sau nu vezi, că pe toate numirile cetăților și cinstele acestea singură le-a moștenit, noua Romă, nou Ierusalim, marele Babilon, cetate a lui Dumnezeu? Că are în sine pe Cetatea cea adevărată și însușită, întru care a locuit trupestă toată plinirea Dumnezeirii, adică a unui Ipostas' a Fiului. Căreia și moștenire neînstrănată Cetatea i s-a dat. Aici singură stăpînirea Romei, aici slava Domnului, care mai înainte era în Ierusalim. Aici Biserica, iar mai virtos multe în loc de una. Aici Arhiereul. Aici jertfa cea Duhovnicească și Cuvîntătoare și fără de sînge. Aici Pîinile puse înaintea, nu fără de aluat și fără de sare, ci întregi și cu totul deplin, pe Trupul cel cu minte și însușit, care pentru noi s-a luat de la noi, al lui Hristos celui ce era Dumnezeu și om, prin sare și prin aluat însemnînd că n-a luat Domnul trup fără de suflet și fără de minte, precum Arie și Apolinarie cei cu mintea deșartă birfeau. Că n-a luat jumătate ceea ce a luat. Că așadar nici om deșăvîrșit n-ar fi fost Hristos, nici omul întreg s-a mîntuit, ci cel jumătate, că ce a rămas neluat este nevindecăt.

Ci pentru acestea adică de-ajuns. Că din destul s-a arătat, precum socotesc a cinstei voastre de a fi înfii surpărea, sau ieșirea, sau încetarea sau nu știu ce se și cuvine a zice mai potrivit. Iar acum ni se cuvine nouă să mergem la însăși Purcederea Sfîntului Duh, punînd Ajutătoare a cuvîntului pe însăși Sfînta Treime, pe Tatăl zic și pe Fiul și pe Sfîntul Duh, pentru care este cuvîntul. Ca unul să binevoiască altul împreună să lucreze și altul să sufle, iar mai virtos, una din cea una. Dumnezeire să se facă strălucirea, care cu unire este despărțită și cu despărțirea împreunată. Care lucru este și preaslăvit. Că de nu de la ea, cu cele ale ei ne vom lumina, oare ce și măsurat și pe cît este cu încăpere firii omenești, de la cine avem să ne luminăm? De la pămînt? Nu era înfînțat. De la mare? Nu era umedă. De la Cer? Nu era ridicat. De la soare și de la lună și de la stele? Nu erau încă zidite. Dar de la veacuri? Mămănt de veacuri este Dumnezeu. Cum dar vom cerca de la cele ce nu sunt pururea vecuitoare pentru cel ce este pururea vecuitor? Nu căuta dar cele ce nu se pot afla o omule. Că nu le vei afla. Pentru ce? Pentru că pe Dumnezeu a-l înțelege este greu, și a-l spîne cu neputință. Că laud pe cel ce a zis cuvîntul acesta, măcar deși este străluc, și afară stă de curtea și ușa noastră. Că aceeași a zis mai înainte, pe care Teologul nostru mai pe urmă cu mare glas a tunat zicînd: Pe Dumnezeu nu l-a văzut nimeni vreodată. Iar acest cuvînt, nimeni nu l-a văzut, aici s-a zis în loc de nimeni nu l-a cunoscut. Apoi ca să-l crezi pe el, arată că Fiul lui Dumnezeu își zice ție aceasta: Cel Unul Născut Fiul care este în sinurile Tatălui, acela a spus. Crezi dar Cuvîntul celui Ipostatic și Dumnezeu? Dacă crezi, ascultă-l pe el zicînd în altă parte: Iar cînd va veni Mîngîietorul, pe care Eu îl voi trimite vouă, Duhul Adevărului care de la Tatăl purcede, acela va mărturisi pentru Mine. Zicînd, că de la Tatăl se Purcede, își arată ție, că din Ființa Tatălui are Estime, de unde și El. Iar Duh al Adevărului zicînd, a însemnat să înțelegi, că nu este Duhul străin de dînsul, ci și al lui este și al Tatălui. Că una este ființa a cîtecele fețelor. Dar cum este al acestuia și cum al celuiia? Că din Tatăl se Purcede, dar în Fiul se odihnește. Că arătătoare una alteia sunt cele trei, alta prin alta înțelegîndu-se, că de n-ar fi Fiu, cum s-ar înțelege Tată? Căci căruia Fiu se numește Tată? și de nu Tată cum Fiu? Căci căruia Tată se zice Fiu? Așa și Duhul Sfînt, din Tatăl cu adevărat se purcede, dar prin Fiul nouă ni se arată. Și iarăși se arată prin Duhul. Că urmează unul cu altul împreună pururea și cel Născut și cel Purces, unul de altul

nedespărțindu-se, însă nici de Tatăl. Precum și cuvîntul nostru se naște cu adevărat din mintea noastră fără de trup și fără de patimă, dar se scoate afară prin duhul nostru, nici de Mintea ceea ce l-a născut pe el despărțindu-se, nici de Duhul cele ce îl arată pe el. Că nici cuvînt nu se scoate afară fără de duh, nici duh fără de cuvînt. Ci amîndouă unul prin altul. Încă nici minte în alt chip pe sineși nu se face arătată ce fel este, fără numai prin cuvîntul cel ce se naște din estime și prin duhul adică cel ce iese dintr-însa, dar urmează împreună cu cuvîntul. Că vine cuvîntul la noi, scotîndu-se afară prin duhul din minte și rămîne nedespărțit în minte nu mai puțin decît mai înainte, cînd era nevestit. Că și pe cei ce-l ascultă îi umple, și de cel ce-l grăiește nu se depărtează. Precum cu adevărat și Cuvîntul lui Dumnezeu Tatăl, și către noi s-a pogorît prin Duhul cel ce urmează împreună cu el, sălășluindu-se în Mitra fecioriei, și de Sînul Părintesc nu s-a depărțat. Că nedespărțită este Treimea după Ființă, măcar deși este despărțită cu fețe. Iar cum că nici Cuvîntul fără de Duhul, nici Duhul fără de Cuvînt nu se arată sau lucrează, din multe locuri ale Scripturii putem aceasta arăta și din altele, iar mai vîrtos din graiurile lui Gavriil către Fecioara. Căci zicînd aceea: Cum va fi mie aceasta, de vreme ce eu de bărbat nu știu. A adus acela îndată: Duhul Sfînt va veni peste tine, și Puterea celui prea înalt te va umbri. Vezi că nu în zadar zicem, că unde este venirea Duhului, acolo și a Fiului și a Tatălui, că zicînd Îngerul că Duhul Sfînt și Puterea celui prea înalt te va umbri, le-a arătat pe cele trei ipostasuri. Prea înalt, Tatăl, Putere, Fiul și Duhul Sfînt. Aceasta încă și mai pe urmă Mîntuitorul a însemnat-o, cînd vorbea cu Samarineanca: Duh, zicînd este Dumnezeu, și cei ce i se închină lui, cu Duhul și cu Adevărul se cade să se închine. Adică cu Duhul și cu Fiul, că acesta este Adevărul, se cade să se închine Tatălui. Adică în trei ipostasuri. Că Dumnezeu pe Tatăl l-a numit după părerea aceea. Iar prin Adevărul pe sineși s-a arătat. Iar prin a zice Dumnezeu Duh este, a însemnat-o cuprinzător pe toată Ființa Dumnezeirii, ca pe ceea ce este fără de trup și înțelegătoare. Iar acestea deși mai afară de pricina ce ne zace înainte. Ie-am zis, însă că să vă încredințeze pe voi din destul, cum că nedespărțite sunt cele trei ipostasuri și dintr-un pricinuitor Tatăl, au estimea și Fiul și Duhul, măcar deși în alt chip, unul adică cu naștere, iar altul cu Purcedere. Că peste tot în Scriptură aflăm că din Tatăl nedespărțit de el se trimite și Cuvîntul cel Unul Născut și Mîngietorul, Precum adică și, la Iordan mai înainte, iar mai pe urmă în Tabor. Ci acolo, în chip de Porumb, de la Tatăl aducînd mărturia celui iubit, a rămas peste dînsul, nici mai înainte de la el fiind depărțat. Iar aici, ca un Nor luminos aceeași mărturie de la Tatăl iarăși aducînd. Că în multe locuri norul închipuiește pe Sfîntul Duh. Că toți, zice, prin Moisi s-au botezat în nor și în mare.

Iar acestea au fost închipuire ale Botezului nostru, precum zice Dumnezeiescul Apostol, marea a apei, norul al Duhului. Încă și la înălțare nor l-a luat pe El. Că precum întru Duhul Sfînt s-a pogorît pe pămînt sălășluindu-se în fecioara, după bunavestire a lui Gavriil, așa prin Duhul s-a suit la Tatăl, de care nu s-a despărțit, niciodată. Încă și în Egipt fugind ca un prunc, pe nor era șezînd. Că iată, zice, Domnul va veni pe nor ușor în Egipt, că măcar deși pe brașele cele de maică și ale logodnicului Iosif ședea, dar de Duhul Sfînt cel ce urma împreună cu el se purta. Apoi și la a doua venire a lui, nu numai el prin nor din Cer se va pogori, ci și dreptii prin nor îl vor întîmpina pe el atunci, adică prin Puterile și Lucrurile Duhului. Ca nici de judecată să nu se lipsească Duhul. Că deși este scris că Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată

judecata a dat-o Fiului, dar nu sunt afară de această Tatăl și Duhul. Că unul se vede
 că împreună binevoiește, iar altul că împreună lucrează. Că zice David: Trimite-vei
 Duhul Tău și se vor zidi și vei înnoi fața pământului. Vedeți că peste tot în Scriptură
 Duhul mai virtos se află că se trimite la Fiul, nu ca un rob, departe de aceasta, ci ca cel
 ce este de o cinste și de o Slavă, iar nu Fiul către Duhul. Afiăm și pe Fiul că se trimite
 de Tatăl și singur și împreună cu Duhul. Precum aceea: Trimite-vă Cuyintul său și le
 va topi pe ele, Sufla-va Duhul lui și vor curge ape. Și iarăși Apostolul pentru venirea
 cea dintîi a lui Hristos: Iar cînd a venit, zice, Împlinirea vremii, a trimis Dumnezeu pe
 Fiul său cel născut din femeie. Pentru care pricină zic acestea? Pentru că amîndurora
 pricinilor le este Tatăl. Că unuia îi este Născător, iar altuia Purcегător. Iar nu, precum
 voi vă amăgiți și din Fiul se purcede. Că așa de ғr fi fost, s-ar fi trimis și de la Fiul către
 Tatăl, ca cel ce ar fi avut estimea de la amîndoi. Dar nu este aceasta, nu este. Că
 nicidecum nicăieri în toată Dumnezeiască Scriptură nu se va afia, că Duhul se purcede
 din Fiul, precum din Tatăl. Sau arătați-ne nouă aceasta și ne vom pleca. Că noi v-am
 adus vouă mărturii din Scripturi și încă vom mai aduce mai multe, cum că și Duhul și
 Fiul din Tatăl au estimea, dar în alt chip Fiu și în alt chip Duhul. Că a unuia este
 Nașterea nespusă, iar altuia Purcedere negrăită. Dați-ne dar și voi o mărturie din
 Scriptură, cum că și din Fiul se purcede precum din Tatăl și vom mărturisii că ne-am
 biruit. Iar de nu puteți, precum nici nu puteți s-a arătați aceasta. De unde? Că nici nu
 este scris în toată Dumnezeiască Scriptură, lăsați-ne biruința nouă, iar mai virtos lui
 Dumnezeu dați-o pe ea. De un cuget și de o socoteală întru toate făcîndu-vă voi cu
 noi, precum mai înainte și împreună cu un glas pe Treime slăvind-o. Dacă nu ca pe
 niște gunoale din casă, și mînjitură și lepădătură din oală ne socotiți, precum și pe
 celelalte pe toate neamurile le socotiți, înalt cugetînd pentru puterea trupului și
 înțelepciunea sufletului și priceperea și toate celelalte isprăvi. Că ce oare nu dintru
 același lut și amestecare sunteți din care și noi? Oare nu de aceeași fire și de același
 patimi vă împărtășiți? Oare nu sunteți pămînt și cenușă și ca să zic în scurt stricăciune
 precum și noi? Pentru ce dar sunteți înalți și mai presus de om, ca Ebra acela sau ca
 neamul lui Enac vă lăudați, în deșert și cu mîndrie, trufindu-vă nu numai împotriva
 noastră, ci și a înșii sfinților Părinți, ca și cum decît ei mai bine știți Scripturile și cu
 petrecerea și cu viața i-ați întrece? Și cine a cunoscut Gîndul Domnului, după
 Proorocul? La marginile înțelepciunii lui cine a ajuns? Să nu se laude dar cel înțelept
 întru înțelepciunea lui, nici cel bogat întru bogăția lui. Că toată înțelepciunea este de
 la Domnul și cu El este în veac. Că dacă nisipul mărilor și picăturile ploii și zilele
 veacului, nimeni nu le va număra, încă nici înălțimea cerului, sau lățimea pămîntului,
 sau adîncul, cum înțelepciunea cineva o va perca? Că rădăcina înțelepciunii cui s-a
 descoperit? Și meșteșugurile ei cine le-a cunoscut? Unul este înțelept și unul este
 înfricoșat foarte și unul este Bogat. Care este acestă? Domnul cel Tare și puternic,
 Domnul cel Puternic în război. Cel ce face sărac și îmbogățește, și smerește și înaltă.
 De care și voi temîndu-vă nu vă sîrguiți ca întru toate să biruiți, ci la unele suferiți să
 vă și biruiți spre bine și spre folos. Că noi acestea zicînd și tare împotrîvîndu-ne, nu ne
 silim să biruim, ci să întoarcem la noi pe frați de a căroră despărțire ne este jale.

STAREA ÎNTÎI

Ce dar, zice, care nu și din Fiul se purcede Duhul Sfânt? Să nu ne fie nouă să zicem aceasta. Că numai din Tată zicem că se purcede. Iar dacă voi mai bine decît noi știți Scripturile, arătați unde este scris și ne plecăm. Este scris, zice, Că Eu și Tatăl una suntem. Și toate cîte are Tatăl, ale mele sunt. Și, Eu întru Tatăl și Tatăl întru Mine. Deci dacă și unul întru altul este și una sunt amîndoi și cîte amîndoi și cîte are Tatăl acestea și Fiul, una este cu adevărat din cele ce le are cu adevărat ființește și purcederea Sfintului Duh. Și dacă una este cu adevărat precum și este, are dar pe aceasta și Fiul. Acest grai al vostru, dar, o fraților vinovați veșnicului blestem pe voi vă va face. Că rău de voie alegeți să vă certați în cuvinte, necerînd mintea Scripturii, nici voind să vă plecați adevărului. Că dacă pentru că a zis Mîntuitorul, Toate cîte le are Tată ale Mele sunt, pentru aceasta socotiți că purcederea este de obște a Tatălui și a Fiului, că ceea ce este una din toate cele ce le are Tatăl, să aibă dar de obște împreună cu Tatăl și pe a naște. Că una din toate cele ce le are Tatăl este și aceasta. Și să nască Fiul alt fiu. Să aibă și pe nenașterea Tatălui, fiindcă și aceasta este una din toate. Și o parte a lui să fie născută, iar o parte nenăscută, ce să se cinstească de noi și un Dumnezeu alcătuit din două, că furniculeul cel de la Iov, care piere pentru lipsa hranei. Dar nu este aceasta, nu este. Și necuvincioase și fără de cale și socotii și grăiți. Că Cuvintele acestea ale Mîntuitorului pe însușirile cele firești cele comune și pe a fi de o fire le arată. Că cu aceea ce zice: Eu și Tatăl una suntem, a arătat pe una și aceeași Ființă (Numirea Ființă, Mîntuitorul este una cu Tatăl și cu Dumnezeu). Și cu aceea ce zice: Eu întru Tatăl și Tatăl întru Mine a arătat-o pe unirea Ipostasurilor cea după ființă. Iar toate cîte le are Tatăl ale Mele sunt, zicînd, pe însușirile cele comune și ființești ale unei firi le-a zis, iar nu pe cele Ipostaticești, adică ale Ipostasurilor.

Iar însușiri ale firi și de obște la cîtele Ipostasuri sunt acestea: A fi înțelegător, cuvîntător, nematerialnic, fără de trup, împreună fără de început, împreună veșnic, nevăzut, fără de sfîrșit, fără de moarte, fără de stricăciune, nepieritor, a avea Estime (sau starea) întru sine, a fi în deosebit al său Ipostas, a fi de sineși stăpînitor a tot Țiitor, atotputernic, de o ființă, de o Dumnezeu, de un Scaun, de o Slavă, Înțelept, Ziditor, Țiitor, Purtător de grijă, neajuns de minte, neschimbat, fără de felurime, fără de citățime, fără de formă nepipăit. Acestea și cîte ca acestea sunt comune, precum s-a zis, ale unei Dumnezeiri celei în trei Ipostasuri și împreună fără de început. Iar însușiri Ipostatice și deosebite ale celor trei fețe a Tatălui adică Nenașterea și Părintimea, iar de voiești, și a fi fără de început și necauzat, că nu este din ceva. Iar a Fiului Nașterea și Fiimea, iar de voiești și a fi din început, că este din Tatăl.

Iar de vei înțelege începutul cel de la vreme, este și fără de început, pentru că este făcător al vremilor, nu sub vreme. Iar a Duhului ieșirea și Purcederea. Iar de voiești și Sfîntenia. Nu ca și cum n-ar fi Sfînte celelalte două Fețe departe de aceasta, ci pentru că se deosebește de celelalte zidite duhuri prin numirea cea sfințitoare, ca și cînd vom auzi Duh Sfînt să ne povățuim prin sfințire către El. Și nu pentru același nume să ne rătăcim la duhurile cele roabe. Ce dar, zice, oare nu și pe Îngeri îi numim sfinți, și pe oamenii cei îmbunătățiți duhovnicești și asemenea sfinți? Departe de aceasta. Căci după dar și după împărtășire zicem că au și ei sfîntenia, iar nu după fire, precum Dumnezeu. Și multă este deosebirea între sfîntenia cea firească și între cea împărtășită, iar mai virtos fără de asemănare peste măsură.

Fie zice acestea așa precum le grăiești, dar ce vei zice, dacă vom arăta și pe Fiul că trimite pe Duhul? În vremea Patimii sale s-a făgăduit ucenicilor săi zicînd: Voi trimite vouă pe Mîngîietorul, iar după Înviere l-a și dat lor prin insuflare. Deci dacă nu l-ar fi purces și de la sine, nu l-ar fi trimis pe el precum Tatăl. Căci cum nu trimite și Mîngîietorul, precum Fiul și Tatăl? O de răzvrătirea Dumnezeuiștilor cuvinte, fraților, că cele de mai sus și cele de mai jos trecîndu-le, numai cele ce vă folosesc vouă la răspuns le puneți înainte. Dar eu și pe însăși graiurile Evanghellei, și pe înțelegerea lor precum se țin de adevăr, le voi arăta vouă, ca să mă duc, că de nu mă voi duce Eu, Mîngîietorul nu va veni la voi. Ia aminte cu de-amănuntul, că aici nici de la Tatăl nici de la dînsul a zis că se trimite, ci cu de sine stăpînire și cu de sineși volnicie a zis că va veni Duhul, nici al său nici al Tatălui nu l-a zis că este Duhul, ci slobod și fără de nici o legătură. Și deci după a voastră socoteală, al nici unuia din amîndoi nu este Duhul. Ci departe de la această necuviință. Că este scris mai înainte de aceasta puțin mai sus. Iar cînd va veni Mîngîietorul pe care Eu îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, **care de la Tatăl se purcede**, acela va mărturisi pentru Mine. Ia aminte cu de-adînsul la împletirea cuvintelor. Iar cînd va veni Mîngîietorul. Acesta este a voinței și a stăpînirii. Pe care Eu îl voi trimite vouă: Aceasta este a trimiterii de la Fiul, nu ca un rob de la stăpîn se trimite Duhul, ci ca cel de o ființă de la cel de o ființă ca cel Adevărat de la cel Adevărat, ca cel ce nu este străin de la cel ce nu este străin. Iar adăugînd la acestea, că de la Tatăl a ridicat trimiteria cea de la sine a Mîngîietorului, arătîndu-ne nouă din cuvîntul acesta, că măcar deși eu am zis că voi trimite pe Duhul, dar de la Tatăl se trimite, de la care și Estimeea împreună purdrea vecuitoare o are, precum și eu. Că dintr-însul și eu m-am născut, și Duhul se purcede, din Ființa Tatălui amîndoi, deși întru deosebite ale noastre lpostasuri suntem. Apoi iarăși zicînd Duhul Adevărului, îndată a adus pe urmă, **carele de la Tatăl se purcede**. Ce însemnînd din cuvîntul acesta? Că măcar deși al meu este Duhul, căci Eu sunt Adevărul, dar de la Tatăl se purcede. Și ce este aceasta a se purcede? Oare l-a înțeles pe grai că însemnează a se trimite? Nicidecum. Cu adevărat vei zice că a înțeles că însemnează cum că din însăși Ființa Tatălui are Estimeea, din care și Fiul are Nașterea. O bună înțelegere, o bună unire. Că așa este și nu în altfel și aceasta zicem și noi.

Acum arată-mi și tu cu dragoste cel ce grăiești împotrivă, unde este scris așa cu aceste cuvinte, sau în Scriptura cea Veche sau în Scriptura cea nouă, cum că **Duhul se purcede din Fiul**. Dar mult te vei osteni cu adevărat și nu vei afla. Cum că dă, cînd va voi, pe Duhul și Fiul precum și Tatăl și noi împreună mărturisim. Ci și pe Tatăl pentru aceasta zicem că dă pe Duhul. Și pe Fiul cum că de la Tatăl îl dă pe El. Și pe El iarăși, cum că nu cu chip de slugă se trimite, ci cu de sine stăpînire vine, venind adică, ca un Domn, și trimițîndu-se ca cel ce nu este potrivnic lui Dumnezeu. Pentru aceea și Tatăl zicînd: În zilele cele mai de pe urmă **voi turna din Duhul meu peste tot trupul**.

Fiul după ce a înviat din morți zice: Luați Duh Sfînt. Dar alt lucru este darea, și alt lucru este purcederea. Că darea însemnează dare, iar Purcederea pe însăși estimeea cea din însăși firea. Dar ce ne oprește, zice, pe noi a zice cum că se purcede Duhul din Fiul, precum din Tatăl. Că dacă Fiul este Născut, iar Tatăl nenăscut, ci purces, și cîte trele sunt de o ființă, nimic împotrivă nu zicem, dacă zicem că se

purcede el din, amîndouă lpostasurile din cel nenăscut și din cel născut. **O neînțelegere, dacă aceasta zicînd, ziceți că nimic împotriva nu grați.** Și ce stricăciune este, zice, dintru a socoti noi așa pe Dumnezeu și a face pe Fiul întocmai cinstit cu Tată prin a zice, că Duhul iese din amîndouă? Aceasta este cinstea cea întocmai? Să nu fie. Ci cu adevărat necinste și nepotrivire. **Că aducînd două începuturi și două cauze și purcегători, mai mic și pe Duhul pe ascuns îl faci.**

Și unde vei pune aceea ce zice: Tatăl Meu mai mare decît Mine este, dacă nu pe unul îl vei pune Pricuinitor al Nașterii și al Purcederii iar pe fețele acestora pricinuite, măcar deși împreună veșnice sunt și împreună fără de început. Căci noi, precum este scris așa și credem'și socotim și cugetăm. Că pe cele scrise zicîndu-le, nu propunem primejdie. Iar voi de cereți și înțelegeți ce stricăciune este dintru a zice cum că Duhul se purcede și din Fiul, și aceasta acum o vom zice.

Întîi adică, că nu stăm întru cele scrise, după care trebuia să umblăm și să ne izbăvim de supărări. Iar a doua că nu ascultăm pe cele ce ne poruncește a nu muta hotarele Părinților. Că sfințele și cele de a toată lumea șase sinoade dogmatîsînd, că numai din Tatăl se purcede Sfîntul Duh, voi de atîta mulțime de sfinți Părinți necucерindu-vă, nici de Dumnezeu temîndu-vă, pe adăugirea aceasta cu vicleșug în Sfîntul Simbol o ați lipit, mutînd hotarele Părinților, **al cărora numărul este trei mii șase sute treizeci și trei 3633.**

Socotește la a cîtora de mulți Sfinți Părinți anatema sunt supuși latinii scornitori adăugini, și cei ce fără de socoteală se lipsesc de ei și cugetă cele asemenea. 3633 de Sfinți Părinți, toți aceștia sfinți au dogmatîsit că: Duhul Sfînt purcede numai din Tatăl. Și a treia ca nu' zicînd ca nu zicînd cum că și din Fiul se purcede Duhul, să aducem înlăuntrul două începuturi îi să dogmatîsim două cauze, care este nepotrivit și cu necuvință. Că am luat din Scriptură cum că o Cauză mai presus și de cuvînt și un Început mai presus de început este Tatăl, de la care și către care se aduc celelalte, precum din Soare lumina și raza.

Dar mai nepotrivit și mai cu necuvință, zice, este aceasta, care ziceți voi. Că, dacă o Fire este Dumnezeu cel în Treime, precum și este nu este fără de cale a zice noi cum că și Tatăl și din Fiul se purcede Duhul, precum și din soare și din rază lumina. Că pe a ta pildă s-o aduc, că o Fire este a Tatălui și a Fiului precum și a soarelui și a razei, și precum lumina și din soare și din rază se trimite așa și Duhul și din Fiul și din Tatăl. Dar nu este așa adevărul o fraților, precum ați zis, nu este așa. Că împreună întru aceeași dată soarele și împreună întru aceeași dată raza. Dar mai nepotrivit și mai cu necuvință, zice, este aceasta, care ziceți voi. Că dacă o Fire este Dumnezeu cel în Treime, precum și este nu este fără de cale a zice noi cum că și din Tatăl și din Fiul se purcede Duhul, precum și din soara și din rază lumina. Ca pe a ta pildă s-o aduc, că o Fire este a Tatălui și a Fiului precum și a soarelui și a razei, și precum lumina și din soare și din rază se trimite așa și Duhul și din Fiul și din Tatăl. Dar nu este așa adevărul o fraților, precum ați zis, nu este așa. Că împreună întru aceeași dată soarele și împreună întru aceeași dată lumina și împreună întru aceeași dată raza. Și se trimite, către noi din soare prin rază lumina și raza prin lumină. Că urmează una cu alta. Precum și Tatăl cu adevărat Fiul și Duhul. Că uneori se zice cum că Fiul prin Duhul a strălucit în mitra fecioarei, precum lumina prin rază: Că aceasta este, Te va umbri, Iar alteori cum că Duhul prin Fiul a luminat peste Apostoli cu multe

daruri, precum razele din lumină, dar din Tatăl amîndouă fețele. Nici lumina dar din rază, nici Duhul din Fiul, ci din Tatăl a amîndurora Nașterea și Purcederea. Și dacă numai din Tatăl zice este estimea amîndurora, să se zică dar și doi fii. Și aceștia cum voiești iarăși să se numească gemeni, sau unul mai mare și altul mai mic, dar cum voiți voi să-l numim noi pe Duhul cel ce se purcede din Fiul? Ca întrebarea voastră s-o aduc la înțelepciunea voastră. Frate? Sau al Fiului fiu, iar al Tatălui nepot, sau și amîndouă? Că se poate după voi a numi pe Fiul și Tată ca pe cel ce purcede pe Duhul, și frate mai mare al Duhului, ca pe cei ce sunt amîndoi din Tatăl. Iar pe Tatăl oare cum îl vom numi? Fără numai al Fiului Tată numai, iar al Duhului și Tată și Moș. O birfeli, iar mai virtos nebunie și neînțelegere a noilor teologi! Vedeți, cum voi vrînd rău să vă certați, scăpăm de întorsăturile voastre? Cum dar numai din Tatăl, zice, se purcede, iar nu și din Fiul, dar nici nenăscut nu este ca Tatăl, nici născut ca Fiul. Spuneți voi cum nenăscut este Tatăl, și cum născut este Fiul, și cum Duhul se purcede din amîndouă fețele, și eu firește o voi arăta pe purcederea Duhului care numai din Tatăl se face, și ne vom prăpăstui în nebunia minții amîndoi, la Taițele lui Dumnezeu plecîndu-se să căutăm. Și acestea care? Cei ce nici pe cele dinaintea picioarelor nu putem să le știm, nici nisipul mărilor și picăturile ploii și zilele veacului să le numărăm, cu cât mai virtos adîncurile lui Dumnezeu să le cercăm și cuvînt să dăm al firii celei atîta de negrăite și mai presus de cuvînt.

Deci după ce am cunoscut nebiruirea voastră cea întru silogisme și în întorsături, să vedem și puterea voastră cea din Dumnezeieștile cuvinte. Dacă oare ne veți primi pe noi cum că și cea din acestea spunem. Căci noi din cuvinte mari și înalte am luat cum că și Nașterea Fiului și purcederea Duhului este numai din Tatăl cel nenăscut și fără de început și nepricinuit și așa propovăduim. Care sunt acestea? Ascultă proorocul David zicînd către Fiul despre Fața Tatălui: „Din pîntece mai înainte de luceafăr te-am născut”. Și iarăși: Răspuns-a inima mea cuvînt bun. Și pe Iov și pe Ioil zicînd ei pentru Duhul. Unul adică: Fi-va în zilele cele mai de pe urmă voi țurna din Duhul meu peste tot trupul. Iar pe altul: Duhul cel Dumnezeiesc este cel ce m-a făcut pe mine, iar însuflarea atotțitorul este ceea ce mă învață. Și pe Isaia zicînd ca despre Fiul: Duhul Domnului peste Mine pentru care m-a uns pe mine. Și s-a pogorît, zice, Duhul Domnului și i-a povățuit pe ei. Și iarăși David: Cu Cuvîntul Domnului cerurile s-au întărit și cu Duhul Gurii lui toată puterea lor. Iar Gură și Duh cînd auzi la Dumnezeu după cuviință, dumnezeiască pe acestea să le înțelegi. Nici pe gură mădular, nici pe Duh însuflare care se revarsă și se risipește în aer. Și ia aminte că pretutindenea Dumnezeiasca Scriptură deosebire face între naștere și între purcedere. Că pe naștere din pîntece și din inimă o zice, iar pe purcedere cum că prin gură iese. Precum este cu puțință, aceasta a o cunoaște și din cuvintele Apostolului către Efeseni. Că invitîndu-i pe ei spre războiul cel duhovnicesc și sfătuindu-i să ia toată arma lui Dumnezeu, zice, Stați, încingîndu-vă mijlocul vostru cu adevărul, și îmbrăcîndu-vă în ziua dreptății și încălțîndu-vă picioarele spre gătirea Evangheliei păcii. Și nimeni nu este care să nu știe cu adevărat, că și Adevăr și Dreptate și Pace pe Hristos îl numește Pavel, de la dînsul aceasta învățîndu-se. Iar dacă voiesc să zică vrîunii Adevăr pe Hristos, iar Dreptate pe Tatăl, iar pe Duhul Gătire a Evangheliei păcii, ca pe cel prin semne și minuni le gătea Apostolilor propovăduirea Evangheliei păcii, adică a lui Hristos și pe aceasta ca pe ceea ce se ține de Adevăr o primim. Apoi îndeamnă ca peste toate acestea să ia pavăza Credinței și să primească Coiful

mintuirii și Sabia Duhului, care este (rima) Graiului lui Dumnezeu. Aici iarăși Coif pe Tatăl înțelegem. Că zice Cap al lui Hristos este Dumnezeu. Iar Mîntuire pe Mîntuitorul Hristos. Iar cum că Mîntuire este Fiul, nu numai Pavel întru cele ce zice: Arătatus-a Darul lui Dumnezeu cel mîntuitor, sau cînd zice, De unde și pe Mîntuitorul îl așteptăm pe Hristos, aceasta a arătat. Ci și toată Scriptura cea veche mai înainte de el aceasta zice. Și însuși bătrînul Simeon care l-a luat pe el în brațe acum slobozește pe robul tău Stăpîne, către Mîntuitorul zicînd (cata to rimasu) după graiul tău, adică după făgăduința Duhului tău. Că îi era făgăduit lui, zice, de la Duhul Sfînt să nu moară, pînă ce nu va vedea pe Hristosul Domnului. Pe care acesta cu cuviință mîntuire îl numește.

Iar acestea nu în zadar și în deșert le iscodim, ci ca să vă arătăm vouă că și în Scriptura cea veche și în Scriptura cea Nouă este deosebire între purcede și între naștere. Că iată ați cunoscut luminat acela, Voi turna din Duhul Meu, despre Tatăl este zis, nu despre Fiul. Și aceea, Insuflarea atotîitorului este ceea ce mă învață pe mine. Și s-a pogorît Duhul Domnului, ale Tatălui cu adevărat sunt și acestea, nu ale Fiului. Ci și Simeon și Pavel Grai pe Duhul numindu-l însemnează cum că din Gura Tatălui se purcede, nu a Fiului. Că pe acela ce lov îl zice insuflare, și loil Turnare, și untdelemn al bucuriei David, și ungere Isaia, pe acesta Simeon și Pavel, ca pe cel ce se varsă din Gura Tatălui, Grai cu cuviință l-a numit, împreună cu Dumnezeiescul David grăind, care zice că s-a întărit toată puterea cerurilor cu Duhul Gurii lui. Că întocmai este a zice Duh și a zice Grai precum s-a arătat. Că nu vom putea învinui pe Apostolul nici a-l lepăda pe Primitorul de Dumnezeu, care potrivit la zis pe Duhul Grai, ce pe cel ce se scoate din Gura cea Părintească. Că nici nu putem a-l zice Grai pe Cuvînt. Că ne-a învățat pe noi Scriptura, că cuvîntul se naște din pîntece și din inimă, iar nu se purcede din gură. Grai dar aici și Duh același este întru nimic deosebindu-se, fără numai cu numirile. Deci toată arma a lui Dumnezeu aici Pavel zice pe Fiul și pe Duhul. Din care întru unul ce în ziua Dreptății ne sfătuiește să ne îmbrăcăm și cu brîul adevărului să ne încingem. Căci cliți întru Hristos zice, v-ați botezat în Hristos ați și îmbrăcat. Iar pe altul să-l ținem ca pe o sabie, pentru tăierea și despărțirea obiceiurilor celor potrivnice și a vrăjmașilor celor fără de trup. Că precum Cuvîntul lui Dumnezeu este tăietor, Că viu, zice este Cuvîntul lui Dumnezeu și lucrător și mai tăios decît toată sabia cea cu două tășuri, Așa și Dumnezeu și Tatăl se purcede și care este asemenea după ființă cu Cuvîntul lui Dumnezeu și Fiul. Iar Coif pe Tatăl numindu-l, precum s-a zis, Pricinuitor pe el și Născător și Purcегător al celor din el l'ostasuri luminat l-a arătat. Iar după ce cu toată arma aceasta ne vom întări și îngrădi, ne sfătuiește și ne îndeamnă ca peste acestea să luăm pavăza Credinței cel ei în Treime și se făgăduiește că le vom stinge săgețile vicleanului cele aprinse. Și nu negreșit peste tot în Scriptură se cuvine să-l înțelegem Duh pe Grai, precum nici cum că cuvîntul însemnează totdeauna pe Cuvîntul cel ipostatic, ci uneori și poruncă trebuie să înțelegem și pe cuvînt și pe grai, și după înțelegerea Scripturii să deosebim și însemnările. Precum cînd zice Scriptura: Binecuvîntați pe Domnul toți Îngerii lui, cei puternici la virtute, care faceți Cuvîntul lui. Și Lăudați pe Domnul balaurii de pe pămînt și toate adîncurile, focul, grindina, zăpada, gheața, duhul cel de vifor, cele ce faceți Cuvîntul lui, și cite ca acestea. Se cuvine să înțelegem cum că însemnează pe cuvîntul cel poruncitor, nu pe cel l'ostatic. Iar cînd zice: Cu Cuvîntul Domnului cerurile s-au întărit, și A trimis Cuvîntul lui și i-a vindecat pe ei. Întru început era Cuvîntul era la

Dumnezeu, și cite ca acestea pe cel ipostatnic. La fel și cînd zice: Graiuri de viață ai. Sau Graiurile mele ascultă-le Doamne. Sau precum fecioara către Înger: Iată roaba Domnului, fie mie după Graiul său. Sau precum păstorii: Să vedem Graiul acesta ce s-a făcut. Și cite ca acestea sunt în Scriptură, nu pentru Duhul se cuvine să le înțelegem că se zic. Precum nici cînd zice aceștia Apostol pentru Antihrist luminat: Pe care Domnul țisus îl va pierde cu Graiul gurii lui. Că să nu-mi sari asupra cu obrăznicie tot vînătorul de cuvinte, cum ar fi zis Domnul cum că și din gura Lui se purcede Duhul. Ci scopul celor scrise cearcă-l și vei cunoaște luminat înțelegerea cea dreaptă. Că aici nu cu Duhul, ci cu cuvîntul și cu porunca lui Hristos zice prea arătat că se va omori antihrist. Dar demult vă văd pe voi îngreuindu-vă pentru lungirea cuvîntului. Dar eu foarte mult voiam ca precum am luat fără de iscodire, precum am mărturisit fără meșteșugire, așa să dau și ascultătorilor nefăcînd căutări totdeauna pentru aceleași. Ci dintr-o mărturisire să-i am încredințați pe cei ce au auzit învățătura, și să nu lepede Tradiția a atît de mulți Părinți sfinți și să facă scormiri în sfîntul Simbol cu adăugirile lor. Dar de vreme ce voi prin o mică afiare amăgitoare și mincinos silogism vă împingeți pe sinevă în prăpastie fără de întoarcere, și nu numai, ci și pe noi la aceasta ne îndemnați nevoie ne este ca să punem înainte ca întru-un divan grăirea împotrivă grăirea și pururea să se cerce pururea ză zicem cele ce am luat. Iar pe voi vă rugăm ca nu în tot chipul să căutați să auziți de la noi ce vă place vouă, ci ce este bine plăcut lui Dumnezeu, și se unește cu Scripturile și nu se împotrivește Părinților.

STAREA A DOUA

Deci cele ce le zicem pentru Fiul și pentru Sfîntul Duh, cum că din Tatăl au început și Estimea, dar în alt chip și în alt chip, căci nu sunt fără de început. Și fără de început după vreme, care lucru este li preaslăvit. Și cum că de la Tatăl se trimit, nu Tatăl de la dîșii.

Și cum că și împreună unul cu altul urmează și de la Tată nu se despart, acestea avem a le zice acum. Și să vă facă pe voi să vă rușinați și să vă plecați Tradiția. Domnul așa a învățat. Proorocii mai înainte au vestit. Apostolii au propovăduit. Părinții au păzit. Mucenicii au adevărit. Îndestulați-vă a zice, precum v-ați învățat. Și nu iarăși pentru aceleași puneți întrebările înainte, ca într-o înconjurare de cercuri de voie închizîndu-vă ochii către lumină. Iar de nu voiți, iarăși întrebați și iarăși vom răspunde. Cum dar nu se purcede Duhul din Fiul, dacă de aceeași ființă este Fiul cu Tatăl, și nici nenăscut nu este nici născut? Această socotești: Că și dintr-un izvor pururea curgător două pîrîiașe ieșind deși au ele întocmai șanțurile lor ale curgerii și unul gustul băuturii și pe la unele locuri se unesc, iar pe unele locuri se despărțesc, după trebuință, socotesc a locului, dar pe izvor îl au cauză a Estimii lor. Iar nu altul al altuia este cauza. Și precum și rădăcina unui pom și ramura și rodul de o fire fiind ele, trei se cunosc cu ipostasurile și cu numirile, iar cauza amîndurora este rădăcina. Și știu că sunt slabe și n-au nici o asemănare cu totul pîldele Dumnezeirii celei negrăita și în trei Ipostasuri, și nu numai acestea, ci și cite altele am zis. Dar fiindcă nu putem cituși decît să mîngîiem umbros grosimea minții noastre, pentru aceasta din lucrurile noastre zicem cele mai presus de noi. În ce fel și iarăși vom zice: Focul luminează și arde, dar

una este firea arderii și a luminii și a focului măcar deși are trei numiri. Deci socotind pilda că este mai potrivită decât celelalte. Că foc este Dumnezeu nostru care mistuiește răutatea. Iar lumină vei înțelege pe cea ce zice: Eu sunt Lumina lumii. Și ardere pe Fierbințeala Mîngîitorului.

Deci care vei zice că este cauza celorlalte? Negreșit focul, din care este și lumina și fierbințeala. Deci așa și pe rădăcină și pe izvor le vei zice fără de îndoială cauze ale celor ce au estimea din ele. Că este Tatăl, care desăvîrșit pe a fi și fără de nici o lipsă, rădăcină și Izvor al Fiului și al Sfîntului Duh. Este și Fiul într-o deplină Dumnezeuire, cuvînt Viu, și Naștere a Tatălui fără de nici o lipsă. Deplin este și Sfîntul Duh, nu parte a altuia, ci desăvîrșit întreg și din sine privindu-se. Și este unit Fiul cu Tatăl fără de nici o depărtare, este unit cu Fiul Duhul, că ce să-i despartă nu este, nici ce să taie unirea cea din veci. Că nici un yeac în mijloc nu cade. Nici nu primește sufletul nostru, sub fire gîndire de despărțire, ca și cum cel Născut n-ar fi de-a pururea împreună cu Tatăl, sau Sfîntul Duh n-ar fi împreună cu Fiul.

Sau nu știi și tu, spune-mi vreun izvor cîndva neajuns cu adîncimea făcîndu-se rîu și mare. Și firea este una, dar ipostasurile se numesc trei, Izvor, Rîu, Mare. Care se și unesc cu ființa și se deosebesc cu numirile cele ipostaticești. Izvor înțelege-mi pe Tatăl, ca pe cel ce este Pricinuitoare al celor dintr-însul, iar Rîu pe Fiul lui Dumnezeu, Mare pe Sfîntul Duh. Care și împreună sunt și deosebit iarăși se curiosesc. Că nici nu este izvor rîul, deși cu nedespărțire se află, nici nu se zice iarăși marea rîu, nici izvor nu se numește rîul sau marea, măcar deși nedespărțite sunt amîndouă. Și nu este cu necuviință cu acestea a-l asemăna pe Dumnezeu. Că toate acestea din Scriptură le-am luat. Că Izvor al vieții pe Dumnezeu l-a numit. Și iarăși Rîu al lui Dumnezeu plin de ape pe Fiul. Și cum că sunt minunate înțelegerile mării învăță, adică adîncurile și tainele adîncului lui Dumnezeu, și ale Dumnezeuieștii Scripturii a Sfîntului Duh. Iar tu socotește-mi o iubitule, care este pricina, arătînd cu adevărat că izvorul este cauza amîndurora. Că măcar deși prin rîu se arată marea, dar de acolo din izvor are și ea estimea de unde are și rîul. Că nici Duhul nu se purcede din Fiul deși prin el se dă, ci din Tatăl este estimea amîndurora zic adică din Cauza cea întii și necauzată și a toate cauzatoare.

Ascultă încă și alte pilde, Unul era cu ființa Rugul cel ce i s-a arătat lui Moisi în Muntele Sinai, și întru aceea una ființă se cunoștea pom și cuvînt și foc. Rădăcină iarăși înțelege-mi aici pe Tatăl, iar Cuvînt pe Fiul lui Dumnezeu și Cuvîntul, iar foc pe Sfîntul Duh. Dar însă din Rug și focul și cuvîntul ieșea. Și știu cu adevărat că neînțeleasă cu totul și neînchipuită este firea cea în trei ipostasuri cea Dumnezeuiască și Fericită, nici de minte nu se înțelege, nici graiurilor sau pildelor supunîndu-se, că Dumnezeu ce se înțelege și se pricepe nu este Dumnezeu. Că Dumnezeuieștile Scripturi adevăresc. Cum că neînțeles este Dumnezeu. Că dacă pe ființa Îngerilor, sau iarăși a sufletului nostru, nimeni din omenii cei cu trup n-au putut cîndva s-o cunoască sau s-o înțuiască, cu cît mai virtos a lui Dumnezeu celui din fire necunoscut și neînțeles? Ci împotrivirea și iubirea de ceartă a voastră cea multă a silit cuvîntul a întrebuița acest fel de graiuri și pilde. Dar însă nepotrivite sunt toate cu totul Pildele Sfintei Treimi oricîte am și zis. Ci precum s-a zis, din lucrurile noastre le zicem pe cele mai presus de noi și prin cele simțite ca printr-o oglindă arătăm pe cele ce cu mintea s-au înțeles, sfinților noștri, Părinți și Dumnezeuieștii Scripturii și întru acestea precum în toate urmînd.

Deci ce ziceți la acestea? Vă plecăm pe voi cu cuvintele acestea și v-am bluit ca să-i întorcem la noi pe frați, sau ne este nouă trebuință și de mai tari cuvinte spre a vă pleca? Așa cu adevărat zice. Că întrebarea noastră n-a luat cuvințioasă dezlegare. Că dacă numai din Tată Duhul se purcede, precum ziceți, pentru ce nu zicem și doi fii, sau două Duhuri, pe cei ce au estimea dintru același Tată? Ci pe unul îl zicem Fiul, iar pe altul îl numim Duh? Și unul zicem cum că se naște, iar altul cum că se purcede? Pentru însăși aceasta o înțelepților, care ați zis, că de ar fi zis Dumnezeu Scriptură, sau naștere într-un fel la amândouă fețele sau purcedere, fără de frică am fi zis aceasta, dar acum la Fiul am luat naștere, și pe aceasta din inimă și din pînțe precum puțin mai sus am zis. Iar la Duhul, purcedere, și pe aceasta precum s-a zis din gură. Și ceea ce am luat dintru început, aceasta fără de iscodire o și credem și o și socotim. Oare nu este, zice din ființa Tatălui și Duhul? Foarte cu adevărat și fără de îndoială din ființa Tatălui este. Aceasta dar și Fiul. V-am zis vouă că acest cuvînt, așadar, și aceasta dar, vă va face pe voi vinovați blestemului sfinților Părinți celor 318. Deci lăsîndu-l pe acest cuvînt, așa dar, luați iarăși Sfîntul Simbol cel așezat de dîșii și-l puheți fără de nici o scornire, nici adăugînd nici scăzînd. Că hotarele Părinților a le muta nu este fără de primejdie. Dar însă și pe această împotrivire a voastră o voi dezlega. Unul Născut s-a zis Fiul în toată Dumnezeu Scriptură. Și aceasta bine știu că și voi împreună o mărturișiți.

Deci cum se va numi unul Născut, dacă și Duhul se va numi fiu? Sau cum întii născut aceștia se va zice de Scriptură, dacă și al doilea fiu se va numi Duhul. Ce grăiești? Zice, acela este mai virtos întii născut, care are și pe alții iscușiți după dînsul, iaf tu împotrivă ai zis acum. Cum am zis împotrivă? Dacă voinști în zadar de voie să alegeți răul, nu vă vor lipsi împotrivirile. Iar de voști cu bună cunoștință să cercați Scripturile, nu este împotrivă ceea ce am zis, ci foarte unit și potrivit. Că nu are asemănarea negreșit către cei născuți pe urmă, ci întocmai este și aceeași unul născut cu întii născut. Că întii și unul este din Tată precum și din Fecioară, că și acolo întii născut s-a zis în loc de unul născut. Și după aceștia chip și Israel se numește întii născut, fiindcă nici n-a primit Scriptura să-l numere pe Isav în rînd de al doilea fiu; măcar că era el întii născut.

Iar de nu vom lua precum s-a arătat întii născut în loc de unul născut ci după voi către Duhul ca și către al doilea fiu voi zice întii născut pe cel unul născut, după nașterea cea fără de început, unde vom afla după Nașterea lui cea în vreme alt fiu al Fecioarei, ca și acolo iarăși întii născut pe el către acela să-l zicem? Aceasta este cu totul cu neputință. Deci din ființa Tatălui cu adevărat și Fiul și Duhul sînt. Ci unul se purcede, iar altul se naște. Pentru aceasta și unul născut. Pentru aceasta și Duhul lui Dumnezeu. Că mulți și alții făcîndu-se după Darul Împărăției fi ai lui Dumnezeu, numai acesta s-a născut din Ființa Tatălui. Precum iarăși și dăhuri slujitoare multe fiind zidite, numai Sfîntul Duh din ființa Tatălui, a lui Dumnezeu negreșit s-a purces, nu s-a născut. Și Fiul zice, Duhul Adevărului, carele de la Tată se Purcede, nu se naște.

Deci pleacă-te și-l ascultă pe Mîntuitorul ca pe cel ce este Teolog mai presus decît tine. Și care este deosebirea, zice, a Nașterii și a Purcederii.

Iar cum că nimeni nu știe, strigă Proorocul: Iar neamul Lui cine-l va spune? Cum dar, zici, cum că dintru aceea una ființă unul se naște, iar altul se purcede? Cele scrise zic, zi și tu, și nu te vei primejdi. Iar de cauți să știi toate, ce vei lăsa celor ce se

mărturisesc că numai ele se cunosc unele pe altele și se cunosc unele de către altele, sau și nouă celor ce voim să ne luminăm mai pe urmă de acolo. Fă-te unul din cele zise mai întâi, sau în acel fel, și atunci vei cunoaște atîta pe cît se cunosc ele unele de către altele. Că dacă acum de toate ne vom înștiința, ce vom cunoaște atunci mai mult, precum este făgăduința? Oare poți cel înalt să spui chipul Purcederii și al Nașterii, cel ce nu știi cele dinaintea picioarelor și nici pe sineși nu te poți măsura, iar pe cele mai presus de firea ta le iscodești, și caști la cele peste măsură? Nu nicidecum. Măcar milioane de le vei socoti pipăind nu vei afla. Că ceea ce Dumnezeu lasca Scriptură spre folos de voie a tănuțit, nimeni n-o va putea cu de-amănuntul. Deci supărare nouă de grăire împotriva să nu ne mai dai. Auzi Naștere, nu căuta cum, că este neînțeleasă. Auzi Duhul cel ce iese din Tatăl, nu iscodi cum, că este nepricepută ieșirea. Iar de iscodești Nașterea Fiului și Purcederea Duhului și cum numai din Tatăl acestea, și eu îți voi iscodi amestecarea sufletului și a trupului. Spune cine ești? și de unde te-ai, plăsmuit? Și cum te-ai încheiat? Și cum ești Chipul lui Dumnezeu? Și cu cel mai rău te-ai legat. Că mintea și țărîna este amestecarea cea preaslăvită a ființelor noastre. Ce este ceea ce te mișcă pe tine, și ce este ceea ce se mișcă? Cum aceeași și mișcă și se mișcă? Cum simțirea întru același rămîne și pe cea de afară o trage? Cum mintea întru tine rămîne și naște cuvînt în altă minte? Cum prin cuvînt dă, altora înțelegerea? Sau cum fără de despărțire rămînînd ea în suflet, peste toate aleargă cu grăbnicia înconjurării? Care este înțelepciunea cea împrejurul tău, și care este taina ființei? De știi priceperea răspunde.

Iar de nu știi, ce zbori către cer fiind pe jos? Pentru ce zidești turn neavînd cele spre zidire? Pentru ce măsoară și tu cu mîna apa; și Cerul cu palma și tot pămîntul cu pumnul, stihii mari și numai de cel ce le-a făcut măsurate? Cunoaște-te pe tine însuși, înțelegi cele din mîini, ascultă pe un înțelept care te sfătuiește și-ți zice: De voiești să cunoști pe Dumnezeu, apucă mai înainte și te cunoaște pe sineși. Ce însemnînd cuvîntul, fără numai cu adevărat, căutînd la sineși și la toată firea omenească și închegarea, și mult ostenindu-te mai înainte cercînd pentru zidirea și firea ta și facerea ta, apoi neputînd să afli cuvinte ale închegării, închipuirii, arătării, legătura sufletului cu trupul, a minții cu sufletul, a cuvîntului cu mintea, mișcarea, creșterea, cum dă viață și se împărtășește de patimă, cum mintea este și scrisă împrejur și nehotărîtă, întru noi rămînînd și peste toate călătorînd, cu iuțimea alergării, cum se primește prin cuvînt și se dă și prin aer străbate și prin lucru intră, cum are împărtășire cu simțire și se strîngere, acestea și celelalte, din care ești încheiat, pe care pentru mulțime le-a trecut cuvîntul cercîndu-le ale afla, să încetezi de aici căutarea cea pentru Dumnezeu. Și să înalți glas împreună cu David către Dumnezeu: Minunată s-a făcut știința Ta întru mine, întărîndu-s-a nu voi putea căuta către ea. Apoi și împreună cu Pavel întunecîndu-te și spăimîntîndu-te să strigi: O adîncul Bogăției și al Înțelepciunii și al Științei lui Dumnezeu. Că dacă sunt necuprinse judecățile lui și neurmăte căile lui, cine este de-ajuns a iscodi pentru Ființa Lui cea neînțeleasă?

Deci fiind trebuință a crede și a primi numai cele scrise, nu căuta să pătești mai înainte. S-a zis în Scriptura cea veche de oarecare din Prooroci ca dinspre fața Tatălui: Duh de la Mine va ieși. Și, Toată suflarea Eu am făcut-o. A zis și în cea Nouă Mîntuitorul: Duhul Adevărului carele de la Tatăl se purcede. Primește-le acestea fără de iscodire, și cu bună credință. Că aceeași este leșire și Purcedere. Nici cercînd

pentru Fiul, pentru ce nu s-a numit Duh, nici pentru Duhul, pentru ce nu Fiu. Nici nu te întări pentru ce nu se purcede din Fiul, pentru că nici nu este scris așa cu aceste cuvinte. Că de ar fi fost scris, am fi zis și acestea fără de temere: Nu este scris să nu îndrăznim. Că înfricoșat lucru este a muta hotarele Dumnezeieștilor cuvinte. Apoi și alta. N-ar fi fost mare lucru Nașterea Fiului și Purcederea Duhului, de s-ar fi înțeles de tine, cel ce nu știi nici nașterea ta, nici purcederea duhului tău, sau poate puțin ai înțeles pentru acestea. Iar poate de ai fi și înțeles și priceput care este cu neputință, nici atunci să nu te ispitești și să filozofezi Nașterea sau Purcederea lui Dumnezeu. Că nu este fără de primejdie. Că deși o cunoști pe a ta dar negreșit și pe a lui Dumnezeu. Iar dacă nu pe a ta, cum pe a lui Dumnezeu? Că pe cât este Dumnezeu mai neînțeles decât omul, pe atita și decât nașterea ta și scoaterea duhului tău, mai neajunsă cu mintea este Nașterea Fiului cea de sus și Purcederea Duhului.

Deci de te pleci ceva mie, tot cel ce vei fi care te împotrivești și grăiești împotriva, unește-te cu Dumnezeiasca Scriptură, și cu Dogmele cele cu adevărat sănătoase ale sfinților Părinți, cucemicindu-te de numărul cel mult al acelor. Oare toți aceia pierzare lor și-au agonisit? Oare noi nu vom mîntuirea noastră? Este scris cum că mai buni sunt doi decât unul și în două sau trei mărturii va sta tot graiul. Că unui de nimic nu este vrednic, că este neprimut. Iar unde patru se unesc, cine se îndoieste? Oare nu este credincioasă mărturia lor? Căci cum nu se vor crede cele patru Patriarhii, și toate cele patru părți ale lumii ce sunt sub ele, avînd pe dumnezeiasca Scriptură împreună mărturisind și pe hotarele Sfinților Părinți și mai înții de toate pe însuși Dumnezeu care zice: Unde vor fi doi sau trei adunați în Numele Meu, acolo sunt în mijlocul lor. Cum numai Roma, la cei ce știu judeca sănătos se va socoti că zice vrednice de credință neavînd mărturie arătată din Scriptură, cum că și din Fiul se Purcede Sfîntul Duh? Cu adevărat, zice, avem și noi pe Apostolul zicînd: Dacă cineva nu are Duhul lui Hristos, acesta al lui Hristos. Iar de zice latinul aceasta, că precum Duhul al Tatălui zicîndu-se, din Tată se purcede, așadar și al lui Hristos zicîndu-se, din Hristos are după urmare și estimea și Purcederea. Ce vom zice pentru Iosif care zicea în Egipt către frații săi: Nu vă temeți, că al lui Dumnezeu sunt eu? Oare vom zice că Iosif este de o ființă cu Dumnezeu Tatăl, și vom socoti că a avut estimea din Dumnezeiasca fire? Ci încă și pentru David care a zis: Al Domnului este pămîntul și plinirea lui. Oare vom da că cele trecătoare și stricăcioase sunt din firea cea Dumnezească și fără de stricăciune, și vom aduce fapături ca și grecii? Nicidecum. Dacă purtăm creierii în cap, iar nu în călcîie călcați. Că cel are estimea flinței din cineva, acesta se zice că este și al aceluia. Iar cel ce simplu se zice că este al cuiva, nu este nevoie să se zică cum că și acela este și are nașterea. Și ce aceasta? Oare ne îndoi? Zicînd că nu este Duhul al lui Hristos? Precum este al Tatălui, așa fără de îndoială este și al Fiului. Că o ființă este a cîtețelor fețelor precum și o Dumnezeire. Dar nu înseamnă cuvîntul acesta, cum că din Fiul se Purcede, precum din Tatăl, citește-le pe cele mai înainte de el și după el vei cunoaște luminat ceea ce se zice. Că nu este graiul acesta arătător al întrebării pentru care este cearta. Ci numai arată că Duhul este al lui Hristos. Iar aceasta o zicem și noi. Că și Duhul este al lui Hristos, și Hristos al Duhului: Și Tatăl al amîndorura și amîndoi al Tatălui. De vreme ce și una este firea precum s-a zis la cîtețelor fețele. Sau arătați-ne nouă Scriptura că zice curat cum că se purcede Duhul de la Fiul, precum grăiește arătat cum că se purcede de la Tatăl, și ne plecăm.

Ci acestea adică cit spre răspuns și surparea punerii voastre înainte, a cărei putere o socotiți nebiruită și la care vă răzimați. Iar de nu voi părea mai iscoditor decât se cuvine, se poate și în alt chip a-l înțelege graiul Apostolesc. Poate și mai adevărat li se va părea celor ce știu a judeca cu iubire de adevăr: Că precum se zice Duhul Înțelepciunii, și Duhul priceperii și al sfatului și al puterii și al cunoștinței și al bune credințe și al temerii, al Punerii de fi, și al Adevărului: Așa și este și se zice Duhul blândeții și Duhul cel ce se scribește și se minie, împreună cu lucrurile lui cele multe și deosebite, precum iubeste Isala schimbând numirile. Deci Duhul cel ce de mult lucra în Prooroci, se scribea și se minia atunci asupra celor ce greșeau și le făcea rău. Și arătat este această și din altele multe, dar nu mai puțin și din rănilor cele ce mai înainte s-au adus de Moise peste egipteni și peste cei împreună cu Datan și cu Abiron și cu Core. Iar mai pe urmă și de Ilie Tesviteanul asupra celor doi ce avea sub ei câte 50 și a celor ce aveau sub ei 100, și asupra celor 850 de preoți ai rușinii și ai ai desigurilor. Că Duhul Sfânt cel ce lucra întru amândoi scribindu-se și miniindu-se a făcut cea minunată pierzare prin amândoi. Iar cea ce mai pe urmă ființește (cu ființa) era împreună cu Hristos, Duhul blândeții și era și se zicea. Că nu numai ocărindu-se nu ocăra împotriva celor ce se sculase asupra și-l muncea puțin a le pune de față, nu voiește să facă aceasta, cap și pildă nouă dându-ne. Pentru aceea și pe Iacob și pe Ioan care ziceau: Doamne, voiești să zicem să se pogoare foc din cer, i-a certat zicind: Nu știți ai cărui Duh sunteți: Adică cel ce este este întru voi nu este Duh al mîniei, precum întru Prooroci, ci este Duh al blândeții și al iubirii de oameni. Deci dacă nepricepuți sunteți și nu știți ai cărui Dumnezeu sunteți, învățați-vă de la Mine, că sunt blînd și smerit cu inima, și veți afla odihnă, sufietelor voastre. Deci aceasta și Pavel știind, celor ce nu voiau să sufere cele rele, ci să răsplătească și împotriva să mîhnească, trimițându-se zice: Dacă cineva nu are Duhul lui Hristos, acesta nu este al lui Hristos. Adică dacă cineva voiește să fie mînios și răplătilor, și nu are blîndețea lui Hristos, nu este ucenic al lui. Că dacă El Capul a tot trupul, adică al Bisericii, cu blîndețe suferea toate toate cele de ocără necerîndu-se, nici strigînd, nici prin ulițe glas slobozind, nici împotrivindu-se celor ce-l duceau, cu mult mai virtos și celelalte mădulări ale trupului trebuie să facă aceasta.

Deci dacă și voi socotiți că este bună această înțeluire, plecîndu-vă fiți de un cuget unîndu-vă cu noi la Simbolul Credinței. Iar dacă la mărturiile cele ce vi s-au dat vouă pentru Purcederea Duhului cea numai Tată, nu vă îndestulați, să aducem de voiți și altele. Căci zice prea înțeleptul Sofronie: Că Domnul ne-a făcut pe noi și ne-a făcut pe noi prin suflarea cea dintr-însul. Apoi Ieremia Proocul cel mare și din pîntece sfințit: Israil a trecut cu vederea, zice, legea lui Dumnezeu, că a jertfit celor cioplite întru cele înalte. Pentru această nu va locui în el cel ce se varsă din gura Mea. Și nici mădular pe gură cu adevărat, precum am zis mai sus, nici suflare care se risipește cineva avînd bună socoteală va înțelege la Dumnezeu cel nematerialnic și fără de trup. Ci Duh de-o ființă cu Tatăl, și care se cunoaște întru al său Ipostas. Apoi Baruh, ca să vă aduc vouă și al treilea martor: Pentru ce se laudă rău întru păcatele sale, căci nu este întru el Duhul cel din mine Domnul Savaot. Ce zice-ți la acestea? Oare din Tatăl zice Scriptura că se purcede Duhul, sau și din Fiul? Mai căutați altă mărturie mai luminată? Primiți de vă este cu plăcere și pe Părințele lui Dumnezeu, care zice: Că cu Duhul Gurii celei Părintești s-a întărit toată puterea cetelor cerești. Numărați împreună

cu aceștia și al cincilea, de voiți, pe Mîntuitorul (dacă nu se socotește de voi martor de lepădat) care zice, cum că de la Tatăl se purcede Duhul Adevărului, nu cel Îngoreșc, nu cel Ceresc, nu cel de vînt, ci Duhul Adevărului, care este părtaș Ființei celei Părintești și celei Fiești, adică al adevărului. Iar de nu voiți să vă plecați nouă, stăpînindu-vă de iubirea de sine, măcar plecați-vă celui ce zice cum că va sta tot graiul în două și trei mărturii, sau dați-ne nouă pricina martorilor ca în divanurile cele lumești și vom tăcea. Iar de voiți să cunoașteți că de la Tatăl au pe a fi și Duhul și Fiul, și numai El este Tată, și Cauză întii, și Rădăcină, și Izvor al Ipostasurilor celor din El, ascultați iarăși a Scripturii. Căci zice David: Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea Mîinilor lui o vestește tăria. Și iarăși: Lucrurile mîinilor Tale sunt cerurile. Și care sunt ale lui Dumnezeu celui fără de trup Mîinile cele fără de trup, care au zidit Tăria și Cerurile, însuși Proorocul îl cuiește zicînd: Cu Cuvîntul Domnului s-au întărit și cu Duhul Gurii lui toată puterea lor. Ci precum nu este cuvînt vorbitor la Dumnezeu, ci viu și ipostatic și lucrător a toate, așa la Dumnezeu nu este Duh, care se varsă, nici aer care se risipește, ci Putere sfințitoare, în Ființă în Estime, în Ipostas. Și iarăși aceștia: Mîinile Tale m-au făcut și m-au zidit. Și are și cuvîntul acesta aceeași înțelegere cu cel ce s-a zis Că Duhul cel Dumnezeiesc este zice Iov, Cel ce m-a făcut pe mine. Și pe cealaltă mînă arătînd-o Solomon zice: Dumnezeule al Părinților și Doamne al milei ai făcut toate, cu cuvîntul tău și cu înțelepciunea Ta l-ai făcut pe om. Și care este înțelepciunea lui Dumnezeu și Cuvîntul? Ascultă pe Apostolul: Hristos Puterea lui, Dumnezeu și Înțelepciunea lui Dumnezeu, care este Mînă ziditoare după cuvîntul tropologiei. Ați cunoscut acum luminat că din Tatăl pe Duhul peste tot îl zice Scriptura? De n-ați cunoscut, iarăși ascultați. Că Duhul Domnului a umplut lumea și cel ce ține toate are cunoștința Glasului. Și Îngerul: Duhul Domnului se va pogori peste tine, pentru aceea și ceea ce s-a zămislit din Duhul Sfînt este. Vezi cum Gavriil zice pe Fiul mai vîrtos cum că s-a născut din Duhul după nașterea lui cea trupească? și iarăși către Iosif: Nu te teme a lua pe Maria femeia ta, că ceea ce s-a zămislit în ea de la Duhul Sfînt este. Și iarăși evanghelistul tîlcuind cele de la Proorocul: Ca să se plinească, zice, ceea ce este scris: Iată Pruncul Meu cel ales, cel iubit al meu, în care a binevoit sufletul meu, pune-voi Duhul Meu peste dînsul. Deci voi ziceți cum că și din Fiul se purcede Mîngîietorul și din Tatăl, pentru că se arată el între nenăscut și între cel născut, ca și cum ni l-ați arăta pe el oarecum nenăscut. Dar eu prin toate cele ce s-au zis de voi îl arăt împotrivă pe Fiul, din Duhul, și cu Duhul și prin Duhul. Că ascultă cel ce te împotrivesți pe el zicînd: Că cu Duhul lui Dumnezeu scoate dracii. Și iarăși, cum că de Duhul se ducea în pustie de la Iordan după Botez. Și prin Duhul se mărturisea și se arăta. Și iarăși, că a văzut Ioan pe Duhul, că se pogora de la Tatăl și a rămas peste el. Și iarăși ascultă pe David și pe Apostol, care zic că de la Tatăl sunt cu împreună viețuire și Duhul și Fiul. Că unul zice: Trimite Lumina Ta și adevărul Tău, Lumină zicînd pe Duhul și Adevăr pe Fiul. Și în altă parte: Arată-ne nouă Doamne mila Ta și Mîntuirea Ta dă-ne-o nouă. Iar altul, și acestea unii ați fost, zice, ci v-ați spălat, ci ați sfințit, ci v-ați îndreptat întru Numele Domnului Iisus și întru Duhul Dumnezeului nostru. Deci de este acest cuvînt puternic, mulțumită, să fie lui Dumnezeu pentru privire și înțelegere, iar de nu, cerem de la voi pe cel mai puternic. Și de este cuvînt al priceperii, răspundeți, dați-ne și nouă cale de răspuns. Că cuvintele cu care lepădați voi Purcederea cea numai din Tatăl, acestea și nouă ne vor fi de-ajuns ca și

cum împotriva a doua purcedere a vostre a Duhului din Fiul, și vom birui poate, și la aceasta avîndu-vă părțitori pe voi pîrșii, care lucru este mai cu vitejie decît toată biruința. Iar dacă de mărturiile cele, neprihănite cucernicîndu-vă, după dreptate vă biruiți de mulțimea celor zise, și nu aveți ce să ziceți împotriva acestora, dar eu mă voi ispiți și după aceasta să dau oarecare ajutor cuvîntului pentru voi. Și deci celelalte le voi trece, multe avînd dar una dintru ale voastre spunînd care le este și tuturor cunoscută, voi înceta.

STAREA A TREIA

Adam ce a fost? Plăsmuire a lui Dumnezeu. Dar Eva ce? Tăietură a plăsmuirii. Dar Set ce? Nașterea amîndurora. Deci oare aceeași vi se pare vouă că este plăsmuirea și tăietura și nașterea? Cu adevărat nu. Dar de o ființă sunt acestea? Sau altceva? Cum nu sunt de o ființă? Deci s-au mărturisit, că și cele ce cu deosebit chip s-au ipostăsuț, se pot a fi de aceeași ființă. Ce este dar cu necredință, dacă și la facerea cea una a Dumnezeirii, zicînd că trei sunt ipostasiile, propovăduim deosebită estime la fiecare. La Tatăl dînd a fi nenăscut, al cărui închipuire este Set. Iar la sfîntul Duh a fi purces, al căruia luminat chip este Eva.

Că trebuie de la chipul cel închipuitor (Apo tis iconos) a înțelege chipul cel dintîi (To arhetipon) al căruia este chipul cel închipuitor și iarăși de la chipul cel dintîi a înțelege chipul cel închipuitoriar acestea le zic nu aducînd la Dumnezeire plăsmuirea, sau nașterea sau tăiera, sau ceva din cîte sunt ale trupului. Să nu-mi răsără iarăși cineva din cei ce se ceartă în cuvinte, ci la acestea privind ca la o închipuire, pe cele ce cu mintea se înțeleg. Că nici nu este cu puțință vreo asemănare și închipuire să ajungă curat la tot adevărul. Dar fiindcă nu putem în alt chip să primim vreo mică înțelegere pentru firea cea neînțeleasă, fără numai din lucrurile noastre, adunînd altă nălucire din alt lucru spre o asemănare a adevărului. Nu este cu necuviință de la omul ce s-a zidit după Chipul și după Asemănarea lui Dumnezeu ca printr-o oglindă să privim frumusețea cea dintîi și în trei lumini. Că cei ce voiesc să cunoască fără de amăgire pe Frumusețea cea de Dumnezeu zidită a obrazului, nu în alt chip pot să-și privească chipul lor și caracterul obrazului, fără numai prin oarecare prea curată oglindă, la care apropiîndu-și chipul feței lor, întru dînsa și printr-însa văd luminat înlăuntru un caracter asemenea, după chipul lor și după asemănare. Deci și noi ca într-o oglindă către Dumnezeiasca Rază a Soarelui celui înțelegător privind, de acolo să cunoaștem curat însemnarea și asemănarea și închipuirea de ce este după chip și după asemănare firea noastră. Apoi cunoscînd bine după ce ne zicem chip al lui Dumnezeu, iarăși de la chip să-l cunoaștem pe chipul cel dintîi, al căruia suntem chip. Că de voiești, zice, să cunoști pe Dumnezeu, apucînd mai întîi cunoaște-te pe tine însuși. Iar acest cuvînt al înțeleptului acestuia, fiind dilemă are îndoită înțelegerea, și cum că este cu neputință cu totu a înțelege estimea Dumnezeieștii Ființe, celui ce nu poate să priceapă cu de-adînsul nici ființa sa ce ar fi. Și cum că este cu neputință la tot cel ce voiește, din facerea sa să cunoască pe Dumnezeu. Care și decît cea dintîi înțelegere mai adevărată mi se pare, precum de aici înainte vom zice, nici pe cea dintîi socotelă afară de adevăr punînd-o, Căci cu adevărat este precum mi se pare

facerea omului, înfricoșată și cu anevoie de tilcuit, și multe și ascunse Taine ale lui Dumnezeu închipuiește. Și mai întâi de toate aceea se cade a cerca: Pentru care motiv nu mai virtos pe îngerii cei înțelegători și nematerialnici și Cerești și aproape de Dumnezeu, i-a numit Dumnezeu după chip și după asemănare? Pentru că ei sunt și Începători și Stăpînitori peste tot pămîntul și peste însuși omul mult mai presus decît omul, și înțelegători, și cuvîntători și fără de moarte. La fel și fără de stricăciune și nematerialnici și fără de trup, și nevăzută și nevăzuți și curați și toate altele cîte laude pentru Adam vei zice cu covîșire sunt la Cetele înțeleghătoare și cerești ale celor fără de trupuri.

Deci ceva mai adînc decît cele ce s-au zis ne arată nouă cea după chip a omului. Că nu un chip și o asemănare are omul, ci și al doilea, și al treilea și al patrulea și al cincilea închipuind ca într-o oglindă și o însemnare umbroasă închipuitoare, nu firească, ci și însemnînd luminat în omenirea Cuvîntului lui Dumnezeu celui unuia din această Sfîntă Treime. Și cu adevărat după chip este gol sufletul, al goalei Dumnezeiri. Iar după asemănarea Întrupării Cuvîntului, este alcătuirea noastră din suflet și din trup. Care la Îngeri nu este cu puțință a o afla. Fiindcă celelalte care sunt la noi, fără de îndoială sunt comune și la Îngeri. Că de nu după aceasta este deosebit, ci după acelea care sunt de obște s-ar fi zis omul după chip, apoi și îngerul și ar fi fost și s-ar fi zis fără de nici o oprire chip al lui Dumnezeu. Dar Scriptura numai pe om zice că s-a făcut după Chipul lui Dumnezeu. Că la Facere zice: Să facem om după chipul Nostru. Iar către Noe: Că după Chipul lui Dumnezeu l-am făcut pe el. Iar fericitul Pavel; Bărbațul nu este dator, zice, să-și acopere capul, Chipul și Slava lui Dumnezeu fiind. Iar dacă numai omul întru cele făcute este chip, arătat că numai lui această fiindu-i zisă, trebuie să fie vreo deosebită pricină a numelui. Dar numai pentru că este înțeleghător, nici pentru că este cuvîntător. Că acest fel zicem că sunt și puterile cele nevăzute. Încă nici pentru că este începător, că și aceasta vedem că se află la puterile cele nevăzute. Precum fericitul Pavel uneori zice că întru dînsul s-au zidit toate cele din Ceruri și cele de pe pămînt, cele văzute și cele nevăzute, ori Scaunele ori Domniile, ori Începătorile ori Stăpîniile. Iar alteori: Ca să fie cunoscută acum Începătorilor și Stăpîniilor întru cele cerești. Pentru aceea și pe Puterile cele potrivnice așa le numește, ca pe cele ce au căzut din cetele acelea. Că nu ne este nouă lupta împotriva trupului și a singelui, ci împotriva Începătorilor și stăpîniilor întunericului. Așa și îngerii se numesc. Și Mihail, zice, Începătorul vostru și începătorul Persiei. (Arhon Imon che arhon Persidos) s-au zis și pentru luminătorul cel mare spre începătoria zilei (Che arhas tis imeras) și Luna și stelele spre stăpînirea nopții. Cum era cu puțință să se zică omul cu chip după vreuna din acestea, din care se împărtășesc multe din cele făcute și numai el se zice că s-a făcut după Chipul lui Dumnezeu? De unde ne este arătat nouă, că trebuie să fie vreun motiv, pentru care numai acesta așa s-a numit, din care niciuna alta din cele făcute nu se împărtășește, fiindcă nici de numirea aceasta nu se împărtășește. Și este ceea ce am zis mai sus. Iar mai virtos iarăși la începutul cuvîntului să alergăm, de acolo ca de la un izvor întîi căutînd, pentru care motiv nu după asemănarea celorlalți cuvîntători, adică a Îngerilor, sau iarăși după potrivea jivinelor celor însuflețite a făcut Dumnezeu asemenea întru un chip pe Ipostasurile cele strămoșești și căpetenii ale noastre al lui Adam zic și al Evei și al Fiul celui ce a ieșit dintr-însii, ci pe Adam, fără de cauză și fără de naștere l-a Ipostăsuț, iar pe cel al doilea după el om pe Fiul născut, iar pe Eva nici cu chip de

naștere nici iarăși fără de cauză, ci cu luare, adică ființa lui Adam, celui fără de cauză ieșită a negrăit-o? Arătat este că aceste trei capete ale strămoșilor, Ipostasurile a toată omenirea cea de-o ființă s-au făcut cu închipuire, precum și Metodie socotește, după barecare chip al Sfintei celei de o ființă Treimi. Adam adică cel fără de cel fără de cauză și a toate cauzator. Iar Fiul lui cel născut chip arătând al Fiului și al Cuvîntului lui Dumnezeu celui născut. Iar Eva cea purceasă însemnînd pe Ipostasul cel purces al Sfîntului Duh. Pentru aceea nici n-a suflat Dumnezeu în ea Duh de viață, pentru că era ea închipuire a Vieții și Sufărîi Sfîntului Duh, și pentru că vrea ea prin Sfîntul Duh să primească pe Dumnezeu, pe cel ce cu adevărat este Viața și suflarea tuturor. Pentru aceea este a vedea și a te minuna, că Adam cel nenăscut, alt nenăscut și necauzat între oameni asemenea n-a avut, precum nici Eva cea purceasă, ca cei ce erau pîpuri adevărate al Tatălui celui nenăscut și al Sfîntului Duh celui Purces. Iar Fiul cel născut, pe toți oamenii fii fiind frați asemenea i-a avut. Ca pe cei ce sunt după chip și după asemănarea închipuitoare a lui Hristos Fiului celui Născut, care s-a făcut om întîi născut fără de sămîntă între mulți frați.

Iar de nu sunt acestea așa, nu după aceasta este cea după chip, pentru căre motiv nu patru, sau două, sau mai multe s-au făcut Ipostasurile strămoșilor și să aibă ele schimbate pe însușirile cele Ipostaticești ale lor, zic adică pe nenaștere și pe Naștere și pe purcedere, ci numai trei. Deci ai chip și după asemănare închipuitoare, pe Treimea Feteilor într-o unime a firii. Urmează dar să înțelegi și pe unimea firii în trei Ipostasuri. Dar cum o vei cunoaște această bine? Din facerea ta cea firească, din alcătuirea ta, din cele dinlăuntrul ale tale. Că această învățătură și stătuire a înțeleptului mai înainte îndemna. De voiești, zicînd, să cunoști pe Dumnezeu, întîi cunoaște-te pe sineți, întra, zice pogorîndu-te întru sineți. Caută ca într-o oglindă în sufletul tău. Socotește facerea lui și te vei vedea pe sineți că ești după chip și după asemănarea lui Dumnezeu. Căci fără de nume și necunoscută și înțelegătoare și fără de moarte este ființa sufletului după chip și după asemănare închipuitoare a celui fără de nume și necunoscut și fără de moarte Dumnezeu. Că nici pe a lui Dumnezeu nici pe-a sufletului celui cuvîntător ființă n-a cunoscut-o cineva din oamenii cei ce s-au născut din veac. Făcător de viață și întemeietor al firii trupului celui din patru stihii este sufletul, după Chipul lui Dumnezeu celui purtător de grijă a toată zidirea cea din patru părți. Și cea de sus. Pentru aceea nici locul lui Dumnezeu, unde locuiește știm, dar numai credem că în toată lumea este și mai presus de toată lumea. Nici iarăși locului sufletului în trup, ci numai cunoaștem că în tot trupul este și este și lucrează. Mai are sufletul și alt oarece după chip, zic adică a fi el deosebit cu ființa de toată firea cea zidită. Iar decît toate mai minunată, care are cea întru noi noi după chip aceea este, că nici cuvintele Estimii lui Dumnezeu minte omenească nu poate să le cunoască, nici iarăși ale ființei sufletului nostru, cum întru estime și vine. Ci să venim acum la cea mai adevărată care are după chip și după asemănare. Ca să arătăm după făgăduință Unimea Dumnezeirii cea în Treime. Și care este aceasta? Arătat că iarăși sufletul nostru, și cuvîntul cel înțelegător al lui și mintea. Pe care apostolul a numit-o Duh, cînd poruncește să fim sfinți cu sufletul și cu trupul și cu duhul. Că nenăscut iarăși este sufletul și necauzat, spre închipuirea lui Dumnezeu și Tatăl celui nenăscut și necauzat. Iar cuvîntul lui cel înțelegător nu este nenăscut, ci dintr-însul se naște negrăit și nevăzut și neîlcuit și fără de patimă spre închipuirea Fiului celui născut. Iar mintea nici fără de cauză nu este, nici nenăscută ci purceasă, pretutindenea alergînd

și toate privind și nevăzut pipăind după chipul și asemănarea Sfântului Duh celui purces, pentru care s-a zis, cum că Duhul toate le cearcă și adîncurile lui Dumnezeu. Nu este purces, cum că sufletul, pînă este întrup, că de ar fi fost purces, apoi în fiecare ceas am fi murit. Nu este nenăscut cuvîntul nostru, că am fi fost necuvîntători oarecare și dobitoace. Iar cea mai minunată decît aceste minunate este aceea că și suflet singuratic avem, asemenea și mintea singuratică și nealcătuită, iar cuvîntul aceștia avînd nașterea și unul nedespărțit păzindu-se. Că se naște cuvîntul în inimă oarecare naștere și netrupească și rămîne înlăuntru necunoscut. Și se naște a doua naștere trupească prin buze și atunci tuturor se cunoaște, iar de sufletul cel ce l-a născut pe el nu se desparte. Ca prin cele două nașteri ale cuvîntului nostru luminat să cunoaștem după oarecare chip și asemănare pe cele două Nașteri ale lui Dumnezeu Cuvîntul. Că s-a născut nevăzut și netîlcuit, și neînțeles mai înainte de veci din Tatăl, și a rămas necunoscut ca întru un suflet, la Tatăl. Pînă cînd dintr-o gură din Sfîntul Fecioară, care fără de stricăciune și fără de sămînță l-a născut după trup, s-a arătat nouă cu trup prin a doua naștere.

Era cu puțință să zicem și altele pentru cea după chip și să arătăm luminat după cîte chipuri noi pe Dumnezeu, Îngeri cu nimic la acestea neavînd împărtășire cu noi. Adică cum că zidește împreună cu Dumnezeu oarecum omul, și după punere (tetos). Adică după a se pune și a se socoti nefiind din fire se împărtășește de numire, și altele mai multe decît acestea. Ci de-ajuns sunt și acestea la cei ce nu sunt foarte fără de socoteală. Că nu s-a pornit cuvîntul ca să zică laudă omului, ci numai să dea dovedire, cum că deosebit chip noi afară de puterile cele nevăzute și înțeleghătoare închipuim pe Dumnezeu. Ca de la chipul acesta pe chipul cel înfi al căruia este acesta chip să-l înțelegem bine. Apoi cu de-adînsul cunoscînd la chipul acesta, care este cauzatorul să dezlegăm prigonirea cea lungă la chipul cel dintîi. Socotiți dar fraților cu de-adînsul puterea celor zise și răspundeți-ne cu iubire de adevăr. Că s-a arătat că Adam pe Tatăl, iar Set pe Fiul, iar Eva pe sfîntul Duh închipuiește. Și iarăși sufletul, pe Tatăl, iar cuvîntul pe Fiul, iar pe Duhul mintea. Deci ce ziceți la aceasta? Oare numai din Adam din Set și din Eva, precum Fiul și Duhul din Tatăl, sau mai vîrtos din cei doi Eva, din Adam zic și din Set, precum socotiți? Și oare din suflet și mintea și cuvîntul, sau din cuvînt, mai vîrtos mintea se purcede, precum stați împotriva? Deci de puteți cu vreun cuvînt să arătați pe Eva din Set și pe mine că se face din cuvînt ne plecăm a zice precum voi pe purcedere Sfîntului Duh, de la chipul acesta alergînd la chipul cel dintîi. Iar dacă numai din Adam cel nenăscut și necauzat pe cauză, precum s-a arătat a estimii celei cu purcedere a avut-o Eva, precum și Set al celui cu nașterea. Și din sufletul cel nenăscut este și mintea și cuvîntul. Cu adevărat și Fiul și Duhul numai din Tatăl sunt precum am zis, cel necauzat și nenăscut. Și deci cunoscînd adevărul, plecați-vă nouă numai îndoiindu-vă nimic. Aceaste este încheirea zicerilor și punerilor înainta celor lungi al dezlegărilor. Așa noi și a înțelege și a zice de la Sfîntul Duh ne însuflăm. Deci dacă după vrednicie s-au lădat acestea, al Treimii este Darul și al celei uneia în trei Ipostasuri Dumnezeiri. Iar dacă decît pofta mai jos o are pe biruință cuvîntul de vreme ce tot cuvîntul și tot adevărul este cu anevoie de înțeles și de privit și ca și cu un organ mic zidim lucruri mari, cu ființa cea omenească pe cunoștința lucrurilor celor ce sunt vîrînd-o și la cele ce cu mintea se înțeleg apropiindu-ne cu simțirile. Iar cuvîntul cel pentru Dumnezeu pe cît este mai desăvîrșit, cu atîta este mai cu anevoie de ajuns și mai multe le are împotririle și dezlegările mai grele.

Aveam scop să vorbesc și pentru azimi, precum cum m-am făgăduit la început, și să arăt curat din Scriptură cum că cugetă cele ale ludeilor negreșit cei ce se împărtășesc de acestea. Încă și pentru prea Sfinta și cu totul fără de prihană și pururea Fecioară Maria, cum că Născătoare de Dumnezeu cu adevărat și este și se zice. Vezi pentru aceastași citește la Sf. Damaschin Cartea 3, cap. 12. și cei ce nu așa o socotesc pe ea și o numesc împreună cu Nestorie se vor pune negreșit în focul cel nestins, ca cei ce sunt împreună părtași și de un cuget cu acela. Dar fiindcă văd că s-a întins cuvîntul și s-a prea lungit apoi și întrebările acestea au trebuință de cuvînt deosebit mai pe urmă de va da Dumnezeu, vă voi păzi vouă cuvîntul cel pentru acestea. Iar acum numai una pomenindu-se vouă, de aceea voi tăcea. Iar mai vîrtos nu eu voi face pomenirea, ci Căpeteniile Apostolilor, cei ce au sădit întru voi credința și pe calea adevărului v-au îndreptat. Acum adică Pavel: Alergați bine, cine va oprit pe voi să nu vă plecați Adevărului? Iar acum Petru, grăind cuvîntul proorocesc acela: și eu te-am sădit viță roditoare, toată adevărată, cum te-ai întors întru amărăciune? Viața adevărată sădirea bună, rodul din voința cea slobodă rău. Pentru aceea ceea ce s-a sădit este nevinovată, iar vița se va arde. Pentru că spre bine s-a zidit și spre rău a rodit. Că nu voim să nu știți voi fraților, cum că tot eresul în două chipuri și s-a făcut și se face. Sau pentru iubirea de sineți și iubire de slavă întru cunoștiință, care lucru este și neiertat pentru împotrivirea cea cu prigonire. Sau pentru Dumnezeiasca rîvnă cu adevărat, dar întru neștiința înțelegerii celei adevărate. Care lucru poate este și vrednic de iertare și spre schimbare nu fără de nădejde. Și martori ai eresului celui ce se face întru cunoștiință sunt și alții mulți, dar și Arie cel ieșit din minte și Origen, că nu este de nevoie pe toți a-i număra. Iar ai celui ce se face pentru Dumnezeiasca rîvnă cu adevărat, dar întru neștiința înțelegerii celei adevărate, este Constantie lîngă ceilalți, fiul Marelui Constantin. Socotesc încă și pe Teofil cel ce s-a turbat împotriva Dumnezeieștilor Icoane. Și Pavel mai întîi de acești Apostol. Și aceia pe care el i-a mărturisit zicînd: Că vă mărturisesc vouă că rîvnă aveți, dar nu întru cunoștiință.

Deci aceasta și noi fraților, a apostolului mărturisim vouă, celor ce pentru oarecare încheieturi lesne de dezlegat vă dezbinați de noi cei ce de demult suntem la o socoteală și la un cuget, pentru oarecare, precum, credem, Rîvnă Dumnezeiască, iar nu din vreun rău nărav și socoteală voitoare de rău. Ci mutați-o rogu-vă rîvna voastră cea Dumnezeiască spre priceperea adevărului. Și veniți de vă uniți larăși bine cu tot trupul Bisericii celei Sobornicești și Apostolești de la care rău v-ați dezbinat. Și nu-l faceți pe Capul nostru cel de Obște, care este Hristos lipsit de simțire, mai mult de aici clintînd pe una și mîhnindu-l pe El pentru aceasta. Căci știu că nu sunteți neștiutori, cum că închipuire a celor cinci simțiri au cele cu cinci Patriarhii. Ierusalimul a vederii, pentru că întru el s-a văzut întîi Hristos și de acolo toți cei ce văd sunt, care au luat a fi cea dintîi din simțiri. Iar Antiohia, a mirosului. Că de acolo întîi buna mireasmă a, numirii noastre de la Hristos, ca un miros de mir de mult preț, revărsîndu-se la marginile lumii pe toți Apostolicește ne-au învățat a zice: A lui Hristos bună mireasmă suntem. Și o adeverează aceasta că prea adevărată este, și cel întîi după Petru vrful apostolilor a fost începător, turmei lui, care se numea Evod (ce se tilcuiește bine mirositor). Iar Roma precum socotesc ține locul gustului. Că întru dînsa Petru pe Piatra Credinței Lin prin Lin înfigînd-o întîi, apoi și vița prin via cea adevărată prin

Clement (care iarăși se tilcuiește românește viță) a sădit-o. De la care strămoșii noștri storcînd strugurii Credinței cei copti, gustau vinul veseliei și își veseleau inimile. Iar voi cu gustul neîndestulîndu-vă, ci pînă la sașiu de el umplîndu-vă, cea mai multă parte a credinței ați borit-o. Rămîne dar Alexandria să poarte închipuirea auzului. Că intru dînsa întîii s-a auzit prin magi Născîndu-se Hristos. Și întîii intru dînsa venind Hristos toți idolii, dacilor au căzut și s-au zdrobit, iar Numele lui Hristos în tot Egiptul s-a auzit. Iar Roma cea nouă Constantinopolul pe pipăire ca pe ceea ce este cea mai de pe urmă din simțiri și sobornicească, luminat o închipuiește.

Fiindcă și a toată lumea, nu numai Patriarhie ci și împărăție și este și se numește. Trebuie încă și această a soești, că nu este netrebnică și nefolositoare, măcar deși este mai ieșită afară oarecum din cauza ce ne zace înainte. Pentru ce numai acestea cinci s-au ales mai mult din toate Bisericele să fie mai mari și să stăpînească toată lumea și să fie capete celorlalte? Cu adevărat după sfatul cel mare și mai înainte știință lui Dumnezeu, celui ce știe toate mai înainte de a se face, sau iconomisit acestea. Că era după a lui mai înainte cunoștință și proorocie, să fie cele dintîii pe urmă și cele de pe urmă întîii. Și arătat este aceasta din ceea ce voi zice. Vîrfuri acestea ale celorlalte și se zic și sunt. Dar nu înalt fel le vom afla acelea numîndu-se fără numai de vom pune pe cea de pe urmă întîii, pe care Andrei cel întîii chemat a hirotonisit-o întru început spre începătorie a turmei prin Stahie. Și cum se va face aceasta? Ia-mi numai slovele cele întîii ale numelor acelora, și scrie-le pe rînd precum mai sus am arătat. Adică a Ierusalimului I. A Antiohiei, a Romei R. și a Alexandriei A. apoi mai pe urmă a cetății aceștia celei mari a noastre Constantinopolul C. Apoi după ce vei scrie numirile cetăților așa, precum noi le-am numărat potrivit și le-am așezat aici canoniceste aici, întorcîndu-te citește-le dîndărăt și vei afla minunat pe slovele cele de pe marginea numelor că zice CARAI. Adică vîrfuri și capete ale celorlalte. Dar ca să cunoască și mai luminat cei ca mine trîndavi poate la minte, și nu prea ascuțit, le voi așeza la rînd acestea, punînd slove cu litere roșii începăturile numelor. Căci zicem așa: I-erusalim, A-ntiohia, R-oma, A-lexandrie, C-onstantinopol. Deci lăsînd toate cuvintele cele din mijloc, numai pe cele de la începutul numelor care sunt scrise cu roșu drept le citiți întîii. Apoi văzînd că acestea nimic nu zic, citiți-le precum am zis întorcîndu-vă dîndărăt de la C și negreșit veți cunoaște curat că zic Carai. De vreme ce acestea așa se află precum am arătat, cine mai îndrăznește a se îndoi că cetatea noastră ceea ce este împărăteasa cetăților, n-a luat cînstele cele dintîii. Vedeți cum că dinspre toate părțile a treia se află Roma voastră cea veche, sau drept de vom citi cuvintele cele de pe margine ale cetăților sau și de la urmă. Și cum că mai dinainte s-a hotărît de Dumnezeu să se facă cea de pe urmă întîii după hotărîrea lui. Deci nu mai căutați voi mai mult cînstele cele dintîii și tăieți pe una din cele cinci simțiri de la Trupul lui Hristos. Ci veniți să ne unim unii cu alții duhovnicește și după Porunca cea Stăpînească să ne împăcăm, să lăsăm războiul cel îndelungat împotriva ortodoxiei, aruncînd aceste ascuțite arme ale împotrivirii celei prigonoare. Și făcînd săbiile iubirii de sine fiare de plug ale adevărului și sulitele mîndriei și ale trufiei seceri ale rîvnei celei întru cunoștință. Că cumplită este nemulțumirea, a nu primi învățăturile Domnului care lămurit desparte deosebirea fețelor. Că de Mă voi duce, zice, voi ruga pe Tatăl și alt Mîngîietorul vă va da vouă. Deci Fiul este cel ce roagă, iar Tatăl cel ce este rugat.

CUVÎNT PENTRU AZIMI

Cuvîntul cel dintîi l-am făcut către tine o latine prietene, pentru cea dintîi și neiertată hulă, ce o ai scornit-o împotriva Sfîntului Duh care cu adevărat îl desparte pe el de Dumnezeu, ce pe cel ce n-are început numai pe Tatăl, cel ce numai el este izvor al Începătoriei Dumnezeiri, sau al Dumnezeieștii Stăpînirii. Ci și pe Fiul, pe care știința și înțelepciunea cea adevărată a Teologilor, Dumnezeu știe adică a-l numi și Începătoriei a Dumnezeirii, sau Dumnezeiască stăpînire. Precum și pe însuși Duhul, dar nu și izvor al Începătoriei Dumnezeirii, ca să nu greșească să hotărească și la dînsul pe însușirea cea Părintească. Și socotesc că acum te-ai încredințat și ai trebuință de mai multe cuvinte, pricepere avînd, și cu una, după cuvîntul cel comun îndestulîndu-te și înțelept fiind și pricină luînd și mai înțelept făcîndu-te. Iar acum am venit, ca să-și vorbesc pentru cea de-a doua și asemenea cu cea dintîi care se aduce împotriva Fiului. Căci cu adevărat după ce cel dintru început de obște vrăjmaș, și al dreptei credințe potrivnic, și al zîzaniilor celor eretice asemănător, cu amăgirea dragostei celei către Fiul ascunzînd undița hulei împotriva Duhului, așa te-a prins vîindu-te cu întinderea aceea și în mrejele sale închizîndu-te te lipsește de aici și de dragostea cea părută către Fiul, făcîndu-te a aduce ocară cinstului Trup prin lucrarea de cele sfînte cea de nou scornită, zic adică cea prin azimi. Și acest chip al viclesugului este vechi și obișnuit la dînsul. Că și pe Adam acela pe omul cel dintîi, cu nădejdea îndumnezeirii amăgindu-l, așa și de Poruncă călcător și de la Dumnezeu căzut și din Rai izgonit l-a făcut, împreună și de nădejde scăpat și de bunătațile cele din mîini golit. Ci nouă cuvîntul ne poruncește să nu fim neștiutori de înțelegerile lui. Încă și Legea dragostei celei Dumnezeiești ne învață să ne îndemnăm unii pe alții și să ne aducem aminte unii altora de viclesugurile vicleanului cele asupra noastră și să ne sîrguim ca ajutîndu-ne unii pe alții să-l gonim deșert și nelucrător pe vrăjmașul. Deci vino pentru însuși Adevărul pe care îl cinstim, să lăsăm toată gonire cea de aflare de cuvinte adică de supunere prin cuvinte. Ca să nu fie ca noi creștinii fiind, și vestitori, și vestitori ai Adevărului fiind puși, să ne jucăm cu cele Dumnezeiești și să glumim și spre amăgirea noastră mai virtos decît a altora să mințim adevărul. Și pe însuși Dumnezeu nostru cel adevărat, pe Cuvîntul cel ce mai înainte de veci din Tatăl s-a născut, iar în zilele cele mai de apoi și cu noi cu trupul a petrecut-o, pe înțelepciunea, Pe Calea, pe Viața, pe Lumina cea adevărată, pe Începătoria Dumnezeirii Hristos punîndu-l povătuitor cuvîntului acestuia, Privitor împreună și Ocîrmuitor așa să pășim înainte la cercetarea pricinii.

Deci această tainică și fără de sînge lucrare de cele sfînte la care pîinea și paharul sfințindu-se, credem că se prefac în Trupul și Sîngele Domnului, de la cine zici că s-a predat întîi? Oare nu de la însuși Dumnezeu și Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, precum ne învață Sfintele Evanghelii? De la dînsul cu adevărat. Dar oare care este și cuvîntul Tradiției? Aceasta, zice, s-o faceți întru pomenirea Mea. Și Dumnezeiescul Pavel: Că de cîte ori veți mîncă Pîinea aceasta și veți bea Paharul acesta, Moartea Domnului vestiți. Cum și în ce chip? De la însuși Mîntuitorul ne-am învățat. Că luînd, zice, Pîinea și mulțumind a frînt și a dat-o ucenicilor, și a zis: luați mîncăți acesta este Trupul Meu care se frînge și se dă pentru voi. La fel și Paharul după ce au cinat, zicînd: Acest Pahar este legea cea nouă întru Sîngele Meu. Așași

este a zice Matei: Acesta este Singele Meu al legii celei Nouă, care pentru voi se varsă. Iar scopul care este? Și sfârșitul Tradiției care este altul? Fără numai împărtășire cu Hristos și viață veșnică întru Hristos acelor ce se împărtășesc. Că de va mânca, zice, cineva din Pîinea aceasta, va fi viu în veci. Precum și Pîinea care Eu o voi da Trupul Meu este, pe care eu îl voi da pentru viața lumii. Și de nu veți mânca Trupul Fiului Omului, și de nu veți bea Singele lui, nu veți avea viață întru voi. Cel ce mănîncă Trupul Meu, și bea Singele Meu, întru Mine petrece și Eu întru el. Precum m-a trimis pe Mine Tatăl cel Viu, și Eu visez pentru Tatăl. Și cel ce mă mănîncă pe Mine și acela va fi viu pentru Mine.

O ce înspăimîntătoare și înfricoșătoare Taină? Cel ce a predat-o este Dumnezeu, care pentru iubirea de oameni și om s-a făcut și ca o Oaie spre junghiere și moarte a venit, ca pe omul cel vinovat morții pentru păcat de moarte să-l izbăvească. Cauza tradiției este pomenirea acestei mari faceri de bine. Trupul și Singele lui Hristos sunt cele ce cu Taină se săvîrșesc și sfârșitul Tainei celei ce se săvîrșește este împărtășirea cu Hristos și viața cea veșnică, aceeași este a zice îndumnezeirea celor ce se împărtășesc. Și cine este atîta de îndrăzneț și cu totul obraznic cît să scormiească înnoire în Tradiție și să schimbe Taina, și așa să-l lepede pe cel ce a predat-o și cu taină a învățat-o? Lepădîndu-se cineva de legea lui Moisi, zice apostolul, fără de milă, prin două sau trei mărturii moare. Socotiți cu cît mai mult de mai amară muncă se va învrednici cel ce a călcat pe Fiul lui Dumnezeu și a socotit a fi spurcat Singele Legii, cu care s-a sfințit și a defăimat Darul Duhului. Dar cine este cel ce calcă pe Fiul lui Dumnezeu și cu celelalte ce s-au zis se prîhănește? Fără numai arătat că cel ce se împărtășește cu el cu nevrednicie. Precum iarăși zice aceștia Apostol unde și pe mîncă celui ce calcă, care aici numai prin asemănare s-a arătat, mai luminat o hotărăște, zicînd: Cine va mânca Pîinea aceasta, sau va bea Paharul Domnului cu nevrednicie, vinovat va fi Trupului și Sîngelui Domnului. Și cine este cel ce cu nevrednicie se împărtășește? Cel ce nu se ispitește pe sine mai întîi cu adevărat și nu se judecă de este vrednic de această împărtășire. Pentru aceea zice: Să se ispitească omul pe sine și așa din Pîine să mînce și din Pahar să bea. Iar dacă cel ce singur deosebi în vreuna din patimile omenești alunecînd și apropiindu-se fără a se judeca, ca cel ce cu nevrednicie se împărtășește, se că el calcă pe Fiul lui Dumnezeu, și de atîta osîndă se învrednicește, cel ce greșește la însăși Sfințita Lucrare și fără de mijlocire defaimă pe Însuși Trupul Domnului, cu mutarea și prefacerea spre cel mai de jos, că mă sfîiesc a zice spre cel mai rău și dintru aceasta și Tradiția o leapădă și pe cel ce a predat-o îl calcă, de care și de cîtă mult mai rea și mai mare osîndă și muncă va fi vrednic. Oare nu sunt pline de cutremur cele ce s-au zidit? Oare nu sunt pline de cutremur cele ce s-au zis? Oare rămîne vreo covîrșire la îndrăzneala scormirii? Deci eu așa către acestea mă aflu. Și aceștia hotărăsc și împotriva celor ce vorbesc pentru unele cu aceste mari lucruri nu cu iubire de adevăr, ci cu prigonire sau cu ispitire sau cu fâlire.

Deci după ce v-am arătat vouă urmează ca și cu adevărul fiind împreună sezător, să cercăm și să judecăm între cei ce întrebuintează pîinea cea cu aluat și cea fără de aluat. Cine este cel ce calcă, și cine este cel ce ține Predania Domnului? Și arătat este fără de îndoială că cel ce ia acest fel de pîine la Sfințita Lucrare, în ce fel a fost pîinea ceea ce s-a făcut de Domnul la Predanie, acesta este cel ce urmează Tradiției. Iar cel ce ia altfel de pîine este cel ce calcă. Deci spune tu întîi, cel ce te

fălești că ești întâi și întru celelalte. Oare pîine adevărată adică cu aluat a frînt Domnul, cînd a săvîrșit Tradiția, sau fără de aluat și pentru aceasta nu adevărată? Cu adevărat azimă fără de aluat vei zice. De unde este aceasta arătat? Dintru a se ținea la Romani acest fel de obicei, care a luat început de la Petru adică și de la Pavel, Stîlpii Bisericii și cei întâi stăpînitori ai Romei, care cu adevărat în acest fel au făcut Tradiția în ce fel au luat de la Domnul. Dar și Petru și Pavel nu numai în Roma au propovăduit, ci s-a început propovăduirea lor la Ierusalim și s-a sfîrșit la Roma. Și cum nicăieri în altă parte nu s-au aflat ei să fi făcut în acest fel Tradiția. Că așa după al tău cuvînt și pe acolo aceștia fel de obicei s-ar fi ținut. Dar acesta nicăieri nu-l aflăm că se ține, fără numai la unii din armeni, care o fire și o voie și o lucrare dogmaticesc la Hristos. Și după urmare cu dogma și la Sfințita Lucrare a lor scomesc izvodire, luînd ei de la dînșii azima, ca ceea ce ar fi mai singuratică și mai aproape la Hristos, cel ce după dînșii ar fi singur cu firea și cu voia și cu lucrarea. La care ce împărtășire este cu Romanii? Fără numai care nu este cu cuviință a o zice de vă împăriașiți și cu eresul. Și fiindcă mult mai mulți sunt aceia, la care nu se ține acest fel de obicei, care și cuvîntul dogmei drept îl îndepărtează și celelalte ale apostolilor și ale Domnului Tradiției nesmințite le păzesc, cu dreptate este ca obiceiul celor mai mulți precum și hotărîrea să se ție, mai virtos cînd și obiceiul celor mai puțini dă bănuială de rea socoteală eretică. Și nu numai de aceasta ce s-a zis, ci și de stricarea minții adică de nebulia lui Apolinarie, care bîrfea că Domnul a luat din Maica lui Dumnezeu trup fără de minte și fără de suflet, zicînd că era de-ajuns Dumnezeuzeirea în locul minții și a sufletului. Ca și cei ceiau la sfința Lucrare azima în locul Trupului Domnului, pe ascuns la aceștia eres se alunecă. Că fără de suflet și oarecum moartă este azima, fiind lipsită de puterea aceea cea vieuitoare, pe care o dă aluatul amestecîndu-se cu frămîntătura, după care se ridică și se umflă și crește. Ci și fără de sare este, care ne-am învățat că ține la pîine cuvînt de partea cea stăpînitore, care este mintea, după cuvîntul cel zis de Domnul către ucenici: Voi sunteți sarea pămîntului. Una ca aceasta zicînd: voi sunteți mintea, puterea cea socotitoare și stăpînitore a oamenilor, că pe aceștia i-a numit pămînt de la stihia cea cuprinzătoare. Pentru aceea a și ados: Iar dacă sarea se va înebuni (strica) (Că așa este în Evanghelle cuvîntul grecesc, care românește s-a tîlcuit, se va împuți) cu ce se va săra? Nebunie împotrivă numind pe nesărare. Ca să zic după celălalt evanghelist, Iar de va fi sarea nesărată. Ci cum că cu aceste eresuri se împărtășește cel ce la întrebuițarea azimilor, din oarecare asemănare se propune. Iar cum că și la credința iudaicească se abate și la umbra legii și vechimea slovei împotrivă aleargă și din aceasta și de la adevărul cel din dar și de la slujba nouă cea întru Duhul se izgonește, nu este mai mult bănuît, ci din însuși lucrul precum este și vorba și orbului îi este arătat. Că oare nu este porunca Legii? În luna cea dintîi în patrusprezece zile ale lunii acesteia, zice, Sărbătoare Pasca Domnului. Și în ziua a 15 zile a lunii sărbătoare, șapte zile azime veți minca.

Deci dacă este poruncă a Legii Vechi și Moisească cine se va îndoi că cei ce întrebuițează azimile nu se împărtășesc cu evreii cei ce se țin de cele ale lui Moise, ale legii, și printr-un aluat ca acesta vechi ca cel ce este aluat din lege, spre toată legea se dospește, după cuvîntul ce s-a zis de Dumnezeuzeiescul Pavel: Puțin aluat toată frămîntătura o dospește. Și de mirare lucru oarecum se pare, și care nimic de ghicitoră nu se deosebește a se lua azima ca un aluat. Că măcar deși deosebit nume

pe acesta îl are numindu-se azimă, dar fiindcă este parte a punerii de lege celei vechi, pe care peste tot Marele Apostolul o numește aluat pentru vechime, nu este lucru străin ci și foarte potrivit a se numi aceasta cu numele cel de obște cu care se numește punerea de lege aluat. Pentru aceea cele ce s-au zis de apostolul către Galateni pentru tăierea împrejur, bine este ca schimbându-se la pricina cea pentru Azimi să se zică către azimii: Că de veți mânca azimi, Hristos nimic vouă nu vă va folosi, și mărturisesc tot omului ce întrebuițează azimile, că dator este să facă toată legea. Zadarnici ați făcut de către Hristos, cei ce vreți să vă îndreptați prin lege, din dar ați căzut. Că dacă este lepădată tăierea împrejur, pentru că este a legii, lepădată și azima pentru că este a legii și încă mai mult decât tăierea împrejur este azima legii. De vreme ce aceea este și mai înainte de lege și uneori și potrivnică legii, precum când va dezlega Simbăta, făcându-se mai tare decât legea și niciodată nu se împotrivesc legii. Pentru aceea mai mult decât aceea este lepădată. Și așa după urmare și celor ce întrebuițează pe aceasta mai mult decât acelora ce se tale împrejur li se potrivește certarea.

Și galatenii, zice, pe tăierea împrejur ca pe o legiuată primind-o, și din aceasta a se îndrepta socotind, cu cuviință pățimesc certare, fiindcă pe dreptatea cea din credință după dar, o aduc la lege prin tăierea împrejur. Iar noi prin azimi credem că ne sfințim, nu ca prin cele ce sunt date de lege, ci prin cele ce se prefac prin sfânta lucrare în Trupul lui Hristos, care Trup fiindcă din început a luat estime din singiuri feciorești fără de sămînță și fără de înțînăciune (Că nu din împreunare bărbătească și din sămînță, ci de la Duhul Sfânt, care prin venirea sa a săvîrșit pe Pîntecele cel Fecioresc Jăcaș al Nașterii celei fără de stricăciune) și el este Curat cu totulul întreg, și de păcat nicidecum primitor. A căruia păcat închipuire s-a luat de către Apostol aluatul, pentru aceasta mai potrivit prin pîinea cea fără de aluat se închipuiește decât prin cea cu aluat. Drept aceea și Dumnezeuiescul Apostol zice: Pentru aceea să prăzmuim nu în aluatul cel vechi, nici în aluatul răutății și al vicieșugului, ci întru azimile curăției și ale adevărului. Oare nu Pavel le zice acestea, Gura lui Hristos, învățătorul lumii? Oare nu este cauza, întrebuițării azimilor binecuvîntată?

Cum că sunt ale lui Pavel o omule cunosc cuvintele. Dar temîndu-mă să nu pățimesc asemenea cu cei ce s-au numit de marele Petru neînvățați și neîntăriți, care pe cele cu anevoie a se înțelege, ce sunt întru cele scrise de Pavel, le răzvrătesc ca și pe celelalte Scripturi spre a lor pierzare, nu stau numai întru cuvinte, nici nu le silesc să le aduc la alt scop afară de cel ce este pus de Pavel, răzvrătindu-le pe ele cu grăiri înduplecătoare, care să dea nălucire de a fi cuviință și ispitindu-mă se întăresc deosebit sfat care nu este de la cel ce ne-a chemat. Ci cercînd cele scrise după Porunca Domnului și urmînd înțelegerea ce este în ele, aflui pe Dumnezeuiescul Apostol, cum că nu voiește să învețe întru acestea pentru aluat și pentru azime, nici nu așează tradiție a sfintei lucrări, ci cum că face cuvîntul pentru curvie și pentru depărtarea de ea și cum că pe aluat îl ia după asemănare în loc acesteia și a toată răutatea, de care mai înainte de îndreptarea cea Hristos se împărțeau corintenii, către care este cuvîntul, iar pe azimă în locul petrecerii celei noi după Hristos, Că pentru cel ce a curvit între aceea pomenind el și acesta a se despărți și ca să zic după însuși acela, a se scoate din mijlocul lor, judecînd cu dreptate, ce voiți, zice, cu toiag să viu la voi, sau cu dragoste, și cu duhul blîndeții. Cu adevărat se aude între voi curvie, și curvie ca, aceasta, care nici între păgîni nu se numește, ca să aibă cineva

pe femeia tatălui său. Și după musturarea și certarea și despărțirea celui ce a greșit, adog: Nu știti că puțin aluat dospește toată frământătura, adică cum că amestecarea celui ce a greșit cu poporul, pe tot poporul la păcatul acela îl așează. Curățiți dar, zice, aluatul cel vechi, adică despărțiți împreună cu cel ce a greșit pe păcat, pe care ca un aluat egiptenesc, ca o deprindere veche și acră și stricăta din frământătura voastră cea nouă întru Hristos mai înainte.

Fața a scos-o afară, spălându-vă prin botez. A cărui închipuire o ținea trecerea prin Marea Roșie cea după fugirea în Egipt a evreilor. Ca să fiți frământătură nouă, precum sunteți azimi, adică fără de aluat. N-a zis ca să fiți frământătură nouă precum este azima, ca să pară că închipuiește cu aceasta tradiția sfintei lucrări, ci ca voi cel din Corint adică credincioșii, să fiți neîmpărtași de păcatul cel vechi. Și ceea ce mai jos iarăși adaog: Să-l scoateți afară pe cel rău din mijlocul vostru, ca să fiți frământătură nouă, precum sunteți azimi, adică fără de aluat, precum v-ați schimbat și v-ați înnoit și în loc de vechi v-ați făcut noi, îngropându-vă împreună cu Hristos și înviind împreună prin cea de-a doua Dumnezeuiască Naștere și pe cel vechi și strămoșesc păcat lepădându-l. Că Paștile nostru Hristos pentru noi s-a jertfit, care păcatele noastre le-a luat asupra și le-au adus pe Cruce și pentru noi s-a jertfit, El fiind Mielul lui Dumnezeu cel ce ridică păcatul lumii.

Cu acestea care așa se înțeleg, asemenea îmi înțelege și pe cele pe urmă, iar mai virtos chiar cele apostolești povătuiește-te către a lor adevărată și negreșită înțelegere. Pentru aceea zice să prăznuim nu în aluatul cel vechi, și nu s-a oprit aici, ci a adaos: Nici în aluatul răutății și al vicleșugului. Și iarăși: Ci întru azimi zicînd, nu s-a îndestulat, ca să nu se pară că legiuiește întrebuițarea azimilor, ci a adaos foarte bine luminînd, în loc de care se la acest nume al azimilor, ale curăției și ale adevărului. Și i-a fost dar apostolului cuvîntul simplu pentru aluat și pentru azimi, ci ceea ce din însăși graiurile lui nouă ni s-a arătat acum, purtînd grijă să scoată păcatul din mijlocul credincioșilor celor din Corint, ca nu după chipul aluatului din amestecarea sa să dea din el la toată frământătura celor ce se amestecă. Întru aceeași dată și legea veche care însăși aceasta prin ridicarea aluatului egiptenesc o legiuiește, o aduce în mijloc, asemănînd precum pe Miel și pe Pască și pe celelalte ale aceluia, așa și pe aluat și pe azimi. Și în ce fel este acest înalt cu mintea și mare și străbătător la vederile cele Dumnezeuiești și cu înălțimea privirii pînă la al treilea cer ridicat, nu simplu trecînd toată cauză care cade în mijloc și are trebuință de socoteală, ci în tot chipul cercînd-o și cu amănuntul socotînd-o, și cît de la dînsa spre zidirea Bisericii culegînd, iar ce ar fi în plus și zadarnic lepădînd. Aceasta se vede că face și aici. Că de vreme ce a căzut în mijloc această pricină și socoteală a aluatului și a azimilor pentru motivul ce s-a zis și el la bună vreme și negreșit a întrebuițat-o, dar a cunoscut cu Duhul, că oarecare neînvățați și neîntăriți acest cuvînt și la a lor rea socoteală îl vor lua, înțelegîndu-l pentru lepădarea aluatului și întrebuițarea azimilor. Vezi cum foarte cu iscusință și pe cît a fost cu puțință în scurt și luminat prin aceleași graiuri, prin care vrea să se pară că întrebuițarea o aduce, iar aluatul îl prihănește, prin acestea leapădă azimile, ca, pe cele ce sunt luate cu cuvînt de umbră și după ce a venit Adevărul de aici au rămas netrebnice. Că scopul cel dintîi și cu de-adînsul al cuvîntului lui a fost, scoaterea păcatului din mijlocul plinirii credincioșilor la aceasta potrivit din lege aducînd capul cel pentru azimi și pentru aluat, întru aceeași dată și scopul cel de față săvîrșește și

legea cea veche toată împreună cu păcatul o scoate afară. Că aceea ce zice: Să prăznuim nu în aluatul cel vechi, este a celui ce leapădă legea cea veche, cu care împreună se leapădă negreșit și azimile. Iar aceasta, nici întru aluatul răutății și al vicleșugului, este al scopului celui ce era de față, a nu avea adică nici o rămășiță a, răutății. Iar către amîndouă potrivit s-a adăos aceasta: Întru azimile curăției și ale adevărului, fiindcă sunt împotrivă la curățile răutatea și vicleșugul, iar la adevăr umbra legii. Că umbră avea legea zice aceștia apostoli a celor ce vor fi. Iar după ce a venit Legea, umbra a încetat și a rămas fără de folos.

Deci dar de cei ce caută cu amănuntul Scripturile cele Apostolești nu se înțeleg cele zise pentru întrebuițarea azimilor și lepădarea aluatului, ci cum că împotrivă mai virtos voiesc a se scoate afară pîinea cea fără de aluat și a se aduce înlăuntru Pîinea noastră cea cu aluat, ca ceea ce este adevăr. De vreme ce cum că este Trup al lui Hristos și se zice și se crede. Iar Hristos este Adevărul. Și ca ceea ce este frămîntătură nouă și curată de aluatul cel vechi, neavînd nici o împărtășire nici de răutatea egiptănească, nici de vechimea legii, care amîndouă aluat de propovăduitorul cel vechi s-au numit. După ce acestea de noi așa s-au descurcat, să socotim de aici, de n-o leapădă și cuvința pe cuvîntul azimilor a întrebuițării lor. Că înții unde este cu cuvința aceasta, a lua pe ce este cu totul neînsuflețit în locul celui ce este înșuflețit, și mai virtos de suflet curățitor, pe cea moartă în locul Pîinii vieți, pe ce este fără de minte în locul Înțelepciunii sau a celui Înțelept, pe cea fără de dulceață și slabă în loc de a gusta din vîrfurilor dorințelor și Domnul cel bun și Pîinea ceea ce întărește inima omului, pe ceea ce nu este desăvîrșit în locul celei desăvîrșite. Pe ceea ce pute a punerea de Legea cea veche și putredă în locul lui Adam celui Nou, Jertfel celei Noi al cărei nume este Mir vărsat, care a umplut de buna mireasmă toată zidirea, pe ceea ce s-a dus și a trecut împreună cu umbra în locul Adevărului celui ce s-a arătat și a strălucit în locul Luminii celei adevărate, care luminează, pe tot omul. Apoi Sfînt și prea Sfînt și feciorelnic și din Fecioară și prea Sfînta Maică, fără de stricăciune din cea fără de stricăciune după stricăciunea păcatului este Cînstitului și Dumnezeiescului Trup. Cine se împotrivesc? Dar și cine se îndoiesc, că și Pîinea sfințindu-se, nu acest fel, iar mai virtos nu însuși acela se săvîrșește? De vreme ce însuși Domnul pentru sinegi a zis: Pîinea pe care Eu o voi da, Trupul Meu este, pe care Eu îl voi da pentru viața lumii.

Iar dacă mai înainte de săvîrșire nu este acest fel pîinea, dar nici azima nu este întru acest fel mai înainte de săvîrșirea voastră, ci și fără de nici o asemănare cu totul și necuvicioasă, precum din cele zise este arătat. Încă și celor ce o aduc și pentru cei ce o aduc prea potrivită este Pîinea cea amestecată cu aluatul cel ce după tine închipuiește păcatul. Că măcar deși este ea întru acest fel, dar o primește pe aceasta Hristos și o ia la sine și sfințind-o o face ceea ce este el, de vreme ce și pe firea mea a luat-o asupra, pe cea păcătoasă și blestemată și păcat și blestem a se numi și a se face nu s-a lepădat, ci încă fiind noi păcătoși, Hristos pentru noi a murit. Și așa sfințindu-se ei pe sineși, și săvîrșindu-se cel mai presus de săvîrșire, pe sfințirea mea cea după săvîrșire a lucrat-o. Ci și de aluatul fariseilor vei lua îndrăzneală, ca și cum ai avea și pe Mîntuitorul împreună hotărîtor la cele puse înaintea împotriva aluatului, ca nu și tu să te prihănești cu lipirea minții. Dar nu pentru aluatul cel din pîine i-a fost cuvîntul Mîntuitorului, ci ceea ce zice Dumnezeiescul Matei, pentru învățatura fariseilor, pe

care Domnul mai înainte zicînd-o fălărnicie, a poruncit să fugim de dînsa ca de ceea ce este străină de învățătura lui. Iar cum că a învățăturii fariseilor este și întrebuițarea azimilor, o arată luminat și Istoria Faptelor Apostolilor: Că s-au sculat zice din cei ce crezuseră din eresul fariseilor, zicînd: Că se cade a-i tăia împrejur pe ei, adică pe cei din neamuri credincioși și a-i învăța să păzească Legea lui Moise. Dar ce adunîndu-se Apostolii au întărit pentru cuvîntul acela? Arătat că ceea ce mai înainte le poruncise Domnul. Și înții Petru povestînd curățenia neamurilor cea prin credință, a poruncit a se opri să se pună jugul lor pe grumazul ucenicilor, pe care nici noi, nici Părinții zice nu l-am putut să-l purtăm, hotărînd el că nimic nu este aceasta, fără numai a ispiti pe Dumnezeu. Iar după aceea și Iacob a judecat să nu supere pe cei ce din neamuri se întorc la Dumnezeu, ci să le trimită să se îndrepteze de cele jertfite idolilor și de curvie și de sugrumat, și de sînge și tuturor Apostolilor acestea și bătrînilor împreună cu toată adunarea li s-a părut și prin scrisoare să arătaț fraților celor din neamuri ce erau prin Antiohia și Siria și Cilicia prin Varnava și prin Iuda și Sila Proorocii.

ce nu este desăvârșită, și întărind că cu mutarea dintru aceasta către aceea, de nevoie urmează și mutarea legii.

De-ajuns cu adevărat sunt acestea, la cei ce pot să priceapă cituși decît ceea ce se cuvine, spre dovedire fără de îndoială cum că se cuvine a lua la sfînta Slujbă pîinea care este desăvârșită, adică cu aluat. Dar de vreme și iarăși îl aduci, ca și cum pe aluat l-ar fi învinuit și l-ar fi lepădînd, iar azima cu numin de laudă ar fi cinstind-o, și cuviincioasă praznicilor noastre ar fi arătat-o, la bună vreme și eu glasul acela al Stăpînului împotriva îl voi pune ție, care pe buhul cel mare și întii, iar mai vîrtos pe tot și întreg cuprinzător, pe Împărăția cerurilor, cu aluatul o aseamănă. Că asemenea este, zice, Împărăția Cerurilor aluatul, pe care luîndu-l femeia, l-a ascuns în trei măsuri de făină, pînă ce s-a dospit toată. Deci poate și stăpînul cu sluga Învățătorului întocmai cu ucenicul te va pleca și te va încredința ca nu așa fără nici o socoteală să-l învinuiești aluatul, punînd mintea ca și ludeli numai la singură slova, și către adîncimea înțelegerii prin cercarea cea mai cu luare aminte neplecîndu-te. Cît dintru aceasta nu numai de la adevărul cel ce este în fiecare cuvînt desparte să alergi, ci și altul către altul alăturîndu-l să-l socotești că se deosebește, și așa pe unul și același Duh al lui Hristos, că a grăit prin toate Scripturile, să-l arăți că se împerechează între sineși. Că dacă din cuvîntul Apostolesc aluatul este vrednic de prihănit pentru potrivirea cea către cel mai rău, cum din cel Stăpînesc nu este mai vîrtos vrednic de lăudat pentru asemănarea cea către cel bun și la cea de Taină și Dumnezeiască Sfîntă Lucrare mult mai vrednic de luat. De vreme ce și împărțășire a împărăției Cerurilor, care acestuia este asemenea, cum că este Cuminecătură credem a Trupului Stăpînului și cum că prin Cuminecătură se dospește adică se schimbă după asemănarea acestuia și se îndumnezeiește toată ființa noastră, duhul, sufletul, trupul, sau de volesti cele trei părți ale sufletului, pe care prin cele trei măsură de făină le-a însemnat pîida. Și deci aceștia aluat se va pune de noi acum între cele prea bune și acum între cele prea rele, și aceste cauze luîndu-le el de la Dătător, care și prin Pavel a grăit. Și care cuvînt le dă acestea, fără numai de va înțelege cineva slova ca tine gros și fără de nici o deslușire. Ci de nu ne-ar fi fost nouă slobodă a legiui și a judeca cele Dumnezeiești și ceea ce s-ar părea gîndurilor omenești a rîndui și a hotări și celorlalți a o da, poate am fi putut aduce mai multe socoteli pîrtinitoare aluatului, și cu cuvînt pe cuvînt asemănîndu-l și cercîndu-l, și toate cu toate cele pentru aluat cele pentru azimi, pe hotărîrea cea biruitoare s-o dăm la cele mai cu cuviință și mai multe. Dar de vreme ce ne-am învățat de la Înțeleptul cum că începutul înțelepciunii este frica Domnului, și trebuie mai întii de toată privirea și de socoteala Dumnezeieștilor lucruri să povățuiască la noi frica și cuvîntul urmînd ei să ne îndrepte la voia Legii celei Dumnezeiești. Iar gîndurile oamenilor sunt fricoase și cu greșală cugetele, pentru care ni s-a și poruncit să nu mutăm hotarele cele veșnice pe care le-au pus Părinții noștri, pentru aceea pe socotelile cele de la noi înșine să le lăsăm, și să dăm și noi la Judecătorul cuvînt judecata pricinii acesteia, căruia și Tatăl nostru toată judecata i-a dat-o și la Tradiția cea dată de el să alergăm. Și ceea ce vom vedea pe Însuși Mîntuitorul și Stăpînul că și a făcut și a poruncit, și celor ce au fost singuri văzători și slujitori lui le-a dat, aceasta și noi ca pe o lege cu adevărat Dumnezeiască s-o primim și s-o păzim necălcată. Că vom afla și pe apostolul că după canonul acesta au urmat, și nimic nicidecum nu s-au abătut nici în dreapta nici în stînga de la Tradiția Stăpînească plecîndu-se. Că

eu, zice fericitul Pavel, am luat de la Domnul pe care v-am dat-o vouă. Și îndată adaugă: Că Domnul Iisus în noaptea în care s-a dat, a luat pâine și nu azimă și mulțumind a frînt și a zis: Luați mîncăți acesta este Trupul Meu, care se frînge pentru voi. Aceasta s-o faceți întru pomenirea Mea. Și nu odată a zis pâine, ci și de multe ori. Și nu numai aceasta a zis acesta, ci și ceilalți evangheliști.

Dar pâine, zice, a zis nedeosebim ori dospită ori azimă. Și precum cel ce a zis jivină, și nimic mai mult adăugîndu-se, n-a făcut arătat ori pentru jivină cuvîntătoare ori necuvîntătoare a zis cuvîntul: Așa și pâine zicînd, întocmai pe nearătare o aduce pentru care vorbește, pentru cea cu aluat ori pentru cea fără de aluat. Și cum că și marele Pavel pâine a zis numai, neadăugînd dospită, și fericții evangheliști acest grai au întrebuințat, nimic despre partea aceasta nearătînd pentru deosebirea pînii este arătat. Dar din toată urmarea celor ce s-au zis în Sfintele Evanghelii, de nevoie se culege că nu cu aluat ci fără de aluat a fost pâinea, pe care Domnul săvîrșind Paștile a luat-o și a frînt-o și ucenicilor la Cina cea de Taină le-a dat. Că era ziua, precum zic evangheliștii a azimelor. Că Domnul zice: N-am venit să stric legea, ci să plînesc. Și nu voia să calce legea atunci în ziua azimelor și el mîncînd și altora dînd dospită. Unde încă era și cu puțință a se afla atunci acest fel de pâine, de vreme ce legea arătat poruncește, precum la leșire cu aceste cuvinte este scris: Cum că șapte zile Azime veți mîncă. Și din ziua întii veți scoate aluatul din casele voastre. Și iarăși: Șapte zile aluat nu se va afla în case voastre. Pentru aceasta măcar deși nu săvîrșea Domnul atunci Pasca Legii, ci pe a sa o preda, dar fiindcă găzduia negreșit la evrei deși ar fi voit, nu putea afla acolo pâine dospită. Despre toate părțile dar se culege că azimă a fost pâinea aceea.

Bravo pentru sila silogismelor. Prea bravo pentru urmarea spunerilor. Dar de vom vădi toate spunerile, că sunt de sineși arătate cum că sunt mincinoase, cu adevărat vom risipi împletiturile încheierilor celor silitoare. Iar de vom lua și spunerile cele adevărate, se va întoarce încheierea spre cuvînt împotrivă cu totul. Deci întii pentru cea dintii să socotim, cum este adevărată, sau mincinoasă și așa pe rînd la celelalte să mutăm socoteala. Pîini, zice, a zis, nimic despărțind pentru deosebire. Întrucît deopotrivă este nearătat de a fost pâinea aceea dospită sau azimă, precum și pilda arată, că jivina singură zicîndu-se n-a arătat ce fel de jivină cuvîntătoare sau necuvîntătoare. Nu era trebuință de deosebire o omule, pentru aceea cu cuvîntă n-a făcut deosebire. Că pâine zicînd, îndată a însemnat pe felul frămîntăturii cel din făină și apă și aluat alcătuit și cu sare îndulcit și în foc copt care și de azimă se deosebește și de prisos era să adauge și dospită. Că de vreme ce era pâine, arătat că era și dospită, și celelalte împlinitoare ale cuvîntului ei, precum și socoteala cea de obște pentru ea arată. Că pentru lucrul cel ce este acum de față, pentru pâine zic, măcar pe Scit, măcar pe Pers, sau pe Indian, ori pe Galatean, măcar ori pe care de-l vom întreba, care socoteală are pentru cuvîntul pînii, toți același cuvînt vor da, cum că pâinea este frămîntătura cea din făină și apă și aluat alcătuită și cu sare îndulcită și în foc coaptă. Iar de-i vom întreba pe aceștia și pentru azimă, poate vor zice că nu știu de este și azimă. Că afară de evrei și de cei ce au știință de învățătura evreiască, cine cîndva a întrebuințat azimile, ca să le știe pe acestea și să răspundă pentru dînsule. Că de ar fi fost și evangheliștilor și lui Pavel cuvîntul numai către evrei, nici așa n-ar fi fost trecut de nevoie, ca după ce au zis pâine să adauge și dospită, că s-a arătat mai

virtos că pîinea se deosebește de azimă ca un fel de alt fel. Dar de vreme ce le-a fost către toate neamurile precum însuși Domnul după Înviere le-a poruncit zicînd: Mergînd învâțați toate neamurile, iar acela pentru azimi nu avea nici o socoteală, dar pentru pîine una și aceeași și de obște toți care au zis, ce era trebuință de adăugirea aceasta dospită, de vreme ce era același cuvînt să vorbească cel ce așa ar fi zis. Încă și din cărțile lui Moise și din celelalte ale noastre sfinte și Dumnezeuiești Scripturi însăși aceasta o vom cunoaște. Că unde a voit scriitorul să vorbească pentru pîinea cea știută tuturor, curat pe ea și fără de nici o despărțire pîinea a numit-o urmînd socotelii celei comune, și neavînd trebuință de adăugirea aceea dospită. Iar unde a pus de scop pe cuvîntul cel pentru azimă, pîine curat nicăieri nu s-a aflat numind-o pe ea, ci azimă numai totdeauna, iar uneori și pîine azimă, unde adică de către alt fel de frămîntătură cu totul deosebit de pîine vrînd să despărțească pe cel oarecum ceva asemenea, a luat numele pîinii după asemănare. Precum și pe Icoana Omului, om zugrăvit o zicem spre deosebire Icoanelor celor cu multe chipuri. Că la locurile la care se află Moisi scriind pîini azimi, la acelea îndată pe urmă se aduce și plăcinte azimi și făină de grîu ales.

Pentru aceea este arătat că nu mai mult pentru deosebirea celor dospite decît a plăcintelor și a făinii cele de grîu ales, pîini azimi a numit pe felul cel în chipul pîinii făcut. Pentru că plăcintele nici de chip nu se împărtășesc cu pîinea, iar făina este și nefăcută ceva cu totul. Iar a fi la nedumerire nu se cuvine, cum-lă leșire legiuind pentru Preoția lui Aaron și a fiilor și pe aceștia iarăși în cartea Leviților săvîrșindu-i, întîi a zis pîini azimi, apoi și pîini numai. Că vor mîncă zice, Aaron și fiii lui cărnurile berbecului și pîinile cele din coșniță. Și a zis Moisi către Aaron și către fiii lui: Fierbeți carnea în curte Mărturie în loc sfînt și acolo s-o mîncăți și pîinile cele din coșniță săvîrșirii. Că arătat este că pentru acelea este cuvîntul lui care mai puțin mai sus s-au numit pîini azimi și în coșniță împreună cu plăcintele a se pune s-au rînduit. Și spre deosebirea plăcintelor și a făinii, pîini a zis, iar în loc de a zice azimi, s-a îndestulat, zicînd cele din cunoștință. Iar la legile și cuvintele cele pentru Pască, adeseori întrebunțînd numele azimii, nicăieri nu s-a aflat că a numit-o pe aceasta și pîini, fiindcă n-o deosebea pe ea de altfel de frămîntură, fără numai de pîini, pe care îndată și aluat o numește și dospită. Că azimi, zice, cu ierburi amare vor mîncă. Și Șapte azimi veți mîncă, și din ziua dintîi veți scoate aluatul din casele voastre. Tot cel ce din ziua întîi pînă în ziua a șaptea va mîncă aluat, se va pierde sufletul acela din Israil. Și după puține, Începînd în 14-a zi a lunii dintîi, de seara veți mîncă azimi pînă la ziua 21 a lunii pînă seara. Șapte zile aluat nu se va afla în casele voastre. Tot cine va mîncă dospit sufletul acela se va pierde din adunarea fiilor lui Israil. Și iarăși: Tot ce este dospit nu veți mîncă ci în tot locașul veți mîncă azimi.

Deci oare nu este arătat de pîine deosebește, azima? Că ce alta este dospitul? și încă mai arătat se face că nicidecum nu se înțelege azima împreună cu pîinea, de vom citi **noi cuvintele** cele pomenitoare de pîine, care se află peste tot în Scriptură. Într-o **care cuvinte tot scriitorul** Scripturii numai la ce este dospit adică la cea, cunoscută după socotelile de obște Pîinea a întrebunțat numele. Întru sudoarea feței tale vei mîncă Pîinea ta; **Și Melchisedec** regele Salemului a scos pîine și vin. Și Iacob i-a dat Lui Isav pîine și **fiertură de linte**. Și Rebecca i-a dat bucatele și Pîinile pe care le făcuse în **mîinile pe care le făcuse** în mîinile lui Iacob fiul său. Și s-a făgăduit Iacob cu

făgăduință zicînd: De va fi Domnul Dumnezeu cu mine și mă va păzi în calea aceasta, pe care eu umblu, și de-mi va da pîine să mînc. Și au șezut frații Lui Iosif să, mînce pîine. Și nu știa de ale sale nimic egipteanul afară de pîinea ce o mînce el. Și în tot pămîntul Egiptului nu erau pîini. Și a strigat poporul către Faraon pentru pîini. Și trec celelalte cuvinte ce se află la Facere ca să nu facă cuvîntul cel pentru pîine sășios. Dar puține oarecare își voi pune înainte și din cealaltă Scriptură a lui Moisi și acestea spre arătare cum că nici după cuvîntul cel pentru azimi n-ar fi lăsat Moise Adăugirea cea pentru dospitură, de n-ar fi avut și el socoteala cea de obște pentru pîine și n-ar fi socotit de-ajuns a zice pîine, spre a arăta și dospită și celelalte care se privesc la pîine, și pentru care se deosebește de azimă. Că nu numai mai înainte de legea cea pentru azimi aduce Raguil că le-a zis fetelor pentru el: Chemași-l pe el să mînce pîine. Ci și după lege îi aduce pe fiii lui Israil că au zis către el și către Aaron: Mai bine am fi murit bătuți de Domnul în pămîntul Egiptului, cînd ședeam la căldările cele cu carne și mîncam pîine de ne săturam. Și iarăși: Și a venit Aaron și toți bătrînii lui Israil, ca să mînce pîine cu socrul lui Moisi. Și voi binecuvînta zice Dumnezeu, pîinea ta și apa ta. Și vei pune pe masă pîinile pînerti înainte, înaintea mea pururea. Și a fost în munte Moise înaintea Domnului 40 de zile și 40 de nopți, pîine n-a mîncat și apă n-a băut. De-ajuns sunt și acestea spre a arăta pe Moise că avea socoteala cea de obște pentru Pîine. Și așa pe pîinea cea desăvîrșită și chiar cu adevărat, ceea ce este o și înțelegea și o numea și de vreo adăugire spre a deosebi de azimă nu avea trebuință. Iar pe frămîntătura ceea ce cu lipsirea aluatului este departe de ființa pîinii, sau numai azimă sau pîine azimă o numea, după obicei și după asemănare întrebunînd numele pîinii pentru vreo trebuință precum s-a zis. Iar de voiești să te încredințezi și din cealaltă scriptură că această socoteală a pîinii este la toți, nu te vei lipsi citind fiecare carte și adunînd cuvintele cele ce pomenesc de aceasta. Dar și eu îți voi puține înainte de-a gata.

Deci s-a zis la Judecători de către Betleemitul tatăl fetei către levitul cel ce pentru dînsa era ginere al lui: Întărește-ți inima ta cu o bucată de pîini. Și de către levit către bătrînul gabaonitean, Și paie și de mîncare asinii noștri au, și pîine și vin am eu și slujirea ta. Și la Rut, De a se întoarce din Moab în Betleem Noemi și cele două nurori ale ei, este scrisă pricina, că au auzit ele, zice țarina lui Moab, că l-a cercetat Domnul pe poporul său să le dea lor pîine. Și Booz iarăși a zis către Rut: Acum este ceasul de mîncat, apropie-te, și mîncă din pîinile mele și întinse pîinea ta în oțet. Și la împărații: Și i-a zis Saul slujii sale, care era cu el: Iată mergem și ce-i vom duce omului lui Dumnezeu, că pîinile s-au sfîrșit din traistele noastre. Și Samuil i-a zis lui Saul: Vei afla trei oameni suindu-se la Dumnezeu în Betel, unul ducînd trei căprioare, și unul ducînd trei vase cu pîine și unul ducînd un foale de vin. Și Ionatan n-a mîncat pîine în ziua a doua a lunii. Si i-a zis David lui Abimelec Preotului: Și acum de sunt sub mîna ta cinci pîini? Și i-a răspuns lui David preotul și a zis: Nu sunt sub mîna mea pîini simple, fără numai sfînte pîini sunt. Și Abimelec i-a dat lui David pîinile punerii înainte că nu era acolo pîine străină. Și iarăși în Psalmi: Și pîinea întărește inima omului. Și Solomon la Paremii: Cel ce lucrează pămîntul său se va satura de pîine. Și Isaia: Nu voi fi ție căpetenie, zice, că în casa mea nu este pîine nici haină. Iar întru acestea că ce trebuie să aduc mai multe să lungească cuvîntul de prisosit, care al tău socoteală dai pentru pîine să fi avut cei ce au zis-o pe ea, fără numai cea comună și

care acum de noi s-a zis. Iar dacă, ca un neam în feluri după a ta filozofie se desparte pîinea dospită și în azimă, pentru ce nu fiecare din aceștia deosebind felul cel ce zăcea înainte prin adăugirea aceea, dospită, îl arată? Că arătat este că pentru acest le era tuturor cuvîntul și nimeni vrînd să însemneze pe om, nu se îndestulează să zică numai jivină, ci adaoge și cuvîntătoare și cîte altele deosebesc și hotărăsc ființa omului, că nu înseamnă numai prin singur neamul vreun fel. Iar dacă toți pîine zicînd, s-au îndestulat, neavînd trebuință de vreo adăugire alta de care trebuința negreșit cel ce voiește să însemne felul prin neam. Nu este dar neam pîinea. Și pentru aceea nici pîlda jivinii nu este potrivită. Și de vreme ce la cei din lege, la care era mult și cuvîntul pentru azimă, acest fel de socoteală am arătat că era pentru pîine, cu cît mai vîrtos nicidecum la cel duă lege, sau mai presus de lege, că aceasta este mai cu cuviință a zice, nu se poate a căuta altă socoteală și a sili să se înțeleagă prin pîine azima, ca și cum iarăși prin aceasta să înviem împreună cu legea, căreia am apucat și am murit prin Viața cea întru Hristos. Ci și de vom da vreo despărțire la pîine, precum de ar fi zis cineva că apa se desparte în rece și caldă, pentru că se zice uneori și apă caldă, nici așa nu vom avea nevoie, ca zicînd pîine să adăugăm pe urmă dospită, cînd vom vrea s-o arătăm pe aceasta, ci precum la apă cînd stă ea în firea sa și pe ea o înțelegem și altora o arătăm, apă zicînd numai ne îndestulăm, iar cînd vom voi să însemnăm pe prefacerea ei din cea după fire la cea fără de fire numai atunci avem trebuință de a adăuga caldă. Așa și la pîine, cînd vom s-o arătăm pe cea comună tuturor cunoscută și care se află precum este firea ei, numai pîine zicem nimic adăugînd. Iar cînd avem scop să arătăm altfel afară de acesta, care să se deosebească oarecum de firea pîinii, atunci o luăm și pe adăugirea cea potrivită felului. Sau numai numele felului punîndu-l sau lîngă numirea pîinii adăugînd și a felului cea potrivită. Sau numai numele felului punîndu-l sau lîngă numirea pîinii adăugînd și a felului. Așa și Moisi și azimă au zis numai și pîine azimă. Iar unde pomeneste numai de numele pîinii singur arătat este, că pentru cea dospită care de obște tuturor este cunoscută și așa se află precum este firesc ei, vorbește după chipul întrebunțării, după care și obiceiul cel de obște al tuturor a luat a vorbi și Scriptura cea veche toată, precum pe larg acum am arătat. Și încă mai vîrtos cea nouă, De va cere, zice Domnul, de la vreunul dintre voi fiul lui pîine, au doară piatră îi va da lui? Pîini și cinci pe cele cinci mii i-a săturat și șapte iarăși pe cele patru mii. Și deosebire între aluat și între azimă nicăieri. Că de ar fi știut apostolii vreo despărțire ca aceasta a pîinii, n-ar fi pregetat a o însemna și pe aceasta. Precum Dumnezeulescul evanghelist Ioan a făcut zicînd: Că au fost pîinile de orz, spre ale deosebi de cele ce sunt de grîu sau de mei sau de secară, fiindcă acestă deosebire a pîinii știa, pe care o face deosebirea materiei. Iar de ar fi fost la dînșii deosebire a pîinii și cea din împărțășirea sau lipsa aluatului, ar fi iconomisit Duhul Sfînt, cel ce au grăit prin evangheliști a se însemna și aceasta prin vreunul dintr-înșii. Iar mai vîrtos au arătat Apostolii ce socoteală au pentru pîini, tot una luînd ei aluatul cu pîinea. Încă și singur Mîntuitorul măcar că le-a imputat lor, că nu s-a suit la înțelegerea cuvîntului, ci la aluatul cel simțit și-au răzimat mintea, dar însă la aceasta se unește cu dînșii, pîine asemenea numind pe aluat. Că încă, zice, nu înțelegeți nici pricepeți că nu pentru aluatul pîinii am zis vouă? Așa și la Fapte se află Tradiția Domnului și Apostolii și tot cei ce prin ei se adăugau la credință. Că erau, zice, așteptînd întru învățatura Apostolilor și într-un cuget, și întru frîngerea Pîinii. Și iarăși: Adunîndu-se

frîngă Pîinea, Pavel vorbea cu ei. Și după învierea tînărului ce căzuse jos din casă și murise, suindu-se și frîngînd Pîinea și mîncînd, și mult vorbind cu ei pînă la ziuă așa s-a dus. Aceasta și însuși Pavel o zice în Epistola cea către Corinteni: Eu am luat de la Domnul, pe care v-am și dat-o vouă. Iar din toate cele ce s-au zis prea luminat se arată, că numai nu ne vom îndoi, de a fost dospită sau azimă Pîinea Cinei celei de Taină, ci vom și mărturisi că de nevoie a fost aceasta dospită. Ci acestea ajung atîtea pentru a ta cea dintîi spunere.

Iar la cele de pe urmă iarăși pe rînd să mergem.

Deci acum și cea de-a doua s-a clătît, după ce s-a răsturnat cea dintîi, de care se ținea. Că luînd ea cum că asemănerea pîinii este cu îndoială, trăgea îndoială prin cele ce se aduceau pe urmă la ceea ce ți se păreau ție.. Dar după ce am alungat îndoiala cuvîntului și împotriva socotelii tale pe nerînduială am așezat știu că pricepi cum că socotim cu înțelegere că toată cauza cuvîntului tău pe putregai umblă. Dar s-o socotim și pe această supunere deosebit. Era, zice, ziua azimilor și arată Evangheliile, foarte voiam să înțeleg, unde și aceasta și cum se arată în Evanghelii. La Matei zice așa: Iar în ziua cea dintîi a azimilor au venit ucenicii la Iisus zicîndu-I lui: Unde voiești să gătim ție să mîncîni Paștile? Iar la Marcu: Și în ziua cea dintîi a azimilor cînd jertfeau Pasca, au zis către el ucenicii lui: Unde voiești să mergem să gătim să mîncîni Pasca? Iar la Luca: Și a venit ziua azimilor întru care se cădea să se jertfească Pasca. Și a trimis pe Petru și pe Ioan zicînd: Mergeți de gătiți nouă Paștile să mîncăm. Iar atunci și Cina s-a făcut. Că făcîndu-se, zice, seara a șezut cu cei doisprezece ucenici al săi. Și după puține. Deci mîncînd ei, luînd Iisus Pîinea și mulțumind a frînt și le-a dat ucenicilor și a zis: Luați mîncăți acesta e Trupul Meu. Matei le zice acestea și Marcu. Dar și Luca: Cînd a venit, zice ceasul a șezut și cei doisprezece apostoli cu El. Și le-a zis lor: Cu poftă am poftit această pască să mîncăm cu voi mai înainte de Patima mea. Și după puține: Și luînd Pîinea, și mulțumind a frînt și le-a dat lor zicînd: Acesta este Trupul Meu care se dă pentru voi, aceasta să faceți întru pomenirea Mea. Acestea cu adevărat le știu că sînt graiuri ale Evangheliștilor. Iar dacă pe ziua întru care s-a făcut Cina cea Stăpîneasca o voi lua că a fost una din cele șapte întru care era rînduită mîncarea azimilor, adică cea dintîi. Nu pot să dau că se unesc evangheliștii aceștia ei și cu unul și cu altul și cu adevărul și cu Ioan cel mai mare Teolog. Că legea legiuînd să se ia oia în ziua a zecea a lunii celei dintîi și să se păstreze pînă în ziua a 14-a. Și atunci seara și să se jertfească și să se și mîncînce. Și cum că aceasta este Pasca Domnului hotărînd, iar de aici înainte în cele șapte zile pe urmă predînd sărbătoreaz azimilor. Precum zice și în cartea Levitiților: În luna dintîi în 14 zile ale lunii între seri Pasca Domnului. Și în ziua a 15 zile a lunii acesteia sărbătoreaz azimilor Domnului. Șapte zile azimi veți mîncă, care adică se numără din ziua a 15-a pînă în ziua a 21-a. Cum avea întîi a azimilor evangheliștii zic pe ziua aceea întru care încă nu se jertfise Pasca? Că nu era cu adevărat după Pască să întrebe Apostolii unde voiești să-ți gătim ție să mîncîni Pasca? Și Domnul către dînșii Mergeți de gătiți nouă să mîncăm Paștile. Încă și Luca întru care zice în ziua a 15-a între seri. Iar cel ce este și se numește fiu al tunetului, pentru grairea cea înaltă și glasul cel mare al Teologiei zice: Iar mai înainte Praznicul Paștilor știînd Iisus că i-a venit ceasul ca să se mînte din lume pînă la sfîrșit i-a pe iubit ai săi. Și Cină și după povestirea cinei și a celor ce s-au făcut la Cină și după spunerea mai înainte a vînzătorului, i-a zis, zice Iisus lui: Ce vrei

să faci fă mai degrabă. Și aceasta nimeni din cei ce ședea n-au cunoscut-o, pentru ce i-a zis lui. Că unii socoteau, de vreme ce pungă avea Iuda, că-l zice Iisus lui, cumpără cele ce ne trebuiesc pentru praznic. Și după vânzare iarăși și judecata arhierilor, aduc, zice, pe Iisus de la Caiafa în divan și era dimineață, iar ei n-au intrat în divan ca să nu se spurce, ci ca să minince Pasca. Vezi câte au povestit după Cină? și încă nu era pasca. Iar pasca era mai înainte de azimi. De vreme ce pasca se jertfea în seara zilei a 14-a a lunii, iar din ziua a 15-a se începeau azimele. Și cum zicând cei trei Evangheliști, cum că în ziua cea dintâi a azimilor s-a făcut cina, nu greșesc de la adevăr? Arătat că lucrul cel dintâi nu este nevoie ca negreșit să se numere împreună cu cele după dînsul. Că mai întîi decît altul este unul cu firea, altul cu dregătoria, altul cu vremea, iar altul cu numărul și cu rînduiala. Și nu este nevoie ca orice este întîi cu vremea, pe acesta a-l lua întîi și cu numărul și împreună cu cele ce pe urmă se află sau făcut a-l număra, sau și ce este întîi cu numărul de multe ori să se întîmple a fi întîi și cu vremea. Că nu se întorc împotrivă una către alta. Că mai întîi este Aavram cu vremea decît cei 12 Patriarhi care s-au născut din Iacob. Dar nu se numără însă împreună și cu aceștia. Că așa de ar fi fost nu s-ar fi zis că este cel mai întîi și Ruben, însă aceștia este întîi și cu nașterea cea după vreme. Dar de va voi cineva să-l numere pe aceștia din jos, pe cel dintîi îl va zice pe Veniamin și nici o deosebire nu va fi. Precum cineva de ar fi numărat pe cele 12 pietre care s-au pus la trecerea Iordanului, de la care margine ar fi volt. Așadar și cea dintîi a azimilor în altfel se va zice cea după Pasca îndată cea a 15-a a lunii, ca ceea ce este mai înainte și cu vremea și una din cele șapte. Și în altfel și cea dintîi și a praznicului azimilor și chiar a pascăi, ca ceea ce este adică mainainte cu vremea dar nu se numără și împreună cu cele șapte. Deci de vreme ce două fiind socotelile, la cea după cum zici tu întîi a azimilor, care o la pe ziua în care s-a săvîrșit Cina, una din cele ce se numără șapte, adică pe cea a 15-a a lunii, urmează ceea ce este cu totul fără de cuvîntă și prea cu anevoie de primit, a grăi adică scriitorii Dumnezeuieștii Evangheli împotrivă și adevărului și unli altora ei împotrivă lor.

Iar pe cealaltă și după cum zicem noi, care pune întîi a azimilor, toată împotrivirea izgonind, și chiar adevărul graiurilor evanghelicești o mărturisește care este nevoia a nu alege în locul primejdiei celei arătat pe ceea ce este cu întărire, și în locul minciunii și al necuviinței pe cea adevărată și căreia nu i se poate grăi împotrivă. Deci și pe cuvîntul acela al lui Luca: și a venit ziua azimilor. De nu va vrea îndată el lui însuși să se împotrivescă, zicînd că de aici se cădea să se jertfească Pasca, la care urmează negreșit, că încă nu venise ziua cea a 15-a a lunii, iar întîi și una a azimilor, trebuie să-l înțelegem în loc de s-a apropiat, după obiceiul vorbei celei de obște, după care pe lucrul cel ce a venit aproape de săvîrșire și după puțin se va face, ca și cum ar fi de față s-a și făcut de multe ori hotărîm. Sau că trebuie să zicem cum că cea mai înainte gătiitoare a Pascăi s-a zis și a azimilor.

Încă și în alt chip: Vineri de toți cu o unire s-a scris ziua Patimii. Matei adică pe cea după aceasta așa arătînd-o: A doua zi care este după Vineri. Iar Marcu așa luminat zicînd: Și iată seară făcîndu-se de vreme ce era Vineri, care este mai înainte de Sîmbătă. La fel și Luca: Și ziua era Vineri și se lumina spre sîmbătă. Încă și Ioan: De vreme ce era Vineri și era mare ziua aceea a Sîmbetei. Iar atunci era să se minince și Pasca la Iudel. Că ei zice, n-au intrat în divan ca să nu se spurce, ci ca să minince pasca. Iar Cina a fost mai înainte de Vineri.

Așadar Cina a fost mai înainte de Pască, și mult mai virtuos mai înainte de azimi. Nu dar pentru lege a avut Domnul nevoie când săvârșea Cina, să ia precum zici tu pîine azimă, ci mai virtuos de vreme ce mai înainte de zilele azimilor au săvârșit Cina, de nu era să calce legea, mîncînd azima mai înainte de vremea cea legiuită, arătat că pîine a luat pe cea obișnuită și desăvîrșită, care peste tot încă se păzea, fiindcă nu se scosese afară din case pîinea pînă atunci după lege aluatul.

Dar dacă mai înainte de Pască a fost, zice, Cina, cum Domnul Pasca numește ceea ce se săvîrșește, zicînd, cu poftă am poftit acest Paști să-l mîncîm împreună cu voi mai înainte de patîma Mea? Aceasta zicînd a dezlegat întrebarea, că a arătat, că deosebit de cel al legii și închipuitor l-a dat pe acesta pe cel adevărat, pe cel al său, pe cel al Legii celei Noi. Pentru aceea și păzirile cele după lege ce se făceau la el le-a lăsat, încă aici multe și potrivnice legii a luat. După care cu urmare este, dacă măcar și nicăiri dinspre altă parte n-ar fi tras cuvința a se înnoi întrebuintarea pîinii la Cină. Iar mielul zice legea, să fie desăvîrșit, parte bărbătească, fără de prihană, de un an să vî fie vouă, din mieii și din lezîi luați și să-i țineți pînă la ziua a 14-a a lunii acesteia și să-l junghie toată mulțimea adunării filor lui Israil către seară. Și să ia din sînge și să ungă amîndoi stîlpîi ușii deasupra și pragurile în casele în care-l vor mîncă pe el. Și să mînce carnea friptă la foc în noaptea aceea și azime cu ierburî amare să mînce. Să nu mîncăți din el crud, nici fiert în apă, ci fript în foc, capul cu picioarele și cu măruntaiele, să nu lăsați nimic din el pe a doua zi și qș din el să nu zdrobiți, cele ce vor rămînea din el pînă a doua zi cu foc să le ardeți. Și așa să-l mîncăți pe el: Mijloacele voastre să fie încinse și încălțămintele voastre în picioarele voastre, și tolegele voastre în mîinile voastre și să-l mîncăți cu grabă. Din acestea nu numai nimic la Cina Domnului nu s-au păzit, ci și unele din cele oprite s-au luat. În loc de fript la foc, fiert cu apă, întru a căruia zeamă ce era în blîd se încingea pîinea, prin care s-a vădit vînzătorul și în loc de starea în picioare și punerea încălțămîntelor și sprijinirea în toiege, șederea cea fără de păzire a acestora, la care și ucenicului celui cu deosebire iubit i s-a făcut a cădea pe Pieptul Stăpînului. Și în loc de mîncarea cea cu grabă, vorba cea cu zăbavă la Cină, și cite la spălare s-au făcut și șederea cea iarăși împreună cu dînșii, și întădirea învățaturii celei înalte și mari aceea, din care acestea nimic nu se cuvenea să se primească, de se săvîrșea atunci Pasca legii, nici lartăși ceva din acelea să se lase care erau rînduite de lege. Iar acum prea luminat se arată că alta cu totul a fost ceea ce se săvîrșea. Miel acolo era cel ce se jertfea, și ungere a stîlpilor ușii și a pragului cu sînge și către seară junghierea și între seri, este la miezul nopții mîncarea cîrnurilor. Pîine aici este ceea ce se frînge, care se preface cû taină în Trupul lui Hristos, al mielului celui ce s-a junghiat pentru noi, celui ce a ridicat păcatul lumii și Pahar al mîntuirii ce se dă și se bea și se crede că este cu Cuvîntă Dumnezeiască Sînge al legii celei noi, care se varsă spre iertarea păcatelor și spre izgonirea a tot ce este potrivit. Și frîngerea și împărțirea și împărtășirea împreună a amîndurora seara. Nici un cuvînt nu este aici pentru cap și picioare și măruntaie, nu ardere de oase sau de cîrnuri rămase pînă a doua zi, nu luare de ierburî amare, ci toate și s-au lăsat și s-au tăcut și precum zice Pavel, Cele vechi au trecut, acum toate s-au făcut noi. Că zice acesta iarăși: Paștile nostru Hristos pentru noi s-a jertfit, întru a căruia pomenire tradiție a Cinei celei de Taină săvîrșind Mîntuitorul, cu poftă a zis

am pofit să mănînc cu voi acest Paști. Iar pe acesta și Legea Nouă și cum că iarăși întru Împărăția Tatălui o va bea nouă pe aceea băutură mai înainte a vestit-o. Deci pe cel nou-aducînd el arătat este că pe cel vechi îl leapădă.

Dar trebuia el să plinească toată dreptatea legii. Și precum s-a tăiat împrejur a opta zi, și s-a adus în Biserică cînd era de 40 de zile încă s-a botezat cînd ajunsese în vîrstă desăvîrșită, așa trebuia să plinească și dreptatea cea pentru Paști. Așa cu adevărat și pe aceasta a împlinit-o. Dar în toți anii cei mai înainte de patimă, în fiecare adică la vremea cea legiuită. Trebuie a ști că pentru Cina cea de Taină care a cinat-o Domnul împreună cu cei 12 ucenici mai înainte cu o zi de patima sa, două socoteli sunt ale dascălilor Bisericii Răsăritului. Și unii, precum Anonim la Tomi Cataloghis, zic că amîndouă s-au făcut atunci: Întîi plinind Hristos Paștile legii. Că n-am venit, zice, să stric legea ci s-o plinesc, și îndată cu aceasta împreună și pe cea adevărată și de Taină. Iar alții între care este și Nichita Stihai în cuvîntul cel pentru azimi și Eustratie Argente în cartea sa, adevărește că n-a făcut Domnul în ziua aceea Paștile legii, nici n-a mîncat mielul atunci împreună cu ucenicii, ci numai Paștile cel adevărat și de Taină le-a dat lor. Pentru care zicea: Cu poftă am pofit să mănînc acest Paști cu voi mai înainte de Patima Mea. Iar a zice că spre împlinirea legii a mîncat Domnul împreună cu ucenicii mielul, zic că nu este de nevoie. Că în toți anii cel mai dinainte a împlinit legea. Însă amîndouă părțile deopotrivă întăresc cu dovedirile lor, că n-a dat Domnul Paștile cele de taină cu azimi, ci cu pîine dospită. Pentru aceea și sfinții Apostoli așa ne-au dat, și noi așa facem. Iar acum trebuia cu închipuirea să se împreune și acela al căruia a fost închipuire și să se jertfească întru aceeași dată și oaia legii și Mielul lui Dumnezeu, ca aceeași parte a vremii să se facă și sfîrșit al legii și început al Darului. Trebuia încă și Tăinuitorilor Darului să li se încredințeze mai înainte taina cea mai înainte rînduită a se săvîrși pe urmă întru pomenirea Darului celui ce odată s-a făcut. Că de vreme ce nu trebuia, de multe ori precum în toate zilele să moară Hristos, fiindcă ne era de-ajuns nouă moartea cea una spre izbăvire. Dar de nevoie ne era nouă celor ce eram oamenii și supuși sub vreme Tatăl uitării, pomenirea se facerii de bine, ca să nu greșim din uitare și să ne facem precum am mai fost din început cînd nu ne împărtășisem da dar. Pentru aceasta să ia pîine și vin, semnele cele de taină, care prin sfințirea Duhului se prefac în Trupul și Sângele lui Hristos, prin care moartea Domnului și Învierea cea Făcătoare de viață totdeauna se vestesc, pe care cei cu taină învălîndu-se. Cei ce au fost dintru început singuri Văzători și Slujitori Cuvîntului de la însuși Cuvîntul, le-au trimis la alt neam și la altul pînă la al nostru prin Părinții cei ce au fost pe rînd, vestind Ladele Domnului, și dînd cu tradiție alții altora urmași lucrurile cele mari și minunate și preslăvite. Iar după ce așa mai înainte s-a arătat taina cu taină tăinuitorilor, se lucrează de aceea a doua zi pe Cruce însăși mîntuirea noastră. Și Jertfa cea mare și neferțită cît pentru firea cea dintîi, atunci se amestecă cu jertfa legii, curățire a toată lumea și veșnică. Pentru aceasta după închipuirea cea arătată în lege se junghie în 14 zile ale lunii celei dintîi toate cu chip înțelegător și mai presus de fire, cîte închipuirea cu chip simfitor și firesc, miel desăvîrșit, parte bărbătească fără de prihană de un an, care se lua nu numai din miei ci și din iezi partea cea de-a stînga, și celelalte ale tainei celei mai înainte închipuite în slovă, care aici duhovnicește se privesc și se socotesc precum și marele Teolog Grigorie pentru acestea pe larg a filozofat și prea frumos și preainalt, unde oprind și

pornirea la cea multă asupra aluatului, și graiul cel apostolesc acesta cu cel al Domnului potrivit-l, pe un aluat l-a dat răutății celei vechi și acre, iar pe altul l-a numit făcător de pîine și dătător de viață. Și a înțeles cum că scoaterea nu a acestuia s-a legiuit, ci a celui ce se învinuiește ca o răutate, precum și tu se cuvenea să faci deosebire și făcînd deosebire între cel spurcat și între cel sfînt, să nu te pomesti așa fără de socoteală asupra aluatului celui sfînt, care se ia după înalta înțelegere la Împărăția Cerurilor, și-i înalță împreună pe părtași, ci mai vîrtos pe acela a-l lepăda, care se aseamănă cu răutatea și-i trage în jos pe cei ce-l întrebuințează la cea veche a legii prostime și micșorare, cu care împreună se trage și azima.

Ci de vreme ca și s-a ridicat toată pricina, și toată împiedicarea s-a dat în lături și calea cea împărătească a adevărului s-a netezit, care duce drept la aluatul cel sfînt și cu alăturarea și asemănarea arată și vedește colțuroasă și strîmbă pe abaterea cea către azimă. Vino dar la acesta împreună să călătorim, și pe fericirea celor fără de prihană în cale, celor ce umblă în Legea Domnului a o dobîndi să ne sîrguim. Dar care este calea celor fără de prihană, și care sunt cei fără de prihană? Cei ce nu se împărtășesc cu iudeii și cu ereticii, și nu umblă pe aceeași cu dîșii și o trag pe vina cea de acolo. Iar cale a celor fără de prihană și Lege a Domnului este Evanghelia, prin care ne povățuim ca se cuvine să înțelegem și să facem și de ce se cuvine să ne ferim și să ne lepădăm. Pe scaunul lui Moise zice au șezut cărturarii și fariseii, deci toate cîta vă vor zica vouă să le păziți, păziți-le și le faceți, iar după faptele lor nu faceți. Locul lui Moise zice, îl țin cărturarii și fariseii. Iar Moise ce alta este fără numai Legea cea Veche, precum zice la Fapte Iacob fratele Domnului: Că Moise din neamurile cele de demult îi are pe cei ce-l propovăduiesc pe el prin fiecare cetate, citindu-se în toate simbetele prin Sinagogi. Și Domnul în Evanghelie: Au pe Moise și pe Prooroci. Deci toate, zice, cîte firește și fără de învățătură s-au semănat ale legii dintru început, și pe aceștia și cei ce țin de locul lui Moise adică al legii învață ale păzi, păziți-le și voi și le faceți. Iar acestea erau, Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta și celelalte, Și să iubești pe vecinul tău ca însuși pe tine. Și cinstește pe tatăl tău și pe mama ta. Și Să nu preacurvești. Să nu ucizi, să nu furi, să nu fii mărturie mincinoasă și cîte altele asemenea ca acestea. Iar după faptele lor, adică cele grele ale legii luării și păzirii să nu faceți. Dar care sunt acestea? Simbăta, tăierea împrejur, mielul, celelalte jertfe, azimile, luările aminte și păzirile cele pentru cel leproș și pentru cei cu curgerea de sîmîntă, stropirile și cale asemenea, încă și a lăsa femeia pentru orice motiv și din doi și mai mulți frați de va muri vreunul fără copii s-o ia femeia lui calălalt. Încă și cîte de la dîșii fariseii și cărturarii au adaos în lege, lățindu-și filacteriile lor și mărindu-și hainele și așezînd spălări ale paharelor și ale ulcioarelor și neslobozind a mîncă cu mîinile nespălate, pe care toată legea cea evanghelizească printr-o poruncă ca această cu totul le-a surpat, zicînd: Iar după faptele lor nu faceți. Ci întru acestea se pare că dă oarecare loc și legii vechi, iar în cele ce dă săvîrșirea ei, acolo cu totul scoate afară legea, surpînd nedesăvîrșirea ei și în loc de a nu ucide, aduce pe a nu se mînia, și în loc de a nu preacurvi, pe nici a nu pofti nicidecum, și în loc de a nu se jura strîmb, pe a nu se jura nici jurămînt adevărat, și în loc de a răsplăti după dreptate celui ce l-a mîhnit pe a fi gata de a se și nedreptăți.

Deci după ce așa toată legea s-a surpat și a încetat pentru nedesăvîrșirea ei, pentru umbră, pentru trupul slovei, precum iarăși zice Domnul: Legea și proorocii

pînă la Ioan Botezătorul au fost, iar de atunci Împărăția cerurilor, adică petrecerea cea evanghelică se silește. Ci mai este nevoie a se întoarce iarăși la stihiiile aceleia ca niște prunci, cei ce au ajuns la desăvîrșirea cea evanghelică și cu slujirea cea duhovnicească și adevărată a amesteca pe cea trupească și umbroasă prin primirea azimilor și a strica așa argintul cel ales și cu foc lămurit și cîrăit de șapte ori al Credinței noastre celei drepte? Ca să nu zici: Că precum în Hristos Iisus nici tăierea împrejur nu folosește, nici netăierea împrejur, după dumnezeiescul apostol, ci credința care se lucrează prin dragoste. Așa întru Hristos nici aluatul nici azima nu folosește, ci credința pe toate le lucrează prin chemarea Duhului sfințind Darul, măcar cu aluat de va fi, măcar fără de aluat, măcar de grîu, măcar de orz, măcar de mei, sau de secară. Că nu este credință curată ceea ce se trage ceva din păzirea legii și aduce împreună cu duhul slobozeniei pe duhul robiei, și la ceea ce este desăvîrșit adaoge pe ceea ce nu este desăvîrșit, și pe ceea ce arătată și adevărată o amestecă cu cea întunecoasă și umbroasă. Nu este aceasta credință, nu este. Dar nici Pavel n-a hotărît că nimic nu folosește întru Hristos sau tăierea împrejur sau netăierea, ca și cum ar fi fără de nici o deosebire ori de se va tăia cineva împrejur, ori de va rămînea netăiat împrejur, după ce s-a apropiat la Dar. Căci cum ar fi hotărît? Care atîta prigoană făcea asupra tăierii împrejur în Epistola către Filipeni. Cîinii și lucrători răi, pentru că năpădeau fără de rușine asupra Credinței, și lucrau lucrarea cea raa pe pierzarea celor ce îi primesc, chemînd pe cei ce ca și cum n-ar fi de ajuns singură dreptatea cea din credință o vîrau și pe cea din lege și pentru aceasta apărau tăierea împrejur, precum voi acum azimile, iar pe însăși tăierea împrejur a trupului numînd-o tăiere mai potrivit. Și încă mai vîrtos în cea către Galateni imputîndu-le lor pentru primirea tăierii împrejur și a celorlalte ale legii, ca și cum ar fi mutare la altă Evanghelie de la Hristos cel ce i-a chemat prin dar. Și asupra celui ce a scormit aceasta, măcar însuși Pavel de ar fi, sau chiar Înger din cer de s-ar pogori, punînd anatama blestemul. Iar pe galateni fără de minte numîndu-i, ca pe cei ce au suferit scormirea și hotărîndu-l pe unul ca aceștia că sfîrșesc în trup și sunt sub blestem, încă și cum că sunt fii ai slujniciei și căzuți din moștenire, de care cei din cea slobodă adică cei ce nu umblă după lege s-au învrednicit. Că noi, zice nu suntem feciori ai slujniciei ci ai celei slobode. Întru slobozenia dar, cu care Hristos pe noi ne-a slobozit, stați, și nu vă cuprindeți iarăși de jugul robiei.

Cîtă este încă și sfătuirea cea de pe urmă. Iată, zice, eu Pavel vă zic, vouă, că de vă veți tăia împrejur, Hristos nimic vouă nu vă va folosi. Și mărturisesc tot omului că se taie împrejur, că dator esta să facă toată legea. Zadarnici v-ați făcut de către Hristos, cei ce vreți să vă îndreptați din lege, din dar ați căzut. Și eu, zice, încă o fraților, dacă mai propovăduiesc încă tăierea împrejur, pentru ce mai sufăr prigoană? Iată s-a surpat sminteala Crucii. O de s-ar lepăda afară cei ce vă răzvrătesc. Deci ceea ce arătet vrajbă împotriva tăierii împrejur cum era să zică că aceasta ca ceea ce n-ar avea nici o deosebire, nimic întru Hristos nu folosește, precum nici netăierea împrejur, cit să se pară că o sloboade pe ea celor credincioși. Dar nu este aceasta, nu este. Ci nedeosebirea între tăierea împrejur și între netăierea împrejur atunci înțelegem că dă apostolul, cînd mai înainte de credința cea întru Hristos s-ar fi împărțit ori de care din acestea cel ce vine la credință, ca să nu se îndoiască pentru aceea, ci să cunoască cum că amîndouă nu folosesc deopotrivă. Că după credință de va primi cineva tăierea împrejur, să știe că greșește fără de iertare chiar la credință, la fel încă și cel ce va

primi azimile. Că aceeași vină la amândoi este, întoarcerea de la credința cea slobodă la robia legii.

Deci acestea o bunule latine fiind zise de noi cu iubire de adevăr și cu iubire de frație, primește-le și tu cu dragoste și cu blîndețe, și lăsînd toată cearta și prigonirea și depărtîndu-te de împotrivirea cea fără de măsură și deșartă, fugi de împreunarea cu cei ce sunt de alt neam, de ludei zic și de ceilalți eretici. Și primește cu dragoste împărțășirea cea cu noi cei ce suntem de un neam, cei ce suntem frați adevărați, cei ce suntem ortodocși. Și să aducem Stăpînului calui comun și Mîntuitorului Dumnezeu slujba noastră cea duhovnicească de obște curată și nespurcată și fără de prihană și neamestecată cu vreo frămîntătură ereticească și nedumnezeiască, desăvîrșită aducînd Jertfa celui întru tot desăvîrșit și fără de prihană și curată vie calui Viu iar mai vîrtos însăși Vieții.

Că măcar deși cu Trupul a gustat moarte Domnul, încredințîndu-și pe Cruce în Mîna Părintelui prea Sfîntului suflet al său: Dar Viața, care era însuși Cuvîntul Dumnezeu, nedespărțită a rămas de Sfîntul Trup. Aceasta este slujbă cu adevărat duhovnicească la care se adună întru una cele trei, Duhul, Sîngele, precum zice cel ce tună cele Dumnezeiești Ioan, cum că Trei sunt cei ce mărturisesc, Duhul și Apa și Sîngele, și acești trei una sunt. Trupul lui Hristos, care aceasta și în vremea patimii luminat s-a arătat, cînd mîntuitoră Coasta împungîndu-se cu solița, a izvorît curgerea aceea cea dătătoare de viață și îndolță, Sîngele și Apa, că Duhul adică Dumnezeirea a rămas întru Dumnezeiescul Trup. Așa credem, așa aducem, plîne desăvîrșit vie, adică Trupul lui Hristos, care a rămas și după patimă cu totul întreg și desăvîrșit. Că nici os dintr-însul nu s-a zdrobit. Și de Viața cea Dumnezeiască nedespărțit. Acest fel de plîne adică aducem, în ce fel El cel dintîi al nostru marele Arhiereu și Jertfitor și Jertfă a predat tainurilor săi. Și ei iarăși cei ce au fost dintru început singuri văzători și slujitori Cuvîntului au predat Bisericii celei sobornicești, celei de la o margine a lumii pînă la cealaltă. Toți adică Bisericii calei din Ierusalim, iar Petru și Pavel la cea din Antiohia, iar Pavel deosebi și la toată lumea, iar Marcu la cea din Alexandria și Ioan și Andrei la cea din Asia și Europa și toți la cea de pretutindeni. Că nici nu voiau Petru și Pavel să se împotrivescă loruși și celorlalți apostoli lui Hristos, și alta să dea Bisericii celei din Roma, afară de ceea ce ei au luat și celorlalte le-au dat. Să nu zici tu aceasta o iubitule să nu-l asuprești pe sfinți pe temeiurile cradinței, ca să clătești și să răstorni toată credința, precum ereticii aceia oarecînd au dogmatizat pe preacinstitul Trup al lui Hristos lipsit de Dumnezeire, și potrivită cu acest fel de dogmă au predat sfințita slujbă prin azimile cele moarte. Fie-ți milă așa mă rog, fie-ți milă de poporul cel sfințit, cucernicește-te de sfinți, rușinează-te de adevăr, teme-te de Dumnezeu și după vrednicie cinstește. În bună vreme a se aduce aici și mărturiile Sfinților Părinți. Că marele Atanasie în cuvîntul ce-l face la Sfînta Pască zice „Acele șapte zile mîncă azimi... Iar Paștile nostru cel nou Hristos s-a jertfit, și frămîntătura cea nouă a amestecării lui cele sfinte am luat, cu totul întregi cu putere mai bună dospindu-ne, și frămîntîndu-ne cu Duhul Lui. Că am cunoscut că El este Împărăția cerurilor, care ceea ce ascundea le-a dospit pe toate cele trei măsuri de făină”.

Iar sfîntul Ioan Gură de Aur în cuvîntul cel pentru deosebirea Așezămîntului celui Vechi și a celui Nou, zice: „Acolo slova, aici Duhul. Acolo Sicriul, aici Fecioara. Acolo Totagul lui Aaron, aici Crucea. Acolo mielul, aici Hristos. Acolo azima, aici

piinea. De vreme ce nu este miel, nu căuta azimi." Încă și sfântul Ioan Damaschin și sfântul Isidor Pelusiotul, piine obișnuită de care mănîncă oamenii zic că a luat Domnul. N-au știut dar sfinții Părinți de azimi, precum nici latinii cei de demult. Că de ar fi fost date lor de la sfinții Apostoli, precum zic cei de acum, s-ar fi împotrivit tare sfîntului Papă Agaton, care a fost cel dintîi șezător la Sinodul 6. În vremea lui Constantin împărat și Dumnezeulescul Grigorie episcopul Acragandelor, cînd Dumnezeuieștii Părinți ai Sinodului au așezat lege împotriva azimilor, a nu se face acestea de vreunul din creștini, al căror Canonul este acesta: Nimehl din cei numărați în cinul preotesc, sau mirean, să nu mănînce azimile cele de la Iudei, sau să facă prietenie cu ei, sau la boală să-i cheme, și doftorii de la dinșii să nu ia, sau în băl cu dinșii să se scalde. Iar de se va isplii cineva să facă aceasta, de va fi cleric (preot) să se caterisească, iar de va fi mirean să se afurisească". Deci cel ce face azimi și mănîncă, deși nu-le va lua pe acestea de la Iudei, dar fiindcă se face următor lor la aceasta, boalește cu socotelile Iudeilor și este călcător de lege. Precum și de se va tăia cineva singur pe sineși împrejur, chiar de nu se va tăia împrejur de către evrei de aceleași socoteli cu ei este, fiindcă el calcă sfintele canoane și poruncile sfinților Apostoli și ale Sfinților Părinți. Nu vei aduce drept, iar drept nu vei împărți. Ai auzit pe Dumnezeu lui Cain poruncindu-i: În parte lui Abel adaoge-te și împreună cu noi adu daruri, Domnului, întru Slava Tatălui celui nenăscut și a Fiului celui dintr-însul născut, și a Sfîntului Duh celui ce numai din însuși Tatăl se purcede, a unei Dumnezeiri și Împărății, căreia i se cuvine toată slava în veci. Amin.

SFÎRȘIT ȘI LUI DUMNEZEU SLAVĂ

Mult doresc cu adevărat cei învățați pe mare de furtună:
 Ca să dobîndească liniște bună
 Dar fără de asemănare au tipografii mai multă dorire:
 De a ajunge la a cărții săvîrșire.
 Pentru care și noi lăudăm neîncetat: Pe veșnicul Împărat.
 Că ne-a ajutat de am scos din tipărire:
 Acaastă dogmatică a călăuie.

Puțin ajutor va putea lua un bogat de la un sărac și puțină laudă un Învățător cinstit de la un neînvățat. Drept aceea noi smeriții și proștii, care nu numai că suntem cu totul neiscușiți, ci și cartea aceasta, pentru înălțimea gîndurilor ce se cuprind în ea fiind mai presuș de puterea noastră, știm că pe multe locuri din citirea probelor din trecerea cu vederea cea din neștiință, din supărarea nopții pe care de multe ori am avut-o în loc de zi și din îngreuierea firii celei neputicioase multe vom fi greșit. Cu smerenie ne rugăm, ca de veți afla să îndreptați cu duhul blîndețelor și să ne iertați, ca și singuri să aflați iertare de la lesne iertătorul Dumnezeu. Amin

CUPRINS

1 – Cuvînt înainte (Prolegomena)	
Capitolul 1 – Ce este Teologia (adică cuvîntarea de Dumnezeu) și de cîte feluri este, și cum uneori și cuvînt folosește	6
2 – Capitolul 2 – Pentru împărțirea Teologiei celei mai presus de fire și ce fel trebuie să fie cel ce se învață Teologia	9
3 – Capitolul 3 – Oare Teologia de nevoie este? Și pentru locurile teologicești	10
4 – Capitolul 4 – Pentru Dumnezeiasca Scriptură și în cîte feluri este înțelegerea ei	13
5 – Capitolul 5 – Pentru împărțirea Dumnezeieștii Scripturi, adică, care și cîte sunt cărțile cele adevărate și de Dumnezeu insuflate ale Legii celei Vechi și ale Celei Noi- de la cel întru sfinți Părintele nostru Atanasie cel Mare	16
6 – Capitolul 6 – Pentru deosebite tălmăciri ale Dumnezeieștii Scripturi	18
7 – Capitolul 7 – Pentru Biserică	21
8 – Capitolul 8 – Pentru Sinoadele locale și cele a toată lumea Ecumen	23

PARTEA ÎNTÎI DESPRE TEOLOGIE

1 – Capitolul 1 – Pentru Estimea lui Dumnezeu, adică dovedire silogistică, cum că este Dumnezeu, dintru ale Dumnezeiescului Damaschin	27
2 – Capitolul 2 – Pentru Unimea lui Dumnezeu, adică dovedire de la sfințitul Damaschin, cum că Unul este Dumnezeu, și nu mulți	28
3 – Capitolul 3 – Cum că necuprins de minte este Dumnezeu și necercat pentru aceasta și fără de Nume și netîlcuit, iar nu cu prea mult Nume din cele pricinuite (cauzate)	29

PENTRU CELE CE SE AFLĂ LA DUMNEZEU SAU PENTRU DUMNEZEIEȘTILE NUMIRI DUPĂ SFÎNTUL DIONISIE AEROPAGITUL

4 – Capitolul 4 – Pentru Singurimea lui Dumnezeu, adică cum că Dumnezeu este prea Singuratic	31
5 – Capitolul 5 – Pentru neschimbarea lui Dumnezeu, adică cum Dumnezeu este neschimbat	34
6 – Capitolul 6 – Pentru Bunătatea și Sfîntenia lui Dumnezeu	35
7 – Capitolul 7 – Pentru Nemărginirea și Neîncăperea lui Dumnezeu, adică cum că Dumnezeu este nemărginit și în toată lumea neîncăput	38
8 – Capitolul 8 – Pentru Veșnicimea lui Dumnezeu	40

9 – Capitolul 9 – Pentru Neajungerea, adică, cum că vederea lui Dumnezeu cea ajungătoare, nu-i este cu puțință omului	41
10 – Capitolul 10 – Oare Dumnezeiasca Lumină cade sub ochii trupești ca să se vadă?	43
11 – Capitolul 11 – Pentru Dumnezeiască Lumină	46
12 – Capitolul 12 – Pentru Dumnezeiască Înțelepciune și mai înainte cunoștință	47
13 – Capitolul 13 – Pentru Dumnezeiasca Voie, și ce este lucrul cel voit de Dumnezeu	51
14 – Capitolul 14 – Pentru Puterea lui Dumnezeu și Dreptatea, din Parafrazele Dumnezeiescului Dionisie	53
15 – Capitolul 15 – Pentru Dumnezeiasca Pronie (Grijă)	56
16 – Capitolul 16 – Pentru mai înainte Hotărîre	58
17 – Capitolul 17 – Cum că cei aleși, nu din altă parte, ci de la sineși se fac aleși	60
18 – Capitolul 18 – Cercare de dezlegare a oarecărora graiuri ale Scripturii, care se par a fi împotriva la cele zise mai înainte de noi	61
19 – Capitolul 19 – Cum că foarte păgînește următorii lui Calvin îl fac pe Dumnezeu cauza celor rele	62
20 – Capitolul 20 – Cercare a cuvintelor Scripturii care se par că le ajută lor, dezlegarea acelor	64
21 – Capitolul 21 – Cum că voia și stăpînirea lui Dumnezeu nu se despart de buna rînduială și de dreptate	66

PARTEA A DOUA

PENTRU DUMNEZEU CEL CE SE LAUDĂ ÎN TREIME

1 – Capitolul 1 – Întru care se descopere pe cît se poate, cauza pentru care este cuvîntul	68
2 – Capitolul 2 – Pentru Sfînta Troită-Treime	69
3 – Capitolul 3 – Cum că Taina Prea Sfîntei Treimi în Dumnezeieștile Scripturi a fost descoperită	72
4 – Capitolul 4 – Pentru eresurile cele ce au răsărit la Taina Sfîntei Treimi	74
5 – Capitolul 5 – Cum că de o ființă este Fiul cu Tatăl, împotriva turbării arienilor	75
6 – Capitolul 6 – Pentru Sfîntul Duh, cum că este de o Ființă cu Tatăl și cu Fiul, împotriva luptătorilor de Duh	76
7 – Capitolul 7 – Pentru Sfîntul Duh, numai din Tatăl se Purcede	77

CARTEA A DOUA PENTRU ZIDIRE (CREATIE)

Mainainte orînduială a pricinii pentru care este cuvîntul	90
1 – Capitolul 1 – În cîte feluri se ia numele îngerului, și cum că nu al ființei, ci al lucrării este nume	91

2 – Capitolul 2 – Pentru cereasca ierarhie, dintru ale Dumnezeiescului Dionisie, ce este și în câte se împarte	92
3 – Capitolul 3 – Pentru cele ce se privesc de obște, la toți îngerii	97
4 – Capitolul 4 – Pentru diavolul și demonii	103
5 – Capitolul 5 – Pentru zidirea celor ce se văd	106
6 – Capitolul 6 – Pentru plăsmuirea omului	110
7 – Capitolul 7 – Pentru petrecerea lor în Rai. Și cum că, călcînd Porunca lui Dumnezeu, de acolo s-au izgonit	112
8 – Capitolul 8 – Cum că oarecare lucru fără de moarte și nestricăcios este sufletul cel de la Dumnezeu în om s-a insuflat	115
9 – Capitolul 9 – Cu ce cuvînt greșeala strămoșului Adam la tot neamul s-a dat și se dă	118

CARTEA A TREIA – PENTRU ICONOMIE, ADICĂ ÎNOMENIREA LUI DUMNEZEU CUVÎNTUL

1 – Capitolul 1 – Întru care pe cît este cu putință se tilcuiește Taina cea neînțeleasă a Dumnezeieștii Înomeniri	122
2 – Capitolul 2 – De a fost descoperită și celor din neamuri Taina cea mai presus de fire a Înomenirii lui Dumnezeu Cuvîntul	126
3 – Capitolul 3 – Cînd mai vîrtos prin trup a venit în lume Domnul, și proorocia Patriarhului Iacob cea pentru dînsul a luat sfîrșit	130
4 – Capitolul 4 – Cum că cu adevărat Dumnezeu Cuvîntul trup și sînge a luat, adică împotriva nălucirilor	132
5 – Capitolul 5 – Cum că și suflet cuvîntător împreună cu trupul a luat, adică împotriva Apolinaristilor	134
6 – Capitolul 6 – Împotriva celor ce păgînește și nebunește despart pe cel Unul Fiul, în doi fii, adică împotriva nestorienilor	135
7 – Capitolul 7 – Pentru cele două firi ale lui Hristos, adică împotriva Monofiziților	137
8 – Capitolul 8 – Împotriva celor ce păgînește și nebunește au socotit și învață la Hristos o Voie și o lucrare	139
9 – Capitolul 9 – Cîm că mai înainte de patima cea mîntuitoare, firește era supus stricăciunii Trupul Domnului, adică împotriva aftadocheților. Care vrea să zică tilcuindu-se, împotriva celor cu părerii de neastricăcios	142
10 – Capitolul 10 – Cum că din însăși zămislire Dumnezeu Cuvîntul a Îndumnezeit firea omenească cea luată	143
11 – Capitolul 11 – Întru care se cuprind oarecare întrebări cu dezlegărilor	145
12 – Capitolul 12 – Cum că Hristos este cap și al oamenilor, și preot, după rînduiala lui Melchisedec	147
13 – Capitolul 13 – Hristos este Împărat și Pultor de lege și Judecător	149

PENTRU DUMNEZEIEȘTILE TAINE MAI ÎNAINTE ZICERI

Pentru mijloacele cele de la Dumnezeu date, pe care Dumnezeu omul Iisus Hristos, Veșnicul Arhiereu și Împărat le-a dat neamului omenesc, ca prin ele să dobândească mîntuire veșnică, și împărăției cerurilor moștenitor' să se facă	150
1 - Capitolul 1 - Pentru Sfîntul botez	151
2 - Capitolul 2 - Pentru Sfîntul Mir	155
3 - Capitolul 3 - Pentru Taina cea înfricoșată a Dumnezeieștii Împărtășanii	156
4 - Capitolul 4 - Pentru Preoție	160
5 - Capitolul 5 - Pentru cinstita Nuntă	162
6 - Capitolul 6 - Pentru Taina Pocăinței (Spovedania)	163
7 - Capitolul 7 - Pentru Sf. Maslu	164
- Însemnări la subsol la Prolegomena	165
- Însemnări oarecare la cartea întîi partea întîi	170
- Pentru cinstita Cruce, împotriva Luterocalvinilor	180
- Însemnare oarecare la Cartea întîi partea a doua	184
- Însemnare la Cartea a Doua, partea întîi	195
- Însemnare oarecare la Cartea a doua, partea a doua	203
- Însemnare oarecare la Cartea a treia	205
- Însemnare oarecare la capetele cele pentru Sfintele Taine	208
- Cuvîntul lui ATANASIE CEL MARE al Alexandriei- Întrebări:	223
- Este Dumnezeu?	224
- Teofan Procopovici Arhiepiscopul Novgorodului, Istorie pentru împerecherea (cearta) cea pentru Purcederea Sfîntului Duh	234
- Ieromonah Macarie Macri, către Latini. Cum că a zice că Duhul Sfînt se purcede și din Fiul, nici nu este de nevoie, ci este sîcîmire în credința cea ortodoxă	286
- Silogisme ale lui Eutimie monahul Zigadinos. Prin care se dovedește necuviința dogmei latinilor	295
- Al lui Nichita retorul Seidul	296
- Cuvînt pentru Azimi	322
(Împărtășirea greșită a catolicilor)	

Cartea „DUMNEZEIEȘTILE DOGME” tipărită la Mănăstirea Neamț, se află în proprietatea Părintelui Arhimandrit Ilie Cleopa de la Mănăstirea Sihăstria, Județul Neamț, acum în anul 1988 al mîntuirii. Cartea nu are nici-o însemnare deosebită.

Cartea este scrisă cu caractere Chirilice, are în chirilică 527 de pagini, iar acum pe românește 379 de pagini. La începutul cărții este pusă Icoana Maicii Domnului cu Iisus în brațe, Fecioara Împărăteasă cu Sceptrul în mînă. Lîngă ea un sfeșnic arzînd, iar în stînga o carte deschisă, Maica Domnului stă în picioare deasupra unei cetăți, iar o scară urcă pînă la Maica Domnului. Soarele este în stînga Maicii Domnului, iar luna în dreaptă, sub picioare Maica Domnului are un nor, iar în stînga un potir, Sub Icoană scrie așa: „Năstrapă sfințită, Sfeșnic cu raze de aur, Chivot de lumină Purtător, și Scaun Sfînt, Cort neajuns și nefăcut de mînă, Rug nears, Cădelniță cu totul de aur, Cămară și Sălaș cu totul împodobit, Scară însuflețită, Lîină rourată, și Munte umbrat cu Duhul Sfînt, Lespede scrisă de Dumnezeu, Toiag odrăslit, și pod știindu-te noi cradincioșii, pe tine pre Sfîntă Fecioară Născătoare de Dumnezeu, te rugăm, în dar mîntuiește-ne pe noi”. Cartea la începutul fiecărei părți are vignete frumoase de flori și bisericești. La începutul fiecărui capitolul, literatura începe cu o încadrare într-un pătrat împodobit cu ornamente tipografice. La sfîrșit cartea are o însemnare tipografică (Erată) cu greșelile ce s-au făcut prin tipărire.

Terminat-am de transcris această Dumnezeiască carte, numită „DUMNEZEIEȘTILE DOGME” în numele Sfintei Treimi, cu ajutorul Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh, azi 12 Mai 1988, orele 12, în Oradea, de ziua Sfîntului marelui Mucenic Ioan Valahul Românul-ce a pătimit pentru aceste sfinte Dogme ale Răsăritului. Cu ajutorul Tatălui celui ce Naște și purcede, dar este nenăscut și nepurces, nu se Naște și nu se purcede, nici nu purcede, și cu ajutorul Duhului Sfînt care nu se Naște dar se Purcede numai din Tatăl nu și din Fiul, spre slava Bisericii mele a celei Ortodoxe Universale a Răsăritului am săvîrșit această transcriere.

Cu Rugăciunile Preasfintei Stăpînei noastre Născătoarei de Dumnezeu, cu ajutorul sfîntelor celor 9 cete îngerești, cu mijlocirile Sfînților Dionisie Areopagitul, ale Sfîntului Atanasie cel Mare, ale Sfîntului Ioan Damaschin, ale Sfîntului Ioan Gură de Aur și ale Sfîntului Vasile cel Mare, am reușit s-o termin, fiind ajutat și de rugăciunile părintelui Cleopa Ilie arhimandritul, căruia îi mulțumesc că mi-a împrumutat Cartea s-o pun pe românește.

Am început transcrierea în 24 Februarie la începutul Postului Sfîntelor Paști, ce s-au ținut în 10 aprilie 1988, și am terminat în 12 mai 1988.

Din carte călătorești cu mintea la Tronul Sfintei Treimi, cea mai înaltă carte despre, Sfînta Treime, pe aripi de cete cerești te sprijinești sus, mai presus de ființa lumii, lîngă Ființa ce nu se poate cuprinde și te adapi acolo de Taine ce nu sunt pentru mintea omenească cea de jos, ci pentru sfinții de sus. Te duce cartea prin creația, cea făcută de Dumnezeu pînă te pune la ceruri, unde sunt îngerii cei creați de Treime. Te cobori apoi iarăși la cele 7 Taine ale Bisericii, lucrare Mistică a lui Hristos în persoană, de aici puțin te dezgustă prea marea ceartă dintre creștini, Hristos Dumnezeu nostru fiind numai iubire. Dogmele acestea sunt hrana minții umane, cea mai dulce, cea mai lină, te fac să te simți de pe scaun de pe acum în cer.

Din Carte se poate vedea cît de rău a făcut Biserica cea apuseană abătîndu-se de la hotărîrile celor 7 Sinoade Ecumenice, și de aici se explică prea multele lor

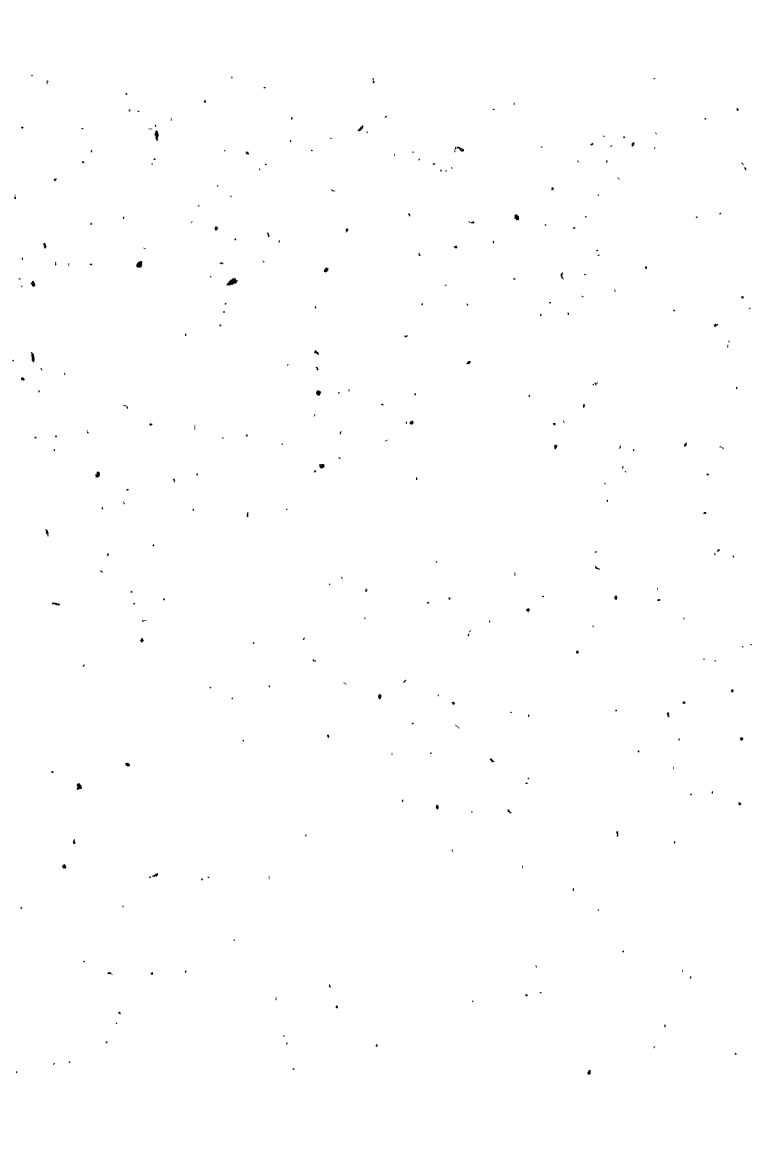
greși iar 3633 de Sfinți Părinți ortodocși și de ai lor de ai latinilor au aruncat blesteme, pentru rătăcirile catolicilor. Mult rău au făcut în anii 1100–1453 Bisericii noastre prin uniația ucigătoare de suflete.

ORTODOXIA a fost și rămîne singura Credință Apostolică, lăsată așa cum a spus-o Hristos, numai aici se poate mîntui omul sigur. Adevăr nestricat. Eu păcătosul n-am făcut lucru mare, dar nădăjduiesc că cu mila lui Dumnezeu voi fi miluit și eu, pentru acest lucru mic.

Oradea, 12 Mai 1988.

Diacon Gheorghe Băbuț

Nemoriah, păcătosul și nevredețul

Tiparul executat sub comanda nr. 168/2001
la Imprimeria de Vest, Oradea,
str. Mareşal Ion Antonescu nr. 105.
România

